

عہدولہ رحمان ناصر سہادی

تہفسیری

سورہتی فاتحہ و سورہتی بہقہرہ

بہکوردی کردن و نامادہ کردنی: زینبار عزیزخان مہاجر

پیناسی کتیب:

ته فیسیری سورته تی فاتحه و سورته تی به قهره ناوی کتیب:

عبدالپرهمان ناسر سه عدی ناوی نووسه:

زئبار عه زیزخان مهاجر به کوردی کردن و ئاماده کردنی:

به ره کات قورپاس نه خسه سازی ناوه وه:

به ره کات قورپاس نه خسه سازی بهرگ:

چاپخانه ی شوان بلاوکسار:

یه که م، ۱۴۴۲ ک - ۲۰۲۲ ز نوره و سالی چاپ:

۱۰۰۰ دانه تی راز:

له بهر یوه بهر ایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی (۸۶۷) سی بز سالی (۲۰۱۹) سی پیدراوه.

ناونیشان: دینا، سۆران، کوردستان. بۆ به یوه ندی کردن: ۰۷۵۰۲۲۸۲۹۹۵

Karwancenter18@gmail.com

به ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

پیشه‌کی وهرگیپر و ناماده‌کار

خوای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا﴾ نساء: ۱۷۴. واته: نه‌ی خه‌لکینه، به‌راستی به‌لگه و نیشانه‌یه‌کتان بُو هاتووه، له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار تانه‌وه، و نور و پرووناکیه‌کی پروون و ناشکرمان بُو دابه‌زاندوون. بی‌گومان نه‌م نووره قورنانی پیروزه، که کانگای سۆز و میهره‌بانی، سه‌رجاوه‌ی وزه‌ی رۆح، بناغه‌ی دواپوژیکگی گه‌ش و ئاوه‌دان، به‌رنامه‌ی راست و په‌وانی دونیا، لابه‌ری گومرایی و سه‌رگه‌ردانی، پرووناککه‌ره‌وه‌ی دل و ده‌روونه‌کانه.

هه‌ر له‌به‌ر نه‌مه‌یه خوای گه‌وره له‌نایه‌تیکی ترده ده‌فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَأَمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ حه‌دید: ۲۸. واته: نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، له‌خوابترسن، و باوه‌ر به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بهین، (خو‌ئه‌گه‌ر وابه‌کن نه‌وا) دوو به‌رامبه‌ر پاداشت و په‌حه‌تتان پیده‌به‌خشیت، و نور و پرووناکیه‌کتان پیده‌دات، که به‌هؤیه‌وه ریگای پیپرن (و به‌ره‌و خوای گه‌وره برۆن) و لی‌تان خو‌شده‌بی‌ت، و خوای گه‌وره گونا‌هپۆش و میهره‌بانه.

جا له‌به‌ر رۆشنایی نه‌وه‌ی که خوای گه‌وره قورنانی پیروزی کردۆته سه‌رجاوه‌ی پرووناکی بُو خه‌لک، به‌رنامه‌ی به‌ره‌و خواچوون، و هؤکاری به‌ده‌سته‌ینانی به‌هه‌شتی نه‌پراوه و په‌زامه‌ندی خوا، نه‌وا هه‌لسام به‌ وهرگیپرانی هه‌ر سی‌سوره‌تی فاتیحه و به‌قه‌ره و نالی

عیمران، بۇ سەر زمانی شیرینی کوردی، و سورەتی ئالی عیمران لە بەرگیکی سەر بەخۆدا چاپ دەکریت. لە بنەرەتا ئەم تەفسیرە بەشیکە لە تەفسیری شیخ عەبدولرەحمان ناصر سەعدی (تیسیر الکریم الرحمن فی تفسیر کلام المنان). بە ئومیدی ئەوەی بیته مایەیی سوود بۆ خوینەران و زیاتر تیگەبیشتن لە نایەتەکانی قورئانی پیرۆز.

لیرەدا دەمەویت نامازە بەوە بەدەم، کە بەندە لە زۆر شوین کە بیویستی بە ڕوونکردنەووە بوویت، ئەوا ڕوونکردنەووەی بیویستم داو، لە گەلیک جیگاش ئەو نایەتەیی کە تەفسیر نەکراوە ئیمە تەفسیرمان کردووەتەو، بۆ ئەوەی نەبیته ناستەنگ بۆ خوینەر، ڕوونکردنەووەکان و تەفسیرکردنەووەکانی ئەو بەشانەیی کە تەفسیر نەکراون ئەووەندە زۆربوون، دەبوو شتیکی بیزارکەر ئەگەر لە هەموو شوینی نامازەم بە ناوی وەرگیر بکردبا، بۆیە بەبیویستم زانی بنووسم بە کوردی کردن و نامادەکردنی، چونکە نزیکە لەوەی بلیم تەفسیرە ڕەسەنەکەیی عەبدولرەحمان ناصر سەعدی بوو تە هەوینی ئەم کتیبە و ئیمەش بە سوود بینین لە سەرچاوە متمانە پیکراوەکان ئەم کتیبەمان نامادە کردووە.

لە کۆتاییدا، دەمەویت سوپاسی هەموو ئەو مامۆستا خوشەویستانەم بکەم، کە ئەرکیان کیشاوە بە هەلەچینی ئەم کتیبە، بەتایبەت بەرپز (م. سەرھەنگ عەبدولواحید). لە خوای گەورە داواکارم لە هەلە و کەموکورتییەکانم خوشبیبیت و ئەم کارە بخاتە سەر تانی تەرازووی چاکەکانم. بەدڵنیایەووە ڕینویی و سەرکەوتن تەنها لە خوای گەورەووەیە.

زبیار عەزیزخان مهاجیر

سۆران

﴿سوره‌تی فاتحه﴾

مه‌ککه‌یه

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

(۱ - ۷) ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ﴿۱﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
﴿۲﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۳﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿۴﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ ﴿۵﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿۶﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿۷﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ واته: ده‌ست بی‌ده‌که‌م به‌ همر ناویک که خوای پایه‌به‌رز هه‌یه‌تی، چونکه
وشه‌ی (ناو) تاکیکی خراوه‌پالئه، به‌مه‌ش هه‌موو ناوه جوان و به‌رزه‌کانی خوای مه‌زن
ده‌گریته‌وه، ﴿اللَّهُ﴾ خوا و په‌رستراوه، ته‌لئا نه‌و شایسته‌ی په‌رسته، له‌به‌ر نه‌وه‌ی هه‌موو
سیفه‌ته‌کانی په‌رستراویتی هه‌یه، نه‌و سیفه‌تانه‌شی کاملن، ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ دوو ناون
ئاماژهن بۆ نه‌وه‌ی خوای پایه‌دار، خاوه‌نی به‌زه‌یی و میهره‌بانی فراوانه، که هه‌موو شتیکی
گرتوته‌وه، و تیکرای زینده‌وه‌رانی له‌خوگرتووه، نه‌م به‌زه‌یی و میهره‌بانی‌یه‌ی بۆ نه‌و
له‌خواتر ساوانه‌ داناو، که شوینکه‌وتووی ییغه‌مه‌بران و په‌یامبه‌رانی نه‌ون، نه‌وانه میهره‌بانی
ره‌ها و بی‌سنووریان بۆ هه‌یه، جگه له‌وانیش نه‌وا به‌شیک له‌و میهره‌بانی‌یه‌یان بۆ هه‌یه.

چاك بزانه، یه‌كیك له‌و بنه‌مایانه‌ی كه پیشینه و زانایانی ئوممه‌ت كۆكن له‌سه‌ری، بریتیه له‌ باوه‌رپوون به‌ ناو و سیفه‌ته‌كافی خوای مه‌زن، و حوكمی سیفه‌ته‌كافی، بۆ ئوونه: باوه‌ردارن به‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ به‌به‌زه‌یی و به‌خشنده‌یه، خاوه‌نی ئه‌و میهره‌بانیه‌یه كه وه‌سفی خۆی پیکردوو، ئه‌م میهره‌بانیه‌یه‌یه‌وه‌سته به‌وه‌ی به‌زه‌یی پێدا دیته‌وه، كه‌واته هه‌موو ناز و نيعمه‌ته‌كان شوینه‌وارێكن له‌ شوینه‌واره‌كافی دلۆفانی ئه‌و، له‌گه‌ل تیکرای ناوه‌كافی دیکه‌ی خوای پایه‌به‌رز ده‌بی به‌م شیوه‌یه‌ مامه‌له‌ بکات و باوه‌ری پێیان هه‌بی، له‌باره‌ی سیفه‌تی زانایه‌وه‌ ده‌وتریت: خوای گه‌وره‌ زانایه و خاوه‌نی زانسته، به‌هۆی ئه‌وه‌وه هه‌موو شتیك ده‌زانری و سه‌رچاوه‌ی زانینه، توانا‌داره: خاوه‌ن توانایه و توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتیكدا هه‌یه.

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: "سوپاس و ستایش بۆ په‌روه‌ردگاری جیهانیان"، ئه‌مه ستایش‌کردنی خوای گه‌وره‌یه به‌ سیفه‌ته‌ کامله‌كافی، کرداره‌كافی كه له‌ نیوان به‌خشش و دادگه‌ریدان، بی‌گومان سوپاس و ستایشی کامل به‌ هه‌موو شیوه‌یه‌ك هه‌ر بۆ ئه‌وه.

﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ په‌روه‌ردگار: په‌روه‌رده‌کار و پیگه‌یه‌نه‌ری هه‌موو جیهانیانه، – جیهانیان: بریتین له‌ جگه‌ له‌ خوای گه‌وره – و خوای گه‌وره ئه‌وانی به‌دییه‌ناوه، هه‌ر ئه‌ویش ئامراز و که‌ره‌سته‌كافی بۆیان فه‌راهه‌م کردوو و ناز و نيعمه‌تی گه‌وره‌ی له‌گه‌ل کردوون، خۆ نه‌گه‌ر ئه‌م ناز و نيعمه‌تانه له‌ ده‌ست به‌ه‌ن ئه‌وا مانه‌وه‌یان ئه‌سته‌م ده‌بی، كه‌واته هه‌ر چ ناز و نيعمه‌تیکیان هه‌یه ئه‌وا له‌ خوای پایه‌داره‌وه‌یه.

په‌روه‌رده‌ی خوای پایه‌به‌رز بۆ به‌دییه‌تراوانی دوو جووره: گشتی و تابه‌تی.

گىشىتەكەي: بەدېھىننى بەدېھىنراۋەكەنەتى، و رۇزى پىدان و رېنۇبى كىردىنەنە بۇ ئەو كارەي، كە بەرژەۋەندى ئەۋاننى تىدايە، كە مانەۋەيان لە دونىادا پەيوەستە بەم بەرژەۋەندىيەۋە.

تايەتەكەي: پەرۋەردەكردنى خۇشەۋىستان "ۋەلىيەكان" يەتتى، پەرۋەردەيان دەكات بە ئىمان و باۋەر و سەريان دەخات بۇ ئىمان، ئىنجا ئىمانەكەيان كامىل دەكات، لەمپەر و كۆسپ لە نىۋان ئەۋان و خۇزى لادەبات، حەقىقەتەكەي: پەرۋەردەي سەرخستە بۇ ھەرچى چاكەيە، پاراستىنەنە لە ھەرچى خراپەيە، لەۋانەيە ئەمە ماناى ئەۋ ئىنييەي لەۋەي كە زۇرەي يىغەمبەران بە وشەي "پەرۋەردگار: الرَّبُّ" نىزايان كىردوۋە، چونكە تىكرەي داۋاكارىيەكەيان دەچىتە زىر پەرۋەردەي تايەتى خۋاى دانوۋە.

كەۋاتە ئەم فەرمايشتە: ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ئامازەيە بۇ ئەۋەي تەھا خۋاى پايەدار بەدېھىنەر و مشورگىر و رۇزىدەر و كامىلى بى نىزە، لە بەرامبەردا جىھانەيان ھەموۋيان بىۋىستىان بە خۋا ھەيە بە ھەموۋ شىۋەيەك.

﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾، پاشا و دەسەلتادار و خاۋەنە ﴿مَالِكِ﴾: ئەۋەيە كە خاۋەنى سىفەتى خاۋەندارىتى و دەسەلتادارىيە، لە شۋىنەۋارەكانى ئەم سىفەتەش فەرمانكردن و رېگرى لىكردنە، پاداشت و سزادانە، بە ھەر جۇرىك بىھۋىت ھەلسۈكەۋت لە مولكەكانىدا دەكات، ﴿مَالِكِ﴾ خراۋەتە پال ﴿يَوْمِ الدِّينِ﴾، ئەۋىش رۇزى دۋاييە، ئەۋ رۇزەي ھەر يەكەك بە كىردەۋەكانى لىيىچىنەۋەي لەگەل دەكرى، بە كىردەۋە چاك و خراپەكەنەۋە، چونكە لەم رۇزەدا بە تەۋاۋى دەسەلتات و دادگەرى و دانايى خۋاى مەزن دەردەكەۋى، لەگەل پىچرانى مولك و دەسەلتاتى بەدېھىنراۋان، تەننەت لەم رۇزەدا پاشا و گەدا و كۆيلە و كەسى سەربەست ھەموۋيان يەكسانن، ملكەچى گەۋرەيى و شكۆى

پەروردىگار، مىلىن چەماۋىيە بۇ بالادەستىيەكەى، چاۋەرۋانى سزا و پاداشتى ئەون، ئومىدىيان پاداشتى خواپە، ترسيان لە سزاكەى ھەيە، ھەر بۇيە بەتايىبەت باسى دۋارۋۇزى كردوۋە، ئەگەرنا ھەر خۋاى گەورە دەسەلتادار و پاشا و خاۋەنى دۋارۋۇز و ھەموو رۇزەكانى ترە.

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ واتە: تەھا تۇ دەپەرستىن و پشتىش ھەر بە تۇ دەبەستىن، چونكە پىشخستى بەركار (المعمول) بە ماناى كورقەئەينان دىت، ئەمەش چەسپاندنى حوكمە بۇ ناۋىراۋ، رەتكردنەۋەيەتى بۇ ھەرچى جگە لە خۋاى مەزنى، ۋەك ئەۋەى بلىت: تۇ دەپەرستىن، جگە لە تۇ ھىچ شتىك ناپەرستىن، و پشت بە تۇ دەبەستىن، پشت بەھىچ شتىكى تر ناپەرستىن.

دەينىن خواپەرستى بە پىش پشت بەخوابەستن خراۋە، ئەمەش دەچىتە نىۋ جۋارچىۋەى پىشخستى گشتى بەسەر تايىبەتەۋە، ئەمەش بايەخدانى خۋاى دانايە بەپىشخستى مافى خۋى بە پىش مافى بەندەكەى، ((خوابەرستى)) ناۋىكى گشتىيە بۇ ھەر چىيەك، كە خۋاى گەورە خۋشى دەۋىت و پىي رازىيە لە كردار و گوشتارى دەر و دەرۋون، ((پشتبەخوابەستن)) برىتييە لە پشت بەستن بە خۋاى پايەدار لە بەدەستەينانى سوود و ۋەلانى زىانەكان، لەگەل متمانەبوون بە خوا لە بەدەستەينانيدا.

خوابەرستن و پشت بەخوابەستن، برىتىن لە ئامرازى بەختەۋەرى و شادومانى ھەمىشەيى، رزگاربوون لە ھەموو خراپەيەك، ھىچ رىگەيەك نىيە بۇ رزگاربوون تەھا بە خۇرازاندىنەۋە نەبى بەم دوو سىفەتە، كاتىك خوابەرستى دەپىتە خوابەرستى دروست، كە لە پىغەمبەرى خواۋە (درود و سلاۋى خۋاى لىيى) ۋەرگىرابى و تەھا مەبەست لىي رەزامەندى خۋا بى، جا بەم دوو مەرجه دەپىتە خوابەرستى تەۋاۋ، باسكردنى "پشتبەخوابەستن" لە

دوای "خوایه رستن" له گهل تهوهی بهشیکه له خوایه رستی، له بهر تهوهیه که بهنده له هموو خوایه رستییه کیدا پیوستی به پشت بهستن به خوای پایه بهرز ههیه، چونکه ته گهر خوای گهوره یارمه تی تهو نه دات، تهو ناتوانی تهو شتانه بکات که فه رمان کراوه ته نجام بدرین، خویشی دوور بگری لهوهی ریگری لیکراوه و قهده غهیه.

﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ واته: رینوینمان بکه و ریگمان پیشان بده، سه رمانخه بو ریگهی راست و رهوان، نهویش تهو ریگه رۆشنهیه که ده مانگهیه تی به خوای مهزن و بهه شته که ی، تهم ریگه به بریتیه له ناسینی حهق و راستی و کاریکردنی، جا ریگه مان پیشان بده به رهو ریگهی راست و له سه ر ریگهی راستیش ههر رینیشاندهرمان به، رینشاندان به رهو ریگهی راست، پایه نندیه به ئایی نیسلام، وازهینانه له ههر چی ئاییکی تره، رینشاندان له سه ر ریگهی راست، رینوینی ده گریتهوه بو هموو ورده کاریه ئایییه کان له کردار و گوفتار، تهمه به کیکه له قه شه نگترین نزاکان، به سوودترین پارانه وهیه بو بنده، ههر بویه له سه ر مروف پیوسته بهم نزایه له خوای گهوره ییاریته وه له گشت رکاتیکی نوێژدا، چونکه پیوستیه کی زوری پی ههیه.

تهم ریگه راستهش، بریتیه له: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ واته: "ریگهی تهوانه ی ناز و نیعمه ت له گهل کردوون"، له یغه مبه ران و راستگۆیان و شه هیدان و ییاوچاکان، ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ جگه له ریگهی "تهوانه ی خه شم و قینیان لیگراوه"، تهوانه ی حهق و راستیان ناسی و وازیان لیهینا، وهك جوله که کان و هاوشیوه کانیان، و جگه له ریگهی ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ واته: "گومراییان"، تهوانه ی وازیان له حهق و راستی هینا، به هوئی نه زانی و گومراییه وه، وهك گا ورده کان و هاوشیوه کانیان.

هه‌ر چه‌نده ئه‌م سوڤه‌ته کورت و پوخته، به‌لام سه‌رباری ئه‌مه‌ش شتی وای له‌خوگرتوو که هیج سوڤه‌تیکی دیکه‌ی قورئان به‌م شیوه‌یه‌یه نییه، جا هه‌ر سی جوړی یه‌کخواناسینی له‌خوگرتوو، یه‌کخواناسی له‌په‌روه‌ر دگاریتیدا له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای زاناوه وه‌رده‌گیری:

﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، له‌گه‌ل یه‌کخواناسی له‌په‌رستراویتییدا، ئه‌ویش ته‌ها په‌رستی خوای گه‌وره‌یه و له‌وشه‌ی ﴿لِلَّهِ﴾ و له‌م گوزارشته‌ی خوای مه‌زینیش: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ وه‌رده‌گیری، له‌گه‌ل یه‌کخواناسی له‌ناو و سیفه‌ته‌کاندا، ئه‌ویش چه‌سپاندنی سیفه‌ته‌کامله‌کانه بو خوای پایه‌به‌رز، که خوای گه‌وره به‌خوای بو خوای پریارداوه، و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (دروود و سلاوی خوای لیبی) بو‌ی پریارداوه به‌بی په‌کخستن و ویناکردن و ویچواندن، وشه‌ی ﴿الْحَمْدُ﴾ نمازه‌ی به‌مه‌کردوو، هه‌روه‌ک پیشتر خرایه‌روو.

چه‌سپاندنی پیغه‌مبه‌رایه‌تیشی له‌خوگرتوو، هه‌روه‌ک له‌م فه‌رمایشته‌دا هاتوو: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾، چونکه ئه‌مه به‌بی په‌پام ئه‌نجام نادری.

سزا و پاداشتیش چه‌سپاو، له‌سه‌ر کرده‌وه و گوفتاره‌کان، له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای دانا و زانادا: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ سزا و پاداشت به‌دادگیری ده‌بی، چونکه "الدین" واته: سزا و پاداشتی دادگه‌رانه.

ئه‌م سوڤه‌ته چه‌سپاندنی قه‌ده‌ریشی له‌خوگرتوو، و به‌نده بکه‌ریکی راسته‌قینه‌یه، ئه‌مه‌ش به‌پیچه‌وانه‌ی قه‌ده‌ری و جه‌برییه‌کان. ته‌نانه‌ت له‌م فه‌رمایشته‌دا: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ وه‌لامی هه‌موو بیدعه‌چی و سه‌رگه‌ردانه‌کانی داوه‌ته‌وه، چونکه ریگه‌ی راسته‌قینه‌ی و کاریگر دنیه‌تی، که هه‌موو بیدعه‌چی و سه‌رگه‌ردانیکی پیچه‌وانه‌ی ئه‌مه ره‌فتار ده‌کات.

دَلْسُوزِي وَ دَلْسَاغِي لَه تَائِينْدَا بُو خَوَاي پايەبەرز لەخوگر توووه، بە خواپەرسق و پشت
بەخواپەستنهوه، ئەمەش لەم فەرمايشتەيدا: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، كەواتە سوپاس
و ستايش هەر بُو پەروەردگاری جیهانیان و جیهانەکان.

سوره‌تی به‌قهره

مه‌دینه‌یه

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی دل‌وفان

(۱ - ۵) ﴿الم ﴿۱﴾ ذَلِكِ الْكِتَابُ لَأَرْبَابٍ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ﴿۲﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿۳﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿۴﴾ أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُقْلِحُونَ ﴿۵﴾

بیشتَر قسه له‌سهر (بِسْمِ اللَّهِ) کرا، سه‌باره‌ت به‌ بیته پچراوه‌کافی سه‌ره‌تای هه‌ندی له‌ سوره‌ته‌کان، واه‌سه‌لامه‌تیره بی‌ده‌نگی بنوینری له‌ ناست لی‌کدانه‌وه‌ی مانا‌که‌یان (به‌بی بوونی به‌لگه‌ی شه‌ری)، له‌گه‌ل باوره‌بوونی ته‌واو به‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز به‌بی هوده و هه‌ره‌مه‌کی داینه‌به‌زاندووه، به‌لکو حکمه‌ت و داناییه‌کی له‌ پاله‌ که‌ ئیمه‌ نایزاین.

فه‌رمایشتی خوای پایه‌به‌رز: ﴿ذَلِكِ الْكِتَابُ﴾ واته: ئهم کتیبه‌ مه‌زنه، که‌ کتیبی حه‌قیقه‌ت و راستیه، هه‌موو نه‌و شتانه‌ی تیدایه‌ که‌ کتیبه‌کافی پیشور تییاندا نه‌بووه، له‌ زانستی گه‌وره، حه‌ق و راستی ناشکرا، ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هه‌چ جوړه‌ گومانیک‌ی تیدا نییه‌ له‌ هه‌چ پروویکه‌وه، که‌ گومانی تیدا ره‌تکراوه‌ به‌ مانای نه‌وه‌ی که‌ بیچه‌وانه‌که‌ی ده‌بی تیدای و تییادیه، چونکه‌ بیچه‌وانه و دژی گومان و دوودلی دنیاییه، جا ئهم کتیبه‌ زانستی دنیایی

تېدايە كە گومان و دوودلې رادەمالى، ئەمەش بىنەمايەكى بەسۈودە، كە رەتكردنهوه (النفي) ئەگەر مەبەست لى ستايش بى، ئەوا دەبى يېچەوانەكەى لەخۇبگرى، كەئەویش كاملبوونە، چونكە رەتكردنهوه (النفي) واتە: نەبوون، نەبوونى تەواویش هېچ ستايشكى تېدا نىيە.

مادەم دلئايى لەخۇگرتووه، ئەوا رېئويى و رېئيشاندان بەبى دلئايى بەدەست نايەت، فەرموويەتى: ﴿هُدَىٰ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ رېئويى: ئەوويە كە مايەى رېئويىيە لە نىو گومپرايى و سەرگەردانى و گوماندا، و ھەموو ئەوانە دەگرتتەووه كە رېئيشاندەرن بۇ گرتتەبەرى رېگەى بەسۈود، فەرموويەتى: ﴿هُدَىٰ﴾ بەركارى سېرپوتەووه، جا نەبفەرمووه: رېئويىيە بۇ فلان بەرزەوھەندىيە، و بۇ فيسار شتە، چونكە مەبەستى گشتاندن بووه، رېئويىيە بۇ ھەموو بەرزەوھەندىيەكەنى ھەر دوو دونياكە، رېئيشاندەرى بەندەكانە لە پرسە سەرەكى و لاوھەكىيەكاندا، رۇشكەرەووه و جياكەرەووى حەق و ناحەقە، سەلامەت و لاوازە، ئەوھيان بۇ روون دەكاتەووه كە چۇن رېگەى بەسۈود بگرتتەبەر كە لە بەرزەوھەندى دونيا و دوارۇرئاندابى.

لە شوئىكى تردا فەرموويەتى: ﴿هُدَىٰ لِّلنَّاسِ﴾ واتە: "رېئويىيە بۇ ھەموو خەلك"، بەمەش گشتاندوويەتى، جا لېرەدا و لە شوئى ترىشدا ﴿هُدَىٰ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ واتە: "رېئويىيە بۇ پارىزكاران"، چونكە لە خودى خۇيدا رېئيشاندانى بۇ ھەموو بوونەوهر تېدايە، بەدئاكام و بەدبەختەكان سەريان بەمە بەرز نەكردتەووه، رېئويى خويان وەرنەگرتووه، بەمە بەلگەيان لەسەر بەرپابووه، بەلام لەبەر بەدبەختى و بەدئاكاميان سووديان لېوھرنەگرتووه، سەبارەت بە لەخواترسان، ئەوانەى دەستيان بە ھۆكارى ھەرە مەزنەووه گرتووه بۇ بەدەستھىنانى رېئويى، ئەویش لەخواترسان و پارىزكارىيە، كە ناوھرۇكەكەى: گرتتەبەرى ئەو شتانەيە كە بەندە لە تورەيى و سزاي خوا دەپارىزى، بە جىيەجىكردنى فەرمانەكانى،

خودورگرتن له ریگری و قهدهغه کراوه کانی، بهممش رینوییان بی وهرگرت، نهوپری کهلك و سوودیان لیبیوه، خوی دانا و زانا فرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ نهفال: ۲۹، واته: "ئه ی ئهوانه ی باوه پرتان هیناوه، بی گومان نه گهر پاریزکار و له خواترس بن، ئهوا خوی گهوره رینوییتان بیده به خشی بو جیا کردنه وهی رهوا و نا رهوا"، له خواترسان: ئهوانه ن که کهلك و سوود ده بین له ئایه ته کانی قورئانی پیروز و نیشانه و به لگه گهر دوو نییه کان.

له بهر ئه وهی رینویی (هیدایهت) دوو جوړه، رینویی روونکردنه وه، و رینویی سه رخستن، بهنده له خواترسه کان هر دوو جوړی رینویی که بیان به دهسته هیناوه، به لام جگه له وان رینویی سه رخستیان به دهسته هیناوه، جا رینویی روونکردنه وه بهی سه رخستن بو کارکردن بهو روونکردنه وه به، ئهوا رینویی که راسته قینه (تهواو) نییه.

دواتر وه سفی له خواترساوانی کردووه به بیروباوهر و کرداری دهروونی و کرداری نه ندامه کانی جهسته، چونکه له خواترسان ئه مانه ده گریته وه، جا فرموویه تی: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ واته: "ئهوانه ی باوهریان به جیهانی نهینراو و په مان هیه"، حهقیقه تی ئیمان و باوهر: بریتییه له بهراستدانانی تهواوی هه موو ئهو شتانه ی پیغمبران ههوالیان له باره وه داوه، باوهر ئهو شتانه ناگریته وه که به رههستن، چونکه موسلمان و بی باوهر له مه دا جیا ناگریته وه، به لکو ئیمان و باوهر پدیوهسته به باوهر بوون به جیهانی نهینراو (غیب)، که ئیمه نه مانینیوه و بهرچاومان نه که وتوووه، به لکو له بهر ئهوه باوهرمان بی هیه، چونکه خوی مهزن و پیغمبره که ی (دروود و سلأوی خوی لی) ههوالیان له باره وه داوه، ئا ئه مه ئهو باوهر و ئیمانیه که موسلمان جیا ده کاته وه له که سی بی باوهر، چونکه بهراستدانان تهها بو خوا و پیغمبره که یه تی (دروود و سلأوی خوی لی)، باوهر دار باوهری هیه به هه موو ئهو شتانه ی خوی گهوره و پیغمبره که ی (دروود و

سلاوی خوای لیی، هه‌والیان له‌باره‌وه داوه، جا ئه و شتانه‌یان بینیی یان نه‌بینیی، لیی تیگه‌بشتیی و عقلی بی شکابی یان لیی تینه‌گه‌بشتیی و عقلی یینه‌شکایت، به‌یچه‌وانه‌ی خوانه‌ناسه به‌درژزان و بی باوه‌ره‌کان به جیهانی نه‌بینراو و په‌ئمان، چونکه عقله که موکورت‌ه‌که‌یان پینه‌گه‌بشتوو، بویه باوه‌ریان پیی نه‌هیناوه و به‌درژیان زانیوه، له‌کاتیکدا زانیاریان له‌باره‌وه نییه، به‌م هویه عقله‌کانیان گنده‌ل بووه، خه‌یال پوچ بوون، له‌کاتیکدا عقلی باوه‌رداره به‌راستدانه‌ره‌کان، ئه‌وانه‌ی رینویی خویان وه‌رگرتوو گه‌شه و نه‌شوئمان کردروه.

باوه‌ربوون به جیهانی په‌ئمان ئه‌مانه‌ش ده‌گریته‌وه: که باوه‌ربوونه به هه‌موو ئه‌و شته به‌ئمانانه‌ی رابردوو و ناینده و بارودزخی دوارژژ، حه‌قیقه‌تی وه‌سفه‌کانی خوای گه‌وره و جووره‌کانی، له‌گه‌ل باوه‌ربوون به‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران له‌م باره‌وه هه‌والیان له‌باره‌وه داوه، جا باوه‌رداران باوه‌ری دامه‌زراویان هه‌یه به سیفه‌ته‌کانی خوا و بوونی ئه‌و سیفه‌تانه، دلنیا‌یی ته‌واویان هه‌یه ئه‌گه‌رچی له‌چۆنیه‌تیه‌که‌شی تینه‌گه‌ن.

دواتر فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾، نه‌یفه‌رموو‌وه: نویژ ده‌که‌ن، یان نویژ به‌ریا ده‌که‌ن، چونکه ته‌ئا ئه‌وه‌نده به‌س نییه نویژ به شیوه‌ی رووکه‌شیه‌که‌ی بکریت، به‌لکو نویژکردن ده‌بی له‌رووکه‌شدا ئه‌نجام بدری به‌ته‌واوی بنه‌ما و واجب و مه‌رجه‌کانی، له‌ناخیشدا رۆحی نویژ به‌ریا بکریت، ئه‌مه‌ش بریتیه له‌ئاماده‌بوونی دل‌تیایدا، و ر‌امان و وردبوونه‌وه له‌وه‌ی له‌نویژدا ده‌بلیت و ده‌یکات، ئا ئه‌مه ئه‌و نویژه‌یه که خوای گه‌وره له‌باره‌یه‌وه فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ عه‌نکه‌بوت: ۴۵.

واته: "بی‌گومان نویژ، ریگری ده‌کات له‌گونا‌ه و خراپه‌کاری و به‌دکاری ده‌کات"، بی‌گومان ئه‌مه ئه‌و نویژه‌یه که پاداشتی له‌سهر به‌ده‌ستدیت، به‌دلنیا‌یه‌وه مرؤف ه‌یج

پاداشتىكى دەستىكەۋىت مەگەر بە ئەندازى ئەۋە ئەبى كە لى تىدەگات، واجب و سۈننەتە كافي نوپۇز بە تىكرايى دەگىتەۋە.

باشان فەرموۋىتە: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ واتە: "لەو رزق و رۇزىيە پىمان داۋن لى دەبەخشن"، ئەمە خەرجىيە واجبەكان دەگىتەۋە، ۋەك: زەكات، خەرجى كىشانى ھاۋزىنەكان و خزمە نىكەكان و كۆيلە و ھاۋشيوەكانيان، لەگەل خەرجىيە سۈننەتەكان، بە ھەموو رىگەبەكى چاكە و خىر خوازىدەۋە، باسى ئەۋەى نەكردوۋە كە پى دەبەخشرى، چونكە ھۆكار و ئەۋانەى شايستەى پىبەخشىن گەلىك زۆرن، جا لەبەر ئەۋەى خەرجى لە خوا نىكبوۋنەۋەيە، جا بە ((مَنْ)) بەكارھىناۋە، كە ئاماژە دەكات بۇ بەش بەشكردن، تا ئاگاداريان بىكاتەۋە ئەۋ تەھا بەشىكى كەمى ويستوۋە لە سامان و مالىيان، كە زىانگەيەنەر و سەخت ئەبى بۇيان، بەلكو بەۋ بەخشىنە خۇيان و برايانيان سودمەند دەين.

لەم فەرمايشتەى خۋاى پايبەرزدا: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ﴾ "لەو رۇزىيە پىمان داۋن"، ئاماژەكراۋە بۇ ئەۋەى ئەۋ سامان و مالەى لەبەردەستتەنە، بە ھىز و ھەۋلى خۇتان بەدەستنەھاتوۋە، بەلكو رزق و رۇزى خۋايە بە ئىۋەى داۋە، ئىۋەى كىر دۇتە سەرپەرشتىيار، بەھۋبەۋە نىعمەتى لەگەل كىردوۋن، جا ھەرۋەك چۇن نىعمەتى لەگەل كىردوۋن و ئىۋەى پايبەدار كىردوۋە بەسەر زۇرىك لە بەندەكان، لە بەرامبەردا ئىۋە سوپاسگوزارى بىن، بە دەرخستن و بەخشىنى بەشېك لەۋ ناز و نىعمەتەى لەگەلتانى كىردوۋە، بەمەش دلى برا نەدار و ھەزارەكانتان بەدەنەۋە.

زۇربەى جاران خۋاى پايبەرز نوپۇز و زەكات بەيەكەۋە لە قورئانى پىرۇزدا كۆ دەكاتەۋە، چونكە نوپۇز دىلسۆزى بۇ خۋاى پەرستراۋى تىدايە، زەكات و خەرجى كىشان چاكەكردنى تىدايە لەگەل بەندەكانى خوا، جا ناۋنىشانى بەختەۋەرى بەندە دىلسۆزبۈۋىتەى

بۆ خوای په‌رستراو، هه‌ولداڤیه‌تی له‌ پیناو سوودگه‌یاندن به‌ به‌دیهینراوان، هه‌روه‌ك چۆن ناوینشانی به‌دبه‌ختی به‌نله‌ نه‌بوونی ئەم دوو شته‌یه، كه‌ نه‌ دل‌سۆزی و نه‌ چاكه‌كاری هه‌یه.

ئینجا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ واته: "ئه‌وانه‌ی باوه‌ر ده‌هین به‌و به‌یامه‌ی بۆ تۆ دابه‌زیوه"، ئەویش: قورئانی پیرۆز و سوننه‌تی به‌یژه، خوای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ نیساء: ۱۱۳، واته: "خوای گه‌وره‌کتیب و حکمه‌ت و دانایی بۆ سه‌ر تۆ دابه‌زاندوووه"، له‌خواتر ساوان و پارێزکاران باوه‌ریان هه‌یه به‌ هه‌موو ئەوه‌ی بیغه‌مبه‌ران هیناویانه، هه‌چ جیاکاریه‌ك ناکه‌ن له‌ نیوان ئەو به‌یامه‌ی خوای گه‌وره‌ دابه‌زاندوووه، جا باوه‌ریان به‌ هه‌ندیک هه‌ییت و پڕواشیان به‌ هه‌ندیک تر نه‌ی، یان ئەوه‌تا به‌ نكۆلی کردن له‌ به‌شیک یاخود به‌ لیکدانه‌وه (ته‌ئویل) کردنی به‌جۆریك كه‌ بیجه‌وانه‌ی مه‌به‌ستی خوا و بیغه‌مبه‌ره‌كه‌ی (درود و سلأوی خوای لیبی) بی، هه‌روه‌ك چۆن بیدعه‌جیه‌كان ئیش و پشه‌یان ئەمه‌یه، ئەوانه‌ی ده‌قه‌كان به‌جۆریك لیکده‌ده‌نه‌وه كه‌ ناڕیکن له‌گه‌ل مانا و په‌یامی ده‌قه‌كه، ئەمه‌ش به‌هۆی ئەوه‌ی مانای ئەو ده‌قانه‌یان به‌راست دانه‌ناوه و دانیان پیدانه‌ناوه، جا ئەگه‌رچی باوه‌ریان به‌ وشه و بیژه‌كه‌شی بی، ئەوا باوه‌ریکی راسته‌قینه‌یان پێی نیه.

ئەم فه‌رمایشته‌ی خوای دانا و به‌ توانا: ﴿وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ واته: "ئەو کتیبانه‌ش كه‌ پێش تۆ دابه‌زیون"، باوه‌ریبون ده‌گرته‌وه به‌ کتیبه‌کانی رابردوو، باوه‌ریبون به‌ کتیبه‌كان، باوه‌ریبون به‌ بیغه‌مبه‌ران له‌خۆده‌گری، له‌گه‌ل باوه‌ریبون به‌وه‌ی ئەم کتیبانه‌ تیباندابوووه، به‌تایبه‌ت ته‌ورات و ئینجیل و زه‌بور، ئا ئەمه‌ خه‌سله‌تی باوه‌ردارانه، كه‌ باوه‌ریان به‌ هه‌موو کتیبه‌ ئاسمانیه‌كانه و تیکرای بیغه‌مبه‌رانه، هه‌چ جیاکاریه‌ك ناکه‌ن له‌ نیوانیاندا.

دواتر فەرھوويەتى: ﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ واتە: "باوەرى تەواو بە دوارپۇز دەھىن"، (الآخرة) ناويكە بۇ ھەرچىيەك لە دواى مردن پروودەدات، بەتايەت لە دواى گىشتىيەكە باسى كرددو، چونكە باوەرپوون بە دوارپۇز، يەكيگە لە بنەما و ستوونەكانى ئيمان و باوەر، تەنانت گەورەترين پالئەرە بۇ ئومىدپىيەخىشىن و ترساندن و كار كردن، ((دلىيى و يەقن)) برىتيە لە زانىنى تەواو كە ھىچ گومانىكى تىدا نىيە و پالئەرى كرده وەكانە.

﴿أُولَئِكَ﴾ واتە: "ئەوانەى" ئەم سىفەتە چاكانەيان ھەيە، ﴿عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واتە: لەسەر رىئويى مەزنى "كە لەلايەن پەرورەدگار يانەوھەيە"، چونكە باسكردنى بە نەناسراوى "نكرە" بۇ گەورە كردنە، جا تايا چ رىئويىيەك مەزنترە لەو سىفەتە ناوبراوانە، كە بىروباوەرى دروست و كردهوھى چاك و رىكى لەخوگرتووه، بى گومان رىئويى راستەقىنە تەھا ئەمەيە، جگە لەمە (ئەوھى پىچەوانەى بى) ئەوا گومرايە.

لیرەدا ﴿عَلَىٰ﴾ لەم شوینەدا بەكارھىناو، كە ئاماژەيە بۇ خو بەرزگرتن، لە گومرايشدا ((في)) بەكار دەھىت، ھەر وەك لەم فەرمايشتەدا ھاتووه: ﴿وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ سەبەء: ۲۴، واتە: "يان من ياخود ئيوه بەسەر رىگەى راستىن، ياخود لە گومرايەكى ئاشكرا دىن". لەبەرئەوھى خواھنى رىئويى بەرزبوو تەوھ بە رىئويى، بەئام گومرا تىيدا رۇچووھ و سوک و چروكە.

پاشان فەرھوويەتى: ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واتە: "ئا ئەوانە سەرکەوتوون"، سەرکەوتن برىتيە لە بەدەستھىنانى سەرکەوتن و سەرفرازبوون و دەربازبوون لە لىترساو، سەرکەوتنى لەواندا كورت كردۆتەوھ، چونكە ھىچ رىگەيەك نىيە بۇ سەرکەوتن تەھا بە گرتەبەرى رىگەى ئەوان نەي، ھەر رىگەيەكى تر جگە لەو رىگايە، ئەوا رىگەى

به دنآکامی و به دبهختی و زیانغه ندبوونه، که نهوهی لهسه ریبه تی دهبات بهره و تیاچوون، له بهر نهوه کاتیک باسی سیفته تی باوه پرداره راسته قینه کانی کردوه، نهوا باسی سیفته تی بی باوهږ و کافره کانیشی کردوه، که بی باوهږ په که یان ناشکرا دهکن و دژی پیغه مبرن، جا بویه فهرمووبه تی:

(۶، ۷) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾
 ﴿٦﴾ حَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾

"﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: به دنلیابهوه نهوانه بی باوهږ بوونه، ناگاداریان بکه په وه یان ناگاداریان نه که په وه، وه که به که و هدر باوهږ ناهینن"، وای گه وره هه وال ده دات سه باره ت به وانه بی باوهږ بوون، واته: سیفته تی کوفریان تیدایه، خو یان بی ږه نگرېز کردوه، بویه نه مهش بوو ته وه سفیکی جیانه بوو وه لیان، هیچ شتیک پاشگه زیان ناکاته وه لی، ته نانه ت هیچ ناموزگاریه که له گه لیان سه رکه وتوو نایب و کاریان تیناکات، نهوان به رده وامن له سه ر کوفر و بی باوهږ په که یان، له بهر نه مه وه که یه که ناگاداریان بکه په وه و بیانترسی، یان نه بیانترسی و بیاداریان نه که په وه وه که یه که، هه رگیز باوهږ ناهینن، حه قیقه تی کوفر: بریتیه له نکولی کردن لهو په یامه ی پیغه مبر (درود و سلأوی خوی لی) هیناوبه تی، به دنلیابهوه نه م بی باوهږ و کافرانه بانگه واز کردن بو بهر یا کردنی به لگه له سه ریان هیچ سوودیکی بویان نیه، وه که نهوهی له مه دا برینی حه زی پیغه مبری (درود و سلأوی خوی لی) هه بی سه باره ت

به باوهر هینانی ئەم کافرانه، جا تو خهفه تیان لهسه ر مهخو، نهکه ی به خه مخواردن لهسه ریان خوٚت بهوتینی و له ناوبهیت.

دواتر باسی ئەو ڤیگریانه ی کردوو، که ڤیگه یان پینادات باوهر هینان: ﴿حَتَّمَا اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ﴾ واته: "خوای گهوره" مؤریکی وای له "دل" و ئامرازی بیستیان" داوه، که هه رگیز ئیمان و باوهری ناچیتته ناوهوه، لهوه تیناگه ن که سوودی بو ئەوان ههیه، گو بیستی ئەوهش نابن له قازانج و بهرژه وهندی ئەواندایه.

﴿وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ﴾ "په رده بهسه ر چاویان دادراوه"، واته: په رده و ده مامک و داپۆشه ریک ڤیگری دهکات لهوه ی به جو ریک بروانن، که سوودی بو یان ههیه، ئەوهش ڤیگه ی زانست و چاکه یه که داخراوه بهرووی ئەواندا، شایه نی چاوتیڤرین نین، چاوهروانی هه یج خیر و چاکه یه کیشیان لیناکریت، به لکو به تهواوی له مه ی به شکران، ده رگاکانی باوهر و ئیمانیان بهروودا داخراوه، بههوی کوفر و نکو لیکردن و سه رسه ختیه که یان، ئەمهش دوا ی ئەوه ی حه ق و راستییان بو ڤوون بوته وه، ههروهک خوای گهوره فه رموو به تی: ﴿نُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوْلَٰى مَرَّةٍ﴾ ئەنعام: ۱۱۰، واته: "دل" و چاوه کانیان هه لده گیڤینه وه، وهک چو ن یه که محار له سه ره تاوه بی باوهر بوون"، ئەمه سزایه کی هه نوو که یه.

باشان باسی سزای نابنده ی کردوو که بی گومان هه ر پش دیت، جا فه رموو به تی: ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ "ئهوانه سزایه کی مه زنیان بو ههیه"، ئەمهش سزای ئاگری دۆزه خه، له گه ل توڤه بی خوای بالاده ست، که به رده وام و بیکو تابه.

ئینجا خوای پایه بهرز وه سفی دووڤووه کان دهکات، ئەوانه ی له ڤووکه شدا ئیسلام و مو سلمانیی دهر ده خه ن، له ناخدا کوفریان هه لگرتوو، جا فه رموو به تی:

(۸ - ۱۰) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَايَوْمَ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ
 ﴿۸﴾ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسُهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ
 ﴿۹﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا
 يَكْذِبُونَ ﴿۱۰﴾﴾

چاك بزانه دووڤووی بریتیه له: ده‌رخستی چاکه و شاردنه‌وهی خراپه له ناخدا، جا دووڤووی بیروباوهری و کرداریش ده‌گریته‌وه، دووڤووی کرداری وهك ئه‌وهی بیغه‌مهری خوا (درود و سلاوی خوای لیبی) باسیکردوه، له‌م فهرمووده‌یه‌دا: ((آیه‌ المنافق ثلاث، إذا حدث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا ائتمن خان))، و فی روایه‌ آخری: ((وإذا خاصم فجر))، واته: ((نیشانه‌ی دووڤووی سی شتن: کاتیک قسه‌ ده‌کات، درۆ ده‌کات، کاتیک به‌لین ده‌دات، به‌لینه‌که‌ی ده‌شکینی و نایبانه‌سه‌ر، کاتیکیش ده‌کریته‌ نه‌میندار و راسپارده‌ی پیده‌دری ناپاکی و خیانه‌ت ده‌کات))، له‌ گپ‌رانه‌وه‌یه‌کی تر‌دا هاتوه: ((کاتیک داوهری ده‌کات حه‌ق و راستی پیشیل ده‌کات)).

سه‌باره‌ت به‌ دووڤووی له‌ بیروباوهر‌دا، ئه‌وا مرۆف ده‌خاته‌ ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی ئیسلام، جا خوای گه‌وره‌ به‌م جوهری دووڤووی وه‌سفی دووڤووه‌کانی کردوه‌ له‌م سوڤه‌ته‌ و له‌ سوڤه‌ته‌کانی تریشدا، پیش ئه‌وه‌ی بیغه‌مهری خوا (درود و سلاوی خوای لیبی) له‌ مه‌که‌وه‌ کۆچ بکات بۆ مه‌دینه‌ دووڤووی نه‌بوو، له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی کۆچی کرد، روودا‌وی جه‌نگی ((به‌ده‌ر)) روویدا و خوای گه‌وره‌ ئیماندارانی سه‌رخست و سه‌ره‌رزیکردن، جا ئه‌وانه‌ی له‌ شاری مه‌دینه‌دابوون و موسلمان نه‌ببوون سه‌رشۆر بوون، به‌م هۆیه‌ هه‌ندیگیان له‌ ترسان و بۆ هه‌لخه‌له‌تاندن موسلمان بوون، تا خوینیان پارێزراو و سامان و

مالیان سهلامه تی، هر چهنده له نیو موسلمانانیشدا بوون، ته نانهت له رووکه شدا واده ده که وتن به شیک بن له وان، که چی له راستیدا به شیک نه بوون له موسلمانان.

جا له سایه ی لوتفی خوی به خشنده وه که له گهل باوه ډارانی کرد، بارو دوخی دووړووانی ناشکرا کرد و وه سفی کردن بهو خه سله تانه ی که پی جیاده کړینه وه، نه مهش بو نه وه ی موسلمانان به رووکه شی نهو دووړووانه هه لته خه له تین، و تا زوړیک له یوچه لیه کانیان له خو یان دووړه نه وه، خوی تاک و پاک فهرموویه تی: ﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُبَيِّنُ لَهُمْ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ تهوبه: ٦٤، واته: "دووړووه کان ده ترسن له وه ی سووره تی که دابه زبیرته سهریان، هه والیان پییدات له باره ی نه وه ی له دلینادیه"، خوی گه وره به بناغه ی دووړووی وه سفی نه وانی کردووه و فهرموویه تی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتِيهِمْ الْآخِرُ﴾ "خه لکانیک هه ن ده لین: باوه ډرمان هیناوه به خوا و دواړوژ، له راستیدا باوه ډار نین"، نه وان به زمان شتیک ده لین، که چی شتیکی تر له دلینادا هه یه، یو یه خوی گه وره نه وانی به دروخته وه بهم فهرمایشته: ﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ "نه وانه باوه ډار نین"، له بهر نه وه ی باوه ډر و ایمانی راسته قینه نه وه یه که زمان و دل له سهری کؤک و ته باین، نه مه ی نه وان کردوویانه ته لها به نیازی خو یان بو هه لته تاندنی خوا و بنده باوه ډاره کانیه تی.

"﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ واته:

- به نیازی خو یان ده یانه وی - خوا و نه وانه ی باوه ډرمان هیناوه هه لته تین، که چی جگه له خو یان که سی تر هه لته ناخه له تین، به لأم ههستی پیناکه ن"، هه لته تاندنی: نه وه یه که سی هه لته تینهر شتیک ده رجات، به مه بهستی هه لته تاندنی که سی به رامهر، که چی پیچه وانه ی نهو شته له ناخیدا بشارینه وه؛ تا مه بهستی خو ی له به رامهر که سی هه لته تینراو

بەدەستەھىنى، جا ئەو دوورۋوانە لەگەل خىواي مەزن و بەندەكانى ئەم رېچكەيەيان گرتەبەر، كەچى فيل و ھەلخەلەتاندنەكەيان بەسەر خۇياندا شكايەو، ئەمەش يەككە لە شتە سەرسۈرھىنەكان، چونكە كەسى فيلكار و ھەلخەلەتەنەر، يان ئەو تا فيلەكەي بەرھەمى دەي و مەبەستەكەي دېنېتەدى، ياخود ملكەچ دەي و خۇي بەدەستەو دەدات، بەمەش نە ھىچى بۇ دەنۋوسرى و نە لەسەرىشى ئەژمار دەكرى، ئا ئەوانە فيلەكەيان بەسەرياندا شكاو تەو، وەك ئەوئەي ئەوان فيل و تەلەكەبازى بكن تەفئا بۇ ئەوئەي زيان بەخۇيان و پىلانەكەيان بگەيەنن، چونكە خىواي گەرە تووشى ھىچ زيانىك ناي لە ھەلخەلەتاندنەكەيان، بەندە باوەر دارەكانى خواش دووچارى ھىچ زيانىك نابن لەو فيل و ھەلخەلەتاندنە، تەنانت باوەر داران ھىچ زيانىكيان پىناگات، ئەگەر دوورۋوان خۇيان بە باوەر دار پىشان بەن، بەمەش سامان و خوئىيان پارىزراو دەي، جا لە ئەنجامدا فيل و پىلانىان بەسەر خۇياندا شكايەو، بەمەش رۋورەش و رېسوا بوون لە دونىادا، ھەرۋەھا دووچارى خەم و خەفەتى بەردەوامىش بوون، بەھۇي ئەوئەي باوەر داران لە بەھىز بوون و سەرکەوتندان، دواتر لە دوارۋۇژدا، ئا ئەوانە سزايەكى پرىئىش و نازارىان بۇ ھەيە، بەھۇي درۋ و كوفر و خراپەكارىيەكانيان، لەكاتىكدا ئەوان بەھۇي - نەزاني و گەوجايەتيان - ھەست بەمە ناكەن.

ئەم فەرمايشتەي خىواي دانا و زانا: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ "لە دلياندا نەخۇشى ھەيە"، مەبەست لە نەخۇشى و دەرد ليرەدا: دەردى گومان و دوودلى و دوورۋويە، لەبەر ئەوئەي دل تووشى دوو دەرد و نەخۇشى دەبىت و تەندروسى و ھاوسەنگىەكەي لەدەست دەدات: ئەويش دەردى گوماني پوچەل و دەردى گوماني لەناوبەر، جا كوفر و دوورۋويى و گومان و بىدعە، ھەموويان لە چوارچىوئەي دەردى گومانندان، زينا و خۇشويستنى بەدكارى و تاوان و ئەنجامدانىان، لە چوارچىوئەي دەردى ئارەزۋوبازيدان،

هه‌روه‌ك خوای پایه‌دار فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿فَيَطْمَعُ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ واته: "نه‌وه‌ك نه‌وه كه‌سه‌ی دلّی نه‌خوشه بوروژیت"، نه‌مه‌ش ئاره‌زووی زینابه، سه‌لامه‌ت نه‌وه كه‌سه‌یه كه له‌م دوو ده‌رده دوورپی و سه‌لامه‌ت بی، به‌مه‌ش دلّیایی و باوه‌ری به‌ده‌سته‌یناوه، ئارام‌گه‌ره له‌به‌رام‌به‌ر گشت تاوان و گونا‌هیک، به‌م هه‌ویه ئاسوود‌ه‌یه له نیو پو‌شاک‌ی سه‌لامه‌تیدا.

له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره‌دا له‌باره‌ی دوور‌وو‌ان: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ واته: "له دلّیاندان نه‌خوشی بی باوه‌ری و گومان هه‌یه، خوای گه‌وره‌ش نه‌خوشیه‌که‌ی نه‌وانی زیاتر کرد" روون‌کردنه‌وه‌ی حیکمه‌تی خوای مه‌زنه له نه‌ندازه‌گیری گونا‌ه و تاوانی گونا‌ه‌کاران، که به‌هه‌وی گونا‌ه و تاوانی پیش‌وو‌یانه‌وه، خوای گه‌وره نه‌وان تاقی ده‌کاته‌وه به گونا‌ه و تاوانی داهاتوو، که سزای خوا مسو‌گه‌ر ده‌که‌ن، ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ واته: سزای به ئیشیان بو هه‌یه به‌هه‌وی درو‌کردنیان، هه‌روه‌ك خوای مه‌زن فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَنَقَلَبْنَا قُلُوبَهُمْ وَآبْصَرْنَاهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوْلَٰ مَرَّةٍ﴾ نه‌عام: ۱۱۰، واته: "دل و جاوه‌کانیان هه‌لده‌گیرینه‌وه، وه‌ك چو‌ن به‌که‌مجار له سه‌ره‌تاوه باوه‌ریان بی نه‌بوو"، و خوای بال‌ده‌ست فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ سه‌ف: ۵، واته: "کاتیك نه‌وان لایاندان، نه‌وا خوای گه‌وره‌ش دلّی نه‌وانی لادا و موری لیدا"، هه‌روه‌ها فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ﴾ ته‌ویه: ۱۲۵. واته: "نه‌وانه‌ی که نه‌خوشی دوور‌وو‌ی و گومان له دلّیاندایه، نه‌وا چه‌نده بیسن، نه‌وه‌نده‌ی تر بیس و دزیو ده‌بن"، جا سزای گونا‌ه و تاوان، هاتی گونا‌ه و تاوانه به دوایدا، هه‌روه‌ك پاداشتی چاکه، هاتی چاکه‌یه به‌دوایدا، خوای بی هاوه‌ل و هاوه‌ش فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى﴾ مه‌ریه‌م: ۷۶، واته: "خوای گه‌وره زیاتر رینو‌یی به رینو‌یکراوان ده‌به‌خشی".

(۱۱، ۱۲) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ

﴿۱۱﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿۱۲﴾

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: کاتیگ بهو دوورووانه ده‌وتربیت خراپه‌کاری و گنده‌لی له زه‌ویدا نه‌کهن، که کوفر و گونا‌ه‌کاریه، و ناشکر‌کردنی راز و هیمی باوه‌دارانه بو دوژمنه‌کانیان، دوستایه‌تی و پشتیوانی کردنی بی باوه‌رانه، ﴿قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ واته: "ده‌لین: به‌دل‌نیایه‌وه ئیمه چاک‌خواز و چاک‌ساز‌خوازین"، به‌کۆ‌کردنه‌وه‌ی کاری خراپه‌کاری و گنده‌لی له زه‌ویدا، له‌گه‌ل پیشان‌دان و ده‌رخستی ئه‌وه‌ی ئهم کاره‌یان خراپه‌کاری نییه، به‌لکو چاک‌سازیه، بریتیه له سه‌راوژ‌بیر‌کردنی راستیه‌کان، به‌مه‌ش کاری پو‌چهل و باوه‌ریان به‌یه‌که‌وه کۆ‌کرده‌وه، گوایه باوه‌ریان و ابو‌وه ئه‌مه راست و ره‌وایه، بی‌گومان ئه‌مه‌ش گه‌وره‌تره له تاوانی ئه‌وه‌ی که خراپه‌کاری ده‌کات و باوه‌ریشی وایه ئه‌مه گونا‌هه، ئا ئه‌مه سه‌لامه‌تره و ئومیدی ئه‌وه‌ی زیاتره، که بکه‌ره‌که لی پاشگه‌ز بیسته‌وه.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌و وته‌یه‌یاندا: ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ واته: "بی‌گومان ئیمه چاک‌خوازین"، کورمه‌له‌ینانی چاک‌سازیه له خو‌ی‌اندا - له ناوه‌رژ‌کدا ئه‌وه به‌ده‌سته‌وه ده‌دات که باوه‌رداران له چاک‌خوازان نین - ئه‌وا خوی پایه‌به‌رز به‌رپه‌رجی ئهم بانگه‌شه‌یه‌ی ئه‌وانی داوه‌ته‌وه به‌م فدرمایشته: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ﴾ واته: "ئاگادارین! ئا ئه‌وانه خراپه‌کار و تیک‌ده‌رن، به‌لام هه‌ستی بی‌ناکه‌ن"، چونکه له خراپه‌کاری ئه‌و که‌سه گه‌وره‌تر نییه، که بی باوه‌ر‌بی به‌ئایه‌ت و نیشانه‌کانی خوا، رپگری بکات له رپگه‌ی خوا و هه‌ول بدات خوی مه‌زن و خو‌شه‌ویستانی خوا

ههلبخه له تینې، پشتیوانی نه وانهش بکات که له دژی خوا و پیغمبره که ی ده جنګن، له گهل نه مه شدا بیان وای نه مه چاکسازیه، نایا له دوی نه م خرابه کاریه خرابه یه کی تر هدیة!! نای گومان نه وانه زانستیک نازانن که سو دیان بی بگه یه نی، هر چنده تا ناستیک شاره زایی زانستیک بن و نه ونده بزنانن که به هویوه به لگه ی خویان له سهر به ریا بی، جا له بهر نه وه گونا هکاری له زه ویدا خرابه کاریه، چونکه تیکدان و خراب کردنی هر چیه که له سهر پرووی زه وی له خوده گری، له دانه ویله و بهرو بوم و درهخت و پرووه که کان، به وهی به هزی نه و گونا هانه وه چندنین دهر د و نه خوشی تیایدا به ریا ده بن.

چاکسازیکردن له زه ویدا، نه ویه زه وی ناوه دان بکریته وه به خوا په رستی و گوپرایه لیبون و باوهر پیه نیانی، خوی گه وره هر بو نه م مه به سته ش به دیه نی راوانی دروست کردوه، له زه ویدا نیشته جیی کردوون، رزق و رژی شی بو دانان، تا به هویوه و زه ی لیوهر بگرن بو گوپرایه لیبون و خوا په رستی، جا نه گهر به پیچه وانه ی نه مه کار له زه ویدا کرا، نه وای گومان هه وئدان بو تیکدان و شیواندن نه و کار و مه به سته ده بی که بو ی دروست کراوه.

(۱۳) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ ۱۳ ﴿

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ واته: کاتیک به دوو پرووان ده وتریت: باوهر بینن وه که چون نه و خه لکه باوهر بیان هیناوه، واته: وه که باوهر هینانی هاوه لآن (خویان لی رازی بی)، نه ویش بریتیه له باوهر هینان به دل و زمان، نه وای - به گومانه پوجه له که یان - ده لین: نایا نیمه باوهر بینن وه که چون نه و گه وچ و نه زانانه باوهر بیان هیناوه؟ - خوی مه زن

رپسویان بکات - مه‌به‌ستیان بی‌هاوه‌لانه (خوایان لی‌ره‌زایی)، که بیان وایه گه‌وجایه‌تی و نه‌زانی‌نه‌وان وای لی‌گردوون تا باوه‌ر هینن، نیشتمانیان به‌جیه‌لن، دزایه‌تی بی‌باوه‌ران بکن، جا به‌بی بی‌جوونی‌نه‌م دوور‌ووانه عه‌قل بی‌جه‌وانه‌ی‌نه‌مه ده‌خوازی، بویه گه‌وجایه‌تیاں داوه‌ته پال باوه‌رداران، له‌و نیوه‌نده‌دا‌نه‌وان به‌عاقلمه‌ند و ژیر و شاره‌زای رپی چاک و خراب ده‌میننه‌وه.

خوای گه‌وره به‌رپه‌رچی‌نه‌وانی دایه‌وه، راگه‌یاند که به‌راستی‌نه‌وان گه‌وج و نه‌زانن، چونکه حه‌قیقه‌تی گه‌وجایه‌تی و نه‌زانی، بریتیه له‌وه‌ی که مرؤف نه‌زانی به‌رزه‌وه‌ندیه‌کانی چین، هه‌ول بو شتی‌ک بدات که زیانی‌نه‌وی تیدایه، بی‌گومان‌نه‌مه‌ش سیفه‌تی‌که له‌سه‌ریان جیه‌جی‌ده‌بی و پر به‌یستیانه، هه‌روه‌ک ژیری و عه‌قل و به‌رچاو‌رؤشنی مرؤف‌ناشنا ده‌کات به‌به‌رزه‌وه‌ندیه‌کانی، و هه‌ول‌دان بو‌نه‌وه‌ی سوودی‌نه‌وی تیدایه، له‌گه‌ل‌لادانی‌نه‌وه‌ی زیانی‌پیده‌گه‌یه‌نی،‌نه‌م سیفه‌ته‌ش به‌تپروته‌سه‌لی له‌هاوه‌لان (خوایان لی‌رازی) و باوه‌رداران دینه‌جی. جا‌نه‌وه‌ی جی‌ره‌چاو‌کردن و بایه‌خه سیفه‌ت و به‌لگه‌یه، نه‌وه‌ک بانگه‌شه‌ی به‌تال و پوچ و قسه‌ی بی‌ناوه‌رؤک و کلور، ئینجا خوای پایه‌به‌رز فهرموویه‌تی:

(١٤، ١٥) ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدَّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾﴾

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ "کاتیک دوور‌ووان ده‌گه‌ن به‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه، نه‌وه ده‌لین: باوه‌رمان هیناوه" نه‌مه به‌زمان ده‌لین، نه‌وه‌ک به‌دل، له‌به‌ر‌نه‌وه‌ی کاتیک له‌گه‌ل

باوه‌پرداران کۆ ده‌بنه‌وه، وا خو‌یان پیشان ده‌ده‌ن که له‌سه‌ر ری‌بازی باوه‌پرداران و له‌گه‌ل^١ نه‌واندان، ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ کاتیکیش به‌ته‌نیا ده‌میننه‌وه له‌گه‌ل^٢ شه‌یتانه‌کانیان - واته: سه‌رکرده و ری‌به‌ره‌کانیان له خراپه‌دا - ده‌لین: له‌راستیدا ئیمه له‌گه‌ل^٣ ئیوه‌داین، گالته باوه‌پرداران ده‌که‌ین، کاتیک له پیش نه‌وان و خو‌مان ده‌رده‌خه‌ین، که له‌سه‌ر ری‌بازی نه‌وانین، نه‌وا ته‌ها گالته‌کردنه به موسلمانان، به‌دلنیا‌یه‌وه فی‌ل^٤ و ته‌له‌که‌ی خراب ته‌ها به‌سه‌ر خاوه‌نه‌که‌یدا ده‌شکیته‌وه.

خوای بالاده‌ست فه‌رموویه‌تی: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ واته: "خوای گه‌وره گالته و فشه‌یان پیده‌کات و مؤله‌تیا ن ده‌دات تا له گو‌مرا‌یه‌که‌یاندا رو‌وجن"، نه‌مه سزای نه‌وانه، له‌به‌رامبه‌ر نه‌وه‌ی که گالته‌یان به‌بنده‌کانی خوا کردووه، جا خوای گه‌وره گالته و سوکایه‌تیکردنی نه‌وانی به‌سه‌ریاندا شکاندووه‌ته‌وه، به‌وه‌ی به‌دبه‌ختی و بارودۆخی بیسی نه‌وانی بۆیان رازاندۆته‌وه، تا نه‌وا ئاسته‌ی گو‌مانیان بردووه نه‌وان له‌گه‌ل^٥ باوه‌پردارانان، که‌چی باوه‌پرداران به‌سه‌ر نه‌واندا زالنه‌کردووه، به‌شیک‌ی تر له‌وه‌ی خوای گه‌وره گالته و سوکایه‌تیکردنی نه‌وانی به‌سه‌ریاندا شکاندووه‌ته‌وه، له‌دوارۆژدایه، که خوای گه‌وره رووناکی و نووریک‌ی رووکه‌شیا ن پیده‌دات له‌گه‌ل^٦ باوه‌پرداران، به‌لام کاتیک باوه‌پرداران به‌رووناکی و نووره‌که‌یانه‌وه به‌لای دوورپرواندا ده‌جن، نه‌وا هی نه‌وان ده‌کوژیته‌وه و باش نه‌وه‌ی له‌رووناکیدا بوون، نه‌وا له نیو تاریکیدا به‌سه‌رگه‌ردانی ده‌میننه‌وه، ئینجا گه‌وره‌ترین بی ئومیدی نه‌وه‌یه، که له‌دوای هه‌له‌کار‌ی پیشدیت، ﴿يَأْتُوا نَفْسَهُم بِآلَمٍ نَّكَنَ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ﴾ حه‌دید: ١٤، تا ته‌واوی ئایه‌ته‌که، واته: "دوورپرووه‌کان بانگی باوه‌پرداران ده‌که‌ن، ده‌لین ئایا له‌گه‌ل^٧ ئیوه‌دا نه‌بووین؟ باوه‌پرداران ده‌لین: نا وانیه

بهیچه وانهوه، ئیوه خوټان تاقیکردنه وه کرد به دووږووی و بوسه دانان و هه رده میش له گو ماندا بون..".

ثم فەرمايشته: ﴿وَيَمْدُهُمْ﴾ واته: ماوهی زياتريان بي ددهات ﴿فِي طُعْيَانِهِمْ﴾ واته: له خراپه کاری و بي باوه پياند، ﴿يَعْمَهُونَ﴾ واته: سه رگه ردان و پارا و دوو دُن، ئه مهش به هوئی نهوهی خوای گه وره گائنه و سوکایه تیکردنه که یان به سه ر خو یاندا ده شکینته وه. دواتر خوای گه وره ږووی راسته قینه ی بارو دوخی ئه وان دهرده خات، دده رموویت:

(۱۶) ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ ﴿۱۶﴾

﴿أُولَئِكَ﴾ واته: ئه و دووږووانه ی ئه م سیفه تانه یان هه یه، ﴿الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ﴾ "به رینوینی گومراییان کږیوه"، واته: حه زیان له گومراییه، وهك چوَن کږیار خواستی کږینی کالای هه یه، جا به هوئی ئه و حه زه ی بو گومرایی هه یانه، ئه و نرخ و بهها ده گمه نه کانی له پیناودا خه رج ده کات، ئه مهش جوانترین نمونه یه، چونکه گومرایی که ئه و په ږی خراپه یه، وهك کالآ و شمه کی داناوه، له به رامبه ردا رینوینیشی، که ئه و په ږی چاکی و پابه ندبوونه به به رنامه ی خوا له پیگه ی نرخ و به هادا دایناوه، جا له به ر حه ز نه کردنیان له رینوینی و ریگه ی راست و خو شو یستی گومرایی، ئه و رینوینیان به گومراییان ئالوگور کردووه، ﴿فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ﴾ "بازرگانیه که یان قازانچی تیدا نه بوو"، ئای که بازرگانیه کی چهنده خراب و گریه سستی چهنده دزیوه.

ئه گه ر نهوه ی دیناریک له به رامبه ر دره مه یك بگوریتته وه، به که سکی دوږاو بزانی، ئه ی چی سه باره ت به وه ی گه وه ریک خه رج ده کات له پینا و به ده ستخستی دره مه یك؟

ئهی چی سهبارهت بهوهی رینوینی و ریگهی راست له بهراهبر گومرای و سهرگهردانی دههخشی، بهدبهختی بهسهر خوڤشهختیدا هه لئیری، شته پروبوچهکان بهسهر شته بههادار و سهنگینهکاندا پهسند بکات! بی گومان له بازرگانیهکهی براوه نییه، بهلکو گهورهترین زیانی تیدا کردوو: ﴿قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ زومهڤ: ۱۵، واته: "بلی: بیگومان زیانمندان، ئهوه کهسانهه خویمان و خیزانیان له دۆراندوو له دواړوژدا، بهراستی هه ئهوهیه زیانمندانوونی ئاشکرا و پروون".

ههروهها که دههفرمووی: ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ ۱۶ واته: "هه رگیز رینوینی وه رناگرن"، جهختکردنهوه و دلنیاکردنهوهیه له گومرایان، و ئهوان بههیچ جوریک رینوینیان له هیچ شتیکدا دهستنهخستوو، ئاهمهیه وهسف و سیفته ناشینهکانیان. پاشان باسی نمونهی ئهوانی کردوو، که زۆر بهروونی دهریاندهخت، جا ههفرموویه تی:

(۱۷ - ۲۰) ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
 ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ ﴿۱۷﴾ صُمُّ بَكْمٌ
 عُمِّي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿۱۸﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ
 وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ
 مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿۱۹﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ
 مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ
 إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۰﴾

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ
 وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ واته: نهو نموونه یه ی تهواو گوزارشت له بارودوخی
 نهوان دهکات، وهك نموونه ی نهو کهسه یه که ناگریکی هه لکردی، واته: له تاریکیه کی
 مهزندا بووی، زوریش بیویستی به ناگری، بویه داوای ناگر کردنه وه له کهسانی تر بکات،
 چونکه خوئی هیچ کهرسته به کی بی نه بووه، تهنانهت نهو کهرستانه له دهره وهی بازنه ی
 نهودان، جا کاتیک نهو ناگره دهوروبه ری نهو رووناک دهکاته وه، سهیری نهو شوینه
 دهکات که خوئی تییدایه، له گهل نهو مهترسی و ناسایشی که لهوی هه یه، نینجا هه ر که
 سوودی له ناگره که بینی و دلئی بی نارام بوو، و گومانی برد به وهی که توانای به سردا
 هه یه، لهو دوخه دا خوی گه وره رووناکیه که ی ده کوژ بیته وه، به مهش رووناک ی له دهوری
 نهو نامینی، ناسوده یشی له گهلدا دهروات، جا نه م کهسه له نیو تاریکیه کی گه وره و
 ناگریکی سوتینه ردا ده میته وه، له نیو چهن دین تاریکیدا سه رگه ردانه: تاریکی شهو،

تاریکی هور، تاریکی باران، له گه ل' نهو تاریکیه ی له دوای پرووناکی دروست دهی، ئایا بارودوخی ئەم کەسە وەسفکراوه دهی چون بی؟ بی گومان دوورووه کانیش بهم شیوه بهن، داوای هه لکردنی ئاگری ئیمان و بروایان له باوهرداران کرد، چونکه ئەمه سیفه تیکی ئەوان نه بووه، بهمهش سوودیان لیوه رگرت و خوینیان پی پاریزرا، مال و سامانیان سه لامهت بوو، جوړیک له ئاسایش و ئارامیان له دونیادا به دهستخست، کاتیک ئەوان له بارودوخه دان، له ناکاو مردن هیرشی بو هینان، ریگری لیکردن سوود لهم نوور و پرووناکیه وه ریگرن، بهمهش هه رچی خه م و خه فته و ئیش و نازاره دهوری ئەوانیدا، تاریکی ناو گوړ، تاریکی کوڤر، تاریکی دوورووی، له گه ل' تاریکیه جوړاو جوړه کافی گوناها و تاوان به روکی گرتن، له دوای ئەمهش تاریکی ئاگری دۆزه خ (بی گومان ئەمهش خراپترین شوینه).

له بهر ئەوه خوای پایه بهرز له باره ی ئەوانه وه و تویه تی: ﴿صَمٌّ﴾ واته: "که رن" له ئاست بیستی چاکه و خیر، ﴿بُكْمٌ﴾ واته: "لالن" له ئاست وتنی چاکه و راستی، ﴿عُمِّيٌّ﴾ "کویرن" له ئاست بیننی حه ق و راستی، ﴿فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ واته: "هه رگیز ناگه رینه وه - بو سه ر ریگه ی راست -"، له بهر ئەوه ی دوای ئەوه ی حه ق و راستیان زانیوه، ئەوا وازیان لیهیناوه، که واته هه رگیز بو ی ناگه رینه وه، به پیچه وانه ی ئەو کەسه ی وازی له حه ق و راستی هیناوه، به هوی نه زانی و سه رگه ردانیه وه، جا له بهر ئەوه ی که لی تینه گه یشتوو، ئەو له وان له بیشت و نزیکتره بو گه رانه وه بو سه ر حه ق و راستی.

﴿أَوْ كَصِيبٍ مِنَ السَّمَاءِ﴾ واته: یان ئه و نه ی ئەو دوورووانه وهك (صیب) ه، مه بهست لی: ئەو کەسه یه به دهستی بارانیکه به لیزمه وه که له ئاسمانه وه دهباری گیری خواردوو، جا (صیب) واته: ئەو بارانه ی به خوړ و به لیزمه یه دهباری، به ئەندازه یه کی زور داده باری، ﴿فِيهِ ظُلُمَاتٌ﴾ "چه ندین تاریکی تیدایه"، له تاریکی شهو، تاریکی هور،

له‌گه‌ل تاریکی باران، ﴿وَرَعْدٌ﴾ و تریشقه، نه‌و ده‌نگه‌یه که له هه‌وره‌کانه‌وه ده‌رده‌چی و ده‌یستری، ﴿وَبَرْقٌ﴾ و بروسکه، که رووناکییه‌کی دره‌وشاوه‌یه و له هه‌وره‌کانه‌وه ده‌یبری، ﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ ۱۹ ﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ واته: په‌نجه‌کانیان به‌ گویچه‌کانیاند ده‌که‌ن، له ترسی مردن، و خوی گه‌وره ده‌وری بی باوه‌رانی داوه، خه‌ریکه رووناکی هه‌وره بروسکه بینایی چاوه‌کانیان بیات، ﴿كَلِمًا أَضَاءَ لَهُمْ﴾ واته: "هه‌ر کاتیک رووناکایی" هه‌وره بروسکه له نیو تاریکیه‌کاندا "دره‌وشایه‌وه"، نه‌وا ﴿مَشُوا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا﴾ واته: "نه‌وا بییدا ده‌روون، کاتیکیش تاریکی دایانده‌گری" نه‌وا ده‌وه‌ستن.

ئا به‌م شیوه‌یه‌یه بارودوخی دووروه‌کان، کاتیک گویستی قورئانی پیروژ، فه‌رمان و ریگری، په‌یمان و هه‌ره‌شه‌کانی ده‌بن، نه‌وا په‌نجه‌کانیان ده‌خه‌نه نیو گویچه‌کانیان، پشت ده‌که‌نه فه‌رمان و ریگری و په‌یمان و هه‌ره‌شه‌کانی خوا، جا هه‌ره‌شه‌کانی خوا ده‌یانته‌وقیی، به‌لین و په‌یمان‌کانشی هه‌راسانیان ده‌کات، بویه به‌وپه‌ری توانایانه‌وه پشتگویی ده‌خه‌ن، به‌جۆریک رقیان لیده‌بیته‌وه، وه‌ک چۆن نه‌و که‌سه‌ی گری خواردوه‌ به‌ده‌ست بارانی به‌لیز مه‌بیزاره و رقی له تریشقه و بروسکه‌ی هه‌وره، جا له ترسی مردن په‌نجه‌کانی ده‌خاته ناو گویچه‌کانی، چونکه به‌گومانی خوی نه‌مه سه‌لامه‌تی ده‌کات و ده‌پاریزیت.

به‌لام دووروه‌کان هه‌رگیز سه‌لامه‌ت و پاریزراو نین، له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوی گه‌وره به‌ زانست و توانستی خوی ده‌وری نه‌وانی داوه، بویه هه‌رگیز ناتوانن ده‌ربازیان بی و ناشتوانن خوی مه‌زن ده‌سته‌وه‌سان بکه‌ن، به‌لکو خوی پایه‌به‌رز کرده‌وه‌کانیان تو‌مار ده‌کات، تیروته‌سه‌لترین سزا و پاداشتیان له‌سه‌ر ده‌داته‌وه.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و دوورپووانه تووشی که‌ری و ئالی و کویربوونی واتایی (مه‌عنه‌وی) هاتوون، هم‌موو ریگه‌کافی باوه‌ریان به‌روودا داخراوه، خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ﴾ واته: "ئه‌گه‌ر خوا بیویستایه" هه‌ستی بیستن و بینیی "لیده‌سه‌ندنه‌وه"، جا له‌مه‌دا هۆشداریدانی تیدایه بو ئه‌وان، له‌گه‌ل ترساندیان به‌سزای دونیایی، تا وریابینه‌وه و رابجله‌کین و پاشگه‌زبینه‌وه له هه‌ندیک له خراپه و دوورپوویه‌که‌یان، ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: "بی گومان خوا توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه"، هه‌چ شتی‌ک نییه که خوای گه‌وره ده‌سته‌وه‌سان بکات، جا له توانای خوای گه‌وره نه‌وه‌یه، که کاتیک ویستی شتی‌ک بکات، نه‌وا به‌ی له‌مه‌پر و ریگر ده‌یکات. له‌م نایه‌ته و هاوشیوه‌کانیدا به‌ریه‌چی قه‌ده‌ریه‌کافی تیدایه، نه‌وانه‌ی بوجوونیان وایه کرده‌وه‌کانیان ناچه نیو بازنه‌ی توانای خوای پایه‌به‌رزوه‌ه، چونکه کرده‌وه‌ی نه‌وان ده‌چینه نیو چوارچیوه‌ی شته‌کان (الأشیاء) هه‌وه، که له‌م فه‌رمایشته‌ی خوادا هاتووه: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿٢٠﴾.

(٢١، ٢٢) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿٢٢﴾

"﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: نه‌ی خه‌لکینه، نه‌و به‌روه‌ردگاره‌تان په‌رستن، که ئیوه و نه‌وانه‌ی پیش ئیوه‌شی

به‌دیهیناوه، به‌لکو له‌خواترس و پاریزکار بن". ئەمه فه‌رمانیکی گشتیه بو تیکرای خه‌لکی، فه‌رمانیکی گشتگیره، ئەویش فه‌رمانی خواپه‌رستیه، که کۆکه‌ره‌وه‌ی جیه‌جیکردنی فه‌رمانه‌کانی خواپه، و دوورکه‌وتنه‌وه‌یه له‌ریگریه‌کانی، به‌راستدانانی هه‌واله‌کانیه‌تی، جا‌خوا‌ی گه‌وره فه‌رمانی پیکردوون تا ئەوه بکه‌ن که له‌پیناویدا به‌دیهینراون، ئەویش خواپه‌رستیه، خوا‌ی پایه‌برز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ ذاریات: ۵۶، واته: "بی‌گومان جنۆکه و ئاده‌میزادم به‌دینه‌هیناوه، مه‌گه‌ر بو خواپه‌رستی نه‌بی".

پاشان به‌لگه‌ی هیناوه‌ته‌وه له‌سه‌ر ئەوه‌ی که پێویسته ته‌ها خوا‌ی گه‌وره به‌ تاك و ته‌ها پیه‌رستریت، چونکه هه‌ر ئەو په‌روه‌ر‌دگاری ئیویه و به‌ جو‌ره‌ها ناز و نيعمه‌ت په‌روه‌ده‌ی کردوون، ئیویه له‌ نه‌بوونه‌وه هیناوه‌ته بوون، گه‌لانی پيش ئیوه‌شی به‌دیهیناوه، ناز و نيعمه‌تی ديار و شاراه‌شی له‌گه‌ل کردوون، ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ "جا‌زه‌وی کردووه به‌ رایه‌خ تا له‌سه‌ری جیگر بینن، ته‌لار و کشتوکال و چاندنی به‌ سوودی داناوه، تا که‌لکی لیوه‌ریگرن، ئاسمانی‌شی کردووه به‌ سه‌ق‌فی ته‌لاری نیشته‌جیپوونتان، هه‌موو ئەو شته به‌سوودانه‌شی بو ئیوه‌ داناوه، که پێویستی بنه‌رته‌ی و لاوه‌کی جیه‌جی ده‌که‌ن، وه‌ك: خو‌ر و مانگ و ئەستیره‌کان.

﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ واته: "له‌ ئاسمانه‌وه‌ی ئاو — باران و به‌فر و ته‌زره... — داباران‌دووه"، ئاسمان: هه‌موو ئەو شتانه ده‌گریته‌وه، که له‌ ئاسقی سه‌ری تۆوه به‌رزترن، هه‌ر بویه رافه‌کارانی قورئانی پی‌رۆز وتویانه: مه‌به‌ست له‌ ئاسمان لی‌ره‌دا هه‌وره‌کانه، جا‌خوا‌ی گه‌وره ناوی لی داباران‌دووه و لی ده‌بارینی، ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ واته: "جو‌ره‌ها به‌روبو‌می پی شین ده‌کات و ده‌رۆینی" وه‌ك: دانه‌ویلّه و به‌روبو‌مه‌کان، له‌ دارخو‌رما و میوه‌جات و جو‌ره‌ها به‌ره‌می کشتوکالی تر، ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾

رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿﴾ بەھۆبەوہ "جۆرەھا" رزق و رۆزىتان "بۇ دەروېنى" و دەستەبەر دەھات، تالى بىي بىي و ئاسوودە ژيان بگوزەرىن.

كەواتە ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا﴾ واتە: ھاوبەش و ھاوشىوہ لە بەدېھىنراوان "بۇ خوا دامەنن"، بەوہى بىيانپەرستى وەك چۇن خواى گەورە دەپەرستى، ئەوانتان خۇشبوى وەك چۇن خواى مەزنتان خۇشەوېت، لەكاتىكدا ئەوان وەك ئىوہ بەدېھىنراو و رۆزىيىدراو و مشورلىخوراوان، بە ئەندازەى گەردىلەيەك لە ئاسمانەكان و زەويدا شتىكىان بەدەست نىيە، تواناى سوود و زيانگەياندىشىيان بە ئىوہ نىيە.

﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ "لەكاتىكدا ئىوہ دەزانن"، كە خواى گەورە ھاوبەش و ھاوہل و ھاوتاي نىيە، لە بەدېھىنان و رۆزىدان و مشورخواردن و پەرستندا، كەواتە چۇن خواوہندى تر لەگەل خواى گەورە دەپەرستى، لەكاتىكدا ئەم راستىش دەزانن؟ ئا ئەمەيە زۇر سەرسورمانى تىدايە، تەنانەت گەوجترىن كارە كە دەيكەن.

ئەم ئايەتە دوو شتى لەخۇگرتوۋە، كە برىتىن لە فەرمانكردن بە تەھا پەرستى خواى گەورە و خواپەرستى، لەگەل رېگىرى كردن لە پەرستى جگە لە خواى گەورە، بەلگەى سەلمىنەرىشى روونكردۇتەوہ لەسەر ئەوہى خواپەرستى پىۋىستە و ئەركە، پەرستى ھەرچىيەكى تر جگە لەخواى گەورەش پوچەل و بەتالە، ئەویش باسكردنى خواپەيەكگرتنە لە پەرورەدگاريتىدا، ئەمەش ئەوہ لەخۇدەگرېت كە تەھا خواى گەورە بەدېھىنەر و رۆزىدەر و مشورگىرە، جا ئەگەر ھەر يەكك دانىنى بەوہى كە خواى گەورە ھىچ ھاوہل و ھاوتايەكى نىيە لەمەدا، ئەوا بەھەمان شىوہ با دانىشىنى بەوہى كە خواى گەورە ھىچ ھاوہلىكى نىيە لە پەرستندا، ئەمەش درەوشاۋەترىن بەلگەى عەقلىيە لەسەر تاك و تەھابى خواى بەدېھىنەر و پوچەلى و بى بنەمايى ھاوبەش و ھاوہلداانە بۇ خوا.

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "به‌لکو له خوایترسن"، ده‌کری ئەم مانایه‌ی مەبه‌ستی: ئەگەر ئیوه ته‌ها خوایه‌رستن، به‌مه‌ش خو‌تان له توپه‌ی و سزاکه‌ی ده‌پاریزن، چونکه‌ ئه‌و هۆکاره‌تان به‌ده‌سته‌یناوه‌ که توپه‌ی و سزای خو‌تان لی دوورده‌خاته‌وه، ده‌شکری ئەو مانایه‌شی هه‌بێ: ئەگەر ئیوه خوایه‌رستن، ئەوا ده‌چنه‌ریزی ئەو له‌خواترس و پاریزکارانه‌ی که خو‌یان به‌سیفه‌تی له‌خواترسان رازاندوووه‌ته‌وه، جا هه‌ردوو ماناکه‌ش دروسته، ته‌نانه‌ت وابه‌سته‌ی به‌کترن، چونکه‌ هه‌ر به‌کیک خوایه‌رستی کامل ئەنجام بدات، ئەوا ده‌چینه‌ریزی له‌خواترسانه‌وه، ئەوه‌ش که له‌که‌سه له‌خواترسه‌کانه، ئەوا له‌سزا و توپه‌ی خوا رزگاری ده‌بێ، پاشان خوای پایه‌به‌رز فەرموویه‌تی:

(٢٣، ٢٤) ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ٢٣ ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ
تَفْعَلُوا فَأْزَنُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ ٢٤

ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی عه‌قلیه‌یه‌ له‌سه‌ر راستگویی یه‌مه‌به‌ری خوا (درود و سلاوی خوای لیبی) و راستی ئەو په‌یامه‌ی که هیناویه‌تی، جا فەرموویه‌تی:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾ - ئەی ئەو ده‌سته و کۆمه‌لانه‌ی سه‌رسه‌ختن به‌رامبه‌ر یه‌مه‌به‌ر، بانگه‌وازه‌که‌ی ره‌تده‌که‌نه‌وه، پێشتان وایه‌ درۆزنه‌ و درۆده‌کات - ئەگەر ئیوه" له‌گومان و دوودلیدان، له‌باره‌ی ئەوه‌ی یۆ سه‌ر به‌نده‌که‌مان دابه‌زاندوووه، ئایا حق و راسته‌یان ناحق و پوچه‌له‌؟ ئەوه‌تا شتیکی به‌ویژدانه‌ هه‌یه، که‌ کێشه‌ی نیوان ئیوه و ئیمه‌ به‌کالا ده‌کاته‌وه، ئەویش ئەوه‌یه‌ که یه‌مه‌به‌ر مرۆفیکی هاوشیوه‌ی ئیوه‌یه، نه‌ ره‌وانبێزترین و نه‌ زانترین که‌ستانه‌ "تا بتوانی ئەم په‌یامه‌ له‌خۆیه‌وه

هه‌لبه‌ستی، ئیوه‌ش چاك ده‌زانن نه‌ خوینده‌واری هه‌یه و نه‌ ده‌توانی بنووسی، ئه‌مه‌ش ده‌زانن له‌بهر ئه‌وه‌ی که له‌نیوتاندا پیگه‌یشتروه، جا کتییکی له‌لایهن خواوه‌ بۆتانی هیناوه، ئیوه‌ش له‌ به‌رامبه‌ردا وتان: هه‌لبه‌ستوه و له‌خۆیه‌وه هیناویه‌تی.

﴿فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی ئیوه‌ ده‌لین راسته، ئه‌وا سوڤه‌تیکی هاووینه‌ی ئه‌و هینن، پشتیش به‌ستن به‌ هه‌ر به‌کیك که له‌ تواناندایه له‌ پشتیوان و گه‌واهیده‌ره‌کانتان، ئه‌گه‌ر ئه‌مه ئاسانه بۆتان، له‌کاتیگدا ئیوه‌ ره‌وانیژ و وتاریژن، دوژمنی سه‌سه‌خت و مه‌زنی ییغه‌مبه‌ریشن، جا ئه‌گه‌ر هاووینه‌ی سوڤه‌تیکی قورئانی پیرۆزان هینا، ئه‌وا ده‌رده‌که‌وی که گو‌مانه‌که‌تان دروستبوه، خۆ ئه‌گه‌ر سوڤه‌تیکی هاوشیوه‌ی نه‌هینن و ئه‌وپه‌ری ده‌سته‌وه‌سانیتان نواند، بی‌گو‌مان هه‌رگیز ناشتوانن هاوشیوه‌ی هینن، به‌لام ئه‌م هه‌لسه‌نگاندنه بۆ نواندنی ویزدان و رووبه‌رووبوونه‌وه‌تانه، به‌دلیلیاوه‌ ئه‌مه به‌لگه و نیشانه‌ی هه‌ره مه‌زنه، ته‌نانه‌ت به‌لگه‌یه‌کی روون و ئاشکراشه له‌سه‌ر راستگویی ییغه‌مبه‌ر و ئه‌و په‌یامه‌ی که هیناویه‌تی، جا بۆیه پیویسته له‌سه‌رتان شوینی بکه‌ون، به‌مه‌ش خۆتان پیاویژن له‌و ئاگره‌ی که گه‌رمیه سوتینه‌ره‌که‌ی تۆقینه‌ره، سوتهمه‌نی ئه‌م ئاگره‌ش مرو‌ف و به‌رده، هاوشیوه‌ی ئاگری دونیاش نییه، که به‌ دار هه‌لده‌کری، ئه‌م ئاگره‌ بۆ ئه‌وانه ناماده‌کراوه که بی‌باوه‌رن به‌ خوا و ییغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لیبی)، ئه‌مه‌ش دوای ئه‌وه‌ی بۆتان روون بووه‌وه که ئه‌و ییغه‌مبه‌ری خوايه.

ئه‌م ئایه‌ته و هاوشیوه‌کانی پیاو ده‌وتی، ئایه‌ته‌کانی ته‌حه‌دداکردن، ئه‌ویش بریتییه له‌ ده‌رخستی ده‌سته‌وه‌سانی به‌دیهینراوان، له‌وه‌ی که بتوانن هاووینه‌ی قورئانی پیرۆز هینن، خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ

هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ ئیسرا: ٨٨، واتە: " ئەو پەيامبەر (درود و سلاوی خۆی لێی) پێیان بلی: سویند بە خوا ئەگەر هەموو نادمیزاد و جنۆکەکان کۆ ببنهوه و هەول بدهن تا هاووينهيهکی ئەم قورئانه بيهين، ئەوا ناتوانن هاوینهی بهین، ئەگەر چی هەندیکیان بینه پشتگیر و یارمەتیدەری هەندیکێ تریان".

ئایا چۆن بەدیھینراویک، کە لە گل و قور دروستکراوه، وتەئە وەو وەك فەرمايشتی پەرورەدگاری مەزن دەبێ؟ یان ئایا چۆن کەسیکی پر لە کەموکورتی و دەستەوہسان و ھەزار لە ھەموو ڕوویکەوہ، دەتوانی وتەيەك بهین، ھاوشیوہی فەرمايشتی ئەوہی کە خاوەنی کاملی ڕەھا و بی سنوورە، بی نیاز و دەولەمەندە لە ھەموو ڕوویکەوہ؟ بی گومان ئەمە ھەرگیز شیای بوون نییە، لە چوارچۆوہی توانا و ھیزی مرۆف بەدەرە، جا ھەر بەکێک کەمترین شارەزایی و ناشنایەتی بە جۆرەکانی قسەکردن ھەبێ، کاتیک قورئانی پیرۆز بە وتەئە ڕەوانیژەکانی دیکە بەراورد دەکات، ئەوا جیاوازی مەزن لە نیوانیاندا ھەست پێدەکات.

لەم فەرمايشتەدا ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ تا کۆتایی ئایەتەکە، بەلگەئەوہی تێدایە کە ئومیدی ئەوہی لێدەکری، کە خۆی گەورە ڕینوینی بکات و لە گومرایی ڕزگاری بی، لەکاتیکدا ئەو کەسە، کەسیکی سەرگەردان و دوودلە و ڕەوا و نارەوا لەیەکتەر جیا ناکاتەوہ، جا ئەگەر ئەو کەسە راستی بۆ ڕوون بووہوہ، ئەوا شایستەئە گرتنەبەری ڕیگەئە راستی تێدایە، ئەگەر ھاتوو راستگۆبوو لە گەران بە دوای ڕەوا و راستیدا.

سه‌باره‌ت به‌وه‌ش که سه‌سه‌خت و نکوئی‌کاره و حقه و راستی ده‌ناسی و فه‌رامو‌شی ده‌کات، ئەمه هەرگیز پاشگه‌زبوونه‌وه و په‌شیمانبوونه‌وهی بۆ نییه، چونکه کاتیک وازی له راستی هیناوه، که بیی ناشابووه، به‌هۆی نه‌زانی و بی‌چاره‌یی وازی لینه‌هیناوه.

به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌و که‌سه‌ی گومانی هه‌به، که‌چی راستگو‌ نییه له‌ گه‌ران و داواکردنی حقه و راستی، به‌لکو پشتی هه‌لکردووه و تیناکۆشی له‌ پیناو ده‌ستخستنی راستیدا، نائهمه‌ش به‌لای زۆری سه‌رکه‌وتوو نابێ بۆ ریگه‌ی راست.

لیره‌شدا که وه‌سفی بیغه‌مبه‌ر کراوه به‌ بنده، ئەوا ئەمه بیگه‌به‌کی گه‌وره‌یه، ئاماژه‌یه بۆ ئەوه‌ی که گه‌وره‌ترین سیفته‌ی بیغه‌مبه‌ر (درود و سلّاوی خوای لیی) به‌ریاکردنی به‌ندابه‌تییه، که هیچ که‌سیک له‌ پیشین و پاشینه‌کان ناگه‌ن به‌ ناستی ئەو.

هه‌روه‌ک خوای گه‌وره وه‌سفی بیغه‌مبه‌ری (درود و سلّاوی خوای لیی) کردووه، له‌ کاتی شه‌ورژیدا (نیسرا) دا، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا﴾ نیسراء:

١، واته: "پاک و بیگه‌ردی بۆ ئەو خوايه‌ی شه‌وره‌وی به‌ بنده‌ی خۆی - محممه‌د (درود و

سلّاوی خوای لیی) - کرد"، له‌ کاتی قورئان دابه‌زینیشدا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي

نَزَلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ فورقان: ١. واته: "به‌رز و پیرۆز بی

ئەو خوايه‌ی جیاکه‌ره‌وه‌ی ره‌وا و ناره‌وای دابه‌زاندۆته سه‌ر بنده‌که‌ی (که قورئانی

پیرۆزه)، تا بیته‌ بیدارکه‌ره‌وه بۆ جیهانیان".

"﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ واته:

"جا ته‌گه‌ر وا نه‌که‌ن، و هەرگیز ناشتوانن بیکه‌ن، ئەوه ده‌ بترسن له‌و ناگه‌ری که

سوته‌مه‌نییه‌که‌ی خه‌لک و به‌رده". له‌م فه‌رمایشته: ﴿أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ و نایه‌تی

هاوشیوه‌یدا، به‌لگه‌ی پالپشتیکار هه‌یه بۆ بۆچوونی ئەهلی سوننه و جه‌ماعه، ده‌باره‌ی

ئەوه‌ی به‌هه‌شت و ناگری دۆزه‌خ هه‌ردووکیان به‌ده‌یه‌نراون، به‌په‌چه‌وانه‌ی بۆچوونی

موعته‌زیله‌کان، نه‌وه‌شی تیدا که یه‌کخو‌اناسان - نه‌گه‌رچی گونا‌هی مه‌زنی‌ش بکه‌ن - نه‌وا له‌ ناگری دۆزه‌خدا تا هه‌تایه‌ نامینه‌وه، چونکه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ واته: "بۆ بی‌ باوه‌پران ناماده‌کراوه"، چونکه‌ نه‌گه‌ر یه‌کخو‌اناسه‌ گونا‌ه‌کاره‌کان بۆ هه‌میشه‌ تیدا بووبان، نه‌وا ته‌ها بۆ بی‌ باوه‌پران ناماده‌ نه‌ده‌کرا، نه‌مه‌ش به‌یچه‌وانه‌ی بۆ‌چوونی خه‌واربیج و موعته‌زیله‌یه.

هه‌روه‌ها نامازه‌ی نه‌وه‌شی تیدا‌یه، نه‌م سزایه‌ به‌ هۆ‌کاری خۆی شایسته‌ ده‌ی، نه‌ویش کوفر و بی‌ باوه‌رییه، له‌گه‌ل‌ جو‌ره‌کانی سه‌رییچی و تاوان.

(٢٥) ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

دوا‌ی نه‌وه‌ی که باسی سزای بی‌ باوه‌پانی کرد، ئینجا باسی پاداشتی باوه‌پدارانی‌شی کردوه، که چاکه‌کار و خیر‌خواز و شهیدای کرده‌وه‌ی چاکن، نه‌مه‌ش به‌ی‌شیوازی خوای په‌روه‌ردگار له‌ قور‌ناندا، له‌ به‌یه‌که‌وه‌ کۆ‌کردنه‌وه‌ی ئومید‌ییه‌خشین و ترساندن، تا به‌نده‌ ئومید و ترسی هه‌بی، ترس و ئومیدی به‌یه‌که‌وه‌ هه‌بی، جا فه‌رموویه‌تی:

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: (ئه‌ی پیغه‌مه‌ر "درود و سلوا‌ی خوای لیبی"، یان نه‌وه‌ی جینشینی نه‌وه، یاخود شوینی که‌وتوووه) "مژده‌ بده" به‌وانه‌ی به‌ دل "باوه‌پران هیناوه"، و به‌ نه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌شیان کاری چاکه و خیر ده‌که‌ن، به‌مه‌ش راستی ئیمان و باوه‌پران به‌ کرده‌وه‌ چاکه‌کانیان سه‌لماندوه‌وه.

خوای گه وړه وه سفی کرده وه خیر و چاکه کانی کرده وه به (الصَّالِحَاتِ)، چونکه بارودوخی بنده و کاروباری دین و دویای پی چاک دهی، ژبانی دنیا و دواړوژی پی راسته ری دهی، بهمهش بارودوخی بهد و خراب راده مالرت، بهم هویش بنده ده چینه ریزی پیاوچاکانه وه، که سهره نجامیکی چاکیان دهی، بههوی نهوهی له بههشتدا دونه دراوسی خوای میهره بان.

مژده بان پیده ﴿أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ﴾ واته: باخ و بههشتانیکی وایان بو ههیه، که درهختی سهرسورهنه، بهربوومی جوان، سیهری فراوان (گه لا و لقه داری ناسک و جوان) سی له خوگر تووه، بهمهش نه م باخ و بیستانه بوو ته بههشت، هرچییه کی بوی تییدا بهدهستی دههینی، بههشتیه کان به خوشی تییدا ده گوزه رین.

﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ واته: "چهن دین روواری به ژیریدا دهرون"، روو باره کانی: ناو، شیر، ههنگوین، مهیی، له هر کوپیه کی بههشتدا بیانوهی ده توان هه بقولین، ناراسته ی بکن بو هر شوینیک که بیانوهی، درهخته کانی نهویش لی دهخونه وه و جوړه ها بهربوومی لی شین دهی.

﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ واته: "کاتیک له رزق و روژی بههشتیان پیده ری، نهوا ده لین:" "نمه له هه مان ره گهزی نهو بهربوومه "پیمان دراوه و" خواردوومانه، بان هاوشیوهی نهومان خواردووه، چونکه هه موویان له چاکي و جوانی و تام و چیژدا بهیه کتر ده چن، نهوان هیچ کاتیکیان نیه، که تام و چیژی تییدا نهی، هه رده م تام و چیژ له خواردن وه رده گرن.

﴿وَأَنْتُمْ بِهِنَّ مُتَشَابِهُونَ﴾ و تراوه: له ناودا بهیه کده چن، بهلام له تام و چیژدا جیاوازن، و تراویشه: له رهنگدا بهیه کده چن، بهلام له ناودا لهیه کتر جیاوازن، و تراوه: هه ندیکیان به هه ندیکي تریان ده چن له جوانی و تام و چیژدا، لهوانه یه نه م بوچوونه ی دواپی راستی.

دواتر که باسی شوینی نیشته جیبوونیان ده کات، ئینجا باسی خوراکیان نهوان ده کات، له خواردن و خواردنهوه و میوه جات، پاشان باسی هاوژینه کانیان ده کات، جا وهسفی نهوانی کردووه به کاملترین و پوختترین و رۆشتترین وهسف، جا فهرموویه تی: ﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ واته: "هاوژینی پاکیان بۆ ههیه"، نه یفهرمووه: "له فلان که موکورتی و عهیه پاک و دوورن"، بۆ نهوهی ههموو جووره کانی پاکیتی و خاوینی بگریتهوه، جا نهوان پاک و بیگهردن له رهوشت و ئاکار، بیگهاتهی جهسته و زمان و چاوه کانیاندا، رهوشتیان نهوهیه هاوسه رانیان زۆر خوژدهوینت و هاوتهمه نن، خوژشه ویستی هاوسه ره کانیان به رهوشتی چاک، چاک رهفتارن له گهل نهوهی هاوژینه کانیان، نه ده بی گوفتار و کرداریان ههیه، له پرووی بیگهاتهی جهسته یهوه پاکن له سوری مانگانه (الحيض)، زه یستانی (النفاس)، توواو (مهنی)، میز و بیسایی، چلم و تف، بۆنی ناخوژ، به هه مان شیوه له جهسته و بیگهاته پاکن، بهوهی له جوانیدا کاملن، بی که موکورتین و هیچ شتیکی عهیداریان نییه، به لکو نافرته تانیکی چاک و شوخ و شهنگن، زمان و نه ندام پاکن، ته هئا سهیری هاوسه رانیان ده کهن، زمانیان دووره له هه رجی وتهی نابه جی و ناشیرینه. ﴿وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ واته: تا هه تابه تیایدا ده میننه وه".

له م ئایه ته پیرۆزه دا، باسی مژده دهر و میژده پیدراو، نهو شتهش که مژدهی له باره وه دراوه باسکراوه، له گهل نهوهی هوکارهی که مرۆف ده گه یه نیته نه م مژدهیه، جا مژده دهره که: بیغه مبهری خواجه (درود و سلأوی خواجهی له سه ر بی) یان نهو که سه ی جینشینی بیغه مبه ره له نیو ئومه ته کهیدا، مژده پیدراو: باوه رداران، نهوانه ی کاری چاک نه غجام ده دن، نهو شتهش مژدهی له باره وه دراوه: بریتیه لهو به هه شتانه ی که باسکران، هوکاری گهینه ریش به م مژدهیه: باوه ر و کرداری چاکهیه، بی گومان هیچ ریگهیه ک نییه بهنده پیی بگاته نه م

مژده‌یه، جگه له‌وانه نه‌بی‌که باسکران، به‌راستی ئەمه‌ش گه‌وره‌ترین مژده‌یه، له‌سه‌ر ده‌ستی چاک‌ترین کەس له‌ نیو بوونه‌وه‌ردا و به‌باشترین هۆکار.

له‌مه‌شه‌دا ئەوه به‌ده‌ستده‌خری، که سوننه‌ت و خیره مژده بدری به باوه‌رداران، هانیدرین له‌سه‌ر کرده‌وه چاکه‌کان، به باسکردنی پاداشت و بهره‌می کرده‌وه‌کانیان، چونکه به‌مه‌ نه‌نجامدانی کاری چاکه‌ناسان و سوکتر ده‌بی، به‌دنیایه‌وه گه‌وره‌ترین مزگیی بو مرۆف، سه‌رکه‌وتیه‌تی بو ئیمان و کرده‌وه‌ی چاک، ئەمه‌ش به‌که‌م مزگیی و بناغه و بنه‌ره‌تیه‌تی، دواتر مزگیییه له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا، پاشان گه‌یشتن به‌خووشی هه‌تا هه‌تایی، داوا له‌خوای مه‌زن ده‌که‌ین له‌وه‌که‌سانه‌مان هه‌ژمار بکات.

(٢٦، ٢٧) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا
فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ
مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ
اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾﴾

خوای پایه‌به‌رز ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا﴾ واته:
"به‌راستی خوای گه‌وره شه‌رم نایگری و باکی بی نییه له‌وه‌ی" هه‌ر ئه‌وه‌نه‌یه‌که هه‌یته‌وه، جا
ئه‌وه ئه‌وه‌نه هه‌رجه‌یه‌که بی، ﴿مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا﴾ واته: "میشوله‌یه‌که یان گه‌وره‌تر له
میشوله"، چونکه دانایی و حیکمه‌تی تێدایه، روونکردنه‌وه‌ی حه‌ق و راستی له‌خۆده‌گری،
خوای مه‌زنیس هه‌رگیز شه‌رم له‌ روونکردنه‌وه‌ی حه‌ق و راستی ناکات، وه‌که ئه‌وه‌ی
له‌مه‌دا وه‌لامیک هه‌بی بو ئه‌وه‌که‌سه‌ی که نکۆلی بکات له‌ ئه‌وه‌نه هه‌یانه‌وه به‌ شتی که‌م و

بچوك، جا لەم بارەوہ رەخنەى لە خوای مەزن گرتى، بى گومان لەمەدا ھىچ رەخنەىك بوونى نىيە، بەلكو ئەوہ خوای گەورەبە دەيەوى لە سابەى مېھرەبانى خوێبەوہ بەندەكانى فېر بكات، بۆيە دەبى قبول بكرى و ستايشى خوای گەورەى لەسەر بكرى، ھەر بۆيە خوای مەزن فەرموويەتى:

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ واتە: "جا ھەرچى باوەرداران ئەوا چاك دەزانن ئەم پەيامە راست و رەوايە و لەلايەن پەرورەدگاربانەوہ دابەزبەوہ"، باوەرداران لى تىدەگەن و بىرى لىدەكەنەوہ و لى رادەمىن. جا ئەگەر بەتېرۆتەسەلى كارى لەسەر بکەن، ئەوا باوەر و زانستيان بى زياد دەبى، بە دۇنيايەوہ دەشزانن ئەمە راستە و ئەوہى لەم قورئانەدايە حق و دروستە، ئەگەر چى رووى راست و حىكمەتەكەيان لى ون بى، چونكە چاك دەزانن خوای گەورە بە ھەرەمەكى ئەمەى بە غوونەى نەھىناوتەوہ، بەلكو بە ھۆى ئەوپەرى حىكمەت و نىعمەتى ھەمەلايەنى خوای ھىناويەتيەوہ.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ واتە: "بەلام ھەرچى بى باوەردان ئەوا دەلین: خوای گەورە چى دەوى لەم غوونەى"، بەرھەلستى دەكەن و سەرگەردان دەبن و واق وردەمىن، بەمەش زياتر لە بى باوەرپیدا روودەچن، ھەرۆك چۆن باوەرداران بەپىچەوانەوہ باوەردان بى زياد دەبى.

ھەر بۆيە خوای مەزن فەرموويەتى: ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ واتە: "كەسانىكى زۆرى بى گومرا دەكات، زۆرىكى تىشى بى رېنۆينى دەكات"، ئا ئەمەيە باروودۆخى باوەرداران و بى باوەردان، كاتىك كە ئايەتەكانى قورئانى پىرۆز دادەبەزن، خوای بى ھاوہل و ھاوتا فەرموويەتى: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلْنَا سُورَةً مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَكُنْمُ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ ﴿١٢٥﴾ تەوہ:

۱۲۴، ۱۲۵. واتە: " كاتىك سۈرەتىك لى قورئانى پىرۋز دادە بەزىنرا، ھەندىك لى دەورۋوان دەلىن: كامتان بەھۇى نىم سۈرەتەوۋە باوۋىرى زىادبوۋە؟ جا ئەوانەى كە باوۋەردان باوۋەكەيان ئەوۋەندەى تر زىاد و بەھىزتر دەبوۋ، ھاوكات مزدە بەيەكتر دەدەن، ئەوانەش كە دلئان نەخوشە، ئەوا سەربارى پىسى و دزىۋى خۇيان، ئەوۋەندەى دىكە، پىس و دزىۋ دەبوۋن، بەبى باوۋەپىش دەمرن"، بەدلئىياۋە ھىچ ناز و نىعمەتىك لى سەس بەندەكان، گەورەتر نىيە لى دابەزىنى ئايەتەكانى قورئانى پىرۋز، لى گەل ئەوۋەشدا بۇ ھەندىك گەل و كۆمەل دەبىتە ماپەى نەھامەتى و سەرگەردانى و گومراپى، ھەروەھا زۇرتىر رۇچوۋن لى خراپەدا، لى بەرامبەردا بۇ ھەندىك گەل و كۆمەلىش دەبىتە پەھمەت و زۇرتىر بوۋى خىر و خۇشى و مكوپبوۋى زىاتىر لى سەس چاكە، جا پاك و بىگەردەى بۇ ئەو خواپەى كە پلەبەندى و جىاۋازى لى نىۋان بەندەكانىدا داناوۋ، ھەر ئەۋىش بە تەھا رىئوئىنى و گومراكردى بەدەستە.

پاشان باسى دانابى و ھىكمەتى خۇى كىرەوۋە، لى سەرگەردان كىردى ئەوانەى كە گومراپان دەكات، ئامازە بەۋە دەكات كە ئەمە لى دادگەرى خواۋە سەرجاۋەى گىرتوۋە، جا فەرموۋىتەى: ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ واتە: "تەھا ئەوانەى بى گومرا دەبن"، كە لى گوىرپاھەلى خوا دەرجوۋن، سەرسەخت و قىن لى دلن بەرامبەر پىغەمبەرى خوا، ئەوانەى تاۋانكارى و سەرىچى بوۋەتە سىفەتلىن، ھىچ جىگەرەۋە بەكىشىان بۇ ئەمە قبول نىيە، دانابى و ھىكمەتى خۇى پاپەبەرز وادەخۋازى ئەوانە گومرا بن، چونكە شايستەى ئەۋە نىن رىئوئىنى ۋەربىگىن، ھەروەك ھىكمەت و بەخششى خوا، ولىخۋاستوۋە رىئوئىنى باوۋەردان بكات، كە بە كىرەۋەى چاك خۇيان رازاندوۋەتەۋە.

سەرىچى (فسق) دوو جۇرە: جۇرىكىان باوۋەردار و مۇسلمان دەختە دەرەۋەى بازىنەى دىنەۋە، ئەمەش ئەۋ سەرىچىيە كە بەندە لى باوۋە رىئوئىنى دەباتە دەرەۋە، ۋەك

ئه‌وه‌ی لهم ئایه‌ته‌دا و ئایه‌ته‌کانی تر‌دا باس‌کراوه. جو‌ریگی تریان به‌نده له بازنه‌ی باوه‌ر ناباته ده‌روه، هه‌روه‌ک لهم فه‌رمایشته‌ی خوای پایه‌به‌رزدا هاتووه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بَنِي فِتْيِنَا﴾ حو‌جورات: ۶. واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، کاتی‌ک متمان‌ه‌پینه‌کراوی‌ک هه‌وائیکی بو‌ هینان، ئه‌وا به‌دوادا‌ج‌وونی بو‌ بکه‌ن و پشته‌راستی بکه‌نه‌وه".

دواتر وه‌سفی سه‌ر‌جی‌کار و تاوان‌کارانی کردووه، فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾ واته: "ئه‌وانه‌ی ئه‌و به‌لین و په‌یمان‌ه‌ده‌ش‌کین، که به‌ خوایان داوه، دوا‌ی ئه‌وه‌ جه‌ختی له‌سه‌ر‌کراوه‌ته‌وه"، ئه‌مه هه‌موو ئه‌و په‌یمان‌ه‌ده‌گریته‌وه که له‌ نیوان به‌نده‌کان و خوای گه‌وره‌دا هه‌یه، له‌گه‌ل ئه‌و په‌یمان‌ه‌ش که له‌گه‌ل به‌نده‌کاندا هه‌یانه، خوای مه‌زنی‌ش به‌ به‌لینی سه‌نگین و چه‌ندین ریک‌کار و پایه‌ندی و ئه‌رک جه‌ختی له‌سه‌ر ئه‌م به‌لینه‌یان کردۆته‌وه، به‌لکو ئه‌وان ئه‌م په‌یمان‌ه‌نه‌ ده‌ش‌کین و فه‌رمان‌ه‌کانی فه‌رامۆش ده‌که‌ن، ریک‌گیری له‌ هه‌ر‌جیه‌ک کردی ئه‌نجامی ده‌ده‌ن، ئه‌و په‌یمان و به‌لینه‌نه‌ش ده‌ش‌کین که له‌ نیوان خوایان و به‌دیه‌ن‌راواندا هه‌یه.

﴿وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ واته: "ئه‌و په‌یوه‌ندیانه‌ ده‌په‌چرین، که خوای گه‌وره فه‌رمانی گه‌یاندنی پیک‌دوووه"، ئه‌مه زۆر شت ده‌گریته‌وه، خوای گه‌وره فه‌رمانی به‌ ئیمه‌ کردووه، که په‌یوه‌ندی نیوانمان بگه‌یه‌نین به‌ باوه‌ر بوون پی، ئه‌نجامدانی به‌ندایه‌تی بو‌ خوا، په‌یوه‌ندی نیوان خو‌مان و پیغه‌مه‌ری خواش به‌رده‌وامی پیده‌ین، به‌ باوه‌ر بوون پی و خو‌شو‌یستی و پالپستی کردنی، جیه‌جیک‌ردنی مافه‌کانی، په‌یوه‌ندی نیوان خو‌مان و دایک و باوک و خزمان و هاو‌رییان و تیک‌رای به‌دیه‌ن‌راوان بگه‌یه‌نین، ئه‌مه‌ش به‌ جیه‌جیک‌ردنی ئه‌و مافانه‌ی که خوای گه‌وره فه‌رمانی کردووه بیگه‌یه‌نین.

سه بارهت به باوه ډاران، نهوا نهو په یوه نډیانه یان گه یاندووه، که خوی گه وږه فرماتی کردووه بگه یرین، به جیهه جیکردنی نهو مافانه، به ته واوترین شیوه به رپایان کردووه، دهر باره ی سهریچیکارانش، نهوا نهو په یوه نډیانه یان پچراندووه و فراموشیان کردووه، نهو په یوه نډیانه یان به سهریچی و پچراندن و تاوانکاری گورپوه ته ووه، نه مهش: خراپه و گهنده لکاریه له زه ویدا.

﴿أَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ واته: "نهوانه ی" نه مه سیفت و خه سله تیان بی، نهوا له دنیا و دواړوژدا "دوړاون"، جا کورت هه له نیانی دوړان و زیان له واند، له بهر نه ویه که دوړان و زیانه که یان گشتگیره و له هه موو بارو دوخیگدایه، نا نهوانه هیچ جوړه بردنه ووه و قازانجیکان بو نیه، چونکه هه کرده ویه کی چاک، پیوسته مهر چی باوه ری تیدا بیته چی، جا نه ویه باوه ری نه بی، نهوا کرده ووه کانشی هیچ سوو دیکی بی ناگه یه نن، نهو دوړان و زیانه ی له م نایه تدا مه به سته، ده کری دوړان و زیانی بی باوه ری بی، جا سه بارهت به زیانکردن؛ نهوا ده کری له قالی بی باوه ری و کوفردا بی، له وانه شه له قالی سهریچیدا بی، له وانه شه بچته چوارچیوهی که مته رخه می شه ووه، له وازه نیان له سونهت و چاکه، هه روه که له م فرمایشته ی خوی پایه به رزدا هاتووه: ﴿اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ﴾ عه سر:

۲. واته: "به راستی مرؤف له زیانغه نډیایه"، نه مه یان گشتیه و بو تیکرای بوونه وهر و به دبه یتر اوانه، مه گه نه ویه خوی رازاندیته ووه به باوه و کرده ویه چاک، ناموزگار کردنی به کتر به پایه نډبوون به حق و راستی و به رده و امبوون له نارامگرتندا، ناوه پروک و حه قیقه تی نهو زیانه له ده ستدانی نهو چاکه یه یه، که به نده له توانایدایه و ده کری به ده سستی بخات، که چی که مته رخه می تیدا بنوینی. پاشان خوی مه زن فرموویه تی:

(۲۸) ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ

إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۲۸﴾

"﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ

تُرْجَعُونَ ﴿۲۸﴾ واته: چۆن بی باوه‌ر دهن به‌خوا، له‌کاتی‌کدا ئیوه‌ مردوو – نه‌بوو بوون

– ئه‌و ئیوه‌ی زیندوو کردوه، دواتر ده‌تاغریبی، پاشان زیندوو‌تان ده‌کاته‌وه، ئینجا بو لای

ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه". ئه‌م پرسیارکردنه، به‌مانای سه‌رسوڤمان و سه‌رکۆنه‌کردن و

نکۆلیکردنه، واته: چۆن ده‌کری بی باوه‌رین به‌خوا، له‌کاتی‌کدا ئه‌و ئیوه‌ی له‌نه‌بوونه‌وه

هیناوه‌ته‌بوون، جوړه‌ها ناز و نيعمه‌تی له‌گه‌ل کردوون، دواتر ده‌تاغریبی له‌کاتی

ته‌واو‌بوونی ته‌مه‌نتان، له‌نیو‌گۆریشدا سزا و پاداشتان ده‌داته‌وه، ئینجا دوای ئه‌وه‌ی

زیندوو ده‌کرینه‌وه و ده‌گه‌رینه‌وه لای خوا، ئه‌و کاته‌ پاداشت و سزای ته‌واوتان

پیده‌داته‌وه.

ماده‌م ئیوه‌ له‌ سایه‌ی فه‌رمان و مشو‌رگیری و چاکه‌ی ئه‌ودان، له‌ زێر فه‌رمانه

ئاینه‌کانی ئه‌ودان، دوای ئه‌مه‌ له‌ زێر ئه‌و ئاینه‌ی ئه‌ودان که‌ سزا و پاداشتی له‌گه‌له، ئایا

لیتان ده‌وه‌شیته‌وه بی باوه‌رین پی، بی گومان ئه‌مه‌ ته‌ها نه‌زانیه‌کی مه‌زن و گه‌وجایه‌تی و

نه‌فامیه‌؟ به‌یچه‌وانه‌وه ئه‌وه‌ی شایسته‌ی ئیوه‌یه، ئه‌وه‌یه باوه‌ری بیهین و ئی بترسین و

سو‌پاسگوزاری بن، له‌ سزاکی بترسین و ئومیدیشتان به‌ پاداشته‌که‌ی هه‌بی:

(۲۹) ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ﴿۲۹﴾

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ واته: "ههڤر خوای گهوره ههڤر چیهك له زهویدایه" بۆ ئوهی بهدیهناوه، له سایه ی چاکه و میهره بانی خویره وه بهرامبهرتان، تا سوود و تام و چیژی لیبن، په ند و وانه شی لیوهر بگرن.

لهم ئایه ته گهوره ده دا، به لگه ههیه له سهڤر ئه وهی که بناغه له شته کاندایه ریپیدراوی و پاکیه، واته شته کان له بنه رته دا ریپیدراو و پاکن، چونکه هه موویان له چوار چیوهی ناز و منه تا بۆ ئیمه فه راهه م کراون، به مهش شته پیسه کان وه لاده نرین، جا حه رام بوونی شته پیسه کان له ناوه رۆک و مه به سقی ئایه ته که وهرده گیری، چونکه خوای گهوره شته کانی بۆ سوودی ئیمه بهدیهناوه، جا ئه وهی زیان و زه ره ری تیدایه ئه وا له مه به ده ره.

له کاملی ناز و نیعمه تی خوای گهوره، ئه وهیه که ریگریمان لیده کات له شتی پیس و بۆخل، ئه مهش بۆ پاک و بهر زرا گرتمان.

ههروه ها فه رمویه تی: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾.

﴿استوی﴾: له قورئانی پیروژدا بۆ سی مانا به کار دیت، جاری وا ههیه، به بیتیک سنوور نابه زینی (تعدی ناکات)، به مهش مانا که ی به: کاملبوون و تهواو بوون دیت، ههروه که له م فه رمایشته ی خوای گهوره له باره ی موسا وه هاتووه: ﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ﴾ قه سه ص: ۱۴. واته: "کاتی که گه یشته لوتکه و کاملبوو"، جاری واش ههیه به مانای (به رزبووه وه) و (بلندبووه وه) دیت، ئه مهش کاتی که به (له سهڤر: علی) سنوور

ده‌به‌زینی، هه‌روه‌ك له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای پایه‌به‌رزدا هاتوو‌ه: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَىٰ الْعَرْشِ﴾ فورقان: ۵۹، واته: "پاشان په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر ته‌خت (عه‌رش)ی فه‌رمان‌ه‌وایی به‌رز و بلندبوو"، ﴿لَتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ﴾ زو‌خ‌ر‌و‌ف: ۱۳، واته: "تا له‌سه‌ر پشتی که‌شتیه‌کان جی‌گیر بن"، هه‌ندیک جاریش به‌مانای (مه‌به‌ست و نیاز) دیت، ته‌گه‌ر به (بؤ: إلى) سنووری به‌زاندا، هه‌روه‌ك له‌م نایه‌ته‌دا هاتوو‌ه، ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَىٰ السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ واته: "کاتیک خوای گه‌وره زه‌وی به‌دیهینا"، ئینجا مه‌به‌ستی بوو ناسمانه‌کان به‌دیهینیت، جا "حه‌وت ناسمانه‌کانی" به‌دیهینا و تو‌کمه‌یکرد، زۆر به‌وردی و ریکویکی، "هه‌ر خوای مه‌زن زانایه به‌هه‌موو شتیک": ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ﴾ سه‌به‌ه: ۲، واته: "خوای گه‌وره زانایه، به‌هه‌رجه‌یه‌ك که‌ دوروات به‌ناخی زه‌ویدا و نه‌وه‌ش که‌ لئی دیته‌ ده‌روه‌ه، زاناشه به‌وه‌ی که‌ له‌ ناسمانه‌وه‌ دیته‌ خواره‌وه‌ و هه‌رجه‌کیش پیدایه‌رزده‌بیته‌وه‌، به‌راستی نه‌و خوایه‌ میه‌ره‌بان و لی‌خوشبووه‌"، ﴿يَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ نه‌حل: ۱۹، واته: "خوای مه‌زن زانایه به‌و شتانه‌ی، که‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و به‌وانه‌یش که‌ ناشکرای ده‌که‌ن"، ﴿يَعْلَمُ السِّرَّ وَالْخَفَىٰ﴾ تاها: ۷. واته: "به‌راستی خوازانایه به‌هینیی و نه‌وه‌ی که‌ له‌هینیش شاراوه‌تره‌".

زۆر جار خوای مه‌زن به‌دیهینانی به‌دیهینراوان و چه‌سپاندنی زانستی خوی به‌یه‌که‌وه‌ ده‌خاته‌پروو، هه‌روه‌ك له‌م نایه‌ته‌ی پی‌شتردا هاتوو‌ه، هه‌روه‌ها له‌م فه‌رمایشته‌شدا هاتوو‌ه: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ مولک: ۱۴، واته: "مه‌گه‌ر خوای گه‌وره نازانیت کی‌ی به‌دیهیناوه‌، له‌کاتیکدا نه‌و خوایه‌ وردین و شاره‌زایه‌"، که‌ خوای گه‌وره به‌دیهینراوانی به‌دیهیناوه‌، گه‌وره‌ترین به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر زانست و دانایی و توانای نه‌و.

﴿٣٠ - ٣٤﴾ **وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا**
أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ
لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ
 عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
 ﴿٣١﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
 ﴿٣٢﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ
 لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ الْغَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ
 تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى
 وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾

ئهمه ده‌ستیگی چوونه ناو باسی چاکه و پایه‌ی ئاده‌می باوکی مرؤفایه‌تییه (سلأوی
 خوای لیبی)، خوای مه‌زن - کاتیك ویستی ئاده‌م به‌دیهیئی - هه‌والی ئهمه‌ی به
 فریشته‌کاندا، "وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً" واته: یادی
 ئه‌وه بکه‌وه، کاتیك په‌روه‌ردگارت، به‌فریشته‌کانی راگه‌یاندا: من ده‌مه‌وی جینشینیک له
 زه‌ویدا دابنیم، به‌وه‌ی خوای مه‌زن ده‌یکاته جینشینی خو‌ی له زه‌ویدا، جا فریشته‌کان
 (سلأوی خویان لیبی) **﴿قَالُوا﴾** وتیان: **﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ**
الدِّمَاءَ﴾ "خرابه‌کاری تیدا ده‌کات" به‌هوی تاوان و گونا‌هه‌وه، و "خوین‌رشتنی تیدا نه‌نجام
 ده‌دات"، ئهمه تاییه‌تکرده له دوای گشتاننده‌وه، بؤ ئه‌وه‌یه گه‌وره‌یی خرابه‌ی کوشتن

روون بکاته وه، ئەمەش بەبێ گومانێ فریشتەکان ئەو جینشینە لە زهویدا دادەنری ئەمە ی
 لی بەرەمەدیت، بۆیه خوای مەزنیان لەکاریکێ وا بە پاک و بەرز و مەزن پراگرت،
 ئەوهشیان راگەیاندا ئەوان خواپەرستی دەکەن بەجۆریک کە دووره لە خراپه و سەریچی،
 جا فریشتەکان وتیان: ﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ﴾ واتە: ئێمە تۆ بە پاک و بەرز دەگرین بە
 شیوهیهک کە شایستە ی گەورەیی و شکۆی تۆ ی، ﴿وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ دەکری ئەم مانایه ی
 هەبێ: بەپێرۆزت دەگرین، کەواتە بیتی (لام) بە مانای تاییه تکرردن و دلسۆزی دیت،
 دەکری بەم مانایه ی: خوومان بۆ تۆ بە پاکدەگرین، واتە: خوومان پاک دەکەینه وه بە
 پهوشتی جوان، وهک خووشویستی خوا و لیترسان و بەگه وره گرتنی، پاک و بەرز ی دەگرین
 له رهوشتی پهست و نرم.

﴿قَالَ﴾ خوای پایه بەرز به فریشتەکانی فرموو: ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ "ئەوه ی
 من دەزانم" لەبارە ی ئەم بەدیهینراوه، "ئیه نایزان"، چونکە ئیه بەبێ گومانان قسه
 دەکەن، بەلام من زانا و شارەزام به دیار و ئهینیهکان، چاکیش دەزانم ئەو چاکه و خیره ی
 ئەم بەدیهینراوه بەرەم دیت، گەلیک زۆرتره لهو خراپه یه ی کە لیان دەپشکوینه وه.
 ئەگەر ئەمەشدا نه بێ، ئەوا خوای پایه بەرز ویستوو یه تی یغەمبەران و راستگۆیان و
 شه هیدان و پیاوچاکان هەلبژیری، ئەمەش بۆ ئەوه ی نیشانه و ئایه تەکانی له سەر
 بەدیهینراوانی دەر بکه ویت، بەندایه تی وا گەلله بی، کە بهی ئەم بەدیهینراوانه
 نه دههاته دی، وهک: تیکۆشان (جیهادکردن) و جگه له مانەش، ههروه ها تا خوای گه وره
 لایه نه شاراهه کانی حەز و ئاره زووی ئاده میزاد دەر بجات، له چاکه و خراپه له رپگه ی
 تاقیکردنه وه، دوژمن و دۆستی خوا دەر بکه ون، لایه نگر و دژبەرەکانی روون بینه وه، تا
 ئهینیه شاراهه کانی نیو ناخی "ئیبلیس" ییش دەر بکه ون، کە پریه تی له ئهینی و بوونه ته

سیفه‌تی ناوبراو، جا ئا ئەمانه دانایی و حیکمه‌تی مه‌زن، دهرکه‌وتی هه‌ندیکیان له‌م باره‌وه تینویتی دل‌ده‌شکینیت.

باشان کاتیک وته‌ی فریشته‌کان (سلاوی خویان لیی)، ئاماژه‌ی تیداوو بو پایه و چاکه‌ی ئەوان له‌سه‌ر ئەو به‌دیهینراوه‌ی، که خوی مه‌زن ده‌یه‌وی له‌زه‌ویدا جیگیری بکات، له‌وکاته‌دا خوی پایه‌دار ویستی، ئەوه‌یان بو‌روون بکاته‌وه له‌پایه و چاکه‌ی ئاده‌م، که به‌هۆیه‌وه بزانی چ پیگه و پایه‌یه‌کی هه‌یه، که ئاماژه‌ی کاملیتی دانایی و زانایی خویه، جا ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ واته: ناوی شته‌کانی فی‌ری ئاده‌م کرد، ناشنای کرد به‌ناوه‌پروکی شته‌کان، جا فی‌ری ناو و ناوه‌پروکی شته‌کانی کرد، واته: وشه و ماناکانی فی‌رکرد، ته‌نانه‌ت ناوی گه‌وره‌کراو وه‌ک: ده‌فری گه‌وره، ناوی بچوک‌کراوه‌کانیشی فی‌رکرد، وه‌ک: ده‌فری بچوک، "مه‌به‌ست لیی ئەوه‌یه فی‌ری ناوی شته‌ورد و درشته‌کانی کرد".

﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ واته: "دواتر" شته‌ناوینراوه‌کانی غمایشکرد و خسته‌پروو بو "فریشته‌کان" بو ئەوه‌ی تاقیان بکاته‌وه، تا دهریکه‌ویت ده‌یزانیان نا؟ ﴿فَقَالَ أَنبِيُّنِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ "ئینجا خوی گه‌وره به‌فریشته‌کانی فه‌رموو: ناوی ئەو شتانه‌م پیلین ئەگه‌ر ئیوه‌راستگۆن"، به‌پیی وته و گومانی ئیوه‌ی، ئەوا ئیوه‌باشترن له‌م به‌دیهینراوه.

"فریشته‌کان": ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ واته: به‌پاک و به‌رزت ده‌گرین له‌وه‌ی پرووی په‌خنه‌مان له‌تۆ بکه‌ین، سه‌ریچی فه‌رمانه‌که‌ت بکه‌ین، ﴿لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا﴾ به‌هیچ شیوه‌یه‌ک له‌شیوه‌کان "هیچ شتی‌ک نازانین" جگه له‌وه‌نه‌ی "که تۆ فی‌ری ئیمه‌ت کردوو"، سه‌رباری ئەوه‌ی بوونمان له‌سایه‌ی به‌خشنده‌یی تۆوه‌یه ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ

الْحَكِيمُ، "بی گومان توږی زانا و دانای"، (العلیم) زانایه: زانستی نهو دهوږی همموږ شتیکی داوه و هیچی لی ون نابی، بی گومان هیچ شتیك له ناسمانه کان و زهویدا، نهگهږ به نه ندازهی گهردیلهیه کیش بی، بچوکنتر یان مهزنتر بی لیبی، نهوا له پهروهردگارتهوه بزر نابی. (الحکیم) دانایه: خاوهنی دانایی و حکیمه تی کامله، هیچ بهدیهنراویك له بازنه ی نه م داناییه ده رناچی، هیچ شت و کاروباریك لیبی لانا دات، به دلناییه وه هه رچییه کی به دیهننابی نهوا دانایی و حکیمه تی له پالنه، فرمانی به هه رچییه ك کردبی، نهوا حکیمه تیکی له پالنه، دانایی و حکیمه ت: دانایی شته کانه لهو شوینه ی شایسته یانه، جا فریشته کان دانیانا به زانست و دانایی خوای گه و ره دا، له هه مان کاتدا دانیانا به دهسته وه سانی و بی توانایی خو یاندا دانا له زانینی که مترین شت، دانیان به وه شدانا که خوای گه و ره چاکه ی له سه ر نهوان هه یه، نهوانی فیږی شتیك کردوه که نایزانن.

نهو کاته ی خوای مهزن: **﴿قَالَ يَا آدَمُ أَنْتَ هُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾** واته: "فهرمووی: نهی نادمه ناوی نهو شتانه یان بی بلی"، نهو شتانه ی که خوای گه و ره بو فریشته کانی غایشکرد، که چی نهوان دهسته وه سان بوون له ناست "زانینی ناوه کانیان" دا.

﴿فَلَمَّا أَنْبَأَهُم بِأَسْمَائِهِمْ﴾ "کاتیک نادمه ناوی شته کانی بی وتن"، نهو کاته بو فریشته کان روون بووه وه که نادمه پایه و چاکه ی به سه ریاندا هه یه، دانایی و حکیمه تی خوای به دیهنه ریشیان بو ده رکهوت، له وه ی نه م به دیهنراوانه ی هه لپژاردوه بو جینشینایه تی **﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾** واته: "پهروهردگار فهرمووی: نایا من پیتام نهوت که من زانام به هه رچییه که په لمانه له ناسمانه کان و زهویدا"، جیهانی نه بئراو (غدیب) نه وه یه که له نیمه وه نادیاره، جا ماده م خوای گه و ره زانایه به جیهانی نادیار، نهوا زانابوون به جیهانی نادیار له پیشتره، **﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ**

تَكْتُمُونَ واته: "زانام بهوهی" که ناشکرای ده‌که‌ن و دهریده‌خه‌ن، "به‌هوش که نیوه ده‌یشارنه‌وه".

دواتر خوای گه‌وره فرمائی به فریشته‌کان کرد، که کړنووش (سوژده) بو ئاده‌م به‌ن، "**وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ**" واته: کاتیک به فریشته‌کاغان فرموو کړنووش بو ئاده‌م به‌ن" نه‌مه‌ش وهک کړنووشی ریز و پیزانین و به‌گه‌وره‌گرتن، جیه‌جیکردنی نه‌م فرمانه‌ش به‌ندایه‌تیه بو خوا، جا فرمائی خوای مه‌زنیان پیاده‌کرد، هه‌موویان ده‌سپیش‌خه‌ربوون به کړنووش‌بردن (سوژده‌بردن)، "ده‌کری بلین: کړنووش‌برده‌نه‌که له پروویکی دیکه‌وه، کړنووش‌بردن بوو بو‌گه‌وره‌یی ده‌سه‌ل‌اتی خوای گه‌وره، نه‌مه‌ش دوا‌ی نه‌وه‌ی زانست و گه‌وره‌یی خوای گه‌وره به ته‌واوی ده‌رکه‌وت، له میانه‌ی به‌دیه‌یان و تیگه‌بان‌دن و پیگه‌یان‌دن ئاده‌م، که‌واته گه‌وره‌ترین پله‌ی به‌دیه‌ی‌راوان به‌ندایه‌تیه بو خوای گه‌وره"، **﴿إِنَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾** "ته‌ها نیلیس" کړنووشی نه‌برد، لوتبه‌رزی نواندن له ناست جیه‌جیکردنی فرمائی خوای گه‌وره و خوی پی گه‌وره‌تربوو له ئاده‌م، "به‌مه‌ش چووه ریزی بی باوه‌رانه‌وه". جا وتی: **﴿أَسْجُدْ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا﴾** ئیسراء: ۶۱. واته: "نایا کړنووش بو که‌سیک به‌م، که له قور به‌دیه‌ی‌ناوه"، نه‌مه‌ش سه‌ریچی و ملنه‌دان و لوتبه‌رزی نواندن "نیلیس" بوو، ده‌رته‌نجامی نه‌و بی باوه‌ری و کوفره بوو که له ناخیدا‌بوو، نه‌و کاته دوژمنایه‌تی "نیلیس" بو خوای گه‌وره و ئاده‌م ناشکرا‌بوو، بی باوه‌ری و خو‌به‌زل‌ترانیه‌که‌شی ده‌رکه‌وت.

له‌م چند نایه‌ته‌ی سه‌روه‌وه‌ده، جه‌ن‌دین په‌ند و وانه هه‌ن، له‌وانه: چه‌سپان‌دن سیغه‌تی دووان (الکلام) بو خوای پایه‌برز، په‌روه‌ردگار هه‌رده‌م ده‌دوی و چی بیه‌وی نه‌وه ده‌فرمووی، به هه‌رچی‌هک و هه‌رچونیکی بوی ده‌دوی، هه‌ر نه‌ویش زانا و دانا و کار له‌جیه، هه‌ر له‌م نایه‌ته‌ ناما‌زه‌ی نه‌وه هه‌یه، که نه‌گه‌ر هاتو و بنده دانایی و حیکمه‌تی

خوای له هەندىك بەدیهینراو و فەرماندا بۆ دەرنەكەوت و لىي ون بوو، ئەوا پىويست و ئەركە لەسەرى ملكەچ بى، عەقل و ژبرى خوای تۆمەتبار بکات، دانىي بەوہى کہ دانايى و حىکمەت تەھا بۆ خوای مەزنە، ھەر و ھا بايەخدانى خوای مەزنى تىدايە بە بارودۆخى فرىشتەکان، چاکە و بەخششى خوا لەگەلىندا، بەوہى فرىشتەکانى فيرى شتانيك کرد کہ لىيان نەدەزاني، ئەوانى ئاگادار کردەوہ لەسەر شتانيك کہ لىي بى ئاگابوون. تەنانەت پلەوپايە و گەورەيى زانستى تىدايە لە چەند روويگەوہ:

لەوانە: خوای گەورە بە زانست و دانايى خوای، خوای بە فرىشتەکان ناساند. يەکیكى تر ئەوہیە: خوای مەزن پلەوپايەى ئادەمى بەوان ئاشناکرد لەرپى زانستەوہ، بەمەش دەردەگەوى کہ چاکترین سىفەت لە بەندەدا زانستە. يەکیكى دیکە ئەوہیە: خوای بالادەست فەرمانى بە فرىشتەکان کرد کړنووش بۆ ئادەم بىن، وەك رپز و پىزانينيك، ئەمەش دواى ئەوہى کہ پلەوپايەى زانستى ئادەم روون بووہوہ. يەکیكى تر: ئەگەر بەرامبەر تاقىکرايەوہ، دەستەوہسان بوو لە ئاست ئەوہى کہ پىي تاقىکراوہتەوہ، دواتر کہ خاوەن پایە ئاشنايان دەکات بە شتە پىي تاقىکراوہکە، ئەوا بەرامبەر زۆر چاکتر پىي ئاشنا دەبى ئەوہى کہ سەرەتا پىي ئاشنابوو. يەکیكى تر: پەچاوکردنى بارودۆخى باوانى مرؤف و جنۆکە، روونکردنەوہى پلەوپايەى ئادەم و چۆن خوای گەورە بەرزى کردۆتەوہ بەسەر "ئىيليس"دا، لە بەرامبەردا "ئىيليس" چ دوزمنايەتيەكى لەگەل ئادەم ھەيە، ئەمانە و چەندىن پەند و وانەى تىرىشى لەخوگر تووہ.

(۳۵، ۳۶) ﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا
حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿۳۵﴾ فَأَزَلَهُمَا
الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ
وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ ﴿۳۶﴾

کاتیک خوای گه‌وره ئاده‌می به‌دیهینا و پایه‌داری کرد، ناز و نبعمه‌تی خوئی به‌سه‌ردا
ته‌واو کرد، به‌وهی هاوژینیکی له خودی نه‌وه‌وه به‌دیهینا، تا ئادهم له پالیدا ئاسوده و
شادومان بی و بجه‌سینه‌وه و دل نارامی به‌یدایی، خوای گه‌وره فه‌رمانی بیان کرد له
به‌هه‌شتدا نیشته‌جی بن، "﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا
رَغَدًا﴾" و عثمان نه‌ی ئادهم خؤت و هاوژینه‌کته له به‌هه‌شتدا نیشته‌جی بن" به‌که‌یف و
حه‌زی خؤتان و به‌فراوانی و خؤشی و ئاسوده‌یه‌وه تییدا بخؤن و بخؤنه‌وه، ﴿حَيْثُ
شِئْتُمَا﴾ واته: له هه‌ر جؤره به‌ربووم و میوه‌جاتیک "ده‌خوازن بخؤن"، خوای پایه‌به‌رز به
ئاده‌می فه‌رموو: ﴿إِنَّ لَكَ أَلًا تَجُوعُ فِيهَا وَلَا تَعْرِى﴾ ﴿۱۱۸﴾ وَأَنْتَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا
تَصْحَى﴾ تاها: ۱۱۸ - ۱۱۹. واته: "به‌پاستی نه‌تیایدا برسی و نه‌پووت و په‌جال
ده‌بیت، نه‌تینوو و نه‌گه‌رمای زؤریش ته‌نگت بی‌هه‌لده‌جی".

﴿وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ "نه‌که‌ن نزیکى" نه‌م جؤره له جؤره‌کانی دره‌ختی
به‌هه‌شت بکه‌ون، هه‌ر خوای گه‌وره زاناره به‌وهی نه‌مه‌چ جؤره داریک بووه، له‌به‌ر نه‌وه
خوای گه‌وره ریگری لیان کرد تا بیته‌تاقیکردنه‌وه و نه‌زموون بویان، (یان له‌به‌ر دانایی و
حیکمه‌تیکی تر که ئیمه‌نایزاین) ﴿فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ "ده‌چنه‌ریزی

ستەمكارانەۋە"، ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى كە رېگىرى لە شتېك كرا، واتە: ئەو شتە
 حەرپامە، رېگىرى كىردن لە شتېك واتە حەرپامبۈۋى ئەو شتە، چۈنكە ستەم و زۆردارى
 لەسەرى كەلەكە دەپ.

بەردەۋام دوزمىيان ۋە سۈدەسە و خوت خوتەى بۇ ئەۋان دەكرد، خواردىنى بەرۋوبى
 ئەو جۆرە درەختەى بۇ ئەۋان دەپازاندەۋە، كە رېگىريان لىكراۋە لەۋەى لىى نىك
 بىكەۋنەۋە، ئەمە بەردەۋام بوو تا "ئىبلىس" ئەۋانى لە خشتەبرد، واتە: ھانى ئەۋانيدا تا لە
 خشتەيان بىات بەھۋى رازاندەۋەى خواردن لەم درەختە، ﴿وَقَاسَمَهُمَا﴾ ئەعراف: ۲۱،
 "سۈندى" بۇ خواردن" بە خۋاى گەۋرە ﴿إِنِّي لَكُمْ مِنَ النَّاصِحِينَ﴾ ئەعراف: ۲۱،
 واتە: "بەۋەى بەدئىيەۋە من نامۇزگارىكارى دلسۇزى ئىۋەم"، جا بەمەش ﴿فَازَلَهُمَا
 الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقَلْنَا اهْبُطُوا﴾ "شەيتان" ھەردوۋكىيانى فرىودا و
 بىى ھەلخەلەتان و گۈرپايەلى بوون، سەرئەنجام ئەۋانى ۋە دەرنە لەو خۋشى و كامەرانبەى
 كە تىدبوون، "و پىمان وتن: دابەزن"، "بۈيە" دابەزىن بۇ خانە و مالى شەكەتى و
 ماندوۋبوون و تىكۇشان.

﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ واتە: "ھەندىكتان دوزمىنى ھەندىكتانن" ئادەم و نەۋەكانى
 دوزمىنى ئىبلىس و نەۋەكانى ئەۋن، شتىكى زانراۋە كە دوزمىن بە پىداگرىۋە كار دەكات و
 تىدەكۋشى بۇ زىان گەياندن بە دوزمىنەكەى بە ھەموو رېگەيەك، بى بەشكردنى لە چاكە
 بەھەموو شىۋە و جۇرىك، جا لەم چوارچىۋەيەدا، ھۇشدارى بە ئادەمىزاد دراۋە بەرامبەر
 بە شەيتان، ھەروەك خۋاى پايەبەرز فەرمۋوبەتى: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ
 عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ فاتر: ۶. واتە: "بەدئىيەۋە
 شەيتان دوزمىتانه، جا بە دوزمىنى خۇتانى دابىن، بەراستى بانگى كۆمەل و تاقمەكەى

ده‌کات تا بینه نیشته‌جی و هاو‌ریی ناگری دوزه‌خ". ﴿أَفْتَحِدُونَهُ وَذُرَيْتَهُ أُولِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا﴾ که‌هف: ۵۰. واته: "نایا شه‌یتان و نه‌وه‌کانی ده‌کن به پشتیوان جگه له من، له‌کاتی‌کدا نه‌و دوزمنتانه، نای که نه‌و جی‌گه‌وه‌به‌ی سته‌مکاران دیاریان کردوه - له‌جیاق خوا - جه‌نده خرابه".

باشان باسی دهرئه‌نجامی دابه‌زاندن بؤ سهر زه‌وی ده‌کات، فهرموویه‌تی: ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ﴾ واته: زه‌وی جی‌گه‌ی مانه‌وه و جی‌گیربوونی نیوه‌یه، ﴿وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ "ماوه‌تان پی‌ده‌دری" تا نه‌و کاته‌ی ته‌مه‌نتان کۆتایی پی‌دی، دواتر له‌ویوه ده‌چن به‌ره‌و نه‌و جیهان و مال‌ه‌ی که نیوه بؤی دروستکراون و نه‌ویش "له‌لایه‌ن خواوه" بؤ نیوه به‌دیه‌ن‌راوه، جا له‌م نایه‌ته پی‌روزه‌دا نه‌وه به‌ده‌رده‌که‌وی که ماوه‌ی زیان کورت و کاتیبه، ئیره‌ش شوینی نیشته‌جی‌وونی راسته‌قینه نیبه، به‌لکو ته‌فما ری‌ره‌ویکه ناده‌میزاد تیایدا تیشوو و زه‌خیره بؤ جیهانه‌که‌ی دیکه کۆ ده‌کاته‌وه، نه‌م جیهانه بؤ نیشته‌جی‌وونی همه‌یشه‌ی ناوه‌دان ناکریته‌وه.

(۳۷) ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿۳۷﴾

﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾ واته: جا "ناده‌م" جه‌ند وشه و دهر‌پرینیکی له په‌روه‌ردگاریه‌وه وه‌رگرت و فی‌ربوو" له ری‌گه‌ی نی‌گاوه خوا‌ی گه‌وره پی‌یدا، نه‌ویش "نه‌م نزایه بوو" که له‌م فهرمایشته‌دا هاتوووه: ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا﴾ ئه‌عراف: ۲۳. واته: "په‌روه‌ردگارمان، سته‌مان له‌خۆمان کرد" تا کۆتایی نایه‌ته‌که. دانی به‌تاوانه‌که‌یدانا، داوای لی‌خۆشبوونی له خوا‌ی مه‌زن کرد، جا خوا‌ی گه‌وره‌ش ﴿فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ خوا‌ی گه‌وره

تۆبه ی لیوهرگرت، به زه یی به رامبهر نواند، ﴿إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ﴾ به راستی خوا تۆبه وه رگره له وه ی تۆبه ده کات و ده گهر پته وه بۆ لای ئه و.

تۆبه دوو جوړه: به که میان: ئه و دیه که خوی گه وره مروؤف سه رده خات بۆ تۆبه کردن، دواتر قبولکردنی تۆبه که یه، ئه گهر هاتوو مهرجه کانی تیدا هاتنه دی.

﴿الرَّحِيمُ﴾ مېهره بانه له گهل به نده کانی، جا له سایه ی مېهره بانی خوی مه زنه وه یه به نده کانی بۆ تۆبه کردن سه رخستوو، لیانخۆشبووه و چاویوشی له گوناھ و تاوانه کانیانی کردوو.

﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَاِذَا يَأْتِيَكُمْ مِّنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا﴾ واته: "وتمان: هه مووتان لیه وه دابه زن"، دابه زانندی چهند جاریک دووباره کردۆته وه، تا ئه و شته ی باس بکات که به دوا ی دابه زینه که دا دیت، ئه ویش ئه م فه رمایشته یه: ﴿فَاِذَا يَأْتِيَكُمْ مِّنِّي هُدًى﴾ واته: - ئه ی کۆمه له ی ئاده میزاد و جنۆکه - هه ر کات و سه رده میک رینۆینییه که له لایه ن منه وه هات، مه به ست لئی: په یامبهر و کتیبه، که رینیشاندهرتان بی بۆ ئه و کار و کرده وه و شتانه ی له منتان نزیک ده کاته وه، ده تانگه یه نیته به ره زامه ندی من، ﴿فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ﴾ هه ر یه کیل له ئیوه "شوین رینۆینی من بکه وی"، باوه ری به په یامبهر و کتیبه ی من هینا، و شوین بی ئه وانی هه لگرت و و پابه ندی رینۆینییه که یان بوو، که خوی ده بینته وه له به راستدانی هه موو

ههواله کانی په یامبهران و کتیبه ناسمانیه کان، و جیبه جیگردنی فهرمانه کان و دوور کهوتنه وه له قهده غه کراوه کان ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: "نهوا ترس و بیمیان لهسه ر نییه و خدم و خهفته ش ناخون".

له نایه تیکی تر دا ده فه رمووی: ﴿فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى﴾ تاها: ۱۲۳. واته: "بی گومان نه وهی شوین رینوینی من بکهوی، نهوا هه رگیز گومرا و به دنا کام و نار په حهت نابی".

نیجا چوار شتی لهسه ر شوینکه وتنی رینوینی و په یامی خوئی وهک به ره هم هه لچنیوه: نه هیشتنی ترس (الخوف) و خدم و خهفته (الحزن)، جیاوازی نیوانیان نه وهیه، کاتیک ناخوشی تپه ر بووی، نهوا خدم و خهفته دروست دهکات، نه گه ر چاوه ر وانکراو و پیشینی کراو بی نهوا ترس و بیم دروست دهکات، بویه خوای گه وره هه ردووی په تکر دونه وه و نه هیشتووه لهسه ر نه وهی شوین رینوینی و په یامی نهو بکهوی، کاتیک ترس و خدم و خهفته ش نه مان، نهوا پیچه وانه که یان که نارامی و ناسوده بی ته واوه جیده گری، به هه مان شیوه لادان و په تکر دونه وهی گومرای و به دبه ختی لهسه ر نه وهی رینوینی خوای وه رگرتووه، کاتیک نه م گومرای و به دبه ختی په ده کریته وه، نهوا پیچه وانه که یان دیته جی، نهویش رینوینی و کامه رانییه، جا نه وهی شوین رینوینی و په یامی خوای گه وره بکهویت، نهوا نارامی و ناسایش و کامه رانی دنیا و دواړوژ و ریگه ی راست ده بیته به شی، دووریش ده بی له هه رچی ناخوشییه له خدم و خهفته و ترس و گومرای و به دنا کامی و به دبه ختی، به مهش نه وهی حهزی لیبه تی بوی دیته جی، نهوش که لی ده ترسی لهسه ری لاده جی.

نه مهش به پیچه وانه ی نه وهی شوین رینوینی خوا نه که وتووه، بی باوه ر بووه به خوا، نیشانه و به لگه و نایه ته کانی به دروژانیوه، ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ

أَصْحَابُ النَّارِ ﴿۴۰﴾ واته: "تهوانه ی باوهر بوون و نایهت و بهلگه کانی نیمیان بهدرؤزانیوه، ئا تهوانه" هاوده می ناگری دؤزهخن، وهك چؤن هاوږی هاوده می هاوږیکه یه تی، قهرز هاوده می کهسی قهرزداره، ﴿هُم فِيهَا خَالِدُونَ﴾ هه رگیز لئی ده رناچن، بههیچ شیوه یهك سزایان لهسه ر کهم و سوک ناگری و هه رگیز سه رناکه ون.

لهم نایه تانه و هاوشیوه کانیاندا، بهدیهنراوان له ئاده میزاد و جنوکه، دابه شیوینه بو دوو جوړ، که کامهران و خو شبه خته کانن، له گهل تهوانه ی بهدناکام و بهدبهختن، سیفته تی هه ر دوو کؤمه له کهش لهم نایه تانه دا هاتووه، که بههوی ئه م سیفته تانه وه کؤمه له کهیان دیاریده کری، بی گومان جنوکهش وهك ئاده میزاده له پاداشت و سزادا، ههروهك چؤن له جیبه جیگردنی فه رمان و دوورکه وتنه وه له قهدهغه کراوه کانیس وهك تهوانه.

پاشان خوی پایه بلند، دهسته کات به بیرهنانه وهی نه و ناز و نیعمهت و چاکانه ی که له گهل نه وهی ئیسراییلی کردوه، جا فه رموویه تی:

﴿۴۰ - ۴۳﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أَوْفٍ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿۴۰﴾ وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰئِكَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۴۲﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاٰكِعِينَ ﴿۴۳﴾

﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ "تهی نه وهی ئیسراییلی" مه بهست له ئیسراییلی: بهعقوبه (سلاوی خوی لئی)، رووی گو تار له دهسته و کؤمه لانی نه وهی ئیسراییله، تهوانه له شاره که و ده وروریدنا نیشته جین، تهوانهش ده گریته وه که له دوای تهوانه وه هاتوونه ناویان، جا به

فهرمانیکی گشتی فهرمانیان پیده‌کات، ده‌فهرموویت: ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ "یادی ئه‌و ناز و نبعمه‌تانم بکهنه‌وه، که به ئیوهم به‌خشیه‌وه" ئه‌مه‌ش هه‌موو جووری ناز و نبعمه‌ته‌کان ده‌گریته‌وه، که به‌شیکیان له‌م سوڤه‌ته‌دا باس ده‌کرین، مه‌به‌ست له یادکره‌وه به‌ دل دانپیدا‌نانه و به‌ زمان ستایشکردنه، به‌ ئه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌ش به‌کاره‌ینایانه له‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ خو‌شی ده‌وی و بی‌ رازیبه.

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ "وه‌فادارین به‌راهبهر به‌و په‌یمانه‌ی به‌ منتاندا - و جیه‌جیی بکه‌ن -"، له‌ باوه‌ربوون به‌ خوا، و پیغه‌مبه‌ران و په‌یامبه‌رانی، به‌رپاکردنی شه‌رعی خوا، ﴿أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ " - ئه‌و کاته - منیش وه‌فادار ده‌م به‌و په‌یمانه‌ی خو‌م که‌ بیتانم داوه"، که‌ پاداشتدانه‌وه‌تانه له‌سه‌ری. ﴿وَأَيُّيَ فَا رَهْبُونَ﴾ واته: "ته‌ها له‌ من بترسن".

مه‌به‌ست لی‌ ئه‌وه‌یه که‌ خوای گه‌وره له‌م فهرمایشته‌یدا باسیکردوه: ﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي﴾ واته: "بیگومان خوا په‌یمانی له‌ نه‌وه‌ی ئیسرائیل وهرگرت، و دوانزه‌ ریبه‌ری له‌ نیویاندا دیاریکرد، پاشان خوای گه‌وره‌ فهرمووی: به‌دنیایه‌وه له‌گه‌لتاندام، ئه‌گه‌ر نویژه‌کانتان به‌کاملی به‌ریا بکه‌ن، زه‌کاتیش بده‌ن و باوه‌ر به‌ینن به‌ په‌یامبه‌رانم"، تا ده‌گاته: ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ مائیده: ۱۲. واته: "ئه‌وا به‌راستی ریگه‌ی حه‌ق و راستی لی‌ تیکچوه‌وه".

دواتر باسی ئه‌و هوکاره‌ ده‌کات، که‌ وایان لیده‌کات وه‌فادار بن به‌راهبهر به‌و به‌ئینه‌ی داویانه به‌ خوای گه‌وره، ئه‌ویش ترسانه له‌ خوای پایه‌دار، ته‌ها ترس هه‌بوونه له‌و، جا له‌ سایه‌ی ترسان لی‌ له‌سه‌ر بده‌نده‌کان پیوسته‌ فهرمانه‌کانی جیه‌جیی بکه‌ن و خو‌یان به‌دووربگرن له‌ ریگری و قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی.

ئینجا فه‌رمانیکی تاییه‌تیاں بی ده‌کات، چونکه به‌بی ئه‌مه باوه‌ری ئه‌وان کامل و دروست نابی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأْمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ﴾ "باوه‌ر هین به‌و په‌یامه‌ی دامبه‌زاندووه"، ئه‌ویش قورئانی پیرۆزه، که خوی گه‌وره دایه‌زاندووته سه‌ر به‌نده و په‌یامه‌ری خوی محمه‌د (درود و سلّوی خوی لیّی)، جا فه‌رمانیاں پیده‌کات به باوه‌ره‌ینان بی و شوینکه‌وتی، ئه‌مه‌ش باوه‌رپوون ده‌خوای به‌وه‌ی که په‌یامه‌که‌ی بۆ دابه‌زیوه.

باسی پالنه‌ری باوه‌ره‌ینان به‌و په‌یامه‌ی کردووه، فه‌رموویه‌تی: ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ واته: کۆک و ته‌بابه له‌گه‌ل په‌یامه‌کانی ئیوه، نه‌وه‌ک دژ و تیکگیر او بی، ئه‌گه‌ر کۆک و ته‌بابو له‌گه‌ل کتیه‌کانی ئیوه و دژ نه‌بوو، ئه‌وا هیچ ریگریک نامینی تا باوه‌ری پینه‌هین، چونکه هه‌مان ئه‌و شته‌ی هیناوه که په‌یامه‌ه‌ران هیناویانه، ئیوه‌ش له‌پیشترن بۆ باوه‌ر په‌ینان و به‌راستدانا، چونکه ئیوه خاوه‌ن کتیب و زانستن.

به‌هه‌مان شیوه له‌م فه‌رماشته‌ی په‌روه‌ر دگارد: ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ تاماژه‌ی ئه‌وه‌ی نیدایه، که ئه‌گه‌ر باوه‌ر به‌و په‌یامه نه‌کهن، که محمه‌د (درود و سلّوی خوی لیّی) هیناویه‌تی، ئه‌وا ئه‌م باوه‌ر پینه‌کردنه‌تان به‌سه‌ر خو‌تاندا ده‌شکیته‌وه، به به‌درۆخسته‌وه‌ی ئه‌وه‌ی له‌لایه‌ن موسا و عیسا و پیغه‌مبه‌رانی دیکه (درود و سلّوی خوی لیّی) بۆتان هاتووه، بۆیه باوه‌ر نه‌بووتان به په‌یامی محمه‌د (درود و سلّوی خوی لیّی)، به‌درۆخسته‌وه‌ی په‌یامی پیغه‌مبه‌رانه.

کاتیک فه‌رمانی بیان کردووه باوه‌ری په‌هین، ئه‌وا ریگری لیان کردووه و هۆشدار ی به‌وان داوه له نزیکبوونه‌وه و هه‌لبێاردنی پیچه‌وانه‌که‌ی، که ئه‌ویش باوه‌رپوونه بی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ واته: "نه‌کهن بینه به‌که‌م بی باوه‌ر" به پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوی خوی لیّی) و قورئانی پیرۆز.

سهبارت بهم فهرمایشته: ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوْلَٰی كَافِرٍ بِهِ﴾ زوړ ږهوانیږ و ږوونیږانه تره لهوهی بو تری: (ولا تکفروا به)، چونکه نه گهر به کهم کهس بن، که بی باوه ږبن به پیغه مبهږ (دروود و سلأوی خوای لی) و قورنای ږیروز، نهوا ده بنه ده سټی شخر له بیاوه ږبوون بی، به پیچه وانهی نهوهی پیوسته و داویان لیکراوه، "که ده بی به کهم کهس باوه ږی بیهن، به مهش گوناھی خویان و گوناھی هموو نهوانهش هه لده گرن که دوا ی نهوان شوین بیان هه لده گرن.

پاشان باسی نهوا ناسته نگه ده کات که ریگره له باوه ږ هینانیان، نهویش هه لږاردنی شتیکی ههږه نرم و کهمه به سهږ بهخته وهږی هه میسه پیدا، جا فهرموو به تی: ﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ "به لگه و نیشانه کام به نرخیکی کهم مه گور نهوه"، نهو شته کهم و بی نرخانه بریتین لهوهی که بویان ده خریته ږوو، له پله و پایه و مال و سامان، وا خه یال ده کهن نهو شتانه ده ږچرین نه گهر باوه ږ به خوا و پیغه مبهږه کهی هین، بویه نهو شتانه یان گور به وه به نیشانه و به لگه و نایه ته کافی خوا و بیان باشترو و له پیشترو و په سه ندرترو.

﴿وَأَيَّٰی فَاتِقُونَ﴾ واته: "ته هها له من" بترسن نهوه ک له هیچ شتیکی تر، چونکه نه گهر ته هها له خوای مه زن بترسن، نهوا له خواترسان و پاریزکاری له سه رتان پیوست ده کات، باوه ږبوون به نیشانه و به لگه کافی خوا هه لږیږن به سه ر شتی کهم نرخ و بی به هادا، ههروه که نه گهر نیوه شتی کهم نرخ هه لږیږن، نهوا نهوه به لگه به له سه ر نه معنی له خواترسان له دل و دهرووناندا.

دواتر فهرموو به تی: ﴿وَلَا تَلْبِسُوا﴾ واته: تیکه ل و ناویته مه کهن، ﴿الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واته: "حق و نا حق تیکه ل مه کهن و راستی مه شار نهوه، له کاتی کهدا ده شانن"، جا "خوای گه و ره" ریگری لیکر دوون له دوو شت، له

تیگه لکردنی حق و نا حق، و پروونکردنه وهی راستی مهشارنه وه، به لگو "فرمانیان ییده کات" راستی دهر بکهن، تا نهوانه ی لهسه رپگه ی راستن رپنویی لیوه ربگرن، گومراکانیش پاشگه زبینه وه، بهمهش به لگه لهسه ر سهرسهخت و نکولیکاران بهریا بی، چونکه خوای پایه برز نایه ته کانی به تیروته سه لی خستوژوته پروو، نیشانه و به لگه کانیشی پروونکردو ته وه، تا حق و نا حق له یه کتر جیابینه وه، رپگه ی نهوانه ی لهسه ر رپگه ی راستن پروون بیته وه جیا دهر بکه وی له رپگه ی تاوانکاران، جا هدر یه کیگ له زانایان کار بهمه بکات، نهوا ده بیته یه کیگ له جینشینانی بیغه مهران و رپنیشاندهرانی نوممه تان.

نهوهش که حق و نا حق تیگه ل به یه کتر بکات، نهمه له وهی دیکه جیا نه کاته وه، له گه ل نه وهی بشزانی کاهه بیان حقه و کامه شیان نا حقه، نهو راستیه ی دویزانی بشاریته وه، له کاتیگدا فرمائی بیگراوه دهر بیخات و بلاوی بکاته وه، نهوا نم که سه له بانگخووانی دوزه خه، چونکه خه لک له کاروباری نایناندا تهها شوین پی زاناکانیا هه لده گرن، بویه یه کیگ له دوو دوخه بو خوتان هه لبرین.

ئینجا فرموویه تی: ﴿وَأَقِمُْوا الصَّلَاةَ﴾ واته: "نویژ" به دهر و دهر ووتنان "بهریا بکهن"، ﴿وَأَتُوا الزَّكَاةَ﴾ "زه کات بدن" بهوانه ی شایسته ن، ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّائِعِينَ﴾ واته: "له گه ل کرنوشه بران کرنوش بیه ن" نویژ له گه ل نویژ که ران بکهن، چونکه نه گهر نه مه تان کرد، له هه مان کاتدا باوه رداربوون به خوا و نیشانه و به لگه و نایه ته کانی، نهوا کرده وهی دهر و دهرنتان به یه که وه کوکردو ته وه، له گه ل دلسوژ و دلساغبوون بو خوای گه وره، جا که کردن له گه ل بهنده کانی خوا، خواپه رستییه دلی و جهسته بی و دارایی به یه که وه له خوگر تووه.

سه بارهت بهم فرمایسته: ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّائِعِينَ﴾ نهمه فرمائی تیدایه به نه لجامدانی نویژی به کو مه ل (جماعهت) و واجبوونی نهو نویژه، نهوهشی تیدایه که رکوع

بنه‌ما و ستون (روکن) ییکی نویژه؛ چونکه به رکوع گوزارشتی له نویژکردوه، کاتیک به به‌شیکی خواپهرستی، گوزارشت له خواپهرستییه‌ک ده‌کری، ئەوا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بیویستبوونی ئەم به‌شه له خواپهرستییه‌که‌دا.

(٤٤) ﴿اتَمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُرِّ وَتَنسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا

تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

﴿اتَمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُرِّ﴾ واته: "ئایا فه‌رمان" به باوه‌ره‌هینان و چاکه‌کاری ده‌کن "به خه‌لک"، ﴿وَتَنسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ واته: خو‌تان له‌بیر ده‌کن له‌وهی هه‌مان فه‌رمان جیه‌جی بکن، له دۆخیک‌دا: ﴿وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ "ئیه کتیب ده‌خوینه‌وه، که‌واته بۆچی ژیر نابن و تیناگه‌ن" بۆیه به‌عقل ده‌وتری عقل، چونکه هروقت به‌هویه‌وه له‌و چاکه‌یه تیده‌گات که سوودی بۆی هه‌یه، خویشی ده‌گریته‌وه له‌وهی زبانی بۆی هه‌یه، عقل هانی خاوه‌نه‌که‌ی ده‌دات که خو‌ی یه‌که‌م بکه‌ری فه‌رمانه‌کانی بی، یه‌که‌م که‌سیش بی له‌خودوورگرتن له‌وهی که‌ریگری لیده‌کات، جا ئەوهی فه‌رمان به‌که‌سانی تر بکات به‌چاکه‌کردن و خویشی نه‌یکات، یان ریگری له‌که‌سانی تر بکات له‌خراپه‌کردن، که‌چی به‌خویشی بکات، ئەمه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بی عقلی و نه‌زانیه‌که‌ی، به‌تایبه‌ت ئەگه‌ر زانایی به‌م کاره، ئەوا به‌لگه‌ی له‌سه‌ر به‌ریابووه.

ئهم ئایه‌ته، ئەگه‌ر چی له‌باره‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیله‌وه دابه‌زیوه، ئەوا گشتگیره و هه‌مووان ده‌گریته‌وه، له‌به‌ر ئەوه‌ی خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾﴾ صف: ٢، ٣. واته: "ئهی ئەوانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، بۆچی شتیک ده‌لین، که به‌خوشتان نایکن، مایه‌ی

خهشم و رقیگی مهزن لای خوا، لهوهی شتیك ده لئین، لههه مان کاتدا خوشتان نهنجامی نادهن". لهم ئایه ته دا ئهوه نییه، که مرؤف نهگهر ئهوهی فرمانی پیده کات خویشی نه بکرد، ئهوا دهی واز له فرمانکردن به چاکه و ریگریکردن له خراپه بهیئین، چونکه ئهه ئایه ته سه رکۆنه ی تیدایه سه بارهت به دوو ئه رکه که، ئه گه رنا شتیگی زانراوه مرؤف دوو ئه رکی له سه ر شانن، یه که میان: فرمان کردن به چاکه و ریگری کردن له خراپه له گه ل که سی به رامبه ر، فرمان کردن به چاکه و ریگری کردن له خراپه له گه ل خودی خویدا، جا وازه یان له یه کیك مؤله تی ئه وه نادات واز له وه بتریش بهیئری، کاملبوون ئه وه به مرؤف به هه ر دوو ئه رکه که هه لبستی به یه که وه، ناکام بوونه که شی ئه وه به واز له هه ر دوو کیان بهیئری، به ئام که ته ها یه کیکیان تر جیه جی ده کری، ئهوا ئه مه له پله ی یه که مدا نای که کاملبوونه، به لکو له پیش پله ی کۆتاییدا دهی، به هه مان شیوه ناخ و دهروون سروشتیان وایه، ملکه جی که سیك نابین که گوفتاری پیچه وانه ی کرداری بی، جا پابه ندبوون و شوینکه وتیان بۆ کرده وه کان به هیز تره له قسه ی رووت.

(٤٥ - ٤٨) ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾
 ﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ واته: "و پشت به ئارامگرتن و نوێژ به ستن"، خوی گهوره فرمانی به باوهرداران کردووه، له گشت کاروباریکیاندا پشت به ئارامگری

به‌ستن به هموو جووره‌کانیه‌وه، ئەوانیش بریتین له ئارامگرتن له‌سه‌ر خواپه‌رستییه‌کان تا جیه‌جیان ده‌کات، ئارامگرتن له ئاست سه‌ریچیکردنی فەرمانه‌کانی خوا تا واز له سه‌ریچیکردن ده‌هینی، ئارامگرتن له‌سه‌ر قه‌ده‌ره ئازاربه‌خشه‌کانی خوای گه‌وره و رق لینه‌بوونه‌وه‌یان، جا به ئارامگرتن و به‌ندکردنی ده‌روون له‌سه‌ر ئەو شتانه‌ی که خوای گه‌وره فەرمانی کردووئه ئارامیان له‌سه‌ر بگیری، یارمه‌تیده‌ریکی مه‌زنه له گشت کاروباریکدا، ئەوه‌ش که هه‌ولی ئارامگرتن ده‌دات، ئەوا خوای گه‌وره ئارامگری پیده‌به‌خشی، به‌هه‌مان شیوه‌ نوێژ که ته‌رازووی باوه‌ره، ریگریش ده‌کات له خراپه‌کاری و کاری نابه‌جی، بۆ گشت کاروباریک پشتی پیده‌به‌ستری، ﴿وَأَنهَآ﴾ واته: نوێژ، ﴿لَکَبِیرَةٌ﴾ واته: سه‌خته، ﴿إِنَّا عَلَی الْخَاشِعِیْنَ﴾ ته‌ه‌ا له‌سه‌ر له‌خواترسان ئاسان و سوکه، چونکه پارێزکاری و له‌خواترسان و ئومید هه‌بوون به‌وه‌ی لای خواپه، له‌سه‌ر به‌نده پیوست ده‌کات ئەنجامی بدات، به‌یچه‌وانه‌ی ئەو که‌سه‌ی به‌م شیوه‌یه نییه، ئەوا هیچ پالنه‌ریک نییه تا به‌ره‌و نوێژکردنی بیات، نه‌نانه‌ت ئەگه‌ر بشیکات ئەوا ده‌یته‌ یه‌کیک له‌و شتانه‌ی که زۆر له‌سه‌ری گرانه.

(الخشوع) بریتییه له: ملکه‌چی دل و نارام و ئاسووده‌بوونی، له‌گه‌ل ئارامبوون و وه‌ستانی له خزمه‌ت خوای پایه‌به‌رزدا، هه‌روه‌ها تیکشکانیه‌تی به‌ده‌م ملدانه‌واندن و هه‌ژاری ده‌ربهرین و باوه‌رداربوون و ئاواخواستن به دیداری ئەو.

هه‌ر بۆیه فەرموویه‌تی: ﴿الَّذِیْنَ یَظُنُّونَ﴾ واته: ئەوانه‌ی دلنیان، ﴿أَنهَآ مَلَأُوا رِیْبَهُمْ﴾ "به‌راستی به‌دیدار په‌روه‌ردگاریان ده‌گه‌ن"، ئەویش به‌پیی کرده‌وه‌کانیان پاداشت ده‌داته‌وه، ﴿وَأَنهَآ إِلَیْهِ رَاجِعُونَ﴾ واته: "و بی‌گومان ئەوان بۆ لای خوا ده‌گه‌رینه‌وه"، ئا ئەمه خواپه‌رستییه‌کانی له‌سه‌ر ئەوان ئاسان و سووک کردوو، دلدانه‌وه‌ی له به‌لا و ناخۆشییه‌کاندا بۆ ئەوان فه‌راهه‌م کردوو، ته‌نگۆچه‌ئهمه‌ی له‌سه‌ریان سووک کردوو،

ئەوانى لە ئەنجامدانى كردهوئى خراب و تاوانكارى گىراۋەتەو، جا ئا ئەمانە خوئى ھەتا ھەتايان ھەيە لە ژوورى بەرز و بلندا، ئەوئىش كە باوئەرى بە دیدارى پەرورەدگارى نەبى، ئەوانوئىز و خواپەرستىيەكانى دىكەشى دەبنە يەككىك لە قورستىرىن شتەكان لەسەرى.

دواتر سەرلەنوى ناز و نىعمەتەكانى خوئى بە بىر نەوئى ئىسپرائىلى ھىناۋەتەو، ئەمەش لە ميانەى ئامۇزگارى و ھۆشدارى و ھاندان و ئومىد پىئەخىشيانەو، " **يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ** اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ **﴿۱﴾** واتە: ئەي نەوئى ئىسپرائىل يادى ئەو ناز و نىعمەتانەم بكنەوئە كە پىئانم بەخىشەو، و ئىوئەم ھەلبۇزارد بەسەر جىھانياندا".

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا﴾ واتە: " و لە رۇزىك بترسن" ئەوانى بەرۇزى دوايى ترساندو، ئەوئىش ئەو رۇزەيە كە **﴿لَا تَجْزِي﴾** تىايدا ھىچ شتىك داد نادات، ھىچ يەككىك بە ھانا و ھاوئى يەككىكى تر نايەت و سوودى پىئاگەبەنى **﴿نَفْس﴾** ئەگەر ئەو كەسە لە خاۋەن دەروونە بەرپىز و بەرزەكانىش بى، ۋەك پىغەمبەران و پىاوچاكان، **﴿عَنْ نَفْس﴾** ئەگەر كەسەكە لە خىزمە نىكەكانىشى بى، **﴿شَيْئًا﴾** ئەوا ھىچ سوودىكى گەرە و بچوكى بۇ ناپى، بەلكو تەھا ئەو كردهوانە سووديان دەبى كە پىشتر كرددوئەتە، **﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ﴾** واتە: لە ھىچ كەس و يەككىك، تىكا و شەفاعەت ۋەرناگىرى بۇ يەككىكى تر، بەبى مؤلەت و رەزامەندى خواي گەرە بۇ تىكا بۇكرائ، بەھىچ كردهوئەيەكش رازى ناپى جگە لەوئى رەزامەندى خواي لى مەبەستە، بەپى سونئەتى پىغەمبەرىش ئەنجام بدىرى، **﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾** واتە: ھىچ بارمەتە و فىدبە و قەرەبوئىكىان "لىۋەرناگىرى"، **﴿لَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ﴾** زومەر: ۴۷. "ئەگەر بەپراستى ئەوانەى ستەمیان كرددو، خاۋەنى ھەموو زەوى بىن، ئەوئەندى

تريشى لەگەل بىت، ئەوا ھەمووى دەكەنە فيديه و قوربانى بۇ خويان و ھەمووى دەبەخشن لە پىناوى رزگار بوونى خوياندا، كاتىك سزا و نازارى سەختى دوزەخ دەبين "كەچى ئەمەيان لى قبول ناكرى" ﴿وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ﴾ واتە: "سەر ناخرىن"، شقى ناخۇشيان لەسەر لانادى، بەمەش خوای مەزن ئەووى رەتكردۆتەو بەندە بەھىچ جورىك سوود لە بەدبھىنراوان وەر بگرى.

جا ئەم فەرمايشتەى پەرورەدگار: ﴿لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ "ھىچ كەسيك ھىچ شتىكى بۇ ئەووى تر پىناكرى" لە بەدەستھىنانى سوود و وەدەستھاتووەكاندا، ﴿وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ﴾ "ھەرگىز سەر ناخرىن" ئەمەش لە وەلانانى زيان و ناخۇشىيە، رەتكردنەووى ئەو شتەيە كە سووديان پىدەگەيەنى. ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَقَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ "ھىچ تكا و فيديه و قەرەبويكيان ليوەر ناگرى" ئەمەش رەتكردنەووى ئەو سوود و كەلكەيە، كە يەكيك داوا لە خواوئەكەى دەكات بە قەرەبوويك، وەك: داد، يان بە جگە لەو وەك تكا و شەفاعەت، ئەمەش ئەو بەندە پيوست دەكات دلى بپچرىنى لە وابەستەبوون بە بەدبھىنراوان، بەھوى ئەووى كە دەزانى بە ئەندازەى يەك گەردىلە سووديان بەدەست نىيە، بەلكو دەبى وابەستەى خوایى، چونكە ھەر ئەو سوودگەينەر و زيان لادەرە، بۇيە پيوستە ھەر ئەو بپەرسى و ھاوبەشى بۇ برپار نەدات، لە خواپەرسىيەكەشىدا ھەر پشت بەو بپەستى.

(٤٩ - ٥٧) ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ
يَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ
﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ
تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ
بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمْ
الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارئِكُمْ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ
نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ
﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا
عَلَيْكُمْ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوىٰ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

ئهمه ده‌ستیکی باسکردنی ناز و نیعمه‌ته‌کانیه‌تی خوای گه‌وره‌یه به‌شیویه‌کی
تیروته‌سه‌ل، که له‌گه‌ل نه‌وه‌ی ئیسرائیلدا کردوویه‌تی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ
مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ واته: "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک ئیوه‌مان ده‌ربازکرد" له‌ فیرعه‌ون و
داروده‌سته و سه‌ربازه‌کافی، ئه‌وانه ییشتیر ﴿یَسُومُونَكُمْ﴾ واته: به‌کاریده‌هینان و

دوو‌چاریان ده‌کردن و به‌ئی‌وه‌یان ده‌چه‌شت، ﴿سُوءَ الْعَذَابِ﴾ واته: سه‌خت‌ترین جوړ و شیوه‌ی سزا، به‌وه‌ی ﴿يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ﴾ کوره‌کانتانی سه‌رده‌بری له ترسی گه‌شه‌کردن و زوړبوونتان، ﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ واته: نافرته‌کانیشیان نه‌ده‌کوست، جا ئیوه له نیوان کوژراو و رپسو‌کردندا بوون به‌کرده‌وه‌ی سه‌خت و دژوار، ئەم زیندوو هیشته‌وه‌یه‌ی فیرعه‌ون و داروده‌سته‌که‌ی به‌منه‌تکردن و خو‌به‌رزگرتن به‌سه‌ریانه‌وه‌بوو، بی‌گومان ئەمه‌ش ئه‌وپه‌ری رپسو‌کردنه، ئینجا خوای گه‌وره‌منه‌تی له‌سه‌ریان کرد به‌رزگاربوونی ته‌واو و نقومکردنی دوژمنه‌که‌یان، له‌کاتیکدا ئەوان سه‌ریان ده‌کرد، ئەمه‌ش بو ئه‌وه‌بوو تا دل‌یان دامه‌زری.

﴿وَفِي ذَلِكُمْ﴾ واته: لهم ده‌ربازکردن و رزگارکردنه‌دا، ﴿بِلَاءٍ﴾ واته: "ئه‌زمون و تاقیکردنه‌وه" و "به‌خشش هه‌یه، ﴿مِنْ رَبِّكُمْ﴾ "له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارته‌وه"، ئەمه‌ش له‌سه‌رتان ییویست ده‌کات سوپاسگوزاری ئەو بن و فره‌مانه‌کانی جیه‌جی بکه‌ن، ﴿عَظِيمٍ﴾ "چونکه به‌خششیکی زوړ مه‌زن بوو".

دواتر خوای گه‌وره، باسی ناز و منه‌ت و به‌خششی خو‌ی ده‌کات به‌سه‌ریاندا، به‌وه‌ی به‌لینی به‌موسادا (سلاوی خوای لیبی)، تا له چل رۆژدا ته‌وراتی دابه‌زینته‌سه‌ری، که به‌خشش و نیعمه‌تی مه‌زن و به‌رژه‌وه‌ندی گشتی و هه‌مه‌لایه‌نی تیدایه، ته‌نانه‌ت ئەوان نارامیان نه‌گرت تا کاته دیاریکراوه‌که ته‌واو ده‌ی، به‌لکو له دوا‌ی موسا (سلاوی خوای لیبی) گویره‌که (گولک) یکیان په‌رست، واته: دوا‌ی چوونی موسا (سلاوی خوای لیبی) بو دیداری په‌روه‌ردگار.

﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ ٥٠
 وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ واته: "و یادای ئه‌وه

بکه‌نوه کاتیک بؤ ئیوه دوریاکه‌مان له‌ت کرد، ئیوه‌مان رزگار کرد و دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ونیشمان نقوم کرد و خنکاند، له‌کاتیکدا ئیوه‌ته‌ماشاتان ده‌کرد. و یاد ئه‌وه بکه‌نوه کاتیک چل شه‌و واده‌مان بؤ موسا (سلاوی خوای لیی) دانا، دواتر ئیوه له‌ دوا‌ی ئه‌و گویره‌که‌که‌تان په‌رست" (۱).

﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ "له‌کاتیکدا ئیوه‌سته‌مکارن"، ده‌زانن که‌سته‌متان کردوه، چونکه‌ به‌لگه‌تان له‌سه‌ر به‌ریابووه، بۆیه‌تاوانه‌که‌تان گه‌وره‌تر و گونا‌هه‌که‌تان زه‌قتره‌.

دواتر خوای پایه‌بلند، له‌سه‌ر زمانی پیغه‌مبه‌ر موسا (سلاوی خوای لیی) فه‌رمانی به‌ ئیوه‌کردوه‌ه‌ تۆبه‌ بکه‌ن، به‌وه‌ی هه‌ندیکتان هه‌ندیکی ترتان بکوژن، جا خوای گه‌وره‌ به‌هوی ئه‌مه‌وه له‌ ئیوه‌خوشبوو، ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ "دواتر لیتان خوشبووین، له‌ دوا‌ی ئه‌و هه‌موو تاوانانه‌تان، به‌لکو سوپاسگوزاری" خوای گه‌وره‌بن.

﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ ﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿٥٤﴾
واته: و یادی ئه‌وه بکه‌نوه کاتیک کتیب و جیاکه‌ره‌وه‌ی ره‌وا و ناره‌وامان به‌ موسا (سلاوی خوای لیی) به‌خشی به‌لکو رینوینی وه‌ربگرن. و یادی ئه‌وه بکه‌نوه کاتیک موسا (سلاوی خوای لیی) به‌گه‌له‌که‌ی وت: ئه‌ی گه‌له‌که‌م، به‌راستی ئیوه‌سته‌متان له‌ خو‌تان کرد به‌ په‌رستی گویره‌که‌که، جا تۆبه‌ بکه‌ن و بگه‌رینه‌وه لای به‌دیهینه‌رتان، خو‌تان بکوژن، ئا ئه‌وه چاکتره‌ بۆتان لای په‌روه‌ردگارتان، — دوا‌ی له‌ناوبردنی هه‌ندیک له‌

(۱) نووسه‌ر نهم‌نایه‌تانه‌ی فه‌رامۆش کردوه، به‌نده‌به‌ پیوستی زانیوه‌دایینه‌وه، بۆیه‌له‌هه‌ر شوینیک نایه‌تیک یان به‌شه‌نایه‌تیک دانه‌ترایی یان رافه‌نه‌کرای نه‌وا من دامناوه‌ته‌وه و رافه‌م کردوه. (وه‌رگپ).

گوناهکارانتان و توبه بگردنتان - توبه ی لیوهرگرتن، بهراستی خوا توبه وهرگر و میهره‌بانه".

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ "یادی نهوه بکه‌نهوه کاتیک ورتان: نهی موسا باوهرت بیناهین، تا خوی گه‌وره به ئاشکرا نه‌بینن" نه‌مه نه‌وپه‌ری ستم و زورداریی و بویری نواندنه به‌راهبر به خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی، ﴿فَأَخَذْتُمُ الصَّاعِقَةَ﴾ یان مردن یان له‌هوش‌خو‌چوونیک‌ی مه‌زن "ئیوه‌ی گرت"، ﴿وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ له‌کاتیک‌دا خوشتان نه‌مه‌تان بیی، ههر یه‌کیکتان سه‌یری هاوړیکه‌ی ده‌کرد، ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واته: "پاشان دوی مردنتان ئیوه‌مان زیندوو کرده‌وه، به‌ئومی‌دی نه‌وه‌ی سوپاسگوزار بن".

پاشان باسی ناز و نېعمه‌تی خوی ده‌کات به‌سه‌ریاندا، بیران دینته‌وه کاتیک له‌بیابان و چوله‌وانیدا بوون، سیهر و رزق و رۆزی فراوانی بویان فراهم کرده‌وه، جا فهرمووبه‌تی: ﴿وَضَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ﴾ "و سیه‌رمان بو کردن به‌هموره‌کان و جوړه‌ها خواردغان بو دابه‌زاندن"، ﴿الْمَن﴾ نه‌مه ناویکی کوکه‌ره‌وه‌یه، ههرچی رزق و رۆزی چاک و باشه ده‌گریته‌وه، که به‌ی شه‌که‌توون و ماندوبتی به‌ده‌سته‌خری، له‌وانه زه‌نج‌فیل، قارچک (کواریگ)، نان و جگه له‌مانه‌ش، ﴿وَالسَّلْوَى﴾ "سه‌لوا" بالنده‌به‌کی بچوکه، پی دوتربت (سه‌مانی)، گوشتی خو‌شه، جا خواردنی چاک و خو‌ش و نه‌و بالنده گوشت خو‌ش‌ه‌یان به‌ئندازه‌یه‌ک بو داده‌به‌زی که به‌شیان بکات و پیداویستی‌ه‌کانیان پر بکاته‌وه، ﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ واته: "بخون له‌و رزق و رۆزیه پاکه‌ی پیمان داون"، که به‌جوړیکه هاوشیوه‌ی نه‌دراوه به

دانیشتوانی شاره خو‌شگوزهرانه‌کان، به‌لام نه‌وان سوپاسگوزار نه‌بوون له‌سه‌ر ئه‌م ناز و نیعمه‌تانه، به‌لکو به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر دل‌ره‌قی و تاوانکاری زور.

﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ واته: "سته‌میان له‌ئیمه‌ نه‌کرد"، به‌ئه‌نجامدانی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که پیچه‌وانه‌ی فه‌رمانه‌کانی ئیمه‌ن، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ هیچ‌ زبانیکی بیناگات به‌ سه‌ریچی تاوانکار و سه‌ریچیکاران، هه‌روه‌ک چۆن خواجه‌رستی گوپرايه‌ل و ملکه‌چبووانیش له‌ باوه‌رداران سوودی بو‌ خوا نای، ﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ "به‌لکو سته‌میان له‌ خودی خو‌یان کردوه"، زیان و خراپه‌که‌ی به‌سه‌ر خو‌یاندا ده‌شکیته‌وه.

(٥٨، ٥٩) ﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَاكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا
وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ
﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ
ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

ئه‌مه‌ش له‌ ناز و نیعمه‌تی خوای به‌خشنده‌ویه که له‌گه‌ل نه‌وان کردوویه‌تی، سه‌رباری ئه‌وه‌ی که سه‌ریچی فه‌رمانه‌کانی خوایان کرد، ﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَاكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ﴾ واته: "یادی ئه‌وه‌ بکه‌نه‌وه، کاتی‌ک پیمان وتن: بچنه‌ نیو ئه‌م شاره‌وه، به‌که‌یفی خو‌تان هه‌زتان به‌ چی بوو لی‌ بچۆن و به‌ ده‌روازه‌که‌دا برۆنه‌وه ژووره‌وه" خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی پیکردن بچنه‌ نیو گون‌دیکه‌وه، که بیته‌ مایه‌ی سه‌ربه‌ری بو‌تان و ئه‌و شوینه‌ بیته‌ نیشتمان و شوینی نیشه‌جیوونیان، رزق و رۆزی چاک و هه‌مه‌لایه‌نیان بو‌ فه‌راهه‌م بی، چوونه‌ ژووره‌وه‌یان بو‌ ناو گوند (شاره‌که‌ به‌ ملکه‌چبوونی کرداری بی بو‌ خوای گه‌وره، ئه‌ویش رۆیشتنه‌ ژووره‌وه‌ له‌ ده‌روازه‌که‌وه

﴿سَجْدًا﴾ واته: به ملکه چی و سه رشوڤ به وه برۆنه ژووره وه، به گوفتاریش ئەمه پیاده بکهن، به وهی بلین: ﴿وَقُولُوا حِطَّةً﴾ واته: داوای لیخو شبوون له خوای گه وره بکهن تا گوناها و تاوانه کانتان له سه ر بسپه ته وه.

﴿نَعْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ﴾ "له گوناها و تاوانه کانتان خۆشده بین" به هۆی داوای لیخو شبوون کردنتانه وه، ﴿وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ "پاداشتی چاکه کاران به زیاده وه ده ده بینه وه" له سه ر کار و کرده وه کانیان، واته: پاداشتیان به چاکه ده ده بینه وه له ئیستا و ناینده دا.

﴿قَبْدَلِ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ ﴿٥٩﴾ ئەوانه ی له وان سته میان کرد "گۆریان"، نه یفه رموو ه: ئەوان گۆریان و سته میان کرد، چونکه هه موویان گۆران و لادان و سته میان نه کرد، ﴿قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ﴾ "قسه به کیان گۆری و وت، که بیچه وانه ی ئەوه بوو که بیان و ترا بوو" جا له جیاتی ئەوه ی داوای لیخو شبوون بکهن و بلین (حطه)، ئەوا وتیان: (حنطه)، واته: داوای گه میان کرد، ئەمهش وهك سوکایه تی کردنیك به فه رمانی خوا، جا ئەگه ر به قسه گۆرانیان کردی و لایاندای له فه رمانی خوا، هه ر چه نده لادان به قسه سوکته ره له لادان به کردار، ئەوا گۆرین و لادانیان له کار و کرده وه دا له بیشته ره و مه زنتره، هه ر بۆیه به پشتا و پشت له ده روزه که چوونه ژووره وه، بی گو مان ئەم سه ره رۆی و سنوور به زاننده، گه وره ترین هۆکار بوو بۆ ئەوه ی خوای مه زن سزایان بدات، بۆیه خوای گه وره فه رموو به تی: ﴿فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بۆ سه ر ئەوانه ی سته میان کرد، ﴿رِجْزًا﴾ واته: سزایه ك "سی سه ختمان دابه زانندن"، ﴿مِنَ السَّمَاءِ﴾ "له ئاسمانه وه"،

﴿بَمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بههوی نهو سه ریچی و سنووربه زانندن و تاوانکاریه ی که کردیان.

(٦٠) ﴿وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ﴿٦٠﴾

"﴿وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ واته: "یادی نهو بهکنهوه، کاتیک موسا (سلاوی خوی لی) " داوی ناوی " بو گه له که ی" کرد تا لی بخونهوه، ﴿فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾ "بیان وت: به دارگو چانه که ت له بهرده که بده" جا یان نهو تا تم بهرده، بهردیکی ناسراو بووه لای موسا (سلاوی خوی لی)، یان وهک ناوی ره گهز به کارهاتووه، واته ده کری ههر بهردیک بووی، ﴿فَإِنْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ "دوازده کافی لیهه لقولاً"، به ههمان بری ژماره ی تیره کافی نهوه ی ئیسپرائسل، که دوازده تیره بوون، ﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ﴾ ههر به کیکیان، ﴿مَشْرِبَهُمْ﴾ واته: ده یانزانی شوینی ناو خوار دنهوه یان کامه یه له نیو تم کانیاوانه دا، بو یه هیچ به کیکی نهوه ی دیکه ی هدراسان نه ده کرد و قهره باغی دروست نه ده بوو، به لکو به خوشی و بی سه غله تی ناویان ده خوار ده وه، ههر بو یه فهر مووی: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ واته: "بخون و بخونهوه" له و رزق و روزه ی که خوا بی ههول و ماندوو بوون به بی داون، ﴿وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ واته: نه که ن خرابه کاری و به دکاری له زه ویدا بلاو به کنه وه.

(٦١) ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلِهَا قَالَ آتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾﴾

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ﴾ واته: يادی تهوه بکهنهوه، کاتیک بهشیوهی بیزاربوون و بهکهمزاین و به سوک سهیرکردنی ناز و نیعمهتهکانی خوا به موساتان (سلاوی خواي لیبی) وت: ﴿لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ﴾ واته: "نارام ناگرین لهسهږ" بهک رهگهز و جوږی خوږاک، نهگهږچی وهک چوږن پیشتږ خرایهږوو چهند جوږیکیش بن، بهلام گوږانکاریان تیډا نهدهکرا، ﴿فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا﴾ واته: "داوا له پهروهردگارت بکه"، تا له ږووهک و بهروبوومی زهوجمان بو دابین بکات و ږوینی، نهوهک درهختی قهه و بالډار، ﴿وَقِثَّائِهَا﴾ واته: خهیار، ﴿وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلِهَا﴾ واته: سیر و نیسک و پیاز که ناسراون.

﴿قَالَ﴾ موسا (سلاوی خواي لیبی) پی فهرموون: ﴿آتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ﴾ واته: ئایا ئیوه تهو خوږاکه ناتهواوه نوبراوانه دهگورنهوه و ههلیاندهبزیږن، ﴿بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ﴾ "بهسهږ تهوهی که باشتهږ"، که بریتین له "سهلوا: بالندهیهکی بچوکه و گوشتی بهتامه"، لهگهږ ههږچی ږووهکی خوږ و بهتامه، بی گومان تهمه له ئیوه ناوهشیتهوه،

چونکه ئەو خۆراکانە ی ئیوه داوای ده کەن، له هه موو شوین و شاریکدا ده ستان ده کهوی، به لام ئەو خۆراکه ی خوای گه و ره به ناز و نعیمه ت پیتانی داوه، ئەوا له چاکترین و باشترین جووری خۆراکه، جا چون داوای جیگره وه ی ده کەن؟

له بهر ئەوه ی ئەم هه لویسته ی له وان بینرا، گه و ره ترین به لگه ی تیدابوو له سه ر نارام نه گرتیان و به که مزانیی فه رمان و نعیمه ته کانی خوای گه و ره، ئەوا خوای گه و ره له ره گه زی کار و کرده وه ی خۆیان پاداشتی ئەوانی دایه وه، "﴿اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ﴾ واته: دابه زن بۆ شاریک ئەوه ی داوانان ده کرد ده ستان ده کهوی" جا فه رموویه تی: "﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ﴾" ریسواییان به سه ردا سه پینرا" به ناشکرا به جه سه تیه وه دیاربوو، "﴿وَالْمَسْكَنَةُ﴾" هه زار و نه داریش به دلپانه وه بوو، هه رگیز به دل و ده روون سه ره بهرز نه بوون، وره و هیواییان گه و ره و بهرز نه بوو، به لکو ناخ و ده روونیان سوک و وره و ئومیدیشیان خراپترین وره و ئومید بوو.

﴿وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ﴾ واته: ئەوه نه بوو به ده سه تکه وته وه گه رانه وه و سه رکه وته و بووین، به لکو خوای گه و ره رق و توپه ی خۆی به سه ریاندا هه لپشت، بی گومان ئەمه ش خراپترین ده سه تکه وته، به دترین بارودۆخ ه ی ئەوانه.

﴿ذَلِكَ﴾ له بهر ئەوه ئەوان شایسته ی توپه ی خوا بوون، ﴿بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ چونکه بی باوه ربوون به به لگه و تابه ته کانی خوا، که نامازهن بۆ حه ق و راستی، هه رچه نده بۆشیان روونکرا بوونه وه، جا کاتیک بی باوه ربوون پی، ئەوا خوای گه و ره به خه شم و توپه ی خۆی ئەوانی سزادا، ﴿وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ و "بیغه مه رانیان به ناوه و ده که وشت".

که ده فەر مووی: ﴿بَغَيْرِ الْحَقِّ﴾ "به نارهوا" مەبەست لیبی دزیوتر و خراپتره، ئەگەر نا شتیکی زانراوه، که کوشنی هەر پیغمبەریکی خوا (سلاوی خوای لیبی) هەر نارهوایه و به ناحقه، بەلام ئەمە بۆ ئەوهیه تا گومان نەبری ئەو بی باوه پراڤه نەفامن و نازانن کاریکی نارهوایان کردووه.

﴿ذَلِكَ بِمَا عَصَا﴾ بەهۆی ئەوهی سەریچی خوایان کردووه، ﴿وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ "دەستدریژیان دەکرده" سەر بەنده کانی خوا، جا گوناھ و تاوان، گوناھ و تاوان پادەکیشی، بی ناگایی گوناھی بچوکی لی دروست دەبی، دواتر گوناھی گهورهی لیدەپشکویتەوه، پاشان جوړهها بیدعه و کوفر و جگه لەمانهشی لی سەر هەلده دەن، جا داوای سەلامهتی له خوای گهوره دەکەین له هەموو بەلام و ناشویک.

چاک بزانه، پرووی گو تار لەم چەند ئایەتانه دا، له ئوممەتی ئەوهی ئیسپرائیله، ئەوانه ی که له کاتی دابه زینی قورئانی پیرۆز بوونیان هەبوو، ئەو کار و کردەوانەش که له سەری دوینراون، کار و کردەوهی پیشانیان بووه، لەبەر چەندین کەلک و سوود دراو ته پالیان، لهوانه: ئەوان زۆر ستایشی خوایان دەکرد و پاکانهشیان بۆ خو دەکرد، بیان وابوو پله و پایەیان ههیه به سەر پیغمبەر محمەد (درود و سلاوی خوای لیبی) و ئەوانه ی باوه پریان بی هیناوه، جا خوای گهوره بارودۆخی پیشانی ئەوانی پروونکردهوه که له لایان شتیکی سەلمینراوه، و بۆ هەر یه کیگنان پروون ده کاتهوه، که له کەسانی ئارامگر و پرهو شتبهرز و خاوهن کردەوهی پاک و بلند نین، جا ئەگەر ئەمە بارودۆخی پیشانی ئەوان بی، - له گەل ئەوهی گومان ههیه بارودۆخی ئەوان له پیشتر و بهرزتره لهوانه ی که له دوايان هاتن - جا دەبی دوینراوه کان "که له سەر ده می پیغمبەر دا بوون - سلاوی خوای لیبی - " چون بووبن!؟

يەككى تر لەوانە: ناز و نىعمەت كۆردى خوا لەگەل پېشىنانى ئەوان، بەھمان شېۋە بەستراۋەتە بە پاشىنانىش، جا نىعمەت و بەخشش كۆردى لەگەل باو و باپىران، نىعمەت و بەخشش كۆردى لەگەل رۆلەكان، بۇيە پرووى گوتارەكە لەوانىشە، چونكە نىعمەتەكان ئەوانىش دەگرىتەۋە.

يەككى دىكە ئەۋەيە: ئەوان دوپىراون بە كار و كۆردەۋى جگە لە خۇيان، ئەمەش بەلگەيە لەسەر ئەۋەي ئەۋ ئۈمەتەي لەسەر ئاين كۆبۈۋەتەۋە، ھارىكار و يارمەتيدەرى بەكتەرە لەسەر بەرژەۋەندىيەكانى، تەنانەت لە يەك كاتدا ئەۋەي ھەرە پېشىن و ئەۋەش ھەرە دوپىيانە دەستەبەرى بەكتىرن، جا ھەندىك پرووداۋ كە لەلايەن بەشىكىانەۋە بوۋە، بە پرووداۋى ھەمووانيان دادەنرى، چونكە ئەۋ چاكەيەي ھەندىكىان دەيكەن، سوودەكەي بۇ ھەمووان دەگەرىتەۋە، ئەۋ خراپەيەش بەشىكىان دەيكەن، زىانەكەي بۇ ھەمووان دېتەۋە.

يەككى تر ئەۋەيە: زۆربەيان نكۆلىيان لەۋ كۆردەۋانە نەكۆردۈۋە، جا ئەۋەي پازىيە بە گوناھ و تاۋان، ئەۋا ھاۋبەشە لە گوناھ و تاۋانەكەدا، جگە لەمانە و چەندىن حىكمەتى تىرىش كە تەنھا خىۋاي گەۋرە دەيزانى.

دواتر خىۋاي پايەبەرز، لە ميانەي دادۋەرىكۆردى لە نىۋان كۆمەلانى خاۋەن كىتىدا دەفەر موۋىت:

(٦٢) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا
هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ﴿٦٢﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾
واته: "به دلتیایوه نهوانه‌ی باوه‌ریان هیناوه و نهوانه‌ی بوونه‌ته جوو و گاوو و سایته‌کان،
هر به کیکیان باوه‌ری به خوا و به رژی دوا‌ی هینا‌ی و کار و کرده‌وی چاکی کردی، تا
نهوانه پاداشتیان لای په‌روه‌دگاریانه، هیچ ترسیکیان له‌سه‌ر نیه و خهم و خه‌فه‌تیش
ناخون".

نهم حوکمه ته‌ما و به‌تایه‌ت له‌سه‌ر خاوه‌ن کنیبه‌کانه، چونکه سایته‌کانیش، به‌یی
بوچوونی دروست به‌شیک له‌تاقمی گاوره‌کانن، جا خوا‌ی گه‌وره هه‌والیداوه به
باوه‌ردارانی نهم نوممه‌ته، جوله‌که و گاوو، سایته‌کان، هر به کیکیان باوه‌ری هه‌بی به خوا و
رژی دوا‌ی، یغه‌مه‌رانیان به راست دانا، نه‌وا پاداشتیکی مه‌زنیان بو هه‌یه، له‌تارامی و
ناسایشدان و هیچ ترس و خهم و خه‌فه‌تیکیان نیه.

سه‌باره‌ت به هر به کیکی له‌وان که بی باوه‌ری بی به خوا و یغه‌مه‌ره‌که‌ی و رژی
دوا‌ی، نه‌وا به‌یچه‌وه‌انه‌ی نهم بارودوخه، هه‌میشه له‌ترس و بیم و خهم و خه‌فه‌تدایه.
بوچوونی راست و دروست نه‌وه‌یه، نهم حوکم و برپاره له‌نیو نهم تاقمانه، له‌و
پروه‌وه‌یه وه‌ک بنجینه‌ی ره‌سه‌نی خو‌یان چین، نه‌وه‌ک له‌رووی باوه‌ریبوون به یغه‌مه‌ر
محمد (درود و سلوا‌ی خوا‌ی لی‌ی)، بی گومان نهمه هه‌والدانه له‌باره‌ی بارودوخ‌ی پیش

ئهو کاته ی پیغمبر محمهد (درود و سلّوی خوی لیّی) رهوانه بکری، بهراستی ئه مه ناوهرۆکی بارودۆخی ئهوانه.

ئه مه ریگه و شیوازی قورئانی پیروژه، کاتیک له جوارچیوه (سیاق) سی ئایه تهکاندا هندیك خه یال و گومان کهوتنه ناو هندیك دهروونهوه، ئهوا شتیك دهخاتهروو که ئه م گومانه لابه ری، چونکه په یامیکه له لایه ن ئه و خوایه وه دابه زینراوه، که زانایه به شته کان پیش ئه وه ی که بینه بوون، له میهره بانی ئه و خوایه وه یه که دهوری هه موو شتیکی داوه.

له بهر ئه وه ی - هه رچهنده خوی گه و ره زاناره - کاتیک باسی نه وه ی ئیسرا ئیلی کرد و سه رزه نشتی کردن، ئه اژه ی به تاوان و کاره دزیوه کانیا نی کرد، لهوانه یه وا به هندیك دهرووندا هاتی که سه رزه نشت و سه رکۆنه هه موویان ده گریته وه، جا خوی گه و ره و پایه به رز و یستویه تی ئه و که سانه له وان جیا بکاته وه که سه رزه نشت نایانگریته وه.

به هه مان شیوه، له بهر ئه وه ی نه وه ی ئیسرا ئیل به تاییه ت باسکراوه، خه یالی ئه وه گه لاله بی، که ئه مه تاییه ته به وان، ئهوا خوی گه و ره باسی حوکمیکی هه مه لایه ن و گشتگیری کردوه، که هه موو کۆمه له و دهسته و ناقمه کان ده گریته وه، بۆ ئه وه ی حه ق و راستی پروو بیته وه، گومان و کیشه بسپریته وه، جا پاک و بیگهردی بۆ ئه و خوایه ی، شتی وای له کتیبه که یدا داناوه، که عه قل و ژیری جیهانیان له ئاستیدا سه رسام ده بیت.

دوو باره خوی پاک و بهرز، سه رکۆنه و سه رزه نشتی نه وه ی ئیسرا ئیلی کردوه، به هۆی ئه و کار و کرده وه یه ی که بیشتر ئه نجامیان داوه:

(٦٣، ٦٤) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ
بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (٦٣) ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ قَلْبًا
فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (٦٤)

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ﴾ واته: "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک
خوای گه‌وره به‌لینی لیتان وهرگرت و کیوی تورمان به‌سهردا به‌رز کردنه‌وه" نه‌ویش نه‌وه
به‌لینه سه‌نگین و جه‌خت له‌سهرکراوه بوو، که به‌هویه‌وه ترس و بیمیان ناراسته‌کراوه، به
به‌رزکردنه‌وه‌ی کیوی "تور" به‌سهر سه‌ریانه‌وه، جا بییان وترا: ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ﴾
"ده‌ستبگرن به‌وه‌ی به‌ئیوه دراوه" له‌ ته‌ورات، ﴿بِقُوَّةٍ﴾ به‌شیوه‌یه‌کی رپکویک و
نۆکمه‌وه، نارامگرتن له‌سهر فه‌رمانه‌کانی خوا، ﴿وَادْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه
که" له‌ کتیبه‌که‌تاندایه، به‌وه‌ی بیخویننه‌وه و فی‌ری بن ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ "به‌لکو خو‌پاریزی
بکه‌ن" له‌ سزا و خه‌شم و تورپه‌ی خوا، یان بینه‌یه‌کیک له‌ پاریزکاران و له‌خواتر ساوان.

دوای نه‌م جه‌ختکردنه‌وه ره‌وان و پروونه ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ پشتتان
هه‌لکرد، نه‌مه‌ش هۆکاری پیوستبوونی نه‌وه‌یه که گه‌وره‌ترین سزاتان به‌سهردا به‌سه‌پی،
به‌لام ﴿فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ واته: "خو‌نه‌گه‌ر
به‌خشش و میهره‌بانی خوا نه‌بوایه، که له‌گه‌ل ئیوه‌ی کرد، نه‌وا له‌ زیانمه‌ندان ده‌بوون".

(٦٥، ٦٦) ﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ آٰتَيْنَاهُم مِّنكُم فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ﴾ واته: بی‌گومان سه‌لمین‌راوه لاتان و زانیوتانه، ﴿الَّذِينَ آٰتَيْنَاهُم مِّنكُم فِي السَّبْتِ﴾ "ئه‌وانه‌ی له‌ نیوه له‌ رۆژی شه‌مه‌دا ده‌ستدریژی و پیشیل‌کاریان کرد" ئه‌وانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ن، که‌ خوای‌ گه‌وره‌ به‌سه‌ره‌اتیانی به‌ تیروته‌سه‌لی له‌ سوپه‌تی ئه‌ع‌رافدا باس‌کردووه، له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای‌ گه‌وره‌دا: ﴿وَأَسْأَلُهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یامبه‌ر، پرس‌یاریان لی‌یکه‌ ده‌باره‌ی ئه‌و گونده‌ی له‌ که‌نار ده‌ریابوون، له‌ رۆژی شه‌مه‌دا ده‌ستدریژی و پیشیل‌کاریان ده‌کرد"، نایه‌ته‌کانی دو‌اتری.

ئه‌و گونا‌ه و تاوانه‌ مه‌زنه، سزا و خه‌شی خوای‌ گه‌وره‌ی تووش کردن، ﴿فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ واته: دا بی‌مان وتن: ده‌ بی‌نه‌ مه‌عیونی سوک و ریسوا" به‌مه‌ش ئه‌وانی کردنه "مه‌عیونی" ریسوا و سوک.

خوای‌ پاک و بی‌گه‌رد ئه‌م سزادانه‌ی ئه‌وانی کرده‌ په‌ند و وانه ﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا﴾ واته: "ئه‌وانمان کرده‌ په‌ند و وانه" بۆ ئه‌و ئوممه‌تانه‌ی له‌وی ناماده‌بوون و هه‌واله‌که‌یان بی‌گه‌شته‌وه، له‌و ئوممه‌تانه‌ی که‌ له‌ سه‌رده‌می ئه‌واندا بوون، "ئوممه‌ت و گه‌لانی" دوای ئه‌وانیش، به‌مه‌ش به‌لگه‌ی خوا له‌سه‌ر به‌نده‌کان به‌ریا ده‌ی، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ تاوانکاری پاشگه‌زبینه‌وه، ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ واته: و کردمانه‌ ئامۆزگاری

بؤ پاریزکاران، به لام به دلنیا به وه نه مه نایته به ند و وانه ته لها بؤ پاریزکار و له خوا ترساوان نه بی، سه باره ت به که سانی تر نه و ا هیچ سو دیک له به لگه و نایه ته کان نابین.

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بَكْرٌ عَوَانَ بَيْنَ ذَلِكَ فافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْثَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقْع لَوْثَهَا تَسْرُ النَّاطِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلِّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْنَا بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَرَأْتُمُ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِعَصَاكَ كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾﴾

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً﴾ وانه: يادی نه وه بکه نه وه "کاتیک موسا (سلاوی خوا ی لیبی) به گه له که ی وت: به دلنیا به وه خوا فهرانان

يېدەكەت، كە مانگايەك سەرپىن، يادى بەسەرھاتى خۇتان لەگەل و موسا (سلاوى خىواى لىيى) بىكەنەو، كاتىك كەسىكتان كوشت، ﴿فَادَارَ أْتَمَ فِيهَا﴾ واتە: ناكۆكىتان تىكەوت و راجىابوون لەبارەى بىكۆزەكەى، تا پرسەكە لە نىوتاندا كەلەكە و ئالۇز بوو، - خۇ ئەگەر خىواى گەورە بۇ ئىوھى روون نەكردبايەو - خەرىكىوو ئاشويىكى مەزنتان لەنىودا بەرپايى، جا موساش (سلاوى خىواى لىيى) بۇ ئاشىكر اكردى بىكۆزەكە بەئىوھى وت: مانگا (چىل)ىك سەرپىن، يۇستبوو لەسەرتان دەستىشخەرىن بۇ جىيەجىكردى فەرمانەكەى و نارەزايى دەرنەپىن لەبەرامبەرى، بەلام ئەوان ھەموو شىكىان رەتكردەوھ جگە لە نارازىبوون و رەتكردنەوھ نەبى، بۇيە ﴿قَالُوا﴾ وتيان: ﴿اتَّخِذْنَا هُرُورًا﴾ "تابا بە فشەمان دەگرى و گائەمان يېدەكەى"، يىغەمبەرى خىوا موسا (سلاوى خىواى لىيى) ﴿قَالَ﴾ وتى: ﴿قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ "پەنادەگرم بە خىواى گەورە لەوھى بىچمە رىزى نەزانەوھ"، نەزان ئەو كەسەيە كە قسەيەك دەكەت، كە ھىچ سوودىكى تىدا نىيە، ھەر ئەوئىش سوكاپەتى و فشە بە خەلك دەكەت.

بەلام كەسى زىر و عاقل، پىي واىە يەكىك لە گەورەترىن كەموكورتى و عەبەكان، كە ئايىن و عەقل لەكەدار دەكەن، بىتەيە لە گائە و فشەكردن بە ئادەمىزادىكى وەك خۇى، ئەگەرچى خۇبىشى پلەو پايەى بەسەرىدا ھەبى، جا كە پلەو پايەى بەسەرىدا ھەيە، ئەمە واى لىدەخىواى سوپاسگوزارى پەروەردگارى بى، مېھرەبانىش بى لەگەل بەندەكانىدا، كاتىك موسا (سلاوى خىواى لىيى) ئەمە بەوان وت، ئەوان چاك دەيانزانى ئەمە راستە، بۇيە وتيان: ﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ﴾ "وتيان: ئەى موسا داوا لە پەروەردگارت بىكە، تا بۇمان روون بىكەنەو، كە مانگا كە كامەيە" واتە: تەمەنى چەندە؟ ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ﴾ **إِنَّهَا بَقَرَةٌ** واتە: "موسا (سلاوى خىواى لىيى) وتى: پەروەردگار دەفەر مووى: ئەو

مانگایه" نه‌گه‌وره‌یه، ﴿فَارِضٌ﴾ واته: نه‌بچو‌کیشه، ﴿وَلَا بَكْرٌ عَوَانَ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ﴾ واته: "مام‌ناوه‌ند و میانه‌ساله" واز‌له‌سه‌ختگیری و په‌رگیری بهیئن، "نه‌و‌فهرمانه‌ی پیتانکراوه‌جیه‌جیی بکه‌ن".

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يَبِينُ لَنَا مَا لُونَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا﴾ "وتیان: نه‌ی موسا‌داوا‌له‌په‌روه‌ردگارت بکه، تا‌ره‌نگی مانگاکه‌مان بو‌روون بکاته‌وه، موسا‌وتی: په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمووی: ره‌نگی زه‌ردیکی تیره" واته: تووند و تو‌خه، ﴿تَسْرُ النَّاطِرِينَ﴾ له‌به‌ر جوانیه‌که‌ی "سه‌رنجی ته‌ماشاکاران راده‌کیشی و دل‌خوشیان ده‌کات".

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يَبِينُ لَنَا مَا هِيَ إِنْ الْبَقْرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا﴾ "وتیان: نه‌ی موسا‌داوا‌له‌په‌روه‌ردگارت بکه، تا‌بۆمان روون بکاته‌وه‌ج مانگایه‌که، چونکه مانگاکاغان لی‌تیکه‌ل بووه و له‌لای ئیمه‌ویگچوون" ئیمه‌رینوینی نه‌کراین بو‌نه‌وه‌ی که ده‌مانه‌وی "به‌رچا‌وروشنی ته‌واومان بینه‌دراوه"، ﴿وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ﴾ به‌ویستی خوا رینوینی و رپی‌راست ده‌دۆزینه‌وه، ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ﴾ واته: "موسا (سلاوی‌خوا‌ی لی‌ی) وتی: خوا‌ی گه‌وره‌ده‌فه‌رمووی: نه‌م مانگایه" رانه‌هینراوه‌له‌سه‌ر کارکردن، ﴿تَشِيرُ الْأَرْضَ﴾ زه‌ویش جووت‌ناکات و ناکیلیت، ﴿وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ﴾ واته: ناودیری‌کشتوکالیش‌ناکات، ﴿مُسَلَّمَةٌ﴾ واته: سه‌لامه‌ته‌له‌که‌موکورتی و عه‌یب و له‌که، ﴿لَا شَيْءَ فِيهَا﴾ واته: جگه‌له‌و ره‌نگه‌ی بیشت‌ر باسکرا‌هیج ره‌نگیکی تری نییه "بی‌په‌له‌یه".

﴿قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا﴾ واته: "نیستا‌روون‌کردنه‌وه‌ی" ناشکرا و روشت "بیداین"، نه‌مه‌نه‌فامی و نه‌زانی‌ته‌وان بوو، نه‌گه‌رنا‌به‌که‌م جار‌حق و راستی بو

هینان، خوْ ته‌گهر هر مانگایه‌کیان سهر بریایه، نه‌وا مه‌به‌سته‌که ده‌هاته‌جی، به‌لام نه‌وان به زور پرسیارکردن تووندگیریان نواند، به‌مه‌ش خوای گه‌وره له‌سهر نه‌وانی تووندکرد، خوْ ته‌گهر نه‌یانوتبایه: (به‌ویستی خوا: إنشاء الله)، نه‌وا هرگیز نه‌ده‌گه‌یشتنه‌ حه‌ق و راستی.

﴿قَدَبِحُوها﴾ واته: نه‌و مانگایه‌یان "سهر بری"، که نه‌و سیفه‌تانه‌ی تیدا بوو، که پیی وه‌سفرکا، ﴿وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ "هرگیز حه‌زیان نه‌ده‌کرد نه‌م کاره بکه‌ن" به‌هوی نه‌و تووندی و نکو لیکردن و سهرسه‌ختیانه‌ی له‌نیوتاندا پرویدا.

﴿وَإِذ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ واته: یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه، کاتیك که‌سیکتان کوشت و مشتومر و راجیابوون له‌باره‌یه‌وه، خوای گه‌وره نه‌وه‌ی ده‌رخست که‌نیوه ده‌تانشارده‌وه.

کاتیك مانگاکه‌یان سهر بری، ﴿فَقَلْنَا اضْرِبُوهُ بَعْضِهَا﴾ به‌واغان وت: به‌شیکی لاشه‌که‌ی له‌کوژراوه‌که‌بدن، واته: نه‌ندامیکی مانگاکه له‌کوژراوه‌که‌بدن، جا‌یان نه‌ندامیکی دیاریکراو بووه، یاخود هر نه‌ندامیکی دیکه بووی، بی‌گومان له‌دیاریکردنی نه‌ندامی جه‌سته‌ی مانگاکه هیچ سوودیک نییه، ئینجا به‌شیکی لاشه‌ی مانگاکه‌یان له‌کوژراوه‌که‌دا، به‌مه‌ش خوای گه‌وره کوژراوه‌که‌ی زیندوو کرده‌وه، نه‌وه‌ی ده‌رخست که نه‌وان ده‌بانشارده‌وه و بکوژه‌که‌ی ئاشکراکرد، ﴿كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ نا به‌م شیوه‌یه خوا مردوو زیندوو ده‌کاته‌وه و نیشانه و به‌لگه‌کانی پیشانتان "بی‌گومان له‌زیندوو‌کردنه‌وه‌ی نه‌و کوژراوه‌دا - له‌کاتیکدا نیوه ده‌تانیی - به‌لگه و نامازه هدیله‌سهر نه‌وه‌ی خوای مه‌زن مردوو زیندوو ده‌کاته‌وه، ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ واته: "به‌لکو هوش و عه‌قلتان به‌کار بجه‌ن"، به‌مه‌ش پاشگه‌ز بینه‌وه له‌وه‌ی زیانتان پی‌ده‌گه‌یه‌نی.

﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبَكُمْ﴾ واته: پاشان "دلّه کانتان" رهق و تووند بوو، ناموزگاری کاری تینهده کردن، ﴿مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ واته: نهمهش دواي ئهوهی خوی گهوره ناز و نیعمه تی مهزنی لهگه لئان کرد، به لگه و نیشانهی خوی پیشانتاندا، نهده بوو دلئان رهق و تووند بووبایه، چونکه ئهو دیمه و پرووداوانه ی بینتان، مایه ی نهرم و نیانی بوون و ملکه جبوونی دلّه.

دواتر وهسفی رهقی و تووندی ئهو دلئانه ی کردوو، بهوهی ﴿فَهِیَ كَالْحِجَارَةِ﴾ "وهك ئهو بهردهیه"، که له ناسن رهقتره، چونکه ناسن و مس نهگه رخرانه ناو ناگره وه، ئهوا دهتوینه وه، به پیچه وانیه ی بهرد.

ههروهها دهفهرمووی: ﴿أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ واته: هیچی که متر نییه له رهقی بهردهکان، (أو: یان) لیره دا بهمانای (بل: به لکو) نایهت.

پاشان باسی پلهویایه و گهوره یی بهردهکانی کردوو بهسه ر دلّی ئهواندا، جا فهرموویه تی: ﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ "بهراستی بهردی وا ههیه رووباری لیهه لده قولیت، بهردی واش ههیه، که لهت لهت دهیبت و ئاوی لیدر دهی، ههشیانه له ترسی خوا له بهرزاییه کانه وه بهر دهیبت هه"، ئا بهم شتانه ئهم بهردانه پایه دار و گهوره ترن له دلّه کانتان.

دواتر خوی پایه بهرز، تووندترین ههپه شهی ئاراسته ی ئهوان کردوو، جا فهرموویه تی: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ "بی گومان خوی گهوره بی ناگا نییه لهو کرده وانیه که دهیکه ن" زانایه به کار و کرده وهی گهوره و بچوکه کانتان و تووماریشیان دهکات، به دلئیایه وه چاکترین و تهواوترین پاداشتتان ده دانه وه لهسه ری.

بزانه؛ زۇرىك له رافه كارانى قورئانى پىرۇز (رەھەتى خويان لىي)، تەفسىرە كانيان پر
 كىر دووه له چىرۇك و بەسەرھاتە كانى نەوہى ئىسپرائىل، ئايەتە كانى قورئانان بەيى ئەم
 چىرۇكانە لىكداوہ تەوہ، بەمەش ئەم چىرۇكانە بوونەتە رافە و تەفسىرىك بۇ كىيى خوا،
 بەوہى ئەم فەرموودەيەي يىغەمبەريان (سلاوى خوى لىي) بە بەلگە هيناوہ تەوہ: ((شت له
 نەوہى ئىسپرائىل بگىر نەوہ، بەي سەغلەتى و نارحەتى)).

بەبۇچوونى من - ئەگەر گىر انەوہى وتە و بەسەرھات و شتى ئەوان له روويكەوہ
 دروستىش بى - ئەوا چەمكىكى نەلكىنراو و داپراو دەي، نابى لەسەر كىيى خوا
 دابەزىنرى، چونكە بەھەموو شىوہەيك نابى بىرئەتە رافە و تەفسىرىك بۇ كىيى خوا، ئەگەر
 بە دروستى له يىغەمبەرى خواوہ (درود و سلاوى خوى لىي) نەھاتى، چونكە پلەي
 شتە كانى ئەوان، ئەوہە ھەر وەك يىغەمبەر (درود و سلاوى خوى لىي) فەرموويەتى: ((نە
 وتە و گىر انەوہى خواوہن كىيە كان بە راست بزائن و نە بەدرۇشيان بچەنەوہ))، ئەگەر پلەي
 گىر انەوہى ئەوان گومان ھەلگىرى، ئەوا شتىكى بە يىويست زانراوہ له ئايى ئىسلام، كە
 باوہردار يىويستە پرواي تەواوى بەقورئان ھەي، دەرپرېن و ماناكەي لاي سەلىنراو بن،
 بەدلىياوہ دروست نىيە ئەو چىرۇكە گويزراوانە لەرپى گىر انەوہى نەزانراوہو، كە گومانى
 ئەوہيان بەسەردا زالە درۇ و ھەلبەسترا بن، يان زۇربەيان درۇ و بى بنەماين، بىنە مانا و
 واتاي كىيى خوا، بەشىوہەكى براوہ و كەسش گومانى لىنەي، بەل ئام بەھوى بى ناگابوون
 لەمە ئەمە روويداوہ كە روويداوہ، بى گومان سەر كەوتن ھەر له خوى گەورەوہە.

(۷۵ - ۷۸) ﴿اَفْتَطْمَعُونَ اَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ
كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ يَحْرَفُوْنَهُ مِنْۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۷۵﴾ وَاِذَا لَقُوا
الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْا اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَا بِعَضُوْهُمْ اِلَىۤ بَعْضِۙ قَالُوْا اَتَحَدِّثُوْنَهُمْۢ بِمَا فَتَحَ
اللّٰهُ عَلَیْكُمْ لِيُحَاجُّوْكُمْۚ بِهِۦ عِنْدَ رَبِّكُمْۙ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۷۶﴾ اَوَلَا يَعْلَمُوْنَ اَنَّ
اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿۷۷﴾ وَمِنْهُمْ اٰمِيْنٌ لَّا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّا
اٰمَانِيٍّ وَاِنْ هُمْۙ اِلَّا يَظُنُوْنَ ﴿۷۸﴾﴾

"﴿اَفْتَطْمَعُونَ اَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ
يُحْرَفُوْنَهُ مِنْۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ﴾ واته: ئایا هیواخوازن باوه‌رتان بی‌هینن،
له‌کاتیکدا کۆمه‌لیکیان گوئیستی فه‌رمایشتی خوا ده‌بوون، دواتر ده‌ستکاریان ده‌کرد، له
دوای لی‌تیگه‌یشتنی، له‌کاتیکدا ده‌یانزانی".

ئهمه‌ش برینی چه‌زی باوه‌رداران، له‌وه‌ی که‌خواه‌ن کتیبه‌کان باوه‌ر‌هینن، واته:
چاومه‌برنه‌ئه‌وه‌ی که‌ئه‌وان باوه‌ر‌هینن، بارود‌دۆخیان واناخوازی‌مرؤف‌چاویان تیبری،
چونکه‌به‌شیک‌له‌وان فه‌رمایشتی خوایان ده‌شیواند، دوای ئه‌وه‌ی لی‌تی‌ده‌گه‌یشتن و
ده‌یانزانی، مانای وایان بۆ‌داده‌نا که‌خوای گه‌وره‌نه‌یویستوه، تا‌وا له‌خه‌لک‌بگه‌یه‌نن که‌
ئهم‌مانایانه‌له‌لایه‌ن‌خواه‌ن، له‌کاتیکدا‌وا‌نییه‌و‌له‌لایه‌ن‌خواه‌ن‌نین، جا‌ئه‌گه‌ر‌ئهمه
بارود‌دۆخی‌ئه‌وان‌بی‌له‌کتیبه‌که‌یاندا، که‌به‌حورمه‌ت‌و‌ریز‌و‌ئاینی‌خوایانی‌ده‌زانن،
به‌هۆیه‌وه‌ریگری‌له‌خه‌لک‌ده‌که‌ن‌له‌چوونه‌سه‌ر‌ئاینی‌خوای‌مه‌زن، جا‌چۆن‌ئه‌وه‌یان‌لی
چاوه‌ری‌ده‌کری‌که‌باوه‌ر‌هینن؟! بی‌گومان‌ئهمه‌ش‌تیکی‌زۆر‌دووره.

باشان باسی بارودڅخی دووږووه کانی کردووه له خاوهن کتیبه کان، جا فهرموږیه تی:
﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا﴾ "کاتیک به باوهږداران دهگه ن"، نهوا ئیمان و باوهږ
 به زمان دهردهږن "دهلین: باوهږمان هیناوه"، بهوهی که گوايه باوهږداران، له کاتیکدا دلین
 خالیه له باوهږ و ئیمان، **﴿وَإِذَا خَلَا بِعَضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا﴾** کاتیک له گهل هاویر و
 هاوتاینه کانیان مانهوه و کهسی تریان له لانه بوو، "واته: خو به خو بوون"، نهوا ههنديکیان
 به ههنديکی تریان دهلین: **﴿اتَّخَذْتُم مِّمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾** واته: "نایا نهو شتانهیان
 یو باس دهکن که خوی گه و ره یوتانی روون کردوتهوه"، نایا باوهږداری خو تان یو نهوان
 دهردهږن و بیان دهلین نیوهش وهک نهوان باوهږداران، بی گومان نه مه دهیته به لگه یهک
 به دهست نهوانهوه له سهر نیوه؟ **﴿لِيَحْجُوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾** واته: تا بیکه نه به لگه
 به سهرتانهوه لای پهروهر دگارتان".

دهلین: نهوان دندهنن بهوهی که نهوهی نیمه له سهری دهرږین نهوا حهق و راسته،
 نهوهش که نهوان له سهری دهرږن بهتال و پوجه له، جا به مه به لگه تان له سهر دیننهوه له لای
 پهروهر دگاریان، **﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾** واته: نابا عهقل و زیریتان نیبه تا به هږیهوه لی تیگه ن و
 بزنان، واز لهوه بینن که به لگه یه له سهرتان؟ ههنديکیان نه م قسانه به ههنديکی تریان
 دهلین.

﴿أُولَئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ واته: نایا نهوانه نازانن، که
 بی گومان خوا دهزانی که چی دهشارنهوه و چی ناشکرا دهکن، خو نه گهر نهوان
 بیرو باوهږه کیان له نیوان خویندا به هیبی هیلنهوه و بشارنهوه، واگومان بهن که بهو
 شاردهوه یه هیچ به لگه به کیان له لایه ن موسلمانانهوه له سهر نای، بی گومان نه مه هه له یه کی
 مهزنه دهیکه ن و نهفامیه کی گوره شه، چونکه به دلنیا بهوه خوی گوره زانایه به

بارودوځی هُښی و ناشکریان، بهمهش نهو بارودوځهی که نهوان لهسهږینه بو بهندهکافی دهریدهخت.

﴿وَمَنْهُمْ﴾ واته: کهسانیک له خاوهن کښبهکان ههن، ﴿أُمِّيُونَ﴾ واته: "نهخویندهوارن" ساده و ساکارن، له زانا و شارهزایان نین، ﴿لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ واته: هیچ جوړه شارهزایهکیان له کښی خوادا نییه، تهها نهوه نهی دهڅویننهوه هیچی تر، "تا نهوانه وادهزانن کښی خوا تهها نهو هیوا و ناواتانهیه که دهبران، بهدلنیاپهوه نهوان تهها گومان دهبن"، ناگادار نین له ههوالی بارودوځی پیشیان، نهوانهیه که چاک شارهزای بارودوځی خوینان، بی گومان نهوانه تهها گومان و نهږتی زانایای پیشیانیا بوماوهتهوه و هاودهمیانه.

لهم نایهتانهدا، باسی زانایان، کهسانی ساده، دوورپوهکافی له خاوهن کښبهکان کردووه، باسی نهوانهشیان کردووه که دوورپوه نهوون، جا زاناکانیا بهتوندی پابهندن بهو گومراییهی که لهسهږینه، کهسه ساده و ساکارهکانیشیان لاسایکهږهوهی نهوانن، هیچ بهرچاروړوشنیهکیان نییه، کهواته هیچ یهکیک لهم دوو کژمه لانهیان جی تومید نین.

(۷۹) ﴿قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا قَوْلٍ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَيُلُّ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾
﴿۷۹﴾

﴿قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ "هاوار بو نهوانهیه کښب دهنووسن به دهستی خوینان"، خواي گهوره ههږهشهی لهوانه کردووه، که کښی خوا دهشیوینن و دهستکاری دهکن، دواتر بهو شیواندن و دهستکاریکردنه و

دهستووسه یان دهلین: "واته: نهمه له لایه ن خواوه هاتووه" نهمهش دهرخستی نا حقی و پوچهل و شار دنه وهی حقی و راستی تیدایه، نهم کاره یان کردووه ههږچنده دهشزان و زانیاریان ههیه، ﴿لِیَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ تا نرخ و بهههیه کی کهمی بی بهدهستهینن، جا ههموو دونیا - له سهږه تاکه یهوه تا کو تاییه کهی - نرخ و بهههیه کی کهمه، جا ناحقی و پوچهل یه که یان کردووه قولابه که یهک، بههویوه نهمو شتانهی بی ږاو دهکن که له نیو دهستی خه لکی دایه، بهمهش سته مکاری نهوان له دور لابه نهوه بووه:

له ږوویکه وه ناینه که یان لی تیکهل و پیکه لېووه، له لایه کی دیکه شهوه مال و سامانی خه لک دهبن به نا ږهوا، ته نانهت به پوچهلترین شیواز، که گه ورتره له وهی که به دهسته سهږه داگرتن یان به دزین و هاوشیوه کانی دهییات، ههږ بویه خوی گه ورته بهم دوو شته ههږه شهی لیگردوون، جا فهرموویه تی: ﴿فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ "جا هاوار بو نهمو دهستانه ی نهمو دهستکاری و شیواندن و پوچهل یه ی نووسیویانه، ﴿وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ "هاوار بویان" لهو مال و سامانهی "بهدهسته هینن"، (هاوار: الویل): سهختی سزا و خهم و خه فته، له نیویدا ههږه شهی تووند و دژوار ههیه.

شیخی نیسلام کاتیک باسی نهم نایه تانهی کردووه، لهم فهرمایشته وه: ﴿أَفْتَطْمَعُونَ...﴾ تا دهگانه: ﴿...مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ خوی گه ورته سهږه نشتی نهوانه ی کردووه، که قسه له شوین و مانا و مه بهستی تاییهت به خوی لاده دن، نهوا نهو که سانهش دهگریته وه که به زور قورنایی ږوړز و سوننه تی به ږیز به کار دههینن، بوږه واییدان بهو بیدعه ږووچانه ی که به بنه مایان داناون.

سهږکو نهی نهوانه شی کردووه، که شاره زای کتیی خوا نین جگه له نومید و هیوا خواستن نه بی چیت نازانن، بههه مان شیوه نهو که سهش دهگریته وه، که وازی هیناوه له ږامان له قورنایی ږوړز، تهها کاری خویندنه وهی پینه کانیه تی، بههه مان شیوه نهو که سهش

دەگریتەووە کە کتییکی نووسیوە، پێچەوانی کتییی خۆای زانا و دانایە، تا دۆنیای پێ دەستیخات، بشلیت: ئەمە لەلایەن خواوە هاتوووە، وەك ئەوێ بلیت: ئەمە شەرە و نایینە، ئەمە مانای قورئانی پیرۆز و سوننەتی بەپێزە، ئەمە لای پێشینان و ئوممەت پەسەندە، ئەمانە بریتین لە بنەماکانی نایین، کە پێویستە پایەدارەکان لێ تییگەن و بەس، هەرودەها ئەو کەسەش دەگریتەووە کە شتیکی لایە لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی بەپێز کەچی دەیشاریتەووە، تا دژەرپاکەیی بە بەلگەیی نەهینیتەووە لەو راستیەیی کە دەبلیت.

ئەم کار و کردەوانە گەلیک زۆرن، لە نیو ئەوانەیی کە شوین بۆچوون و ئارەزووی خۆیان کەوتوون، وەك رافیزەکان^(۱)، بەشیوێهەکی تیروتەسەل وەك زۆریک لەوانەیی کە دەدەرینە پال شەرەعناسان.

(۸۰ - ۸۲) ﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿۸۰﴾
بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۱﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۲﴾

"﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً﴾ واتە: وتیان: تەهەا چەند رۆژیکی کەم نەبی سزای ناگری دۆزەخ ناچیزین".

خۆای گەورە باسی کار و کردەووە خرابەکانی ئەوانی کردووە، دواتر - سەرباری ئەمەش - ئەوێ خستۆتەرۆو کە ئەوان پاکانەیان بۆ خۆیان کردووە، گەواهی رزگاربوون بۆ خۆیان دەدەن لە سزای خۆای گەورە، و پاداشتەکەشی بەدەستدەهین، گواپە تەهەا

(۱) تاقمیکن لە شیعهکان. (وەرگری).

چەند رۇژىكى كەم سزاي ئاگرى دۇزەخ دەچىزىن، واتە: چەند رۇژىكى كەم كە بە بەنجه كانى دەست دەزمىردىن، جا خراپەكارى و نارامى و ئاسايشيان بەبەكەوۈ لە خۇباندا كۆكر دۆتەوۈ.

لەبەر ئەوۈى ئەم وتەيەى ئەوان تەنھا بانگەشەيەكى پروت بوو، ئەوا خواى گەورە بەرپەرچى ئەوانى داىەوۈ، جا فەرموۈيەتى: ﴿قُل﴾ ئەى پەيامبەر پىيان بلى: ﴿أَتُخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا﴾ واتە: "بەلىنتان لاي خوا وەرگرتوۈ" بە باوەر پىيان بە خوا و پىغەمبەرەكەى و گوپراپەلبوۈنى، چونكە بەلىنى خوا كە رزگار بوۈنى تىدايە بو ئەوۈى پىيەوۈ پابەند دەي، ھەرگىز ناگۆرى و ھەئناوۈشيتەوۈ، ﴿أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ "يان شتانىك بە ناوى خواوۈ دەلىن كە لىي نازانن؟ خواى گەورە رايگەياندوۈە"، راستگۆيى بانگەشەكەيان و ەستاوۈتە سەر ئەم دوو شتەى خواوۈوۈ كە سىيەمى بو نىيە: يان ئەوۈتا بەلىنىكيان لە خواى دانا و زانا وەرگرتوۈ، بەمەش بانگەشەكەيان راست و دروست دەردەچى.

ياخود شت بەناوى خواوۈ ھەلدەبەستىن، بەمەش درۇزن دەردەچن و درۇ دەكەن، ئەمەش رىسوايى و سزاي ئەوان سەختەر دەكات.

ھەر لە بارودۇخى ئەوانەوۈ زانراوۈ، كە ھىچ بەلىنىكيان لە خواى گەورە وەر نەگرتوۈ، بەھۆى ئەوۈى زۇرىك لە پىغەمبەرانىان بەدرۇزانىوۈ و باوەرپان پى نەبوۈە، تا كار گەشستوۈتە ئەوۈى كە كۆمەلىك لە پىغەمبەرانىان كوشتوۈە، گوپراپەلى خواى مەزن نەبوۈن و بەلىن و پەيمانىان ھەلدەوۈەشانندەوۈ، بەمەش ئەوۈ دەر كەوت كە ئەوان قسە ھەلدەبەستىن و درۇ دەكەن، شتىك بە ناوى خواوۈ ھەلدەبەستىن كە خۇشيان نايزانن و شارەزا نىن، بەدەلىيايەوۈ شت ھەلبەستىن بە ناوى خواوۈ يەكىكە لە گوناھە گەورە ھەرپامكراوۈەكان، تەنانت يەكىكە لە كار و سىفەتە دزىوۈەكان.

پاشان خوای پایه‌بهرز حوکمیکی گشتی باسکردوو، که هه‌مووان ده‌گریته‌وه، نه‌وهی نیسپرائیل و جگه له‌وانیش له‌خو‌ده‌گریت، نه‌ویش نه‌و حوکمه‌یه که جگه له‌و هیچ حوکمیکی تر بوونی نیه، جا به‌مه‌ش نه‌ ئومید و هیواخواستن و نه بانگه‌شه‌کانی "نه‌وهی نیسپرائیل" سه‌بارت به‌ سیفه‌تی که‌سانی تیاچوو و که‌سانی ږزگاروو "له‌جیی خو‌باندا نین"، جا خوای مه‌زن فەرموویه‌تی: ﴿بَلَىٰ﴾ واته: نا به‌و شی‌ویه نیه که باستان کرد، نه‌و قسه‌یهی ئیوه هیچ راستیه‌کی بۆ نیه، به‌لکو ﴿بَلَىٰ مِنْ كَسْبٍ سَيِّئَةٍ﴾ هه‌ر که‌سیک گونا‌هیک بکات، (گونا‌ه و تاوان: سینة) نه‌ناسراوه له‌ چوارچی‌وهی رسته‌ی مه‌رجدا، به‌مه‌ش هه‌موو گونا‌ه‌کان ده‌گریته‌وه له‌ هاو‌به‌شدانان و گونا‌هه بچوکه‌کانی تریش، مه‌به‌ست لیی - لی‌ده‌دا - هاو‌به‌شدانان، به‌ به‌لگه‌ی ئەم فەرما‌یشته‌ی خوای مه‌زن: ﴿وَاحَاطَتْ بِهٖ خَطِيئَتُهُ﴾ واته: "گونا‌ه و تاوانه‌که" ده‌وری بکەر و نه‌نجام‌ده‌ره‌که‌ی بدات، هیچ ده‌رچه و هه‌لاتگه‌یه‌کی بۆ نه‌هیشتیته‌وه، ئەمه‌ش جگه له‌ هاو‌به‌شدانان هیچ گونا‌هیکی تر نیه، چونکه نه‌وهی که باو‌ه‌ږداره و باو‌ه‌ږی له‌گه‌لدا‌یه، هه‌رگیز گونا‌ه تاوان ده‌وری نادات.

﴿قَالَتِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ "بی گومان ئا نه‌وانه دۆزه‌خین، تا هه‌تایه تیا‌یدا ده‌میننه‌وه"، تاقمی "خه‌وار‌یج" ئەم ئایه‌ته‌یان به‌ به‌لگه هینا‌وه‌ته‌وه له‌سه‌ر کافر‌بوونی نه‌وانه‌ی که گونا‌ه و تاوان ده‌کەن، به‌لام به‌یچ‌ه‌وانه‌وه ئەمه به‌لگه‌به له‌ دزی بۆ‌چوونی "خه‌وار‌یج"، چونکه لی‌ده‌دا مه‌به‌ستی هاو‌به‌ش و هاو‌ه‌لدا‌نانه بۆ خوا، ئا به‌م شی‌ویه هه‌ر پو‌جه‌لکار‌یک ئایه‌ت‌یک به‌ به‌لگه دین‌ته‌وه، یان فەر‌مو‌وده‌یه‌کی راست و دروست له‌سه‌ر بۆ‌چوونیکی پو‌ج به‌ به‌لگه دین‌ته‌وه، بۆ‌یه‌نه‌وهی که به‌ به‌لگه‌ی هینا‌وه‌ته‌وه ده‌بیته به‌لگه له‌ دزی خو‌ی.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ "نهوانه ی باوهږیان هیناوه" به: خوا، فریشته کانی، کتیه کانی، ییغه مبه رانی، رژی دواپی، ﴿وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ "کار و کرده وه چاکه کانیشیان نه نجام داوه، نا نهوانه نیشته جیی به هه شتن و تا هه تایه تیابدا ده مینه وه"، کار و کرده وه تهها به دوو مهرج به چاک داده نری: به دل سوژی بو ره زامه ندی خوا بکری، به پی سوخته تی ییغه مبه ریش نه نجام بدری، جا یوخته ی نه م دوو نایه تانه نه وه ده گه یه نی، که رزگار بووان و ده ر باز بووان نهوانه که باوه ږدار و خاوه ن کرده وه ی چاکن، تیاچووانیش نهوانه که هاو به شیان بو خوا داناوه و بی باوه ږن به په روه ردگار.

(۸۳) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿۸۳﴾

نه م یاسا و ریسیانه له بنه ما کانی ناینن، که خوی گه وره له گشت شه ریعه تیگدا فرماتی یکر دووه تا پیاده بکرین، چونکه به رژه وه ندی گشتیان تی دایه له هه موو کات و شوینیگدا، هه رگیز هه لوه شانده وه (نه سخ) نایگریته وه، چونکه وه ک بنه مایه کی ناین وایه، هه ر بو یه خوی گه وره فرماتی به نیمه کردووه له م فرمایشته دا: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ نیساء: ۳۶. واته: "هو خه لکینه، تهها خوی گه وره په رستن و هیچ جوړه هاو بهش و هاو ه لیکي بو دامه نین" تا کو تایی نایه ته که.

جا سه باره ت به م فرمایشته: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ واته: "یادی نه وه بکه وه کاتیک به لینی سه نگیمنان له نه وه ی ئیسرا ئیل وه رگرت"، نه مهش له بهر نه وه ی

ئهوهنده تووند و دلرّه ق بوون، که همیشه سه ریپچیان ده کرد، بویه تهها به به لینی سه نگی و په یانی جهخت له سه رکراو شت قبول ده کهن.

﴿لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾ "هیچی شتی که مه پرستن تهها خوی مه زن نهی"، ئه مه فرمان کرده به وهی تهها پرستش بۆ خوی مه زن بکری، ریگری کرده له هاوهل و هاوتا دانان بۆ خوا، بی گومان ئه مه له بنه ماکانی ناینه، به هیچ شیوه یه که هیچ کرده وه یه که قبول ناکری ئه گهر ئه م بناغه و بنچینه ی نهی، ئا ئه مه یه مافی خوا له سه ره به نده کانی، دواتر فه رموویه تی:

﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ واته: چاکه کار بن له گهل دایک و باوکندا، ئه مه ش هه موو چاکه یه کی کرداری و گوفتاری ده گریته وه، له وهی که چاکه یه بویان، ریگریش ده کات له خراپه کار بوون له گهل دایک و باوکدا، یان ریگری کراوه له چاکه کاری نه کردن و خراپوون له گهل یاندا، ئه وهی ئه رک و واجبه چاکه کاریه، فرمان کردن به شتی که واته ره تکرده وه و ریگری کرده له شتی به رامبه ر.

"﴿وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ﴾ واته: له گهل خزمان و هه تیوان و هه ژارانیشدا چاکه کار بن".

دوو شت پیچه وانه ی چاکه کارین: خراپه کاری، که تاوانه که ی مه زن تره، له گهل وازه یان له چاکه کاری بهی خراپه کاری، ئه مه شیان حه رامه، به لام ناکری به یه که وه بلکینری و هاوتا بکری، هه مان شت ده وتری سه باره ت به په یوه ندی خزمان و هه تیوان و هه ژاران و نه داران، ورده کاریه کانی چاکه کاری به ژماردن کورته ئنایه ن، به لکو سنووری هه یه، ههروه که چۆن خراپه پروو.

باشان فه رمانی کردوه به چاکه کاربوون له گهل خه لکیدا به گشتی، جا فه رموویه تی: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ "گوفتار چاک بن له گهل خه لکیدا"، جا له گوفتار چاکبوون

له‌گه‌ل خه‌لکیدا بریتیه له فه‌رمان پیکردنیان به چاکه و ریگری لیگردنیان له خراپه، فی‌ری زانست کردنیان و بلاوکردنه‌وهی سلّاو و رووخو‌شی و جگه له‌مانه‌ش له وته‌ی چاک و باش.

جا له‌بهر نه‌وهی مروّف ناتوانی به مال و سامانه‌که‌ی هه‌موو خه‌لک سوودمه‌ند بکات، ئەوا فه‌رمانی به شتی‌ک کردوو، که به‌هۆیه‌وه ده‌توانی چاکه له‌گه‌ل گشت به‌دیهینراویک بکات، ئەویش چاکه‌کردنه به گوفتار، له‌م چوارچیوه‌یه‌شدا ریگری کردن له وته و گوفتاری ناشرین به‌رامبه‌ر به خه‌لک ته‌نانه‌ت به‌رامبه‌ر بی باوه‌رانی‌ش.

"﴿وَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ واته: نوێز به‌ریک و پیکی بکه‌ن، زه‌کاتیش بده‌ن".

"﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ عه‌نکه‌بوت: ۴۶. واته: مشتومر و ده‌مه‌ته‌قی له‌گه‌ل خاوه‌ن کتیبه‌کاندا مه‌که‌ن، مه‌گه‌ر به چاکترین شیواز نه‌ی".

به‌کیک له ره‌وشته‌کانی مروّف، که خوای گه‌وره فی‌ری به‌نده‌کانی کردوو، نه‌وه‌یه مروّف ده‌ی گوفتار و ره‌فتار پاک و جوان بی، خراپه‌کار و قسه‌پیس نه‌ی، جینو و تانه و توانج نه‌دات، کی‌شمه‌کی‌ش دروست نه‌کات، به‌لکو بیویسته ره‌وشت به‌رز و نه‌رم و نیان و سینگ فراوان بی، رووخو‌ش و قسه‌خو‌ش بی له‌گه‌ل هه‌مووان، ئارام بگری له‌سه‌ر ئەو ئیش و نازاره‌ی که له به‌دیهینراوان ده‌یچیژی، ئەمه‌ش وه‌ک گوپراپه‌لیبون بو فه‌رمانی خوا و ئومید هه‌بوون به پادا‌شته‌که‌ی. دواتر فه‌رمانی بی کردوون به به‌ریاکردنی نوێز به تیروته‌سه‌لی و زه‌کات دان، هه‌روه‌ک پی‌شته‌ر خراپه‌روو، نوێز دل‌سۆزی و دل‌ساغیه بو خوای به‌رستراو، زه‌کاتیش چاکه‌کاری و به‌خشنده‌ی له‌گه‌ل به‌نده‌کاندا له‌خۆده‌گری.

﴿ثُمَّ﴾ پاش ئەو فه‌رمانه چاکانه‌ی پیتانکرا، که ئەگه‌ر که‌سیکی ژیر و بیرتی‌ز سه‌یربان بکات، ئەوا ده‌زانی ئەمه له لوتف و به‌خشنده‌ی خواوه‌یه که فه‌رمانی به‌م شتانه کردوو،

به‌خششی به‌م فه‌رمانانه له‌گه‌ل ئه‌واندا کردوو، به‌تابه‌ت که به‌ئینی سه‌نگین و جه‌ختکراوی له‌وان وه‌رگرتوو له‌سه‌ر ئه‌مه، ﴿تَوَلَّيْتُمْ﴾ "فه‌رامۆشتان کرد" به‌جۆریک که پشتتان تیگردد، چونکه ئه‌وه‌ی فه‌رامۆشکاره ده‌کری شتیگ فه‌رامۆش بکات، به‌لام له هه‌مان کاتدا نیازی ئه‌وه‌شی هه‌بی که بگه‌رپه‌وه بۆ شته فه‌رامۆشکراوه‌که، به‌لام ئه‌وانه هیچ هه‌ز و ئاره‌زوویکیان نییه له‌م کاره‌دا و نایه‌نه‌وی بۆی بگه‌رپه‌وه، جا په‌ناده‌گرین به‌ خوای گه‌وره له‌ ریسوا‌بوون.

سه‌باره‌ت به‌م فه‌رمایشته‌ش: ﴿إِنَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ﴾ "ته‌ها که‌میکنان نه‌بی، ئه‌وا هه‌مووتان پشتتان هه‌لکرد"، ئه‌مه هه‌ل‌آوردن (استثناء)ه، تا وا خه‌یال نه‌کری ئه‌وان هه‌موویان پشتیان هه‌لکردوو، بۆیه خوای گه‌وره رایگه‌یان‌دوو ته‌ها که‌میکیان نه‌بی که خوای مه‌زن ئه‌وانی پاراستوو و جیگه‌ر کردوو.

(٨٤ - ٨٦) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَآتَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرَجُونَ أَنفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُواكُمْ أُسَارَىٰ فَفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجَهُمْ أَفْتُمُونُ بَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿٨٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ ﴿٨٦﴾

"وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَ تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُمْ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجَهُمْ... ﴿٨٥﴾ واته: یادى ئەوه بکه‌نه‌وه، کاتی‌ک به‌لینمان لیوه‌رگرتن، که خوینی به‌کتر نه‌پیزن، به‌کتر له‌خاک و ولاتاندا وه‌ده‌ر نه‌نین، دواتر ئیوه داننان پیدانا و له‌سه‌ری خوشتان شاهیدن. پاشان ئیوه هەر ئەوانه‌ن که به‌کتر ده‌کوژن، ده‌سته و کۆمه‌لیک له‌خاک و ولاتاندا وه‌ده‌ر نه‌نین، پشتی به‌ک ده‌گرن له‌دزیان به‌تاوان و ده‌ستدریزی، خو ئەگەر به‌دیلى ده‌ستی دوژمن بکه‌وتبان ئەوه به‌بارمه‌ (فیدیه) رزگارتان ده‌کردن، له‌کاتی‌کدا وه‌ده‌رنانیان له‌سه‌رتان چه‌رامه...". ئەو کار و کرده‌وه‌یه‌ی له‌م ئایه‌ته‌دا باسکراوه، کارو و کرده‌وه‌ی ئەو که‌سانه‌یه‌ که له‌کاتی دابه‌زینی سروشدا له‌شاری مه‌دینه‌دا بوون، له‌به‌ر ئەوه‌ی تیره‌ی "ئه‌وس" و "خه‌زه‌ج" پيش ره‌وانه‌کرانی پیغه‌مه‌بر (درود و سلاوی خوی لیبی) هاوبه‌شدانه‌ر بوون، هه‌رده‌م به‌شه‌ر ده‌هاتن له‌سه‌ر نه‌ریقی سه‌رده‌می نه‌فامی، جا‌سی‌ی تاقم له‌جوله‌که‌کان چوونه‌لایان، که بریقی بوون له: به‌نو قوره‌بزه، به‌نو نه‌زیر، به‌نو قه‌ینوقاع، هه‌ر تاقمی‌ک له‌وانه‌هاوبه‌یمانیی له‌گه‌ل کۆمه‌لیک له‌خه‌لکی شاری مه‌دینه به‌ست، بۆیه هه‌ر کاتی‌ک به‌شه‌ر ده‌هاتن، ئەوا تاقمه‌جوله‌که‌که‌ به‌بارمه‌تی هاوبه‌یمانه‌که‌یدا ده‌دا، که له‌شه‌ر‌دا بوو دژی ئەو خه‌ل‌کانه‌ی تر که تاقمه‌جوله‌که‌کانی دیکه‌ به‌بارمه‌تی ئەوانی ده‌دان، ئینجا جوله‌که‌جوله‌که‌ی ده‌کوشت، له‌ولاته‌که‌بیشی به‌ده‌ریده‌نا، کاتی‌ک راه‌وه‌دوونان و قه‌ل‌چو‌کردن و تالان‌کاری روویده‌دا، کاتی‌کیش جه‌نگیش خاو ده‌بووه‌وه، دیل ده‌که‌وتنه‌ ده‌ست هه‌ر دوو کۆمه‌له‌ شه‌ر‌که‌ره‌که، ئەوا به‌فیدیه و قه‌ره‌بوو ده‌یانگۆزیه‌وه.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سی شتیان به‌سه‌ردا سه‌پینرا و پیوستکرا، له‌سه‌ریان پیوستکرا که هه‌ندیکیان نابی خوینی هه‌ندیکی تر برپژن، هه‌ندیکیان هه‌ندیکی تر شاربه‌ده‌ر و قه‌ل‌ا‌چ‌و نه‌که‌ن، کاتیکی دیلیکیان لی ده‌ستگیر ده‌کرا، پیوسته‌ فی‌دییه و قه‌ره‌بووی بۆ بده‌ن، ئه‌وانیش ته‌ها کاریان به‌وه‌ی کۆتایی کرد که فی‌دییه بوو، ئه‌و دوو کاره‌ پیوستکراوه‌که‌ی سه‌ره‌تایان فه‌رامۆش‌کرد، بۆیه‌ خ‌وای گه‌وره‌ سه‌رکۆنه‌ی ئه‌م کاره‌ی ئه‌وانی کرد له‌م بواره‌دا، جا فه‌رمووی: ﴿اَفْتُوْمِنُوْنَ بَعْضِ الْكِتَابِ﴾ "ئایا باوه‌ر به‌ به‌شیک له‌ کتیی خ‌وای گه‌وره‌ ده‌هین"، ئه‌ویش به‌ ته‌ها کارکردن به‌ فی‌دییه دان بۆ رزگارکردنی دیل، ﴿وَتَكْفُرُوْنَ بَعْضِ﴾ "بی باوه‌ریش ده‌بن به‌ به‌شیکی تر له‌ کتیی خ‌وا"، ئه‌ویش به‌وه‌ی که کوشتر له‌ به‌کتر ده‌که‌ن و به‌کتری شاربه‌ده‌ر ده‌که‌ن.

ئهمه‌ گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ی تیدایه، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که باوه‌ر و ئیمان، ئه‌نجامدان و پیاده‌کردنی فه‌رمانه‌کان و خ‌ودوورگرتن له‌ ریگه‌یه‌کان ده‌خ‌وازی، ئه‌و کار و کرده‌وانه‌ی که فه‌رمان کراوه‌ ئه‌نجام بدرین، ئه‌وا به‌شیکن له‌ باوه‌ر، خ‌وای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ واته: "جا سزای ئه‌وه‌ی ئه‌م کاره‌ بکات هیچ نییه‌ جگه‌ له‌ ریسوایی و شه‌رمه‌زاری نه‌بی له‌ ژبانی دونه‌یادا"، ئهمه‌ به‌کردار پ‌روویدا، خ‌وای گه‌وره‌ ئه‌وانی ریسوا و سه‌رشۆرکرد، پیغه‌مه‌ری خ‌وی به‌سه‌ر ئه‌واندا زالکرد، جا هه‌ندیکیان لی کۆژران، هه‌ندیکی دیکه‌شیان به‌دیله‌گیران، به‌شیکیشیان راگو‌بیزران، ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّوْنَ اِلَى اَشَدِّ الْعَذَابِ﴾ "له‌ رۆژی دواییدا ده‌گه‌رپنینه‌وه‌ بۆ سزای هه‌ره‌ سه‌خت و دژوار"، واته: هه‌ره‌ گه‌وره‌ و مه‌زن، ﴿وَمَا لِلّٰهِ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ﴾ "بی گومان خ‌وای گه‌وره‌ بی ناگا نییه‌ له‌و کار و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن.

پاشان خوای گەورە باسی ئەو ھۆکارەیی کردوو، کە بوو تە ھۆی کە ئەو هی ئیو بی باوەر بن بە بەشیک لە کتیی خوا، باوەر پشتان بە بەشیکی دیکە ھەبی، جا فەر موویەتی:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ "ئەوانە زبانی دواڕۆژیان بە زبانی دنیا گۆرپووتەو و بە دواڕۆژ دۆنیایان کۆپو، ئەوانە وا خەیاڵیان کردوو کە ئەگەر یارمەتی ھاوپیمانەکانیان نەدەن، ئەوا تووشی ریسوایی و سەر شۆری دەبن، بۆیە سزای ناگریان بەسەر ریسواییدا ھەلژارد "واتە: دواڕۆژیان فەرامۆشکرد، ھەر بۆیە خوای پایەبەرز فەر موویەتی: ﴿فَلَا يُخَفِّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ﴾ "ھەرگیز سزاکەیان لەسەر سوک ناکی، واتە بەردەوام بە گەرمی و دژواری دەمیئەو، بۆ ساتیکیش بی حەسانەو بیان بۆ نییە، ﴿وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ﴾ واتە: ھەرگیز "سەرناخرین و" ئەم نەھامەتی و ناخۆشییەیان لەسەر لا ناچی.

(٨٧) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ (٨٧)

"﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ﴾ واتە: بەدنیایەو کتیبمان بە موسا (سلاوی خوای لیبی) بەخشی، بە دواي ئەودا پیغەمبەرمانان پەوانە کردن، و بەلگەیی روون و ئاشکرمان بە عیسا (سلاوی خوای لیبی) بەخشی."

خوای پایەبەرز، ناز و منەت بەسەر ئەو هی ئیسرائیلدا دەکات، بەو هی موسای (سلاوی خوای لیبی) "کە لەگەڵ خوا دواو: (کلیم الله) یە" بۆ ئەوان پەوانە کردوو، تەو پراتیشی پیداو، دواتر لە دواي ئەو پیغەمبەران پەوانە کردوو تا کار و حوکم بە

ته‌ورات بکه‌ن، پیغه‌مبه‌رانی نه‌وه‌ی ئیس‌رائیلی کۆتا پیهینا به‌هاتی عیسا (سلاوی خوا له هه‌موو پیغه‌مبه‌ران بی)، چه‌ندین نیشانه و به‌لگه و موعجیزه‌ی پروون و ناشکرای پیدایا، که به‌هاوشیوه‌ی ئەو به‌لگانه مرۆف باوهر دههینی و ملکه‌چ ده‌بی، ﴿وَأَيَّدَانَهُ بَرُوحِ الْقُدُسِ﴾ واته: "به‌گیانی پیروژ پالپشتیمان کرد"، خوای گه‌وره عیسای (سلاوی خوای لی‌بی) به‌هیز کرد به‌هوی رۆح و گیانی پیروژه‌وه.

زۆربه‌ی رافه‌کارانی قورئانی پیروژ و تویانه: رۆحی پیروژ جبریله (سلاوی خوای لی‌بی)، هه‌روه‌ها و تراوه: ئەو باوهره‌یه که خوای گه‌وره به‌هویه‌وه پشتیوانی به‌نده‌کانی پیده‌کات.

دواتر له‌گه‌ل ئەو هه‌موو ناز و نيعمه‌ته بی ژماره‌ی بیتان به‌خشاوه، ﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ﴾ واته: جا هه‌ر کاتیک پیغه‌مبه‌ریکتان بو‌هاتی که له‌گه‌ل حه‌ز و ئاره‌زووی ئیوه نه‌گونجا بی، ئەوا لوتبه‌ریزان نواندووه له‌ئاست باوهر هینان بیان، ﴿فَقَرِيبًا كَذَّبْتُمْ﴾ کۆمه‌لیکتان "به‌دروژان زانیوه و باوهرتان بی نه‌هیناوه" ﴿وَقَرِيبًا تَقْتُلُونَ﴾ "کۆمه‌لیکیشان پیغه‌مبه‌رانتان ده‌کوشت" به‌وه‌ی که ئاره‌زووبازیتان به‌سه‌ر رینویی، و دونیاتان به‌سه‌ر دوا‌رژدا هه‌لبژارد، ئەمه سه‌رکۆنه‌کردن و لی‌ تووندکردنی ناشکرای تیدایه "بو‌ئەوان له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه.

﴿٨٨﴾ ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿٨٨﴾

واته: ئەه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلاوی خوای لی‌بی) کاتیک بانگی ئەوانت کرد بو‌ باوهر هینان، ئەوا ئەوان پاساویان هینایه‌وه، "به‌وه‌ی ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ واته: وتیان: دل‌ه‌کاغمان" په‌رده و رو‌پوشیکی له‌سه‌ره "و داخراوه"، بۆیه تیناگه‌ن له‌وه‌ی ده‌لیت، مه‌به‌ست لی‌ — به‌پیی گومانی ئەوان — پاسا و بیان بو‌ نه‌زانین دیننه‌وه، ئەمه‌ش درۆیه‌که

که ده‌یکه‌ن، هه‌ر بۆیه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: به‌لکو نه‌فرین لی‌کراون "دوورخراوه‌ن له میه‌ره‌بانی خوا"، به‌هوئی بی باوه‌ری و کوفریانه‌وه، جا باوه‌رداران زۆر که‌من، واته که‌میکیان باوه‌ر ده‌هینن، که‌چی بی باوه‌ریان زۆره، مه‌به‌ست لیبی ئەوه‌یه که‌ زۆریکیان بی باوه‌رن.

(٨٩، ٩٠) ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ ﴿٨٩﴾ بِنَسَمَا اشترُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ قَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ واته: کاتی‌ک کئی‌کیان بۆ هات له‌لایه‌ن باشترین که‌س له نیو به‌دیبه‌شراوان، کۆتا بی‌غه‌مبه‌ر، له‌کاتی‌کدا ئەو کئی‌به‌ به‌راستدانه‌ری ئەو به‌شه‌ی ته‌وراته که له‌گه‌لیاندا‌یه، ئەوانیش ئەمه‌ چاک ده‌زانن، ته‌نانه‌ت ئەوه‌نده لیبی دل‌نیان که ئەگه‌ر له سه‌رده‌می نه‌فامیدا، جه‌نگی‌ک له نیوان ئەوان و هاو‌به‌شدانه‌راندا روویدا‌بایه، ئەوا به‌م بی‌غه‌مبه‌ره داوای سه‌رکه‌وتنیان ده‌کرد، ته‌نانه‌ت به‌هاتی هه‌ره‌شه‌یان له هاو‌به‌شدانه‌ران ده‌کرد، گوا‌یه ئەوان له‌گه‌ل ئەو بی‌غه‌مبه‌ره‌دا دزی هاو‌به‌شدانه‌ران ده‌جنگن، کاتی‌ک ئەم کئی‌به و بی‌غه‌مبه‌ره‌یان بۆ هات، که‌ خو‌یان چاک ده‌یانناسی، ئەوا له‌به‌ر سه‌ته‌مکاری و ئیره‌یی بی باوه‌ر‌بوون، سه‌سو‌دیان به‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره به‌خششی خو‌ی بدات به‌هه‌ر به‌نده‌یه‌کی که‌ ده‌یه‌و‌یت، له‌به‌ر ئەمه‌ خوای

گه‌وره ئه‌وانی به‌ نه‌فره‌تکرد، خه‌شم و قینی لیگرتن، تورپه‌یی دوای تورپه‌یی به‌سه‌ریاندا هه‌لپشت، به‌هوی زوری کوفر و بی باوه‌پانه‌وه، دووباره بوونه‌وهی گومان و هاوبه‌شدانانیانه‌وه.

"بِسْمَا اشْتَرَوْا بِهِ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يَنْزِلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ" واته: خوڤان به‌شتیگی زور خراب و نابجی فروشت، به‌وهی بی باوه‌پوون به‌وهی خوا دایه‌زاندووه، له ئه‌ره‌یی و لاسارییدا وتیان: بوجی خوا به‌خششی خوی بو سهر ههر که‌سیک له به‌نده‌کانی داده‌به‌زینی که‌بیه‌وی، جا بویه تووشی تورپی یه‌ک له دوای یه‌کی خوی گه‌وره بوون".

"وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ" و بو "بی باوه‌پان" له دوارپوژدا "پیسواکه‌ر" و به‌ئیش و نازاریان "بو‌هه‌یه"، ئه‌ویش ناگری دوزه‌خ و له‌ده‌ستدانی خوشی و کامه‌رانی هه‌میشه‌یه، به‌پراستی خراپترین بارودوخ بارودوخی ئه‌وانه، بی گومان خراپترین گورپنه‌وه‌یان کردووه، به‌وهی باوه‌پوون به‌ خوا و کتیب و پیغه‌مبه‌رانی خویان گورپه‌وه، به‌ بی باوه‌پوون به‌ خوا و کتیب و پیغه‌مبه‌رانی، هه‌رچه‌نده ده‌یانزانی و دلنیاشبوون، بویه گه‌وره‌ترین سزایان بو ده‌ی.

(۹۱ - ۹۳) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۹۱﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿۹۲﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَرْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَنْشِرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۹۳﴾﴾

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ واته: کاتیک فەرمان ده‌کری به جوله‌که‌کان، تا باوهر پهبین بهو په‌یامه‌ی که خوای گه‌وره دایه‌زاندوته سهر په‌یامبه‌ره‌که‌ی، نه‌ویش قورئانی پیروزه، نه‌وا لوتبه‌رز دهن و پشت هه‌لده‌که‌ن و سهر‌که‌شی ده‌نوبن، ﴿قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ "ده‌لین: باوهر دارین به‌وه‌ی که بۆ ئیمه دابه‌زیوه و بی باوهر پشمن به کتیه‌کانی تر"، واته: ههر کتیه‌کی تر جگه له هی خو‌یان، له کاتیکدا بیویسته به‌ره‌هایی باوهر پهبین به ههر چیه‌ک که خوای گه‌وره دایه‌زاندوو، جا بۆ سهر خو‌یان یان جگه له خو‌یان دابه‌زیووی، تا نه‌مه‌یه باوهری سوودبه‌خش، که باوهر پوونه به‌وه‌ی که خوای گه‌وره دایه‌زاندوته سهر تیگرای په‌یامبه‌ره‌کانی.

سه‌باره‌ت به جیاکاری کردن له نیوان په‌یامبه‌ران و کتیه‌کانی خوا، گومانی نه‌وه‌ی که باوهر به‌هه‌ندیکیان پهبین به‌ده‌ر له هه‌ندیکی دیکه‌یان، به‌راستی نه‌مه باوهر پوون نییه. به‌لکو نه‌مه خودی بی باوهری و کوفره، ههر بۆیه خوای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضِ

وَتَكْفُرُ بَعْضٌ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا، أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ﴿١٥١﴾

نیساء: ۱۵۱، ۱۵۲. "واته: بی' گومان ئەوانه‌ی بی' باوه‌رن به خوا و پیغمبر و په‌بامبه‌رانی، ده‌بانه‌وی' جیاکاری بکه‌ن له نیوان خوا و پیغمبر و په‌بامبه‌رانی، ده‌شلین باوه‌رمان به هندیگیان هه‌یه و بی' باوه‌رپیشین به هندیگی تریان، ده‌شانه‌وی' لدم نیوه‌نده‌دا ریچکه‌یه‌ک بگرته‌بهر، به‌راستی ئەوانه بی' باوه‌ری راسته‌قینه‌ن".

هەر بۆیه‌ خوا‌ی پاک و به‌رز به‌رپه‌رچیگی تیروته‌سه‌نی ئەوانی داوه‌ته‌وه، ئەوانی به‌ جوړیک پابه‌ندکردوه که هیچ ده‌رچه‌یه‌کی تر ناهیلیته‌وه، جا به‌رپه‌رچی باوه‌رپه‌بوونی ئەوانی داوه‌ته‌وه، ئەویش به‌ دوو شت، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَهُوَ الْحَقُّ﴾ "هەر ئەوه‌ حه‌ق و راسته"، ماده‌م حه‌ق و راسته له هه‌موو ئەو شتانه‌ی که له‌خو‌یگرته‌وه له: هه‌وال و فه‌رمان و ریگریه‌کان، له‌هه‌مان کاتدا له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار‌ه‌وه هاتوه، - دوا‌ی هه‌موو ئەمانه - باوه‌رپه‌بوون به‌م قورئانه، باوه‌رپه‌بوونه به‌ خوا‌ی مه‌زن و ئەو په‌یامه‌ حه‌ق و راسته‌ی که دایه‌زاندوه.

پاشان فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ﴾ واته: به‌راستدانه‌ر و گونجاوه له‌گه‌ل "کتیبه‌کانیان و" هه‌رچه‌ک که حه‌ق و راستی ئاماژه‌ی بۆ ده‌کات و زالیشه به‌سه‌ریدا، که‌واته بۆچی باوه‌ر به‌وه ده‌که‌ن که بۆ ئیوه‌ دابه‌زیوه و بی' باوه‌رپیش ده‌بن به‌ هاوشیوه‌که‌ی؟ به‌دنیایه‌وه ئەمه‌ ته‌ها ده‌مارگریه، شوینکه‌وتنی ئاره‌زوه‌ نه‌وه‌ک ریئوینی؟ جا خودی ئەوه‌ی که قورئان به‌راستدانه‌ری په‌یامی ئەوانه، واده‌خوازی به‌لگه‌یه‌ک بی' بۆ ئەوان له‌سه‌ر راستی کتیبه‌کانیان، که‌واته هیچ ریگه‌یه‌ک نییه بۆ سه‌لماندنی ئەمه‌ ته‌ها به‌ قورئان نه‌بی، جا ته‌گه‌ر بی' باوه‌رپه‌بوون پی و نکو‌لیان لی‌کرد، ئەوا وه‌ک ئەو که‌سه‌یان لی‌دی که بانگه‌شه‌یه‌ک ده‌کات به‌ به‌لگه و نیشانه‌یه‌ک، که جگه‌ له‌و به‌لگه و نیشانه‌یه‌هه‌چی تری نییه، به‌بی سه‌لامه‌تی به‌لگه‌که‌ی بانگه‌شه‌که‌ی ناسه‌لمی‌ری، دواتر هه‌ر به‌خوی بی‌ت و به‌لگه‌که‌ی

له‌که‌دار بکات و بی باوهر بی پی، نایا نه‌مه له گه‌وجی و شیتیه‌وه سه‌رچاوه ناگری؟ به‌دلنیا به‌وه بی باوهر پورنیان به‌قورنان، بی باوهر پورونه به‌کتیه‌کانیان و هه‌لوه‌شاننده‌وه‌بانه. دواتر خوی پایه‌بلند بانگه‌شهی نه‌وانی هه‌لوه‌شانده‌وته‌وه، به‌وه‌ی که تیکگیراو و دژبه‌که، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که گوايه باوهر‌دارن به‌وه‌ پیامه‌ی که بویان دابه‌زیوه، فرمووبه‌تی: ﴿قُلْ﴾ بیان "بلی"، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَنَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾﴾ و لَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ ﴿٩٢﴾ "نایا بوجی بیشر بیغه‌مه‌رانی خواتان ده‌کوشت، نه‌گه‌ر به‌راستی ئیوه باوهر‌دارن، بی گومان موسا (سلاوی خوی لی) به‌به‌لگه‌ی روون و ئاشکراوه بۆتان"، واته: به‌لگه و نیشانه‌ی وای بۆ هیان که حق و راستی روون ده‌که‌نه‌وه، ﴿ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ "دواتر ئیوه گویره‌که (گولک) ده‌که‌تان په‌رست له دوا‌ی نه‌وه"، واته: له دوا‌ی هاتی موسا (سلاوی خوی لی)، ﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ "بی گومان ئیوه سته‌مکاربوون"، هیچ پاساو و بیانویه‌کتان نه‌بوو.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمِعُوا﴾ "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک په‌یمانی سه‌نگیمان لیوه‌رگرتن، کیوی "تور" — شیمان به‌سه‌ر سه‌رتاندا به‌رزکرده‌وه، بیمان وتن: نه‌وه پیامه‌ی که به‌ ئیوه‌مانداوه به‌ تووندی وه‌ریگرن، گویریگرن و گویرایه‌ل بن"، واته: گویرایه‌لیه‌ک که قبولکردن و ملکه‌چی و به‌ده‌مه‌وه‌هاتی تیدا‌ی، ﴿قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ "که‌چی وتیان: بیستمان و جیه‌جی ناکه‌ین و سه‌ریچی ده‌که‌ین"، واته: نه‌مه بووه بارودوخ‌ی نه‌وان، ﴿وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ﴾

واته: دلیان به خۆشهویستی گویره که که رهنگی گرتوو و عهشقی گویره که په رستی له دلیاندا بوو، به هۆی کوفر و بی باوه پانهوه ئەمه میان نۆشی.

﴿قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ "بیان بلی": به راستی باوه ره که تان فهرمانی زۆر خراپتان پیده کات، نه گهر ئیوه باوه پردارن"، واته: ئیوه بانگه شهی ئەوه ده که دن که باوه پردارن، خۆتان هه لده کیشن به نایی راست و حهق، له کاتی که ئیوه پیغه مبه رانی خواتان کوشتوو، گویره که تان په رستوو و کردۆته خوا جگه له خوی گه وره، ئەمه ش کاتی که پیغه مبه ر موساتان (سلاوی خوی لیی) لی ونبوو، فه رمان و ریگریه کانی ئەوتان وه رنه گرت، تمها له دوی هه ره شه و به رزکردنه وی کیوی "تور" نه ی به سه ر سه رتانه وه، به مه ش به گوشتار پایه ندبووتان ده رپری، به کرداریش پیچه وانهی ئەمه تان ئەنجام ده دا، جا ئایا ئەمه ج باوه رپیکه که بانگه شه ی بۆ ده که دن، ئەمه چ دین و ئاینیکه که لاف و گه زافی بی لیده ده ن؟

نه گهر به پیی گومانی ئیوه ئەمه باوه ر بی، به راستی ئەمه خراپترین ئیمان، که بانگی خاوه نکهی ده کات و پالی ده نیی بۆ سه ره رپۆیی و سه ریچی و بی باوه رپوون به پیغه مبه رانی خوا، ئەنجامدانی تاوانی زۆر، شتیکی سه لیمناوه که ئیمان و باوه ری راست و دروست خاوه نه که ی ئاراسته ده کات بۆ ئەنجامدانی هه موو چاکه یه ک، ریگریشی لیده کات له هه موو خراپه یه ک، به مه ش درۆزی ئەوان روون بووه وه و تیگه ران و دژیه کبوونیشیان ده رکه وت.

(۹۴ - ۹۶) ﴿قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿۹۴﴾ وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿۹۵﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمَنْ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزِحٍ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿۹۶﴾

﴿قُل﴾ واته: بیان بلی به‌جوړیکه که بانگه‌وازه‌ک‌یا راسته‌ری بکه‌یت، ﴿إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: "ته‌گه‌ر خانه‌ی دواړوژ لای خوا ته‌ها بۆ نیوه بی"، مه‌به‌ست لیبی به‌هسته، ﴿خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ﴾ "ته‌ها بۆ نیوه‌یه به‌دور له خه‌لکی تر"، ه‌دروه‌ک چوون بیتان و ابوو، جگه له جوله‌که و گاور هیج به‌کیکی تر ناچیته به‌هسته‌وه، ته‌ها چهند روژیکه کهم سزای ناگری دوزه‌خ ده‌چیژن، جا ته‌گه‌ر نیوه راستگون له‌م بانگه‌شده‌تاندا، ﴿فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ "ده‌که‌واته ئومیدی مردن بخوازن ته‌گه‌ر نیوه راستگون"، ته‌مه جوړیکه له داوای رووبه‌روبوونه‌وه (موباه‌له: واته: ه‌هر به‌کیکیان له‌لایه‌ن خوویه‌وه ترا بکات تا خوا‌ی گه‌وره نه‌فرین له دروژن بکات) له نیوان نه‌وان و پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا (دروود و سل‌اوی خوا‌ی لیبی).

له داوای ته‌م پالنان و ته‌نگیبه‌ل‌چینه‌یان پاش سه‌سه‌ختی و نکو‌لی‌کردنیان، ته‌ها نه‌وه‌یان له‌به‌رده‌مدا ماوه، یان ده‌ی باوهر به‌خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی به‌ینن، یاخود به‌شتیکی کهم ته‌حه‌دا بکه‌ن بۆ نه‌و باوهره‌ی که‌ه‌یانه، نه‌ویش بریتیه له ئومید‌خواستن به‌مردن، که‌ده‌یانگه‌یه‌نیته نه‌و مال‌ه‌ی که‌گوایه‌ تایه‌ت بۆ نه‌وانه، به‌لام نه‌وان ته‌مه‌یان ره‌تکرده‌وه.

بەمەش هەر یه کیك ئەوهی زانی که ئەوان لەو پەری سەرکەشی و دوژمنایه تی کردندان بۆ خوا و پیغمبەرە کهی، هەر چەنده راستیش دەزانن، بۆیه خوای پایه بەرز فەرموویه تی: ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ "بی گومان هەر گیز ناوای مردن ناخوازن، به هۆی ئەو گوفتار و کردارانهی که ئەنجامیانداوه، و خوای گهوره زانایه به سته مکاران"، له بی باوه پری و گوناھ و تاوان، چونکه ئەوان دەزانن که مردن پرگیی سزا وەرگرتنه له سەر گوفتار و کرداره بیسه کانیان.

جا مردن دزیوترین شته له لای ئەوان، زۆر رقیان لێی ده بیته وه، چونکه ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ واته: ده یانبینی ئەوان له هه موو خه لک سوترن له سەر ژیان، ته نانه ت له هاو به شدانه رانیس پیداکیرترن، که باوه پریان به هیچ یه کیك له په یامبهران و کتیبه ناسمانیه کان نییه.

پاشان باسی خۆشویستنه تووند و تۆله کهی ئەوانی کردووه بۆ دنیا، که چەنده عاشقی ژیان و خۆشگوزهرانی دونیان، جا فەرموویه تی: ﴿بُودٌ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ "هه ندیکیان چه ز ده کەن هه زار سال ته مه نیان بی"، ئەمەش ئەو پەری پیداکیری و سوپه بونه، ئومیدیان به دۆخیك خواستووه که به شیکه له هه وله کان، له کاتی که ئەوان ته گه ر ته مه نیان به ئەندازهی ماوهی ناو برایش درێژ بی، ئەوا هیچ سو دیکیان بۆ نا بی، هیچ سزایه کیشان له سەر لانا دات، ﴿وَمَا هُوَ بِمُزْحَضٍ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "و ئەم ته مه ن درێژی به له سزای خوا نایان پاریزی، به راستی خوای گه وره بینهری کار و کرده وه کانیانه"، ئەمەش هه ره شه یه بۆ ئەوان له سەر ئەوهی که سزایان ده دات له سەر کار و کرده وه کانیان.

(۹۷، ۹۸) ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَيَّ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿۹۷﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿۹۸﴾﴾

واته: ئەو جو له‌کانه‌ی بیان وایه ئەوه‌ی ریگری له‌وان کردوو له باوه‌ره‌ینان، جبریلی پشتیوانی تۆیه (سلاوی خوای لی‌ی)، گوایه ئە‌گەر فریشته‌یه‌کی تر جگه له‌و بوایه، ئە‌وا باوه‌ریان ده‌ینا و به‌راستیان داده‌نای، بیان بلی: به‌راستی ئە‌مه گومانیکی دژیه‌ک و تیک‌گراو و پروبوچه، لوتبه‌رزی نواند‌نیشه به‌رامبه‌ر به‌ خوا، ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَيَّ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: "بلی: هەر که‌سیک دوژمنی جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) بی" به‌راستی جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) قورئانی له‌لایه‌ن خواوه‌ هیناوه و دایه‌زاندوته‌ سهر دلی تۆ، "به‌راستدانه‌ری کتیبه‌کانی پیش‌خۆیه‌تی و رینوینی مژده‌یه‌ بۆ باوه‌رداران"، هەر ئە‌ویش به‌یامی بۆ سهر پیغه‌مبه‌رانی پیش‌تۆ دابه‌زاندوو، خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی ئە‌م کاره‌ی بی‌کردوو و بۆ ئە‌م مه‌به‌سته‌ ره‌وانه‌ی کردوو، که‌واته جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) ته‌ها به‌یامبه‌ره.

له‌گه‌ل ئە‌وه‌ی ئە‌و کتیبه‌ی جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) دایه‌زاندوو، - به‌راستدانه‌ری کتیبه‌ ناسمانیه‌کانی پیش‌خۆیه‌تی - پیچه‌وانه و دژیه‌ک نییه له‌گه‌لیان، جو‌رده‌ها رینوینی تیدایه له‌ گومرایی و سه‌رگه‌ردانی، مژده‌ی چاکه‌ی دنیا و دوا‌رژزی بۆ ئە‌وانه تیدایه، که باوه‌ری پیده‌هینن، ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾ واته: "ئە‌و که‌سه‌ی دوژمنی خوا و فریشته‌کانی و پیغه‌مبه‌ران

و جبریل و میکایل بی، ئەوه بەدنیایه وه خوا دوژمنی بی باوه پراڤه". جا دوژمنایه تی کردنی جبریل که بهم جوړه وه سف کراوه، بی باوه پوونه به به لگه و نیشانه کانی خوا، دوژمنایه تی کردنی خوا و په یامبه ر و فریشته کانیه تی، بهدنیایه وه دوژمنایه تی ئەوان بو جبریل له بهر خودی ئەو نییه، به لکو له بهر ئەو په یامه راست و ره وایه یه، که له لایه ن خواوه ده یه نی بو په یامبه رانی خوا، ئەمەش بی باوه پی و دوژمنایه تی له خوده گری بو ئەوه ی که په یامه که ی دابه زاندووه و ناردووه، له گەل ئەوه ی په یامه که ی پیدا ناردووه که جبریله و ئەوه ش که په یامه که ی بو نیردراوه که په یامبه ری خوایه، ئەمه رووخساری ئەم گومان و بو چوونی ئەوانه.

(۹۹) ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ ﴿۹۹﴾

خوای گه و ره به پیغه مبه ره که ی (درود و سلّوی خوای لی) ده فەرمووی: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ "به راستی ئیمه به لگه و نیشانه ی روون و ئاشکرمان بو تو دابه زاند"، که مایه ی رینوین بو ئەوانه ی که ده یانه وی ریگه ی راست و رینوینی بدوژنه وه، به لگه ش بهرپا ده که ن له سه ر ئەوانه ی که نکۆلیکار و سه ر سه ختی ده نوین، ئەم به لگه و نیشانه له روشنی و ئامازه کردن به حه ق و راستی، گه یشتوونه ته ئاستیکی زور گه و ره، ﴿وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ ته ها که سانیک باوه ری پی ناکه ن که سه ریچی فەرمانی خوا ده که ن، له گویرایه لی و ملکه چبوون بو خوا ده رچوون، ئەوه یه ری خو به لزان ی بنوین.

(۱۰۰) ﴿أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

﴿۱۰۰﴾

ئەمە سەر سۆرمانی تێدا یە، لە ئاست زۆری پەیمان و بەلێنەکانیان، کەچی ئارامگر و خۆراگر نین، لەسەر پابەندی بوون و وەفادار بوون بۆ ئەم بەلێنە.

﴿أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ "یان هەر کاتێک پەیمانیکیان دا، ئەو دەستە یەکیان پشتگویی دەخەن، بە لکو زۆر بەیان باوەر ناهێنن"، مەبەست لێی دووبارە بوونە وەبە، کە هەر کاتێک بەلێن و پەیماناندا، ئەوا هەلۆه شانندنە وەدی بەسەردادی. کەواتە هۆکاری ئەم پەیمان شکاندنەیان چی بوو؟

هۆکارە کە ئەو هەیه، زۆر بەیان باوەردار نین و باوەر ناهێنن، جا بی باوەر بوونیان ئەو دی لەسەر ئەوان بپوێستکر دوو هەیه پەیمان بشکێنن، خۆ ئەگەر باوەر هەیه کەیان راست بوایە، ئەوا وەک ئەو کەسانە دەبوون کە خوای گەرە لە بارەیانە وە فەرموویەتی: ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ ئەحزاب: ۲۳، "واتە: لەنیو باوەرداراندا جوامیرانی کە، کە راستگۆن بەرامبەر بەو پەیمان و بەلێنە ی کە بە خوای گەرەیان داو".

(۱۰۱ - ۱۰۳) ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ
 نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَانْتَهُمْ لَّا
 يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۱﴾ وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ
 سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ
 الْمَلَائِكَةِ بِلَا إِلَهٍ إِلَّا هُوَ وَسُوءَ بَدَأْتُمْ ﴿۱۰۲﴾ وَاتَّبَعُوا مَا يَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ
 مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ
 السَّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ الْمَلَائِكَةِ بِلَا إِلَهٍ إِلَّا هُوَ وَسُوءَ بَدَأْتُمْ ﴿۱۰۳﴾

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ﴾ واته: کاتیک ته‌م په‌یامبه‌ره
 ریزداره بۆ نه‌وان هات "له‌لایه‌ن خواوه"، نه‌و کتیبه‌مه‌زنه‌ی بۆ هینان به‌راست و ره‌وانی،
 که کۆک و ته‌بایه‌له‌گه‌ل کتیبه‌کانی نه‌وان، له‌هه‌مان کاتدا نه‌وان و آگومانیان ده‌برد که
 پابه‌ندن به‌کتیبه‌کانیانه‌وه، جا کاتیک بی باوه‌ربوون به‌م په‌یامبه‌ره و نه‌و په‌یامه‌ی که
 هیناویه‌تی، ﴿نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ﴾ "به‌شیك
 له‌خواه‌ن کتیبه‌کان، کتیبه‌ی خویان فه‌رامۆشکرد، له‌کاتیکدا" نه‌و کتیبه‌ی بۆ نه‌وان
 دابه‌زیوو، واته: کتیبه‌ی خویان فریدا و چه‌زیان بینه‌ده‌کرد، ﴿كَانْتَهُمْ لَّا يَعْلَمُونَ﴾
 "پشتیان تیکرد، وه‌ک نه‌وه‌ی نه‌زانن"، ته‌مه‌ش به‌هیزتره‌له‌روو لیوه‌رگیان، وه‌ک نه‌وه‌ی

لەم کارەیاندا کردووەیەکی نەفامانەیان ئەنجامدا، ئەکاتیگدا دەشزانن کە حەق و راستە، ئەو پەیامەشی کە هیناویەتی پەروایە.

بەمە ئەو پەروانوووە کە ئەم کۆمەلە لە خاوەن کتیبەکان، هیچ شتیکیان لە دەستدا نەمایەووە کاتیک باوەریان بەم پەیامبەرە (درود و سلأوی خوای لیی) نەهینا، بەمەش بی باوەرپوونیان بوو بی پڕوابوون بە خودی کتیبەکە ی خۆیان بی ئەووی کە هەستی پیکەن.

یەکیک لە شوینەوارەکانی قەدەر و حیکمەتی خوایی ئەوویە، هەر کەسیک واز لەو پەیی کە سوودی پێدەگەبەنی، خوای گەورە توانا و شایستەیی و سوودبینی پێدات، ئەوا کەلکی لیوهرناگری، ئەوا سەرقال دەبی بە شتیگەووە کە مایە ی زیانە بۆ ئەو، بۆیە هەر کەسیک واز لە پەرستن و بەندایەتی خوای میهرەبان هینی، تووشی بپەرستی دەبی، ئەووش کە واز دینی لە خۆشەویستی خوا و لیترسان و ئومید پێهەبوونی، ئەوا لە بەرامبەردا دووچار ی خۆشویستی جگە لە خوا و لیترسان و ئومید هەبوون پی دەیتەووە، ئەو کەسە ی مال و سامانی لە پینا و گوپرایەلی و ملکەچی خوادا خەرج نەکات، ئەوا لە گوپرایەل و خزمەتی شەیتاندا خەرجی دەکات، ئەووش کە تەرکی ملدانەواندن و ملکەچبوون بۆ خوا دەکات، ئەوا تووشی پيسوایی و ملکەچبوون بۆ بەندەکان دەبی، ئەو کەسە ی واز لە حەق و راستی هینی بە ناحەق و پوچەلی تاقی دەکریتەووە.

بەهەمان شیو ئەم جولەکانە، کاتیک کتیبی خوایان پشتگوپخست، شوین ئەو شتانه کەوتن کە شەیتانەکان دەیانخویندەووە، بەدوای ئەو جادوووش دەکەوتن کە شەیتانەکان هەلیان دەبەست لەبارە ی دەسەلات و حوکمرانی سولەیمان (سلأوی خوای لیی)، بەووی شەیتانەکان جادووویان بۆ خەلک دەردەهینا و نایشیان دەکرد، گومانیان وابوو کە گوایە سولەیمان (سلأوی خوای لیی) ئەم جادوووی بەکار دەهینا، بەمەش دەسەلات و مولک و حوکمرانیەکی مەزنی دەستەدەکەوت.

"﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ﴾" واته: و جوله‌که‌کان شوین‌ئه

جادووانه که‌وتن که شه‌یتانه‌کان ده‌یا‌نخوینده‌وه ده‌بار‌هی ده‌سه‌ل‌تی سوله‌یمان".

به‌دل‌نیایه‌وه ئه‌وان له‌مه‌دا راست ناکه‌ن، سوله‌یمان (سلّوی خوی لیّی) هه‌رگیز جادووی به‌کار‌نه‌هیناوه، خوی راستگۆ و ره‌واییژ ئه‌وی به‌پاک و دوور‌گرتووه، ﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ﴾ "سوله‌یمان بی باوه‌ر نه‌بوو"، واته: به‌فیروونی جادوو، هه‌ر‌جنده‌ فی‌ریش نه‌بوو ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا﴾ "به‌لکو شه‌یتانه‌کان" به‌فیروونی ئه‌مه "کافر و بی باوه‌ر‌بوون".

﴿يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾ "خه‌لکیان فی‌ری جادوو ده‌کرد"، ئه‌مه‌ش له‌گومراکردن و پیداکری شه‌یتانه‌کانه‌وه بوو بۆ سه‌ر‌گه‌ردانکردنی ئاده‌میزاد سه‌ر‌چاوه‌ی ده‌گرت، ﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ﴾ "سه‌باره‌ت به‌وه‌ش که بۆ دوو فریشته‌که دابه‌زی له‌خاکی بابل، که هاروت و ماروت بوون"، ئه‌وا به‌هه‌مان شیوه جوله‌که‌کانیش شوین جادوو‌ه‌که‌ی ئه‌وانیش که‌وتن، که دابه‌زیبوو بۆ ئه‌و دوو فریشته‌یه‌ی له‌ده‌قه‌ر بابل‌بوون له‌خاکی عی‌راق‌دا، جادوویان بۆ دابه‌زی، وه‌ک تاقیکردنه‌وه و ئه‌زموونیک له‌لایه‌ن خواوه‌ بۆ به‌نده‌کانی، جا ئه‌و دوو فریشته‌یه‌ ئه‌وانیان فی‌ره جادوو ده‌کرد.

﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾ واته: "جادوویان فی‌ری هه‌ر که‌سیک بکردبا، ئه‌وا" نامۆزگاریان ده‌کرد "و بی‌یان ده‌وت: به‌راستی ئی‌مه‌ مایه‌ی تاقیکردنه‌وه‌ین بۆیه بی باوه‌ر مه‌بن"، واته: فی‌ری جادوو مه‌به‌ چونکه ئه‌مه بی باوه‌ری و کوفره، جا ریگریان له‌وان ده‌کرد له جادوو، بی‌شیان راده‌گه‌یانده‌که جادوو چ پله‌یه‌کی هه‌یه، بی گومان که شه‌یتانه‌کان جادوو فی‌ری خه‌لکی ده‌که‌ن، له‌رووی گومراکردن و تیکه‌لکردنه‌وه‌یه، دانه‌پالی ئه‌مه‌ش بۆ لای ئه‌و که‌سه‌ی که خوی گه‌وره له‌و کاره‌ی

به‌دوورگرتوو، که پیغمبر سوله‌یمان (سلاوی خوی لیی) و ره‌واج پیدان به‌ناوی نه‌وه‌وه، که دوو فریشته‌کش جادوویمان فی‌ری نه‌وان ده‌کرد به‌مه‌ستی تاقیکردنه‌وه، هدرجه‌نده ناموزگاری نه‌وانیشان ده‌کرد، نه‌مه بو نه‌وه بوو تا هیچ به‌لگه‌یه‌کیان به‌ده‌سته‌وه نه‌بی.

به‌دلنیاپه‌وه نه‌م جوله‌کانه شوین نه‌و جادوو ده‌که‌ون، که شه‌یتانه‌کان و دوو فریشته‌که فی‌ری نه‌وانیان کردوو، وازیان هینا له زانستی پیغمبران و په‌یامبران، روویانکرده زانستی شه‌یتانه‌کان، به‌مه‌ش هدر یه‌کیک به‌ره‌وه نه‌وه رویشت که له‌گه‌لی ده‌گونجی.

پاشان باسی خرابه و نه‌رینییه‌کانی جادووی کردوو، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿فَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ﴾ نه‌و شتانه له‌م جادوو فی‌رده‌بوون، نه‌وه‌بوو که زن و می‌ردیان له یه‌کتر ده‌کرد، له‌کاتیگدا خو‌شه‌ویستی هاوسه‌ران و هاوژینان به‌راورد ناکری به خو‌شه‌ویستی نیوان که‌سانی دیکه، چونکه خوی گه‌وره له‌بارهی ژن و می‌رده‌وه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ روم: ۲۱. واته: "خوی گه‌وره سوز و خو‌شه‌ویستی میهره‌بانی له نیوانتاندا داناوه". ﴿وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا يَأْذَنُ اللَّهُ﴾ واته: "بی گومان ناتوان زیان به هیچ که‌سیک بگه‌یه‌نن مه‌گه‌ر به‌ویستی خوی گه‌وره نه‌بی"، له‌مه‌دا به‌لگه هدیله‌سه‌ر نه‌وه‌ی که جادوو راستیه‌کی بو هه‌یه، به مؤلّه‌ت و ویستی خوا زیان ده‌گه‌یه‌نی، ره‌زامه‌ندی خوا دوو جوړه: ره‌زامه‌ندیه‌کی قه‌ده‌ری، که به‌یوه‌سته به ویستی خوی گه‌وره‌وه، هه‌روه‌ک له‌م نایه‌ته‌دا هاتوو، ره‌زامه‌ندیه‌کی شهرعی، هه‌روه‌ک له فه‌رمایشتی خوی پایه‌به‌رزدا هاتوو، هه‌روه‌ک له نایه‌تی پیشتردا دیاره.

﴿فَإِنَّهُ نَزَلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ به‌قه‌ره: ۹۷. واته: "جبریل (سلأوی خوی لیبی) به ویستی خوا قورئانی دابه‌زاندوته سهر دل و ده‌روونی تو". له‌م نایه‌ته و هاوشیوه‌کانیدا نه‌وه دیاره، که هؤکاره‌کان هه‌رچه‌نده زؤر به‌هیز و کاریگه‌ربن، نه‌وا هه‌ر شوینکه‌وته‌ی قه‌زا و قه‌ده‌ری خوان، سه‌ربه‌خویانه ناتوانن کاریگه‌ری دابنبن، هه‌چ یه‌کیک سه‌بارت به‌م بنه‌مایه ناکؤک نییه له‌باره‌ی کرده‌وه‌کانی به‌نده، له ده‌سته و کؤمه‌له‌کانی ئوممه‌ت، جگه له قه‌ده‌ریه‌کان نه‌بی، نه‌وان بیان وابوو کرده‌وه‌کانی به‌نده شوینکه‌وته‌ی ویستی خوا نین، له ده‌ره‌وه‌ی توانای خوی گه‌وره‌دان، به‌مه‌ش بؤچوونیان بیچه‌وانه‌ی کتیبی خوا و سونه‌تی بیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و کؤده‌نگی هاوه‌لان و شوینکه‌وتووون بوو.

دواتر خوی دانا و زانا، باسی نه‌وه‌ی کرده‌وه که زانستی جادوو زیانیکی ته‌واو و بوخته، هه‌چ سوودیکی دینی و دونیایی تیدا نییه، هه‌روه‌ک چؤن له هه‌ندیک گوناه و سه‌رییچیدا چهند سوودیکی دونیایی جار وایه ده‌سته‌که‌وی، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره له‌باره‌ی مه‌بی (عه‌ره‌ق) و قوماره‌وه فه‌رموویه‌تی ﴿قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ به‌قه‌ره: ۲۱۹. واته: "بلی: گوناه و تاوان و زیانیکی مه‌زنیان تیدایه، چهند سوودیکی که‌میشی بؤ خه‌لکانیک تیدایه، به‌لام گوناه و تاوانه‌که‌یان زؤر گه‌وره‌تره له سوود و که‌لکیان". جادووش زیانیکی ته‌واو و بوخته، هه‌چ بناغه‌یه‌کی چاکه‌ی نییه، هه‌موو شته قه‌ده‌غه‌کراو و ریگری لیکراوه‌کان یان نه‌وه‌تا زیانیکی بوخت و ته‌واون، یاخود خراپه و گوناه‌که‌یان له چاکه‌که‌یان زیاتره، هه‌روه‌ک چؤن شته باش و فه‌رمان بیکراوه‌کان یان سوود و به‌رژه‌وه‌ندی کاملیان تیدایه، یاخود چاکه‌که‌یان له خراپه‌که‌یان زؤرتره.

﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: "بی‌گومان" جوله‌که‌کان "نه‌وه‌یان ده‌زانی نه‌وه‌ی شتی

وای کرپی"، واته: به‌جۆریک حه‌زیان له جادوو بوو، وه‌ک چۆن کرپار ئاره‌زوی له شتیکه و ده‌یکریت، ﴿مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: "له دوارۆژدا" هیچ پاداشتیکی چاکی بۆ نییه، به‌لکو کرده‌وی ئه‌وان سزای بۆ ئه‌وان مسۆگهر کردوو، چونکه ئه‌و کرده‌وی ئه‌نجامیاندا له نه‌زانیه‌وه نه‌بوو، به‌لکو ژبانی دونیایان به‌سه‌ر دوارۆژدا هه‌لبژارد، ﴿وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ "به‌راستی خۆیان به‌ خرابترین شت فرۆشتوو، ئه‌گه‌ر بزائن"، زانییک ئه‌گه‌ر به‌ره‌مه‌مدار بووبایه، ئه‌وا هه‌رگیز ئه‌و کاره‌یان نه‌ده‌کرد که کردیان.

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: خۆ ئه‌گه‌ر باوه‌ریان به‌ینابا و پارێزکاریان بکردبا، ئه‌وه پاداشتیکیان له‌لایه‌ن خواوه ده‌ست ده‌کوت، که چاکتر و باشتر بوو، ئه‌گه‌ر بیازانیایه.

(١٠٤، ١٠٥) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ﴿١٠٤﴾ مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا
الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

موسلمانان کاتی که له‌گه‌ل یه‌مه‌به‌ری خوادا (سلاوی خوی لیبی) ده‌وان، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که فیری کاروباری ئاینیان بکات، ده‌یانوت: ﴿رَاعِنَا﴾ واته: ره‌چاوی بارودۆخان بکه، مه‌به‌ستی ئه‌وان له‌م ده‌ربرینه‌مانایه‌کی دروست بوو.

به‌ئام جوله‌که‌کان کاتیک ئەم دەربرینه‌یان به‌کارده‌هینا، ئەوا مەبه‌ستیکی خرایان لێی هەبوو، بۆیه ئەم هەله‌یان قۆسته‌وه، بەم گوزارشته له‌گەڵ پەيامبەری خوا (درود و سلاوی خوای لێی) دەدوان، و مەبه‌ست و نیازیکی گلاویان هەبوو، بۆیه خوای گەوره‌ریگری له باوه‌رداران کرد له به‌کارهینانی ئەم وشه و گوزارشته، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنًا﴾ واتە: ئەي ئەوانەي باوه‌رتان هیناوه مەلین: رەچاومان بکەن" بۆ ئەوهی ئەم دەر‌وازه‌یه داخات، ئەمەش رپگری تیدایه له شتیکی دروست و ر‌ه‌وا، کاتیک ئەو شته دەبیته نامراز و هۆکاریک بۆ شتیکی قەدەغه و حەرپام، ئەدەب و ر‌ه‌وشته‌رزیشی تیدایه، به‌وهی ته‌ه‌ئا ئەو وشه و دەربرینه‌یه به‌کارهینن که چاکه له‌خوایاندا هەل‌ده‌گرن، دوورن له خراپه‌کاری و به‌دئاکاری، وازهینان له دەربرین و وشه‌ی ناشرین و دزیو، یان ئەو وشانه‌ی جوریک له تیکه‌ل و پیکه‌لی و بی‌سەر‌وبه‌ری تیدایه، یان گریمانه‌ی ئەوهی لیده‌کری که بۆ شتیکی خراپ به‌کارهینری، بۆیه فه‌رمانی به باوه‌رداران کردووه به دەربرین و وشه‌یه‌ک، که ته‌ه‌ئا چاکه هەل‌بگری، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَقُولُوا انظُرْنَا﴾ "و بلین: سه‌یرمان بکەن"، ئەم دەربرینه مەبه‌سته‌که ده‌گه‌یه‌نی به‌بی ئەوهی که شتیکی قەدەغه‌ی تیدای.

﴿وَأَسْمَعُوا﴾ "گوپ‌ادی‌رن و گوپی‌گرن"، باسی ئەو شته‌ی نه‌کردووه که ده‌یسترێ، تا گشتگیر بی و هەموو ئەو شتانه بگریته‌وه، که خوای گەوره‌ فه‌رمانی کردووه گوپی بۆ بگری، به‌مەش گوپی‌گرتن بۆ قورئانی پی‌روژ ده‌گریته‌وه، سوننه‌تی به‌پیزیش که حیکمه‌ته ده‌گریته‌وه، ئەم گوپی‌گرتنه بۆ وشه و ماناکانی ده‌بی له‌گەڵ فه‌رمانه‌رداربوون و ملکه‌چبوون بۆیان، جا ر‌ه‌وشته‌رزێ و گوپ‌ابه‌لی تیدایه.

پاشان هەره‌شه‌ی له بی باوه‌ران کردووه، به سزایه‌کی به‌ئیش و ئازاره‌خش، ﴿وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتە: بی‌گومان بۆ بی‌باوه‌ران سزایه‌کی به‌ئیش و ئازار هه‌یه.

ه‌موالیشی داوه له‌باره‌ی دو‌منابه‌تی جو‌له‌که و هاو‌به‌ش‌دان‌ه‌ران بۆ باو‌ه‌ر‌داران، ﴿ مَا يُوَدُّ
 الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾
 واته: بی باو‌ه‌ران له‌خاوه‌ن کتیی‌ه‌کان و هاو‌به‌ش‌دان‌ه‌ران "ه‌ر‌گیز چه‌ز نا‌که‌ن، "هیچ خیر و
 به‌ره‌که‌ت و به‌خششیکی" که‌م یان زو‌رتان "بۆ دابه‌زی، له‌لایه‌ن په‌روه‌رد‌گار‌تانه‌وه"،
 ئه‌مه‌ش به‌هۆی چه‌سودی و ئیره‌بیانه‌وه، رقی ئه‌وه‌شیان لیتان هه‌به‌که‌ خ‌وای گه‌وره
 به‌تایبه‌ت به‌خشش له‌گه‌ل ئیوه‌دا بکات، ﴿ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو
 الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾ واته: خ‌وای گه‌وره نیعمه‌ت و به‌خششی تایبه‌ت له‌گه‌ل ه‌هر که‌سی‌کدا
 ده‌کات که بیه‌وی، به‌راستی خ‌وای مه‌زن، "به‌دلیلیا‌یه‌وه خ‌وای گه‌وره خ‌اوه‌ن به‌خشش و
 ناز و نیعمه‌تی گه‌وره و بی ژماره".

له‌ سایه‌ی نیعمه‌ت و به‌خششی خ‌اوه‌، خ‌وای گه‌وره کتیی دابه‌زاندو‌ته سه‌ر
 په‌یام‌به‌ره‌که‌تان، تا پاک‌سازی بۆ "ده‌ر و ده‌روونتان" بکات، فیری کتیب و حیکمه‌ت‌تان
 بکات، ئاشناتان بکات به‌ شتانی‌ک که ئیوه بی‌شته‌ر نه‌تان‌ده‌زانی، که‌واته سوپاس و ستایش
 ه‌هر بۆ خ‌وا‌یه و شایسته‌ی ئه‌وه، ه‌هر ئه‌ویش خ‌اوه‌نی ناز و منه‌ته.

(١٠٦، ١٠٧) ﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ
 تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ ١٠٦ ﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴾ ١٠٧ ﴿

(نسخ) بریتیه له‌ گواسته‌وه، حه‌قیقه‌تی نه‌سخ: گواسته‌وه‌ی ئه‌ر‌ک‌داران
 (المکلفین) له‌ حوکمیکی شه‌ریعه‌وه بۆ حوکمیکی دیکه‌ی شه‌ری، یان گواسته‌وه‌یانه
 بۆ په‌که‌خستی حوکمیکی شه‌ری، جو‌له‌که‌کان نکو‌لیان له‌ نه‌سخ ده‌کرد، بیان و ابو‌و

دروست نییه نهسخ ږووبدات، له کاتیګدا له لای ئهوان باسی نهخسکراوه له تهوږاتدا، کهواته نکؤلی کردنی ئهوان بی باوهږی و نارزهووبازییه کی بوخته.

خوای پایه بلند ههوالیداوه له باره ی حکمه تی خوئی له نهسخدا، فهرموویه تی: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ "هر ئایه تیګ نهسخ بکهین"، ههږچیه ک نهسخ بگری و یان ههږ ئایه تیګ یان له بیری بهنده کان بږیتهوه، بهوه ی که له دلئاندا بسږینهوه، "تهوا ئایه تیګی چاکتر لهو دههین" که سوږی یو ئیوه زیاتره، واته: "یان هاوشیوه ی ئهوه له چاکی و باشیدا".

ئهمهش بهلگه یه لهسهږ ئهوه ی، ئهوه ئایه ته ی دیت، یو نهسخکردنهوه ی ئایه تیګ، بهرزهوه نندی و سوږدی که متر نای له ئایه تی پیش خوئی، چونکه بهخشش و نیعمه تی خوای گهوره زیاد ده ی، بهتاییه ت لهسهږ ئه م ئومه ته، که خوای گهوره ئهوه پږی ناسانکاری له ناینه که ی ئهواندا کردوه.

ئهوه شی ږاګه یاندووه، ئهوه ی توانج له نهسخ بگری، ئهوا ږهخنه و توانج له توانا و دهسه لاتی خوای گهوره دهگری، جا فهرموویه تی: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿١٠٥﴾ ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: "تایا نهترانیوه، که بی گومان خوای گهوره توانای بهسهږ هه موو شتیګدا هه یه، تایا نهترانیوه، که بهږاستی خوای گهوره خاوه نی ههږچی موئک و دهسه لاته، که له ئاسمانه کان و زهویدا هه یه"، جا ماده م خاوه نی ئیوه یه و بهویستی خوئی ږهفتارتان له گهل دهکات، به ږهفتاریګی میهږه بان و دلؤقان و به بهزه ییانه، له ئه نندازه گیری و فهرمان و ږیگریه کانیدا، جا ههروه ک چون هیج قهدهغه یه کی لهسهږ نییه، لهو ئه نندازه گیری ږوراو ږورا نه ی یو بهنده کانی دهکات، بههه مان شیوه هیج کوسپ و نارزه یییه ک نییه بهرامبهږ بهو حوکمانه ی که خوای گهوره یو بهنده کانی داده نی.

"﴿وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ واته: له کاتیکدا نیوه جگه له خوای

گه وړه هیچ پشتیوان و سرخه ریکتان نییه"، بهنده کاروباره کانی ریکخراوه و رامکراوه له ژبیر فرمانه ثابتي و قهده ریه کانی خوای گه وړه دایه، که واته چوڼ ده کری ناره زایي دهر بری؟ له کاتیکدا خوای گه وړه پالپشت و سرخه ری بهنده کانی تی، یارمه تیان ددهات له به دده ستختنی سوود و بهر ژه وهندیه کانیان، سهریان ده خات له وه لانانی نهو شتانه ی که زیانیان پیده گه به نی، جا له پشتیوانی خوای گه وړه بو بهنده کانی، نه وه به بهر نامه و حوکمی وایان بو دابی، که حکمهت و میهره بانی خوا بو بهنده کانی ده یخوازی.

نه وهش که راجیني لهو نه سخه ی که له قورثانی پروژ و سونه تی به یزدا پرویداده، نهوا ناشنا ده بی له دانایي و حکمه تی خوای پایه بهرز و میهره بان له گه ل بهنده کانی، که چوڼ ده یانگه به نی به سوود و بهر ژه وهندیه کانیان، به لوتف و به خشنده یی خوای به بی نه وه ی بهنده کان ههستی پیکن.

(۱۰۸ - ۱۱۰) ﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلِ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ ﴿۱۰۸﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَصُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۱۰۹﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

﴿۱۱۰﴾

﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ﴾ واته: "یان ئایا ده‌تانه‌وی داوای شتانیك له په‌یام‌به‌ره‌که‌تان (درود و سلّوای خوای لیبی) بکه‌ن"، خوای گه‌وره‌ریگری له باوه‌پ‌داران یان جوله‌که‌کان ده‌کات، له‌وه‌ی پرس‌یار له په‌یام‌به‌ره‌که‌یان (درود و سلّوای خوای لیبی) بکه‌ن: ﴿كَمَا سَأَلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ﴾ واته: "وهك چون پیشتر پرس‌یار له موسا (سلّوای خوای لیبی) کرا"، مه‌به‌ست لیی داوا و پرس‌یاری نابه‌جی و نه‌شیاوه، که نامانجی پشت‌یکردن و که‌لله‌ره‌قی نواندن بی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره‌ده‌فرمووی: ﴿يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾ نیساء: ۱۵۳، واته: "خاوه‌ن کتیبه‌کان داوات لیده‌که‌ن، کتیبی‌کیان بۆ دابه‌زیبی له ئاسمانه‌وه، بی‌گومان نه‌وان شتی گه‌وره‌تریان پیشتر له موسا (سلّوای خوای لیبی) داوا کرد، به‌وه‌ی وتیان: خوامان به‌ ئاشکرا و بی‌په‌رده‌پیشان بده"، هه‌روه‌ها خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبَدَ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ﴾ مائیده: ۱۰۱. واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌پ‌تان هیناوه، نه‌که‌ن پرس‌یار ده‌رباره‌ی شتی بکه‌ن، که ئه‌گه‌ر بۆتان ئاشکرا بیی ئه‌وا زیانی هه‌بی بۆتان". ئه‌م داواکاریانه و هاوشیوه‌کانیان ریگری لیکراون.

سه‌باره‌ت به پرس‌یارکردن بۆ به‌رچاو‌پ‌وشنبوون و فی‌ربوون، ئه‌وا ئه‌مه‌یان چاکه و ستایش‌کراوه، خوای گه‌وره‌فه‌رمانی پیکردووه، هه‌روه‌ک خوای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ نه‌حل: ۴۳، ئه‌نبیاء: ۷. واته: "ده‌ئیه‌ له شاره‌زیان و پسپوران بیرسن، ئه‌گه‌ر نایزان و شاره‌زانین". جیگریان ده‌کات له‌سه‌ر ئه‌م جو‌ره‌داوا و پرس‌یارانه، هه‌روه‌ک له‌م فه‌رمایشته‌دا هاتووه: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ به‌قه‌ره: ۱۱۹. واته: "پرس‌یارت لیده‌که‌ن ده‌رباره‌ی مه‌بی و قومار"،

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى﴾ بهقهږه: ۲۲۰، واته: "پرسیارت لیده‌که‌ن دهر باره‌ی هه‌تیوان (چون په‌فتاریان له‌گه‌لدا بکری)"، هاوشیوه‌ی نهم پرسیار و داوایانه په‌وان.

جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی پرسیارکردن له‌باره‌ی نه‌و شتانه‌ی که پرسیارکردن له‌باره‌یانه‌وه قه‌ده‌غه و سه‌رزه‌نشترکراوه، له‌وانه‌یه خاوه‌نه‌که‌ی به‌ره و کوفر و بی‌باوه‌ږی بیات، خوی خوا‌ی مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ واته: "نه‌وه‌ی باوه‌ږ به بی‌باوه‌ږی و کوفر ده‌گورپته‌وه، نه‌وا له‌ریگه‌ی راست لایداوه و گومراوه".

باشان باسی حه‌سودی و نیره‌یی زوری خاوه‌ن کتیه‌کان ده‌کات، که به‌هویوه‌ی گه‌یشتوونه‌ته بارودوخیک، ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفْرًا﴾ واته: زوریک له‌خاوه‌ن کتیه‌کان زور حه‌ز ده‌که‌ن، له‌ناینه‌که‌تان هه‌ل‌تانبگیرنه‌وه و بتانکه‌ن به‌بیاوه‌ږ، هه‌ولیشیان داوه له‌م پناوه، چه‌ندین فیل و ته‌له‌که‌یان گیراوه، به‌لام فیل و ته‌له‌که‌کانیان به‌سه‌ر خو‌یانددا ده‌شکته‌وه، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَجَّهَ النَّهَارِ وَاکْفُرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ نالی عیمران: ۷۲. واته: "ده‌سته‌یه‌ک له‌خاوه‌ن کتیه‌کان وتیان: ئیوه له‌سه‌ره‌تای روژدا به‌درووه باوه‌ږ بهین به‌و قورئانه‌ی که بو باوه‌ږداران دابه‌زیراوه، به‌لام له‌ده‌مه‌وئیاواندا په‌شیمان بینه‌وه، به‌لکو له‌ناینه‌که‌یان پاشگه‌ز بینه‌وه"، ﴿حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ "نهمه‌ش له‌و حه‌سودی و نیره‌یه‌ی که له‌ده‌روونی نه‌وانه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتوره، دوا‌ی نه‌وه راستیان بو روون بووه‌وه".

"﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾" واته: لیبورده‌بن له‌گه‌لیان و چاو له ئاکاره‌کانیان بیوشن، تا خوای گه‌وره‌فرمانی خوی ره‌وانه ده‌کات، خوای گه‌وره‌فرمانی به‌باوه‌پرداران کردوه، که لیخوشبوو و لیبورده‌بن له به‌رامبه‌ر نه‌وانه‌ی خراپه‌تان له‌گه‌لدا ده‌کن، چاویوشن له‌هه‌له‌کانیان، تا خوای گه‌وره‌فرمانی خوی ره‌وانه ده‌کات.

دواتر خوای گه‌وره‌فرمانی خوی ره‌وانه‌کرد، بو باوه‌پرداران به‌وه‌ی که تیبکوشن (جیهاد بکن)، به‌مه‌ش خوای گه‌وره‌زامی دلی باوه‌پرداران تیمارکرد، به‌مه‌ش هه‌ندیک له بی باوه‌پران کوژران، هه‌ندیکی تریشیان به‌دیلگیران، به‌شیکی تریان راگو‌یزران ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: "به‌راستی خوای گه‌وره‌توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه".

ئینجا له ئیستادا خوای گه‌وره، فرمانی به‌باوه‌پرداران کرد، "تا‌کو فرمانی دیکه‌ی خویان بو دیت" ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ نویژ به‌ته‌واوی بکن، زه‌کات بده‌ن، "هه‌ر کرده‌وه‌یه‌کی چاک بو خوتان پیش بخن، نه‌وا پاداشته‌که‌ی له‌لایه‌ن خواوه‌ده‌ستان ده‌که‌ویته‌وه". هه‌رچی کار و کرده‌وه‌ی خیر و چاکه‌یه‌بیکه‌ن، به‌لینی نه‌وه‌شی بیدان که هه‌رچییه‌ک بیکه‌ن له‌چاکه، نه‌وا هیچی لای خوا ناهه‌وتی، به‌لکو لای خوای گه‌وره‌ده‌ستیان ده‌که‌ویته‌وه، وه‌ک چون پاداشته‌که‌ی بویان هه‌لگرتوه، ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: "به‌راستی خوای گه‌وره‌بینه‌ری نه‌و کار و کرده‌وانه‌تانه که نه‌نجامی ده‌ده‌ن".

(۱۱۱، ۱۱۲) ﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿۱۱۱﴾ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۱۱۲﴾

﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى﴾ واته: "وتیان: هیج کهسیک جگه له جولکه و گاوره کان کهس ناچیته بههشتهوه".
 جولکه کان وتیان: هیج کهسیک ناچیته بههشتهوه جگه له جولکه کان نه بن، گاوره کانیش وتیان: هیج کهسیک ناچیته بههشتهوه جگه له گاوره کان نه بن.

برباری روښتنه بههشتیان تهها بو خویناندا، ﴿تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ نهه نومید و هیوای نهوانه، که بههیج شیوههک جیگای قبول نییه، مهگه به بهلگه و نیشانهی سهلینه نه بی، ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ - "تهی یغه مبهه (دروود و سلاوی خوای لی بی) - بیان بلی: "ده بهلگه کانتان بجه نهروو نهگه ر نیوه راستگون. نا بهم شیوهه ههه کهسیک بانگه شههک بکات، نهوا پیویسته لهسه ری بهلگه بخته پروو لهسه ر راست و دروستی بانگه شههک هی، خو نهگه شتیک به بیچه واندهی بانگه شهی نهو خرایه پروو، بهوهی یهکیک بانگه شه بو شتیک بکات، که بیچه واندهی بانگه شههک هی نهو بی، نهوا هیج جیاوازیهک له نیواناندا نه ده بوو، چونکه بهلگه بانگه شههکان به راست یان به درو ده خاته وه، کاتیک هیج بهکیکیان بهلگه بهکیان به دهسته وه نه بی، نهوا ده زانن لهم بانگه شان یاندا درو ده کهن.

دواتر خوای پایه بهرز، بهلگه ی ناشکرا و گشتی بو ههه کهسیک خستوته پروو، فهرموویه تی: ﴿بَلَى﴾ واته: نا به بیچه واندهه به نومید و بانگه شهی نیوه نابی، بهلکو ﴿مَنْ

أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ ﴿۱۱۳﴾ واته: نهوهی کار و کردهوه کانی به دل لاسوږی بو خوی گهوره بکات، پرووی دلی لهو بی، له گهل دلساغي و دلسوږبه که شیدا "چاکه کار بی" له به نډایه تی کردنیدا بو پهروه دگاری، بهوهی که به پیی شهرعی خوی بیهرستی، به دلتیا بهوه هدر نهوانه بههشتین، ﴿قُلْ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّي وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ پاداشتیان لای پهروه دگاریانه، که بههشته به هموو خوښی و کامه رانیه کانیوه، ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: "هیچ ترس و بیمکیان له سر نییه، و هیچ خدیم و خه فه تیگیش ناخون"، بهمهش "باوهرداران" نهوهی ناواتیانه بو یان جیبه جی دهی، لهوهش که لئی ده ترسن رزگاریان دهی.

نهوهشی لی تیده گهین، که نهوهی نهم ناکار و کردهوانه ی نهی، نهوا له دوزه خیه تیاچوه کانه، کهواته دهر بازبون و رزگاریبون تهها بو نهوانیه، که دلسوږن بو خوی بهرستراو، شوین په یامبه ریش (دروود و سلاوی خوی لیبی) که وتوون.

(۱۱۳) ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾
﴿۱۱۳﴾

ناره زووبازی هدوا و ههوهس و حهسودی و نرهیی، خاوهن کتیه کانی گه یانډوته ناستیک، که بهکتر گومرا بکن و بهکتر به بی باوهږ دابنن، هاوشیوهی نه خویندهوار و نه فامه کان له هاوبه شدانه رانی عهږه بی و جگه لهوانیش، "﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ﴿ واته: جوله‌كه‌كان وتیان: گاوره‌كان له‌سه‌ر هیج بناغه و برویه‌کی راست و ره‌وان نین، گاوره‌کانیش وتیان: جوله‌كه‌كان له‌سه‌ر هیج بیروباوه‌ریگی دروست و راست نین، له‌کاتیکدا نه‌وان کتیب ده‌خویننه‌وه، جا نه‌خوینده‌وار و نه‌فانه‌کانیش هه‌مان شتیان ده‌وت"، هه‌ر کۆمه‌لیک نه‌وه‌ی دیکه‌ گومرا ده‌کات، به‌لام ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ خوی گه‌وره دادوه‌ری و حوکم ده‌کات له‌ نیوان ئه‌م دژه‌رایانه‌دا، به‌یی حوکمه‌ دادپه‌روه‌ه‌که‌ی، که هه‌والی له‌باره‌وه به‌ بنده‌کانی داوه، به‌وه‌ی که سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی ته‌ها بو ئه‌وانه‌یه که باوه‌ریان به‌ هه‌موو بیغه‌مه‌ران و په‌یامبه‌ران هه‌بی، فه‌رمانه‌کانی خوا به‌ریا بکه‌ن، خویان دووربگرن له‌ ریگری و قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی، جگه‌ له‌وانه ئه‌وانی دیکه‌ تیاچوو و فه‌وتاون.

(۱۱۴) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۱۱۴﴾

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ واته: کی سته‌مکار و زۆردار و تاوانبارتره، له‌وه‌ که‌سه‌ی ریگری بکات له‌وه‌ی که ناو و یادی خوا له‌ مزگه‌وته‌کانی خوا دا بکریته‌وه، له‌ نویژ به‌ریاکردن به‌ ریگوییکی و جوژه‌ها خواپه‌رستی دیکه.

﴿وَسَعَى﴾ واته: تییکۆشی و هه‌ول و ته‌قه‌لأ بدات، ﴿فِي خَرَابِهَا﴾ "بو تیکدانی" له‌ پرووی به‌ره‌هه‌ست و مه‌عنه‌ویه‌وه، تیکدانی به‌ره‌هه‌ست نه‌وه‌یه: تیکبدری و کاول بکری، بیس و پۆخل بکری، تیکدانی مه‌عنه‌ویش نه‌وه‌یه: ریگری بکری له‌وه‌ی که یادکه‌ره‌وان

ناو و یادی خوای گه‌وره‌ی تیدا بکه‌نه‌وه، ئەمه گشتیه و هه‌موو ئەوانه ده‌گریته‌وه که ئەم سیفه‌تانه‌یان هه‌ن، به‌مه‌ش هاوه‌لانی فیل (أصحاب الفیل) ده‌گریته‌وه، قوره‌شیه‌کانیش به‌هه‌مان شیوه، کاتیک ریگریان له په‌یامبه‌ری خوا کرد له سالی حوده‌یه، گاواره‌کانیش ده‌گریته‌وه، کاتیک به‌یتوله‌قدیسیان تیکدا، جگه له‌مانه‌ش جزیره‌ها ئەو سته‌مکارانه ده‌گریته‌وه که تیکۆشان له بیناو تیکدانی ماله‌کانی خوا، ئەمه‌ش له‌میانه‌ی دوزمنایه‌تی کردنی خوا و سه‌سه‌ختی نواندن، جا خوای گه‌وره سزای ئەم کاره‌ی ئەوانی دایه‌وه، به‌وه‌ی که ریگری لیکردن بینه ناو ماله‌کانی خواوه به‌ش‌ه‌رع و قه‌ده‌ری خوای، " **﴿أَوْلَيْكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ﴾** واته: ئەوانه بۆیان نییه بینه نیو ماله‌کانی خواوه، مه‌گه‌ر به ترسه‌وه نه‌ی، مه‌گه‌ر به ترس و ریسوایی نه‌ی، کاتیک به‌نده‌کانی خویان ترساند، ئەوا خوای گه‌وره ئەوانی تۆقاند، ئەو هاوبه‌شدانه‌رانه‌ی که ریگریان له پیغه‌مبه‌ر کرد (درود و سلّوی خوای لیی)، ئەوا خوای گه‌وره په‌یامبه‌ری خوای (درود و سلّوی خوای لیی) ته‌ها که‌میک هیسته‌وه، تا مۆله‌تی رزگارکردنی مه‌ککه‌ی پیدای، ریگری کرد له‌وه‌ی که هاوبه‌شدانه‌ران نزیک بکه‌ونه‌وه له مالی خوا، جا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا﴾** ته‌وبه: ۲۸، واته: "ئهی ئەوانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، بی گومان هاوبه‌شدانه‌ران بیس و یۆخلن، له‌م ساله‌ به‌دواوه نابی نزیک مزگه‌وتی حه‌رام (که‌عه‌ی پیروز) بکه‌ون".

خوای پایه‌به‌رز باسی ئەوه‌ی کردووه که جی به‌سه‌ر هاوه‌لانی فیلدا هیناوه، سه‌باره‌ت به‌ گاواره‌کانیش، ئەوا خوای پایه‌بلند باوه‌ردارانی به‌سه‌ردا زالکردن و ئەوانیان له‌وی ر‌امالین.

ئا بهم شیوه‌یه، ئه‌وه‌ی ئهم سیفه‌تانه‌ی ئه‌وانی هه‌بی، ئه‌وا ده‌بی به‌شه سزای خو‌ی وهریگری، ئهمه‌ش یه‌کیکه له به‌لگه و نیشانه مه‌زنه‌کان، که خوای به‌دیهینه‌ر هه‌والی له‌باره‌وه داوه، به‌ر له‌وه‌ی که پرویدات، جا به‌وشیوه‌یه هاته‌جی که هه‌والی له‌باره‌وه داوو.

زانایان بهم ئایه‌ته پیرۆزه، به‌لگه‌یان هیناوه‌ته‌وه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی، که دروست نییه ریگه به بی باوه‌ران بدری بینه نیو مزگه‌وته‌کانه‌وه. بی گومان ﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ ئه‌وانه له دونیادا ریسوایی و سه‌رپشوریان بو هه‌یه، واته: ئابرو‌چوون به‌شی ئه‌وانه، هه‌روه‌ک پێشتر خرایه‌روو، ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ واته: "به‌دُنْیایه‌وه له دوا‌رۆژدا ئاگریکی مه‌زن چاوه‌ریانه".

جا ئه‌گه‌ر سه‌مه‌کارتر نه‌بی له‌وه‌که‌سه‌ی، که تیده‌کو‌شی له پیناو ریگریکردن له ناو هینان و یادی خوا کردنه‌وه له مزگه‌وته‌کاندا، ئه‌وا هه‌ج که‌سیک باوه‌ری له‌وه‌گه‌وره‌تر نای، که تیکو‌شی له پیناو ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌کان، به ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی به‌ره‌ست و مه‌عه‌وه‌ی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ته‌ویه: ۱۸. واته: "به‌راستی که‌سانیک ماله‌کانی خوا ئاوه‌دان ده‌کهنه‌وه، که باوه‌ردارین به خوای گه‌وره و رۆژی دوا‌یی". به‌لکو خوای پایه‌دار فه‌رمانی کردووه، ماله‌کانی به‌رزیکرینه‌وه و دروستیکرین و به‌رز رابگیرین و به‌گه‌وره و به‌ریز دابنرین، جا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ نور: ۳۶. واته: "له مالانیکدا (که مزگه‌وته‌کانن)، خوای گه‌وره فه‌رمانیداوه به‌رزیکرینه‌وه و دروستیکرین و ناو و یادی ئه‌وی تیدا بکریته‌وه".

مزگه‌وته‌کان چه‌ندین حوکم و ریوشوینیان هه‌یه، که زۆربه‌یان له ناوه‌رۆکی ئەم ئایه‌ته بیرۆزانه سەرچاوه‌یان گرتوو.

(۱۱۵) ﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (۱۱۵)

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ واته: "هەر خۆای گه‌وره خاوه‌نی خۆرهلآت و خۆرئاوایه"، به‌تایه‌ت باسی ئەوانه‌ی کردوو، چونکه شوینی نیشانه و به‌لگه مه‌زنه‌کانه، که شوینی هه‌لآت و ئاوابوونی رووناکییه‌کانن، جا ماده‌م خۆای گه‌وره خاوه‌نی ئەوانه‌یه، که‌واته خاوه‌نی هه‌موو لایه‌کانه.

﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا﴾ واته: "رۆو له هەر کۆیه‌ک بکه‌ن" رۆوتان له هەر لایه‌ک ی، ئەگه‌ر به‌فرمانی خوا بووی، یان فرمانتان بیککات به‌رۆکردنه‌که‌عبه‌ی پیرۆز، ئەمه‌ش دوا‌ی ئەوه‌ی که فرمانتان بیکرابوو، به‌وه‌ی که رۆو بکه‌نه به‌یتوله‌قدیس، یان فرمانتان بیکرابوو به‌نویژکردن له‌گه‌شتدا له‌سه‌ر پیرۆ "نازهل یان هەر ئامرازیک" و هاوشیوه‌کانی، ئەوا رۆوگه له‌و شوینه‌یه که به‌نده رۆوی تیده‌کات، یان به‌رۆوگه ده‌چی، به‌مه‌ش نو‌یژ به‌ره‌و ئەوی ده‌خوینیت، دواتر بۆی ده‌رده‌که‌وی که هه‌له‌یه یان پاساوی هه‌یه به‌هۆی بیوانه‌کردنی هه‌له‌وه یان نه‌خۆشی یاخود هەر شتیکی دیکه‌وه، یاخود به‌نده له‌م کاره‌یدا پاساوی هه‌یه یان ناچارکراوه که وابکات.

به‌هەر حال، ﴿فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾ رۆو له هەر کۆیه‌ک بکات، ئەوا به‌ده‌ر نییه له‌مولک و ده‌سه‌لانی په‌روه‌ردگار، له‌م ئایه‌ته‌دا سیفه‌تی (الوجه) بۆ خۆای گه‌وره چه‌سپاوه، به‌شیوه‌یه‌ک که شایسته‌ی خۆای پایه‌به‌رز ی، خۆای گه‌وره (الوجه) هه‌یه، که هاوشیوه و هاووینه‌ی نییه، ﴿إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ به‌پراستی خۆای گه‌وره خاوه‌ن به‌خششی

فراوان و سیفته‌تی مه‌زنه، زانایه به‌ئیی و نیازه‌کانتان، جا له فراوانبه‌خشی و زانایی خواوه کاروباری ئایی ئیوهی فراوان کردووه، ئه‌وهی کاره چاکه‌کافی له ئیوهی وه‌رگرتووه، که‌واته سوپاس و ستایش هه‌ر بۆ خوایه.

(۱۱۶، ۱۱۷) ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانُونَ﴾ ۱۱۶ ﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا
فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ ۱۱۷ ﴿

﴿وَقَالُوا﴾ واته: جوله‌که و گا‌ور و ها‌وبه‌شدانه‌ران، هه‌ر یه‌کیک ها‌وبۆ‌چوونیان بی، وتیان: ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ واته: "خوای گه‌وره مندال و پ‌رۆله‌ی بۆ خو‌ی داناوه"، به‌م وتبه‌شتیکیان دا‌وته پال خوای گه‌وره، که شایسته‌ی شکۆ و گه‌وره‌یی ئه‌و نییه، کاربکی زۆر نابه‌جی و خرایبان کردووه، به‌مه‌ش سته‌میان له خو‌یان کردووه.

خوای پایه‌به‌رز ئارامگه‌ره له به‌رامبه‌ر ئه‌م کاره‌یان، به‌زه‌یی به‌رامبه‌ر ئه‌وان نواندووه و لیان خۆشبووه، رزق و پ‌رۆزیشی بیان به‌خشیوه، سه‌رباری ئه‌وه‌ی که‌موکورتیان دا‌وته پال په‌روه‌ردگار، ﴿سُبْحَانَهُ﴾ واته: پاک و به‌رز و پ‌رۆز و بلنده له هه‌ر وه‌سفیک، که ها‌وبه‌شدانه‌ران و سته‌مکاران وه‌سفی ئه‌ویان پیکردووه، که شایسته‌ی شکۆ و گه‌وره‌یی ئه‌و نین، پاک و بیگه‌ردی بۆ ئه‌و خوایه‌ی که کاملی ره‌ها هه‌ر هی ئه‌وه، له هه‌موو لایه‌که‌وه، هیچ که‌موکورتیه‌ک رووی تیناکات له هیچ روویکه‌وه.

له‌گه‌ل به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی بۆ‌چوونی ئه‌وان، ئینجا به‌لگه‌ی به‌رپاکردووه له‌سه‌ر پاک و بیگه‌ردی خو‌ی، جا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: "به‌لکو هه‌رچی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا‌یه" هه‌ر هه‌موویان مو‌لک و به‌نده‌ی خودان، هه‌ل‌سوکه‌وتیان تیدا ده‌کات وه‌ک هه‌ر خاوه‌ن مو‌لکیک که ره‌فتار له مو‌لکه‌که‌یدا ده‌کات، "﴿كُلٌّ لَهُ

قَاتِنُونُ واته: هه مووان ملکه چی نهون" له کاتیکدا نهوان ملکه چ و ږام و دهسته مؤن له ژیر سایه ی مشورگیږی خوادا، جا مادهم هه موویان بنده ی خوان، یوویستیان به وه، نهویش یوویستی به هیچ شتیك نییه، که واته چون ده کری یه کیك له به دیهینراوان بیته ږوله ی خوا، چونکه ده بی ږوله له ږه گزی باوك بی، چونکه به شیکه له خو ی.

خوای پایه بهرز خواون مولکی بالآدهسته، نیووش مولك و ملکه چبووانی دهسه لاتی نهون، نهو دهوله مهنده و جیی نیازه، نیووش هه ژار و خواون نیازن، ینجا چون له گهل نه مه دا ده کری ږوله ی هه بی؟ بی گومان نه مه شتیکی زور پوچهل و دزیوه.

ملکه چبوون (القنوت) دوو جوړه: ملکه چبوونی گشتی، که ملکه چبوونی هه موو به دیهینراوانه، له ژیر مشورگیږی خوای به دیهینه ردا، نهوه یتریان ملکه چبوونی تایه تیه، نهویش ملکه چبوونه له ږه رستشدا، جوړی یه که میان نهوه یه که لهم نایه ته ی خرایه پروو باسکراوه، جوړی دووه میان، لهم فه رمایشته ی خوای پایه داردا هاتووه: **كُلُّ لَه**

قَاتِنُونُ به قهږه: ۲۳۸. واته: "به ملکه چیه وه فه رمانه کانی خوای گه وړه پیاده بکن".

پاشان فه رموویه تی: **بَدِيعِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** واته: به دیهینه ری ناسمانه کان و زهویه، که به چاکترین و جوانترین شیوه به دیهیناوه، به جوړیک که بیشر هاووینه یان نه بووه، **وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** "واته: کاتیک فه رمانی بوونی شتیك یان کاریك ده رده کات، نهوا ته لها بیی ده فه رمووی: به، نهویش: دهسته جی ده بی"، به هیچ شیوه یه که نه انجامدانی هیچ شتیکی لا سهخت و نهسته م نییه.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ
قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ
﴿١١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ
﴿١١٩﴾﴾

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ﴾ واته: نه‌زان و نه‌فامه‌کان له‌خاوه‌ن
کتیبه‌کان و جگه‌له‌وانیش و تیان: نه‌وه‌بوچی "خوای مه‌زن" گفتوگو‌مان له‌گه‌لدا ناکات،
وه‌ک‌چون‌له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ران ده‌یکات، ﴿أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ﴾ واته: یان‌به‌لگه‌و نیشانه‌یه‌کمان
بو‌ناهی، مه‌به‌ستیان‌به‌لگه‌و نیشانه‌ی‌شنیار‌کراوه‌کانه، نه‌وه‌به‌لگانه‌ی‌که‌به‌عه‌قله
گه‌نده‌ل و بو‌جوونه‌هه‌رمه‌کی و بی‌سه‌روبه‌ره‌که‌یان‌داوایان‌کردبوو، به‌مه‌ش‌بویری و
سنووریان‌به‌رامبه‌ر‌به‌خوای‌به‌دیهینه‌ر‌به‌زانده، لوتبه‌رزیان‌نوانده‌به‌رامبه‌ر‌به‌په‌یامبه‌ران،
هه‌روه‌ک‌وتیان: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ به‌قه‌ره:
٥٥، واته: "یادی‌نه‌وه‌بکه‌نه‌وه‌کاتیک‌که‌به‌موساتان (سلاوی‌خوای‌لیبی) و ت: باوه‌رت
بی‌ناهیین، تا‌خوای‌گه‌وره‌به‌ناشکرا‌نه‌بینین"، ﴿يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ
كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ﴾ نساء: ١٥٣، واته: "خاوه‌ن
کتیبه‌کان‌داوات‌لیده‌کهن، که‌کتیسیکیان‌بو‌دابه‌زیبی‌له‌ناسمانه‌وه، بی‌گومان‌نه‌وان‌پیشتی
شتی‌له‌وه‌گه‌وره‌تریان‌له‌موسا (سلاوی‌خوای‌لیبی) داواکرد"، تا‌کو‌تایی‌تایه‌ته‌که.

هه‌روه‌ها و تیان: ﴿لَوْلَا أَنْزَلْ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا، أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ
تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ﴾ فورقان: ٧، ٨، تايه‌ته‌کافی‌دواتریشی، واته: "نه‌گه‌ر‌هاتجوایه‌فریشته‌یه‌کی

له‌گه‌لدا دابه‌زیبویه و شانبه‌شانی بیغه‌مبهر (درود و سلّوی خوی لیّی) به‌نده‌کانی هؤشیار بکر‌دبایه‌وه، یان خه‌زینه و گه‌نجینه‌یه‌کی له ناسمانه‌وه بؤ فرپ‌درا‌بویه خواره‌وه". ئەم فەرما‌یشته‌ش: ﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا﴾ ۹۰. واته: "وتیان: هەرگیز با‌وه‌رت بینا‌هینین، تا‌کانیاو و سه‌ر‌جا‌وه‌یه‌کمان له زه‌ویدا بؤ هه‌لنه‌قولیی".

﴿كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ واته: به‌هه‌مان شیوه‌ خه‌ل‌کانیک له پیش‌ئه‌وانیش هه‌مان شتیان ده‌وت و دا‌وایان ده‌کرد، چونکه دل‌یان ها‌وشیوه بو".

ئهمه ره‌فتار و هه‌لسوکه‌وتیان بو له‌گه‌ل په‌یامبه‌رانیان، دا‌وای به‌لگه‌یان ده‌کرد، به‌مه‌به‌ستیان سه‌رسه‌ختی و نکۆلی کردن بو، نه‌وه‌ک دا‌وای به‌لگه‌ هینانه‌وه بؤ با‌وه‌ر هینان و گرتنه‌به‌ری ریگه‌ی راست، نیازیان رۆشنبو‌ونه‌وه‌ی راستی و حه‌ق نه‌بو، په‌یامبه‌ران ئه‌وه‌نده به‌لگه‌ و نیشانه‌یان هینا‌وه، که مرؤف به‌ها‌وشیوه‌ی ئه‌و به‌لگانه‌ با‌وه‌ری هینا‌وه، هه‌ر بۆیه خوی پایه‌به‌رز فەرمو‌ویه‌تی: ﴿قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ واته: بی‌گومان ئیمه به‌لگه‌ و نیشانه‌مان رو‌ونکردۆته‌وه بؤ که‌سانیک که به‌دا‌وای دل‌یایی و با‌وه‌ری دامه‌زرا‌ودا ده‌گه‌رین".

هه‌ر که‌سیک با‌وه‌ری دامه‌زرا‌وی، ئه‌وا به‌لگه‌ و نیشانه‌ دره‌وشا‌وه‌کانی خوی مه‌زنی ناسیوه، ئاشنای ئایه‌ته‌ ئاشکرا‌کانی ئه‌ون، به‌مه‌ش دل‌یایی ته‌وا‌ویان بؤ دروستبو‌وه، و هه‌رچی گومان و دو‌ودلی هه‌یه لایان نه‌ما‌وه.

دواتر خوی پایه‌به‌رز، هه‌ندیک ئایه‌تی کورت و بوختی با‌سکر‌دو‌وه، که کۆکه‌ره‌وه‌ی ئه‌و به‌لگه‌ و ئایه‌تانه‌ن، که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر راستگۆیی بیغه‌مبهر (درود و سلّوی خوی لیّی)، راستی و ره‌وایی ئه‌و په‌یامه‌ی که هینا‌ویه‌تی، جا فەرمو‌ویه‌تی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ واته: بی‌گومان ئه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوی لیّی) ئیمه تۆمان به

مژده‌دهر و ترسینه‌ر ره‌وانه‌کردوه"، ئەمه‌ئەو بەلگه و ئایه‌تانه ده‌گریته‌خۆ که هیناویه‌تی،
 ئەویش بۆ سی‌شت ده‌گه‌رپه‌توه:

یه‌که‌م: خودی ره‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ره (درود و سلّووی خوای لیبی)، دووه‌م: ژباننامه
 و رپّاز و رپّوینه‌که‌ی، سیه‌م: له‌ناشنابوون به‌وه‌ی که له‌قورتانی به‌رز و سونه‌تی به‌پیزدا
 هاتووه. جا یه‌که‌م و دووه‌م ده‌چه‌نیو ئەم‌فهرماشته‌وه: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ﴾ واته: "ئیمه
 تۆمان ره‌وانه‌کردوه ئە‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّووی خوای لیبی)"، سیه‌میشیان ده‌چیته‌نیو
 ئەم‌فهرماشته: ﴿بِالْحَقِّ﴾ واته: به‌په‌یامی راست و ره‌وان".

ده‌باره‌ی روونکردنه‌وه‌ی یه‌که‌میان، که — خودی ره‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ره (درود و
 سلّووی خوای لیبی) —، خوای گه‌وره‌زانیه‌به‌دۆخی دانیشتوانی زه‌وی، به‌ر له‌وه‌ی
 په‌یامبه‌ریش (درود و سلّووی خوای لیبی) ره‌وانه‌بکات، که چون‌بت و په‌یکه‌ر و ئاگر و
 خاچیان ده‌په‌رست، ئاینه‌کانیان گۆرپیوو، ته‌نانه‌ت له‌نیو‌تاریکایی بی‌باوه‌ریدا ده‌گه‌وزان،
 ئەم‌تاریکاییه‌ئەوانی به‌ته‌واوی داگرتیوو، جگه‌له‌که‌مینیه‌که‌نه‌ییت له‌پاشماوه‌کانی خاودن
 کنبیه‌کان، که ییش ره‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ر (درود و سلّووی خوای لیبی) نه‌مان و
 له‌ناوچوون.

شتیکی زانراوه "باوه‌رداریش چاک‌ده‌زانی"، که خوای پایه‌به‌رز به‌دیهینه‌راوانی به
 هه‌ره‌مه‌کی به‌دینه‌هیناوه، و فه‌رامۆشیان ناکات، چونکه‌ئەو دانا و زانیه، به‌توانا و
 میه‌ره‌بانه، له‌دانایی و حیکمه‌ت و به‌زه‌یی خوا بۆ‌بنده‌کانی، ئەوه‌یه‌که‌ئەم‌په‌یامبه‌ره
 مه‌زنه‌ی ره‌وانه‌کردوه‌بۆیان، فه‌رمانیان پیده‌کات که ته‌ئها خوای میه‌ره‌بان په‌رستن و
 هاوبه‌شی بۆ‌بریار نه‌دن، جا ته‌ئها به‌هۆی په‌یامه‌که‌یه‌وه، که‌سی ژیر ده‌زانی که په‌یامبه‌ری
 مه‌زن (درود و سلّووی خوای لیبی) راستگۆیه، ئەمه‌ش به‌لگه‌یه‌کی مه‌زنه‌له‌سه‌ر ئەوه‌ی که
 ئەو‌خۆی نیردراوی خوایه.

سه‌بارت به دووه‌میان: ئه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لیی) به ته‌واوی بناسی، ناشنایه‌تی به زیاننامه و به‌سه‌ره‌اتی ئه‌و هه‌بی به‌ر له‌وه‌ی بیته پیغه‌مبه‌ر، که چۆن له‌سه‌ر کاملترین خه‌سله‌ت پیگه‌یشته‌وه، دواتر سیفه‌ته جاک و ره‌وشته به‌رزه دره‌وشاوه‌کانی زیاد بوون، که جیی سه‌رنجی سه‌رنجده‌ران بوو، جا ئه‌وه‌ی که ناسییی، و له بارودوخی کۆلییته‌وه، ده‌زانی ئه‌مه ته‌نما ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ره کامله‌کانه، چونکه خوای گه‌وره وه‌سف و سیفه‌ته‌کانی، گپراوه به گه‌وره‌ترین به‌لگه بو ناسینی خاوه‌نی سیفه‌ته‌که، و زانیی راستگویی و ناراستگویی‌یه‌که‌ی.

ده‌باره‌ی سییه‌میان: بریتیه له ناسینی ئه‌وه‌ی که په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلاوی خوای لیی) هیناوبه‌تی، له‌و شه‌رعه مه‌زنه، قورئانی به‌رز و پیرۆز، که هه‌وائی راست و دروست و فه‌رمانی جاک‌ی تیدایه، له‌گه‌ل ریگری کردن له هه‌رچی خراب و دزیوه، چه‌ندین موعجیزه (ده‌رناسای سه‌رنج‌راکیشی تیدایه، که‌واته هه‌موو ئه‌م ئایه‌تانه ده‌چنه نیو ئه‌م سی شتانه.

ده‌فه‌رمووی: ﴿بَشِيرًا﴾ واته: "به مزده‌ده‌ره" بو ئه‌وانه‌ی که گوپرايه‌لی تۆن، به‌وه‌ی که به‌خته‌وه‌ری دنیا و دواپۆژ ده‌بن، ﴿وَنَذِيرًا﴾ واته: ترسینه‌ر و بیدار‌که‌ره‌وه‌یه، بو ئه‌وانه‌ی که سه‌رییچی له فه‌رمانه‌کانت ده‌که‌ن، که به‌دبه‌خت و تیاچوو ده‌بن له دنیا و دواپۆژدا.

﴿وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾ واته: به‌رپرس نیت له‌وانه‌ی که "دۆزه‌خین"، به‌لکو ته‌نما راگه‌یاندن "سی په‌یامی خوا" له‌سه‌ر تۆیه، لیپرسینه‌وه‌ش له‌سه‌ر ئیمه‌یه.

(۱۲۰) ﴿وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَكِنَّ آتِبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ ﴿۱۲۰﴾

﴿وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ﴾ خوی پایه بهرز هه وال به په یامبه ره که ی (درود و سلأوی خوی لی) ده دات، سه باره ت به وهی که جوله که و گاوره کان هه رگیز لی رازی نابن، ته ما نهو کاته نه ی که شوین ناینیان ده که ویت، چونکه نه وانیش بانگ خوازی ناینه که ی خو یانن، بیان وایه ناینه که یان رینوینی و ری راسته، جا تو ﴿قُلْ﴾ بیان بلی: ﴿إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ﴾ "واته: رینوینی و ریگهی راست" نهو په یامه یه که خوی گه وره به هو ی منه وه ره وانهی کردو وه، ﴿هُوَ الْهُدَىٰ﴾ "واته: هه ره نه ویش رینوینی و ریگهی ره وانه".

سه باره ت به وهی که نیوه له سه ری ده رۆن، نهوا بریتیه له ناره زوبازی و ههوا و هه وهس، به به لگهی نه م فه رمایشته ی خوی پایه دار: ﴿وَلَكِنَّ آتِبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ "واته: - نه ی په یامبه ر (درود و سلأوی خوی لی) - خو نه گه ر شوین ناره زوو و هه وهسی نه وان بکه ویت، دوی نهو زانست و زانیاریه ی که بو تو هات، نهوا چاک بزانه هیچ یشتیوانی و پالیشیه کت له لایه ن خواوه بو نیه"، نه م نایه ته ریگریه کی مه زنی تیدایه له شوینکه وتی ناره زوو ی جوله که و گاوره کان و خو چوواندن بهو شتانه ی که نایه ته به ناینی نه وان، نه گه رچی رووی فه رمایشته که له په یامبه ره (درود و سلأوی خوی لی)، به لام نوم ته که شی ده گریته وه،

چونکه مانا گشتیه‌که ره‌چاو ده‌کری، نه‌وه‌ک ئه‌و که‌سه تاییه‌ته‌ی که دوینراوه، هه‌روه‌ک گشتگیری وشه و ده‌رپین ره‌چاوده‌کری، نه‌وه‌ک هۆکاری تاییه‌ت، دواتر فه‌رموو‌یه‌تی:

(۱۲۱ - ۱۲۳) ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿۱۲۱﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۱۲۲﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿۱۲۳﴾﴾

خوای پایه‌به‌رز باسی ئه‌وانه ده‌کات که کتییی پیداون، "﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ واته: ئه‌وانه‌ی کتییمان پیداون"، به‌مه‌ش ناز و منه‌تیکی ره‌های به‌سه‌ر ئه‌واندا کردووه، ئه‌وانه: ﴿يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ واته: به‌ته‌واوی شوینی ده‌که‌ون، (التلاوة): شوینکه‌وته، ئه‌وه‌ی که خوا به‌هه‌لالی داناوه، ئه‌وانیش به‌هه‌لالی ده‌زان، و ئه‌وه‌یش که به‌هه‌رامی داناوه، ئه‌وانیش به‌هه‌رامی داده‌نین، کار به‌ئایه‌ته‌یه‌ک مانا هه‌لگه‌کانی ده‌که‌ن، باوه‌ریشیان به‌ویکچوو و فره‌واتاکانی هه‌یه، ئه‌وانه ئه‌و که‌سانه‌ن که له‌خاوه‌ن کتییه‌کانن، به‌وه‌ی ناز و نيعمه‌تی خوای گه‌وره‌یان ناسیوه و سوپاسگوزاربوونه له‌سه‌ری، باوه‌ریشیان به‌هه‌موو په‌یامبه‌ران هیناوه، جیاوازیان له‌نیو هیچ به‌کیکیاندا نه‌کردووه، بی‌گومان ئا ئه‌وانه باوه‌رداری راسته‌قینه‌ن، نه‌ک ئه‌و خواوه‌ن کتییانه‌ی، که وتیان: ﴿نُؤْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ به‌قه‌ره: ۹۱. واته: ته‌ها باوه‌رمان به‌و کتییبه‌که بو ئیمه‌ دابه‌زیوه، بی‌باوه‌ریشین به‌هه‌رکتییکی دیکه‌ی جگه‌ له‌و".

هەر بۆیه‌ خوای گه‌وره هه‌ره‌شه‌ی لی‌کرد، به‌م فه‌رمایشته: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ "واته: بی‌گومان ئه‌وه‌ی بی‌باوه‌ر بی‌پیی، ئه‌وا له‌ دۆر‌او‌ان و زیان‌ه‌ندانه". ته‌فسیری دوو ئایه‌ته‌که‌ی دوا‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌ یی‌شتر خرایه‌پروو.

"﴿يٰۤاَبْنٰىۤ اِسْرٰٓءِیْلَ اذْكُرْوا نِعْمَتِی الَّتِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَنْتِی فَضَلْتُمْ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ﴾ واته: ئه‌ی نه‌وه‌ی ئی‌سرائیل یادی ئه‌و ناز و نیعمه‌تانهم بکه‌نه‌وه که پیتام به‌خشیوه، و ئی‌وهم هه‌لبێژارد به‌سه‌ر جیهانیاندا. ﴿وَاتَّقُوا یَوْمًا لَا تَجْزِی نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شِیْئًا وَلَا یُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ یُنصَرُونَ﴾ ۱۲۳

﴿وَاتَّقُوا یَوْمًا﴾ واته: "و له‌ رۆژێک بترسن" ئه‌وانی به‌رۆژی دوا‌یی ترساندووه، ئه‌ویش ئه‌و رۆژه‌یه‌ که ﴿لَا تَجْزِی﴾ تیا‌یدا هه‌یج شتی‌ک داد نادات، هه‌یج یه‌کی‌ک به‌ هانا و هاواری یه‌کی‌کی تر نایه‌ت و سوودی پینا‌گه‌به‌نی ﴿نَفْسٍ﴾ ئه‌گه‌ر ئه‌و که‌سه له‌ خاوه‌ن ده‌روونه به‌ریز و به‌رزه‌کانیش بی، وه‌ک یی‌غه‌مبه‌ران و پیاو‌چاکان، ﴿عَنْ نَفْسٍ﴾ ئه‌گه‌ر که‌سه‌که له‌ خزمه‌ نزیکه‌کانیشی بی، ﴿شِیْئًا﴾ ئه‌وا هه‌یج سوودی‌کی گه‌وره و بجو‌کی بۆ نابێ، به‌ل‌کو ته‌ه‌ما ئه‌و کرده‌وانه سوودیان ده‌بی که یی‌شتر کردوویه‌تی، ﴿وَلَا یُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ﴾ واته: له‌ هه‌یج که‌س و یه‌کی‌ک، تکا و شه‌فاعه‌ت وه‌رنا‌گیری بۆ یه‌کی‌کی تر، به‌بی مؤله‌ت و ره‌زامه‌ندی خوای گه‌وره بۆ تکا بۆ‌کراو، به‌هه‌یج کرده‌وه‌یه‌کیش رازی نابێ جگه له‌وه‌ی ره‌زامه‌ندی خوای لی‌مه‌به‌سته، به‌پیی سونه‌تی یی‌غه‌مبه‌ریش ئه‌نجام بدری، ﴿وَلَا یُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ واته: هه‌یج بارمه‌ته و فیدی‌هه و قه‌ره‌بو‌بکیان "لی‌وه‌رنا‌گیری"، ﴿لَوْ اَنَّ لِلَّذِیْنَ ظَلَمُوْا مَا فِی الْاَرْضِ جَمِیْعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهٖ مِنْ سُوْءِ الْعَذَابِ﴾ زومه‌ر:

۴۷. "ئه‌گه‌ر به‌پراستی ئه‌وانه‌ی سته‌میان کردووه، خاوه‌نی هه‌موو زه‌وی بن، ئه‌وه‌نده‌ی تریشی له‌گه‌ل بی‌ت، ئه‌وا هه‌مووی ده‌که‌نه‌ فیدی‌هه و قوربانی بۆ خو‌یان و هه‌مووی ده‌به‌خشن

له پیناوی رزگار بوونی خویندا، کاتیک سزا و نازاری سهختی دوزه‌خ ده‌بینن" که‌چی ته‌مه‌یان لی قبول ناگری ﴿وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ واته: "و تکا کردن سوودی بویان نایی و هرگز سه‌رناخرین"، شتی ناخوشیان له‌سه‌ر لانا‌دری، به‌مه‌ش خوی مه‌زن نه‌وه‌ی ره‌تکر دوته‌وه به‌نده به‌هیچ جوریک سوود له به‌ده‌بهر اوان و هرگری" ().

(۱۲۴، ۱۲۵) ﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿۱۲۴﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿۱۲۵﴾﴾

خوی پایه‌دار هه‌والی به‌نده و خو‌شه‌ویستی خویمان بو ده‌گیرته‌وه، که ئیپراهیمه (سلاوی خوی لی)، که کزده‌نگی له‌سه‌ر پیشه‌وایه‌تی و شکومه‌ندی و ریزداری نه‌وه‌یه، هه‌موو کومه‌لان له‌خواه‌ن کتیبه‌کان بانگه‌شهی نه‌وه‌ده‌کن، که شوینکه‌وتووی نه‌ون، ته‌نانه‌ت هاوبه‌شدانه‌رانیش هه‌مان شت ده‌لین، ﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ﴾ واته: "یادی نه‌وه‌بکه‌نه‌وه کاتیک" خوی گه‌وره "ئیپراهیمی (سلاوی خوی لی) به‌چهند وشه‌یه‌ک تاقیکردنه‌وه، مه‌به‌ست لی: به‌چهند فرمان و ریگریه‌که، هه‌روه‌ک چون نه‌مه‌ نه‌ریتی خوی به‌له‌ تاقیکردنه‌وه‌ی به‌نده‌کانیدا، تا که‌سی دروزن ده‌ربکه‌وی، که له‌کاتی تاقیکردنه‌وه‌دا خوی ناگری، جیا بیته‌وه له‌که‌سی راستگو، که به‌له‌که‌ی بی به‌رز ده‌بیته‌وه، و پایه و ریزی زیاتر ده‌ی، کار و کرده‌وه‌کانی گه‌شه‌ده‌کات،

() نووسه‌ر راقه‌ی نه‌م دوو نایه‌ته (۱۲۲، ۱۲۳) — نه‌کردوه، به‌وییه‌ی بی و ابووه دوربارهی نایه‌ته‌کانی (۴۷، ۴۸) سوپه‌تی به‌قه‌ره‌ن، به‌لام من به‌توزیک ده‌ستکاریه‌وه لی‌ره‌ده‌دانا‌نه‌ته‌وه. (وه‌رگی).

وهك ئالتونی پالفته‌کراو پالفته بکری، جا له پایه‌دارترین کهسانی راستگۆ له‌مه‌دا
خۆشه‌ویستی خوا ئیپراهم (سلاوی خوای لیبی) بوو.

﴿فَاتْمَن﴾ به ته‌واوی به‌جیگه‌یاند، که خوای گه‌وره ئه‌وی پی تاقیکرده‌وه،
وه‌فاداربوو له به‌رامبه‌ری، خوای گه‌وره سوپاسگوزاری بوو له‌سه‌ر ئه‌مه، بی‌گومان خوای
گه‌وره هه‌رده‌م سوپاسگوزاری "چاکه‌کارانه"، جا ﴿قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾
فه‌رمووی: "من ده‌تکه‌م به‌پیشه‌وا بۆ خه‌لکی" که شوینت بکه‌ون له رینوینیدا، به‌دوای تۆ
بکه‌ون به‌ره‌و به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی، به‌مه‌ش شایسته‌یی ستایشی به‌رده‌وام و پاداشتی زۆر
ده‌ییت، هه‌موو که‌سیک به‌گه‌وره‌ت ده‌زانی - سویند به‌خوا - ئه‌مه چاکترین پله‌یه، بۆ
ئه‌وه‌ی که کێپ‌کیکاران کێپ‌کیی تیدا بکه‌ن، به‌رزترین پیگه‌یه که چاکه‌کاران قۆلیان لی
هه‌لمالیی، ته‌واوترین دۆخ که به‌ده‌سته‌یترای، بریتیه له دۆخی په‌یامبه‌ره‌ وه‌به‌رزه‌کان
(أولو العزم) و شوینکه‌وتووایان له هه‌ر که‌سیکی راستگۆیه‌ک که شوین پیی ئه‌وانی
هه‌لگرتی، و بانگه‌وازیش بۆ خوای گه‌وره و ئاینه‌که‌ی بکات.

کاتیک ئیپراهم (سلاوی خوای لیبی) ئه‌م پیگه‌یه‌ی به‌ده‌سته‌ینا و پیی گه‌یشت، ئه‌وا
داوای هه‌مان شتی بۆ نه‌وه‌کانی کرد، ﴿قَالَ وَمَنْ ذُرِّيَّتِي﴾ وتی: له نه‌وه‌کانیشم، بۆ
ئه‌وه‌ی پله‌ی خۆی و نه‌وه‌کانی به‌رز بیته‌وه، ئه‌مه‌ش ده‌چینه نیویشه‌وایه‌تی کردنیه‌وه، که
چه‌نده دلسۆزه بۆ به‌نده‌کانی خوا، چه‌ند عاشقی زۆربوونی رینیشاندهرانه له نیویاندا، ئای
که ئه‌م وه‌ر و هیمه‌تانه چه‌نده به‌رز بوون و ئه‌م پیگانه چه‌نده بلند بوون.

خوای میه‌ره‌بان و خاوه‌ن لوتف و به‌خشنده وه‌لامی دایه‌وه، به‌وه‌ی که باسی ئه‌و
شته‌ی کرد که ریگه‌ له گه‌یشتن به‌م پیگه‌یه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿قَالَ لَا يَأُلُ عَهْدِي
الظَّالِمِينَ﴾ واته: "به‌لایی من سته‌مکاران ناگرته‌وه"، خوای گه‌وره فه‌رمووی پیشه‌وایه‌تی
له نایندا بۆ که‌سانیک نییه، که سته‌م له‌خۆیان ده‌که‌ن و زیانی پیده‌گه‌یه‌ن، له ریزی

دادەبەزىن، چونكى سەم و زۇردارى پېچەوانەنى ئەم پېگەيە، ئامرازى ئەم پېگەيە ئارامگرتن و دۇنيايى و باوەرى دامەزراو، ئەنجامەكەشى ئەوۋبە كە دەبى خاوەنى ئەم پېگەيە، خاوەنى باوەرىكى مەزن و كار و كردهۋى جاك بىت، رەوشتى جوان و خەسلەتى رېكويىك بىت، خۇشەويستى و ترسى تەواۋى ھەبى، ھەردەم بۇ لاي خوا بگەرپتەۋە، كەۋاتە سەم لە كوئى ئەم پېگەيە جىي دەبىتەۋە؟

ماناى ئايەتەكە ئەۋە بەدەستەۋە دەدات، كە كەسىك سەمكار نەبى ئەۋا پېشەۋايەتى بەدەستەخات، بەۋ مەرجهى كە ئامراز و ھۆكارەكان لەخۇدا بىنئىتەجى.

دواتر خۋاى گەۋرە باسى ئمورنەيەكى كرددوۋ، كە ھەردەمىيى و ئاھاژەيە لەسەر پېشەۋايەتى ئىپراھىم، ئەۋىش كەعبەى پىرۇزە، خۋاى گەۋرە كرددوۋيەتە پايەبەك لە پايەكانى ئىسلام، كە ھەموو گوناھ و تاۋانەكان دەسپىتەۋە.

چەندىن شۈبھەۋارى ئىپراھىم (سلاۋى خۋاى لىي) و نەۋەكانى ئەۋى تىدايە، كە پېشەۋايەتەكەمان بى ئاشنا دەكات، بارودۇخى ئەۋمان بۇ دەخاتەپرو، جا فەرەموۋيەتى: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ﴾ واتە: "و يادى ئەۋەش بگەنەۋە كاتىك كەعبەى پىرۇزمان كرده" شۈبھىك كە خەلك بۇ بىن، تا بەرژەۋەندى و سودى دىن و دونىايان بەدەست بچەن، بۇيە ھەردەم بۇ ئەۋانەى دىن، ھەمىشە جىي مەبەستە و روۋگەيە، ﴿وَأَمَّا﴾ كرددوۋيەتى بە "ئارامگە و پارىزاۋە" كە ھەموو كەسىك تىايدا پارىزاۋە، تەنانتە درندە و بىگيان و درەختەكانىش.

ھەر بۇيە لە سەردەمى نەفايدا - سەربارى ھاۋبەشدا نانىان - ئەۋپەرى رېزىيان لە كەعبەى پىرۇز دەگرت، كاتىك كەسىك بكوژى باوكى لە نىۋ حەرەمى كەعبەدا دەبىنى، ئەۋا پەلامارى نەدەدا، كاتىك ئىسلام ھات، رېز و پايەى زياتر و تايەتى بۇ دانا.

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّئًا﴾ واته: "شویئی ئیپراهیم بکه نه نوپژگه و شویئی خواپهرستی"، لهوانهیه مه بهست لئی ئەو شویئە بی، که ناسراوه و ئیستا نوپژ و خواپهرستی تیدا ده کری، ده شکەوینتە بهرامبەر دەرگای که عبه، مه بهستی له مه ئەوهیه: دوو پرکاتی تەواف و سوننه ته له پاش شویئ (مه قام) سی ئیپراهیمه وه بی، زۆریه ی رافه کارانی قورئان له سه ر ئەم بۆچوونه ن، لهوانهیه شویئ (المقام) لیره دا تاکیکی خراوه پال (مفردا مضافا) بی، به مهش هه موو شویئ و مه قامه کانی ئیپراهیم له حه جدا ده گریته وه، ئەویش هه موو شویئی په رسته شه کان له خۆده گری له "شویئی": تەواف، سه فا و مه روه (السعی)، وه ستان "له کیوی" عه ره فه، "مانه وه له" موزده لیفه، ره جکردنی شه یئانه کان، قوربانیکردن، جگه له مانهش له په رسته شه کانی دیکه ی حه جکردن.

به مهش مانای ئەم فه رمایشته: ﴿مُصَلِّئًا﴾ واته: شویئی خواپهرستی، مه بهست لئی له په رسته شه کانی حه جدا شویئ پی ئەو هه لبگرن، لهوانهیه ئەم مانایه په سه ندتری، چونکه مانای په که مهش ده چیته نیو ئەمه ی دووه مه وه، ده برینه کهش ئەمه له خۆده گری.

﴿وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي﴾ واته: سه روشمان بۆ ئیپراهیم و ئیسماعیل (سلاوی خویان لئی) نارد، فه رمانغان پیکردن که مالی من "مالی خوا" پاک بکه نه وه، له هاوبه شدانان و بی باوه ری و گوناها و تاوان، بیسی و پۆخلی، بۆ ئەوانه ی ﴿لِلطَّائِفِينَ﴾ به ده وریدا ده سوپرینه وه "تەواف ده که ن"، ﴿وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ واته: "بۆ ئەوانهش که تیدا ده میننه وه و رکوع و کړنوش ده بن"، مه بهست لئی ئەوانه یه که نوپژ ده که ن.

تەواف به پیش خستوه، چونکه تاییه ته به که عبه ی پیروژ، دواتر باسی مانه وه له مزگه وت (ئیعتکاف) سی کردوه، چونکه تاکه مه رچی مانه وه یه له مزگه وت، پاشان باسی نوپژی کردوه، له گه ل ئەوه ی که نوپژ چاکترین په رسته شه، خوی به دیهینەر که عبه ی

پیروزی لہ گہل نوپژدا باسکردوہ، لہبہر چہند سووڈیک، لہوانہ: نئمہ گوزارشت لہ پیدآگری و زور پابہندبوونی ئیپراہیم و ئیسماعیل (سلاوی خوی لیجی) دہخوازی سہبارت بہ پاکر آگری کہ عہدی پیروز، چونکہ مالی خویہ، جا ئہوپہری ہہولی خویان دہدا، توانای خویان لہمہدا خہرج دہکرد. یہ کیکی تر ئہوہ بوو: بہیہ کہوہ باسکردنی مالی خوا و نوپژ، ریزداری و بہ پیروز دانان دہخوازی، لہ میانہ پیدا فرمانکردن ہہیہ بہ بہندہکانی خوا، تا بہ گہورہ و بہ ریزی دابین. یہ کیکی تر ئہوہیہ: نئم بہیہ کہوہ باسکردنہ، ہژکاری راکیشہری دلہکانہ.

(۱۲۶) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿۱۲۶﴾

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ واتہ: یادی ئہوہ بکہنہوہ، کاتیک ئیپراہیم (سلاوی خوی لیجی) وتی: "پہروہردگارم، نئم شارہ بکہ شاریکی نارام و لہ جورہا رزق و پروزی بہ خہلکہ کہی بہ خشہ، تاییہت بہوانہیان کہ باوہریان بہ خوا و بہ پروزی دواہی ہہیہ"، ئیپراہیم (سلاوی خوی لیجی) نرای بو نئم مالہ "کہ عہدی پیروز" کرد، داواہی کرد کہ خوی گہورہ بیکانہ شاریکی نارام و پاریزراو و لہ جورہا رزق و پروزی و بہرہم و بہرہومہکان بہ دانیشٹوانہ کہی بدات، دواتر ئیپراہیم (سلاوی خوی لیجی) نئم نزایہی تاییہت کرد بہ باوہرداران، "ئہوہی کہ باوہری ہہیہ بہ خوا و پروزی دواہی" نئمہش و ہک رہوشتبہرزی و نئدہب نواندن بہرامبہر بہ خوی گہورہ، چونکہ نرای یہ کہمی بہ رہہایی

بوو، جا‌خوای‌گه‌وره‌وه‌لّامی‌به‌سنووردارکردنی‌دایه‌وه، به‌وه‌ی‌که‌په‌یامی‌ئه‌و‌سته‌مکار‌ناگریته‌وه.

کاتی‌ک‌نزای‌بو‌ئه‌وان‌کرد‌بو‌ئه‌وه‌ی‌خوای‌گه‌وره‌رزق‌و‌رؤزیان‌بییدات، تابه‌تیشی‌کرد‌به‌باوه‌پرداران، له‌کاتی‌کدا‌رزق‌و‌رؤزی‌خوا‌گشتگیره، باوه‌پردار‌و‌بی‌باوه‌ر‌و‌سه‌ریی‌چیکار‌و‌گوپرایه‌ل‌ده‌گریته‌وه، خوای‌پایه‌به‌رزق‌فه‌رموویه‌تی: "﴿قَالَ﴾ خوای‌گه‌وره‌ش‌فه‌رمووی: "﴿وَمَنْ كَفَرَ﴾ واته: "ئه‌وه‌ش‌که‌بی‌باوه‌ر‌ده‌بی"، بی‌باوه‌ره‌کانیش‌بی‌به‌ش‌ناکه‌م، به‌وان‌و‌باوه‌پردارانش‌ده‌به‌خشم، جا‌موسلمان‌پشت‌به‌رزق‌و‌رؤزی‌ده‌به‌ستی‌بو‌خوابه‌رستی، دواتر‌له‌م‌ناز‌و‌نیعمه‌تانه‌دا‌ده‌چیته‌به‌هسته‌وه، به‌لام‌که‌سی‌بی‌باوه‌ر "﴿فَأَمَّتْهُ قَلِيلًا﴾ واته: که‌میک‌مؤله‌تی‌بیده‌ده‌م" ماوه‌یه‌کی‌که‌می‌بیده‌دری، ﴿ثُمَّ اضْطَرَّهٗ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ واته: ناچاری‌ده‌که‌م‌و‌به‌زوره‌ملی‌ده‌ریده‌هینم "له‌م‌ناز‌و‌نیعمه‌تانه‌دا"، ﴿إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ "به‌ره‌و‌ناگری‌دوزه‌خ‌ده‌یه‌م، بی‌گومان‌ئه‌مه‌خراپترین‌ناکام‌و‌چاره‌نوو‌سه".

(۱۲۷ - ۱۲۹) ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿۱۲۷﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿۱۲۹﴾

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾ واته: یادی‌ئبراهیم‌و‌ئیسماعیل‌بکه‌نه‌وه، کاتی‌ک‌بناغهی‌که‌عبه‌ی‌پروزیان‌داده‌مه‌زراند‌و‌به‌رزده‌کرده‌وه،

چۆن بەردەوام بوون لەسەر ئەم كارە مەزىنە، چ ئومىد و ترسىك بارودۇخى ئەوانى داگرتىبو، تەننەت - لەگەل ئەم كارەشدا - ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا﴾ "پەرورەردگارمان كارەكەمان لىوەر بگرە" لە خوای گەرە دەپارانەوہ تا كردهوہكانيان قبول بكات، تا بەرژەوہندى و سودى گشتى تىدایى. "﴿إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ واتە: بەپراستى تۆ بيسەر و زانای".

"﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ﴾ واتە: پەرورەردگارمان؛ بەمانگىرە لەوانەى موسلمان و ملكەچى تۆن، لە نەوہكانيشمان ئوممەتىكى ملكەچ و گوپرايەل بۆ فەرمانەكانت بەدیهينە، بۆ خويان و نەوہكانيان لە پەرورەردگار پارانەوہ، تا لەسەر ئىسلام و موسلمانيتيان بھيلىتەوہ، كە حەقىقەتەكەى ملكەچبوونى دلە بۆ پەرورەردگار، ملكەچبوونەكە ئەندامەكانى جەستەش دەگرىتەوہ.

"﴿وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا﴾ واتە: فېرى "خوایپراستى و پەرستشەكانمان" بگە بە پيشاندن و خستەپروو، تا كارىگەرتر و جوانتر پیمان بگات، دەكرى مەبەستى لە (المناسك): ھەموو پەرستشەكانى حەج بى، ھەرۆك چوارچىوہ و شوپى ئايەتەكە ئاماژە بەمە دەكات، لەوانەشە مەبەستى: لەوہ گشتگىرتر بى، ئەويش "فېركردنى" ھەموو ئايىن، تىكراى پەرستشەكان بگرىتەوہ، ھەرۆك گشتگىرى دەرپىنەكە ئاماژە بەمە دەكات، چونكە (النسك): پەرستش و خوایپراستىيە، بەلام ئەمە بەشيوہبەكى نەرىقى زالبووە بەسەر ئەو پەرستشەنەى كە لە حەجدا دەكرىن، "بۆيە پىيان دەوترى: مەناسكى حەج"، كەواتە مەبەست و ئامانجى نزا و پارانەوہكەيان دەگرىتەوہ بۆ سەرخستن بۆ زانستى بەسوود و كار و كردهوى چاك.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌نده - هه‌ر كه‌سێك بێ - دوو‌چاری كه‌موكورتی ده‌بی، بیویستی به‌ تۆبه‌یه، بۆیه وتیان: ﴿وَتُبَّ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ "واته: تۆبه‌مان لیوه‌ر‌بگه‌، بێ‌گومان هه‌ر تۆ تۆبه‌ وه‌ر‌گر و میه‌ره‌بانی".

﴿رَبَّنَا وَاَبْعَثْ فِيهِمْ﴾ واته: "په‌روه‌ر‌دگارا له‌ نیویاندا په‌یامبه‌ریك په‌وانه‌ بکه"، له‌ نیو نه‌وه‌كاناندا، ﴿رَسُولًا مِنْهُمْ﴾ "په‌یامبه‌ریك كه‌ له‌ خۆیان بێ"، تا پله‌ی ئیپراهیم و ئیسماعیل (سلاوی خویان لی) زیاتر پی به‌رز بیته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی ملكه‌چی بن و به‌ چاکی بیناسن، ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ﴾ "واته: ئایه‌ت و به‌لگه‌کانی تۆیان به‌سه‌ردا بخۆبیته‌وه"، به‌ ده‌ر‌پین و له‌به‌ر‌کردن و نه‌زه‌ر‌کردن، ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ "واته: فی‌ری" مانا و مه‌به‌ستی "ئایه‌ته‌کانی کتیی خوا و دانایان بکات".

﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ واته: پاک‌سازیان بۆ بکات"، به‌ په‌روه‌ر‌ده‌کردن له‌سه‌ر‌کار و کرده‌وه‌ی چاک، خۆدوور‌گرتن له‌ کرده‌وه‌ی پيس و نابوخت، كه‌ ناخ و ده‌روون پی پيس ده‌بی نه‌وه‌ك پاک‌سازبی.

﴿اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ﴾ واته: به‌پراستی تۆ زالی به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا، هه‌ج شتی‌ک ده‌سته‌وه‌سانی هیز و توانای تۆ ناکات، ﴿الْحَكِيمُ﴾ "دانا و خاوه‌ن حیکمه‌تی"، شته‌کان ده‌خه‌يته شوینی شایسته‌ی خۆیان، جا تکات لی‌ده‌که‌ین به‌ بال‌آده‌ستی و داناییه‌که‌ت، نه‌و په‌یامبه‌ره له‌ نیویاندا په‌وانه‌ بکه.

خوای گه‌وره‌ نزاکه‌ی نه‌وانی گه‌را کرد، ئەم په‌یامبه‌ره‌ پایه‌به‌ر‌زه‌ی په‌وانه‌کرد، که به‌هۆی ئه‌وه‌وه‌ خوای گه‌وره‌ میه‌ره‌بانی نواند له‌گه‌ل نه‌وه‌کانی ئه‌واندا به‌تایه‌تی و له‌گه‌ل تیک‌پرای به‌ده‌یه‌نراوانیش به‌گشتی، هه‌ر بۆیه‌ په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلاوی خوای لی) فه‌رموو‌یه‌تی: ((أَنَا دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ))، واته: من نه‌ج‌امی نزاکه‌ی ئیپراهیمی باوکم.

ئینجا خوای گه‌وره که به‌م جوړه ئیپراهیمی (سلاوی خوای لیبی) پایه‌برز و گه‌وره کرد، ئینجا باسی سیفته‌ته کامله‌کافی کرد، خوای پایه‌برز له‌وباره‌یه‌وه فه‌رموویه‌تی:

(۱۳۰ - ۱۳۴) ﴿وَمَنْ يَّرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ﴿۱۳۰﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلَمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۳۱﴾ وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۲﴾ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۳﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۳۴﴾

"﴿وَمَنْ يَّرْغَبْ﴾" واته: بی‌گومان ته‌ئا ته‌و که‌سه پشت له ﴿عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ﴾ ریاز و بیروباوه‌ری ئیپراهیم ده‌کات، دواى ئه‌وهی ئاشنای پایه و گه‌وره‌یه‌که‌ی بووه، ﴿إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ واته: "ئه‌و که‌سه نه‌بی" که خوای نه‌زان و نه‌فام و ریسواکردووه، به‌یستی و نرمی خوای رازیبووه، له‌گریه‌ست و مامه‌له‌یه‌کی دؤراودا فرؤشتوویه‌تی، هه‌روه‌ک چؤن که‌سیک رینوینکار و به‌رچاوورؤشن و کاملتر نییه له‌وهی که شوین بیروباوه‌ر و ریازی ئیپراهیم که‌وتووه.

پاشان خوای پایه‌برز باسی بارودؤخی ئیپراهیممان (سلاوی خوای لیبی) بؤ ده‌کات، جا ده‌فه‌رمووی: ﴿وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا﴾ واته: به‌راسی ئه‌ومان "له‌دونیا‌دا" هه‌لئارد، سه‌رمانخست بؤ ئه‌جامدانی کار و کرده‌وهی "چاک"، که به‌هؤیه‌وه بووه یه‌کیک

لە ھەلیژێردراوە پایەبەرزەکان، ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ "لە دواڕۆژیشدا لە چاکەکارانە" و لەو کەسانە یە کە پلەویایە ی بەرزیا ن بۆ ھەبە.

﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ﴾ "یادی ئەو بەکنەو، کاتی ک بەروەردگاری پێی فەرموو: ملکە چ بە، ئەویش" لە میانە ی ملکە چبوون و گوپرایەلی بۆ فەرمانی خوا: "﴿قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ "وتی: ملکە چی بەروەردگاری جیھانیانم"، لە رووی دلسۆزی و یە کخواناسی، خوێشەویستی و تەنھا گەرانووە بۆ لای ئەو، بۆ یە یە کخواناسی سێفەتی ئەو بوو.

"﴿وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ﴾ واتە: ئیبراھیم و یەعقوب (سلاوی خویان لیی) نامۆزگاری کور و نەوەکانیان کرد بە یە کخواناسی"، ئەم یە کخواناسیە وە ک سێفەت لە نەوەکانیشی مایەو، چونکە ئەوانی بەم سێفەتە راسپارد، بەمەش ئەم چەمکە "واتە: بیروباوەر" لە دوا ی ئەو پشتاو پشست مایەو، تا گەیشتە یەعقوب (سلاوی خوی لیی) و ئەویش نامۆزگاری کور و نەوەکانی کرد بە یە کخواناسی.

جا ئیو - ئە ی نەوەکانی یەعقوب - باوکتان ئیو ی بە تاییەت راسپاردوو، بیویستە بە تەواوی ملکە چ بن، شوین کۆتا پیغمبەر (درود و سلاوی خوی لیی) بکەون، فەرموویەتی: "﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ واتە: "رۆلە شیرینەکانم، خوی گەورە لە میھەربانی و بەخششی خۆیووە لەگەڵتان، ئەم ناین و بەرنامە و ریبازە ی" بۆ ئیو ھەلیژاردوو، کەواتە ئەم ناینە بەرپا بکەن، با جییە جیکردنی ریسا و یاساکانی بیئە سێفەتتان، ئاکار و رەوشتەکانی خۆتان یی برازیننەو، بەجۆری ک لەسەر ئەمە بەردەوام بن، کە کاتی ک مەرگیش بەرەو رووتان دیت لەسەری عەمر، چونکە

ههږ كهسك لهسهږ ههږچيهك بڙيهت لهسهږ ههمان شت دهمریت، دواتر لهسهږيشی زیندوو دهیتهوه.

لهبهږ نهوهی جو لهكهكان پیمان وابوو لهسهږ ئاینی ئیږاهیمن (سلاوی خوی لیې)، نهویش لهسهږ ئاینی یهعقوبن (سلاوی خوی لیې)، خوا نکولی لهوان کردوو و فهرموویهتی: "﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ﴾" واته: "یان" نیوه نامادهبوون، کاتیک پشهکی و هوکارهکانی "مردن له یهعقوب (سلاوی خوی لیې) نزیکبووه و لهسهږمهږگداوو"، جا ناوبراو بو تاقیکردنهوه و بو نهوهی تا دنیای کاتیک که له ژباند ماوه، رولهکانی راسپارده تا ناموزگاری نهو جیهجی دهکن، ﴿إِذْ قَالَ لِنَبِيِّهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي﴾ "یادی نهوه بکهوه کاتیک یهعقوب (سلاوی خوی لیې) به رولهکانی وت: چ شتیک له دوی من دهپرستن؟"، نهوانیش وهلامیکی دنیابهخشیان دایهوه و ﴿قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَاللَّهُ أَبَاتُكَ إِبرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا﴾ "وتیان: خوی تو و باو و بابیرانت، ئیږاهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق دهپرستن، که تاك و تههایه"، هیچ هاوبهش و هاوتایهکی بو دانانین، ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ "واته: بهدنیابهوه نیمه ملکهچی فهرمانهکانی خوی گورهین"، بهمهش یهکخواناسی و نهجامدانی کار و کردهوهی "چاکیان" بهیهکهوه کو کردهوه لهخویاندا.

شیکي زانراوه نهوان نامادهی سهږمهږگی یهعقوب (سلاوی خوی لیې) نهبوون، چونکه نهو کات ههږ له دایک نهبوون، جا که ناماده نهبوون "ناتوان بزنان چی پرویداو"، بویه خوی گوره ههوال دهوات لهبارهی نهوهی که یهعقوب (سلاوی خوی لیې) ناموزگاری رولهکانی کردوو بهوهی که یهکخواناس بن نهك لهسهږ ریبازی جو لهکایهتی برؤن.

دواتر خوی پایه بهرز فەر موویه تی: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "ئهو ئوممه ته" رۆیشت و تیپه ری، هه ر به کیك بهر پسه له كار و كرده وه كانی، هه ر به كیش به پی كرده كه ی سزا و پاداشت و هه رده گرتیه وه، هه چ كه سیك به گونا هه ی كه سیكی دیکه سزا نادریت، تاكه شتیك مایه ی كه لك و سوودی خاوه نه كه ی بی باوه ر و له خواتر سانیه تی، جا سه ر قائل بوونتان "ئه ی جو له كه كان" به و بانگه شه كرده ی كه ئه وان له سه ر ئاین و ریبازی ئه وان، ته نها به گو فتار به ریبازی ئه وان رازی بوون، شتیكی به تال و بی ناوه روكه، به لكو بیویسته له سه رتان له و بارودوخه رابمئن كه ئیوه تییدان، كه ئایا به م بارودوخه شایسته ی رزگار بوون یان نا؟

(۱۳۵) ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ۱۳۵ ﴿

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ واته: هه ر به کیك له جو له كه و گاو ره كان "وتیان: بینه جو له كه یان گاو، تا رینویی وه رگرن"، و بانگی مو سلمانان یان ده كرد، تا بچه نیو ئاینی ئه وان وه، بیان و ابوو كه ئه وان له سه ر ری راستن، جگه له وانیش له گو مراییدان، ﴿قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ "ئه ی په یامه ر (درود و سلأوی خوی لی)" وه ئامیكی تیر و ته سه لیان بده وه و "بلی: نا به یچه وان وه، به لكو شوین ئاین و ریبازی ئیبراهیم ده كهوین، كه به كخواناسه"، پرووی له خوی گه وه، پشی له هه موو شتیكی تر جگه له خوا كرده وه، خوا به یه كگه ر و دووره په ریزه له ها وه شدانان، ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ واته: هه رگیز له ها وه شدانه ران نه بووه"، به راستی له شوینكه وتی

ئېپراھیمدا (سلاوی خوی لی) رېئوی ههیه، پشت کردن له رېياز و ئایی نهو، کوفر و بی باوه ری و سەرلېشیوانه.

(۱۳۶) ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۱۳۶﴾

ئەم ئایەتە پېرۆزە، هەموو ئەو شتانه لەخۆ دەگری، کە پێویستە باوەرداران باوەریان بی هەبی.

جاك بزانه باوهر بهراستدانی دلّه به تهواوی بەم بنچینه و پایانه، ئەم دانپێدانانه کار و کردەوه کانی دل و ئەندامه کانی جهسته دهگریتهوه، - بەم پێه - ئیسلامیش لەخۆ دەگری، تەنانهت هەموو کردەوه جاکه کان دهگریتهوه، ئەمانه بهشیکن له باوهر و شوینەواریکن له شوینەواره کانی، جا که وشە ی ئیمان و باوهر "به تهها" باسکرا، ئەوا ئەو شتانه دهگریتهوه که باسمانکردن، بههه مان شیوه ئیسلامیش که "به تهها" باسکرا، ئەوا باوهر پش دهگریتهوه، ئەگەر ئیمان و ئیسلامیش بەیه کهوه باسکران، ئەوا ئەو کاته ئیمان و باوهر گوزارشت دەبی له دانپێدانان و بهراستدانی دل، ئیسلامیش گوزارشت دەبی له کردەوه دیاره کان، بههه مان جور کاتیک باوهر و کار و کردەوه ی جاکیش بەیه کهوه باس دهکرین، ههه مان لیکدانه وهیان بۆ ده کری.

خوای گهوره دهفهرمووی: ﴿قُولُوا﴾ واته: به زمانتان "بلین"، به جوریک کۆک و هاواناهنگ بی له گەل ئەوهی که له دلناندایه، ئەمه به گوفتاری کامل، که پاداشت و سزای لێده پشکوێتهوه، ههروهک چون به زمان دهبرین به بی باوهر بوونی دل و به دوور وویی و بی

باوەرى دادەنرى، جا قسەيەك كە كىردارى دلى لەگەلدا نەي، كارىگەرى نىيە و سودىشى كەمە، گرىمان ئەگەر بەندە پاداشتىشى لەسەر وەرېگىتەو، بەو مەرجهى قسەكە چاك بى و بناغەى باوەرى لەگەل دابى، بەلام جىاوازى ھەيە لە نىوان قسەى روت، لەگەل ئەو قسەيەى كە كىردەوئى دلى لەگەلدايە.

سەبارەت بەم فەرمايشتە: ﴿قُولُوا﴾ ئامازەيە بۇ راگەياندى بىروباوەر، و خستەپرور و بانگەوازى بۇ كىردى، چونكە بناغە و بنچىنەى ئايە.

دەربارەى ئەم فەرمايشتە: ﴿أَمَّا﴾ "واتە: باوەرمان ھىناو،" ھاوشىوئى ئەم فەرمايشتە كە ئەنجامدانى كىردەوئى لىبەرھەم دى، دراوئە پال ھەموو ئومەت، ئامازەيە بۇ ئەوئى پىويستە لەسەر ئومەت، دەستېگى بە تىكراى بەرنامەى خواو، ھاندانە بۇ بەكگرتن تا پالئەر و ئامانجيان بەك بى، كار و كىردەوئى شىيان بەكگرتو بى، لەھەمان كاتدا رېگىرى دەكات لە پەرتەوازەيى، ئەوئى لىدەخوئىرېتەو كە باوەرداران وەك بەك جەستەن.

ئەم فەرمايشتە: ﴿قُولُوا أَمَّا بِاللَّهِ﴾ تا كۆتايى ئايەتەكە، ئامازەيە بۇ ئەوئى كە دروستە مروف باوەر بداتە پال خوى، بەشىوئەكى كۆت و بەندكراو، بەوييەى كە پىويستە، بەيچەوانەى ئەوئى كە دەوترىت: ((من باوەردارم)) و ھاوشىوئەكانى، چونكە ئەم جۆرە گوزارشتانە تەھا بە بەستەوئە بە ويستى خواى گەورەو دەوترى، "بۇ ئوونە دەوترى: ئەگەر خوا بىوئى باوەردارم"، لەبەر ئەوئى "وتنى ئەمە بەي بەكارھىنانى ويستى خوا و گوزارشتە ھاوشىوئەكانى" پاكانە كىردنە بۇ خود، و گەواھىدانى لەسەر ئەوئى باوەردارە.

جا كە دەفەر موئى: ﴿أَمَّا بِاللَّهِ﴾ واتە: "باوەرمان بە خواى گەورە ھىناو،" بەوئى كە بوونى ھەيە و تاك و تەھايە، خواوئى ھەموو سىفەتە كامەلەكانە، پاك و بەرزە لە گشت

که موکورتیه کان، هەر ئه و شایسته ی پهرستنه، نابی له هیچ پهرستشیکدا هاوبه ش و هاوه ئی به هیچ جوړیک یو دابنری.

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا﴾ "واته: باوه ریشیمان هیناوه به و پیامه ی که بومان دابه زینراوه"، که قورنای بهرز و سوننه تی به ییز ده گریته وه، ههروه ک خوی پایه بهرز له و باره وه ده فهرمووی: ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ نیسا: ۱۱۳، واته: "خوی گه وه کتیب و حکمه ت و دانایی یو سه ر تو دابه زاندوه"، به مهش باوه رپوون ده گریته وه به ناوه رپوکی کتیبی خوا و سوننه تی په یامبه ره که ی، له باوه ر هینان به سیفته ته کانی خوی به دبه ینه ر، خاسیه ت و سیفته تی په یامبه ره کانی، دواپوژ، جهانی نادیار (عهیب) ی راپردوو داهاتوو، ههروه ها باوه رپوون به و حوکمه شه رعیه فه رمانکه رانه ی تییدان، له گهل حوکمه کانی سزا و جگه له مانه ش.

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ "واته: باوه ریشیمان هیناوه به و پیامه ی که یو ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه عقوب و ئه سباط (نه وه کانی یه عقوب) هاتوو، به و په یامه ش که یو موسا و عیسا هاتوو، و به و په یامانه ش که یو ییغه مبه ران (سلأوی خوا له هه موویان ی) دابه زیوه له لایه ن پهروه ردگار یانه وه"، ئه مه باوه رپوونی تییدایه به هه موو ئه و کتیبانه ی که یو هه موو ییغه مبه ران دابه زیون، باوه رپوونیشی تییدایه به ییغه مبه ران به گشتی، ئه و ییغه مبه رانه ش که له م ئایه ته دا ئاهاژدیان ییدراوه به تابه تی، به هوی ئه وه یه که ییغه مبه رانی ناوبراو ریز و پایه یه کی مه زنیان هدی و خاوه نی شه رعیه تی گه وره ن، که واته له باوه رپوون به ییغه مبه ران و کتیبه ئاسمانیه کان، واجه و ییویسته باوه رداران باوه رپان به هه مووان هه ی به گشتی، دواتر ئه وه ی که به تیروته سه لی به سروش باسیکرای ئه و ییویسته ئیمه ش به تیروته سه لی باوه ری بییه نین.

سه‌بارت به‌وش که فهرموویه‌تی: ﴿لَا تُفَرِّقْ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ﴾ واته: "جیاوازی له نیوان هیچ به‌کیکیاندا ناکه‌ین"، به‌لکو باوهرپان به هدر هه‌موویان هه‌یه، نه‌مه‌یه تایه‌ته‌ندی مو‌سلمانان، که به‌هویوه جیاوازن له شوینکه‌وتووی ههر ناینیکی تر.

جوله‌که و گاور و صابینه‌کان و جگه له‌وانیش، — ته‌گهر باوهرپیشان وایی که باوهرپان هه‌یه، به‌په‌یامی نه‌و په‌یامهر و کتیبه‌ ئاسمانیه‌ی باوهرپان پی‌هه‌یه — نه‌وا له‌گه‌ل نه‌وشدا باوهرپان به‌په‌یامهرانی دیکه‌ نیبه، به‌مه‌ش جیاوازی له نیوان په‌یامهر و کتیبه‌ ئاسمانیه‌کان ده‌کن، که باوهرپان به‌به‌شیکان هه‌یه، بی باوهرپیشن به‌به‌شیکی دیکه‌یان، به‌مه‌ش به‌هوی به‌درۆخسته‌وه‌ویان بو به‌شیک له په‌یامهر و کتیبه‌ ئاسمانیه‌کان، باوهرپه‌کیان هه‌لده‌وه‌شینته‌وه، جا نه‌و په‌یامهره‌ی که نه‌وان بیان وایه باوهرپان پی‌هه‌یه، نه‌وا نه‌و په‌یامهره‌هه‌موو په‌یامهره‌کانی دیکه‌ی و به‌تایه‌ت محهمه‌دی (درود و سلّوی خوی لی‌ی) به‌راستداناوه، بو به‌ته‌گهر خاوه‌ن کتیبه‌کان پیغه‌مه‌هر محهمه‌د (درود و سلّوی خوی لی‌ی) به‌درۆ بجه‌نه‌وه، نه‌وا به‌مه‌ نه‌و هه‌واله به‌درۆده‌خه‌نه‌وه، که په‌یامهره‌کیان بیانی داوه، به‌مه‌ش بی باوهرپه‌ن به‌په‌یامهره‌کانیشان.

له‌م فهرمایشته‌دا: ﴿وَمَا أَوْلِيَّ النَّبِيِّنَ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ نماژه هه‌یه بو نه‌وه‌ی به‌خششی ناین، به‌خششی راسته‌قینه‌یه، که به‌کامهرانی دنیا و دوارپۆژوهه وابه‌سته‌یه، فهرمانی پی‌ نه‌کردوین، که باوهرپه‌یین به‌ده‌سه‌لات و سامان و هاوشیوه‌کانی نه‌مانه که به‌پیغه‌مه‌هران دراوه، به‌لکو فهرمانان پیکراوه که باوهرپدار بین به‌و کتیب و شه‌ریعه‌تانه‌ی که بیان دراوه، هه‌روه‌ها نه‌وه‌شی له‌خوگر تووه که په‌یامهران ته‌ها راگه‌یه‌نهری په‌یامی خوان، نیوه‌ندگیرن له نیوان خوا و به‌دیپه‌نراوانی له راگه‌یاندنی ناینی خوا به‌به‌دیپه‌نراوان، که واته هیچ شتیکیان به‌ده‌سه‌ت نیبه له نایندا.

له‌م فه‌رمایشته: ﴿مِنْ رَبِّهِمْ﴾ ناماژه هه‌یه بو‌ئه‌وه‌ی، که خوای گه‌وره له‌کاملی په‌روه‌ردگاریتی خو‌یه‌وه‌یه، که کئی بو‌بنده‌کانی دابه‌زاندووه و په‌یامبه‌رانی بو‌ناردوون، په‌روه‌ردگاریتی خوا‌ئه‌وه ناخوازی که به‌هه‌ره‌مه‌کی فه‌راموشیان بکات.

مادهم ئه‌و په‌یامه‌ی به‌یغه‌مبه‌ران دراوه، له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاره‌وه بوو، ئه‌وا جیاوازی ده‌رده‌که‌وی له‌نیوان پیغه‌مبه‌رانی خوا و ئه‌وه‌ش که بانگه‌شهی پیغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، جا جیاوازیه‌که رووده‌دات له‌نیواناندا له‌گه‌ل زاینی ئه‌و شته‌ی بانگه‌شهی بو‌ده‌که‌ن، په‌یامبه‌رانی خوا ته‌ها بانگه‌واز بو‌چاکه و ریگری له‌هه‌رچی خراپه‌یه ده‌که‌ن، هه‌ر به‌کیکیشی له‌په‌یامبه‌رانی خوا په‌یامبه‌ره‌کانی دیکه به‌راست داده‌نی، گه‌واهی راستی و ره‌وایی بو‌ده‌دات، به‌بی‌ئه‌وه‌ی دژایه‌تی و تیکگیرانیا‌ن هه‌بی، چونکه هه‌موویان له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاره‌وه هاتوون: ﴿وَلَوْ كَانِ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ نیساء: ۸۲. واته: "خو‌ئه‌گه‌ر ئه‌م قورئانه له‌لایه‌ن جگه له‌خوای گه‌وره‌وه هاتبوایه، ئه‌وا تیکگیرانیکی زور تیدا به‌دیده‌کرا".

ئه‌مه‌ش به‌یچه‌وانه‌ی بانگه‌شهی ئه‌و که‌سه‌یه که به‌درۆ بانگه‌شهی پیغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، که هه‌وال و فه‌رمان و ریگریه‌کانیا‌ن تیکگیراون، هه‌روه‌ک ئه‌مه زانراوه له‌به‌سه‌ره‌اتی هه‌موو ئه‌وانه‌ی ئه‌م بانگه‌شه‌یه‌یا‌ن کردووه و زانراویشه بانگه‌شه‌یا‌ن بو‌چی کردووه.

دوای ئه‌وه‌ی خوای پایه‌بنند، هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی خسته‌روو، که ده‌بی باوه‌ردار بر‌وای بی‌هه‌بی به‌گشتی و تاییه‌تی، ئه‌وا قسه به‌بی کردار سوودی نای، دواتر فه‌رموویه‌تی: ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ واته: ئیمه‌ملکه‌چی گه‌وره‌یی خوای گه‌وره‌ین، به‌ده‌ر و ده‌رووتمان (بظاه‌رنا و باطننا) پایه‌ندی به‌ندایه‌تی ئه‌وین، په‌رستش به‌دلسۆزی هه‌ر بو‌خوا ده‌که‌ین، به‌رکار (المعمول) سی پیشخستووه که ﴿لَهُ﴾ به‌سه‌ر کارادا ﴿مُسْلِمُونَ﴾.

ئەم ئایەتە پیرۆزە، - سەرباری کورتی و پوختییەکی - ئەوا سی جۆرەکی یەكخووناسی لەخۆگرتوو: یەكخووناسی لە پەرورەدگار تیدا، یەكخووناسی لە پەرستراوتیدا، یەكخووناسی لە ناو و سیفەتەکاندا.

باوەربوونیشی لەخۆگرتوو بە هەموو بەیامبەرەکان و کتیبەکانی خوا، لە دواى گشتاندا بەتایبەتی باسی کردوو، کە ئاماژە بە یۆ پایەداری، هەر و هەر بەراستدانانی بە دل و زمان و ئەندامەکانی جەستە و دڵسۆزی یۆ خوا لە هەمو ئەمانەدا، جیاوازی تیدا بە ئیوان بەیامبەرە راستگۆکان و ئەوانەى کە بەدرۆ بانگەشەى یەغەمبەراییەتی دەکەن. هەر و هەر خواى بەدیھینەر بەندە باوەردارەکانی فیر دەکات چون ئەمە دەربەرن، ئاماژەشى بە پەھەت و بەخششی خواى گەرە کردوو، کە چون بەخششە ئاینەکانی لەگەڵدا کردوون، کە کامەرانى دنیا و دواپۆزی بیانەرە پەبەستن.

پاک و بیگەردى یۆ ئەو زاتەى کە کتیبى خۆى کردۆتە روونکەرەوى هەموو شتیک، هەر و هەر مایەى پەھەت و میهرەبانى یۆ کۆمەلانیك کە باوەر دەھینن.

(۱۳۷) ﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (۱۳۷)

﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ﴾ واتە: ئەگەر "ئەوان" خاوەن کتیبەکان باوەریان هینا، - هاوشیوەى ئەوئەى ئیو باوەرداران یی هینا، ئەى کۆمەلای باوەرداران - بە هەموو بەیامبەرەکان و کتیبە ئاسمانیەکان، کە سەرەتا بەیامبەر و کتیبى ئاسمانى یۆ ئەوان رویشتوو، لە پیش هەموو بەیامبەرانی شەو: دواھەمین و مەزنتەریان، کە بەیامبەر محەمەد (سلاوى خواى لیبى) و قورئانى پیرۆزە، تەگما ملکەچى خوا بوون، جیاوازیان نەکرد لە ئیوان هیچ یەکیك لە بەیامبەرانی خوا، ﴿فَقَدْ اهْتَدَوْا﴾ "ئەو بەدلتایەو رینوینان وەرگرتوو بەرەو"

ږیگه ی ږاست و ږهوان، که باوهږدار دهگه یه نیته بههسته ږږ له ناز و نیعمه ته کان، واته: نهوانه هیچ ږیگه یه کیان نیه یو ږینوینی وهرگرتن، تهنما بهم باوهږ و نیمانه نه بی، به بیچه وانه ی گومانیان که وتیان: ﴿كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ واته: "وهرنه سهږ نایی جو له کابه تی یان گاوری به تی، بهمهش ږینوینیان دهسته ده کوی".

ږینوینی ((الهدی)): زانین و ناشنابوونه به حق و ږاستی و کارکردنه بی، دژه کهی گوږایی و لیشیوان و ناشنا نه بوونه به زانست، و گوږایی له کار و کرده وده له دوی زانین، نه مهش نهو به ږهږه کانی و سهږ لیشیوانه بووه که له سهږی بوون، ﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ﴾ واته: نه گهر پشتیان تی کرد نهوه له به ږهږه کانی و دووه ږه کیدا ده بن، کاتیک پشتیان له په یامی خوا کرد و فهږامویشیان کرد، که سی به ږهږه کار (المشاق): نه ووه به که له به ږهږه کیدا ده بی، خوا و په یامبهږه که شی له به ږهږه کی دیکه دا ده بن، جا له به ږهږه کانی دا دژایه تی و دوژمنایه تی تووند گه لاله ده بی، بهمهش یه کی که له دهږه نه خامه کانی نه م دژایه تیه نهوه ده بی که هه ول ده ده ن تا نازاری په یامبهږه بدن، ﴿فَسِكْفِيكُمُ اللَّهُ﴾ واته: "خوای گه ووه ده تپاریزی له پیلانگپریه کانیان"، ههږ بو په خوای گه ووه به لینی به په یامبهږه کیدا نه وانی له کول بکاته وه، ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ﴾ چونکه به ږاستی خوا بیسهږی هه موو ده نگیکه، به جیاوازی زمانه کان و هونهږی نواندنه کان که به یی بیویست "به نده کان ده نیونین"، ﴿الْعَلِيمُ﴾ زاناشه به ووهی نیستا چی ده که ن و له ږاږدووشدا چیان کرده ووه، زانایه به جهانی دیار و نادیار و دهږ و دهروون، ماده م وایه نهوا به دنلیایه ووه خوای گه ووه ده تپاریزی له خراپه ی نهوان.

خوای گه ووه به لینی خو ی بو په یامبهږه که ی هینایه جی، زالی کرد به سهږ نه واندا، تا هه ندیکیانی کوشت، هه ندیکی تریانی به دیلگرت، هه ندیکی دیکه یانی قه لچو کرد،

ھەندىكىان ھەلەتن، ئەمە موعجىزەدەكە لە موعجىزەكانى قورئانى پىرۇز، ئەمەش ھەوالدانە بەشتىك بەر لەوھى كە رۈوبدات، بەمەش تەواو بەو شىۋەبە ھاتەجى كە قورئان ھەوالى لەبارەو ە دابوو .

(۱۳۸) ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ (۱۳۸)

﴿صِبْغَةَ اللَّهِ﴾ واتە: پابەندى ئاينى خوا بن، بە تەواوى جىيە جىيى بكن، بە ئەنجامدانى كردهو ەدەر و دەروونىەكان، ھەموو ئەو بىروباو ەرانەى كە پەرورەدگار داناون لە تىكراى كاتەكاندا پىيانەو ە پابەند بن، تا دەبىتە بۇيە و سىفەتەكەناتان .
كاتىك ئەم پابەندىيە بوو ە سىفەتەكەناتان، ئەوا ئەمە ملكەچى ئىو ە بۇ فەرمانەكانى خوا پىويست دەكات، بەخواست و ھەلبۇزاردن و خوۋشويستنى خوۋتان، ئاين دەبىتە سروسى ئىو ە، ەك چۇن بۇيەى جل و بەرگ بوو ەتە سىفەتىكى ئەو، ئا بەم شىۋەبە بەختەو ەرى دونيا و دوارۇرتان بەدەستدەكەوى، چۈنكە ئاين ھانى مرۇف دەدات لەسەر رەوشتە بەرزەكان و كردهو ە چاكەكان، ئاكار و كارە بلندەكان، ھەر بۇيە خواى گەورە – بەشىۋەى سەرسورمانى سەلىنەر بۇ ژىرىە پاكەكان – دەفەر مووى: ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً﴾ واتە: بەدلىيا ەو ە ھىچ ئاين و بەرنامەكە لە ئاين و بەرنامەى خوا چاكتر نىيە .

ئەگەر دەتەوى ئاشناى شوونەيەك ببىت، كە جىاوازى نىوان بەرنامە و ئاينى خوا لەگەل بەرنامە و ئاينەكانى دىكەت بۇ روون بكاتەو ە، ئەوا پىويستە بە دژەكەى پىوانە بكەى .
چ شتىك لە بەندەيەكدا دەبىنى، كە باو ەرىكى دروستى بە پەرورەدگارى ھەى، بەھۇيەو ە بە دل و ئەندامەكانى جەستە ملكەچى بىي، خوۋى برازىنئەتەو ە بە ھەرچى

وہسفیكى چاك و كردهوہیكى جوان و رەوشتىكى بەرز و خاسیہتىكى بلىندە، خۇشىى دووربگرى له ھەرچىيەك كە ھەبە لە وەسفى ناشرىن و كەموكورت و پەست و نزم، تايبەتمەندى ئەو: راستگۇبى بى له گوفتار و كرداردا، ئارامگر و لەسەرخۇ و داوئىپاك و بوپر و چاكەكار بى بە قسە و كردهوہ، خوای مەزنى خۇشبووى و لىبى بترسى، ئومىدى بە مېھرەبانى ئەو ھەبى، دۇخى ئەو دلسۇزى بى بۇ خوای پەرستراو و چاكەكارى بى له گەل بەندەكانى.

جا بەراوردى بکہ بە بەندەبەك، كە بى باوہرە بە پەرورەدگارى، ياخيوبوى له فەرمانەكانى، رووى كرديتتە بەدېھنراوان جگە لە خوای گەورە، ئەم سىفەتە خراپانەشى تىدابی: بى باوہرەبوون و ھاوہەشدانان بۇ خوا، درۆ و ناپاکی كردن و فىلبازى و ھەلخەلەتاندن، داوئىبىسى، نواندى ھەلسوكتەوتى نابەجى بەرامبەر بەدېھنراوان لە گوفتار و كرداردا، كەواتە دلسۇز و دلساغ نەبى بۇ خوای بە حەق پەرستراو، چاكەكار نەبى له گەل بەندەكانى، ئەو كاتە جياوازى بە مەزەنەكەت بۇ دەرەكەوى له نيوان ئەم دوو بەرنامە و ئايبە، ئەو ھەش دەزانى كە ھىچ بەرنامە و ئايىك باشتر نىبە لە بەرنامە و ئايىبى خوا، لە بەرامبەردا خراپتر نىبە لەو كەسەى كە پەپرەوى بەرنامە و ئايىك بكات جگە لە ئايىبى خوای گەورە.

لەم فەرمايشتەدا: ﴿وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ واتە: "ئىمە تەمنا ئەو دەپەرستىن"، ئەم بۇيە و ئايىن و بەرنامەبە روون دەكاتەوہ، كە برىتتە لە ھەلسان بەم دوو پاىە و بنچىنەبە: دلسۇزبوون بۇ خوا و بەردەوامبوون و شوئىكەوتن، چونكە خواپەرستى (العبادة) ناويكە ھەموو ئەو شتانە كۆ دەكاتەوہ لەخۇيدا، كە خوای گەورە خۇشىدەوى و پىي رازىبە، لە كردار و گوفتارە ديار و دەروونبەكان، ھىچ گوفتار و كردارىكەش نايىتە خواپەرستى، تا خوای گەورە لەسەر زمانى پەيامبەرەكەى بە شەرع بۇمان دادەنى، دلسۇزبوون بۇ خوا:

ئه‌وه‌یه به‌نده ته‌ئا مبه‌ستی ره‌زامه‌ندی خوا بی، له‌و کارانه‌ی که ده‌یکات، جا که لی‌ره‌دا به‌رکار (المعمول) پیش‌خراوه، ئه‌وا مؤلّه‌ت به‌ کورت هه‌له‌ینان ده‌دات.

فه‌رمویه‌تی: ﴿وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ وه‌سفی ئه‌وانی کردووه به (ناوی بکه‌ر)، که ئاماژه‌یه بۆ چه‌سپاوی و سه‌قامگیری، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یدنی که به‌ندایه‌تی بووه‌ته بۆیه و سیفه‌تیکی جیا‌نه‌بووه‌وه لیان.

(۱۳۹) ﴿قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ
وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ ۱۳۹

﴿قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ﴾ واته: " - ئه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلأوی خوی لی) بیان - بلی: مشتومرمان له‌گه‌ل ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی خوا"، (المحاجة): مشتومری نیوان دوو که‌س یان زیاتره، که په‌یوه‌سته به‌و پرسانه‌ی که راجیایان تیدایه، و هه‌ر یه‌کیک ده‌یه‌وی پشتگیری گوفتاری خوی بکات و قسه‌ی دژه‌پراکه‌ی پوچه‌ل بکاته‌وه، هه‌ر لایه‌ک هه‌ول ده‌دات به‌لگه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی تر به‌ریا بکات، ئه‌وه‌ی که لیمان داواکراوه و بیویسته مشتومر به‌چاکترین شیوه بکه‌ین، تا که‌سی سه‌رلیشیواو بگه‌رینینه‌وه سه‌ر ریگه‌ی راست، و به‌لگه له‌سه‌ر که‌سی نکۆلیکار به‌ریا ده‌ی، حه‌ق و راستی رۆشن ده‌یته‌وه، پوچه‌لی ئاشکرا ده‌ی، ئه‌گه‌ر مشتومر له‌م سنووره ده‌رچوو، ئه‌وا ده‌یته‌ مشتومری نه‌زۆک، و کیشمه‌کیشی بی سوود، و خراپه‌ی زۆری لی‌ده‌که‌وته‌وه، خاوه‌ن کتیه‌کان بیان وایه ئه‌وان لای خوا له موسلمانان له‌پیشترن، ئه‌مه‌ش ته‌ئا بانگه‌شه‌یه‌که، و بیویستی به‌ هیئانه‌وه‌ی به‌لگه هه‌یه.

﴿وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ "هه‌ر خوی گه‌وره په‌روه‌ردگاری ئیمه و ئیوه‌یه، کرده‌وه‌کانی خو‌مان بۆ خو‌مان،

كردەۋەكانىشىتان بۇ خۇتان، بە دۇنيايەۋە ئىمە دۇسۇزى پەرۋەردگارین، جا مادەم بەرۋەردگارى ھەمووان يەك بى، نەك تەھا پەرۋەردگارى ئىۋە بى بەدەر لە ئىمە، ھەر يەككىشىمان كار و كردەۋەى خۇى ھەيە، كەۋاتە لەمەدا يەكسانین، چونكە جياۋازى كردن لە شتىكى ھاۋبەشدا، بەبى بوۋنى جياۋازبەكى كارىگەر بانگەشەيەكى پوچەلە، جياكارى كردن لە نيوان دوو شتى ھاۋشيوە سەرسەختى نواندىكى ئاشكرايە، بەلكو جياۋازى و چاكتر بوون، تەھا بەھۋى دۇسۇزبوۋنى بەندە دەبى بۇ خۋاى گەرە بى لە كار و كردەۋە چاكەكانىدا، ئەمەش تەھا تەھا تايەتمەندى باۋەردارانە، بەمەش ئەۋە دياردەكەۋى كە باۋەرداران لە ھەموو كەسىكى تر لە خۋاۋە نزيكترن و لەپىشترن، چونكە دۇسۇزبوون بۇ خۋا رىگەى سەرکەۋتن و سەرفرازىە.

ئا ئەمەيە جياۋازى لە نيوان، شوينكەوتوۋانى ئايى خۋا و شوينكەوتوۋانى رېبازى شەيتان، كە بە سېفەتە راستەقىنەكان جيا دەكرىنەۋە، كە كەسە ژىرەكان دانى پىدادەنېن، و تەھا كەسىك رەتيان دەكاتەۋە كە نكۇلىكار و نەزان بى، لەم ئايەتەدا رېنیشاندىكى نەرم و نيان ھەيە بۇ شىۋازى دەمەتەقى و مشتومر، پرسەكان دامەزراۋن لەسەر كۇكردەۋەى خالە ويكچۈۋەكان و جياۋازى كردن لە نيوان جياۋازەكان.

(۱۴۰) ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةَ عِنْدِهِ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿۱۴۰﴾

﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ﴾ واتە: "ياخود دەلېن: بى گومان ئىبراھىم و ئىسماعىل و ئىسحاق و يەعقوب و

تهسبات، جوله که یان گاور بوون"، تهمه بانگه شه به کی دیکه ی تهوانه، مشتمره ده باره ی ته م په یامبه رانه ی خوا، به یی بوجوونی تهوان، که بیان و ابوو خو یان له یی شترن بو ته م په یامبه رانه له موسلمانان، جا خوی گه وره به رپه رچی تهوانی دایه وه و فه رموی: ﴿قُلْ اَنْتُمْ اَعْلَمُ اَمَ اللّٰهُ﴾ واته: - ته ی په یامبه ر (درو د و سلأوی خوی لی) - بیان بلی: نایا تیو زانترن یان خوا"، خوی گه وره ده فه رموی: ﴿مَا كَانَ اِبْرَاهِيْمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ﴾ نالی عیمران: ۶۷، واته: "بی گومان هه رگیز ئیپراهیم (سلأوی خوی لی) جوله که و گاور نه بووه، به لکو به کخواناس و موسلمان بووه، هه رگیز له هاوبهش و هاوه لدانه ران نه بووه". خاوه ن کتیه کان ده لئین: نا به ییچه وانه وه جوله که یان گاوره.

یان ته وه تا ته و خاوه ن کتیه انه راستگو و زانان، یان خوی پایه به رز راست ده کات و زانایه به بارو دخیان، ده بی به کی که له م دوو شته بی، وه لآمه که ی نه دراوه ته وه، چونکه له وپه ری روونی ناشکرایدایه، ته نانه ت - له به ر پو شنبوونی - پیوستی نه کردووه به فه رموی: به لکو خوی گه وره زانتر و راستگو تره، هاوشیوه ی ته م ده رپینه ی به کار نه هیناوه، چونکه بو هه موو که سی که پروون و ناشکرایه، ته مه وه که ته وه به که بو تری: نایا پوژ یان شه و روونا کتره؟ ناگر یان ناو گه رمتره؟ هاوبه شدانان یان به کخواناسی چاکتره؟ هاوشیوه ی ته مانه، هه ر که سی که که مترین ژیری هه بی ته و ته م شتانه ده زانی، ته نانه ت خاوه ن کتیه کان به خو شیان ده زانن. ده زانن که ئیپراهیم و پیغه مبه رانی دیکه (سلأوی خویان لی) هه رگیز جوله که و گاور نه بوونه، جا ته م زانست و زانین و گه واهیه یان شارده وه، بو به سته می ته وان گه وره ترین سته م بوو.

له به ر ته وه خوی پایه به رز فه رموی ته ی: ﴿وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ﴾ واته: "کی سته مکارتره له وه ی که شاهیدی و گه واهیه که بشاری ته وه، که له لایه ن

خواوه بیی سپیردراوه"، ئەمه گه‌واهی و شایه‌تیه‌که که له‌لایه‌ن خواوه بییان دراوه، نه‌وه‌ك له‌لایه‌ن به‌دییه‌نراوان، بۆیه واده‌خوازی به‌ها به به‌ریاکردنی گه‌واهی‌که بدری، که‌چی ئەوان شار‌دیانه‌وه، و بی‌چه‌وانه‌ی گه‌واهی‌که‌یان دهر‌خست: شار‌دنه‌وه و دهر‌نه‌برینی حه‌ق و راستی، دهر‌خستی ناحه‌قی و بانگه‌شه بۆ کردنیان به‌یه‌که‌وه کۆکردۆته‌وه، ئایا ئەمه گه‌وره‌ترین سته‌م نییه، به‌ئێ سویند به‌خوا، خوای گه‌وره تووندترین سزایان ده‌دات.

هەر بۆیه فەرموویه‌تی: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: "بی‌گومان خوای گه‌وره بی‌ئاگانیه له‌کار و کرده‌وه‌کانیان"، به‌لکو به وردی تو‌ماریان ده‌کات، سزاکه‌شی بۆ هه‌لگرتوون، به‌دڵنیایه‌وه خراپترین سزای ئەوان ده‌ی، ناگری دۆزه‌خیش خراپترین ئاکامی سته‌مکارانه.

ئهمه شیوازی قورئانه له باسکردنی زانست و توانستی خوا، له‌ دوا‌ی هه‌ر ئایه‌تیک که باسی کار و کرده‌وه‌کانی کردی، که سزا و پاداشتی له‌سه‌ری، له‌مه‌شدا ئومید‌به‌خشین و هه‌ره‌شه‌کردن هه‌یه، هاندان و ترساندن تێدایه، هه‌روه‌ها باسکردنی ناوه چا‌ک و جوانه‌کانی خوا له‌ دوا‌ی حوکمه‌کان، ئەوه ده‌گه‌به‌نی که فەرمانی ئایینی و سزا و پاداشت شوین‌ه‌واربکی ئەم ناوه به‌رز و جوانانه‌یه، دهر‌ئه‌نجام و داخوازیه‌تی.

(١٤١) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا

كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (١٤١)

﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "ئهو ئوممه‌ته^(١) رو‌یشت و تپه‌پری، "کرده‌وه‌کانیان بۆ خۆیان،

(١) نووسه‌ر رافه‌ی ئەم ئایه‌ته‌ی نه‌کردوه، به‌و بیه‌ی بیشتەر له‌ چوار‌چۆه‌ی ئایه‌تی (١٣٤) رافه‌ی کردوه، به‌لام من به‌تۆزیک ده‌ستکاریه‌وه لێ‌ه‌دا دامناوه‌ته‌وه. (وه‌رگێڕ).

کرده وه کانی خوشتان بو خوستانه، بهرپرس نابن لهو کار و کرده وانهی که ده یانکرد". ههر به کیك بهرپرسه له کار و کرده وه کانی، ههر به کیگیش به پی کرداره که ی سزا و پاداشت وهرده گریته وه، هیچ که سیك به گوناھی که سیکی دیکه سزا نادریت، تاکه شتیك مایه ی که لک و سوودی خاوه نه که ی بی باوه ر و له خواترسانیه تی، جا سه رقالبوونتان "ئه ی جو له که کان" به و بانگه شه کردنه ی که ئه وان له سه ر ئاین و ریازی ئه وان، ته ها به گوftar به ریازی ئه وان رازی بوون، شتیکی به تال و بی ناوه رۆکه، به لکو پیویسته له سه رتان له و بارودوخه راجینن که ئیوه تییدان، که ئایا به م بارودوخه شایسته ی رزگار بوون یان نا؟

بویه لیره دا خوی گه وره ئه م ئایه ته ی دووباره کردۆته وه، تا بنده خزی هه لئه واسی به به ده یه تراوان، ئه وه ی که سه نگی هه یه و پشتی بیده به ستری سیفده ت و خاسیه تی مرۆقه، نه وه ک کار و کرده وه ی پیشینان و باوبایران، سوودی راسته قینه به کرده وه کانه، نه وه ک ته ها به به یوه ستیوونی ره چه له ک و نه ژادی به که سه کانه وه.

(۱۴۲، ۱۴۳) ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَن قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۴۲﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿۱۴۳﴾

ئایه‌تی به‌که‌م موعجزه‌یه‌کی تیدایه، دلدانه‌وه و ئارامکردنه‌وه‌ی باوه‌پرداران، باسی ناره‌زایی ده‌کات، له‌سی‌روه‌وه‌وه‌لامیان ده‌داته‌وه، ئاماژه به‌سیفه‌تی ئه‌وانه ده‌کات که پشت له‌به‌رنامه‌ی خوا ده‌که‌ن، و سیفه‌تی ملکه‌جبوون بۆ حوکم و ئایینی خواش ده‌خاته‌روو.

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ﴾ واته: "نه‌فام و نه‌زانه‌کان له‌خه‌لکی ده‌لین"، خوای گه‌وره‌هه‌والی داوه‌له‌باره‌ی ئه‌وه‌ی که نه‌فامه‌کان له‌خه‌لکی ناره‌زایی ده‌رده‌پرن، ئه‌وانیش ئه‌و که‌سانه‌ن که نازانن به‌رژه‌وه‌ندیان له‌چیدایه، به‌لکو به‌رژه‌وه‌ندی خو‌یان له‌ده‌ست ده‌ده‌ن و به‌خراپترین نرخ ئالوگۆری پیده‌که‌ن، ئه‌و نه‌فامانه‌ش بریتین له: جوله‌که و گا‌وره‌کان و هاوشیوه‌کانیان، ئه‌وانه‌ی که ناره‌زایی و ره‌خنه له‌په‌یام و حوکم و شه‌ریعه‌تی خوا ده‌گرن، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی موسلمانان له‌ماوه‌ی مانه‌وه‌یان له‌شاری مه‌که‌دا، فه‌رمانیان بیکرابوو روو بکه‌نه به‌یتوله‌قدیس، دواتر دوا‌ی کۆچکردن بۆ شاری مه‌دینه، ئه‌وا بۆ ماوه‌ی سال و نیویک له‌ویش هه‌ر روویان له‌به‌یتوله‌قدیس کرد، ئه‌مه‌ش چه‌ندین حکمه‌تی خوایی تیدایه، که ئاماژه به‌هه‌ندیکیان ده‌کات، دانایی و حکمه‌تی خوا وایخواست فه‌رمان به‌باوه‌پرداران بکات که روو له‌که‌عبه‌ی پی‌روژ بکه‌ن.

جا خوای گه‌وره‌هه‌والی به‌باوه‌پردارندا، که ئه‌و کاته نه‌فامه‌کان له‌خه‌لکی هه‌ر ده‌لین: ﴿مَا وَلَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّذِي كَانُوا عَلَيْهَا﴾ واته: "چی وای لیکردن روو له‌و رووگه‌یه وه‌ر‌بگیرن که پی‌شتر روویان تیده‌کرد"، روویان له‌به‌یتوله‌قدیس بوو، ئه‌و هۆکاره چییه که رووگه‌ی ئه‌وانی گۆری؟ ئه‌مه‌ش ناره‌زایه‌تی ده‌پرن و ره‌خنه‌گرتن بوو له‌حوکم و شه‌رع و به‌خششی خوای گه‌وره، جا خوای گه‌وره‌دلی باوه‌پردارانی دایه‌وه و بیانی راگه‌یاندن که ئه‌مه‌پیش دیت، ئه‌مه‌ش له‌که‌سانیکه‌وه رووده‌دات که نه‌فام و که‌م عقل و

سه‌رلیشیواو و بی دینن، کهواته بایه‌خیان بی مه‌دهن و به‌ه‌ند و ه‌ریاغه‌گرن، چونکه سه‌رجاوه‌ی ئه‌م قسه‌یه زانراوه، که که‌سی ژیر گوی نادانه نار‌ه‌زایی که‌سی نه‌فام و فه‌رامو‌شی ده‌کات.

ئه‌م نایه‌ته ئامازه به‌مه ده‌کات، که هیچ به‌کیک نار‌ه‌زایی ده‌رنابری له ناست حوکمه‌کانی خوا، جگه له نه‌فام و نه‌زان و نکو‌لیکاران نه‌بن، سه‌باره‌ت به که‌سی باوه‌ردار و ژیر، ئه‌وا حوکمه‌کانی په‌روه‌ردگاری قبول ده‌کن و ملکه‌چی ده‌نویسن، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾. ته‌حزاب: ۳۶. واته: " بۆ هیچ پیاو و ئافره‌تیکی باوه‌ردار نییه، کاتی‌ک خ‌واو پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی (س‌لاوی خ‌وای لی‌ی) بریاری شتی‌ک بده‌ن، ئه‌وان خ‌ویان به سه‌ریشک بزائن". ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾. نساء: ۶۵. واته: "نا، سو‌یند به په‌روه‌ردگارت ئه‌وانه‌ی که لافی باوه‌رداری لیده‌ده‌ن، بروا ناهین هه‌تا له هه‌موو کی‌شه‌یه‌کیاندا که پرو‌ده‌دات له نیوانیاندا، هت که‌ن به دادوهر و گو‌پرا‌یه‌لت نه‌بن"، تا کو‌تابی نایه‌ته‌که. ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾. نور: ۵۱. واته: "بی‌گومان گو‌فتاری باوه‌رداران کاتی‌ک که بانگ ده‌کرین بۆ لای خوا و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی، تا فه‌رمان‌ه‌وایی بکات له نیوانیاندا، ته‌ها ئه‌وه‌یه که ده‌لین: بیستمان و گو‌پرا‌یه‌لین بۆ هه‌موو فه‌رمانی‌کی خوا و پی‌غه‌مبه‌ر".

خ‌وای گه‌وره که له فه‌رمایشته‌که‌یدا به ﴿السُّقَاهَا﴾ "نه‌فام و گیل" ناوی هی‌ناون، ته‌نیا ئه‌مه‌یان به‌س بوو بۆ ئه‌وه‌ی وه‌لامی و ته‌کانیان نه‌دریته‌وه، و بایه‌خیان پی‌نه‌دری، به‌لام خ‌وای پایه‌به‌رز — له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا — وازی له‌م گومانه‌ نه‌هینا، تا گومانه‌که‌ی ده‌رخست و

بۇچى كۆرۈش، چۈنكى گۇمان دروستكردن دەپتە ماھىيى دروستبۇنى نازەزايى لە
 ھەندىك دل و دەرووندا، خۇاى پاھەبۇند فەرھوويەتى: ﴿قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ
 يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ لە ۋەلامياندا "بلى": خۇرھەلەت و خۇرناۋا
 مولكى خۇاى گەورەن، مادەم واھە ھېچ لاھەك لە لاھەكان لە مولكى خۇاى گەورە بەدەر
 نىن، لەگەل ئەمەدا ﴿يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ خۇاى گەورە ھەر يەكەك
 بېھووت بەرھو رېگەي راست رېئويى دەكەت، لەۋانە رېئويىكردنتان بۇ ئەم رېوگەھە، كە
 بەشېكە لە ئابى ئېراھىمى باۋكتان (سلاۋى خۇاى لېي)، كەۋانە رېخنەگران بۇچى
 نازەزايى دەردەبۇن لەسەر ئەۋەي كە ئېۋە رېوودەكەنە رېوگەھەك، كە لە زېر مولكى
 خۇادايە، ئېۋە رېووتان بۇ رېوگەھەك ۋەرنەگېراۋە، كە مولكى خۇا نەبى؟ تەھا بەم بەلگەھە
 بېۋىستە دەستبەجى ملكە چ بن، جا چۇن ملكە چ نابن، لەكاتىكدا ئەمە ناز و بەخشىشى
 خۇاھە بە ئېۋە داۋە، لە ساھەي ئەۋەي كە رېئويى ئېۋە كىرەۋە، جا ئەۋەي رېخنە و
 نازەزايەتى لەبەرەمبەر ئېۋەدا دەردەبۇرى، ئەۋا نازازىيە بەرامبەر بە چاكە و بەخشىشى خۇا،
 ئەمەش بەھۇى ئېرەي و سنووربەزاندى ئەۋانەۋەھە.

لەبەر ئەۋەي ئەم فەرمايشتەي خۇا: ﴿يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ رېھايە
 (المطلق) ە و دەخىتە زېر دەقى كۆت و بەندكراۋ (المقيد) دا، ئەۋا رېئويى و گومرايى
 ھۇكارى خۇيان ھەھە، كە دانايى و دادگەرى خۇا واخۇاستوۋە ھەيانى، لە زىاد لە
 جېگەھەكدا خۇاى گەورە لە كىبى خۇيدا، باسى ھۇكارەكانى رېئويى كىرەۋە، كە ئەگەر
 بەندە ئەم ھۇكارانە بگىتەبەر ئەۋا رېئويى و رېگەي راست دەستدەخات، ھەرەك خۇاى
 پاھەدار فەرھوويەتى: ﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ﴾ مائىدە: ۱۶،
 واتە: "خۇاى گەورە بەم ئامرازانەي رېئويىئەۋە، رېئويىئەھەرى ئەۋ كەسانە دەكەت كە
 شۇيىن رېزەمەندى خۇا كەوتوون، بەرھو رېئاز و رېگەكانى ئاشقى و ئارامى".

له‌م ئایه‌ته‌دا، خوای گه‌وره باسی ئه‌و هۆکاره‌ی کردووه، که رینۆینیکردنی ئه‌م ئوممه‌ته‌ی به‌ره‌هایی و به‌هه‌موو جووره‌کانی رینۆینی بیویست کردووه، ئه‌مه‌ش ناز و منه‌تیکی خوای گه‌وره‌یه که به‌م ئوممه‌ته‌ی داوه، جا فەر موویه‌تی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ واته: "به‌هه‌مان شیوه ئیوه‌مان کرده ئوممه‌تیکی میان‌ه‌و"، مامناوه‌ند و چاک، جگه له مامناوه‌ندی و میان‌ه‌وی هه‌رچی لایه‌کی تر هه‌یه ئه‌وا له ژبیر هه‌ره‌شه‌دایه.

خوای گه‌وره ئه‌م ئوممه‌ته‌ی کردۆته میان‌ه‌و له هه‌موو کاروباریکی ئایندا، میان‌ه‌وه له به‌رامبه‌ر پیغه‌مبه‌ران، له نیوان ئه‌وانه‌ی که زیاده‌رۆچوون له پیغه‌مبه‌راندا، وه‌ک گاوره‌کان، له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی که نادادیان کرد به‌رامبه‌ریان، وه‌ک جوله‌که‌کان، ئه‌م ئوممه‌ته باوه‌ری به هه‌موو پیغه‌مبه‌ران هی‌نا به‌شیوه‌یه‌کی شایسته، له شه‌ریعه‌تیشدا میان‌ه‌وه، نه هاوشیوه‌ی جوله‌که‌کان توونده و کۆتوبه‌ندی زۆری داناوه، نه وه‌ک گاوره‌کانیش بی‌خه‌م و فه‌رامۆشکاره.

له‌بابه‌تی پاک و خاوبینی و خواردنه‌کانیشدا، نه وه‌ک جوله‌که‌کان، که نوێز لای ئه‌وان دروست نییه ته‌ها له په‌رستگه و کلیساکانیان نه‌بی، ئاوا لای ئه‌وان پاکه‌ره‌وه نییه له بیسییه‌کان، وه‌ک سزایه‌کیش بۆ جوله‌که‌کان چه‌ندین شتی پاکیان لی‌قه‌ده‌غه‌کرا‌بوو، ئه‌م ئوممه‌ته هاوشیوه‌ی گاوره‌کانیش نییه، چونکه گاوره‌کان هیچ شتی‌ک به‌پیس دانانین و هیچیش به‌حه‌رام نازانن، به‌لکو هه‌رچی خه‌شۆکه و له‌سه‌ر په‌له‌کانی ده‌روات به‌ره‌ویان داناوه.

پاک و خاوبینی ئه‌م ئوممه‌ته کاملترین و ته‌واوترینه، خوای گه‌وره شته پاک و چاکه‌کانی ریگه‌ی پێداون، له خواردن و خواردنه‌وه و جل و به‌رگ و ژن و ژنخوازی، هه‌رچی شتی بیسیشه له‌سه‌ر ئه‌وانی چه‌رام کردووه، بۆیه ئه‌م ئوممه‌ته خاوه‌نی کاملترین ئایینه، به‌رزترین ره‌وشتی هه‌یه، خاوه‌نی چاکترین کار و کرده‌وه‌یه، خوای مه‌زن زانست و نه‌رم و نیانی و

لەسەر خۇبىي و داد و چاگەكارى بېداون، كە بە هيچ ئۈمەتېكى تىرى نەداو، ھەر بۇيە ئەم ئۈمەتە ﴿أُمَّةً وَسَطًا﴾ "ئۈمەتېك" سى كاملە، تا بېتتە ﴿لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ واتە: "بېنە شاھىد و گەواھىدەر لەسەر خەلك"، بەھۇي دادگەرى و حوكم كىردىيان بە دادگەرى، حوكم و بېيار لەسەر شوپىنكەوتووانى ھەموو ئاينەكان دەدەن، ھەر بە خۇشيان گەواھى لەسەر خۇيان دەدەن و كەسى تر نايىتتە گەواھىدەر لەسەريان، جا ئەم ئۈمەتە گەواھى قېولۇگىردن بۇ ھەر ئۈمەتېك بدات، ئەوا قېولۇگىراو، گەواھى رەتكىردنەوھش لەسەر ھەر يەكېك لە ئۈمەتان بدات، ئەوا ئۈمەتەكە رەتدەكرىتەوھ.

ئەگەر وترا: چۇن حوكمى ئەوان لەسەر لايەنى بەرامبەر قېول دەكرى، لەكاتېكدا دوو لايەن كە ناكۆكېن لەگەل يەكتر، ئەوا قسەى هيچ يەككىيان لەسەر لايەنى بەرامبەر وەرنەگىرى؟

وہلامەكەى ئەوہىە: وتەى هيچ يەكېك لە لايەنە ناكۆكەكان قېول ناكىرى، چۈنكە ئۈمەتېك بوونى ھەيە، بەلام كاتېك ئۈمەتەكە نەما، دادگەرى تەواو ھاتەدى، ھەررەك ئەم دادگەرىيە لەم ئۈمەتەدا ھەيە، كە مەبەست لېي حوكم كىردنە بە دادگەرى و رەوايى، مەرجى ئەمەش زانست و دادگەرىيە، ئەم دووانەش لەم ئۈمەتەدا ھەن، بۇيە حوكم و قسەى ئەم ئۈمەتە قېول دەكرى.

ئەگەر كەسېك گومانى بۇ دروست بوو لەبارەى گەورەيى و پاىەى ئەم ئۈمەتە، داوايىكرد يەكېك پاكانەى بۇ بىكات، ئەوا كاملترىن بەدېھىتراو پاكانەى بۇ دەكات، ئەويش پېغەمبەرى (درود و سلاوى خواى لېي) ئەم ئۈمەتەيە، ھەر بۇيە خواى پاىەبەرز فەرموويەتى: ﴿وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ واتە: "ئەو سا پېغەمبەرىش (درود و سلاوى خواى لېي) دەبېتتە گەواھىدەر بەسەرتانەوھ".

له گه‌واهدانی ئەم ئوممه‌ته له‌سه‌ر ئوممه‌تانی دیکه ئه‌وه‌یه، کاتیکی له رۆژی دواییدا
خوای گه‌وره پرسیار له په‌یامبه‌ران ده‌کات، ده‌بارهی راگه‌یاندنی په‌یامه‌کانیان، ئه‌وسا که
ئوممه‌تان په‌یامبه‌ره‌کانیان به‌درۆ ده‌خه‌نه‌وه، نکۆلی له‌وه ده‌که‌ن که بیغه‌مبه‌ران په‌یامی
خوایان یی راگه‌یاندین، ئەوا بیغه‌مبه‌ران ئەم ئوممه‌ته به‌گه‌واهدەر ده‌هیننه‌وه، که بیغه‌مبه‌ر
محمد (درود و سلّوی خوای لیبی) پاکانه‌ی بو کردووه.

لەم ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی ئەوه هه‌یه، که یه‌کده‌نگی و کۆده‌نگی ئەم ئوممه‌ته به‌لگه‌یه‌کی
سه‌لینەر و پراوه‌یه، ئوممه‌ت به‌گشتی له هه‌له پارێزراوه، چونکه خوای گه‌وره ئەم
ده‌رپینه‌ی به‌کاره‌یناوه ﴿وَسَطًا﴾ خۆ ته‌گه‌ر قه‌ده‌ری خوا و ابویه له‌سه‌ر هه‌له‌یه‌ک
ریککه‌ون، ئەوا نه‌ده‌بوونه ئوممه‌تیکی میان‌ره‌و جگه له جه‌ند شتی‌کدا نه‌بووبایه، له‌به‌ر ئەم
فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره: ﴿لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ واته: "تا بینه گه‌واهدەر
به‌سه‌ر خه‌لکه‌وه"، ئەمه ئه‌وه ده‌خوای له‌سه‌ر حوکمیک گه‌واهیانداره، که خوای گه‌وره
حه‌لّال یان حه‌رام یان بیوستی کردووه، ئەوا ئوممه‌ت له‌م بریاره‌یدا پارێزراوه. هه‌روه‌ها
ئهمه‌شی لیوه‌رده‌گیری که له حوکم و گه‌واهی و فه‌توادان و هاوشیوه‌کانی دادگه‌ری
بیویسته.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا﴾ واته: "ئه‌و
رووگه‌یه‌ش که رووت تیکردبوو، پاشان گۆریمان" که به‌یتوله‌قدیس بوو ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ﴾
واته: "ته‌ها بو ئه‌وه‌ی که بزاین و له زه‌مینه‌ی واقیعدا ده‌ریبخه‌ین"، زانییک که پاداشت و
سزای پیوه‌هه‌نده، ته‌گه‌رنا خوای پایه‌به‌رز زانابه به‌هه‌موو شته‌کان پیش ئه‌وه‌ی ئەم شتانه
بینه‌بوون.

ئەم زانیه‌ی خوای گه‌وره هیچ پاداشت و سزایه‌کی پیوه‌هه‌ست نای، به‌هۆی
کاملی دادگه‌ری خواوه، کاتیکی به‌نده‌کان کرده‌وه‌یه‌کیان ته‌نجامدا، ئەو کات پاداشت و

سزا بیه‌وه په‌یوه‌ست ده‌بی، واته: ئەم ڕووگه‌یه‌مان دانا تا بزاین و تاقی بکه‌ینه‌وه، ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَيَّ عَقْبَيْهِ﴾ "کی شوین پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لیبی) ده‌که‌وی و کی هه‌لده‌گه‌رپته‌وه"، باوه‌ری پیده‌هینی، و له‌گشت بارودۆخیکدا شوین پی هه‌لده‌گری، چونکه به‌نده‌یه‌کی فه‌رمان پیکراوی جیه‌جیکاره، کتیه‌کانی پیشو هه‌والیان داوه له‌باره‌ی ئەوه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لیبی) ڕوو ده‌کاته که‌عبه‌ی پیروژ، جا ئەوه‌ی خاوه‌ن و یژدان بی، ئەمه باوه‌ر و گوپرایه‌لیوونی بو پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لیبی) زیاتر ده‌کات، به‌ئام ئەوه‌ش که پاشگه‌ز ده‌بیته‌وه، پشت له‌راستی و حه‌ق ده‌کات، شوین ئاره‌زووی خو‌ی ده‌که‌وی، ئەوا زۆرتر له‌ بی باوه‌رپیدا ڕووده‌چی، سه‌رلیشیوانی خه‌ستتر ده‌بی، و به‌لگه‌ی پوچه‌لیش دینیته‌وه، که له‌سه‌ر گومان‌ی بی ناوه‌رۆک و ناوه‌وا دامه‌زراوه.

﴿وَإِنْ كَانَتْ﴾ واته: "ئه‌گه‌رچی" ڕوو وه‌رگیرانت له "به‌یتوله‌قدیس" ﴿لَكَبِيرَةٍ﴾ واته: سه‌خت و قورسه، ﴿إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ واته: "ته‌ها له‌سه‌ر ئەوانه نه‌بی" که خوای گه‌وره‌رپنوینی کردوون، که به‌ه‌زی ئەمه ئاشنای ئەو ناز و نيعمه‌تانه بوونه، که خوای له‌گه‌لی کردوون، به‌مه‌ش سوپاسگوزار بوون و دانیاناره به‌به‌خششی خوا، له‌سه‌ر ئەوه‌ی ڕووی ئەوانی وه‌رچه‌رخاند به‌ره‌و ئەم ماله‌ مه‌زنه "ئه‌ویش که‌عبه‌ی پیروژه"، که پایه‌داری کرد به‌سه‌ر هه‌موو شوینه‌کانی تری زه‌ویدا، "حه‌جکردن" سی کردۆته پایه‌یه‌ک له پایه‌کانی ئیسلام، هه‌روه‌ها مایه‌ی سه‌رپه‌وه‌ی گونا‌ه و تاوانه‌کانیشه، هه‌ر بۆیه ئەمه له‌سه‌ر باوه‌رپاران سووک بوو، بۆ ئەوانی دیکه‌ش سه‌خت بوو.

پاشان خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ واته: "هه‌رگیز خوا باوه‌رتان به‌ فیرۆ نادات" بی گومان شایسته‌ی خوای پایه‌دار نییه و لیبی ناوه‌شیته‌وه، ته‌نانه‌ت شتیکی ئەسته‌مه بۆ خوا، خوای گه‌وره‌هه‌والیداوه که شتیکی نه‌بوو و ئەسته‌مه

باوهری ئیوه به‌فیرۆ بدات، له‌مه‌شدا مزگینه‌کی مه‌زن هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره ناز و منه‌تی له‌گه‌ڵدا کردوون به‌ ئیسلام و ئیمان، به‌وه‌ی خوای گه‌وره باوهری ئه‌وان ده‌پاریزی و به‌فیرۆی نادات، جا پاراستنی ئیمان و باوهر دوو جوهره:

یه‌کیان پاراستیه‌تی له‌ به‌فیرۆچوون و پوچ بوونه‌وه، به‌وه‌ی که خوای گه‌وره باوهره‌که‌یان ده‌پاریزی له‌ هه‌ر خراپه‌کار و تیکده‌ریکی بیروباوهر، تاقیکردنه‌وه‌ی سه‌خت و ئاره‌زووه‌ دژه باوهره‌کان که‌م ده‌کاته‌وه، دووه‌میان پاراستیه‌تی به‌ گه‌شه‌پیدانی باوهره‌که‌یان، و سه‌رخستیان بۆ ئه‌و کار و کرده‌وانه‌ی که باوهرپیان بی زیاد ده‌بی، هه‌روه‌ها دامه‌زران و دلنیا‌یان زۆرتر ده‌بی، جا هه‌روه‌ک چۆن له‌ سه‌ره‌تادا خوا ئیوه‌ی رینۆینیکرد بۆ باوهر هینان، ئه‌وا بۆتانی ده‌پاریزی، و ناز و نعه‌مه‌تی خوا ته‌واو ده‌بی له‌سه‌ر باوهرداران به‌ گه‌شه‌دان به‌ باوهر و چاکه و پاداشته‌که‌ی، و پاراستنی له‌ هه‌رچی تیکده‌ر و خراپه‌یه. ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر تاقیکردنه‌وه و ناشووی وا بی‌شه‌ات، که مه‌به‌ست لی جیابوونه‌وه‌ی راستگۆیه له‌ که‌سی درۆزن، ئه‌وا باوهرداران له‌ بیژینگ ده‌دات و راستگۆیان ده‌رده‌خاته‌وه.

وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌مه‌دا ریگریکردنی‌ک هه‌بووی له‌وه‌ی که ده‌وتریت: ئه‌م فه‌رمایشته:

﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقْبَيْهِ﴾ له‌وانه بیته هۆکاری‌ک بۆ ئه‌وه‌ی که باوهرداران واز له‌ به‌شیک له‌ باوهره‌که‌یان به‌ین، جا ئه‌م گومانه‌ی لاداوه به‌م فه‌رمایشته: ﴿وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِيعَ اِيْمَانَكُمْ﴾ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره نه‌ندازه‌گیری بۆ ئه‌م تاقیکردنه‌وه و جگه له‌وه‌شی کردووه، ئه‌و باوهردارانه‌ش ده‌گریته‌وه که مردوون بی‌ش ئه‌وه‌ی پروگه "له‌ به‌یتوله‌قدیسه‌وه بگۆردی" به‌ره‌و که‌عه‌ی پیروژ، بی گومان خوای پایه‌دار باوهری ئه‌وانیش به‌فیرۆنادات، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی گویرایه‌لی فه‌رمانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بوونه له‌و کاته‌دا، گویرایه‌لیوون بۆ خوا

جییه‌جیگردنی فه‌رمانه‌کانیه‌تی به‌پیی ئه‌و کاتانه‌ی که خوای مه‌زن دیاریکردوه، له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی پالپشتیکهر له‌ مه‌زه‌ب "پاره‌و" سی ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه‌ هه‌به، به‌وه‌ی ئیمان کرده‌وه‌ی ئه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌ش ده‌گریته‌وه.

سه‌باره‌ت به‌و فه‌رمایشته‌ش که ده‌فه‌رمووی: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَعُوفٌ رَحِيمٌ﴾
واته: به‌راستی خوای گه‌وره به‌رامبه‌ر خه‌لک میه‌ره‌بان و به‌ به‌زه‌یه، جا له‌ میه‌ره‌بانی و دلۆفانی خوای گه‌وره له‌گه‌ل به‌نده‌کانیدا، ئه‌وه‌یه که ناز و نبعمه‌تی خوای کامل بکات به‌سه‌ر به‌نده‌کانی که له‌سه‌ره‌تاوه خوای گه‌وره ئه‌وانی بو رینوینی کردوه، ئه‌وانی جیاکردۆته‌وه له‌وانه‌ی که ته‌منا به‌ زمان باوه‌پریان هیناوه نه‌ک به‌ دل، ئه‌وانی به‌ جوړیک تاقیکردۆته‌وه که باوه‌پریان بی زیادبووه، و پله‌یان زووتر بی به‌رزبووه‌ته‌وه، و رینوینی باوه‌پردارانشی کردوه بو چاکترین و به‌رزترین ماله‌کانی خوا که "ئه‌ویش که‌عبه‌ی پیروزه".

(۱۴۴) ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّينَكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾
﴿۱۴۴﴾

خوای گه‌وره به‌ پیغه‌مه‌ره‌که‌ی (درود و سناوی خوای لیبی) ده‌فه‌رمووی: ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾ واته: "به‌دلنیاوه‌هه‌ ئیمه" هه‌لسورانی "پروخسارت پرووه، ئاسمان ده‌بینین"، به‌ تامه‌زرۆ و چاوه‌پروانی دابه‌زینی سروش و نیگای خوای مه‌زن، سه‌باره‌ت به‌ پرووکردنه‌ که‌عبه‌ی پیروژ، فه‌رمووویه‌تی: ﴿وَجْهِكَ﴾ نه‌یفه‌رمووه:

"چاۋگېرانت"، بەھزى زۆرى بايەخ پىداندەكەي، لەبەر ئەۋەي ھەئسورانى پرووخسار چاۋگېرانش دەگىرتەۋە.

﴿فَلَنُؤَلِّبَنَّكَ﴾ واتە: لەبەر خۇشەۋىستى ئىمە بۇ تۆ پرووت ۋەردەگېرىن، ﴿قَبْلَةَ تَرْضَاهَا﴾ واتە: "پرووگەيەك" كە حەزەت لىيە و پىي ئاسودە و رازى بىت، كە ئەۋىش كەعبەي پىرۆزە، لەمەدا پروونكردەنەۋەيەك ھەيە بۇ پايە و گەۋرەي پىغەمبەر (درود و سلأوى خۋاى لىيى)، بەۋەي كە خۋاى گەۋرە بەپەلە بوۋە لە رازىكردى دلى پىغەمبەردا (درود و سلأوى خۋاى لىيى)، دواتر پىي راگەياند كە پروو بىكاتە كەعبەي پىرۆز، ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ واتە: "پرووت ۋەربگېرە بەرەۋ لاي مزگەۋتى حەرام (كەعبەي پىرۆز)، (الوجه): برىتتە لە پرووى پىشەۋەي جەستەي مرؤف، ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ﴾ واتە: "ئىۋەش ئەي مۇسلمانان لە ھەر كوييەك بوون"، لە وشكانى و دەريا و خۇرھەلات و خۇرئاۋا و باكور و باشور، ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ قُولُوا وَجْهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ واتە: "پروو بىكەنە" لاي "كەعبەي پىرۆز"، لەمەشدا مەرچى ئەۋە ھەيە، كە بۇ تىكرىراي نوپۇزە ۋاجب و سۈننەتەكان دەي پرووبكرتە كەعبەي پىرۆز، ئەگەر لە توانادا بوو ئەۋا پىۋىستە پرووبكردېتە خودى كەعبەي پىرۆز، ئەگەر نەشتوانرا ئەۋا پىۋىستە بە نرىكەي پرووبكرتە كەعبەي پىرۆز و ئاراستەكەي، ئاۋردانەۋە بە جەستە "واتە: پروو ۋەربگېران بە جەستە لە نوپۇزدا"، ئەۋا نوپۇزەكە بەتال دەكاتەۋە، چونكە فەرمانكردن بە شىك رىگىركردنە لەۋ شتەي كە دزىتەتى.

كاتىك خۋاى گەۋرە - ھەرۋەك خرايەپروو - باسى رەخەنگر و نارازىبەكانى كرد، لە خاۋەن كىيەكان و جگەلەۋانىش، لەسەر پروو ۋەربگېران لە بەيتولمەقدىسەۋە بۇ كەعبەي پىرۆز، ۋەئامى ئەۋانى دايبەۋە، لېرەدا باسى ئەۋە دەكات كە خاۋەن كىيىب و زاناكانيان

ده‌زان که تۆ له‌مه‌دا له‌سه‌ر حه‌ق و راستی ده‌رۆی، و نه‌وه‌ی که کردت کاربکی ره‌وایه، چونکه نه‌مه له کتییی خویندا به‌دی ده‌کن، به‌لام به‌هزی سه‌سه‌ختی و نکۆلی کردنیانه‌وه نارهبازی و ره‌خنه‌ ده‌گرن، جا نه‌گه‌ر نه‌وان به‌هله‌ی خوین بزانن نه‌وا گویی بی مه‌ده، مرؤف خه‌مبار ده‌بی به‌ ره‌خنه‌ی به‌کیک که ره‌خنه‌ی لیده‌گری، کاتیک شته‌که گومانی تیدایی، رینی تیچی که ره‌خنه‌که‌ی راست بی، به‌لام کاتیک که حه‌ق و راستی له‌گه‌ل نه‌وه که‌سه‌یه که ره‌خنه‌ی لیگیراوه، ره‌خنه‌گره‌که سه‌سه‌خت و نکۆلیکاره و هیچی تر نا، نه‌وا ده‌زانی بۆ چوونه‌که پوچه‌له، که‌واته هیچ خالیکی تیدا نییه که بیته‌ مایه‌ی سه‌رنج و گرنگی پیدان، به‌لکو سزایه‌ک چاوه‌رینی ره‌خنه‌گر و نارازییه‌که‌یه له دنیا و دوارپوژدا، هه‌ر بۆیه خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "خوای گه‌وره بی ناگا نییه له‌وه کار و کرده‌وانه‌ی که نیوه ده‌یکه‌ن"، به‌لکو کرداره‌کانیان تۆمار ده‌کات، به‌گۆره‌ی نه‌مه‌ش سزایان بۆ دیاری ده‌کات، نه‌مه هه‌ره‌شه و تۆقاندنی تیدایه بۆ ره‌خنه‌گر و نارازییه‌کان، دلنه‌وایشه بۆ باوه‌رداران.

(١٤٥) ﴿وَلَنْ آتِيَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتِهِمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَنْ آتِيَنَّ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ١٤٥

له‌به‌ر نه‌وه‌ی پیغه‌مه‌بری خوا (درود و سناوی خوای لیی) - زۆر پیدایه‌گر بوو له‌سه‌ر رینویی کردنی خه‌لک و به‌ده‌یه‌نراوان - نه‌وا نه‌ویه‌ری توانای خزی له نامۆزگاری کردندا ده‌رده‌بیری، نه‌رمونیان و هیواش کاری ده‌کرد بۆ نه‌وه‌ی رینویی بی باوه‌ران بکات، خه‌مباریش ده‌بوو کاتیک که ملکه‌چی فه‌رمانی خوای گه‌وره نه‌ده‌بوون، بۆیه که‌سانی وا له بی باوه‌ران که یاخی بوون له فه‌رمانی خوا، خوین به‌گه‌وره ده‌زانی به‌سه‌ر په‌یامبه‌رانی خوا،

رینوینی و ریگه‌ی راستی به‌نه‌نقه‌ست و دوژمنکارانه‌جیده‌هیشت، له‌نیواندا: جوله‌که و گاوره‌کانیش، نه‌وانه‌ن که‌خواه‌ن کتیبه‌به‌راییه‌کانن، له‌زانایی و دننیا‌به‌وه‌بی‌باوه‌پروون به‌بیغه‌مبه‌ر محمد (درود و سلأوی خوی لیبی) نه‌وه‌ک له‌نه‌زانیه‌وه.

بویه‌خوی پایه‌به‌رز به‌په‌یام‌به‌ره‌که‌ی (درود و سلأوی خوی لیبی) راگه‌یاند، که

﴿وَلَنْ آتِيَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ﴾ واته: "سویند به‌خوا‌نه‌گه‌ر"، هه‌رچی به‌لگه و ئایه‌ت و نیشان‌به‌ "بؤ‌خواه‌ن کتیبه‌کان‌ه‌ینی"، که‌گوفتار و بانگه‌وازه‌که‌ت پروون بکاته‌وه، ﴿مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ﴾ واته: "به‌دوای پرووگه‌ی تو‌ناکه‌ون"، شوینت‌ناکه‌ون، چونکه‌ شوینکه‌وتنی پرووگه و قیبه‌که‌ت، به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر شوینکه‌وتنی تو، هؤ‌کاره‌که‌ لی‌ره‌دا‌پرسی‌پرووگه‌بوو، بویه‌نهم‌ه‌ئویسته‌ده‌نوینن، چونکه‌نه‌وان‌نکولیکار و سه‌سه‌ختن، راستی و حقیان‌ناسیوه‌که‌چی‌فه‌راموشیان‌کردووه، جا‌به‌لگه و نیشان‌ه‌کان سوودیان‌بؤ‌یه‌کیک‌ده‌ی‌که‌ره‌واخو‌از‌بی، به‌لام‌هیشتا‌چهند‌شتیکی‌له‌لا‌ئالوز‌بی و بوی پروون‌نه‌بووینته‌وه، ئینجا‌به‌به‌لگه و نیشان‌ه‌کان‌پرسه‌که‌ی‌بؤ‌رؤشن‌بکه‌نه‌وه، سه‌باره‌ت به‌وه‌ش‌که‌برباری‌یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ی‌داوه‌شوین‌حق و راستی‌نه‌که‌وی، نه‌وا‌هیچ‌ریگه‌چاره‌یه‌کی‌تر‌بؤ‌نییه.

راجیایی‌له‌نیوان‌خودی‌خواه‌ن‌کتیبه‌کانیش‌ه‌یه، ﴿وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعِ قِبْلَةِ بَعْضٍ﴾ و هه‌ندیکیان‌شوین‌پرووگه‌ی‌هه‌ندیکی‌تریان‌ناکه‌ون، که‌واته - له‌گه‌ل‌نهمه‌دا - شتیکی‌نامؤ‌نییه‌که‌نه‌وان‌شوین‌پرووگه‌ی‌تو‌نه‌که‌ون‌ئه‌ی‌محمد (درود و سلأوی خوی لیبی)! چونکه‌به‌راستی‌نه‌وان‌دوژمنی‌راسته‌قینه‌ن و ئیره‌یشیان‌به‌رامبه‌رت‌ه‌یه، سه‌باره‌ت‌به‌م‌فه‌رمایشته: ﴿وَمَا أَنْتَ بِتَابِعِ قِبْلَتِهِمْ﴾ واته: "توش‌هه‌رگیز‌شوین‌پرووگه‌ی‌نه‌وان‌ناکه‌ویت"، (بتابع)‌ره‌وانیژی‌زیاتر‌تیدایه‌له: (ولا‌تبع)، چونکه‌نه‌وه‌ی‌یه‌که‌م‌نه‌وه

دهگه بهنی که بیغمه بهر (درود و سلاوی خوی لیږی) به سیفیت پیچه وانه ی ئه وان بووه، هرگیز ییشینی روودانی نهوه ی لی ناکری که شوین رووگه ی ئه وان بکهوی، خوی گه وره نه یغه رمووه: ((نه گهر هر به لگه به کیش بجنه پروو))، چونکه ئه و خاوه ن کتیانه هیچ به لگه به کیان نیه له سهر ئه م بؤ چوونه یان.

به هه مان شیوه کاتیک حق و راستی روون بووه وه به به لگه ی دنیایا که ره وه، پیوست به وه ناکات وه لایمی ئه و گومانانه بخریته پروو که گه لاله ده کرین له باره ی به لگه کانه وه، چونکه هه رده م وایه گومانه کان بی سنوورن، نه وه ش شتیکی زانراوه که ئه م به لگانه بوچه لن، بؤ زانیاری هر شتیک پیچه وانه ی راستی روشن بی، ئه و بوچه ل و نارده وایه، به مه ش وه لامدانه وه و بوچه رده وه ی گومانه کان ده چیته بازنه ی خو به خشیه وه.

﴿وَلَمَّا تَبِعْتَهُمْ﴾ واته: "خو نه گهر شوین ئاره زووی ئه وان بکهوی"، جا فه رموویه تی: ﴿أَهْوَأَهُمْ﴾ "ئاره زووه کانیان"، نه یغه رمووه ((ناینه که یان))، چونکه نه وه ی ئه و خاوه ن کتیانه له سه ری ده رۆن ته ها چه ز و ئاره زووی ده روونه، ته نانه ت ئه وان — له دلی خو یاندا — ده زانن نه وه ی ئه وان نایین نیه، نه وه ش که نایین فه رامۆش بکات، ئه و به دنیایه وه شوین ئاره زوو و هه وه سه که ی که وتوووه، خوی پایه به رز فه رموویه تی: ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾ جاسیه: ۲۳. واته: "نایا ئه و که سه ت نه یینیوه، که ئاره زوو و هه وه سی خو ی ده کاته خوی و شوینی ده که وی".

﴿مَنْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ﴾ "دوای نه وه ی زانست و زانیارت بؤ هاتوووه"، له باره ی نه وه ی تو له سه ر حق و راستی، نه وانیش له سه ر بوچه لی و ریازیکی نارده وان، ﴿إِنَّكَ إِذَا﴾ واته: نه گهر شوینیان بکهوی، ئه مه به دوور زانینه، بؤ نه وه ی ئه م پرسته به له پرسته که ی پیش خو ی جیانه بیته وه، نه گهر له خه یال و تیگه یشتیشدا بی، ﴿لَمَنْ﴾

الظَّالِمِينَ واته: "ئه‌وسا تو‌ به‌کێک ده‌بی له‌ سته‌مکاران"، ده‌چیته‌ نیو‌ ریزی ئه‌وانه‌وه، جا چ سته‌میک مه‌زنتره‌ له‌ سته‌می ئه‌و که‌سه‌ی که‌ ناشنای حه‌ق و په‌وا و پو‌چه‌ل و نا‌په‌وایی بی، که‌چی پو‌چه‌ل و نا‌په‌وا هه‌لبژی‌ری به‌سه‌ر حه‌ق و راستیدا، ئه‌گه‌رچی رووی ئه‌م گو‌تاره له‌ پی‌غه‌مبه‌ره (درود و سلّووی خوای لی‌یی)، ئه‌وا ئومه‌ته‌که‌ش ده‌چیته‌ نیو‌ بازنه‌ی ئه‌م گو‌تاره "واته: بۆ ئومه‌ته‌که‌شیه‌تی"، به‌ گری‌مانه‌ ئه‌گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر (درود و سلّووی خوای لی‌یی) ئه‌مه‌ی بک‌ردبا - پاک و دووری بۆ ئه‌و له‌م جو‌ره‌ کارانه -، ئه‌وا ده‌بووه‌ سته‌مکار هه‌ر له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی پله و پایه‌ی زۆر به‌رزه، و خیر و چاکه‌کانی زۆرن، جا جگه‌ له‌ پی‌غه‌مبه‌ر (درود و سلّووی خوای لی‌یی) که‌ کاریکی وا بکات، ئه‌وا زۆر سته‌مکارتر ده‌بی.

(١٤٦، ١٤٧) ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ١٤٦ ﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ ١٤٧

خوای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ واته: "ئه‌وانه‌ی کتیبمان پیداون، پی‌غه‌مبه‌ر (درود و سلّووی خوای لی‌یی) ده‌ناسن، وه‌ک چۆن منداله‌کانیان ده‌ناسن، بی گو‌مان کۆمه‌لیکیان راستی ده‌شارنه‌وه، و ده‌زانن راستی کامه‌به"، خوای پایه‌رز هه‌وال له‌باره‌ی ئه‌وه‌وه‌ ده‌دات، که‌ خاوه‌ن کتیبه‌کان ته‌واو دل‌نیان و لایان سه‌لینراوه، که‌ محمه‌د په‌یامبه‌ری خوایه (درود و سلّووی خوای لی‌یی)، ئه‌و په‌یامه‌شی که‌ هیناویه‌تی راست و په‌وایه، له‌م راستیه‌ش دل‌نیان وه‌ک چۆن له‌ رۆله‌کانی خوایان دل‌نیان و تیکه‌لیان ناکه‌ن له‌گه‌ل رۆله‌ی

که سانی تردا، جا ناشابوون و ناسینی محمدهد (دروود و سلأوی خوی لیې) گه یشتووه ته ناستیک، که هیچ گومان و دوودلیه کیان له باره وه نییه.

به لآم به راستی کومه لیکیان - که نه وایش زورینه ن - بی باوهږ بوون به وهی که محمدهد (دروود و سلأوی خوی لیې) په یامبهری خوا به، سدرباری دلنیا بوونیان له م راستیه نهوا نه م گه واهیه یان شاردوه وه، له کاتیکدا ده شیانزانی که راست و په وایه، ﴿مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ به قهږه: ۱۴۰. واته: "نایا کی لهو که سه سه مکارتره، که گه واهیه کی خوی له لای بیت و بیشاریته وه"، نا له مه دا دلنه وای بی په یامبهری خوا (دروود و سلأوی خوی لیې) و باوهږ داران هدی، له هه مان کاتدا خوی گوره هؤشداریش به باوهږ داران ده دات له خراپه و گومانی نه وان، ده سته یه کیشیان راستیان نه شاردوه و ده شیانزانی راستی چیه، جا هدیانه باوهږی به پیغه مبهری خوا (دروود و سلأوی خوی لیې) هیناوه، هه شیان به نه زانی بی باوهږ بووه پی.

﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ واته: "راستی ته لها لای په روهر دگارتیه و هدرگیز له گومانکاران مبه"، نه م راستیه که له هه موو شتیگی تر شایسته تره، تا به حق و راستی ناوبری، له بهر نه و داواکاریه بهرز و فرمانه چاکانه ی که له خوی گرتووه، پاکسازی دهروونه کانی تیدایه، هانیا دده دات بو به ده سته یانی بهرزه وه نندیه کان و وه لانانی زیان و خراپه کانیا، نه مهش له بهر نه وهی نه م حق و راستیه له لایه ن په روهر دگارتیه وه هاتووه، که له جوارچیوهی په روهردهی نه و دایه بو تو، خوی گوره نه م قورنانه ی دابه زاندوته سهر تو، که په روهردهی عدقل و ناخ و دهروون و هه موو بهرزه وه نندیه کانی تیدایه.

﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ واته: نه که ی بیت به یه کی که له وانیه که که مترین گومان و دوودلیان له م باره وه هدی، به لکو له م په یامه راست و په وایه راجینه و سهرنج

بدہ، تا بہمہ دہ گہیتہ دنیایی، چونکہ بیر کردنہوہ لہمہ دا بہ دنیایہوہ گومان ناہیلی و بہندہ دہ گہیتہ دنیایی.

(۱۴۸) ﴿وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيٰهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿۱۴۸﴾

﴿وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيٰهَا﴾ واتہ: بؤ پہرہوانی ہەر ئاین و بیروباوہر و ئومہ تیک رووگہیہک ہہیہ، کہ لہ پەرستشہکانیاندای رووی تیدہ کەن، پرسہ کە ئہوہ نیہ روو بکە یہ ئہو رووگہیہ یاخوود ئہم رووگہیہ، چونکہ "رووگہش" بەشیکہ لہو شہریعت و بہرنامانہی دہ گورین بہ پی کات و بارو دؤخ، ہلئوہ شانندنہوہ "نسخ" و گواستنہوہ دہیگریتہوہ لہ لایہ کەوہ بؤ لایہ کی تر، بەلکو پرسہ کە پەبوہستہ بہ جیبہ جیکردنی فەرمانہ کانی خوا و گوپرایہ لہوون بؤ بہرنامہ کە ی، لی نزیکیوونہوہ و داوا کردنہ لہی بؤ گہیشن بہ پلہی ہەرہ بالآ "لہ بہندایہ تی" و نزیکی لای خوا، نا ئہمہیہ ناوینشانی بہختہوہری و خو شہویستی فراوان، خو ئہ گہر دل و دہروون خو یان بہم سیفہ تانہ نہرا زیننہوہ، ئہوا زیانگہندی دنیا و دواروژ دہن، ہەر و ہک چوون ئہ گہر جیبہ جیکردنی فەرمانہ کانی خوا بکەن بہ سیفہت لہ خو یاندا، ئہوا سہرکەوتنی راستہ قینہ بہدہستدہ ہین، ئہمہش شتیکہ کە کؤدہنگی لہسەرہ لہ نیوان ہہموو شہریعتہ کاندای، خوای مہزن بہدہینراوانیشی بؤ ئہمہ بہدہینراوہ و ہەر بہمہش فەرمانی پیکردوون.

﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ واتہ: "دہستیشخہرین لہ چاکہ کاریدا"، فەرمانکردن بہ کیپرکی کردن لہ چاکہ و خیر کردندا، گہورہ ترہ لہ فەرمانکردن بہ ئہنجامدانی کاری خیر و چاکہ، چونکہ پیشپرکیکردن لہ چاکہ کاریدا، ئہوہ دہگریتہوہ کە پیشپرکی بکری بؤ ئہنجامدان و کاملکردنی کارہ چاکہ کان، و ئہنجامدانیان بہ تہواوترین شیوہ، دہستیشخہری

بۇ ئەمە پۈیستە، جا ئەوہی لە دونیادا پېشکەوت لە ئەنجامدانی کار و کردەوہی چاکەدا، ئەوا لە دوارژیشدا پېشەنگە بەرەو بەھەشتەکانی خوا، ئەوانەہی دەستپېشخەر بوونە لە چاکەکاریدا، ئەوا خواہنی بەرزترین پلەن لە نیو بەدھینراواندا.

چاکەکان ھەموو جوڑەکانی واجب و سوننەتەکان دەگریتەوہ، لە نوێژ و رۆژوو و زەکات و حەج و عومرە و تیکۆشان لە رپی خوادا (جیھاد)، سوودگەیاندن بە ئەوانی دیکە و ئەوانەش کہ کہمتەر خەمن و کەموکوریان ھەبە.

لەبەر ئەوہی ئەو پاداشتەہی کہ خواہی گەورە دایناوہ، بەھیزترین پالئەری دەروونەکانە بۇ پېشپەکی کردن بۇ چاکەکاری و جالاکبوون لە خیرکردندا، ئەوا خواہی گەورە فەرموویەتی: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُاتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واتە: "لە ھەر کوێبەگ بن"، ئەوا خواہی گەورە بۇ رۆژی دواہی کۆتان دەکاتەوہ، بە توانای "بی سنووری" خۆی و بەپراستی خواہی گەورە توانای بەسەر ھەموو شتیکدایە، ئەوسا ھەر بەکیک بەیپی کردەوہکانی پاداشت و سزاکەہی وەر دەگریتەوہ، ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾ نەجم: ۳۱. واتە: "تا سزای ئەوانە بدات، کہ خراپەکاریان کردووە بەیپی ئەو کار و کردەوانەہی کہ ئەنجامیان داوہ، پاداشتی ئەوانەش بە چاکترین شیوہ بداتەوہ کہ چاکەکاریان کردووە".

بەم ئایەتە پیرۆزە بەلگە دەھینریتەوہ، لەسەر ئەوہی کہ ھەرچی کردەوہبەکی چاکە ئەنجام بەری، وەك نوێژ لە سەرەتای کاتی بوونی نوێژدا، دەستپېشخەر بوون لە ئەنجامدانی ئەرکەکانی سەر شاندا: لە رۆژوو، حەج، عومرە، زەکات دان، ئەنجامدانی پەرسشتە سوننەتەکان و ئادابەکانی، بەپراستی ئەم ئایەتە زۆر کۆکەرەوہ و پڕ سوودە!!

(۱۴۹، ۱۵۰) ﴿وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿۱۴۹﴾ وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأْتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿۱۵۰﴾

﴿وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ﴾ واته: "له همر شوینیك كه چوویته دهره‌وه"، له گه‌شت و سه‌فه‌ره‌كانت و جگه له‌مانه‌ش، نه‌مه گشتاندنه، ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ واته: "رۆو بکه" لای مزگه‌وتی حه‌رام "که‌عبه‌ی پی‌رۆز"، پاشان رۆوی گوتاری کردۆته ئوممه‌ت به‌گشتی، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ واته: "ئیه‌وش ئه‌ی باوه‌رداران له ههر کوییه‌ك چونه دهره‌وه، رۆو بکه‌نه لای مزگه‌وتی حه‌رام".

﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ "بی‌گومان ئه‌م فه‌رمانه‌ راست و ر‌ه‌وایه له‌لایه‌ن په‌رهر‌دگارته‌وه هاتوو‌ه"، به‌بی‌تی (إن) و (ل) خ‌وای گه‌وره جه‌ختی له‌سه‌ر کردۆته‌وه، تا هیه‌چ یه‌کیك که‌مترین گومانی لینه‌ییت، با گومانی ئه‌وه‌ش نه‌بری که جیه‌جیه‌کردنی ئه‌م فه‌رمانه‌ به‌پی‌ حه‌ ز ئاره‌زووه نه‌وه‌ك ئه‌رك و واجب بی، ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: "به‌دنیایه‌وه خ‌وای گه‌وره بی ئاگا نییه له‌و کار و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن"، به‌لکو ئاگادار و زانیه به‌هموو بارودۆخیکتان، بۆیه چاک ر‌ه‌فتار و ئاکاربن له‌گه‌ل خوا، هه‌رده‌م خوا به‌چاودیر به‌سه‌ر خۆتانه‌وه بزانه‌ن به‌جیه‌جیه‌کردنی فه‌رمانه‌کانی، خۆدوورگرتن له‌ ر‌یگریه‌کانی، بی‌گومان کرده‌وه‌کانی ئیه‌و شتیکی فه‌رامۆشکراو نییه، به‌لکو به‌ته‌واوترین

شیوه پاداشت و سزای له‌سهر وهرده‌گرنه‌وه، نه‌گهر چاکه بی پاداشت ده‌درینه‌وه، نه‌گهر خراپه‌ش بی سزا ده‌درین.

خوای گه‌وره لیره‌دا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿لَنَلَّا يَكُونَنَّ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ﴾ واته: "تا خه‌لکی به‌لگه‌ی به‌سه‌رتانه‌وه نه‌بی"، بویه‌ر ورو‌کردنه‌ که‌عبه‌ی پی‌رو‌زمان بو‌ ئیوه‌ دانا، تا ره‌خنه و نار‌ه‌زایی خه‌لکی له‌ خاوه‌ن کتیب و هاوبه‌شدانه‌ران نه‌هیلین، نه‌گهر پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوای خوای لیّی) ههر ر‌ووی له‌ به‌یتوله‌قدیس بو‌وبایه، نه‌وا ئه‌م به‌لگه‌یه‌ی ر‌ووبه‌ر‌وو ده‌کرایه‌وه، که‌ خاوه‌ن کتیب‌ه‌کان له‌ کتیب‌ه‌کانی‌اندا هاتووه‌ ر‌ووگه‌ی نه‌گور که‌عبه‌ی پی‌رو‌زه، هاوبه‌شدانه‌رانیش بی‌یان وایه‌ ئه‌م ماله‌ مه‌زنه‌ یه‌کیکه‌ له‌ شانازیه‌کانیان، له‌ نایی ئی‌پراهیمه‌ویه (سلّوای خوای لیّی)، خو‌ نه‌گهر پیغه‌مبه‌ری خوا محمه‌د (درود و سلّوای خوای لیّی) ر‌وو نه‌کاته‌ که‌عبه‌ی پی‌رو‌ز، ئه‌و کات ر‌ووبه‌ر‌ووی به‌لگه‌کانی‌ نه‌وان ده‌بووه‌وه، به‌وه‌ی که‌ ده‌یانوت: چو‌ن محمه‌د (درود و سلّوای خوای لیّی) بانگه‌شه‌ی ئه‌وه‌ ده‌کات که‌ ئه‌و له‌سهر ری‌باز و نایی ئی‌پراهیمه، له‌ نه‌وه‌ی ئه‌وه، که‌چی ناماده‌ نییه‌ ر‌وو بکاته‌ ر‌ووگه‌ی ئی‌پراهیم؟ جا‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (درود و سلّوای خوای لیّی) ر‌ووی کرده‌ که‌عبه‌ی پی‌رو‌ز، نه‌وا ئه‌و کاته‌ به‌لگه‌ به‌ریابوو له‌سهر خاوه‌ن کتیب و هاوبه‌شدانه‌ران، ره‌خنه و به‌لگه‌کانیان به‌رامبه‌ر پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوای خوای لیّی) یوج بو‌ونه‌وه، ﴿إِنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ واته: "جگه‌ له‌وانه‌یان نه‌بی که‌ سته‌میان کرد"، پاساو و به‌لگه‌یه‌کی هیناوه‌ته‌وه، که‌ به‌هؤیه‌وه سته‌می له‌خوی کردووه، هیچ پ‌ا‌پشتیه‌کیشی نییه‌ جگه‌ له‌ شوینکه‌وتنی نار‌ه‌زوو و سته‌م نه‌بی، ئه‌م جو‌ره‌ که‌سانه‌ هیچ ریگه‌یه‌ک نییه‌ بو‌ قه‌ناعه‌ت بی‌ هینان و به‌لگه‌ له‌سهر به‌ریاکردنیان، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌و گو‌مانه‌ش که‌ ده‌خه‌نه‌ر‌وو وه‌ک ره‌خنه، نه‌وا هیچ مانابه‌کی وای نییه‌ که‌ جیی باس و بایه‌خ بی، بیویسته‌ به‌ ته‌واوی

فهراموش بکری، هەر بۆیه خوای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأْتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ﴾ واته: "لییان مه‌ترسن و ته‌ها له من بترسن، تا ناز و نيعمه‌تی خۆم به‌سه‌رتاندا ته‌واو بکه‌م"، چونکه به‌لگه‌ی ئەوان پوچه‌ل و ناره‌وايه، پوچه‌لێش وه‌ك ناوی خۆی رېسوایه، خاوه‌نه‌كه‌شی رېسوایه و سه‌رشۆر ده‌كات، ئەمه‌ش به‌پێچه‌وانه‌ی ر‌ه‌وا بێژ و به‌په‌روهانی حه‌ق و راستیه، به‌دنیایه‌وه راستی قورسایه و شكۆ و سه‌ربلندی هه‌یه، ترس و بیم ده‌خاته د‌لی خاوه‌نه‌كه‌ی، خوای پایه‌به‌رز فهرمانی کردووه كه لێی بترسین، ئەمه‌ش بناغه‌ی هه‌موو خیر و چا‌كه‌یه‌كه، ئەوه‌ی له خوای مه‌زن نه‌ترسی، ئەوا له هه‌یچ گونا‌ه و تاوانێك سلنا‌كاته‌وه، هه‌یچ فهرمانی‌كیش جیه‌جی ناكات.

روو وه‌رچه‌رخانی موسلمانانی به‌ره‌و كه‌عه‌ی پیروژ، تاقی‌کردنه‌وه‌به‌کی مه‌زنی لی گه‌ل‌له‌ بوو، خاوه‌ن كتیب و دووروو و هاو‌به‌شدانه‌ران گومان و قسه و قسه‌تۆکیان ب‌ئاو‌کرده‌وه، هەر بۆیه خوای پایه‌به‌رز ئەم باب‌ه‌ته‌ی به‌ وردتر باس‌کرد، و به‌ کاملترین شیوه‌ پرونی کرده‌وه، و به‌ جۆره‌ها شیوه‌ جه‌ختی له‌سه‌ر کرده‌وه، هه‌روه‌ك ئەم ئایه‌ته له‌خۆی ده‌گری.

له‌وانه: خوای گه‌وره‌ سی جار فهرمانی به‌ روو وه‌رچه‌رخاندن کرد "به‌ره‌و كه‌عه‌ی پیروژ"، له‌گه‌ل ئەوه‌ی یه‌ك جار به‌س بوو، یه‌کی‌کی تر: شتیکی زانراوه، كه‌ فهرمانه‌كه‌ یان ئەوه‌تا تاییه‌ت بووه به‌ په‌یامبه‌ر (دروود و سل‌اوی خوای لێی)، به‌مه‌ش هه‌موو ئومه‌ت وه‌ك شوینكه‌وتووی ئەو ده‌گریته‌خۆ، یان بۆ ئومه‌ته به‌گشتی، جا له‌م ئایه‌ته‌دا فهرمانی به‌تاییه‌ت به‌ په‌یامبه‌ر (دروود و سل‌اوی خوای لێی) کرده‌وه، له‌م فهرمایشته‌دا: ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ﴾، فهرمانی به‌گشتی به‌ ئومه‌تیش کرده‌وه، هه‌روه‌ك له‌م فهرمایشته‌دا هاتووه: ﴿قُولُوا وَجُوهَكُمْ﴾.

یه کیکی دیکه ئه وهیه: لهم ئایه ته دا خوی گه وره به رپه رچی هه موو ره خه و ناره زایه تیه پوچه له کانی داوه ته وه، که نکۆلیکاران خستوو یانه ته پوو، یه ک به یه کی گو مانه کانی پوچه ل کردۆ ته وه، ههروه ک چۆن بیشتر پوو نکر دنه وهی ته واو لهم باره وه درا، یه کیکی تر ئه وهیه: هه موو حه ز و هه لپه کانی بری له وهی که په یامبه ر (دروود و سلّوی خوی لیّی) شوین پوو گه ی خاوه ن کتیه کان بکه وی، یه کیکی تر ئه وهیه: ﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ ته نما هه والّدانی خوی ره وا بیژی مه زن به سه و ته واو و یه کلا که ره وهیه، به لّام له گه ل ئه وه شدا هه ر فه رموو یه تی: ﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾.

یه کیکی تر له و دوویا تکر دنه وانه ئه وهیه: که خوی گه وره هه والّیداوه و رایگه باندووه — هه ر خۆیشی زانایه به په نما ن — خاوه ن کتیه کان لایان سه لماوه که ئه م کاره "که پوو کردنه که عبه ی پیروژه" راست و دروسته، به لّام ئه وان ئه م گه وا هیه یان شار دۆ ته وه هه ر جهنده ده شانن.

له به ر ئه وهی له روو وه ره خاندغان له لایه ن خواوه رووه که عبه ی پیروژ، ناز و نیعمه تیگی مه زن بوو، ئه وا لوتف و میهره بانی خوا له گه ل ئه م ئوممه ته هه رده م له زیاد بووندا یه، جا هه ر کاتیک به رنامه و یاسایه کیان بۆ دابنی، ئه وا ناز و به خششیکی زۆری تیدا دهی، جا فه رموو یه تی: ﴿وَلَا تَمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ﴾ بنچینه ی ناز و نیعمه ت رپنۆینی خوا یه بۆ به نده به ره و ئاینه که ی، ئه ویش به ناردنی په یامبه ران (سلّوی خویان لیّی) و دابه زاندنی کتیه کانی، دواتر ئه و ناز و نیعمه تانه ی که ته واو که ری ئه م بنچینه یه ن، له به ر زۆریه که یان نه ده ژمیردرین و نه سنووریشیان بۆ داده نری، هه ر له و کاته ی خوی گه وره په یامبه ری خۆی (دروود و سلّوی خوی لیّی) ره وانه کردووه، تا نزیک کۆچکردنی له دونیادا، خوی گه وره چه نندین دۆخ و پیگه و ناز و نیعمه تی به پیغه مبه ر (دروود و سلّوی

خوای لییی و ئومه ته که ی بهخشی، که ناز و نیعمه تی خوی بی ته واو و کامل کرد له سهر به یامه ری خوا (درود و سلّوی خوای لییی) و ئومه ته که ی، ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ مائیده: ۳. واته: "ئه مپرو ئاینه که تا تم کامل کرد، ناز و نیعمه تی خوم به سهر تاندا ته واو کرد، ره زامه ندیم به وه ی که ئیسلام ئاینتان بی".

سوپاس و ستایش بو خوای گه وره له سهر بهخششه کانی، که هه رگیز ناتوانین بیانزمیرین و له ژمار نایه ن، چ ئه وه ی بتوانین ته واو سوپاسگوزار بین له سهر هه موو بهخششه کان، ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ واته: "به لکو رینویی وه رگرن"، حه ق و راستی بناسن و کاری بیبکه ن، خوای پاک و بهرز - له میهره بانی خوویه وه که له گه ل بهنده کانی کردوو یه تی -، ئه وه پری ئاسانکاری له فهراهه مکردنی ئامراز و هۆکاره کانی رینویی و گرتنه بهری ریگه ی راست، ئه وانی ئاگادار کردو ته وه تا ریگه ی خوا بگرته بهر، به جوانترین شیوه ش ئه مه ی بویان روونکردوو نه ته وه.

ته نانه ت له ریزی ئه مانه ی باسکران، ئه وه ش هه یه که خوای گه وره که سانیکی دژ به حه ق و راستی هه لده خات و مشتومر ده که ن، به مه ش حه ق و راستی پروون ده بیته وه، نیشانه و به لگه کانی ده رده که ون، بی بنه مایی و بی ناوه پرۆکی پوچه ل و به تال ئاشکرا ده ی، خو ئه گه ر به ره نگاری حه ق و راستی نه بیایه وه، ئه وا دۆخی نا حه ق و پوچه ل بو زۆربه ی به دیه یئراوان پروون نه ده بووه وه، جا شته کان به دژه کانیان پروون ده بنه وه، خو ئه گه ر شه و نه بووبایه، ئه وا گه وره یی و پایه ی پرۆز ده رنه ده که وت، ئه گه ر ناشیرین نه بوایه گه وره یی جوانی دیار نه ده بوو، ئه گه ر تاریکی نه بوایه، سویدی پروونکی نه ده زانرا، ئه گه ر نا حه ق و

بوچه لی نه بوایه، نهوا حهق و راستی به تهواوی روون نه ده بووه وه، جا سوپاس و ستایش
بۆ خوی گهوره له سه ره هموو نه مانه.

(۱۵۱، ۱۵۲) ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا
وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ
﴿۱۵۱﴾ فَادْكُرُونِي أذْكُرْكُمْ وَأَشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿۱۵۲﴾

خوی پایه بهرز ده فهرمووی: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ﴾ واته: "ههروهك
چۆن په یامبه ریکمان بۆ ره وانه کردن، که له خودی خو تانه"، به خشش کردمان له گه لئان به
رووکردنه که عبهی پیروز و کاملکردنی به یاسا و شهرع، له گه ل ناز و نیعمه تی تهواو کهر،
نهمه شتیکی تازه نیبه له چاکه و به خششی ئیمه دا، یه کهم نیعمه تیش نیبه، به لگو بناغه و
بنچینهی ناز و نیعمه ته کان به تهواوی بیتان به خشیوه، له سه رووشیانه وه ره وانه کردن ته م
په یامبه ره بۆتان، که له خودی خو تانه، ناشنای ره چه له ک و راستگویی و نه مینداری و
کاملی و دلسوزی و نامۆزگاری نه ون.

﴿يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا﴾ واته: "نایه ته کا مان به سه رتاندا ده خوینیته وه"، نهمه ش به لگه و
نایه ته قورنایه کان و جگه له وانیش ده گریته وه، نهو په یامبه ره (درود و سلأوی خوی
لیی)، نهو به لگه و نایه تانه تان به سه ردا ده خوینیته وه، که رهوا و نارهوا، رینویی له
گومرایی جیا ده کاته وه، نهو به لگانهی که سه ره تا رینیشاند هرتان دهی بۆ یه کخواناسی و
کاملی خوی گهوره، دواتر له سه ر راستگویی په یامبه ره که ی و بیویستی باوه ر پهبینانی،
دواتر به لگه ی تیدایه له سه ره هموو نهو شتانهی که په یامبه ره (درود و سلأوی خوی لیی)

هه‌والی له‌باره‌وه داوه، له‌ دواړوژ و جیهانی نادیار، تا به‌مه رینوییی ته‌واوتان به‌ده‌ستهینا، و زانستی دلناکه‌ره‌وه‌شی یی به‌خشین.

﴿وَيُزَكِّمُ﴾ واته: ره‌وشت و ئاکار و ناخ و ده‌رووتان پاک ده‌کاته‌وه، به‌ په‌روه‌ده‌کردنتان له‌سه‌ر ره‌وشتی جوان، دوورگرتنتان له‌ ئاکاری به‌د و خراب، نه‌مه‌ش وه‌ک پاک‌کردنه‌وتان له‌ هاو‌به‌شدانان بۆ خواناسی، له‌ رووپامایه‌وه بۆ دل‌سوزی، له‌ درووه بۆ راستگویی، له‌ ناپاکیه‌وه بۆ ده‌ستپاکی، له‌ خۆبه‌زلزانیه‌وه بۆ خاکیبون، له‌ ره‌وشتی خراپه‌وه بۆ ره‌وشتی چاک، له‌ رق لیوونه‌وه له‌ یه‌کتر و قسه‌ نه‌کردن له‌گه‌ل یه‌کتر و په‌یوه‌ندی پچراندنه‌وه بۆ یه‌کتر خۆشو‌یستن و هاوسۆزبون و په‌یوه‌ندی به‌هیزکردنه‌وه، جگه له‌مانه‌ش له‌ جوړه‌ها پاکسازی تر.

﴿وَيُعَلِّمُ الْكِتَابَ﴾ واته: "فیری" قورئانی پیروژ، مانا و مه‌به‌سته‌کانی ده‌کات، ﴿وَالْحِكْمَةَ﴾ واته: "فیری دانایی و حکمه‌تتان ده‌کات"، و تراوه: حکمه‌ت سوننه‌ته، بۆ چوونیکیی تر هه‌یه و تویه‌تی: حکمه‌ت: بریتیه له‌ ناشنابون به‌ نه‌ینیه‌کانی شه‌ریعه‌ت و مانا و مه‌به‌سته‌کانی، دانانی شته‌کان له‌ شوییی شایسته‌ی خویان، - به‌م پییه - فیرکردنی سوننه‌ت ده‌جیته نیو چوارچیوه‌ی فیرکردنی کتیی خواوه، چونکه سوننه‌ت قورئانی پیروژ روون و رافه‌ ده‌کات و گوزارشتی لیده‌کات.

﴿وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ واته: "فیری شتانیگتان ده‌کات، که هه‌رگیز بی‌شته‌ر نه‌تانزانیوه"، چونکه نه‌وان پیش نه‌وه‌ی په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلأوی خوی لیی) ره‌وانه بکری، له‌ سه‌رلیشیواوی و گو‌م‌رایه‌کی ئاشکرا‌دا بوون، نه‌ زانست و نه‌ کردار"ی ره‌وا"یان هه‌بوو، هه‌رچی زانست و کرداره نه‌وا ئه‌م ئومه‌ته له‌سه‌ر ده‌ستی بیغه‌مبه‌ری (درود و سلأوی خوی لیی) به‌ده‌سته‌یناوه و به‌هوی نه‌وه‌وه بووه، ئه‌م ناز و نیعه‌تانه بریتین له‌ بناغه‌ی ناز و نیعه‌ته‌کان به‌گشتی، گه‌وره‌ترین ناز و نیعه‌تیشه که

خوای گهوره به بنده کانی داوه، بویه نهرکی بنده کان سوپاسگوزار بوون و بهرپاگردنی بهرنامهی خوایه.

هر بویه خوای پایه بلند فرموویه تی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾ واته: "هردهم یادی من بکنه وه، تا یادتان بکنه مه وه"، خوای پایه بهرز فرمانی کردوه به یادکردنه وهی خوای، چاکترین به لاین و پیمانانی له سهر ئه مه به یادکهره وان داوه، ئه ویش بریتیه له وهی خوای گهوره یادی ئه و که سه ده کات که یادی خوا بکات، ههروه که خوای پایه دار له سهر زمانی به یامبهره که ی فرموویه تی: ((من ذکرني في نفسي، ذکرته في نفسي، ومن ذکرني في ملا، ذکرته في ملا خير منهم)) واته: ئه وهی یادی من بکات له ناخی خویدا، ئه و من له لای خویم یادی ده که م، ئه وهش که لای کومه لیک یادم بکات، ئه و من لای کومه لیک چاکتر له هی ئه و یادی ده که م.

یاد و زیگری خوای گهوره، چاکترین شته که دل و زمان له سهر راهینین، ههر ئه م زیگر و یادهیه که خواناسی و خوشویستی پهروه ردگاری لی بهرهم دیت، و پاداشتی بی نهدازهی لی گه ئاله ده بی، یاد و زیگری خوا لوتکه ی سوپاسگوزار بوونه بؤ خوا، ههر بویه خوای گهوره به تایبته فرمانی بیکردوه، دواتر به گشتی فرمانی به سوپاسگوزار بوون کردوه، جا فرموویه تی: ﴿وَأَشْكُرُوا لِي﴾ واته: "سوپاسگوزارم بن" له سهر ئه و ناز و نعیمه تانه ی بیتانم به خشی، جوړه ها ناخوشی و تنگوجه له مه م له سهر تان لادا، سوپاسگوزار بوون به دل، بریتیه له داننان به ناز و نعیمه تانه کان، سوپاسگوزار بوون به زمان، به یاد و ستایشکردنی خوا ده بی، سوپاسگوزار بوون به نهدامه کانی جهسته، گوپرایه لبوون بؤ خوا و ملکه چبوون بؤ فرمانه کانی و دووربوون له ریگریه کانی ده بی، سوپاسگوزار بوون ده بیته مایه ی مانه وهی ئه و ناز و نعیمه ته ی که ههیه، زیادبوونی ناز و نعیمه تانیکه که بیشتر له ده ستراون، خوای پایه دار فرموویه تی: ﴿لئن شکرتم﴾

لَأَزِيدَنَّكُمْ ﴿٧﴾ ئیپراهیم: ۷. واته: "تهگهر سوپاسگوزاربن، ئەوا ناز و نيعمه تی زیاترتان پیده به خشین".

خوای گهوره فرمانی کردوو به سوپاسگوزاری، له دواى ناز و نيعمه تی ئایى: له زانست و پاکسازی رهوشتی و سهرخستن بۆ کار و کردهوی چاک، پروونکردنهوی که ئەمانه گهورهترین ناز و نيعمه تن، تهنانهت ئەمانه نيعمه تی راسته قیندن، که بهردهوام دهبن ههرچهنده ناز و نيعمه ته کانی دیکه نه مینن، بیویسته له سهر ئەو که سانهی که سهرکه وتوون له بهدهستهئانی زانستیک یان کردهویهك "سى چاکدا"، سوپاسگوزاری خوای مهزن بن، تا خوای گهوره بهخشش و چاکه ی زیاتریان له گه لدا بکات، تا به خو سهرسامبوونیشیان نه مینن و سهرگهرمی سوپاسگوزاربوون بن بۆ خوای مهزن.

له بهر ئەوهی سوپاسگوزاربوون دژی سپله یی و کوفره، بۆیه خوای گهوره دژه که ی قهدهغه کردوو و ریگری لیکردوو، جا فهرموویه تی: ﴿وَلَا تَكْفُرُونَ﴾ واته: "به دغهك و سپله مه بن"، مه بهست له کوفر لیبه دا ئەوهیه که دژی سوپاسگوزاریه، که کوفری ناز و نيعمه ت و نکۆلی لیکردن و به جینه گه یاندنی ده گریته وه. له وان هه ماناکه ی گشتی بی، ئەو کاته کوفر و بی باوه ری چهند جۆریکی ده بی، مه زترینیان بی باوه ربوونه به خوای گهوره، دواتر گوناوه و تاوانیش چهند جۆریکی هه یه، به جیاوازی له جۆر و ره گه زیاندا، له هاوبه شانان بۆ خواوه به ره و ژیر و گوناوه کانی خوار ئەو.

(١٥٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

﴿١٥٣﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ واته: "ئه ی ئەوانه ی باوه رتان هیناوه"، خوای گهوره فرمانی به باوه رداران کردوو، تا له کاروباره دینی و دونیایه کانیاندا، پشتببه ستن به وانه:

﴿اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ واته: "ئارامگرتن و نویژ"، ئارامگرتن: زیندانی کردنی ده‌روون و راهبنایه‌تی له‌سه‌ر ئه‌و شتانه‌ی که‌ه‌زی پیناکات، ئه‌مه‌ سی‌ به‌شه: یه‌که‌میان، ئارامگرتن له‌سه‌ر گوپ‌رایه‌لی بو‌خوا تا‌فه‌رمانه‌کانی جیه‌جی ده‌کات، دووه‌میان، ئارامگرتن له‌سه‌ر سه‌ریچیی نه‌کردن له‌فه‌رمانی خوا، تا‌واز له‌سه‌ریچیه‌که‌ده‌ینی و‌خوی لی‌ دوورده‌گری، سییه‌میان، ئارامگرتن له‌سه‌ر قه‌ده‌ره‌کانی خوا، که‌ه‌ه‌ندیکیان نازار به‌خشن و‌بی‌زار نه‌بوون لیان.

ئارامگرتن یارمه‌تیده‌ریکی گه‌وره‌یه‌له‌هه‌ر کاروباریکدا، ته‌ها‌که‌سی ئارامگر ریگه‌ی گه‌یشتی هه‌یه‌به‌ئامانجه‌که‌ی، به‌تایبه‌ت خواپه‌رسته‌یه‌سه‌خت و‌به‌رده‌وامه‌کان، که‌گه‌لیک زۆر پیوستیان به‌به‌رگه‌گرتنه، چه‌شتی تالییه‌تی سه‌ختیه‌کانی گه‌ره‌که، ئه‌گه‌ر ئارامگرتن هاوده‌می هه‌ر یه‌کیک بوو له‌خواپه‌رستان، ئه‌وا سه‌رکه‌وتن به‌ده‌سته‌ده‌خات، خو‌ئه‌گه‌ر ته‌نگوچه‌له‌مه‌و‌ناخۆشی و‌سه‌ختیه‌کان به‌نده‌ی پاشگه‌ز کرده‌وه‌له‌ئارامگرتن و‌به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ری، ئه‌وا به‌هیچ شتیک ناگات و‌بی‌به‌ش ده‌بی، سه‌ریچیش که‌پالنه‌ره‌کانی ده‌روون به‌نده‌هاندده‌ون بو‌ئه‌نجامدانی، له‌کاتی‌که‌دا به‌نده‌توانای به‌سه‌ر ئه‌م سه‌ریچیه‌دا هه‌یه، به‌بی‌ئارامگرتنیکی مه‌زن نه‌بی ناتوانری و‌ازی لیبه‌ئیری، ده‌بی پالنه‌ره‌کانی دل و‌ ده‌روونی ملکه‌چی خوا‌ی پایه‌به‌رز بکات، و‌پشت به‌خوا‌ی مه‌زن به‌ستی تا‌له‌گونا‌ه و‌ سه‌ریچیه‌کان پارێزراو‌بی، ئه‌مه‌له‌ئاشوبه‌مه‌زنه‌کانه، هه‌روه‌ها‌تاقیکردنه‌وه‌ی دژوار، به‌تایبه‌ت ئه‌گه‌ر به‌رده‌وام بوو، ئه‌وا هیزی ده‌روونی و‌جه‌سته‌یی له‌گه‌لیدا لاواز ده‌بی، به‌مه‌ش لیکه‌وته‌ی ده‌بی - که‌بیزاربوونه -، ئه‌گه‌ر خوا‌ه‌نه‌که‌ی به‌ئارامگرتن له‌پیناوی خوا‌دا به‌ره‌نگاری نه‌بیته‌وه، ته‌ها‌پشت به‌خوا‌نه‌به‌ستی و‌په‌نای بو‌نه‌بات و‌هه‌رده‌م خو‌ی هه‌زار نه‌ینی له‌به‌ر ده‌رگای خوا.

كەواتە زانیت بەندە يۈيىسى بە ئارامگرتتە، بەلكو ناچارى ئەمەيە لە ھەموو بارودۇخىكىدا، ھەر بۇيە خىواي گەورە فەرمانى بە ئارامگرتن كىردوۋە، رايگەباندىۋە كە: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ واتە: "بى گومان خىواي گەورە" لەگەل ئەو كەسانەدايە كە ئارامگرن و ئارامگرتن بوۋەتە پەۋشەت و سىفەتتە، بوۋەتە سىفەتتىكى جىگىر تىياندە - بە يارمەتى و سەرخىستەن و ئاراستەكىردى خىواي گەورە - ، بەمەش سەختى و ناخۇشىيەكان لەسەربان سوڭ بوۋە، ھەرچى كار و كىردەۋەي گەورەيە لايمان ئاسان بوۋە، ھىچ سەختىيەكيان لەسەر نەماۋە، ئەمەش لەگەلدا بوۋىكى تايەتى خىوايە، كە خۇشويىستەن و يارمەتى و سەركەۋتەن و نىزىكبوۋن لە خوا دەخىۋازى، ئا ئەمە پلەيەكى زۇر مەزەنە بۇ ئارامگران .

خۇ ئەگەر ئارامگران ھىچ پلە و پايەكيان نەبوۋبايە، بەلكو تەمنا ئەم لەگەل خوا بوۋنەيان دەستكەۋتوبايە، ئەوا ئەمە خۇي لە خۇيدا چاكىرتىن پلە و پايە و شانازى دەبوۋ، سەبارەت بە لەگەلدا بوۋى خوا لەگەل بەدەيھىنراۋان بەگشتى، ئەوا ئەم لەگەلدا بوۋنە بە زانست و توانست، ھەرۋەك خىواي پايدەدار فەرموۋىتەتى: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ خەدەيد: ۴. واتە: "لە ھەر كويىيەك بن، ئەوا خىواي مەزەن بە زانست و توانستى خۇي لەگەلئاندايە".

خىواي پايدەبەرز فەرمانى كىردوۋە بە پىشتەبەستەن بە نويۇز، چۈنكە نويۇز ستوۋن و پايدەي ئايىنە، پروناكى باۋەردارانە، رايەلەي نىۋان بەندە و پەروەردگارىتەتى، جا ئەگەر نويۇز بەندە كامىل بى، ۋاجب و سۈننەتەكان تىدا كۆ كىرانبەۋە، و ئامادەيى دلى تىدابی كە كىرۇكى نويۇزە، ھەر كە بەندە چۈۋە ناۋ نويۇزەۋە ھەستى كىرد، چۈۋەتە خىزمەت پەروەردگارى، و لە بەردەمى خىۋادا ۋەستاۋە، ۋەك بەندەيەكى خىزمەتكارى پەۋشەبەرز، بە رامان لە ماناى ھەرچىيەك كە دەبىلىت و دەيكات، بە قولىۋونەۋە لە تىكا و نىزاكان لە پەروەردگارى، گومان

لەوھدا نىبە ئەم نۆيژە گەرەتەرىن يارمەتيدەرە بۇ ھەموو كار و كر دەوھەك، چونكە نۆيژە رېگىرى دەكات لە خراپە و تاوان و گوناھ، لەبەر ئەوھى ئەم نامادھىيە لە نۆيژدا، پالئەرىك لە دلى بەندەدا دروست دەكات بۇ بەجىگەياندىنى فەرمانەكانى خوا، و خۇدوورگرتن لە رېگىرىيەكانى، نا ئەمە ئەو نۆيژەيە، كە خواى گەرە فەرمانى كر دووھ پشقى بېبەستىن لە گشت كاروبارىكماندا.

(۱۵۴) ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَّا تَشْعُرُونَ﴾ (۱۵۴)

كاتىك خواى پاك و بەرز باسى بېۋىستى پشتبەستى كر دە بە ئارامگرتن لە گشت كاروبارىكدا، ئىنجا باسى ئموونەيەكى تىرىشى دەكات، كە بېۋىستى بە ئارامگرتنە بۇ بەجېھىنانى، ئەوئىش تىكۆشانە لە بىناوى خوادا، كە باشترىن خواپەرسى جەستەيە، و سەختىرىيانە لەسەر دەروونەكان، چونكە لە ناخدا گران و قورسە، لەبەرئەوھش كە لەوانەيە بېتتە ھۇى كۆززان و مائناوایی كر دەن لە زيان، چونكە لەوانەيە ئەوانەى ئارەزوومەندن لەم زيانەدا دەيانەوى زيان و بېۋىستىيەكانى دەستبەخەن، جا ھەر چىيەك رەفتارى بى بكن، ئەوا ھەولدانە بۇ زيان، وەلانانى دژەكانىيەتى.

شتىكى زانراوھ، كە مرؤف واز لە خۇشويستراويك ناھىنى تەھا لەبەر خۇشويستراويكى بەرزتر نەبى، خواى پايەبەرز رايگەياندووھ: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَّا تَشْعُرُونَ﴾ واتە: "ھەرگىز بەو كەسە مەئىن: كە لە بىناوى گەياندىنى پەيامى خوادا كۆزراوھ مردووھ، بەلكو زىندووھ، بەلام ئېوھ ھەستى بىناكەن". ئەوھى لە بىناوى خوادا دەكۆزرى، بەوھى كە تىدەكۆشى لە بىناوى خوا، تا پەيامى خواى گەرە لەسەر ووى ھەموو شتىكەوھ بى، ئايىنى ئەو بالادەست بى، نەوھك لە

پیناو هیچ مه بهستیکی تر، ئەوا بی گومان ئەو که سه له ژیانیکی پږ له خوښی و کامه رانیدایه، به لکو خواوهی ژیانیکی مهزنتر و کاملتره له وهی که ئیوه پیشینی ده که ن و گومان پیده بن.

جا ئەوانه ی شهیدن و له پیناوی په یامی خوادا کوژراون: ﴿بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ ۱۶۹ ﴿فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ۱۷۰ ﴿يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۱۷۱ ﴿ثَالِثِي عِمْرَانَ: ۱۶۹ - ۱۷۱، واته: " به لکو ئەوانه زیندوون، لای پهروهردگاریان له رزق و رۆزی جوړاو جوړ بهره وهرن. زور دلخوښ و کامه ران بهو نیعمهت و زیاده به خششهی، که خوی گه و ره پی به خشیوون، مژدهش ده ده ن بهوانه ی هیشتا بهوان نه گه یشتوون، که بیگومان هیچ ترس و بیمگیان له سه ر نییه، هیچ خه م و په ژاره یه کتان بو پیش نایهت. مژده ده ده ن به ناز و نیعمهت و به خششی بی سنوور له لایه ن خوی میهره بانه وه، به راستی خویاش پاداشتی باوه رداران به فیر و نادات".

جا که خوی گه و ره ده فهرمووی: ((به لکو شهیدان زیندوون))، ئایا شتیکی مهزنتر هدی له ژیانه، که نریکبوون له خوی پایه بهرز ده گریته خو، خوښی جهسته ییش ده که ن بهو رزق و رۆزیه ی پینای داوه، له خواردن و خواردنه وه به تام و چیژه کان و رۆزیه رۆحیه کان، که بریتین له کامه رانی، مژده دان به یه کتر، نه مانی هرچی خه م و خه فته ته، ئەمانه ژیان نیو گوږن، که کاملترن له ژیان دونه.

ته نانهت پیغمبه ر (دروود و سلأوی خوی لی) رایگه یاندووه، که رۆح و گیانی شهیدان، له شیوه ی بالنده ی سه وزدان، که ده چنه سه ر رپو باره کانی به هه شت و له

به‌روبوومه‌که‌ی ده‌خۆن، دواتر ده‌چنه نیو چرای هه‌لواسراو به‌عهرشی خواوه، لهم
 ئایه‌ته‌دا گه‌وره‌ترین هاندان هه‌یه له‌سه‌ر تیکۆشان له‌پیناوی خوا و نارامگرتن له‌سه‌ری.

ئه‌گه‌ر به‌نده‌کان هه‌ست بکه‌ن، چ پاداشتی‌ک هه‌یه بۆ ئه‌وانه‌ی که له‌پیناوی خوادا
 کوژراون، ئه‌وا هه‌چ یه‌کی‌ک له‌تیکۆشان و شه‌هیدبوون پاشنه‌ده‌که‌وتن، به‌لام نه‌بوونی
 زانستی دنیایی ته‌واو، که هه‌مه‌ت و وره‌کانی سارکردۆته‌وه، خه‌وی نووستووی قولتر
 کردووه، پاداشت و ده‌ستکه‌وتی مه‌زنی فه‌وتاندووه.

جا بۆچی وا نای، له‌کاتی‌کدا خوا یه‌به‌رز: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
 أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ﴾ به‌قه‌ره:
 ۱۱۱. واته: "به‌راستی خوا، گیان و سامانی له‌باوه‌رداران کړیوه، به‌وه‌ی که به‌هه‌شت بۆ
 ئه‌وانه، ئه‌وانه ده‌جنگن له‌پیناوی په‌یامی خوادا، دوژمنانی ئایینی خوا ده‌کوژن (له‌گورپانی
 جه‌نگدا)، یان خۆیان ده‌کوژرین".

سویند به‌خوا! ئه‌گه‌ر مرۆف هه‌زار گیانی هه‌بووبا، یه‌ک یه‌کی له‌پیناوی خوادا
 به‌خشبووبا، ئه‌وا به‌ئنده‌زی گه‌وره‌ی ئه‌م پاداشته مه‌زنه نه‌ده‌بوو، هه‌ر بۆیه شه‌هیدان —
 دوا ی ئه‌و پاداشته چاکه‌ی که بینیان، که له‌لایه‌ن خواوه پێیان به‌خه‌شرا — هه‌ر ده‌م ده‌خوازن
 بگه‌رپه‌وه‌ه‌ دنیا، تا دووباره بجه‌نگن و شه‌هید بینه‌وه.

له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ر خۆشیی و سزاکانی ژبانی ناو گۆر، هه‌روه‌ک چۆن ده‌یان
 ده‌ق لهم باره‌وه هاتوون.

(۱۵۷ - ۱۵۵) ﴿وَلَنبَلِّغَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿۱۵۵﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿۱۵۶﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿۱۵۷﴾﴾

خوای پایه بهرز رایگه باندووه، که به دلنیا به وه به نده کانی تاقیده کاته وه، تا که سی راستگۆ و درۆزن ده ربکه ون، نارامگر و خو نه گر جیا به نه وه، ئەمه ریسای پهروه ردگار له به نده کانیدا؛ چونکه نه گهر باوه پرداران به رده وام له خو شیدا بوون، تووشی هیچ تهنگو چه له مهیه ک نه بوون، ئەوا تیکه ل بوون روویده دا، که بریتیه له خودی خراپه کار و گهنده لی، دانایی و حکمه تی خوای گه و ره واده خوازی که چاکه کار و خراپه کار له به کتر جیا بکاته وه.

ئەمه سوود و که لکی تاقیکردنه وه و ناخوشیه کانه، نه وه ک نامانجی ئەم تاقیکردنه وانه نه هیشتی ئەو باوه ره بی که باوه پرداران هه یانه، یان مه بهستی هه لگه پاندنه وه یان بی له ناینه که یان، بی گومان خوای گه و ره باوه ری باوه پرداران به فیرو نادات، جا خوای گه و ره له م نایه ته دا رایگه باندووه، که ﴿وَلَنبَلِّغَنَّكُمْ﴾ "بی گومان ئیوه تاقیده کهینه وه"، به نده کانی تاقی ده کاته وه، ﴿بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ﴾ "به به شیک له ترس، ئەویش ترس" له به شیک له دوژمنانتان، ﴿وَالْجُوعِ﴾ واته: به که میک له برسیتی و نه بوونی، چونکه خوای گه و ره نه گهر به نده کانی تاقی بکاته وه، به ترس و برسیتی ته واو، ئەوا تووشی تیاچوون ده بوون، جا تاقیکردنه وه کان به نده کان پالفته ده که ن نه وه ک له ناویان به ن.

﴿وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ﴾ "بە کەمبوونی مال و سامان"، ئەمەش ھەموو جۆرە کەمبوونیکى سامان دەگرێتەو: کارەساتى ئاسمانى، نقومبوون، بەفەرۆچوون و ونبوون، بە بردنى سامان بەزۆردارى: لەلایەن پاشا سەتەمکارەکان، چەتە رێگرەکان، جگە لەمانە.

﴿وَالْأَنْفُسِ﴾ واتە: ئەدەستدان و مائاوايى کردنى خۆشەويستان: لە رۆلەکان، خزمە نزیکەکان، ھاورپیان، جۆرەھا نەخۆشى جەستەيى کە بەندە تووشى دەي، یان تووشى جەستەيى خۆشەويستان دەي، ﴿وَالشَّمْرَاتِ﴾ واتە: "کەمبوونی" دانەویڵە، بەروبومی دارخورما، ھەموو جۆرە درەخت و سەوزايەکانى تر، بەھۆى سەرما یان تەزرە، یان سوتان، یاخود کارەساتىکى ئاسمانى: لە کوللە (کلۆ) و ھاوشیوکانى.

ئەم شتانە دەي ھەر رووبەن، چونکە خواى زانا و شارەزا ھەوالى لىداو، جا بەو شىوہیە ئەم شتانە رووياندا کە خواى گەورە ھەوالى لەبارەو دەبوو، ھەر کاتىک تاقىکردنەوہیەکی وا پيش بيئت، ئەوا خەلک بۆ دوو بەش دابەش دەبن: ئارامگر و خۆنەگر، ئەوہی کە ئارامناگرى و خۆنەگرە، تووشى دوو کارەسات دەي، ئەويش لە دەستدانى خۆشەويستە — کە خۆى لە بوونی تاقىکردنەوہ کەدا دەبينتەوہ —، لەگەل ئەدەستدانى شتى گەورەتر، کە پاداشتى ملکە چوونە بۆ فەرمانى خوا بەھۆى ئارامگرتنەوہ، کەمبوونەوہى باوہرەکەي، ئارامگرتن و رازىبوون و سوپاسگوزار بوونىشى لەدەستدەچي، بەمەش تورەيى دادەگرى لەبەر سەختى کەمبوونەوہى ئەو شتانەي کە خراپەروو.

بەلام ئەو کەسەي کە خواى گەورە ئارامگرتنى پىبەخشی، لە کاتى تووشبوون بەم کارەساتانە، بەسەر دەروونىدا زال بى لەوہى ناپەزايى بە گوفتار و کردارى دەرنەبرى، چاوہرپى پاداشتى ئەمە لە پەرورەدگار بکات، بزاني ئەو پاداشتەي کە بەدەستىدەھي، بەھۆى ئارامگرتيەوہ، زۆر گەورەترە ئەو کارەساتەي کە بەسەريدا ھاتوہ، تەنانەت کارەساتە کە دەيتە ناز و نىعمەتيک بۆ ئەو، چونکە بووہتە ھۆکارىک بۆ دەستخستنى ئەو

شته‌ی که چاکتر و به‌سودتره لهو، هۆکاریکیش بوو بۆ ملکه‌چببون بۆ فه‌رمانی خوا و به‌ده‌سته‌ییانی پاداشته‌که‌ی، هه‌ر بۆیه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ "مژده‌ بده به ئارامگران"، واته: مژده‌یان پێنده به‌وه‌ی که ئه‌وان پاداشتی خۆیان به ته‌واوی و بی‌لێرسینه‌وه به‌ده‌سته‌خه‌ن، جا ئارامگران ئه‌وانه‌ن که مزگینی مه‌زن و ده‌سته‌وتی گه‌وره‌یان به‌ده‌سته‌یناوه.

دواتر په‌روه‌ردگار به‌م شیویه‌ وه‌سفی ئه‌وانی کردووه، فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا كَمَا كُنْتُمْ تُقَالُونَ﴾ "ئه‌وانه‌ی کاتیگ که تووشی کاره‌سات و به‌لأ و تاقیکردنه‌وه‌یه‌ک ده‌بن"، کاره‌سات و به‌لأ هه‌موو ئه‌و شتانه‌ ده‌گریته‌وه که ئیش و نازار به دل‌یان جه‌سته باخود هه‌ر دووکیان ده‌گه‌یه‌نی، هه‌روه‌ک پێشتر خرایه‌پروو.

﴿قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ﴾ واته: "ده‌لین" ئیمه مولکی خواین، له ژیر فه‌رمان و هه‌لسوکه‌وتی ئه‌وداین، ئیمه‌ خاوه‌نی هه‌یج به‌کیگ له گیان و سامانی خۆمان نین، جا کاتیگ به شتیگ له‌مانه تاقیده‌کرینه‌وه، ئه‌وا خوای گه‌وره که میه‌ره‌بانترینه و به‌زه‌یه‌که‌ی بی‌سنووره هه‌لسوکه‌وتی له مولک و سامانه‌که‌یدا کردووه، هه‌یج په‌خه‌ن و ناره‌زایه‌کی له‌سه‌ر نییه، به‌لکو له کاملی به‌ندایه‌تی به‌نده بۆ خوا، ئه‌وه‌یه به‌نده بزانی‌ پرودانی ئاشوب و تاقیکردنه‌وه که له‌لایه‌ن خوای خاوه‌ن و داناوه‌یه، ئه‌و خوایه‌ی که له خودی به‌نده میه‌ره‌بانتره بۆ به‌نده، ئه‌مه‌ وا پێویست ده‌کات که به‌نده رازی بی له خوای مه‌زن، سوپاسگوزاری له‌سه‌ر مشورگیریه‌که‌ی، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی کامه چاکتره به‌وه‌ی که به‌نده‌که‌ی فه‌راهه‌م کردووه، ئه‌گه‌رچی به‌نده‌که‌ش هه‌ست به‌مه‌ نه‌کات.

له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی ئیمه به‌نده‌ی خوای گه‌وره‌ین، ئه‌وا ﴿وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ هه‌ر بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌رپینه‌وه له دوا‌پۆژدا، ئه‌وسا هه‌ر به‌کیگ پاداشت و سزای کار و کرده‌وه‌کانی وه‌رده‌گریته‌وه، جا ئه‌گه‌ر ئارامگربوون و داغمان به‌خۆمانداگرت له پیناوی خوادا، ئه‌وا

پاداشتى خۇمان بە تەواۋى لاي پەرۋەردگار بەدەستدەھىن، خۇ ئەگەر خۇنەگر و ھەلچۈر و تورەبوۋىن، ئەوا بەشى ئىمە تەھا خەشم و لەدەستچۈۋى پاداشت دەي، جا يەكك لہ بەھيۋترين نامراز و ھۆكارەكاني ئارامگرتن ئەۋدەيە كە بەندە مولكى خوايە و ھەر بۇ لاي ئەۋيش دەگەرپنەۋە.

﴿أُولَئِكَ﴾ ئا ئەۋانە، كە ۋەسفران بەۋەي كە خۇگر و ئارامگرن، ﴿عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ﴾ واتە: ستايش و پىداھەلدان بە بارودۇخيان ھەيە "لەلايەن بەرۋەردگاربانەۋە"، ﴿وَرَحْمَةٌ﴾ مېھرەبانىەكى گەۋرەش "لەلايەن خواۋە داياندەگرى"، جا لە سايەي مېھرەباني خواۋە كە لەگەل باۋەرداران كرى، ئەۋانى سەرخست بۇ ئارامگرتن، كە بەھۋيەۋە پاداشتى تەواۋ بەدەستدەھىن.

﴿وَأُولَئِكَ هُمِ الْمُهْتَدُونَ﴾ ئا ئەۋانە "رېنۇبىنكران" ھەقناسن، لېرەدا ھەقناسى ئەۋەيە كە ئەۋان دەزانن كە مولكى خوان، ھەر بۇ لاي ئەۋيش دەگەرپنەۋە، كارىشان بەمە كرىۋە، لېرەدا ھەقناسى ئەۋان ئارامگرتىيانە لە پىناۋى خوادا.

ئەم ئايەتە ئامازە بەۋە دەكات، ئەۋ كەسەي كە ئارام نەگرى، ئەۋا پىچەۋانەي پاداشتى ئارامگراني بۇ ھەيە، شايسەي سەرزەشنى خوا دەي، دوو چارى سزا و گوۋرايى و دۇران دەي، ئاي كە جياۋازى نيۋان ئەم دوو كۆمەلەيە چەندە مەزنى، شەكەتى و ماندويى ئارامگران چەندە كەمە، بى چارەي و ماندويى خۇنەگر و ئارامنەگرەكان چەندە گەۋرەيە!! ئەم دوو ئايەتە ناخ و دەروون رادەھىن لەسەر بەلأ و كارەساتەكان، پىش ئەۋەي رۋوبدەن، تا ئاسان و سوڭ بى لەسەر بەندە كاتىك كە رۋودەدەن، ئەۋەش رۋون دەكاتەۋە، كە لەكاتى رۋودانى كارەسات و تاقىكرەنەۋەدا، ئەگەر بەندە ئارامگر بى چ پاداشتىكى بۇ ھەيە، باسى ئەۋ ئامرازانەشى كرىۋە، كە يارمەتيدەرە بۇ ئارامگرتن، و رۇشنايى خستۋەسەر پاداشتى ئارامگران، بەمەش دۇخى ئارامگر و خۇنەگر دەردەكەۋى، ئەم

تاقیکردنه و به ریسای خوی گه وره به که هر هه بووه، بی گومان ریسا و یاسا کانی خوا
گورانیان به سهردا نابهت، ههروه ها جو ره کانی به لا و کاره سانه کانیشی روونکردو ته وه.

(۱۵۸) ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ
﴿۱۵۸﴾

خوی پایه بهرز پاید هه بی نی، که ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ "بی گومان"
سه فا و مهروه که ناسراون، له دروشمه دیاره کانی تایی خوان، که خوی گه وره وه که
خوایه رستی بو بهنده کانی داناوه، جا مادهم له دروشمه کانی خوان، نهوا خوی گه وره
فهرمانی کردووه به وهی که دروشمه کانی خوا بهرز و مهزن رابگیرین، جا فهرموویه تی:
﴿وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ حه ج: ۳۲. واته: "ته وهی که
دروشمه کانی خوا به گه وره بزانی و ریز و حورمه تیان بو دابنی، نهوا نه مه نیشانی پاریزکاری
و له خواترسانی دله کانه". کوی نه م دوو دهقه نامازه به وه ده کن که نه مانه له دروشمه کانی
خوی گه وره ن، به گه وره دانان و ریزگرتن له دروشمه کانی خوی پایه دار، به لگهی
باریزکاری و له خواترسانی دله کانه.

باریزکاری و له خواترسان، نهرک و واجبه له سهر گشت نهرکدار (ملکف) بیك،
نه مهش نه وه ده گه بی نی که هاتو چوی نیوان سه فا و مهروه، واجبیکه که وابه سته ی حه ج و
عومره به، ههروه که زوره ی زانایان نه م بو چوونه یان هه به، فهرمووده کانی پیغه مبه ریش
(درود و سلاوی خوی لی) نامازه یان به مه کردووه، کرده وه کانیشی به لگن له سهر نه مه،

لهوباره وه فهرموویه تی: ((خذوا عني مناسككم)) واته: رپوشوینه کانی حه ج و عومره کردن لهمنه وه وه برگرن.

﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ واته: "تهوهی

حه جی مائی خوا و عومره بکات، تهوا هیج گوناهیکی لهسهر نییه، هاتوچو له نیوانیاندا سهفا و مهږوه دا، تههمش بو دوورخسته وهی گومان و سهغله تبوونی تهو کهسانه یه له موسلمانان، که نارحهت بوون بههوی هاتوچو له نیوانیاندا، چونکه له سهردهمی نهفامیدا لهسهر ههر یه که له کیوی سهفا و مهږوه بت دهپرستران، جا خوی گه وره گوناهبوونی تههم کارهی ره تکرده وه، تا تههم گومانه نه هیلی، نه وه که بو تهوهی که هاتوچوی نیوان سهفا و مهږوه پیوست نه ی.

بهستنه وهی نه بوونی گوناها له هاتوچو کردن له نیوان سهفا و مهږوه به حه ج و عومره، به لگه یه لهسهر تهوهی که دروست نییه هاتوچوی نیوان سهفا و مهږوه تهنجام بدری، بهی حه ج یان عومره، تهها له گهل یه کیکیاندا دروسته، به پیچه وانهی سوږانه وه (تهواف) کردن به دهوری که عبهی پروژدا، تهواف له گهل عومره و حه جدا دروسته، خواپرسته که که به تههاش ده کری.

به لام هاتوچوی نیوان سهفا و مهږوه و وهستان له عهره وه و "مانه وه له" موزده لیه، به ردباران کردن (ره جه کردن) شهیتانه کان، تهوا بهی رپوشوینه کانی حه ج کردن تهنجام دهرین، خو ته گهر تهنجام بدریت بهی ره چاوکردنی رپوشوینه کانی حه ج کردن، تهوا ده بیته بیدعه، بیدعه دوو جوړی هه یه: جوړی یه کهم پرستشیکه بو خوا ده کری، به لام خوی گه وره له بنه رته دا دینه ناوه، جوړی دووه میان، پرستشیکه بو خوا ده کری، خوی گه وره

چۆنیته تی ئەنجام دانەکه ی دیاری کردوو، به لّام به پیچه وانە ی ئەو ریوشوینانە دەکری، جا ئەو هی باسکرا دەچیتە نیو ئەم جۆره ی بیدعه وه.

﴿وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ واتە: ئەو هی که کاریکی چاک و پەرسشیک به دلّسۆزانە بو خوا ی پایه برز بکات، "جا هەر چاکه یه ک بی" له: حەج، عومره، تەواف، نوپۆ، رۆزوو و جگه له وانەش، ﴿فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ بهقه ره: ۱۸۴، حەج: ۳۰، ئەمه به لگه یه له سه ر ئەو هی که به نده هەر چه نده گوپرایه لی خوا بی و چاکه بکات، ئەوا خیر و چاکه ی زۆر تر و زیاتر کامل دهی، پله ی لای خوا به رز ده یته وه، به هۆی زیادبوونی باوره که ی.

به ستنه وه ی کاری خۆبه خشانه به چاکه وه، ئەوه ده گه یه نی که ئەو هی کاری بیدعه بکات به خۆبه خشانه، که خوا و پیغمه به ری خوا دایانە نای، ئەوا ته لها ده یته هۆی ته نگو چه لّهمه، نایته هۆی خیر و چاکه بو ی، ته نانه ت له وانه یه بیته هۆی گونا هـ و تاوان بو ی، ئەگەر هاتوو به ئەنقه ست ئەو کاره بکات و بشزانی ئەم کاره ناشه رعیه.

﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ واتە: "بی گومان خوا ی گه وره سوپاسگوزار و زانایه"، (الشاکر) و (الشکور) له ناوه کانی خوا ی پایه برزن، به و مانایه دی که خوا ی گه وره کار و کرده وه ی چاکه ئەگەر زۆر که میش بی له به نده کانی وه رده گری، و پاداشتی زۆر گه وره یان له سه ر ده داته وه، هەر کاتیک به نده یه ک فه رمانه کانی خوا جیه جی بکات و گوپرایه لی بی، ئەوا خوا ی گه وره یارمه تی ده دات له سه ر ئەمه، ستایشی ده کات و پیدا هه لّده دات، پاداشتی ده داته وه به پیه خشیی روناکی و باوه ر و دلّفراوانی، جهسته ی جالاک و به هیز ده کات، له هه موو بارودۆ خیکیدا زیاده به ره که ت و گه شه ی پیده به خشی، له کاره کانیشیدا سه رکه وتنی زیاتر پیده دات.

دواتر پاداشت بہدہستدہہینی، لہ نائندہدا لہلایہن پەرورگارہیوہ بہ تہواوی و زیادہوہ، بیٰئوہی کہ پادشتی دواروژ ہیچ کہم بکات لہ چاک و پاداشتئیسٹاکہی، جا لہ سوپاسگوزاری خواوہ بو بندہکانی، ئوہیہ ہمر کاتیک کہ واز لہ شتیک ہینی لہ ییناوی خوادا، ئہوا خوای گہورہ قہرہبووی دہکاتہوہ بہ شتیکی چاکتر، ئوہی لہ خوا نریک بیئہوہ بہ ئندازہی بستیک، ئہوا خوای گہورہ بہ ئندازہی گہزیک لئی نریک دہبیئہوہ، ئوہی بہ ئندازہی گہزیک لئی نریک بیئہوہ، ئہوا خوای گہورہ بہ ئندازہی بالیک لئی نریک دہبیئہوہ، ئہوش کہ بو لای بیچی بہ رویشتی ناسایی، ئہوا خوای گہورہ بہ خیرایی بوی دیت، ئہوش کہ ئالوگوری و ہہلسوکہوتی لہگہل بکات، ئہوا قازانچی چہند بہرامہری لی بہدہست دہخات.

لہگہل ئوہی کہ خوای گہورہ سوپاسگوزارہ، ئہوا زاناشہ بہوہی کہ کی شایستہی پاداشتئ تہواوہ، بہیی نیاز و باوہر و پاریزکاریہکہ، جیای دہکاتہوہ لہوہی کہ شایستہ نیہ، زانا و ناگاداری کار و کردہوہی بہندہکانہتی و بہفیرزیان نادات، بہلکو پاداشتئ تیر و تہسہل بہدہستدہہینن، بہیی نیاز و مہبہستیان، کہ تہما خوای زانا و دانا پیی دہزانی.

﴿۱۵۹ - ۱۶۲﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿۱۵۹﴾
 إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّاهُ فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿۱۶۰﴾
 إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَرَاءَ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿۱۶۱﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿۱۶۲﴾

ههڤهڤهڤه ئهه ئایه ته له باره ی خاوه ن کتیه کانه وه دابه زیوه، ده باره ی شار دنه وه ی زانیاریه کانی ده باره ی په یامه بهر (درود و سلّوی خوی لیّی) و سیفه ته کانی، له گه ل' نه وه شدا ئه مه حوکمه که ی گشتیه و هه موو نه وانه ده گریته وه، که سیفه تی شار دنه وه ی نه وه په یامه یان تېدایه که خوی گه و ره دایه زاندو وه، "إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ" واته: نه وانه ی هه لده ستن به شار دانه وه ی نه و نیشانه و به لگانه ی" ئاهاژهن بۆ حه ق و راستی، "و رینوینیش ده شار نه وه، دوا ی نه وه ی بۆ خه لک له کتیه دا پرووغان کرده وه"، ئه مه نه و زانسته به که به هۆیه وه به نده رپگه ی راستی بی' هه لده بژیریت، رپگه ی خۆشه ختان و رپازی دۆزه خیانی بی' جیا ده بیته وه، جا خوی گه و ره به لیّی له زانیان وه رگرتو وه، له سه ر نه وه ی زانستی کتیب که خوی گه و ره به وانی دا وه پروون بکه نه وه و نه بشار نه وه، هه ر که سیک ئه م په یمانه بشکیّی، ئه م دوو کار و خه سلته خراپه به یه که وه له خۆیدا کۆ بکاته وه، که بریتین له: به که میان، شار دانه وه ی نه و به لگه و نیشانانه ی خوی گه و ره دایه زاندو وه، دو وه میان: فیل' و گزیکردن له به نده کانی خوا ﴿أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ﴾ واته: ئا نه وانه "خوی گه و ره" نه فرینان لیده کات و دووریان ده خاته وه له میهره بانی و به زه بی خۆی.

﴿وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ هه موو به دیهینراوینیش نه فره تیان لیده که ن، به مه ش بهر نه فره تی هه موو بوونه وه ران ده که ون، چونکه هه ول' و ته قه لایان دا وه بۆ فیل' و گزیکردن له به دیهینراوان و تیکدانی ئاینه که یان، و دوور خسته وه یان له میهره بانی خوا، بۆیه سزایان وه رگرتو وه له ره گه زی کرده وه ی خۆیان، هه رو ه ک چون' نه و که سه ی خه لکی فیّری خیر و چاکه ده کات، خوی مه زن ره حه مت و به ره که تی به سه ردا ده بارین، و فریشته کانی خوا و ته نانه ت نه هه نگ له نیو ئاودا نرای بۆ ده که ن، به هۆی نه وه ی هه ولی خزمه تکردنی

به‌دیهینراوان و چاککردنی ناینانی داوه، و ویستویه‌تی نریکیان بکاته‌وه له ره‌جه‌تی خوا، بویه له ره‌گه‌زی کاری خوی پاداشتی ده‌دریته‌وه.

ئه‌وه که‌سه‌ی په‌یامی خوی گه‌وره ده‌شاریته‌وه، سه‌ریچی فه‌رمانی خوی کردووه، هه‌ولی به‌ره‌ره‌کانی داوه له‌گه‌لی، خوی گه‌وره به‌لگه و نیشانه‌کان بۆ خه‌لک روون ده‌کاته‌وه، که‌چی ئه‌وه فیلباز و گزیکاره ده‌یشاریته‌وه و په‌رده‌پوشیان ده‌کات، به‌دلیابه‌وه هه‌ره‌شه‌یه‌کی تووندی بۆ هه‌یه.

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا﴾ واته: جگه له‌وانه‌ی تۆبه‌یان کردووه، وازیان هیناوه له‌و گوناها‌نه‌ی کردوو‌یانه، لی‌ی په‌شیمان و سورن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ نایانه‌وی بگه‌رپه‌وه سه‌ری، ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ خالیدین فیها لا یخفف عنهم العذاب ولما هم ینظرون ﴿١٦٢﴾ "چاکسازیان کرد" له‌و کار و کرده‌و خراپانه‌ی کردبوویان، "به‌وه‌ی وازیان لیهینا و ته‌ما کرده‌وی چاکیان کرد"، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی ته‌ما وازیان له‌ شتی خراپ به‌س نییه تا کرده‌وه چاک بی.

﴿وَبَيْنَا﴾ واته: به‌لگه و په‌یامی خوا روون کردۆته‌وه، به‌هه‌مان شیوه ئه‌وه‌ی په‌یامی خوا ده‌شاریته‌وه، ته‌ما ئه‌وه‌نده‌ی بۆ به‌س نییه وازی لیهینی، به‌لکو ده‌بی ئه‌وه‌ش روونکاته‌وه که‌ شار‌دبوویه‌وه، پیچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی شار‌دبوویه‌وه ده‌ربری، تا خوی گه‌وره له‌و که‌سه‌ خو‌شده‌بی، "هه‌روه‌ک فه‌رموویه‌تی: ﴿فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ واته: تا له‌وانه‌ خو‌ش ده‌م"، چونکه به‌مه‌ی به‌شناپی له‌ تۆبه و په‌شیمان بوونه‌وه بۆ خوا، هه‌ر یه‌کیک هۆکار و ئامرازه‌کانی تۆبه‌ی له‌خۆدا هینایه‌جی، ئه‌وا خوی مه‌زن تۆبه‌ی لیوه‌رده‌گری، چونکه ﴿وَأَنَا التَّوَّابُ﴾ واته: "خوی گه‌وره ده‌فه‌رمووی": هه‌ر من زۆر لیخۆشبووم به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانم، گونا‌هه‌کانیان داده‌پۆشم، ئه‌مه‌ش دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ گونا‌هه‌کردن تۆبه‌یان

کردوه، کاتیک به تهواوی گهږانهوه لای خوا، خواي گهوره چاکه و بهخششيان له گه لدا دهکات.

﴿الرَّحِيمِ﴾ خاوهی ږه همت و میهره بانی گه وږه یه، که هه موو شتیکی گرتوته وه، جا له سایه ی میهره بانی خوا و به بنده و باوه ږداران سه رده خات بو توبه کردن و گهږانه وه لای خوا، جا نه وانیش توبه ده کن و په شیمان ده بنه وه، دواتر خواي مه زن له لوتف و به خشنده یی خو یوه ږه هیان پیده کات، به وه ی توبه یان لیوږده گرت، نه مه حوکمی نه و که سه یه که توبه ده کات له گونا هکردن.

سه باره ت به وه ی بی باوه ږ ده ی، به رده و امیش ده ی له سه ری تا مردن، بی نه وه ی بگه ږته وه بو لای خوا و په شیمان بیته وه، زوو توبه بکات، ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ واته: بی گومان نه وانه ی بی باوه ږ بوونه و به بی باوه ږیش مردون، نا نه وانه: ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ واته: "نا نه وانه بهر نه فریږی خوا و فریشته کان و هه موو خه لکی ده که ون"، چونکه بی باوه ږی بوو ده ته وه سفیکی چه سپاویان، بهر نه فرین که وتیان به هه مان شیوه بوو ده ته وه سفیکی لانه چوو و کوتا نه هاتوو، چونکه حوکم له گه ل هؤکاره که ی ده خو لیته وه به بوون یان نه بوون.

﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ واته: "بو هه میشه" له نیو نه فریندا ده مینته وه، یان "تا هه تابه" له نیو سزادا ده مینته وه، نه م دوو مانایه ش به یه که وه به ستراون.

﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ واته: "به هیچ شیوه به ک سزایان له سه ر سوک ناکری"، به لکو سزای نه وان به رده وام و توند و نه چږاوه، ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ واته: "به هیچ جوړیک بو که میکیش" ماوه یان پینادری، چونکه کاتی ماوه پیدان — دونه بوو — نه ویش تیپه ری، جا هیچ پاساویکیان بو نه ماوه ته وه تا بیهننه وه.

(۱۶۳) ﴿وَالْهَكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (۱۶۳)

خوای پایه‌برز - که خاوه‌نی راسترین فه‌رمایشته و فه‌رمووده‌یه - ږایده‌گه‌یه‌نی، که "﴿وَالْهَكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾" واته: خوای ئیوه، مه‌به‌سقی خو‌یه‌تی، تاك و ته‌هایه له: خود، ناو، سیف‌ته، کار و کرده‌وه‌کانیدا، هیچ هاو‌به‌شیکي نیه له خودی خو‌یدا، هاوتا و هاو‌لئیشی نیه، هاو‌وینه و هاوشانیشی نیه، هیچ به‌دیه‌نهر و مشورگ‌ږ و سه‌ږه‌رشتیاریک نیه هاوتای ئه‌و بی، ئه‌وا "سه‌لئراوه" ههر خوای گه‌وره شایسته‌ی په‌رستن و خوا‌یه‌تیه، هه‌موو جوړه‌کانی په‌رستیش ههر شیاوی ئه‌ون، هیچ هاو‌هل و هاوتایه‌کی نیه له نیو هیچ یه‌کیک له به‌دیه‌نراوه‌کانیدا، "﴿لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾" واته: هیچ خوا و په‌رستراویک نیه به‌حق جگه له خوای گه‌وره نه‌بی، چونکه ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ ههر ئه‌و "به‌خشنده و میهره‌بانه" خاوه‌نی میهره‌بانی مه‌زنه، که میهره‌بانی هیچ که‌سیک هاوشیوه‌ی خوای گه‌وره نیه، چونکه میهره‌بانی خوا ده‌وری هه‌موو شتیکی داوه، هه‌موو زینده‌وه‌ریکی گرتوته‌وه.

جا له میهره‌بانی خواو‌یه که ئه‌م به‌دیه‌نراوانه هینراونه‌ته بوون، و جوړه‌ها کاملبوونیان بی به‌خشاوه، له به‌زه‌یی خوا‌یه‌وه‌یه ههرچی خراپه و ته‌نگوچه‌له‌مه‌یه له‌سه‌ریان لاده‌چی، له سایه‌ی میهره‌بانی خواو‌یه سیف‌ته و به‌خششه‌کانی به‌بنده‌کان ناساندووه، ههر چی پیوستیانه بو‌یانی روون کردوته‌وه له به‌رژه‌وه‌ندی دین و دونیایان، به‌ږه‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ران و دابه‌زاندنی کتیب.

جا که زانرا ههرچی نیعمت که بنده‌کان هه‌یانه له خواو‌یه، هیچ یه‌کیک له به‌دیه‌نراوان سوو‌دیان بو هیچ که‌سیک نای، ئه‌و کاته ده‌زانری ههر خوای مه‌زن شایسته‌ی هه‌موو جوړه په‌رستشیکه، ههر ئه‌و شیاوی خو‌شویستن و لیترسان و ئومید

په‌ه‌بوون و به‌گه‌وره زانینه، هه‌ر خوا شایسته‌ی پشت پیه‌ستنه، شایسته‌ی جو‌ره‌ها به‌رستشی دیکه‌شه.

گه‌وره‌ترین سته‌م و زو‌رداری و خراپترین کرده‌وه، ئه‌وه‌یه ب‌نده واز‌هینی له‌ ب‌ندایه‌تی خوا بو‌ ب‌ندایه‌تی ب‌نده، به‌دیهینراوانیک ب‌کاته هاوبه‌ش بو‌ خوا که له‌ گل‌ دروستکراون، به‌دیهینراویک بیه‌رستی که مشورگیریکی ده‌سته‌وه‌سانه له‌ هه‌موو پرویکه‌وه، له‌ پال‌ خ‌وای به‌دیهینهر و بال‌اده‌ست و به‌هیز، که زال‌ه به‌سه‌ر هه‌موو شتیگدا، هه‌موو شتیگ ملکه‌چی "ویست و توانستی خ‌وایه".

له‌م ئایه‌تانه‌دا تاك و ته‌های خ‌وای به‌دیهینهر و په‌رستراویته‌که‌ی چه‌سپینراوه، ئه‌وه‌ش په‌تکراوه‌ته‌وه که هیچ به‌کیک له‌ به‌دیهینراوان شایسته‌ی په‌رستن و خ‌وایه‌تی بی، به‌لگه‌ی ب‌نهره‌تیش له‌سه‌ر ئه‌مه پروونکراوه‌ته‌وه، ئه‌ویش چه‌سپاندنی په‌حه‌مت و ميه‌ره‌بانی خ‌وایه، که به‌کیک له‌ شوینه‌واره‌کانی بوونی هه‌موو ناز و نيعمه‌ته‌کانه، لا‌بردنی هه‌رچی ته‌نگوچه‌له‌مه و ناخوشیبه‌که، ئه‌مه‌یان به‌لگه‌به‌کی کورته له‌سه‌ر تاك و ته‌های خ‌وای پایه‌به‌رز.

(١٦٤) ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (١٦٤)

پاشان خ‌وای گه‌وره به‌لگه‌ی تیروته‌سه‌ل و وردی خ‌ستوته‌پروو، خ‌وای پایه‌به‌رز رایگه‌یاندوو که له‌م به‌دیهینراوانه‌دا چه‌ندین به‌لگه‌ی گه‌وره هه‌ن، واته: به‌لگه‌ی "بی" ژمار "هه‌ن له‌سه‌ر تاك و ته‌های و په‌رستراویتی خ‌وای به‌دیهینهر، و له‌سه‌ر گه‌وره‌ی

ده‌سه‌لات و میهربانی و هم‌موو سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره، به‌لام‌ثم به‌لگانه بُو ﴿لَقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واته: بُو که‌سانیکه که‌عقل و ژیریان هه‌بی و به‌کاربیهین بُو ئه‌و مده‌سته‌ی له‌پیناویدا دروستکراوه، جا به‌پیی ئه‌و عقل و ژیره‌ی خوای گه‌وره به‌بنده‌ی به‌خشیوه، ئه‌وا به‌بنده ده‌توانی سوود بیینی له‌به‌لگه و نیشانه‌کانی خوا، بیی ناشنابی له‌ریی بیر کردنه‌وه و پرامانه‌وه، ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ﴾ واته: بی‌گومان، "له‌به‌دیهینانی ناسمانه‌کاندا"، له‌به‌رزی و فراوانی و توکمه‌یی و ریگ و پیکیه‌که‌یاند، له‌و خور و مانگ و ئه‌ستیرانه‌ی خوای مدزن تییدا داناوه، هم‌مووشیانی ریگ‌خستوه به‌پیی به‌رژه‌وه‌ندی به‌نده‌کان، هه‌روه‌ها له‌به‌دیهینانی ﴿وَالْأَرْضِ﴾ "و له‌به‌دیهینانی زه‌ویدا" وه‌ک لانه‌ک و رایه‌خیک بُو به‌دیهینراوان، تا بتوانن تییدا جیگر بین و سودی لیوه‌ریگرن، پهند و وانه‌ی لیوه‌ده‌سته‌بینن، له‌مه‌شدا به‌لگه‌ی "بی‌ژمار" هه‌ن له‌سه‌ر تاك و ته‌های خوای پایه‌به‌رز له‌به‌دیهینان و مشورگیچی، روونکردنه‌وه‌ی توانای گه‌وره خوای پایه‌به‌رز، که‌به‌دیهینراوانی بیی به‌دیهیناوه، ده‌رخستی دانایی و حیکمه‌تی خوا، که‌شته‌کانی بیی ریگ و بیگ و چاک و ریگ‌خستوه، روونکردنه‌وه‌ی زانست و میهره‌بانی خوا، که‌به‌هویه‌وه‌ ئه‌و هم‌موو شتانه‌ی له‌زه‌ویدا داناوه، بُو سودی به‌دیهینراوان و بیویستیه بنه‌ره‌تی و لاوه‌کیه‌کانیان.

ئا له‌مه‌دا به‌هیزترین به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ر کاملی خوای گه‌وره، که‌هه‌ر ئه‌و شایسته‌ی به‌رسته، چونکه هه‌ر ئه‌و به‌دیهینه‌ر و مشورگیچی و کاروباری به‌نده‌کان پایی ده‌کات.

﴿وَإِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ واته: "له‌جیاوازی شه‌و و پوژدا و له‌به‌دوای یه‌کدا هاتنی شه‌و و پوژدا به‌به‌رده‌وامی، کاتیک یه‌کیک به‌دوای ئه‌وه‌ی دیکه‌یاند، دیت، هه‌روه‌ها له‌جیاوازیاندا له‌گه‌رمی و ساردی و که‌شی مامناوه‌نددا، له‌دریژی و کورتی و مامناوه‌ندیاندا، ئه‌و وه‌رزانه‌ی له‌مه‌وه دروست ده‌بن، که‌به‌هویه‌وه به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی

ئاده میزاد و ژیاندار و زینده و هره کانیان بی ریکده خری، و ریکبونی هه موو نهو شتانه ی لهسه رپووی زه ویدا هه ن له درهخت و پروهک و گزوگیا، هه موو نهو شتانه به ریکی و به رپوه بردنیکي تۆکمه وه ریکخراون، به جوریک رامکراون که عهقله کان له ناستیدا سوپه مینن، جوامیره مهز نه کان دهسته وه سانن له ناست درک پیکردنیان، نه مانه به لگه و نامارهن لهسه رتوانا و زانایی و دانایی و رهجه ته فراوانه که ی، لوتف و به خشنده ییه هه مه لایه نه که ی، راییکردن و مشورگی رپوی خوا که تهها راییکار و مشورگی ره، به لگه ن لهسه رگه وره یی پروهردگار و مهزنی دهسه لات و مولکی خوا، نه مهش نه وه ییوست دهکات که تهها ده بی خوی گه وره به پرستراو دابنری و بیهستری، هه ر نه ویش خوشبوستری و به گه وره بگری، تهها خوی پایه بهرز جیی ئومید و ترس بی، هه رچی هه ول و تهقه لایهش بدری له بینا و به دهسته یانی خوشبوستی و ره زامه ندی نه وه وه.

﴿وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ﴾ له که شتی و گه می و گوپزه وه کاندا، "که له ده ریادا هاتوچو ده که ن بو سوودی خه لک"، که خوی گه وره چۆنه تی دروستکردنکه ی به بنده کانی به خشیوه، تواناشی بیان داوه له به دیهینانی نامیره ناو خویی و دهره کییه کاندا. دواتر نهو دهریا مهز نه و بایه کانیسی بو مروفت رام کردووه، که سه رنشین و که لوپه له کانیان بو هه لده گری و ده گوزایته وه، که سوودی خه لکیان تیدایه، به رزه وه ندی و گوزه رانیان بی ریکخراوه، کی نیگای دروستکردنی نهو که شتیانه ی به مروفت داوه، تواناشی پیداون به نهجماندانی نهو کارانه، نامیری بو به دیهینان که کاره کانیان بی رای بکه ن؟ یان کی دهریای بو نهوان رامکردووه؟ که تیدا گه شت و هاتوچو ده که ن، یاخود کی بای رامکردووه؟ یان کی ناگر و کاترا یارمه تیده ره کانی به دیهیناوه، بو هه لگرتنی که شتی و باره لگری وشکانی و دهریایی و سامانه ی له نیویاندایه، ئایا نهو کاروبارانه به ریکهوت پروویانداوه، یاخود نهو به دیهینراوه لاواز و

دەستەۋەسانە بە تەنھا ئەمەي كىردۈۋە، لە كاتىگدا لە زىگى داىكى ھاتۇتە دەرەۋە بى ئەۋەي ھىچ شىئىك بزاقى و ھىچ توانايەكى ھەبى؟ دواتر خىۋاي گەرە تواناي بۇ بەدبىھناۋە، و ھەرچى خىۋا وىستۈبەتى فېرى كىردۈۋە، ئەۋەي ئەم شىتانەي رامكىردۈۋە تەنھا بەرۋەردگارى تاك و تەنھا و دانا و زانايە، ھىچ شىئىك دەستەۋەسانى ناكات، ھىچ شىئىك لە دەستەلانتى ئەۋ بەدەر نىيە؟ بى گومان شىتەكان ملكەچن بۇ بەرۋەردگارىتى خىۋا، و ھەزارن بەرامبەر مەزنايەتتەكەي، تەۋاۋ ملكەچن بۇ بالادەستتەكەي.

ئەۋبەرى بەندەي لاۋاز ئەۋەبە كە خىۋاي گەرە كىردۈۋەتتە بەشىك لە بەشەكانى ھۆكارەكان، كە ئەم شىتە مەزنانەي بى ھىنراۋنەتە بوون، ئەمەش بەلگەيە لەسەر رەھەت و بابەخدانى خىۋاي گەرە بە بەندەكە، ئەمەش ئەۋە پىۋىست دەكات كە دەبى ھەر ھەموو خۇشەۋىستى بۇ خىۋا بى، ھەر بەرۋەردگار دەبى جىبى ئومىد و ترس بى، ھەموو پەرسىش و خۇبەكەمزانين و بەگەرەگىرن تەنھا بۇ خىۋا بى.

﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ واتە: "لەۋ ئاۋەش كە لە ئاسمانەۋە دامانبەزاندۈۋە"، ئەۋ بارانەيە كە لە ھەرەكانەۋە دەبارى، "زەۋى بى زىندۈۋ دەكاتەۋە دۋاي مردى"، بەمەش جۇرەھا گزۈگيا و رۈۋەك و شىنەتتەي و ھەرچى پىۋىستتەكى بەدبىھنراۋانە كە پىۋىستن بۇ زىنانيان دەرۋىنى.

ئايا ئەم "بارانە" بەلگە نىيە لەسەر تواناي ئەۋ خىۋايە دايباراندۈۋە، و ئەم ھەموو شىتانەي بى رۈۋاندۈۋە، ئايا ئەمە لە رەھەت و لوتقى خىۋاۋە نىيە بۇ بەندەكانى، رايىكىردى بەرژەۋەندىيەكانيان نىيە، ئەمە ئەۋە ناگەيەنى كە بەندەكان بەھەموو جۇرىك و لە ھەموو رۈۋىكەۋە پىۋىستيان بەخىۋايە؟ ئايا ئەمە ئەۋە پىۋىست ناكات كە ئەم خىۋايە مەزنى بەرستراۋ و خىۋاي ئەۋان بى؟ ئايا ئەمە بەلگە نىيە لەسەر زىندۈۋەكىردنەۋەي مردۈۋان و سزا و پاداشت دانەۋەيان لەسەر كىردەۋەكانيان؟

﴿وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ﴾ واتە: جۆرەھا ژياندار و گياندار و زىندەوهرى لە زەويدا بىلاوكر دۆتەو، ئەمەش تەنھا بەلگەيەكە لەسەر توانا و گەوردىيى خوا، تاك وتەنھايى و دەسەلاتە بى سنوورەكەي، كە چۆن ئەم شتانەي بۆ خەلكى رامكردوو، كە بەجۆرەھا شيوە سوودى ليوەردەگرن.

ژياندار و زىندەوهرى وا ھەيە: خەلكى گۆشتى دەخۆن، شىرەكەي دەخۆنەو، ھەشيانە بۆ سواری بەكارىدەھيىن، ھەيانە: ئەركى جىيەجىگردنى بەرژەوھەندى و پاسەوانىتيان جىيەجى دەكات، ھەشيانە: جىي پەند و وانەيە، لەگەل ئەوھى خواي گەورە لە جۆرەھا ژياندار و زىندەوهرى لە زەويدا بىلاوكر دۆتەو، كەچى ھەر ئەويش رزق و رۆزى ئەوان دەدات، بژيويان داين دەكات، ھەرچى زىندەوهر و ژياندارە لەسەر زەوى ئەوا خواي گەورە رزق و رۆزىكەي داين دەكات، زانايە بەشويى مانەو و ھەوانەو و دەرجوونيان.

﴿وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ﴾ لە "ھاتوچۆ پىگردن و ھيىان و بردنى باي" سارد و گەرم، باشور و باكور، خۆرھەلات و خۆرئاوا و باي لەم نيوانەشدا، ھەندىك جارىش ھاتوچۆ بە ھەور دەكات، ھەندىك جارى تر ھەورەكان لە يەك دەدات و متوربەيان دەكات، ھەندىك كەرەت وا لە ھەورەكان دەكات باران بيارىي، ھەندىك جارى دىكەش ھەورەكان بىلاو دەكاتەو، زيانيان لادەبات، جارى واش ھەيە ئەم بايە دەيىتە رەھەت و مېھرەباني، ھەندىك جارى تريش وەك سزا رەوانە دەكرى.

جا كى ئەم ھاتوچۆ و ئالوگۆرپەي لەم بايەدا دانارە، سود و كەلكى بەندەكانى تىدا فەراھەم كەردوو، كە ھەرگىز ناتوانن لىي بى نياز بن؟ خواي مەزن ئەم بايەي رامكردوو تا ھەموو گياندار و ژياندار و زىندەوهرەكان ژيانيان لە زەويدا فەراھەم بىي، جەستە و درەخت و دانەويىلە و پرووھەكان تەندروست بگوزەرىن، بى گومان ئەمە تەنھا كارى

خوای دانا و مېھربانە، كە بە بەزەییە لەگەل بەندەكانى، شایستەى ئەوھىە بەندەكان ھەموو جۆرە ملكەچى و ملدانەواندن و خوۋشەویستى و پەشیمانى و پەرسىشى بۇ دەربېرەن؟

﴿وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ﴾ لە رامکردنى ھەورەكان لە نىوان ئاسمان و زەویدا - سەربارى سوکی و نەرمیەكەیان - ئاویكى زۆر لەخۆدەگرى، جا خوای گەورە ئەم ھەورانە ھاتوچۆ پیدەكات بۇ ھەر كوئیەك بیهوى، بەمەش و ئات و بەندەكانى بى زیندوو دەكاتەو، شیو و دۆل و لوتكەكانى بى تیرئاو دەكات، ئەو كاتەى بەندەكان پىوستان بى ھەیە دايدەبەزینتە سەریان، جا ئەگەر زۆرى باران بارین دەبیتە ھۆى زیان پىگەیشتیان، ئەوا لەسەریان دەگریتەو، جا باران دەبارىنى بەھۆى رەھەت و لوتفى خوۋى لەگەلئاندا، لەسەرىشیان لادەدات لەسایەى بايەخ پیدان و سۆزى بۇ بەندەكانى، ئای كە دەسەلئى خوا چەندە گەورە، چاكە و بەخششەكانى چەندە زۆرن، ناز و مەتەكانى چەندە نەرم و نىان!!

ئایا لەو دەزىوتەر ھەیە، بەندەكان چىز لە رزق و رۆزى خوا وەر بگرن، بەھۆى چاكە و بەخششى ئەو بژین، كەچى ئەوان بەم شتانە كار بكەن لە خەشم و سەرىچى خوادا؟ ئایا ئەمە بەلگەھەك نىبە لەسەر ئارامگرى و لىبوردەى خوا، و بەخشندەییە ھەمەلايەنەكەى؟ سوپاس و ستایش لە سەرەتا و كۆتا و لە دەر و دەرووندا ھەر بۇ خوای مەزەنە.

"﴿لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واتە: چەندىن نىشانە و بەلگە ھەن بۇ كەسانىك كە ھۆش و ژىریان بەگەر بگەن"، كەواتە ھەرچەندە كەسى ژىر رابىنى لەم بەدبەنراوانەدا، ھزرى سەرقال بى بە دىھنراوہ سەرنجراكىشەكان، زۆرتەر سەرنج بداتە ئەم خواكردانە، كە جۆرەھا لوتفى پىر چاكە و دانابى تىدا داناو، ئەوا دەزانى ئەم شتانە بە راستى و لە پىناو راستیدا بەدبەنراون، ئەمانە لاپەرەى بەلگەدارن، و كىبى پىر لە ئامازەن، لەسەر ئەوھى خوای گەورە رايگەياندووہ لەبارەى خودى خوۋى و تاك و تەھايەكەى، ئەوھش كە

په‌یامبه‌ران رایانگه‌یاندوو له‌باره‌ی رۆژی دوایی، جائه‌م به‌دیهینراوانه رامکراون و هیچ بریار و به‌رپوه‌بردن و سه‌ریچه‌کیان به‌ده‌ست نییه، به‌رامبه‌ر به‌مشورگی و سه‌ره‌رشتیاره‌کیان که‌خوای گه‌وره‌یه.

ئه‌وسا به‌نده ده‌زانی جیهانی سه‌روو و خواروو، هه‌موویان پیوستیان به‌خوای گه‌وره‌یه، هه‌ر به‌ویشه‌وه راوستاون، له‌کاتیگدا خوای گه‌وره به‌خودی خوای بی‌نیازه و پیوستی به‌هیچ یه‌کیک له‌به‌دیهینراوان نییه، بی‌گومان هیچ خوا و په‌رستراو و په‌روه‌ر دگاریک به‌حه‌ق نییه جگه له‌خوای گه‌وره نه‌ی.

(١٦٥ - ١٦٧) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا نَدْرِكُهُمْ لَسَخَّطْنَا لَهُمْ أَسْبَابًا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْتَكِرِينَ ﴿١٦٧﴾

ئای که په‌یوه‌ندی ئه‌م ئایه‌ته له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی پیش خوای چه‌نده جوانه، خوای پایه‌به‌رز کاتیگ تاك و ته‌های خوای و به‌لگه سه‌لینراوه‌کانی روونکرده‌وه، و ئه‌و به‌لگه دره‌وشاوانه‌ی خسته‌روو که به‌نده ده‌گه‌یه‌نی به‌دنیایی ته‌واو، که گومان ناهیلی، ئه‌وا لیره‌دا باسی ئه‌وه‌ی کردوو که ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ له‌گه‌ل ئه‌م روونکرده‌وه کامله‌دا، که‌سانیک هه‌ن هاوبه‌ش و هاوه‌ل له‌نیو به‌دیهینراواندا بو خوای گه‌وره داده‌نین، "به‌ئهن‌دازه‌ی خوا خوشیانده‌وین"، واته: هاووینه

و هاوشیوهی بۆ داده نین، یه کسانیان ده کهن له گه ل خوای گه وره دا له په رستن و خو شو یستن و به گه وره گرتن و گو پرایه لیدا.

هه ر که سیك ئەمه بارودۆخی بی - دوا ی ئەوه ی به لگه ی له سه ر به ریا بوو، به کخو انا سی بۆ روون بووه وه -، ده رکهوت ئەو که سه دوژمنایه تی خوا ده کات یان پشت له نیشانه و به لگه کافی ده کات، و بیر کرد نه وه له به دیهینراوانی خوا فه رامۆش ده کات، ئەوا ئەو که سه که مترین پاساوی له مه دا بۆ نییه، به لکو بریاری سزادانی بۆ ده رچووه، ئا ئەوانه که هاوه ل و هاوبهش بۆ خوای گه وره داده نین، ئەم هاوه لانه له گه ل خوادا یه کسان ناکهن له به دیهینان و روژی و مشور گپیدا، به لکو له په رستندا له گه ل خوا یه کسانی ده کهن، جا ئەو به دیهینراوانه ده په رستن، ئا به هۆ یانه وه له خوای گه وره نزیك بینه وه.

له م فه رمایه شته ی په روه ردگار دا که ده فه رموی: (اتخذوا: دایانناوه) به لگه هه یه له سه ر ئەوه ی که خوای گه وره هاوبهش و هاوه لی نییه، به لکو ئەوه هاوبه شدانه رانن هه ندیک له به دیهینراوانیان کردۆته هاوبهش و هاوه ل بۆ خوای گه وره، که ته ئها به ناو خوان و بی ناوه رۆك و مانان، هه روه ك خوای پایه به رز ده فه رمو ی: ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلُومَهُمْ أَمْ تُتَّبِعُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ﴾ ره عد: ۳۳. واته:

"هاوبه شدانه ران هاوه ل و هاوبه شیان بۆ خوا دانا، ئەی په یامبه ر (درو د و سلأوی خوای لی) بیان بلی: ئاده ی ناو و سیفه ته کانی ئەم بتانه م بۆ بجه نه پروو، یاخود (به نه فامی خو تان) ده تانه وی خوای گه وره له شتیك ئاگادار بکه نه وه له زه ویدا که گوا یه ئەو نایزانی ت!!

یاخود به قسه ی سه رزاره کیتان ده تانه وی ئاگاداری بکه نه وه، یان به قسه ی سه رزاره کی ناویان لیده نین هاوبهش بی ئەوه ی حه قیقه تی هه بی"، ﴿إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ نه جم: ۲۳. واته:

"به راستی ئەم بتانه ته ئها شتانیکن، که خو تان و باو و باپیرانتان ناوتان لینا و هه چی تر

نین، خوای گه‌وره به‌لگه‌یه‌کی نه‌ناردووه "له‌سه‌ر ره‌وابوونیان"، بی‌گومان‌ئه‌و هاوبه‌شدانه‌رانه‌ته‌ما شوینی گومان‌ده‌که‌ون".

به‌دیهینراو هه‌رگیز نابیته‌هاوه‌ل و هاوبه‌شی‌خوا، چونکه‌خوای‌گه‌وره به‌دیهینره، جگه‌له‌خوای‌گه‌وره به‌دیهینراوه، په‌روه‌ردگار رۆزیده‌ره، جگه‌له‌و رۆزی‌پیدراوه، خوای‌گه‌وره‌ده‌وله‌مهند و بی‌نیازه، ئیوه‌ش هه‌ژارن، هه‌ر خوای‌گه‌وره‌کامله‌له‌هموو‌روویکه‌وه، خوای‌گه‌وره‌سو‌دگه‌یه‌نه‌ر و زیانگه‌یه‌نه‌ره، به‌دیهینراو هیچ‌سوود و زیان و کاریکی "به‌ده‌ر له‌ویستی‌خوا" به‌ده‌ست‌نییه، به‌مه‌ش "باوه‌ردار" به‌دنیا‌یه‌وه‌ده‌زانی‌که‌بو‌چوون و باوه‌ری‌ئه‌و‌که‌سه‌بو‌چهل و نا‌ره‌وایه‌که‌جگه‌له‌خوای‌کردۆته‌هاوبه‌ش و هاوه‌ل‌بو‌خوا، جا‌ئه‌و‌هاوبه‌شه‌فریشته‌یان‌په‌غه‌مبه‌ر‌یان‌پیاو‌چاک‌یاخود‌بت‌یان‌جگه‌له‌وه‌بی، هه‌ر‌بو‌یه‌خوای‌گه‌وره‌ستایشی‌باوه‌رداران‌کردووه، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ واته: "باوه‌رداران‌بی‌ئه‌ندازه‌خوای‌گه‌وره‌یان‌خۆشده‌وی" که‌هه‌رگیز‌هاوبه‌شدانه‌ران‌به‌م‌جو‌ره‌ئه‌و‌هاوبه‌شانه‌یان‌خۆشناوی‌که‌بو‌خوا‌دایان‌ناوه، چونکه‌باوه‌رداران‌به‌دلسۆزانه‌خوایان‌خۆشویستوووه، که‌چی‌هاوبه‌شدانه‌ران‌هاوه‌لیان‌بو‌خوا‌داناوه، به‌لام‌باوه‌رداران‌ئه‌وه‌یان‌خۆشویست‌که‌شایسته‌ی‌خۆشویستنی‌راسته‌قینه‌یه، بی‌گومان‌خۆشویستنی‌خوا‌خودی‌چاکی‌و‌به‌خته‌وه‌ربوون‌و‌سه‌رکه‌وتنی‌به‌نده‌یه، هاوبه‌شدانه‌ران‌ئه‌و‌شته‌یان‌خۆشویستوووه‌که‌شایسته‌ی‌هیچ‌جو‌ره‌خۆشویستنیکی‌نین، خۆشویستنی‌ئه‌م‌هاوبه‌شانه‌ش‌خودی‌به‌ده‌ختی‌و‌گه‌نده‌لی‌و‌په‌رت‌و‌بلاوی‌کاری‌به‌نده‌یه.

هه‌ر‌بو‌یه‌خوای‌گه‌وره‌به‌م‌فه‌رمایشته‌هه‌ره‌شه‌یان‌لیده‌کات: ﴿وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ واته: "خۆ‌ئه‌گه‌ر‌ئه‌وانه‌بینن‌که‌سته‌میان‌کردووه"، به‌هۆی‌دانانی‌هاوبه‌ش‌و‌ملکه‌چوون‌بو‌جگه‌له‌په‌روه‌ردگاری‌به‌نده‌کان، سته‌میشیان‌له‌به‌دیهینراوان‌کرد‌به

ږیگری لیکردنیان له گرتنه بهری ږیازی خوا، تیده کژشن له پیناو زیانگه یاندن به به دبهینراوان.

﴿إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ واته: کاتیک له دواږژدا "سزا" به چاوی سهریان دهینن، که به دلنیایی هیژ و توانا هر هر همووی بو خواي گه وږه یه، نه و هاو به شانه ی نه و انیش دایان او ه هیچ توانا و دسه لاتیکیان نیه، جا له و ږژده دا "که ږژزی دوايه"، لاوازی و بی دسه لاتی تم هاو به شانه یان بو ناشکرا دهی، به پیچه وانه ی نه و هی که له دنیا لیان تیگچوو بو و پینان و ابو و تم هاو به شانه شتیکیان به دهسته، گوايه نه و ان به م هاو به شانه له خواي گه وږه نریک ده بنه و، له و کاته دا خدیال خواي و پوچهلئ هه و له کانیان دهر ده که ویت، نه و سا ږیاری سزایان له سر جیه جی دهی، نه و هاو به ش و هاو له نه ش که دایان او ه هیچ شتیک له سهریان لابه ن، به نه ندازه ی گه ږیله به ک سودی بو یان نای، به لکو ده بیته مایه ی زیان بو هاو به شدانه ران، له کاتیک دا و گومانیان دهر د که سو و دیان پیده گه یینن.

﴿إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ نه و سا هاو به شه کان خو یان بهری ده کن له شوینکه و تووانیان "و سزا دهینن"، نه و په یوه ندیانه شیان له نیواندا پچرا که له دنیا دا ه بیان بو، چونکه به پی ره زامه ندی خواي گه وږه دا نه بو، به پیچه وانه ی فرمانی خوا بووه، تم په یوه ندیانه به شتی پوچوه په یوه ست بوون، که هیچ راستیه کیان بو نه بووه، به م هویه کار و کرده و هی تم شوینکه و تووانه پوچهل دهبته و، و بارو دوخیان تیگده جی، بو یان دهر ده که و ی که نه و ان دروژنن، نه و کرده وانه یان که نومیدی نه و هیان پی هدی سوودی بو یان ه بی و دهر نه نجامیکی باشی بی، نه و ا به په شیمانی و خه م و په ژاره به سهریان دا ده شکیته و، به م ه ش نه و هاو به شدانه رانه بو هه م ه له ناگری دوزه خدا ده مینه و، جا نایا له دواي تم زیاعه ندبوونه هیچ زیانگی

گهوره تر هه یه؟ نه مهش له بهر نه وهی شوین نارپه وا و پوچهل که وتوون، کاری پوچ و سه ریچیان کرد، خو یان به شتی که وه له واسی که نه ده بوو خو یانی بی هله واسن، بویه کار و کرده وه کانیان پوچ بوو وه، به هوی پوچهلی نهو شته ی خو یان بی هله واسیوه.

کاتی که کار و کرده وه کانیان پوچهل بوو وه، تووشی خدم و خه فته بوون، به هوی نهو نومیده ی له سه ر هاو به شه کانیان هه لیانچی بوو، به مهش هاو به شه کانیان گه و ره ترین زیانی بی گه یان دن، به پیچه وانه ی نهو که سه ی خو ی به خوای بالاده ست و خاوه ن شکو په ناداوه، که هه ر خوا راستی ناشکرا و رو شنه، کار و کرده وه کانی به دل سو زانه بو خوا ی گه و ره کردو وه، تا بیته مایه ی سود و قازانچی، نا نهو که سه حقه و راستی له شوینی شایسته ی خو ی داناوه، به مهش کرده وه کانی راست و ره وان بوون، پاداشتی خو ی لای به و ره دگاری وه رگرتوه به ی که موکورتی، ههروه که خوا ی پایه به رز ده فهرمووی: ﴿الَّذِينَ

كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ﴾ ۱ ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَأَمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ
﴿۲﴾ ذَلِكَ بَأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ
كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ﴾ ۳ ﴿ محمه د: ۱-۳. واته: "نهوانه ی بی باوه رپوون

و به ره هله ستی ریازی خو یان کرد، نهوانه خوا کار و کرده وه کانیان پوچ کردو ته وه، نهوانه ش باوه رپان هیناوه و کار و کرده وهی چاکیان نه انجامداوه، باوه رپان هیناوه به و په یامه ی که بو محمه د (درو د و سلای خوای لیلی) دابه زپراوه، هه ر نهویش راسته و له لایه ن په و ره دگاریانه وه، نا نهوانه خوا چاوپووشی له هه موو گونا هه کانیان کردو وه، چاکه شی رواندو وه له دل و دهروونیاندا و بوچوونیان ری که و بی که کردو وه، نهو هه ش به هوی نهو وه یه که به راستی نهوانه ی که بی باوه رپوون، شوینی نارپه وا و ناراستی که وتبوون.. بیگومان نهوانه ش باوه رپان هیناوه و مو سلمان بوون، شوینی حقه و راستی

که‌وتوون که له لایه‌ن په‌روه‌ر دگاره‌وه هاتوو، ئا به‌و شیوه‌یه خوا غمرونه‌ی ئه‌و دوو کومه‌له‌
 پروون ده‌کاته‌وه بو‌خه‌لکی".

﴿وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ
 اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسْرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ ئه‌و کاته ئه‌و شوینکه‌وتوو
 هاوبه‌شدانه‌رانه ئومید ده‌خوازن "و ده‌لین" خۆزگه‌ بگه‌رینر اباینه‌وه بو‌دوونیا، تا خۆمان له‌و
 هاوبه‌شانه به‌ری بکریه، به‌وه‌ی وازمان هینابوایه له‌ هاوبه‌شدانان بو‌خوا، دلسۆزیمان له
 کاره‌کاغاندا بو‌خوا بوایه، "خۆمان لی به‌ری بکریه‌ن هه‌روه‌ک چۆن ئه‌وان خۆیان له‌ نیمه
 به‌ریکرد، ئا به‌م جو‌ره‌ خوی گه‌وره‌ سه‌رئه‌نجامی کرده‌وه‌کانیان که‌ مایه‌ی خه‌م و خه‌فته‌ن
 پيشانیان ده‌دات، و ئه‌وان هه‌رگیز له‌ ئاگری دۆزه‌خ ده‌رناچن"، ئه‌م خۆزگه‌یه‌ی ئه‌وانه
 ده‌خوازن گه‌لێک دووره‌ و هه‌رگیز نایه‌ته‌جی، ئیستا کاتی ماوه‌پیدان و چاوه‌پیکردن نییه،
 له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا ئه‌م شوینکه‌وتووانه درۆ ده‌که‌ن، خۆ ئه‌گه‌ر بگه‌رینرینه‌وه بو‌دوونیا، ئه‌وا
 هه‌مان ئه‌و کارانه‌یان ده‌کرد که‌ لیان قه‌ده‌غه‌کراوه، ئه‌مه‌ی ئه‌وان ده‌لین ته‌ها قسه‌یه‌که‌ و
 به‌س، خۆزگه‌یه‌که‌ هه‌روا ده‌بخوازن، وه‌ک رق و کینه‌یه‌ک به‌رامبه‌ر به‌ هاوبه‌شه‌کانیان کاتیک
 خۆیان له‌ شوینکه‌وتوواییان به‌ری کرد، جا سه‌رکرده‌ی هه‌ره‌ بالای خراپه‌ ئیلیسه، له‌گه‌ل
 ئه‌وه‌شدا کاتیک دوا‌روژ به‌ریا ده‌بی و حه‌ق و ناحه‌ق ده‌ده‌که‌وی به‌ شوینکه‌وتووایی
 ده‌لێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَعْدَكُمْ وَعَدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتَكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ
 سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تُلْمُونِي وَلَوْ مَا أَنْفُسَكُمْ﴾ ئیبراهیم: ۲۲.

واته: "شه‌یتان ده‌لێت: به‌راستی خوا به‌لینی راست و دروستی بی‌راگه‌یانده‌بوون، منیش
 به‌لینی درۆ و نا‌دروستم پیدان، جا توانیم گو‌م‌راتان بکه‌م و له‌ ریبازی راست ویلتان بکه‌م،
 وه‌نه‌ییت من ناچارم کردین و ده‌سه‌لاتیکم به‌سه‌رتاندا هه‌بوویت، جگه‌ له‌وه‌ی بانگم

کردن (بۆ خوانه‌ناسی و تاوان) ئیوه‌ش به‌قسه‌تان کردم، ئیتر سه‌رزنه‌نشست و لۆمه‌ی من مه‌که‌ن، به‌لکو سه‌رزنه‌نشست و لۆمه‌ی خو‌تان بکه‌ن".

(۱۶۸ - ۱۷۰) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلُو كَانُوا آبَاءَهُمْ لَّا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾﴾

ئهم فهرمايشته گوتاریکه رووی له تیکرای خه‌لکه، به باوه‌ردار و بی باوه‌رانه‌وه، خوی گه‌وره منته‌ی به‌سه‌ریاندا کردووه، به‌وه‌ی فهرمانی بی کردوون ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ﴾ "ئه‌ی خه‌لکینه" بخۆن و بخۆنه‌وه له‌وه‌ی له زه‌ویدا هه‌یه، له دانه‌ویله و به‌روبووم و میوه‌جات و ئازهل و ژبانداران، ئه‌وه‌ی که بۆتان هه‌ل‌اکراوه، ﴿حَلَالًا﴾ واته: خواردنی ئهم شتانه‌تان بۆ هه‌ل‌اکراوه، به‌وه‌ی مه‌رجه‌ی زه‌وتکراو و دزراو نه‌بی، به‌مامه‌له‌یه‌کی هه‌رام یان به‌شیوه‌یه‌کی هه‌رام ده‌ستنه‌خرایی، یان یارمه‌تیده‌ر نه‌بی بۆ هه‌رام.

﴿طَيِّبًا﴾ واته: "هه‌رچی پاکه بۆتانی هه‌ل‌اک کردووه" نه‌وه‌ک بیس بی وه‌ک مردوو و خوین، گوشتی به‌راز، هه‌موو شته‌ پیسه‌کانی تر، له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ هه‌یه که بناغه له شته‌کاندا رپیدراویه، به‌خواردن و خواردنه‌وه و سوود لیوه‌رگرتیان، هه‌رامکراویش دوو جووره: یان ئه‌وه‌تا له‌به‌ر خودی خو‌ی هه‌رامکراوه، که شتی پیسه و بیچه‌وانه‌ی شتی خاوین و پاکه، یاخود له‌به‌ر خودی خو‌ی نییه، به‌لکو له‌به‌ر ئه‌وه‌یه که سه‌رده‌کیشی بۆ شتی تر، ئه‌مه‌ش به‌هۆی په‌یوه‌ست بوونی مافی خوا یاخود مافی به‌نده‌کانی خوا به‌وه‌ شته‌وه،

ئهم‌ش پیچه‌وانه‌ی حه‌لّاله، ئهم ئایه‌ته ئه‌و به‌لگه‌یه‌شی تیدایه که ناکری به‌نده به‌ی به‌لگه واز له خواردنی شتیگ هبئی، چونکه له‌و کاته‌دا که به‌ چه‌رامی ده‌زانی ده‌بی به‌لگه‌ی له‌سه‌ر به‌ریا بکات، ئه‌وه‌ش که له‌ گۆتره و به‌ رووکار بریار ده‌دات له‌سه‌ر واز لیهینان، ئه‌وا گونا‌ه‌بار ده‌بی.

کاتیگ خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی پی‌ کردوون به‌ شوینکه‌وتنی فه‌رمانه‌کانی، - که چاکی و به‌رزه‌وه‌ندیان هه‌ر له‌ودایه - ئه‌وا ریگری لیان‌کردوو له‌ شوینکه‌وتنی ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّیْطَانِ﴾ واته: شوین ریگه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ون، که شه‌یتان فه‌رمانتان بیده‌کات، ئه‌ویش بریتیه له‌ نه‌خامدانی هه‌موو گونا‌ه و تاوانه‌کان، له‌ بی باوه‌ری و سه‌ریچی و سته‌م، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌مه‌ چه‌رام‌کردنی ئه‌و مالّات و ئازّه‌له‌ی بو‌ ته‌کان نه‌رخان ده‌کرین، و ئازاد کردنی وشتری نیر و جگه له‌وانه‌ش ده‌گریته‌وه، هه‌روه‌ها خواردنی خواردنه چه‌رامه‌کانیش ده‌گریته‌وه.

﴿إِنَّهٗ لَکُمْ عَدُوٌّ مُّبِیْنٌ﴾ واته: "بی گومان شه‌یتان" دوژمنی ئاشکرای ئیوه‌یه، که فه‌رمانتان بیده‌کات مه‌به‌سته‌تی فیلتان لیکات، تا بینه هاوه‌لی ئاگری بلسه‌داری دوژه‌خ، جا خوای گه‌وره ته‌نما به‌وه وازی نه‌هیناوه لیمان که ریگرمان لیکات له‌ شوینکه‌وتنی شه‌یتان، به‌لکو خوای گه‌وره پی‌ راگه‌یاندووین - بی گومان هه‌ر ئه‌ویش راستگوترینه - که شه‌یتان دوژمنایه‌تیمان ده‌کات و پیوسته خو‌مانی لیپاریزین، ته‌نانه‌ت به‌وه‌ش وازی نه‌هیناوه، به‌لکو ئیمه‌ی ئاگادار‌کردۆته‌وه له‌ ورده‌کاری ئه‌و فه‌رمانانه‌ی شه‌یتان بی‌مانی ده‌کات، که بریتین له‌ دزیوتین شت و گه‌وره‌ترین خراپه، جا فه‌رموو‌یه‌تی:

﴿إِنَّمَا یَأْمُرُکُمْ بِالسُّوءِ﴾ واته: "فه‌رمانتان بیده‌کات به‌ شتانیگ" که هه‌میشه ئه‌و شتانه خراپه‌ن بو‌ بکه‌ر، ئه‌مه‌ش هه‌موو گونا‌ه و تاوانه‌کان ده‌گریته‌وه، به‌مه‌ش ئه‌م فه‌رمایشته: ﴿وَالْفَحْشَاءِ﴾ "خراپه‌کاری و به‌دکاری" ده‌چینه نیو جوارچیوه‌ی باسکردنی

شتی تایه‌ت له دوای شتی گشتی، چونکه به‌دکاری و خراپه‌که خراپترین تاوانه به‌شیکه له تاوان و سه‌ریچی، وه‌ک: زینا، مه‌یخوارده‌وه، کوشتن، تۆمه‌ت بۆ هه‌لبه‌ستن و ناو‌زپاندن، هاوشیوه‌ی ئەمانه‌که عه‌قل به‌ خرابی داده‌نی.

﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ "هه‌روه‌ها شه‌یتان فه‌رمانتان ییده‌کات شتانیک به‌ناوی خواوه هه‌لبه‌ستن به‌ی زانست و زانیاری،" ئەمه‌ش ئەوه ده‌گریته‌وه مرو‌ف قسه به‌ناوی خواوه بکات به‌ی زانست، به‌ی شاره‌زایی له شه‌رع و قه‌ده‌ری خوا‌دا بدوی، جا هه‌ر که‌سیک وه‌سفی خوا بکات، به وه‌سفی که‌ خوی گه‌وره وه‌سفی خوی بینه‌کردی، یان په‌یامبه‌ر (دروود و سلّاوی خوی لی‌ی) به‌و وه‌سفه وه‌سفی خوی نه‌کردی، یان وه‌سفی بۆ خوا ره‌ت بکاته‌وه، که خوی گه‌وره بۆ خوی چه‌سپاندوه، یان وه‌سفی بۆ خوا بچه‌سپینی، که خوی گه‌وره بۆ خوی ره‌تکردۆته‌وه، ئەوا قسه و برپاری داوه به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری، ئەو که‌سه‌ی وا گومان بیات خوی گه‌وره هاوتا و هاوبه‌شی هه‌یه، چه‌ند بتیک هه‌ن که هه‌ر که‌سیک بیانپه‌رسی له خوا نزیک ده‌بیته‌وه، ئەوا ئەو که‌سه شتانیکی به‌ناوی خواوه وتوه به‌ی زانست و شاره‌زایی. هه‌ر که‌سیک به‌ی به‌رچاو‌روشنی و له‌خۆیه‌وه بلّیت خوی گه‌وره فلّان شته‌ی حه‌لال و فیسار شته‌ی حه‌رام کردوه، یان فه‌رمانی به‌م شته و ریگری له‌م شته کردوه، ئەوا قسه و برپاری داوه به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری، هه‌ر که‌سیکیش بلّیت خوی گه‌وره فلّان به‌دیه‌نراوه‌ی به‌دیه‌ناوه له‌به‌ر فلّان هۆکاره، به‌ی ئەوه‌ی به‌لگه‌یه‌کی هه‌ی له‌سه‌ر ئەم قسه‌یه‌ی، ئەوا قسه و برپاری داوه به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری.

گه‌وره‌ترین قسه و برپاردان به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری، ئەوه‌یه که‌سیکی لیکده‌روه (المأول) فه‌رمایشی خوا، یان فه‌رمووده‌ی په‌یامبه‌ری خوا (دروود و سلّاوی خوی لی‌ی) به‌ چه‌ند مانا و مه‌به‌ستی لیکداته‌وه، که بگۆنچی له‌گه‌ل بیرۆکه‌ی تاقمیک له

تاقمە گومراكان، دواتر بليت: خواى گەورە ئەم مانايەى مەبەست بوو، جا قسە و بپاردان بەناوى خواوۋە بەبى زانست و زانىارى، بەكىگە لە گەورەترىن گشتگىرتىن حەرامكاراۋەكان، مەزنىرىن رېگەى شەيتانە كە بانگەشەى بۇ دەكات، ئەمە رېچكەكانى شەيتانن كە خۇى و سەربازەكانى بانگەشەى بۇ دەكەن، فيل و تەلەكەى خۇيان بەكار دەهينن بۇ ھەلخەلە تاندىنى خەلك بەبىى توانايان.

بەلام خواى پاىبەرز فەرمان بە دادگەرى و چاكەكارى دەكات، و بەخشندەبوون لەگەل خزمان، رېگىش دەكات لە بەدكارى و دەستدرىژى، جا با بەندە پروايتە خۇى: ئايا لە كامە بانگخوازانه، لە كامە كۆمەلەيە؟ ئايا شوين بانگخوازى خواوۋە دەكەوى، كە خىر و چاكە و بەختەوهرى دونيا و دوارپۇژى بۇ تۆ دەوى، كە سەركەوتن ھەر لە گوپرايەلبووندايە بۇ خوا و بانگخوازەكەى، سەرفرازى ھەر لە خزمەتكردنى ئەودايە، ھەموو قازانجەكان ھەر لە مامەلەكردندايە لەگەل ئەو خوايەى بەخششە ديار و دەروونىەكانى بى داوين، كە فەرمان تەھا بە چاكە و رېگىش تەھا لە خراپە دەكات، يان ئەو تە شوين بانگەشەكارى شەيتان دەكەوى، كە دوژمنى مرۇفە، ھەمىشە خراپەى بۇ دەوى، ئەوپەرى ھەولى خۇى دەدات لە يىناو ئەوھى لە دونيا و دوارپۇژدا تىباچىت؟ ھەرچى خراپەشە لە گوپرايەلبووندايە بۇ شەيتان، ھەموو دۇرانيك لە دۇستايەتى شەيتاندايە، كە فەرمان تەھا بە خراپە و رېگى تەھا لە چاكە دەكات.

دواتر خواى پاىبەدار ھەوالى داۋە لەبارەى دۇخى ھاوبەشندانەران، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ واتە: كاتيك "بيان دەوترىت" و فەرمانيان پىدەكرىت بەوھى شوين، ئەو پەيامە بكەون كە خواى گەورە بۇ پەيامبەرەكەى نار دووبەتى - ھەرۋەك پىشتەر وەسفى كرا - ئەوا پشت "لەم فەرمانە" دەكەن و دەلين: ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلُو كَانُوا آبَائِهِمْ لَوْ لَا يَعْقلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ واتە: "نا وانىيە بەپىچەوانەو، ئىمە

شوین داب و نهریت و ریوشویی باو و باپیرانمان دهکهن که لهسه ری راهاتبون، ئایا نهگهر باوو باپیرانیان هیچ شتیك نه زانن و ریئویی وهر نه گرن - ههر شوینیان دهکهن -"، تهها داب و نهریتی باو و باپیرانیان به تهواو زانی، پشتیان له باوهر هینان کرد به بیغه مبهران (درود و سلأوی خوی لیبی)، لهگهل نه مهشدا باو و باپیرانیان نه فامترین و گوهرترین خه لکن، نه مهش گومانیکی بوچه بو ره تدانه وه حقه و راستی، ههروه ها نه مهش به لگه به لهسه ره نه وهی، که پشتیان له راستی و حقه کردووه، فهرا موشیان کردووه و بی ویزدانیان نواندووه، خو نه گهر به بیی ژیریان مامه له بیان بگردا، مبهست و نیازیان چاک بووبا، نهوا حقه و راستی ده بووه جیی مبهستیان، ههر که سیکیش حقه و راستی بکاته جیی مبهستی، نیوانی خوی و نهوانی دیکه بییویت، نهوا به راستی حقه و رهوای بو روشن ده بیته وه، نهوا کاته نه گهر به ویزدان بی نهوا شوینی دهکهنی.

(۱۷۱) ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً
صُمُّ بَكُمْ عَمِي فَهَمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۱۷۱﴾

واته: خوی پایه بهرز دوی نه وهی ملکه چ نه بوونی نهوانی پروونکردو ته وه بو په یامی په یامبه رانی خوا (درود و سلأوی خویان لیبی)، به ره ره چی په یامی خویان دایه وه به وهی لاسایی و شوین داب و نهریتی باو و باپیرانیان دهکهن، نهوا له مه وه زانرا که نهوان شایسته بی قبولکردنی راستیان تیدا نیبه، ههر گیز نامه ده نین به ده مه وه بچن، ته نانهت بو هه موو لایه ک دهر کهوت که نهوان واز له سه سه رختی خوین ناهینن، خوی پایه بهرز رایگه یاندووه ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً﴾ "خوونه ی نهوانه ی بی باوهرن" - کاتیک بانگه واز کاریک بانگیان دهکات بو باوهر هینان -، وهك نهوا نازه لانه وایه که شوانه که یان هاواریان به سه ردا دهکات و به سه ریاندا ده قیری،

كەچى ئەو ئازەلەنە تىناگەن و تەھا ئەوۋە نەبى گويان ئە ھات و ھاوارىكە، بەئام تىگەبىشتىكى واين نىيە لەو بانگەوازە كە سودى بۇيان ھەبى، ﴿صَم﴾ ھەر بۇيە ئەوان كەرن و بەجۇرىك نايىستى كە لىي تىگەن و قبولى بكن، ﴿بَكْم﴾ كويون بەوۋى بەجۇرىك ناروانن كە پەند و وانەى لىوۋەرىگرن، ﴿عَمِي﴾ لالئ قسەبەك ناكەن و شتىك نالئن كە سودى بۇيان ھەبى.

ھۆكارى ئەم باوۋەر نەھىئانەشيان ئەوۋەبە كە ﴿فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ واتە: "ھۆش و ژىريان بەگەر ناخەن"، ئەوان عەقلىكى دروست و رىكويىكان نىيە، بەلكو گىل و نەفامترىن كەسن، نەزانتىن كەسن، ئايا كەسى ژىر گومانى لەو كەسە دەبى، كە بانگىراوۋە بۇ سەر رىگەى راست، داواى لىكراوۋە خۇى دووربىگرى لە گەندەلى و خراپە، رىگرى لىكراوۋە لەوۋى توخنى سزا بكەوى، فەرمانى بىكراوۋە بە ئەنجامدانى ھەموو ئەو كار و كرده وانەى سەرگەوتن و سەرفرازيان تىدابه، و مايەى بەدەستخستى ناز و نىعمەتى خواين، كەچى ئەو كەسە سەرىچى ئامۇزگاربەكانى ئەو بانگىخوازە بكات، پشت لە فەرمانى پەروەردگارى بكات، سەربارى ئەوۋى بەرچاۋرۇشنى پىدراوۋە، ئەوا خۇى بختە ناۋ ئاگرەوۋە، شوين ناحق و نارەوا بكەوى، حەق و راستى فەرماش بكات، - بى گومان ئەو كەسە ناژىرانە رەفتارى كرددوۋە، چەندە فىلباز و تەلەكەبازىش بى، ئەوا بەدلىياپەوۋە نەفامترىن كەسە - .

(۱۷۲، ۱۷۳) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ﴿۱۷۲﴾ ﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَن اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ﴿۱۷۳﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ﴾ واته: "ئەي

ئەوانەي باوەرپتان هیناوه، بخۆن و بخۆنەوه لەو رزق و رۆزیه پاك و بیگەردانەي كه پیمان بهخشیون، هەمیشە سوپاسگوزاری خوا بن"، ئەمە فەرمانیکە بۆ باوەرپاران به شیوهیهکی تاییەت، دواي ئەوهی فەرمانی "به هه‌موو خه‌لك كرده‌گرت" به‌گشتی، چونكه له راستیدا هەر باوەرپاران سود له فەرمان و رێگرییه‌كان وه‌رده‌گرن، ئەمەش به‌هۆی باوەرپاربوونیان، جا خوای گه‌وره فەرمانی بێگرددوون به خواردن و خواردنەوه له رزق و رۆزی پاك و چاك، و سوپاسگوزاربوون له‌سەر به‌خششه‌كاني خوا، به‌وهی ئەم به‌خششانه به‌كارهێنن له گوێراپه‌لی خوادا، بۆ پارێزگاری و له‌خواترسان و گه‌یشتن به له‌خواترسان، خوای مه‌زن هه‌مان ئەو فەرمانەي به باوەرپاران كرده كه به په‌يامبه‌رانی كرده، هه‌روه‌ك له‌م فەرمايشته‌دا هاتووه: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ موئمنون: ۵۱. واته: "ئەي په‌يامبه‌ران بخۆن و بخۆنەوه لەو رزق و رۆزیه چاك و پاكەي خوای گه‌وره بێ به‌خشیون و هه‌رده‌م كار و كرده‌وهی چاك ئەنجام بدهن".

جا سوپاسگوزاربوون بۆ خوا كه ئەم ئایه‌ته‌دا هاتووه، بریتییه له ئەنجامدانی كار و كرده‌وهی چاك، جا لێره‌دا خوای گه‌وره نه‌یفه‌رموووه ((حه‌لل‌ال‌كراوه‌كان))، چونكه هه‌رچی پاكه خوای گه‌وره بۆ باوەرپاران حه‌لل‌ال‌كردوووه، كه له‌گه‌ل س‌روشتی پاك و بوخت دینه‌وه، باوه‌ری باوەرپاران رێگریان لێده‌كات له خواردنی شتیك كه بۆیان حه‌لل‌ال نییه.

﴿إِن كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ واته: "ئەگەر ئیوه ته‌ها خوای گه‌وره ده‌په‌رستن"، ئەوا

سوپاسگوزاری ئەو بن، ئەمەش به‌لگه‌یه له‌سەر ئەوهی هه‌ر یه‌كێك سوپاسگوزاری خوا نه‌ی، ئەوا به ته‌ها خوای گه‌ورهی نه‌په‌رستوووه، هه‌روه‌ك كه‌سیك سوپاسگوزاری خوا بی، ئەوا به‌راستی به‌ندایه‌تی بۆ خوا كرددوووه و فەرمانه‌كاني جیبه‌جی كرددوووه، هه‌روه‌ها نامازه به‌وه‌ش ده‌كات كه خواردنی شتی چاك و پاك، هۆكاریكه بۆ كار و كرده‌وهی چاك و

قبولبونی له لایهن خوای مهزنه وه، بویه فرمان به سوپاسگوزار بوون کراوه له دواى سوپاسگوزار بوون، چونکه سوپاسگوزار بوون ئه و ناز و نعيمه تانه ده پاريزی که ههن، ئه و ناز و نعيمه تانهش بۆ بنده دههينی که له دهستدراون، ههروهك چون بي باوه پرى ناز و نعيمه ته له دهستچووه كان به ته وای دههوتینی، ئه و ناز و نعيمه تانهش که ههن له ناویان ده بات.

کاتیک خوای پایه دار باسی جه لالکردنی شته پاك و خاوينه کانی کرد، ئه و دواتر هاته سه ر باسی جه پرامکردنی شته بیسه کان، جا فه ره موویه تی: ﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ﴾ واته: "بی گو مان خوای مه زن له ئیوه ی جه پرامکردوه: مردار بوو"، که بریتیه له و ئاز له ئه ی به بی سه برینی شه رعیا نه مردو وه، چونکه مردار بوو بیس و زیانه خشه، ئه مهش له بهر ئه وه ی له خودی خویدا ئه م ئاز له بیس و نه خو شه، زۆربه ی جار ان مردار بوونی به هو ی ده دریکه وه یه، ئه مهش زیانی چند قاتی تیدا یه، خوای یاسادانه ر له م گشتانده دا، چند مردار بوویکی جیا کردۆته وه که بریتین له: کولله (کلوی) مردار بوو، ماسی ده ریا، ئه مانه جه لال و پاکن هه رچه بنده مرداریش بن.

﴿وَالدَّمَ﴾ واته: خوینی رزاو، ههروهك له ئایه تی دیکه دا خوینه که به خوینی رزاو کۆت و بنده کراوه.

﴿وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ واته: "و گوشتی بهراز و" هه رچییه ک بۆ جگه له خوای گه وه سه ر بر داری، وهك ئه و ئاز له ئه ی سه ر بر درا وه بۆ بت و په یکه ر و به رد و گو ر و جگه له وانهش، ئه م ئایه ته ئه وه ناگه یه نی که جه پرامکرا وه کان ته ها ئه وانه ن که له م ئایه ته دا باسکراون، به مانای سنوور دارکردنی جه پرامکرا وه کان نییه له مانه دا، به لکو ئه م جه پرامکرا وانه هینراون بۆ روونکردنه وه ی ره گه زی شته بیسه کان که ئامازه ی مانا کانی ئه م فه رمایشته ئامازه یان ییده کات: ﴿طَبِيبَاتٍ﴾ جا گشتانده نی جه پرامکرا وه کان له ئایه تی

پیشور و هږده گږی، له م فهرمایشته: ﴿حَلَالًا طَيِّبًا﴾ به قهږه: ۱۶۸. ههروهك پیشتر خرایه پروو.

به لکو خوی گهوره له به خشنده بی خویه وه له گه لمان، نه شته پیس و په ستانه ی لی
 هږامکر دووین، تا به دووورین له شتی زیان به خش، له گه ل نه مه شدا ﴿فَمِنْ اضْطُرٍّ﴾ واته:
 جا نه و که سه ی به هوی برسیتی و نه بوونی یان زور لیکرانه وه ناچار کرا "تا شتیکی هږام
 بخوات یان بخواته وه"، ﴿غَيْرَ بَاغٍ﴾ واته: داخواری هږام نه بی، له کاتیکیدا توانای به سهر
 جه لالدا بشکی، یان برسیتی ته نگي بی هه لنه چنی بی، ﴿وَلَا عَادٍ﴾ واته: سنوور نه به زینی له
 خواردنی نه و شته هږامه ی به هوی ناچار به وه ری پیډراوه، جا نه وه ی ناچار بوو و توانای
 نه بوو شتی جه لال بخوات، بویه به نه ندازه ی پیویست له هږامکراوه کافی خوارد به بی
 نه وه ی سنووری تیډا به زینی "ته ما به راده ی نه وه نده ی خوی بی بگری و نه مری"، ﴿فَلَا
 اِثْمَ عَلَيْهِ﴾ نه و هیچ گوناهیکی، له سهر نییه.

جا ماده م گوناهی له سهر نییه، نه و فهرمانه که ده گه ریته سهر دؤخی پیشووی،
 مرویش به م دؤخه فهرمانی پیکراوه بخوت و بخواته وه، نه ناندت ریگری لیکراوه به دهستی
 خوی خوی تووشی له ناوچوون بکات، به دهستی خوی بکوژی.

که واته له و دؤخه دا پیویسته له سهری بخوات و بخواته وه، گوناهار ده بی نه گهر خوی
 بگریته وه له خواردن و خواردنه وه تا نه و کاته ی ده مری، به مهش ده بیته بکوژی خوی، بی
 گومان نه م پییدان و فراوانکارییه له په جهتی خوی پای به رزه وه بیه که له گه ل به نده کانیدا
 کردوویه تی، هه ر بویه نه م نایه ته ی ته و او کردووه به م دوو ناوه پیروزه ی خوی، که زور
 گونجاون له گه ل باسه که دا، جا فهرموویه تی: ﴿اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ﴾ واته: "بی گومان
 خوی گهوره لیخوشوو و میهره بانه".

ماده‌م حه‌ل‌لبوونی ئەم شتانه به‌م دوو مه‌رجانه‌یه، له‌وانه‌یه مرؤف لهم دۆخه‌دا به‌دواداچوونی ته‌واوی بۆ نه‌کات، بۆیه خوای گه‌وره‌ رایگه‌باندوو، که لیخوشبووه و له‌و هه‌لانه خووشده‌ی که کهسه‌که لهم دۆخه‌دا ده‌یکات، به‌تایبه‌ت که ناچاری به‌سه‌ریدا زالبووه، و هه‌سته‌کانی له‌سه‌ختی و دژواریدا ماندوو و شه‌که‌ت بوونه.

ئەم بنه‌ما ناوداره لهم ئایه‌ته وه‌رگه‌راوه: ((الضرورات تبيح المحظورات)) واته: بپووستیه‌کان ره‌وایی به‌قه‌ده‌غه‌کراه‌کان ده‌ده‌ن. مرؤف ناچار بی به‌خواردن و خواردنه‌وه‌ی هه‌ر حه‌رامکراویک، ئەوا خوای میه‌ره‌بان بۆی حه‌لال کردوو، [سوپاس و ستایش له‌سه‌ره‌تا و کۆتا و له‌ده‌ر و ده‌رووندا هه‌ر بۆ خوای گه‌وره‌یه].

(١٧٤ - ١٧٦) ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أَوْلٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (١٧٤) ﴿أُولٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ (١٧٥) ﴿ذٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ (١٧٦)

ئەمه هه‌ره‌شه‌یه‌کی توونده بۆ ئەوانه‌ی "﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾" به‌راسقی ئەوانه‌ی ئەو زانسته ده‌شارنه‌وه که خوای گه‌وره‌ دایه‌زاندوو "له‌کتیبه‌کانیدا"، له‌کاتیگدا خوای پایه‌دار به‌لێی لیوه‌رگرتوون له‌سه‌ر ئەو زانسته‌ی به‌وانی داوه، به‌وه‌ی بۆ خه‌لکی روونی بکه‌نه‌وه و نه‌یشارنه‌وه، ﴿وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ واته: "به‌نرخیه‌کی که‌م ده‌یفرۆشنه‌وه"، جا هه‌ر که‌سیک ئەمه‌ بگۆرێته‌وه به‌شته‌کاتی و که‌م نرخه‌کانی دنیا، ئەوا فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ی پشتگوێخستوو، ﴿أَوْلٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي

بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ واته: "ئا نهوانه تهها ناگر ده خون و زگیان لی پر ده کهن"، چونکه نهو به هایه ی به ده ستیان هیناوه، نهوا به خراپترین کاسی و ده سته کوه و گه وره ترین چه رام به ده ستیان هیناوه، بویه سزاکه یان له ره گه زی کاره که یان بووه.

وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ واته: "له دوارپوژدا خوی گموره گفتوگویان له گه لدا ناکات"، به لکو خه شم و قبی خوی لیان ده گری و فه راموشیان ده کات، بی گومان نه مه له سزای ناگریش سه ختیره بویان.

وَلَا يُزَكِّيهِمْ واته: پاکیان ناکاته وه له رهوشتی پهست و خراپ، هیچ کار و کرده وه به کیان نییه، که شایه نی پیداه لدان و ستایش و په زامهندی و پاداشت وه رگرتن بی له سه ری، جا خوی گموره پاکسازی بو نه کردوون، چونکه نهوان نهو هۆکارانه یان نه گرتنه بهر که ده بنه هوی پاکسازی، بی گومان له گموره ترین هۆکاره کانی پاکسازی بریتن له کارکردن به کتیی خوا، شوینکه وتنی رینوینییه که ی و بانگه وازکردن بوی. **﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾** واته: به دلنیا به وه سزایه کی به نیش و نازاریان بو ناماده به.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: ئا نهوانه رینوینیان به گومرایی و لیخوشبوونیان به سزا فروشت، ئای که چه نده نارامگرن له سه ر ناگری دۆزه خ!!".

نهوانه کتیی خویان پشتگوینخست، به تهواوی فه راموشیان کرد، گومراییان به سه ر رینوینیدا هه لبارد، سزایان به سه ر لیخوشبووندا په سه ند کرد، بویه نهوانه تهها ناگری دۆزه خ شایسته یانه، جا نهوان چون نارام ده گرن له سه ری و ده بی چون بهرگه ی بگرن؟

﴿ذَلِكَ﴾ نهوه ی که باسکرا، که سزادانی نهوانه به شیوه به کی دادگه رانه، به دوورگرتنی نهو که سانه له هۆکاره کانی رینوینی، که په تیان کردۆته وه حه ق و راستی هه لبارن و نا

حەقىيان پەسەندىكىردوۋە، ﴿بَانَ اللّٰهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ واتە: "ئەمەش لەبەر ئەۋەى خۇاى گەۋرە كىتەبى خۇى بە راست و رەۋا دابەزاندوۋە"، جا لە حەق و رەۋاۋدەيە كە ياداشقى چاكەكار بە چاكە، ھى خۇراپەكارىش بە سزا بدىرئەۋە، لەم فەرمايشتەدا: ﴿نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ ئامازە ھەيە بۇ ئەۋەى خۇاى گەۋرە ئەم كىتەبەنى دابەزاندوۋە بۇ جىياكردەۋەى راستى و گۇمرايى، بۇيە ھەر يەكىك ئەم كىتەبەنى لابدات لە مەبەستەكەيان، ئەۋا شايسىتەى ئەۋەيە كە گەۋرەتەرىن سزا ۋەربەگىرى.

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اختلفوا فِي الْكِتَابِ﴾ واتە: بى گۇمان ئەۋانەى راجىيان لەبارەى كىتەبى خۇاۋە، باۋەرىيان بە ھەندىكى ھەيە، بى باۋەرن بە ھەندىكى تر، يان ئەۋانەى كىتەبى خۇاىيان شىۋاندوۋە و بەيى حەز و ئارەزۋو و ويىقى خۇيان لىكىانداۋەتەۋە، ﴿لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ واتە: لە تىگىران و بەرەرەكانىيەكى زۇر دوور دان لە حەق و راستى، چونكە سەرىچى ئەۋ كىتەبەيان كىردوۋە، كە خۇاى گەۋرە بە راست و رەۋا ناردوۋەتەى، ھەر ئەۋ حەق و راستىيە ئەۋە دەسەلىنى، كە ئەم كىتەبە كۆك و تىگنەگىراۋە، بەلام ئەم بى باۋەرەنە زۇر بى سەروبەرى و دژىەكبوونيان تىدايە، ئەمەش پەرتەۋازەى ئەۋانى لىكەۋتەۋە، بەيچەۋانەى ئەۋ خۇاۋەن كىتەبەنى باۋەرىيان بە كىتەبى خۇا و پەيامى خۇا ھىنا، لە ھەموو شتىكدا بە دادوۋەريان داناۋە، ئا ئەۋ باۋەردارانە كۆكن و ھاۋدەنگن بە خۇشويىستان و دەستگرتن بە كىتەبى خۇاۋە.

ئەم چەند ئايەتە ھەرپەشەيان لەۋ كەسانە كىردوۋە، كە پەيامى خۇاىيان شاردوۋەتەۋە، شتى دونىايى بەسەر پەيامى خۇادا ھەلدەبژىرن، ئەۋانە سزا و خەشى خۇاىيان بۇ ھەيە، بى گۇمان خۇاى گەۋرە پاكىيان ناكاتەۋە بە سەرخستىيان بۇ تۇبەكردن، لىخۇشبوونىشان بۇ نىيە، خۇاى گەۋرە لەم ئايەتەندا باسى ھۇكارەكانىشى كىردوۋە، كە برىتەيە لەۋەى

گوم‌رایان به‌سه‌ر رینوینی هه‌لبژاردوه، ئەمەش ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که سزایان به‌سه‌ر لیخۆشبوونی خوا‌دا هه‌لبژاردوه.

دواتر باسی ئیش و نازاری خوگ‌ری ئەوان ده‌کات له ئاگری دۆزه‌خدا، ئەمەش له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەوان چاک ده‌یانزانی ئەو هۆکاره‌ی ئەوان گرتوو‌بانه‌ته‌به‌ر سه‌ری له‌ دۆزه‌خ ده‌رده‌چی، کتییی خوا که هه‌رچی حه‌ق و ره‌وايه له‌خو‌یگرتوه، بیویست بوو له‌سه‌ری کۆک بن و په‌رته‌وازه نه‌بن، هه‌ر که‌سیک سه‌ریچی بکات، ئەوا له‌ویه‌ری دووریه له‌ حه‌ق و راستی، له‌ لوتکه‌ی تیکگیران و دژیه‌کیووندايه، بی‌گومان خوا زاناته‌ره.

(۱۷۷) ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

﴿۱۷۷﴾

خوای پایه‌به‌رز ده‌فه‌رمووی: ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ واته: "چاکه هه‌ر ئەوه نییه‌ روو بکه‌نه خۆره‌ه‌لات و خۆرناوا"، ئەو چاکه‌یه جیی مه‌به‌ست و داواکراو نییه له‌ به‌نده‌کان، که زۆر پشکنین و مشتومر و ماندووبتی له‌خو‌یگری، که ته‌ما راجیایی و په‌رته‌وازه‌یی به‌ره‌م دینی، ئەمه هاوشیوه‌ی ئەم فه‌رمایشته‌ی په‌یامبه‌ری خوایه (درود و سلاوی خوای لیبی): ((ليس الشديد بالصرعة، إنما

الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب)) واته: بههیز نهو کهسه نیه که پشتی خه لک به زه ویدا ده دات، بهل لاکو بههیز نهو کهسه یه که له کاتی توره پیدا به سه ر خویدا زال ده بی.

﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ واته: "به لکو چاکه نه وه یه مرؤف باوه ږی به خوا هه بی"، به وه ی په ر ستر او یکی تاک و ته نه ایه، خاوه ن هه موو سیفه ته کامله کانه، پاک و به رزه له هه رچی که موکو رتیه.

﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ واته: "باوه ږی به ږوژی دوا یی هه بی"، هه موو نهو شتانه ده گریته وه که خوا ی گه وره له کتبی خویدا رایگه یاندو وه، یغه مبه ریش (درو د و سلوا ی خوا ی لی) باسی کردو وه که له دوا ی مردن ږو دده ن، ﴿وَالْمَلَائِكَةِ﴾ "باوه ږی به فریشته کان هه بی"، وه ک چون خوا ی گه وره له کتبه که ی خویدا و یغه مبه ری خوا (درو د و ساوی خوا ی لی) وه سفی کردو ون، ﴿وَالْكِتَابِ﴾ واته: "باوه ږو ون" به و کتبه انه ی که خوا ی گه وره دایه زاندو وه ته سه ر په یامبه رانی، گه وره ترینشیان قورثانی ږو رزه، باوه ږو ون به و هه وال و حوکمانه ی تییدان، ﴿وَالنَّبِيِّنَ﴾ "باوه ږو ون به یغه مبه ران" به گشتی، دوا هه مین و چاکترینشیان که محمه ده (درو د و سلوا ی خوا ی لی) به تابه تی.

﴿وَأَتَى الْمَالَ﴾ له و دارایی و سامانه ی هه یه تی که م یان زور لی به خشی، مالی به خشی، ﴿عَلَىٰ حَبِّ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ﴾ واته: "سه رباری نه وه ی" دارایی و سامانیشی خو شوی، "به خشی به خزمه نزیکه کان و هه تیوان"، به مه خوا ی گه وره نه وه ی ږو ون کردو ته وه که مال و دارایی خو شه ویسته، له به ر خو شه ویسته که ی به نده نزیکه له وه ی لی نه به خشی، جا بو یه هه ر که سیک له دارایی و مالی به خشی سه رباری خو شو یستی، مه به سستی له م کاره نکیبو ونه وه بی له خوا ی پایه دار، نه مه به لگه یه له سه ر نیمان و باوه ږداری به نده. جا به خشی دارایی و سامان سه رباری خو شو یستن و دل

پۈھبۈنى، كاتىك بەندە تەندروسى باشە و سامانەكەشى زۇر خۇشبوۋى، ھەزى لە دەولەمەندىبۈن بى و لە ھەزەرىش بترسى چاكتەرە، بەھەمان شىۋە ئەگەر بەندە كەمى ھەبى و بەخشى چاكتەرە، چونكە لەم كاتانەدا دەيەوى دەست بە سامانەكەيەو بەگىرى، چونكە خەيالى نەبۈنى و ھەزەرى دەكات، بەھەمان جۇر بەخشىنى سامانى ھەرە چاك و نر خدار و ئەوۋى لای بەندە زۇر خۇشەويستە چاكتەرە، ھەرۋەك خۋاى پاىەبەرز فەر موۋيەتى: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تَحِبُّونَ﴾ ئالى عيمران: ۹۲. واتە: "ھەرگىز ناگانە پلەى چاكەكارى تا لەو سامانە نەبەخشن كە زۇر خۇشەويستە لاتان"، ھەموو ئەمانە دەچنە نىۋ چوار چىۋە بەخشىن ھەرچەندە بەندە سامانەكەشى لا خۇشەويست بى.

دواتر باسى پىبەخشر اوانى كرددوۋە، كە ئەو كەسانەن لە ھەموو خەلك لەپىشتەرن تا چاكە و خىريان لەگەل بەكى، لەو خەزمە نرىكانەى كاتىك تۈۋشى ناخۇشى دەبن دلت بۇيان دەئىشى، بە كامەرانى ئەوان دلشاد دەبىت، پىشى يەكەدەگرن و لەيەكتەر تىدەگەن، جا چاكتەرن و سەر كەوتۈۋەتەرن خىر و چاكە بەلىندانى خەزمە نرىكەكانە بە چاكە لەگەل بەكتەردن، لە پروۋى دارابى و گوشتارى، ئەمەش بەپى نرىكى و پىۋىستى ئەوان دەبى.

سەبارەت بەو ھەتوانەى كەسىكىان نىبە كاسىيان بۇ بكات، ھىچ ھىزىكىان نىبە خۇيان پىزىن، ئەمەش لە رەھەتى خۋاۋەيە بە بەندەكانى، ئەمە بەلگەشە لەسەر ئەوۋى خۋاى گەورە مېھرەبانترە لە باوك بۇ رۇلەكەى، خۋاى مەزن بەندەكانى راسپاردوۋە و پىۋىستى كرددوۋە لەسەريان، كە لە سامانى خۇيان بەخشن بەوانەى باوكيان لەدەستداۋە، تا ئەو ھەتوانە پىنە ھاۋشانى ئەوانەى باوكيان لەدەست نەداۋە، جا لەبەر ئەوۋى پاداشت لە رەگەزى كار و كرددوۋە سەرچاۋە دەگىرى، ئەوا ئەو كەسەى بەزەبى بە ھەتۋى كەسانى تردا پىتەۋە، ئەوا كاتىك دى كە خەلكىش بە زەبى بە ھەتۋەكانى ئەودا دىتەۋە.

﴿وَالْمَسَاكِين﴾ ټو نه دارانن، كه نه بوونی ناچاری بو هیان، و ههژاری تهنگی پیهلچینون، ئا ټوانه مافیان لهسهږ دهولهمندانه، بهو ټه ندهازهیهی كه نه داریان نه مینی یان كه م بیتهوه، بهی ټهوهی ټوانایان بهسهږدا دهشکی و بویان فهراهمه.

﴿وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ ټو رپیواره نامۆیهیه كه له ولاتیکی تر دابراوه ټهوهنده داراییهیی نییه تا بتوانی بگهږتهوه ولتهكهی خوئی، خوای گهوره هانی بندهكانی داوه لهو سامان و داراییهیی "خوای گهوره بهوانی داوه" بیی بهخشن، بهجوړیک كه ټهم پارهیه یارمهتیدهری بی بو تهواوکردنی گهشتهكهی، چونكه كهسهكه پیوستی پیتهی و ناچاره، خهرجی گهږانهوهشی زوره، بۆیه ټهو كهسهی خوای گهوره بهخششی لهگهله کردووه بهوهی له نیشتمانی خوئیتهی و ئاسودهیه و له بهخششهكافی خوا بههروهوه، پیوسته لهسهږی بهزهیی بیتهوه به برا رپیواره نامۆكهی كه خهرجی گهږانهوهی لپراوه، یارمهتی بدات بهی ټوانای خوئی، ټهگهږ بهوهش بی نامیریکی گهشت پیکردنی بیبدات، یان خهرجی و هاوشیوهكافی بکیشی، ﴿وَالسَّائِلِينَ﴾ واته: ټهوانهیی پیوستیهك وایان لیدهكات داوای شت بکهن، بو خوونه ټهوهی تووشی قهږهبووی ټوانیک بووه، یان باجیکی لهسهږه لهلایهن کاربهدهستانهوه، یان داوا له خهلك دهكات بو ټاوهدانکردنهوهی بهرژهوهندیه گهشتهکان، وهك: مزگهوت، قوتابخانه، پرد، هاوشیوهكافی، ټهو كهسه مافی ټهوهی ههیه ټهگهږچی دهولهمندیش بی، ﴿وَفِي الرِّقَابِ﴾ کۆیله نازادکردن و یارمهتیدان بو ټهم مهبهسته دهگرتنهوه، كه بریتیه له دانی بره پارهیهك بهو كهسهی نووسراوی نازادکردنی کۆیلهكهی به کۆیلهكه داوه، دانی فیدیهش دهگرتنهوه بو نازادکردنی دیلی موسلمانان لای بی باوهږان یان لای ستهمکاران.

﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ﴾ "نویژهکانیان به چاکی ټه نجام دهدهن و زهکاتیش دهدهن"، پیشتتر چه نندین جار ټهوه خرایهږوو، كه خوای پایه بهرز نویژ و زهکاتی بهیهكهوه

باسكردووه، چونكه چاكتىن خواپەرستى، كاملتىن ھۆكارى لەخوا نرىكبوونەون، بەوھى لە بەك كاتدا خواپەرستى دل و جەستە و دارابى دەگرەخۆ، بەم دووانە باوهر دەپيورى، دەزانرى چەندە خاوەنەكەى دلىيائى ھەيە.

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ بَعْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾ "ئەوانەى كاتىك پەيمان و بەلىن دەدەن جىيەجىي دەكەن"، پەيمان: برىتيە لە پابەندبوون بەو ئەركەى خواى گەورە پىوستى كردووه، يان پابەندبوونە بەو ئەركەى كە بەندە لەسەر خۆى دايناوه، بەمەش پەيمان مافەكانى خواى گەورە دەگرىتەوه، چونكه خواى گەورە بەندەكانى پى پابەند كردووه، ئەوانىش پابەنديان پىيەوه دەبرپووه، چوونەتە ژىر بارى پەيمانى خوا، بۆيە پىوستە لەسەريان جىيەجىي بكەن، ھەروەھا مافى بەندەكانىش دەگرىتەوه كە خواى گەورە لەسەر ئەوانى پىوست كردووه، ئەو مافانەش دەگرىتەوه كە بەندە لەسەر خۆى پىوست كردووه، ەك سوپند و نەزر و ھاوشىوكانيان.

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ﴾ واتە: "ئەوانەى لە كاتى تەنگانەدا ئارام دەگرن"، مەبەستى لىرەدا كاتى نەدارى و ھەزارىيە، چونكه كەسى ھەزار لە چەندىن لايەوه پىوستى بە ئارامگرتنە، لەبەرئەوھى بە بەردەوامى تووشى ئىش و نازارى دل و جەستەي دەيئەوه، بە جۇرىك كە كەسانى دىكە بەم جۆرە تووش نابن.

لەبەرئەوھى تام وەرگرتن و چىز بىنى دەولەمەندان لەو شتانەى كە لە تواناى ھەزارەكەدا نىيە، وا دەكات ھەزارەكە نازار بچىزى، يان كاتىك برسى بوو يان خىزانەكەى برسى دەي، ئەوا ھەست بە نازار دەكات، كاتىك خواردىكى خوارد كە حەزى لى نىيە، ئەوا ئىش تەنگى پىيەلدەجنى، كاتىك لى جل و بەرگ لى يان خەرىك لى جل و بەرگى نەمىنى، ئەوا نازار دەچىزى، ئەگەر سەيرى پىش خۆى بكات و خەيالى ئەو ئايندەيە بكات كە نامادەكارى بۇ دەكات، ئەوا نازار دەچىزى، كاتىك تووشى ساردى دەي و ناشتوانى

خوئی لیپاریزی، نازار ده‌چیژی، جا‌خوای‌گه‌وره‌فرمانی‌کردوو‌ه‌نارامگر و‌خو‌را‌گری‌ن، له‌سه‌ر‌ه‌موو‌نهم‌ته‌نگو‌چه‌له‌مه‌و‌کاره‌سات‌و‌هاوشیوه‌کانی، ئومی‌دی‌پاداشتی‌ش‌له‌خو‌او‌ه‌بخو‌ازی‌له‌سه‌ر‌نهمه.

﴿وَالضَّرَاءُ﴾ واته: له‌ناخوشیدا، به‌ه‌موو‌جو‌ره‌کانیه‌وه، له‌تا‌و‌بری‌نداری‌و‌پی‌چی‌ه‌و‌ای‌ناو‌سک، ئیشانی‌ئه‌ندامیکی‌جه‌سته، ته‌نانه‌ت‌ئیشانی‌ددانی‌خری‌و‌په‌نج‌یه‌ک‌یان‌هاوشیوه‌که‌ی، نه‌مانه‌پیوستیان‌به‌نارامگر‌ته، چونکه‌ده‌روونی‌مرۆف‌پی‌لاواز‌ده‌ی، و‌جه‌سته‌ش‌نازار‌ده‌چیژی، نهم‌ش‌کاریگه‌ری‌زۆر‌داده‌نیته‌سه‌ر‌خودی‌به‌نده، به‌تایه‌ت‌ئه‌گه‌ر‌دریژه‌ی‌کی‌شا، بویه‌فرمانی‌پیکراوه‌نارام‌بگری‌له‌پیناو‌به‌ده‌سته‌نیانی‌پاداشتی‌خو‌ای‌پایه‌به‌رز.

﴿وَحِينَ الْبَاسِ﴾ واته: له‌کاتی‌جه‌نگ‌و‌شه‌ر‌کردن‌له‌گه‌ل‌ئه‌و‌دو‌ژ‌مانه‌ی، که‌فرمانکراوه‌به‌وه‌ی‌شه‌ریان‌له‌گه‌ل‌بگری، چونکه‌کاری‌شه‌ر‌کردن‌زۆر‌قورس‌و‌گرانه‌له‌سه‌ر‌ده‌روون، مرۆف‌حه‌ز‌به‌کوشتن‌یان‌برین‌یاخود‌دیلبوون‌ناکات، بویه‌له‌م‌کاره‌دا‌پیوستی‌به‌نارامگر‌تن‌ه‌یه‌له‌پیناو‌به‌ده‌سته‌نیانی‌پاداشتی‌له‌لایه‌ن‌خو‌ای‌مه‌زنه‌وه، بی‌گومان‌سه‌ر‌که‌وت‌و‌یارمه‌تی‌هه‌ر‌له‌خو‌او‌ه‌یه، و‌هه‌ر‌ئه‌و‌یش‌به‌ئینی‌سه‌ر‌که‌وتنی‌به‌نارامگران‌داوه.

﴿أُولَئِكَ﴾ واته: ئا‌ئه‌وانه، که‌سیفه‌ته‌کانیان‌باسکرا، له‌وه‌ی‌خاوه‌نی‌بیرو‌باوه‌ری‌چاک‌و‌کرده‌وه‌ی‌په‌سه‌ندن‌که‌شوینه‌ورای‌باوه‌ره، دره‌وشانه‌وه‌و‌رووناکی‌ئیمان‌ه، ره‌و‌شته‌رزبان‌ه‌یه‌که‌جو‌انی‌مرۆف‌و‌حه‌قیقه‌تی‌مرۆفایه‌تییه، به‌دئنیاه‌وه‌ئه‌وانه ﴿الَّذِينَ صَدَقُوا﴾ راستگۆن‌له‌باوه‌ر‌و‌ئیمان‌ندا، چونکه‌کرده‌وه‌کانیان‌سه‌لینه‌ری‌باوه‌ره‌که‌یانن.

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ "ئا نه‌وانه پاریزکار و له‌خواترسن"، چونکه وازیان له شته قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان هی‌ناوه، و فرمانه‌کانی خویان به‌جیه‌ناوه، ئەم دوو کاره‌ش هه‌موو سیفه‌تیکی چاکیان تیدایه، و له‌به‌رئه‌وه‌ی ئەو خواپه‌رستیانه‌ی لهم ئایه‌ته‌دا باسکراون، بریتین له‌گه‌وره‌ترین خواپه‌رستی، ئەو که‌سه‌ی ئەنجامیان بدات، ئەوا په‌رسته‌شه‌کانی تر چاکتر ئەنجام ده‌دات، ئا نه‌وانه چاکه‌کاری راستگۆ و پاریزکارن.

شیک‌ی زانراوه له‌سه‌ر ئەم سی شته، خوی گه‌وره پاداشتی دونیایی و دوا‌پۆزی داناوه، که ناتوانری لیره‌دا به وردی بخرینه‌روو.

(١٧٨، ١٧٩) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى
الْحَرْبِ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ
بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَى
بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي
الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ﴾ واته: "ئه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌پرتان هی‌ناوه، له‌سه‌رتان پێویسته‌کراوه"، خوی پایه‌به‌رز ناز و منه‌ت به‌سه‌ر به‌نده باوه‌پداره‌کانیدا ده‌کات، به‌وه‌ی ئەرکدار کراون به‌وه‌ی: ﴿الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى﴾ واته: یه‌کسانی بنوین له‌تۆ له‌سه‌ندنه‌وه یۆ کوژراوه‌کانتان، بکوژ به‌هه‌مان ئەو شیوازه ده‌کوژرته‌وه که کوژراوی له‌سه‌ر کوژراوه، ئەمه‌ش له‌پیناو به‌ریاکردنی دادگه‌ری و یه‌کسانی له‌نیوان به‌نده‌کاندا.

رووی گوتاره‌که له‌تیکرای باوه‌پدارانه، ئەمه‌ش ئەوه ده‌گه‌یه‌نی ئەم کاره له‌سه‌ر هه‌موویان پێویسته، ته‌نانه‌ت له‌سه‌ر سه‌ره‌پرشتیاران و خزه‌ه‌ نزیکه‌کانی بکوژیش پێویسته، ته‌نانه‌ت بکوژ به‌خودی خۆیشی له‌سه‌ری پێویسته یارمه‌تی سه‌ره‌پرشتیار و خزه‌ه

نەزىكەكانى كۆزراو بدات، كاتىك داواى تۆلەسەندىنەو دەكات، بە جۆرىك كه بتوان سنورى خواى گەورە لەسەر بكوژ جىيەجى بكن، دروست نىيە بۇيان رىگرى بكن له جىيەجىكردى ئەم سزايە، دەستى سەرپەرشىياري كۆزراو كه بگرن له تۆلەسەندىنەو، ھەروەك چۆن يەكك له نەرىتەكانى سەردەمى نەفامىتى و ھاوشىوھەكانى وابوو، كه كەتكەرانىيان پەنا دەدا.

دواتر خواى گەورە وردەكارى ئەمەى خىستۆتەرور، جا فەرھومويەتى: ﴿الْحَرُّ بِالْحَرِّ﴾ واتە: "كەسى نازاد له جىياتى كەسى نازاد بكوژنەو"، بەپى شىوھ دەربىنەكەى نىر بە نىر دەگرىتەو، ﴿وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ "ئافرەت له جىياتى ئافرەت بكوژنەو"، ئافرەت له جىياتى پىاو، پىاو له جىياتى ئافرەت بكوژنەو، بەمەش شىوھ دەربىنەكەى پىش ماناى ئەم فەرمايشتە دەكەوى: ﴿وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ ھەرچەندە له سوننەتدا ئامازە دراو بەوھى پىاو له جىياتى ئافرەت دەكوژرىتەو.

لەم گىشتاندىنە باوان بەدەرن، ھەرچەندە بەرەو سەرەو بەجن "مەبەست لىي باو و باپىر و بەرەو سەرەوترە"، له جىياتى كورى ناكۆژرىتەو، چونكە له سوننەتدا ھاتوو، لەگەل ئەوھى لەم فەرمايشتەدا: ﴿الْقِصَاصُ﴾ ئامازەى ئەوھە يەكە شتىكى دادگەرانە نىيە، كه باوك له جىياتى كورەكەى بكوژرىتەو، چونكە ئەوھەندە سۆز و بەزەيى له دلى باوكدا ھەبە، كه رىگرە لەوھى رۆلەكەى بكوژى، مەگەر كەموكورتى له عەقلىدا ھەبى، يان رۆلەكە ئىش و ئازارىكى بى ئەندازە بە باوكى بگەبەنى.

لەم گىشتاندىنەدا، كەسى بى باوهر و كافریش بەدەرە، چونكە له سوننەتى بەپىزدا ھاتوو، ھەرچەندە رووى گوتارى ئەم ئايەتە تايبەت لە باوهردرانە.

شټیکي دادگه رانه نییه که دؤستی خوا له جیاتی دوزمنی خوا بکوژریته وه، ﴿وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ﴾ واته: "به ننده له جیاتی به ننده بکوژنه وه"، به ننده له ږه گهزی نیر بی یان می، نرخیان به کسان بی یان جیاواز.

ثماژهی ئه م ئایه ته ئه وه ده گه یه نی که کهسی نازاد له جیاتی به ننده ناکوژریته وه، چونکه له گه ل یه کتر نایه کسانن، سه باره ت به م فه رماشته: ﴿وَاللَّئِي بِاللَّئِي﴾ هه ندیک له زانایان ده ستیان به ثماژهی مانای ئه م ئایه ته وه گرتو وه، به م هؤیه پیان وابو وه دروست نییه پیاو له جیاتی ثافه ت بکوژریته وه، پیشتتر قسه له باره ی مانای ئه م ئایه ته کرا.

ئه م ئایه ته به لگه یه له سه ر ئه وه ی بناغه و بنچینه واجبیوونی تۆله یه له کوشته دا، خوینبایی جیگه وه به تی، هه ر بؤیه خوی گه و ره فه رموویه تی: ﴿فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ﴾ واته: "جا ئه وه ی له لایه ن براکه به وه چاوپووشی لیکرا" نه گه ر سه ر په رشتیاری کوژرا وه که له بکوژه که خویشوو، به رابه ر به وه ی خوینبایی لیوهر بگری، یان به شیک له سه ر په رشتیاری کوژرا وه که له بکوژه که خویشوو، ئه وا بکوژه که ناکوژریته وه، به لکو له و کاته دا خوینبایی پیویست ده بی، جا بژارده ی تۆله سه نده وه و هه لبژاردنی خوینبایی له ده ستی سه ر په رشتیاری کوژرا وه که دا ده بی، ئینجا پیویسته له سه ر سه ر په رشتیاری کوژرا وه که، ﴿فَاتَّبَاعَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ به چاکه مامه له لگه ل بکوژ بکات، بی ئه وه ی له سه ری سه خت بکات، شټیکي بخاته ئه ستو که له توانیدا نه بی، به لکو به چاکه داخوازه که ی پیرا بگه یه نی، سه غله تی نه کات.

﴿وَأَدَاءَ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ له سه ر بکوژه که پیویسته، به بی پیچ و په نا و که موکورتی و زیانگه یانندی گوفتاری یان کرداری، "به چاکه مافی خاوه ن ماف بدات"، بی گومان پاداشتی ئه و که سه ی چاکه ده کات به لیخویشووون، هه ر بریتیه له چاکه به پیدانی قه ره بووی چاک و

ریکویک، ئەم چاکه کاریه له هه موو کاریکدا که ده که ویتنه نه ستوی مرۆف پیوسته،
 نه وهی خاوه ن مافه نهوا پیوسته به چاکه به دوادا چوونی بۆ بکات، نه وهش که مافه که ی
 لایه، نهوا پیوسته به چاکه مافه که بگێریته وه.

له م فه رمایشته ی په روه ردگاردا: ﴿فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ﴾ دل نه مرکردن و هاندانی
 تیدایه بۆ لیخۆشبوون به وه گرته ی خوینبایی، له وهش چاکتر نه وهی به ی به رامبه ر له بکوژ
 خۆشبی، له م فه رمایشته شدا: ﴿أَخِيهِ﴾ به لگه هه یه له سه ر نه وهی بکوژ به کافر دانانری،
 چونکه لیږه دا مه به ست له برایتی، بریتیه له برایتی ئیمان و باوه ر، به هوی کرداری
 کوشتنه وه له باز نه ی ئیمان ده ر نه چوه، جا نه مه نه وه ده که یه نی که هه ر گونا هیک ی تر جگه
 له کوفر، گونا بهار ناخاته ده ره وه باز نه ی ئیمان، به لکو ئیمان که ی بی کم ده ی.

ئه گه ر سه ره ره شتیاری کوزرا وه که له بکوژه که خۆشبوون، یان به شیک له
 سه ره ره شتیاران له بکوژه که خۆشبوون، نهوا خوینی بکوژه که پارێزرا وهی، نه وسا له
 سه ره ره شتیاران و جگه له وانیش پارێزرا وهی، جا بۆیه فه رمویه تی: ﴿ذَلِكَ تَخْفِيفٌ
 مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ مِمَّنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واته: "ئه مه ئاسانکاری و
 میه ره بانیه که له لایه ن په روه ردگار تانه وه، جا هه ر که سیك" له دوای لیخۆشبوون له
 بکوژه که "ده ستدریزی بکات، بی گومان سزایه کی به ئیش و نازاریان بۆ هه یه" له
 دوا رۆژدا، سه به ره ت به کوشتن و نه کوشتن "سی ده ستدریزی کار"، نهوا به پیی نهو حوکه
 مامه له ی له گه ل ده کری که پیشتر خرایه پروو، چونکه که سیکی هاوشانی خوی کوشتوه،
 بۆیه پیوسته له به رامبه ردا بکوژریته وه.

سه به ره ت به وانیه سزای به ئیشیان به کوشتن لیگدا وه ته وه، نهوا بییان وایه نه م ئایه ته
 ناماژه به وه ده کات که پیوسته ده ستدریزی کاره که بکوژری و لیخۆشبوونی بۆ نییه،
 هه ندیک له زانیان نه م بۆ چوونه یان هه یه، به ئام بۆ چوونی دروست بۆ چوونی یه که مه، که

يېشىر خىستمانەروو، چۈنكى تاوانى ئەو ۋەك تاوانى كەسانى ترە و زياتر نىيە "واتە: دەكرى سەرىشتاران لىيخوشىن".

باشان خىواي گەورە و پايبەرز، خىكمەتى مەزنى خوى لە رەوابوونى تۆلەسەندەنەودا دەخاتەرەو، جا فەرەموويەتى: ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ واتە: "ئەي ھۆشەند و عاقلەندەكان، بۇ ئىوھ زىان لە تۆلەسەندەنەودايە"، كە بەھۆيەوھ خويىن پارىزاو دەي، خراپەكاران سەركوت دەكرىن، چۈنكى ئەوھى بزاني يەكيك بكوژى دەكوژىتەوھ، ئەوا زۆر ئەستەمە كارى كوشتن ئەنجام بدات، كاتىك دەوروبەر دەيىن بكوژ كوژراوئەوھ، ئەوا ئەوانىش تەمى دەين و پاشگەز دەبنەوھ، جا ئەگەر سزاي بكوژ كوشتەوھ نەبووبايە، ئەوا ئەو خراپەيە تەواو نەدەبوو كە بەھۆي كوشتەوھ دىتەبەرەھەم، تىكپراي سزا شەرىعيەكانى تىرىش بەھەمان شىوھ، كە ئەوئەندە تەمبىكردن و پاشگەز كەردنەوھيان تىدايە، كە بەلگەن لەسەر دانايى خىواي دانا و لىيخوشبوو، لەم ئايەتەدا وشەي "زىان" بە نەناسراوى ھاتوھ، كە بەلگەيە لەسەر گەورەيى و زۆرى.

جا لەبەر ئەوھى تەھا خاوەن ژىرى و عەقلە كامل و ھۆشە سەنگىنەكان نەين، كەسى تر ئاشنا ناي بە حەقىقەتى خىكمەتى ئەم حوكمە، بۇيە خىواي گەورە بەتايىت باسى ئەوانى كەردوھ بەدەر لەوانى تر، ئەمەش نامازەيە بۇ ئەوھى خىواي گەورە، يىي خۆشە بەندەكانى بىر و ژىريان بەكاربەين، لە پامان و وردبوونەوھ لە خىكمەتى حوكمەكانى خىوا، و ئەو سودانەي لەو حوكمانەدان، كە نامازەن بۇ كاملى خىواي بالادەست، و كاملى خىكمەتى خىوا و شايسەبوونى بۇ ھەموو ستايشىك، بەلگەن لەسەر دادگەرى و مېھرەبانىيە فراوانەكەي، جا ھەر يەكيك بەم شىوھەي بى، ئەوا شايسەستەي ستايش و يىداھەئەندە، بەوھى لە ھۆشەند و كەسە ژىرەكانە، كە خىواي گەورە رووى گوتارى كەردۇتە ئەوان،

پهروږدگاری مهزن بانگی ئهوانی کردووه، ئهمهش بهسه بو ئهوان وهك پایه و ږیز بو گهلیك كه عهقلیان بڅنهكار.

سهبارت بهم فهرمایشته: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "بهلكو ئیوه لهخوابترسن"، جا ئهوهی پهروږدگاری بناسی، ناشنای ناوهرړوکی ئاین و نهینه مهزندهکانی شهرع و حکیمهتی جوان و نیشانه بهرزهکانی بی، ئهمه وایلیدهكات ملکهچی فهرمانی خوی گهوره بی، سهږیچیکردنی به مهزن بزانی بویه وازی لیدههینی، بهمهش شایستهی ئهوه دهی که له پاریزکار و لهخواترسان بی.

(۱۸۰ - ۱۸۲) ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿۱۸۰﴾ ﴿فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿۱۸۱﴾ ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ﴿۱۸۲﴾

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ واته: ئهی كومهلی باوهږداران لهسهرتان پيوستكراوه، كاتيك بهكيكتان هوکارهکانی نزيكبوونهوه له مردن بهروکی گرت، وهك: نهخوشی كه تووشبووهكه نزيكه له مردن، هاتنهپيشی ږېوشوبنهکانی لهناوچوون، ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا﴾ واته: ئهگهر مال و سامانيکی ههبوو، كه بهیي نهریت سامانيکی زور بی، "له دواى خوی بهجیي هیلیت"، ﴿الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ پيوسته لهسهري وهسيهت بو دايك و باوكی يان نزيكترین كهسى بكات به چاكه، بهیي بارودوخی خوی و بهیي زيادهږهوی و كورت كردنهوه بهسهركهسانی دوور و

فەراھۇشکردى كەسنى نىك، بەلكو بەيى نىكى و پيويستى، ھەر بۇيە بە كىشى
(أفعل) ھە ھاتوۋە، كە مەبەست لىي چاكتربوۋنە.

سەبارەت بەم فەرمايشتە: ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ئەمە ئامازەيە بۇ ئەۋەى ۋەسپەت
پيويستە، چونكە ماف نەگۆر و چەسپاۋە، خۋاى گەۋرە ئەم كارەى كردۆتە ھۆكارىك بۇ
لەخۋاترسان.

زۆربەى رافەكارانى قورئانى پىرۇز، پىيان واىە، ئەم ئايەتە ھەلۋەشاۋەتەۋە (نەسخ
كراۋەتەۋە) بە ئايەتى مىرات، ھەندىكىان پىيان واىە ۋەسپەت تەھا بۇ باۋان و خزمە
نىكەكانە نەۋەك مىراتگران، ھەرچەندە ئايەتەكە ھىچ ئامازەيەكى بۇ ئەم ئايەتەكردنە تىدا
نىيە، چاكتىر واىە لەم بارەۋە بىلەن: ئەم ۋەسپەتە بۇ باۋان و خزمە نىكەكان بەشپۈەيەكى
كورتىر ھاتوۋە، خۋاى گەۋرە وردەكارىيەكەى جىھىشتوۋە بۇ نەرىقى باۋ.

پاشان خۋاى پاىەبەرز، بۇ باۋان و مىراتگران و جگە لەۋانىش لە خزمە نىكە
مىراتگرەكان، ئەم چاكەيەى دىارى كردوۋە لە ئايەتەكانى مىراتدا، ئەمەش دۋاى ئەۋەى بە
كورتىرى خرايەپروۋ، حوكمى ۋەسپەت ۋەك خۋى ماىەۋە بۇ ئەۋانەى مىراتيان بەرناكەۋى
لە باۋان و كەسنى تىرىش، كە لە مىرات بى بەشبوۋنە، يان بەھۋى كەسىك يان ۋەسفىكەۋە
بى بەشبوۋنە، مرۇف لەسەرى پيويستە ۋەسپەت بۇ ئەۋانە بكات، چونكە ئەۋانە
شاىستەترىن كەسن بۇ چاكە لەگەلدا كردن، ئەمە بۇچوۋنىكە ئومەت لەسەرى كۆكە، ھەر
دوۋ بۇچوۋنەكەى پىشۋوش بەيەكەۋە كۆ دەكاتەۋە، چونكە ھەر بەكىك لەۋ خاۋەن
بۇچوۋنە سەرنجىكىان تىببى كردوۋە، سەرچاۋەكەيان جىاۋاز بوۋە.

بە كۆكردنەۋە ئەم دوۋ بۇچوۋنە، گونجاۋ دەبى ئەم ئايەتەنە بەيەكەۋە كۆ بىكىنەۋە،
چونكە تا بىكى ئايەتەكان بەيەكەۋە كۆبىكىنەۋە، ئەۋا چاكتىرە لە بانگەشەكردن بۇ
ھەلۋەشانەۋە (نەسخ)، كە ھىچ بەلگەيەكى راست و دروستى لەسەرنىيە.

له‌بهر ئه‌وه‌ی وه‌سیه‌تکار له‌وانه‌یه وه‌سیه‌ت نه‌کات، به‌هۆی خه‌یال و گو‌مانی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌ک یه‌کیک ناوه‌پۆکی وه‌سیه‌ته‌که‌ی ده‌ستکاری بکات، ئه‌وا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿فَمَنْ يَدُلُّهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ﴾ واته: ئه‌وه‌ی ناوه‌پۆکی وه‌سیه‌ته‌که‌ بۆ وه‌سیه‌ت بۆکراوان یان جگه له‌وان ده‌ستکاری بکات، دوای ئه‌وه‌ی بیستوو‌یه‌تی و لێی تیگه‌یشت و رپوشوونی جیه‌جیکردنه‌ی زانی، ﴿فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُدْلُونَهُ﴾ واته: "گو‌ناهـ و تاوانه‌که له‌سه‌ر ئه‌وانه‌یه، که ده‌ستکاری ده‌که‌ن"، ئه‌گه‌رنا وه‌سیه‌تکار پاداشتی له‌سه‌ر خوای گه‌وره‌یه، گو‌ناهـ و تاوانه‌که‌ش له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه که ده‌یگۆری و ده‌ستکار ده‌کات.

﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ﴾ واته: "به‌پراستی خوای گه‌وره بیسه‌ره"، هه‌موو ده‌نگیک ده‌بیستی، بۆ ئه‌وه‌ی گه‌وه‌ی له‌گه‌ل موسا (سلاوی خوای لێی)، ته‌نانه‌ت خوای گه‌وره بیسه‌ری وه‌سیه‌تی وه‌سیه‌تکاریشه، بۆیه پێویسته "به‌نده" خوای گه‌وره به‌چاودێر به‌سه‌ر خۆیدا ببینی، چونکه خوای گه‌وره بیسه‌ر و بینه‌ریه‌تی، ﴿عَلِيمٌ﴾ "و زانایه" به‌نیاز و مه‌به‌ستی "وه‌سیه‌تکار"، زانا و ئاگاداریشه به‌کار و کرده‌وه‌ی وه‌سیه‌ت بۆکراو، کاتیک وه‌سیه‌تکار هه‌ولی خۆیدا، خوای گه‌وره ئه‌مه‌ی له‌نیازی ئه‌ودا به‌دیکرد، ئه‌وا خوای مه‌زن پاداشتی ده‌داته‌وه، هه‌ر چه‌نده ئه‌گه‌ر وه‌سیه‌تکار هه‌له‌ش بکات، ئه‌مه هۆشدارێ تێدایه له‌وه‌ی وه‌سیه‌ت بۆکراو ده‌ستکاری وه‌سیه‌ته‌که بکات، به‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز زانایه به‌کار و کرده‌وه‌کانی، ئاگاداری کرداره‌کانیه‌تی، که‌واته با وریا بێ له‌به‌رامه‌بر خوای پایه‌دار، ئه‌مه حوکمی وه‌سیه‌تی دادگه‌رانه‌یه.

﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا﴾ واته: "هه‌ر که‌سیک بترسی له‌وه‌ی وه‌سیه‌تکاره‌که هه‌له‌ یان گو‌ناهیک بکات"، سه‌باره‌ت به‌و وه‌سیه‌ته‌ی که مافخۆری و هه‌له‌ و گو‌ناهی تێدایه، ئه‌وا له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه پێویسته که له‌کاتی وه‌سیه‌تکردنی وه‌سیه‌تکار ناماده‌یه، نامۆزگاری وه‌سیه‌تکار بکات بۆ ئه‌وه‌ی چاکتر و دادگه‌رت‌ره، رپگری لیبکات له

تاوان و مافخۆرى، (جىف): ھەلەكردنە بەي ئەوھى دەستى ئەنقىستى تىدایى، (الإثم): ھەلەكردنە بە ئەنقىست.

ئەگەر وا نەكات، ئەوا پىۋىستە لەسەرى پەيوەندى نىۋان وەسىت بۇكرائان رېكىخاتەو، ﴿فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ "ناشتەوايى لە نىۋان وەسىت بۇكرائاندا كرد، ئەوا ھىچ گوناھىكى لەسەر ناي"، بەشيوھى رەزامەندى و ناشتەوايى بگاتە دادگەرى بەرپاكردن لە نىۋاناندا، نامۆزگارىيان بكات بەوھى ئەستۆى مردوۋەكەيان بە پاك رابگرن، بى گومان ئەو كەسە چاكەيەكى مەزنى كردوۋە، ھىچ گوناھ و تاوانىكى لەسەر نىيە، ھەروەك چۇن ئەم كارە دروستە بۇ ئەو وەسىتەكارەى وەسىتەكە دەگۆرى، ھەر بۇيە خىۋاى مەزن فەرموويەتى:

﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واتە: بەراستى خىۋاى گەورە گوناھپۇش و مېھربانە و لە ھەموو ھەلە و تاوانەكان خۇشەبى، لە شوپنەۋارى گوناھەكانىش خۇشەبى بۇ تۇبەكاران، يەككىيان ئەوھىيە كە خىۋاى گەورەى خۇشەبى ئەوھى پىي لە دەروونى خۇى ناوہ و بەشىك لە مافى خۇى داۋەتە براكەى، چونكە ئەوھى لىبوردەبى، ئەوا خىۋاى گەورە لىي دەبورى، لە وەسىتەكارەكەشى خۇشەبى كە ستەمى لە وەسىتەكەدا كردوۋە، بەو مەرجەى لەخۇبوردن و لەيەكتر بوردنپان لە پىناو پاكبۈنەوھى ئەستۆى وەسىتەكارەكەيان بى، خىۋاى گەورەش مېھربانە لەگەل بەندەكانى، بەوھى ھەموو جۆرە كار و رېۋشۋىنىكى بۇ بەندەكان بە رەوا داناوہ كە بەھۇيەوہ بەزەيى و ھاوسۆزى بۇ يەكتر دەربىرن، ئەم ئايەتانە بەلگەن لەسەر ھاندان بۇ وەسىتەكردن، ئەوھىشى رۈونكردۇتەوہ كە وەسىتە بۇ كىيە، ھەرەشەشى تىدایە بۇ ئەوھى وەسىتەى دادگەرانەى دەگۆرى، ھەروەھا ئەم ئايەتە ھانى بەندە دەدات بۇ چاكسازى كردن لە وەسىتەى زۇردار.

(۱۸۳- ۱۸۵) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ﴿۱۸۳﴾ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۴﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿۱۸۵﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "نهى ئهوانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، رۆژووگرتنی - مانگی ره‌مه‌زانی بیروزتان - له‌سه‌ر بیویست کراوه، هه‌روه‌ک چۆن له‌سه‌ر گه‌لانی پیش ئیوه‌ش بیویست کرابوو، به‌لکو له‌خواترس و پاریزکار بن"، خوا‌ی گه‌وره باسی ئه‌و ناز و منه‌ته ده‌کات که له‌گه‌ل به‌نده‌کانی کردوو‌یه‌تی، به‌وه‌ی رۆژوو‌ی له‌سه‌ریان بیویست کردوو، وه‌ک چۆن له‌سه‌ر گه‌لانی پیش ئه‌وانیشی بیویست‌کردبوو، چونکه یه‌کیکه له‌و به‌رنامه و فه‌رمانانه‌ی له به‌رژه‌وه‌ندی به‌دیه‌نراوان دایه له‌گشت سه‌رده‌م و کاتی‌کدا.

ئهمه چوست و چالاک کردنی ئهم ئوممه‌ته‌ی تیدایه، به‌وه‌ی بیویسته له‌سه‌رتان کیچ‌کی بکه‌ن له‌گه‌ل ئه‌وانی دیکه له‌کامل کردنی کار و کرده‌وه‌کاندا، و له‌ده‌ستپه‌ش‌خه‌ربوون له

خۆپرازانده‌وه به‌خه‌سله‌ته‌چا‌که‌کان، ئەمەش یه‌کی‌ک نییه له‌کاره‌سه‌خته‌کان که‌ته‌ها تایبەت بووی به‌ئیه.

دواتر خوای‌گه‌وره‌باسی له‌حیکمه‌تی دانانی‌پۆژوو‌کردووه، جا‌فه‌رموویه‌تی: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "تا‌پاریز‌کار و له‌خواترس‌بن"، به‌دنیایه‌وه‌پۆژوو‌یه‌کی‌که له‌گه‌وره‌ترین‌هۆ‌کاره‌کانی له‌خواترسان، چونکه‌ئەمە‌گوپرایه‌لبوونی‌تیدایه‌بۆ‌فه‌رمانه‌کانی‌خوا و دوور‌که‌وتنه‌وه له‌پری‌گه‌یه‌کانی.

ئەو‌پاریز‌کاری و له‌خواترسیه‌ی‌پۆژوو‌له‌خۆی‌گرتووه‌ئەوه‌یه: پۆژوو‌گر‌واز‌ده‌هینی له‌هه‌ر‌چیه‌که‌که‌خوای‌گه‌وره‌هه‌رامی‌کردووه، له‌خواردن و خواردنه‌وه و سه‌ر‌جیی و هاوشیوه‌کانی، که‌ده‌روونی‌هه‌زی‌لیه‌تی، له‌م‌خۆ‌گرتنه‌وه‌یه‌دا‌ده‌یه‌وی له‌خوای‌گه‌وره‌نزی‌ک‌بکه‌ویته‌وه، و پاداشتی‌خوایی‌به‌ده‌سته‌بھینی، ئەمە له‌پاریز‌کاریه‌وه‌سه‌ر‌چاوه‌ده‌گری، یه‌کی‌کی‌تر‌ئەوه‌یه: پۆژوو‌گر‌خۆی‌پاده‌هینی له‌سه‌ر‌ئەوه‌ی‌که‌خوای‌پایه‌دار‌چاودێریه‌تی، بۆیه‌واز له‌تیر‌کردنی‌هه‌زه‌کانی‌ده‌روونی‌ده‌هینی‌هه‌ر‌چه‌نده‌تواناشی‌هه‌یه، چونکه‌ده‌زانی‌خوای‌گه‌وره‌نا‌گاداریه‌تی، یه‌کی‌کی‌دیکه‌ئەوه‌یه: پۆژوو‌گر‌پیره‌وه‌کانی‌شه‌یتان‌به‌رتە‌سک‌ده‌کاته‌وه، چونکه‌شه‌یتان‌وه‌ک‌خوین‌به‌ناو‌لاشه‌ی‌ئاده‌میزاددا‌دیت و ده‌چی، جا به‌پۆژوو‌گرتن‌هه‌زموونی‌شه‌یتان‌له‌سه‌ر‌ئاده‌میزاد‌که‌م‌ده‌ی، به‌مەش‌گونا‌هه‌کردنی‌که‌م‌ده‌یته‌وه، یه‌کی‌کی‌تر‌ئەوه‌یه: پۆژوو‌گر‌به‌زۆری‌گوپرایه‌لی و خواپه‌رسی‌زۆر‌ده‌ی، ئەنجام‌دانی‌خواپه‌رسی‌یه‌کانیش له‌تایبه‌تمه‌ندی له‌خواترسان، بۆ‌وینه: کاتی‌که‌ده‌وله‌مه‌ند‌نازاری‌برسی‌تی‌چه‌شت، ئەمە‌وای‌لیده‌کات‌دلی‌هه‌ژار و نه‌داران‌بدا‌ته‌وه، ئەمەش له‌خه‌سله‌تی‌پاریز‌کاریه‌وه‌یه.

دوای نهوهی خوی گهوره باسی نهوهی کرد، که رۆزووگرتنی لهسهریان بیویست کردوه، نهوا رایگه یاندوهه که ﴿أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ﴾ چند رۆژیکی کهمی به پهنجه ژمیر دراون، واته: زۆر کهم و لهوپهپی ئاسانیدان.

پاشان ئاسانکارییه کی تری کردوه، فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ واته: "ههر کهسیک له ئیوه نهخۆش بوو، یان له سهفهردابوو، نهوا دهتوانی له چند رۆژیکی تر دا رۆزووهکان بگریتهوه"، ئهمهش له بهر نهوهی زۆربهی جاران وایه گرانی و سهختی دروست دهی، بۆیه خوی گهوره مؤلتهی بهوان دایه بیشکین.

له پیناو فراههم بوونی سوودهکانی رۆزوو بۆ گشت باوهرداریک، نهوا خوی گهوره فهرمانی کردوه بهوهی له چند رۆژیکی تر دا قهره بووی بکه نهوه، ئهمهش دوای نهوهی له نهخۆشی چاک دهبنهوه، سهفه ره که یان کۆتایی دیت و دهحه سینه وه.

سهبارهت بهم فهرمايشته: ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ بهلگهی تیدایه لهسهر نهوهی دهی رۆزووهکانی رهمهزان قهره بوو بکاتهوه، نهگهر ههموو رۆزووهکانی ئهم مانگه بن، دهی ههموویان بگریتهوه، و نهگهر چند رۆژیکیش بن، نهوه دهی ژمارهی ئه رۆزووانهی که شکاندوونی له دوای رهمهزان بیانگریتهوه، دروستیشه رۆزووهکان له رۆژی کورت و سارددا قهره بوو بکاتهوه، له جیاتی رۆژه درێژ و گهرمهکان.

دهربارهی ئهم فهرمايشته: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ واته: نهوانهش رۆزووگرتیان لهسهر سهخته، ﴿فَدِيَةٌ﴾ دهی فیدی بهدن، له بهرامبه ههر رۆژیک که دهیشکین، ﴿طَعَامٌ مِسْكِينٍ﴾ "که ژمه خۆراکیکی کهسیکی نه دار و دهستکورته" ئهمه له سهرهتای واجیووونی رۆزوو بوو، له بهر نهوهی رانههاتبوون لهسهر رۆزووگرتن، بهدنیابهوه

واجب وونی ږوږو سهختی و گران تیدابوو بو نهوان، پهروهر دگاری دانا و لیزان نهوانی به ناسانترین شیوه راهینا، نهوهشی سهږیشک کرد، که به زههت دهوانی بهږوږو بی بهوهی له نیوان بژاردهی نهوهی که ږوږو بگری - بی گومان وچاکتره - یان بیشکینی و به ږوږو نه بی، بویه فهرمووی: ﴿فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ﴾ واته: "جا نهوهی زیاتر بهخشیت نهوه خیرتر و چاکتره بوی، و نهگهر بهږوږو بن، نهوا چاکتره بو تان"، ﴿لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واته: "نهگهر بهږاستی بزانتان".

دواتر ږوږو لهسهږ نهوانهی که دهوانن، و لهسهږ نهوانهش که بهزههت دهوانن بهیهکهوه واجب کرا، تهنانهت نهگهر نهوهی به زههتیش دهوانی ږوږو بشکینی، نهوا ده بی له ږوږو نیکی دیکه دا قهره بووی بکاتهوه.

[وتراوه: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ واته: نهوانهش که ږوږو گرتیان لهسهږ نهږک و زههته و بهرگهی ناگرن، وهک پیری بهسالنچوو، نهوا ده بی فیدیه بو ههر ږوږو ویک بدن، که خوار دنی ههژاریکه، نهمه ږافه ی ږاسته بو نهه نایهته].

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ واته: نهو ږوږو وهی لهسهږ تان بیویستکراوه، ږوږو وی مانگی ږهمهزانه، نهو مانگه مهزنهی که تیایدا خوی گهوره بهخششیکی زوری لهگهل نیوه کردوه، بهوهی که قورناتی ږوږو تیدا دابهزاندهوه، ﴿هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾ که ږینوینی بو بهرزهوهندی دین و دونیاتی تیدایه، به جوانترین شیوه ږاستی تیدا ږوونکراوه نهوه، جیاکاری کراوه له نیوان حق و پوچهل، ږینوینی و گومرای، بهختهوهران و بهدبهختان.

بهږاستی مانگیک خاوهنی نهه پلهوپایه بی، خوی مهزن نهه بهخششهی لهگهل نیوه کرد بی تیایدا، شایستهی نهوهیه بیته وهرزی بهندهکان و ږوږو وی تیدا بیویست بگری.

کاتیک خوای گه‌وره ئه‌مه‌ی چه‌سپاند و پله‌وپایه‌ی ئه‌م مانگه‌ی خسته‌روو، ئاهاژه‌ی به‌ دانایی و حیکمه‌ت له‌ تایه‌ت کردنی کرد، ئه‌وا فه‌رمووی: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ "جا هه‌ر که‌سیک له‌ ئیوه‌ مانگی ره‌مه‌زانی بی، ئه‌وا با به‌رۆژوو بی"، ئه‌مه‌ش دیاریکردنی ئه‌وه‌ی تیدا‌یه که‌ رۆژووگرتن ئه‌رکه‌ له‌سه‌ر هه‌ر که‌سیک خاوه‌ن توانا و ته‌ندروست و نیشته‌جی بی.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌ریشکبوون، له‌ نیوان رۆژووگرتن و فیدیه‌دان به‌ شیوه‌یه‌کی تایه‌ت هه‌لۆه‌شایه‌وه (نه‌سخه‌را)، دووباره‌ خوای گه‌وره مؤلّه‌تی داوه به‌ نه‌خۆش و سه‌فه‌رکار، تا به‌نده‌ و ا‌خه‌یالی ئه‌وه نه‌کات که‌ مؤلّه‌ته‌که‌ش هه‌لۆه‌شاه‌ته‌وه (نه‌سخه‌ کراوه‌ته‌وه)، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ واته: "ئه‌وه‌ی نه‌خۆشه‌ یان له‌ سه‌فه‌ردای، ئه‌وا با له‌ چه‌ند رۆژیکی تردا رۆژووکه‌کان قه‌ره‌بوو بکاته‌وه"، ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ واته: خوای پایه‌به‌رز ده‌یه‌وی ئه‌و ریگایانه‌تان به‌ چاکترین شیوه‌ بۆ ئاسان بکات، که‌ ده‌جن به‌ره‌و ره‌زامه‌ندی خوا، "هه‌رگیز گرانی و سه‌ختی بۆ ئیوه‌ی ناوی"، ده‌یه‌وی مه‌زنترین ئاسانکاریتان بۆ بکات، هه‌ر بۆیه هه‌ر چیه‌ک خوای گه‌وره فه‌رمانی بی بکات له‌ به‌ره‌تدا له‌وپه‌ری ئاسانیدا‌یه.

ئه‌گه‌ر چه‌ند شتیکیش هاتنه‌ پێش که‌ وا بکه‌ن جیه‌جیه‌کی فه‌رمانه‌کانی خوا سه‌خت بی، ئه‌وا خوای گه‌وره ئاسانکارییه‌کی دیکه‌ ده‌کات، یان به‌ په‌کخسته‌نی فه‌رمانه‌که، یاخود به‌ دانانی چه‌ندان ئاسانکاری دیکه‌.

ناکری ئه‌م رسته‌یه‌ درێزه‌ی پیدری، چونکه‌ باسکردنی به‌تیروته‌سه‌لی هه‌موو شه‌رع ده‌گریته‌وه، ته‌نانه‌ت مؤلّه‌ت و ئاسانکارییه‌کانیش ده‌گریته‌وه.

﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ﴾ واته: "بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و ماوه‌یه‌ی دیاریکراوه به‌ ته‌واو بکه‌ن"، - بی گومان خوا زاناره‌ - بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ر یه‌کیک گومان نه‌کات، که‌ رۆژووگرتنی مانگی

رهمه‌زان جیبه‌جی ده‌بی به‌وه‌ی چەند رۆژێك له‌و مانگه به‌رۆژوو بی، خوای گه‌وره ئەم گومانه‌ی لاداوه، به‌وه‌ی ته‌واوی مانگه‌که ده‌بی به‌ رۆژووگرته‌وه ته‌واو بکری، ﴿وَلْتَكْبُرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واته: "تا خوای پایه‌به‌رز به‌ گه‌وره بگرن له‌سه‌ر ئەوه‌ی رینۆیی ئیوه‌ی کردووه، به‌لکو سوپاسگوزار بن"، دوا‌ی ئەوه‌ی به‌ ته‌واوی رینۆیی ئیوه‌ی کرد و ئاسانکاری بو‌ کردن و روونکردنه‌وه‌ی بو‌ به‌نده‌کانی کرد، کاتیکش مانگی رهمه‌زان ته‌واو ده‌بی ته‌کبیر لێده‌ن و بلین: (الله اکبر)، ئەمه‌ش ته‌کبیر لێدان ده‌گرێته‌وه هەر له‌ کاتی بێنی ده‌رکه‌وتنی مانگی شه‌وال تا ته‌واو بوونی وتاری جه‌ژن.

(١٨٦) ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ ١٨٦ ﴿

ئەم نایه‌ته پیرۆزه وه‌لامی پرساریکه، هەندیک له‌ هاوه‌لان پرساریان له‌ پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوی خوای لێی) کرد، وتیان: ئە‌ی په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلّوی خوای لێی): ئایا په‌روه‌ردگارمان لێمانه‌وه نزیکه تا به‌ ده‌نگیکی نزم لێ پیارینه‌وه، یاخود لێمانه‌وه دووره تا به‌ هاوارکردن لێ پیارینه‌وه؟ له‌و کاته‌دا ئەم نایه‌ته دابه‌زی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ واته: "ئە‌گەر به‌نده‌کانم پرساریان لیکردی ده‌رباره‌ی من، ئە‌وه من نزیکم لێانه‌وه"، چونکه خوای پایه‌به‌رز چادویر و گه‌واهیده‌ر و بینه‌ره، ئاگاداری نھنی و شته هه‌ره شاره‌وه‌کانه، چاره‌ ناپاکه‌کان ده‌ناسیت و زانایه به‌وه‌ی سینه‌کان شار‌دوو‌یانه‌وه، که‌واته خوای مه‌زن نزیکه له‌ نزاکار و ئە‌وه‌ی لێ ده‌پاریته‌وه به‌ گیرکردنی نزاکه‌ی، هەر بو‌یه فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ واته: "نزای نزاکار گیرا ده‌که‌م و به‌ده‌میه‌وه ده‌چم".

نزاكردن دوو جۆرە: نزاى خواپەرستى، نزاى داواكردن، نزاى خىوا لە بەندەكانى دوو جۆرە: يەكەمىيان نزاى خىوا بە زانستى خۇى لە ھەموو بەدېھنراوانى، دوومىيان: نزاى خىوا لە بەندە و نزاكارانى، بەوھى نزاكەيان ھەردەگرى و يارمەتەيان دەدات و سەريان دەخات.

ھەر كەسىك لە پەرورەدگارى بېپارېتەوھ بە دلېكى ئامادە، و نزا و پارانەوھىكى رەوا و شەرعى، ھېچ رېگرېك نەبى لە گىرابوونى نزاكەى، ھەك خواردىن ھەرام و ھاوشوھەكانى، ئەوا خىواى گەورە بەلېنى پېداوھ كە نزاكەى گىرا بىكات، بەتايىت ئەگەر ھۆكارەكانى گىرابوونى نزا لەخۇيدا بېنىتەجى، ئەوېش برىتېيە لە ملكەجى تەواو بۇ فەرمان و رېگرېيەكانى خىواى گەورە، بە كردار و گوختار، باوھرېوونى تەواو بە خىوا كە گىرابوونى نزا مسۆگەر دەكات، ھەر بۇيە خىواى پاىبەرز فەرموويەتى: ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ واتە: "جا دەبا بەدەم بانگەوازە كە مەوھ بېن، باوھرى تۆكمە بە من ھېنن، بەلكو رېگىاى ھۆشيارى بگرنەبەر"، ھۆشيارى بەدەستېخەن كە برىتېيە لە گرتەبەرى رېگەى باوھر و كردهوھ چاكەكان، ياخىيوون و لادانىشىيان نامىنى كە پېچەوانەى باوھر و كردارى چاكە. ھەرودھا لەبەر ئەوھى باوھرېوون بە خىواى گەورە و ملكەچېوون بۇ فەرمانەكانى، ھۆكارىكە بۇ دەستخستى زانست، ھەرودەك خىواى پاىبەدار فەرموويەتى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ ئەنفال: ۲۹. واتە: "ئەى ئەوانەى باوھرتان ھېناوھ: ئەگەر پارىزكار و لەخواترەسېن، ئەوا خىواى گەورە بەرچاوپرۆشنىيەكى تەواوتان پېدەدات تا ھەق و ناحەقى بى لەيەك جىا بكنەنەوھ".

(۱۸۷) ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَىٰ اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿۱۸۷﴾

کاتیک یه کهم جار رۆژووگرتن واجب کرا، نهو کات چهږام بوو لهسهږ موسلمانان له دواى خهوتن خواردن و خواردنهوه بخون و بخونهوه و سهږجی بکهن، بهمهش ههندیك له موسلمانان کهوتنه ناو زهجهتیهوه، بویه خواى گهوره ئاسانکاری بو کردن و لهسهږ سوککردن، له ههموو شهوانی نهو رۆژانهى تیدا بهرۆژوو دهبوون، خواى گهوره خواردن و خواردنهوه و سهږجی بو موسلمانان چهلال کرد، جا چ بخهوى یان نهخهوى، لهبهږ نهوهى موسلمانان خویان ههلههخهلهتاند، به پیشلکردنی بهشیک لهو فهږمانانهى بیان کرابوو. بویه خواى پایهبهرز فهږمووى: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ﴾ واته: "له شهوانی رهمهزاندا تیکهل بوونتان لهگهل هاوژینهکانتان چهلالکراوه، نهوان پوښاکن بو ئیوه و ئیوهش پوښاکن بو نهوان، خواى گهوره دهیرانی که ئیوه خوتان دهخهلهتاند - له نزیك بوونهوتان له هاوژینهکانتانهوه -".

﴿فَتَابَ﴾ خواى گهوره "لیتائخوشبوو و توبهى لیوهگرتن"، ﴿عَلَيْكُمْ﴾ بهوهى فراوانکاری بو ئیوه کرد - خو نهگهږ فراوانکاری خوا نهبووبایه - نهوا نهه کارهتان

دهبووه هوئی گوناهاربوونتان ﴿وَعَفَا عَنْكُمْ﴾ لهو "خُو هه لُخه له تاندنه ی پيشووتان" خو شبوو.

﴿فَالآنَ﴾ "نیستا" له دواى ئەم مؤلەت و فراوانکارییهی خواى مهزن بو ئیوه، ﴿بِأَسْرُوهُمْ﴾ بچنه لایان بهوهی سهرجیی و ماچ و دهستگه مهیان له گهل بکهن و جگه له مانهش، ﴿وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ واته: لهو سهرجیییهی که له گهل هاوژینه کانتان ده کهن، نیازتان نزکیوونهوه بی بهم کاره له خواى پایه بهرز و مهبهستی مهزنترتان هه بی له جووت بوون، که بریتیه له وه چه خستهوه و داوین پاک راگرتنی خوئی و هاوژینه کهی، ههروهها به جیهنیانی مهبهسته کانی هاوسهرگیری.

لهو شتانهی خواى گه وره بو ئیوهی داناوه، ئەوهیه شهوی قه دری له نیو شهوه کانی مانگی ره مهزانداندا داناوه، جا وا پیویست نییه له سهرتان له پیناو چیژی سهرجیی، "خواپهرستی" ئەم شهوه به فپرو بدن، چونکه ده کرى چیژه که به ده ستبخری، به لام نه گهر شهوی قه در رویشت، ئەوا قه ره بوو ناکریته وه.

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾ واته: "بخون و بخونهوه تا به ره به بان به روونی بو تان ده رده کهوی"، ئەمه کو تا سنووری خواردن و خواردنهوه و سهرجیی، و ئەوهش ده گه یه نی که ئەگهر به نده گومانی هه بوو له هاتنی به ره به بان و شتیکی ده خوارد، ئەوا هیج کیشه یه ک نییه له روژوووه که یدا. ئەمه به لگه ی تیدایه که پارشیو کون سوننه ته، له بهر ئەوهی به فرمان و داخواری لهم نایه ته دا هاتووه، سوننه تیشه پارشیو کون دوا بخری تا پیش به ره به بان، ئەمهش له مانای مؤلەت و ئاسانکاری خواوه یه بو به نده کان.

هه‌روه‌ها به‌لگه‌یه‌کی تریشی تیدایه، که دروسته موسلمان به‌ره‌به‌یان بکاته‌وه له‌کاتیکدا له‌شگران بی (جه‌نابه‌تی له‌سه‌ر بی)، به‌هوی جووت بوونه‌وه و هیشتا خوئی نه‌شوردبی، رۆژوو‌ه‌کشی دروسته، چونکه ده‌رئه‌نجامی ره‌وابوونی جووتبوون تاکاتی هاتنی به‌ره‌به‌یان، نه‌وه‌یه که له‌کاتی به‌ره‌به‌یان موسلمانه‌که له‌شی گرانه (جه‌نابه‌تی له‌سه‌ره)، ئه‌مه‌ش کاری ره‌وا ده‌رئه‌نجامی ره‌وای ده‌بی.

﴿ثُمَّ﴾ "دواتر" که به‌ره‌به‌یان هه‌لات ﴿اتَمُوا الصَّيَامَ﴾ واته: "رۆژوو‌ه‌که‌تان ته‌واو بکه‌ن" خو‌تان بگرنه‌وه له‌ رۆژوو شکینه‌کان ﴿إِلَى اللَّيْلِ﴾ "تا شه‌و" که بریتیه له‌ خو‌رئاو‌ابوون.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی سه‌رجیی له‌ شه‌وانی به‌ رۆژوو‌بووندا و شه‌وانی ره‌مه‌زاندا به‌ ره‌هانی بۆ هه‌موو که‌سیک نه‌بوو، جا ئه‌و که‌سه‌ی ده‌مینته‌وه له‌ مزگه‌وت (ئیعتکاف) ده‌کات، سه‌رجیی بۆ دروست نییه، خوای گه‌وره به‌م فه‌رمایشته هه‌ل‌اواردوو‌یه‌تی: ﴿وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾ واته: "سه‌رجیی له‌گه‌ل هه‌واژینه‌کانتان مه‌که‌ن"، له‌ کاتیکدا برپاری مانه‌وه‌تان داوه له‌ مزگه‌وته‌کاندا.

ئهم ئایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سه‌ر دروستی مانه‌وه له‌ مزگه‌وت (ئیعتکاف)، که یابه‌ندبوونه به‌ خو‌اپه‌رسی کردن له‌ مزگه‌وتدا، خو‌ داب‌راندنه بۆ په‌روه‌ر دگار، ئیعتکاف ته‌ها له‌ مزگه‌وتدا دروسته.

له‌ پیناسه‌ی مزگه‌وتدا نه‌وه به‌ده‌سته‌خه‌ری، که بریتین له‌و مزگه‌وتانه‌ی لای موسلمانان ناسراون و پینج نویژه‌که‌یان تیدا ئه‌نجام ده‌دری.

ئه‌وه‌ش له‌م ئایه‌ته وه‌رده‌گیری که سه‌رجیی تیکه‌ه‌ری ئیعتکافه.

﴿تَلْكَ﴾ ئه‌و شتانه‌ی باسکران، که بریتی بوون له‌ حه‌رامبوونی خو‌اردن و خو‌اردنه‌وه و سه‌رجیی و هه‌وشیوه‌کانی له‌ رۆژوو شکینه‌کان، شکاندن رۆژوو به‌بی بوونی پاساو و

بىنانو، ھەرپامبوونى سەرھىيى بۇ ئەو كەسەي بېرىرى مانەھەي لە مزگەوت داوہ (ئىعتكافى كىردوۋە)، ھاوشىۋەي ئەم ھەرپامكراوانە، ﴿حُدُودَ اللَّهِ﴾ ئەو سنوورانەن كە "خوای مەزن" بۇ بەندەكانى داناوہ، رېگىرىشى لى كىردوون، بۇيە فەرھەمۋىيەتى: ﴿فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾ واتە: "نزىكى ئەم سنوورانە مەكەون"، ئەمەش رەوانىيىترە لەوہى بوتىت: ((ئەم كارانە مەكەن))، چونكە رېگىرى كىردن لە نزىكىۋونەوہ لىي رېگىرى كىردنە لە خودى شتە ھەرپامەكە، و رېگىرى كىردىشە لەو نامرازانەي ئادەمىزاد بەرەو كارە ھەرپامەكە دەبەن.

بەندە فەرمانى پىكراوہ واز لەو ھەرپامكراوانە ھىيى، بەۋپەرى تواناي خوۋى ھەول بىدات خوۋى لى بەدوور بگىرى، واز لە ھەموو ھۆكارىگىش ھىيى كە بانگەواز دەكات بۇ ئەو كارە ھەرپامانە، سەبارەت بە فەرمانەكان، خوای گەورە لەوبارەوہ دەفەرھەمۋى:

﴿فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾ واتە: "نزىكىان مەكەونەوہ"، رېگىرى كىردوۋە لە نزىكىۋونەوہ لىي.

﴿كَذَلِكَ﴾ واتە: "ئە بەم شىۋەيە" خوای گەورە ھۆكەمەكانى پىشوو كە باسكران بۇ بەندەكانى بە چاكترىن شىۋە روون دەكاتەوہ، بە تەۋاترىن شىۋاز بۇتان دەختەپروو.

﴿يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ واتە: "خوای گەورە نىشانە و ئايەتەكانى بۇ خەلك روون دەكاتەوہ، بەلكو پارىزكار بن"، چونكە ئەگەر ئەوان راستىيان بۇ روون بوۋەوہ، ئەوا شويى دەكەون، كاتىك نا ھەق و بەتالىشىيان بۇ دەرگەوت ئەوا خوۋى لى بەدوور دەگرن، لەوانەيە مروث كارىكى ھەرپام بكات و نەزانى ھەرپامە، خو ئەگەر بزانى ھەرپامە ئەوا نايكات، كاتىك خوای گەورە نىشانە و ئايەتەكانى بۇ خەلكى روون بكاتەوہ، ئەوا ھىچ پاساۋىگىيان بۇ نامىنئەوہ، ئەمەش دەبىتە ھۆي لەخواترىسان و پارىزكاربوون.

(۱۸۸) ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِنَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿۱۸۸﴾

﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ﴾ واته: سامان و مائی به کتر خوئاندا مه خوئن، مه به سقی ئه وه به سامانی کهسانی تر مه بهن، سامانی ئه وانی دیکه ی داوه ته پال دویئراوه کان، چونکه له سه ر موسلمان پیوسته چی بو خوی بی خوشه، ئه وه شی بو براکه ی بی خوشی، ههروهک ریز له دارایی و مائی موسلمان و کهسانی تر بگری وهک چون ریز له دارایی و سامانی خوی دهگری، چونکه که موسلمان سامانی به کیکی تر ده خوات، بویری ئه وه به کهسانی تر ده دات که نه گهر توانایان هه بوو، ئه وانه وانیش سامانی ئه و بخوئن.

﴿بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ واته: "له نیو خوئاندا به ناوه و"، له بهر ئه وه ی خواردن به دوو جوړه: جوړیکیان به ره وایه، ئه وه تیریان به ناوه وایه، جا ئه وه ی که چه رامه خواردنی سامانه به ناوه و، بویه خوی گه و ره به مه ی کوئ و به ند کردوه.

ههروهها خواردن به ناوه و ده سته سه رکردن و دزین و ناپاکی کردن له سپارده یان قهرز یا خود هاوشیوه کانی دهگریته وه، به هه مان شیوه سامان وهرگرتن دهگریته وه به شیوه ی گوړینه وه به شتیکی چه رام، وهک گریه سته کانی رپیا و قوما، ئه مه له بازنه ی سامانی خواردندایه به چه رامی، چونکه چه رام به رامه ر نیه له گهل جیگه وه وه کی رپیئدراو، و ئه وهش دهگریته وه که سامانیك به ده سته خه ی به هوی ساخته کاری و گزی کردن له کرپن و فرۆشتن و به کربدان و هاوشیوه کانی، ههروهها ئه وهش دهگریته وه که کار به کریکاران بگری و کریه که بیان بخوری، به هه مان شیوه وهرگرتنی کرپی کاریك دهگریته وه، که به چاکی ئه رکه که جیه جی نه کراوه، ته نانه ت ئه وهش دهگریته وه که وهرگرتنی کری له سه ر خواپه رستییه کان و په رسته شه کان، بو ئه وه ی مه به ست له م کارانه ته ها ره زامه ندی خوی

پايەبەرز بى، دىسان ئەوھش دەگىتەوھە كە نابى كەسىك، لە زەكات يان بەخشىن (سەدەقە) و ۋەقف و ۋەسبەتەكان ۋەربىگى، كە مافى ئەو نەبى يان مافى تىدا نەبى يان لەسەرۋوى مافى ئەوھوھ بى.

ھەموو ئەمانە لە چوارچىۋەى خواردىن سامان و مالىن بە نارەوا، ئەمە بە ھىچ جۇرىك دروست نىيە، ﴿وَتَدُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا﴾ تەننەت ئەگەر ناكۆكى لەو بارەوھە دروست بو، دواتر بەرزكرايەوھە بۇ لای دادوھرى شەرىعى، جا ئەوھى دەپەوى لەو سامانە بىخوات "بەنارەوا"، بەلگەيەك بىخاتەروو كە پرسەكە لە بەرزەوھەندى ئەو يەكلا بىكاتەوھە، بەمەش دادوھر لە بەرزەوھەندى ئەو بىرپار بدات، ئەوا ئەم بىرپارەى دادوھر ھىچ شىكى ھەرامى بى ھەلال نابى، ھىچ شىكى ھەلالىشى بى ھەرام نابى، جا دادوھر بەپىي ئەوھى كە دەپىستى بىرپار لەو بارەوھە دەدات، لەگەل ئەوھشدا راستىيەكان ۋەك خۇيان دەپىننەوھە، بە دىنبايەوھە لە بىرپارى دادوھردا ھىچ ھەسانەوھە و گومان و دىنبايى پىدانىكى بۇ نارەواخواز تىدا نىيە.

ھەر كەسىك بەلگەيەكى نارەوا و پوچ بىخاتە بەردەم دادوھر، بەپىي ئەم بەلگەيە دادوھر لە بەرزەوھەندى ئەو بىرپارىدا، ئەوا سامانەكەى ھەر بۇ ھەلال نابى، ﴿لِتَأْكُلُوا قَرِيبًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واتە: "تا كۆمەلىك سامان و مالى خەلك بە گواناھ و تاوان بىخوات،" لە كاتىكدا نىۋە خۇشتان دەزانن كە ئەمە نارەوايە، مەبەستى ئەوھە ئەو كەسەى كە سامانەكە دەخوات خۇشى دەزانى ئەو كارەى ئەو دەيكات ناحەقىيە، بەمەش سزا و تۆلە لى سەندنەوھى توووندتر دەپى، جا بىرىكار ئەگەر زانى خاۋەن داۋاكەى داۋايەكى پوچەلى ھەبە، ئەوا بۇى دروست نىيە بەرگى لە كەسى ناپاك بىكات، ھەرۋەك خۋاي پايەبەرز فەرموۋىتەى: ﴿وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ نىساء: ۱۰۵. واتە: "نەكەى ھەرگىز بەرگى لە ناپاكان بەكەى".

(۱۸۹) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۱۸۹﴾

خوای پایه‌به‌رز ده‌فه‌رمووی: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ﴾ واته: "پرسیارت لی‌ده‌که‌ن ده‌باره‌ی نویوونه‌وه‌ی مانگه‌کان"، (الأهله) کۆی (هلال) به، ده‌پرسن که سوود و حکیمه‌ته‌که‌ی چییه؟ یان له‌باره‌ی "خودی مانگ نویوونه‌وه" پرسیارت لی‌ده‌که‌ن.

﴿قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یام‌به‌ر (درود و سلاوی خوای لی‌ی) بیان بلی": خوای گه‌وره به لوتف و به‌خشنده‌یی خو‌ی، له‌سه‌ر ئه‌م مشورگی‌په، وای داناوه مانگ له سه‌ره‌تادا به لاواز و باریک ده‌ریکه‌وی، دواتر تا نیوه ده‌ریکه‌وی، دواتر به‌ره به‌ره مانگ به ته‌واوی ده‌رده‌که‌وی، ئه‌وا مانگه‌که به‌ره‌و ته‌واو بوون ده‌چی، ئه‌مه‌ش بو ئه‌وه‌یه تا خه‌لک کاته‌کانی خواپه‌رستییه‌کانیان بزنان، له رۆژو‌و‌گرتن، کاته‌کانی زه‌کات دان، که‌فاره‌ته‌کان، کاته‌کانی حه‌ج کردن.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی حه‌ج له‌چهند مانگیکی دیاریکراودا ئه‌نجام ده‌دری، کاتیکی زۆریشی بیویسته، ئه‌وا خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْحَجِّ﴾ واته: "و کاتی په‌رسته‌که‌کانی حه‌جیشی یی‌ده‌ناسری"، هه‌روه‌ها به‌مه کاته‌کانی قه‌رزه دواخراوه‌کان و ماوه‌ی به‌کریدان، ماوه‌ی ژماره و دووگیانی یی‌ده‌زانری، جگه له‌مانه‌ش له‌و شتانه‌ی که له بیویستییه‌کانی به‌ده‌بیه‌ترانن، خوای گه‌وره ئه‌مه‌ی کردۆته ژمیره‌یه‌که که هه‌موو که‌سیک یی بزانی، له که‌سی بچوک و گه‌وره، زانا و نه‌زان، خو ئه‌گه‌ر ژمیره‌یه‌که به‌سالی هه‌تاوی بووبایه، ئه‌وا ته‌ه‌ما چهند که‌سیکی زۆر ده‌گه‌من نه‌بی ئه‌وا که‌سی تر نه‌یان‌ده‌زانی.

﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا﴾ واته: "چاکه‌کاری نه‌وه نیبه له بشته‌وه خوٚتان بکه‌ن به مالاندا"، نه‌مه کاریک بوو پشتیوانان (نه‌نساریه‌کان) و عه‌ره‌به‌کانی دیکه‌ش ده‌یانکرد، کاتیک ئیحرامیان ده‌به‌ست، نه‌وا له ده‌رگای مالانده‌وه نه‌ده‌چوونه ژووره‌وه، وایانده‌زانی نه‌م کاره‌یان په‌رستش و خیره، بویه خوای گه‌وره رایگه‌یاند نه‌مه هیچ چاکه‌کاریه‌کی تیدا نیبه، چونکه خوای گه‌وره نه‌مه‌ی بو دانه‌ناون، جا هر که‌سیک به شتیک په‌رستش بکات، که خوا و پیغه‌مبه‌ری خوای (دروود و سلأوی خوای لیبی) دایاننه‌نایی، نه‌وا نه‌م که‌سه بیدعه‌یه‌کی کردووه، ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى﴾ واته: "به‌لکو چاکه‌کاری نه‌وه‌یه که‌سیک پاریزکار و له‌خواترس بی"، ﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ واته: "له ده‌رگای مالانده‌وه بچنه ژووره‌وه"، خوای مه‌زن فه‌رمانی پی‌کردن، که له ده‌رگای مالانده‌وه بچنه‌وه ژووره‌وه، چونکه نه‌مه ئاسانکاری بو ئه‌وان تیدایه، نه‌مه‌ش یه‌کیکه له یاساکانی شه‌رع.

له ناماژه‌ی نه‌م نایه‌ته نه‌وه به‌ده‌سته‌خری، که له هه‌موو کاریکدا پیوسته مروف ریگای ئاسان و نزیک بگریته‌بهر، که گه‌یه‌نه‌ری راسته‌و خوٚیه به نامانجه‌که، جا نه‌و که‌سه‌ی فه‌رمان به چاکه و ریگری له خرابه ده‌کات، پیوسته سه‌یری بارودوخی نه‌و که‌سه بکات که فه‌رمانی پیکراوه، نه‌رمونیایی و سیاسه‌تی له‌گه‌ل به‌کاره‌ینی، به‌مه‌ش نامانجه‌که یان به‌شیک له‌وه‌ی که مه‌به‌سته به‌ده‌سته‌خری، فی‌رخواز و ماموستا پیوسته نزیکترین و ئاسانترین ریگه بگرنه‌بهر بو به‌ده‌سته‌نیانی نامانجه‌که، ئا به‌م شیوه‌یه هر یه‌کیک هه‌ول بدات کاریک بکات و له ده‌روازه‌ی کاره‌که‌وه بوی بچی و کوٚنه‌دات له‌سه‌ری، نه‌وا به‌دنیایه‌وه به پشتیوانی خوای مه‌زن مه‌به‌سته‌که‌ی به‌ده‌سته‌هینی.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ واته: "پاریزکار و له‌خواترس بن"، نه‌مه نه‌و چاکه‌یه‌یه که خوای گه‌وره فه‌رمانی پیکردوون، که یابه‌ندبوونه به چاکه‌کاری به به‌رده‌وامی، به جیهه‌جیکردنی

فهرمانه‌کانی خوا و خودوورگرتن له ریگریه‌کانی، ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ﴾ واته: "به‌ئومیدی ئه‌وه‌ی سه‌ریکه‌ون"، ئه‌مه هۆکاریکه بۆ سه‌رکه‌وتن که بریتیه له به‌ده‌سته‌ییانی ئامانج و رزگاربوون له‌وه‌ی که به‌نده لیبی ده‌ترسی، جا ئه‌وه‌ی له‌خوای گه‌وره نه‌ترسی، ئه‌وا هیچ ریگه‌یه‌کی نابێ بۆ سه‌رکه‌وت، ئه‌وه‌ش که پارێزگاره ئه‌وا سه‌رفرازی و سه‌رکه‌وتن به‌شیه‌تی.

(١٩٠ - ١٩٣) ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ ﴿١٩٠﴾ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلَكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنْ أَنْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ أَنْتَهُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾

ئهم ئایه‌تانه فهرمان ده‌که‌ن به‌شه‌رکردن و تیکۆشان له‌پیناوی خوای گه‌وره‌دا، ئه‌مه‌ش دوا‌ی کۆچکردن بوو بۆ شاری مه‌دینه، کاتیکی موسلمانان به‌هیز بوون، ئه‌وا خوای گه‌وره ئهم فهرمانه‌ی بیکردن، که‌چی بیشتەر فه‌رمانیان بیکرابوو خۆیان له‌شه‌رکردن بپارێزن، جا فه‌رموویه‌تی: "﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: ئه‌ی موسلمانان بجه‌نگن و تیکۆشن له‌پیناوی خوا‌دا"، که‌خوای گه‌وره تاییه‌تیشی کردوو به‌وه‌ی ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: "له‌پیناوی خوا‌دا بی"، ئه‌مه‌ش هاندانه بۆ دلسۆزی، ریگری کردنه له‌شه‌رکردن له‌نیو ئه‌و ئاشوب و فیتانه‌ی که‌له‌نیو موسلماناندا هه‌یه.

﴿الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ واته: دژی ئه‌وانه‌ی "له‌ دژتان ده‌جه‌نگن و" ناماده‌ن بۆ

شه‌رکردن له‌دژتان، ئه‌وانیش بی‌اوی ئه‌رکدارن، نه‌ک ئه‌و به‌سال‌ا‌چو‌وانه‌ی که هیچ بۆ‌چوون و هاوبه‌شیه‌کیان له‌ شه‌ردا نییه‌.

﴿وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ واته: نه‌که‌ن ده‌ستدریژی بکه‌ن،

چونکه به‌راستی خوای گه‌وره ده‌ستدریژیکارانی خو‌شناوی، ر‌یگری کردن له‌ ده‌ستدریژی چه‌ندین جو‌ر ده‌گریته‌وه، ر‌یگری کردن له‌ کوشتی ئه‌وانه‌ی که شه‌ر ناکه‌ن، له‌ ئافره‌تان و شی‌ت و مندالان و ره‌به‌نه‌کان و هاوشیوه‌کانیان، هه‌روه‌ها ر‌یگری کراوه له‌ شی‌واندنی جه‌سته‌ی کوژراوان، کوشتی ئازهل و برینی دره‌خت و هاوشیوه‌کانی، به‌بی ئه‌وه‌ی که به‌رژه‌وه‌ندی مو‌سلمانانی تیدا بی.

هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ش ده‌ستدریژییه که شه‌ر بکری له‌گه‌ل ئه‌و که‌سانه‌ی که ناماده‌ن سه‌رانه (جزیه) بده‌ن، شه‌رکردن له‌گه‌لیان دروست نییه‌.

﴿وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقَفْتُمُوهُمْ وَآخِرِ جُوهْمُ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ﴾ واته: "له‌ هه‌ر

شوینی‌ک ئه‌وانتان ده‌ستکه‌وت ئه‌وا شه‌ریان له‌گه‌لدا بکه‌ن، له‌و شوینه‌ ده‌ریان بکه‌ن که ئیوه‌یان لی‌ دور ده‌رکردووه"، ئه‌مه‌ فه‌رمانه به‌ شه‌رکردن له‌گه‌لیاندا، له‌ هه‌ر کوویه‌ک بی، له‌ هه‌ر کات و ساتیکدا بی، چ شه‌ری به‌رگری بی یاخود شه‌ری هه‌ر شه‌ردن.

﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ واته: "بی‌گومان ناشوب و فیتنه له‌ کوشتن خراپه‌ره".

دواتر له‌م گه‌شتانده‌دا، شه‌رکردنی له‌گه‌ل بی‌باوه‌ران هه‌ل‌ا‌واردووه، له‌و کاته‌ی که له‌ ناو که‌عبه‌ی پی‌روژدان، ﴿وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ واته: "کاتی‌ک له‌ نیو که‌عبه‌ی پی‌روژدان شه‌ریان له‌گه‌ل مه‌که‌ن، تا ئه‌و کاته‌ی ئه‌و هاوبه‌شده‌انه‌ر و بی‌باوه‌رانه ده‌ستپه‌شخه‌ر دهبه‌ن له‌

شهرکردن له‌گه‌لتان له‌ ناو‌كه‌عبه‌ی پیرۆزدا، نه‌گهر ده‌ستپیشخه‌ربوون نه‌وا ئیوه‌ش شهریان له‌گه‌لدا بکه‌ن، بی‌گومان ههر به‌م شیوه‌یه‌یه‌ سزای بی‌باوه‌ران، ته‌ها کاتیک شهرکردن له‌گه‌لیاندا دروسته‌ که‌ نه‌وان ده‌ستپیشخه‌ربن له‌ شهرکردن، بویه‌ له‌و کاته‌دا که‌ ده‌ستپیشخه‌رن موسلمانان وه‌ک سزایه‌ک به‌رامبه‌ر نه‌و ده‌ستدریژی‌یه‌ی نه‌وان شهریان له‌گه‌ل ده‌که‌ن.

ئه‌مه‌ له‌ ههموو کات و سه‌رده‌میکدا به‌رده‌وامه‌، تا نه‌و کاته‌ی بی‌باوه‌ران له‌ کوفر و بی‌باوه‌ریه‌که‌یان پاشگه‌ز ده‌بنه‌وه و موسلمان ده‌بن، نه‌و کاته‌ خوای گه‌وره‌ تۆبه‌یان لیوه‌رده‌گری، "﴿فَإِنْ أَنْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾" واته‌: خو‌نه‌گهر وازه‌یین له‌ بی‌باوه‌ریه‌که‌یان، نه‌وا به‌راستی خوای گه‌وره‌ گوناه‌پۆش و لیخۆشیوو، ههرچه‌نده‌ نه‌و بی‌باوه‌رانه‌ له‌ ناو‌كه‌عبه‌ی پیرۆزدا بی‌باوه‌ربن و هاوبه‌ش بۆ خوای گه‌وره‌ دابین، هه‌روه‌ک چۆن ریگریان له‌ یغه‌مبه‌ری خوا و باوه‌رداران کرد له‌ چوونه‌ ناو‌كه‌عبه‌وه، ئه‌مه‌ش له‌ ره‌مه‌ت و به‌خشنده‌یی خواجه‌ که‌ له‌گه‌ل به‌نده‌کانیدا کردوویه‌تی.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی شهرکردن له‌ ناو‌مزگه‌وتی كه‌عبه‌ی پیرۆزدا، له‌وانه‌یه‌ خه‌یالی نه‌وه‌ی لی‌دروست بی، که‌ خراپه‌کاریه‌ له‌ ناو‌مزگه‌وتی كه‌عبه‌ی پیرۆزدا، به‌لام خوای گه‌وره‌ له‌ وه‌لامدا رایگه‌یاندوو، که‌ خراپه‌کاری به‌ ناشوب‌ لای خوا به‌ هاوبه‌شدانان و ریگریکردن له‌ ئایینی خوا، زۆر مه‌زنتره‌ له‌ خراپه‌ی کوشتن، که‌واته‌ - نه‌ی موسلمانان - هیچ سه‌غله‌ت مه‌بن له‌ شهرکردن له‌گه‌لیاندا.

ئه‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ ده‌کرته‌ به‌لگه‌ بۆ پالپشتیکردنی ئه‌م بنه‌ما به‌ناوبانگه‌، که‌ بریتیه‌ له‌ سوکتترین خراپه‌ هه‌لده‌بژیرداری بۆ دوورخستنه‌وه‌ی خراپه‌تر.

"﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾" واته‌: بجه‌نگن له‌گه‌ل هاوبه‌شدانه‌ران و بی‌باوه‌ران تا ناشوب و فیتنه‌ به‌ریا نه‌ی، دواتر خوای گه‌وره‌ باسی

نامانجی شهرکردنی کردووه له بیناوی خوادا، که مهبه‌ست لیبی رشتنی خوینی بی باوه‌ران و بردنی سامانه‌که‌یان نییه، به‌لکو ته‌ها بو ته‌ویه ﴿وَيَكُونُ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ واته: "تا ناین و به‌نامه ته‌ها بو خوا بی"، تا ته‌ها ناینی خوا ی پایه‌برز بالآده‌ست بی به‌سه‌ر هه‌موو ناینه‌کانی تردا، هه‌رچی کۆسپ و له‌مپه‌ری به‌رده‌م ناینی خوا به له‌هاویه‌شدانان و شتی تر لایبدا، مهبه‌ست له فیتنه که له‌م ناینه‌ته‌دا هاتوو ته‌مه‌یه، کاتیک ئەم مهبه‌سته دیته‌جی ئەوا هه‌ج کوشتن و شهریک له‌گۆریدا نامینی.

﴿فَإِنْ انْتَهَوْا﴾ ئەگەر وازیان هینا له شهرکردن له‌گه‌ل نیوه له نیو مزگه‌وتی که‌عه‌بی بیروژدا ﴿فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ ۱۹۳ واته: ئەوا نابێ به‌هه‌ج شیوه‌یه‌ک ده‌ستدریژی بکه‌نه سه‌ریان، جگه له‌وانه‌یان نه‌بی که‌ سه‌میان کردووه، که به‌پیی قه‌باردی سه‌مه‌که‌یان شایسته‌ی سزان.

(۱۹۴) ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ ۱۹۴

خوا ی پایه‌بلند ده‌فه‌رموی: ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ واته: "ریزگرتنی مانگی چه‌رام، په‌یوه‌سته به‌ریزگرتنی به‌رامبه‌ر له مانگی چه‌رام"، ده‌کری مهبه‌ست لیبی ته‌و ریگریه‌ی هاویه‌شدانه‌ران بی له پیغه‌مبه‌ری خوا (دروود و سلناوی خوا ی لیبی) و هاوه‌لانی (خوایان لی رازیبی)، کاتیک له سالی حوده‌ییبه نه‌یاهه‌یشت بچه‌ نیو شاری مه‌که‌هوه، له به‌رامبه‌ردا رازیبون له ناینه‌ده‌دا بینه ناو شاری مه‌که‌ه، ئەم ریگرتن و قه‌ره‌بوو دانانه له به‌کیک له مانگه چه‌رامه‌کاندا بوو، که مانگی زولقه‌عه‌ده بوو، به‌مه‌ش ئەم مانگه له جیاتی ئەو مانگه ده‌بی که ریگریان تیدا لیکرا، ئەمه‌ش ئاسوو‌ده‌بی بو دلی باوه‌ردارانێ تیدایه

سه بارت به ته و او کړدی په رسته شه کان و کامل کړدیان، له وانه یه هم مانایه ش له خو بگری: نه گهر نیوه شه ږ بکن له گهل نه وان له مانگی چه رامدا، ته و پشتر ته و انیش شه ږ یان له گهل نیوه دا کړدوه، که واته ته وان ده ستریزیکار بوونه، بویه هیچ نار هه تیه کتان له سهر نیه.

﴿وَالْحُرْمَاتُ قِصَاصٌ﴾ **ته مه له جوار جیوهی هیانی شتیکی تایه ته به دواى شتیکی گشتیدا، واته: هموو شتیك له مانگی چه رام یان شاری چه رام یا خود له تی چه رامدا، یان له وهش گشتگیر تر ریژی لیده گیری، هموو ته و شتانهی که شهرع فهرمانی کړدوه ریژی نیگیری، ته و ریژی لیده گیری، هر که سیك ده ستریزیکاته سهر، ته و تولهی لیده سه نریته وه، ته وهی له مانگی چه رامدا شه ږ بکات، ته و شه ږی له گهل ده کریته وه، ته وهش که ریژی شاری چه رام بشکینی، ته و ته و که سه ریژی بو نای و سزا ده دری، ته وهی ها و تابه کی بکوژی ته و له بهرام بردا ده کوژریته وه، ته وهش که سیك بریندار بکات یان نه ندامیکی بقرتینی، ته و تولهی لیده سه نریته وه، هر که سیك له سامان و مالی ریژ لیگری او کی که سیکی تر بیات، ته و قهږه بووی شایسته ی لیوږه گیریته وه.**

سه بارت به وهی آیا خاوه ن ماف بوی هیه له سامانی خو ی بیات به بیی مافی خو ی یان نا؟ ته مه راجیایی تیدایه له نیو زانایاندا، رای په سهند و به هیز ته وهیه که نه گهر هاتوو هڅیه که دیار بوو، وه ک میوان کاتیک هیچ که سیك جگه له خو ی پی شوازی لینه کات، و هاوژین و خزمی نریك کاتیک خه رچی بی نادری و ناکیشری، ته و ته و کاته دروسته له مالی هاوسره که به نه ندازه ی پیویست بیات، نه گهر هڅکاره که ش شراوه بوو، وه ک ته وهی که نکوئی له ثایی خوا بکات، یان ناپاکی له سپارده بکات، یا خود له سامانی هاوسره که ی بلزی یان هاوشیوهی ته مه، ته و دروست نیه بوی وه ک قهږه بوو له مالی میرده که ی بیات وه ک قهږه بوویك، ته م لیکدانه وهیه ش له پیناو کو کړدنه وهی به لگه کانه،

هەر بۆیه‌ی خوای پایه‌به‌رز له‌ میانه‌ی جه‌خت‌کردنه‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی باس‌کرا ده‌فه‌رمووی: ﴿فَمِنْ اَعْتَدَى عَلَیْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَیْهِ بِمِثْلِ مَا اَعْتَدَى عَلَیْكُمْ﴾ واته: "ئه‌وه‌ی ده‌ست‌دزی بکاته‌ سه‌رتان، ئه‌وا ئیوه‌ش به‌ ئه‌ندازه‌ی ئه‌و ده‌ست‌دزی به‌ ده‌توانن تۆله‌ی خۆتان بکه‌نه‌وه". ئه‌مه‌ رافه‌یه‌ بۆ سیفه‌تی تۆله‌کردنه‌وه، که‌ تۆله‌کردنه‌وه‌یه‌ به‌ هاوشیوه‌ی ده‌ست‌دزی ده‌ست‌دزی‌کار.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی - زۆریه‌ی جاران - ده‌روونه‌کان پایه‌ندی سنووره‌کانیان نابن، کاتی‌ک مۆله‌تیان ده‌دری بۆ سزادانی ده‌ست‌دزی‌کار، ئه‌وا خوای پایه‌به‌رز فه‌رمانی کردووه‌ به‌ پایه‌ندبوون به‌ له‌خواترسانه‌وه: ﴿وَ اتَّقُوا اللّٰهَ﴾ واته: له‌ خواترسن و پارێزکار بن، که‌ وه‌ستانه‌ له‌ ئاست سنووره‌کانی خوا و پێشیل نه‌کردیه‌تی، ﴿وَ اعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ واته: چاک‌ بزانی به‌ راستی خوای گه‌وره، له‌گه‌ل پارێزکارانه‌ به‌ پشتیوانی و سه‌رخستن و پالێشتی و یارمه‌تی خۆی.

هەر که‌سی‌ک خوای گه‌وره‌ له‌گه‌لیدا بی، ئه‌وا به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی به‌ده‌سته‌خات، ئه‌وه‌ش که‌ پایه‌ندی له‌خواترسان نابی، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ پالێشتی لی ناکات و ریسوای ده‌کات، به‌ ده‌روونی ده‌یسپیری، به‌مه‌ش تیاچوونی له‌ شا‌ده‌ماری ملی لی نزیکتر ده‌بی.

(١٩٥) ﴿وَ اتَّقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ١٩٥

﴿وَ اتَّقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ﴾ واته: "به‌خشن له‌ پیناوی خوادا"، خوای پایه‌به‌رز فه‌رمان به‌ بنده‌کانی ده‌کات له‌ پیناوی ره‌زامه‌ندی خوادا به‌خشن، که‌ بریتیه‌ له‌ خه‌رج‌کردنی سامان له‌و ریگیانه‌ی به‌ره‌و لای خوای مه‌زن ده‌چن، که‌ هه‌موو ریگیه‌کی چاک‌ ده‌گرته‌وه، له‌

بەخشىن بە ھەزاران يان خرمى نريك، يان خەرجى كىشانى ئەوانەى كە يېۋىستە لەسەر مرؤف خەرجيان بكىشى.

لەوھش گەورەتر، يەكەم شت دەچىتە نىۋ بازنەى ئەم بەخشىنە، برىبىيە لە بەخشىن بۇ تىكۆشان (جىھادكردن) لە پىناۋى خوادا، چونكە خەرجى كىشان بە سامان لە تىكۆشاندا ئەركە، ھەرۋەك چۇن تىكۆشان بە جەستەش ئەركە، ئەمە چەندىن بەرژەوھندى گەورەى تىدایە كە ئەمانەن: يارمەتيدانى بەھىزبوۋنى مۇسلمانان، لاوازكردنى ھاوبەشدانان و ھاوبەشدانەران، بەرپاكردنى ئابىي خوا و بالادەستكردنى، تىكۆشان لە پىناۋى خوادا تەھا لەسەر خەرجى كىشان دەوھستى، بەخشىن گىانى تىكۆشانە، تىكۆشان بەبى بەخشىن نايەتەبوۋن، بە وازھىنان لە بەخشىن لە پىناۋى خوادا تىكۆشان پوچ دەيتەو، دوژمنان زال دەبن، چنگيان بەھىزتر دەبى، ئەو كاتە ئەم فەرمايشتەى خواى مەزن: ﴿تَلَقُوا بِأَبْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ واتە: "نەكەن بەدەستى خۇتان، خۇتان تووشى تياچوون بكن"، ئەمەش ۋەك ئەنجامى فەرامۇشكردنى جىھاد دىت.

بەندە كە بەدەست خۇى تووشى تياچوون دەكات، بۇ دوو ھۇكار دەگەرپتەوھ: فەرامۇشكردنى ئەو فەرمانەى بە بەندە كراو، ئەگەر واز لىھىنانى بىتتە ھۇى يان نريك خەرەوھ بى لە تياچوونى جەستە يان رۇح (گيان)، ئەنجامدانى ئەو كارەى دەبىتتە ھۇى تياچوونى رۇح يان خودى بەندە، ئەمەش چەندىن شت دەگرتەوھ، لەوانە وازھىنان لە تىكۆشان لە پىناۋى خوادا، يان وازھىنان لە بەخشىن بۇ تىكۆشان، ئەمەش دەبىتتە ھۇى زالبوۋنى دوژمنان، يان سەركىشى مرؤف لە شەرىك يان گەشتىكى ترسناكدا، يان رۇبىشتن بە نىۋ شوپى دوۋپىشك و مارداد، يان بەسەر درەخت كەوتن، يان ھەلچوون بە تەلارىكى مەترسیداردا، يان بچىتە ژىر شتىكى پىر مەترسیدار، ھاوشىۋەى ئەمانە، ئەمانە ھەموویان دەچنە نىۋ بازنەى ئەوھى كە بە دەستى خۇى خۇى تووشى تياچوون بكات.

بەككىكى تر لە جۆرەكانى خۇ تووشى تياچوو كردن، برىتتبه مانهوه له سەر گوناھ — و تاوان و سەرىچى خىواى گەورە، بى ئومىدبوون له تۆبەكردن، ھەروھا ئەنجام نەدانى ئەو واجبانەى خىواى گەورە فەرمانى پىگردوو، كە وازلەينانى تياچوونى رۆح و ئاينە.

جا لەبەر ئەووى بەخشىن لە پىناوى خوادا جۆرىكە لە چاكەكارى، ئەوا خىواى گەورە بەگشتى فەرمان بە چاكەكارى دەكات و دەفەرمووى: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ واتە: "چاكەكارىن، بەراستى خىواى گەورە چاكەكارانى خۆشەوى"، ئەمەش ھەموو جۆرەكانى چاكەكارى دەگرىتەو، چونكە بە ھىچ شتىكەو نەيبەستۆتەو، بەمەش ھەروەك پىشتر خراپەروو چاكەكارى مال بەخشىنىش دەگرىتەو.

ھەروھا چاكەكارى ئەمانە دەگرىتەو، بوونى پلەوپايە لای خوا و تىكا كردن و پارانەو بۆيان و ھاوشىوئەى ئەمانە، فەرمان كردن بە چاكە و رىگرى كردن لە خراپە، و فىركردنى زانستى بە سوودىش، جىبەجىگردنى پىويستىيەكانى خەلكىش لە سوككردنى ناخۆشەكانىيان و دلدانەوئەيان لادانى بارى سەختى سەر شانيان، بەسەرکردنەوئەى نەخۆشەكانىيان، نامادەبوون لەكات ناشتنى مردووئانىيان، رىئوئىيىكردنى كەسى گومرايان، يارمەتيدانى ئەووى كە كارىك دەكات، كاركردن بۆ ئەووى كارىك بە چاكى نازانى، ھاوشىوئەى ئەمانە كە دەچنە نىو بازنەى چاكەكارىو، كە خىواى گەورە فەرمانى پىگردوو، بەھەمان شىو چاكەكارى خواپەرستى بە چاكترىن شىو دەگرىتەو، ھەروەك پىغەمبەر (درود و سلاوى خىواى لىبى) فەرموويەتى: ((أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)) واتە: بە جۆرىك خوا بپەرستى وەك ئەووى بىبى، خۇ ئەگەر تۆش ئەو نەبىنى، ئەوا ئەو تۆ دەبىنى.

جا ئەووى ئەم سىفەتانەى ھەبى، ئەوا لە رىزى ئەو كەسانە دەبى كە خىواى گەورە لەبارەيانەو فەرموويەتى: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ يونس: ۲۶. واتە: "بۆ

ته‌وانه‌ی چاکه‌یان کردوه، پاداشتی زیاتر و به‌هشتی به‌رین و پاداشتی چند به‌رامبه‌ر هه‌یه،" خوی گه‌وره له‌گه‌لی ده‌ی و راسته‌ری و رینویی ده‌کات، له‌هه‌موو کاریکدا یارمه‌تی ده‌دات.

کاتیگ فه‌رمایشتی خوی گه‌وره ته‌واو بوو له‌باسکردنی حوکمه‌کانی رۆژوو، ئینجا حوکمه‌کانی تیکۆشان (جیهاد)ی باسکرد، دواتر هاتۆته‌سه‌ر باسکردنی حوکمه‌کانی حه‌ج و فه‌رموویه‌تی:

(۱۹۶) ﴿وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفَدِيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ فَإِذَا أُمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿۱۹۶﴾

به‌م فه‌رمایشته‌ی خوی پایه‌به‌رز: ﴿وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ واته: "حج و عومره به‌ته‌واوی و بو خوا نه‌نجام بده‌ن"، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر چند شتیگ: به‌که‌میان: واجب بوونی حج و عومره.

دووهم: واجب بوونی نه‌نجامدانی حج و عومره به‌ته‌واوی بنجینه و واجبه‌کانیا نه‌وه، هه‌روه‌ک ییغه‌مبه‌ری خوا (درود و سلأوی خوی لیی) فه‌رموویه‌تی: ((خذوا عني مناسککم)) واته: رپوشوینه‌کانی حج و عومره‌کردن له‌منه‌وه وه‌ر بگرن. سیهم: به‌لگه‌ی تیدا به‌ بو ته‌وانه‌ی که و تو یانه عومره واجبه.

چواره‌م: حه‌ج و عومره پیوسته ته‌واو بکرین، نه‌مه‌ش دوای نه‌وه‌ی که ده‌ستکراوه به نه‌نجامدانیان، نه‌گهرچی سوننه‌تیش بی.

پینجه‌م: فه‌رمانکراوه به‌وه‌ی که حه‌ج و عومره به‌چاکترین و ریگوبیکترین شیوه جیه‌جی بکرین، نه‌مه‌ش نه‌ندازه‌یه‌کی زیاتره له‌وه‌ی که واجبه بو حه‌ج و عومره. شه‌شه‌م: فه‌رمانیشی تیدایه به دلسوز بوون له حه‌ج و عومره کردندا بو خوای گه‌وره. حه‌وته‌م: نابی ئیحرامکار به هیچ شتیگ له حه‌ج و عومره دهر بچی، تا نه‌و کانه‌ی ته‌واویان ده‌کات، جگه له‌و بارودوخه نه‌بی که خوای گه‌وره هه‌ل‌اوار دوو‌یه‌تی، که بریتیه له‌گه‌مارو‌دران، ههر بویه خوای مه‌زن فه‌رمو‌ویه‌تی:

﴿فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ﴾ واته: نه‌گهر ریگریان لیگرا له‌گه‌یشتنه که‌عبه‌ی مالی خوا، بو ته‌واو‌کردنی حه‌ج و عومره، جا به‌هوی نه‌خوشی یان گو‌مپایی یان دوژمنه‌وه بی، هاوشیوه‌ی نه‌مانه له‌ جوړه‌کانی گه‌مارو‌دان، که بریتیه له‌ ریگری کردن، ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ واته: به‌گویره‌ی توانا قوربانی بکن، که بریتیه له‌ سه‌رپرینی حه‌وت و شتر، یان حه‌وت مانگا، یاخود مه‌ر یان بزنیگ که‌سی گه‌مارو‌دراو سه‌ریانده‌بری، دواتر سه‌ری ده‌تاشی و ئیحرام‌که‌ی هه‌ل‌ده‌وه‌شینته‌وه، به‌هوی نه‌وه‌ی که ریگری لیگراوه، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ری خوا (درود و سلّوی خوای لیّی) و هاوه‌لانی (خوا لیّان رازیی) وایانکرد، کاتیگ هاوبه‌شدانه‌ران له‌ سالی حوده‌بیه‌دا ریگریان لیگردن، خو نه‌گهر ئیحرام‌کاری گه‌مارو‌دراو نازه‌لی قوربانی ده‌سته‌که‌وت، نه‌وا با له‌جیاتی قوربانی کردنه‌که ده‌رؤژ به‌رؤژو بی، هه‌روه‌ک چون که‌سی عومره کارنیگ کاتیگ عومره‌که‌ی هه‌ل‌ده‌وه‌شینته‌وه ده‌رؤژ به‌رؤژو ده‌بی.

دواتر خوای پایه‌برز فه‌رمو‌ویه‌تی: ﴿وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ﴾ واته: "سه‌رتان مه‌تاشن تا قوربانیه‌که‌ی نه‌کن"، سه‌رتاشین پیش قوربانی کردن یه‌کیکه له

قەدەغە كراۋەكانى ئىحرام، جا لابردى پىرچ بە تاشىن يان بە جۇرىكى تر بى، چونكە يەك ماناى ھەبە، چ لە سەر يان لە جەستە بى، چونكە مەبەست لە لانه بردى موو، برىتيە لە بى سەرۋەربوون و رېگرى كردن لە خۇشى بينىن بە لابردى، ئەمەش ھەموو مووۋەكانى تر دەگرىتەوہ.

زۆرىك لە زاناىان تووندگىريان نواندوۋە لە تراشىنى موو و پىرچ، نىنۇك كردن بەمەبەستى خۇشپابوردن، رېگرى كردن لەمانە بەردەوام دەبى تا ئەو كاتەى قوربانىيەكە دەكرى، كە رۇزى قوربانى كردنە، چاكترە سەرتاشىن لە دوای قوربانى كردن بى، ھەرۋەك چۇن ئەم ئايەتە نامازەى يىدەكات.

بەم ئايەتە بەلگە دەھىرئەوہ لەسەر ئەوہى، ئەگەر عومرەكار ئازەلى قوربانى ھىنا لە دەرۋەى شارى مەككە، ئەوا پىش رۇزى قوربانى كردن عومرەكەى ناشكىنى، كاتىك تەواى كرد و ھاتوجۇ لە نىوان سەفا و مەرۋە بۇ عومرە، ئەو كاتە ئىحرامى حەج دەبەستى، ئەوا بەھۇى ھىنانى ئازەلى قوربانى لە دەرۋە بۇ ناو مەككە ئىحرام شكاندى بۇ ناپى، چونكە خىۋاى گەورە و پايەبەرز رېگرى لەمە كردوۋە، ئەمەش خاكىبوون و ملكەچبوونى بۇ خوا تىدايە، دەرۋون (نەفس) شكاندە لە بەرامبەر خىۋاى مەزن، خۇبەكەمزانىي لەخۇگرتوۋە كە خودى بەرژەۋەندى بەندەبە، ئەمەش ھىج زىانىكى تىدا نىبە، ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ﴾ واتە: "جا ئەگەر يەكىكتان نەخۇش بوو يان ئازار و برىنىكى لەسەر دابوو، ئەوہ دەبى قەرەبوو بدات"، خۇ ئەگەر زىانى بۇ ئەو تىدابوو، بەوہى نەخۇش بى و بەھۇى سەرتاشىن چاك بىتەوہ، يان برىنى لەسەردا پەيدابوو يان قىچ بەنىۋ پىرچىدا بىلأوبوونەوہ، ئەو كاتە بۇى دروستە سەرى بتراشى، بەلام دەبى فىدىە بدات، ﴿مَنْ صِيَامًا﴾ بە رۇزۋوبوونى سى رۇز، ﴿أَوْ صَدَقَةً﴾ واتە: "يان" ژەمە خواردن بەخشىن بە شەش ھەزار، ﴿أَوْ نُسْكَ﴾ واتە: "يان قوربانىيەك بكات" ئەوہى دروستە لە

قوربانیکردن، ئەوا تیی‌دا سهرپشکه، قوربانیکردن چاکتره، دواتر به‌خشین دی، ئینجا رۆژووگرتن.

ئوونه‌ی ئەمانه، هه‌موو ئەو شتانه‌ش که ده‌چنه نیو ئەم چوارچۆه‌یه‌وه، له‌ نینۆکردن، یان سهرداپۆشین، یان له‌بهرکردنی قوماشی دووراو، یاخود خو بۆنخۆشکردن، ئەمانه له‌ کاتی بیویستیدا دروستن، له‌گه‌ل ئەوه‌ی فیدیه‌یان له‌گه‌ل بیویست ده‌بی، چونکه مه‌به‌ست له‌ ریگری کردن له‌مانه نه‌هیشتی خووش رابوردنه.

دواتر خوای پایه‌به‌رز فهرموویه‌تی: ﴿فَإِذَا أَمْتُمْ﴾ واته: ههر کاتیک دلنیاوون و تواناتان هه‌بوو بۆ هاتنه‌که‌عه‌ی پیروژ، بی ئەوه‌ی هه‌ج دوزمنیک یان شتیکی تر ریگریتان لی بکات، ﴿فَمَنْ تَمَعَ بِالْعَمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ﴾ جا ئەوه‌ی ده‌یه‌وی له‌ دوا‌ی ته‌واوبوونی عومره‌که‌ی ئیحرام بشکینی و دواتر حه‌ج بکات، ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ واته: بیویسته له‌سه‌ری قوربانی بکات به‌گۆیره‌ی توانای خو‌ی، که بریتیه له‌ سه‌ربرینی نازه‌لیکی شیاو بۆ قوربانی، ئەمه‌ خوینی واجبه، له‌ به‌رامبه‌ر دوو خواپه‌رسی له‌ یه‌ک سه‌فه‌ردا، هه‌روه‌ها له‌بهر ئەوه‌ی خوای گه‌وره به‌خششی له‌گه‌ل کردووه، به‌وه‌ی دوا‌ی ته‌واوبوونی عومره‌که‌ی و پیش ده‌ستکردن به‌ ئەنجامدانی په‌رسته‌شکانی حه‌ج، حه‌ج و عومره‌ی به‌یه‌که‌وه کردووه، ئەمه جیه‌جی ده‌بی له‌سه‌ر به‌یه‌که‌وه ئەنجامدانی حه‌ج و عومره (القران)، چونکه ئەوانیش دوو خواپه‌رستین به‌یه‌که‌وه.

مانای ئایه‌ته‌که‌ ئاماژه‌یه بۆ ئەوه‌ی که حه‌جکردن به‌ ته‌ئا نایته هۆی ئەوه‌ی قوربانیکردن له‌سه‌ر که‌سی حاجکار واجب بی، هه‌روه‌ها ئایه‌ته‌که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی که دروسته ته‌نانه‌ت وا باشتره حه‌ج و عومره به‌یه‌که‌وه بکری، هه‌روه‌ها عومره‌کردن له‌ مانگه‌کانی حه‌جدا دروسته.

﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ﴾ واتە: ھەر کەسیک ئازەلی قوربانی دەستتە کەوت، یان نر خە کە ی بی دابین نە کرا، "با سی" پۆژ لە حەجدا بە پۆژوو بی، دروستە لە سەرەتای ئیحرام بەستن بۆ عومرە بە پۆژوو بی، دواھەمینشی سی پۆژی دوا قوربانیکردنە، پۆژەکانی بەردبارانکردنی شەیتان، مانەوہ لە مینا، بەلام واباشترە پۆژانی حەوتەم و ھەشتەم و نۆیەم بە پۆژوو بی.

﴿وَسَبْعَةَ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةَ كَامِلَةً﴾ واتە: "حەوت پۆژووہ کە ی تریش کاتیگ گەرانەوہ، ئەمەش دە پۆژوو ی تەواوہ"، دوا ی ئەوہ ی پەرستشەکانی حەج تەواو دە کەن "ئەوا حەوت پۆژووہ کە ی تر بە پۆژوو بن"، ئەمە دروستە ئەنجام بەدی لە مەککە و پیگای گەرانەوہ و لە کاتی گەیشتنەوہ ی حاجیکار بۆ لای خانەوادە کە ی.

﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ئەوہ ی باسکرا لە واجیبوونی قوربانیکردن لە سەر ئەو عومرە کارە ی دە یەو ی حەجیش بکات، "ئەمە بۆ کەسانیگە کە خە لکی شاری مەککە و دەور بەری نین"، بەوہ ی بە ئەندازە ی نوێژ کورت کردنەوہ یان زیاتر لە شاری مەککەوہ دوور بی، ئەم قوربانییە لە بەر ئەوہ ی کە دوو خواپەرستی لە یە ک سە فەردا کردووە، سەبارەت بەوانە ی کە دانیشتوو و خە لکی شاری مەککە ی پیروژن، ئەو خە لکانە قوربانیکردنیان لە سەر نییە، چونکە هیچ پالئەریک نییە بۆ واجیبوونی.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ واتە: لە ھەموو کاروباریکتاندا "لە خوای گەرە بترسن"، بە جیئە جیکردنی فەرمانەکانی، خۆ دوورگرتن لە پیگرییەکانی، لەوانە جیئە جیکردنی ئەم فەرمانانە و خۆ دوورگرتن لەم پیگریانە ی لەم ئایەتەدا باسکراون.

﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ واتە: "چاک بزانی خوای گەرە سزایەکی تووند و بە ئیشتی نامادە کردووە"، بۆ ئەوانە ی کە سەرییچی لیڈە کەن، ئەمەش دەبێتە ھۆی

لەخواترسان، جا ئەوھى لە خوای گەورە بترسى، ئەوا خۆيەدە گىرىتەوھ لە ئەنجامدانى ھەر كارىك كە يىتە ھۆى سزا وەرگرتن، ھەر وەك ئەوھى ئومىدى بەدەستەينانى پاداشتى خوای گەورە بى، ئەوا كار دەكات بۇ گەيشتن پىي، سەبارەت بەوھى لە سزا ناترسى و ئومىدیشى بە پاداشت نىيە، ئەوا سنوورى قەدەغەكراو و ھەر ھامكراوھەكان پىشل دەكات، بوپرى دەنوینى لە ئاست ھەر ھامكردنى واجبەكاندا.

(۱۹۷) ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴿۱۹۷﴾

خوای پایەبەرز رایگەیاندووه، كە ﴿الْحَجَّ﴾ "حەج ئەنجام دەدرى" ﴿أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ لە چەند مانگیكى ديارىكراوى و ناسراودا لای دوینراوان، بە جورىك ئەو مانگانە ناسراون كە پىوستیان بە تايبەتکردن نىيە، وەك ئەوھى رۆزووگرتنى "رەمەزان" پىوستى بە ديارىكردنى مانگە، ھەر وەھا وەك چۆن خوای گەورە كاتى پىنج نوپزەكانى ديارىكردووه.

سەبارەت بە حەج، ئەوا لە ئابى ئىپراھىم ھەبوو، لە نەوھەكانىشیدا بەردەوام بوو و ئاشنايەتيان لە گەل ھەبوو.

مەبەست لە چەند مانگیكى ديارىكراو لای زۆرەيى زانايان برىتين لە: شەوال، زولقەعدە، دە رۆژ لە مانگی زولھىجە، زۆرەيى جاران لە رۆژانى ئەم مانگانەدا، ئىحرام بۇ حەج دەبەستى.

﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ واتە: ئەوئى لەم مانگانەدا ئىحرام بۇ ھەجكردن بېھستى، چونكە دەستكردن بە رېۋشۈينەكانى ھەج، ھۆكارىكە بۇ ئەوئى تەواوكردنى ھەجكە واجب بى، ئەگەر سۈننەتەش بى.

شافىئى (رەھمەتى خۋاى لىبى) و ھاوبۇچوونەكانى، بەم ئايەتە بەلگەيان ھىناۋەتەو، لەسەر ئەوئى كە دروست نىبە پېش ھاتنى مانگەكانى ھەج ئىحرام بۇ ھەجكردن بېھستى، دەلىم: ئەگەر بوتىرى: لەم ئايەتەدا ئاماژە ھەبە لەسەر دروستى بۇچوونى زۆربەى زانايان، لەبارەى ئەوئى ئىحرام بەستىن (بۇ ھەج) پېش ھاتنى مانگەكانى ھەج دروستە، ئەوا ئەم بەلگە ھىناۋەوھەش نىزىك دەبووھە لە راستى، چونكە لەم فەرمايشتەدا: ﴿مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ بەلگە ھەبە لەسەر ئەوئى دەكرى بە ئىحرام بەستىن ھەج لە مانگەكانى ھەج و پېش مانگەكانى ھەجىش واجب بى، ئەگەرنا لەم ئايەتەدا كۆت و بەندى نەدەخرابەسەر.

﴿فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ واتە: "سەرچىيى كرددن و شەرە چەپۆك و مشتومپردا لە ھەجدا نىبە"، پىۋىستە ئىحرام بەستىن بۇ ھەج بە گەورە بگرن، بەتايىبەت ئەو ئىحرامەى لە مانگەكانى ھەجدا دەبەستىرى، پىۋىستە ئىحرامەكە پىارىون لە ھەر چىيەك كە خراب يان كەموكورت تىبىخت، لە سەرچىيى: بە جووتبوون و پىشەكىيە كرددارى و گوفتارىيەكانى، بەتايىبەت لەو كاتەى ئافرەتان ئامادەن، و لە سەرپىچى، كە: ھەموو جۆرە گوناھەكان دەگرىتەو، لەوانە قەدەغەكراۋەكانى ئىحرام، و لە مشتومر، كە برىتەبە لە دەمەتەقى و ناكۆكى و كىشمەكىش، چونكە دەبىتە ھۆى وروژاندنى خرابە و نانەوئى دوژمنايەتى.

مەبەست لە ھەجكردن: ملكەچى و خۇشكاندەن بۇ خۋاى گەورە، نىزىكبوونەوھە لە خۋاى گەورە بە ھەموو خۋاپەرستىيەكان، خۇپاكگرتن لە گوناھ و تاوانەكان، چونكە

حه ج بهمه قبولکراو ده بی، حه جی قبولکراویش ته نما پاداشتیکی ههیه ئه ویش بهههشته،
 ئەم شتانه ئەگەرچی له هه موو کات و سهرده میکدا قه دهغه بن، ئەوا له حه جدا زۆر به
 تووندتر قه دهغه ن.

چاک بزانه بهنده ته نما به خۆ دوورگرتن له گونا هکردن له خوای گهوره نزیك نایتهوه،
 تا ئەو کاتهی فه رمانه کانی خوای گهوره جیه جی ده کات، هه ر بۆیه خوای گهوره
 فه رموو به تی: ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمَهُ اللَّهُ﴾ واته: "هه ر خیریک بکه ن، ئەوا خوای
 گهوره پی ده زانی"، لیره دا ئه مرازی (من) هی ناوه بۆ جه ختکردنه وه له گشتان دن، که
 هه موو چاکه و خیر و له خوا نزیک بوونه وه دیه ک ده گریته وه، واته: خوای گهوره پی زانایه،
 ئەم هه ش ئەو په ری هاندانی تیدایه بۆ ئەنجامدانی کاری چاکه، به تاییه ت له و ناوچه پیرو ز و
 ده فیه ره قه دهغه کراوه پایه به رزانه، پیوسته به و په ری توانا وه کاری چاکه ی تیدا بکری له:
 نویژ و پروژوو و به خشین و ته و اف و خیرکردنی کرداری و گو فتاری.

دواتر خوای گهوره فه رمانی کردوو به ئاماده کردنی تیشوو بۆ ئەم سه فیه ره پیرو زه،
 ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ واته: "تیشوو و زه خیره ئاماده بکه ن، بی گومان
 چاکترین تیشوو له خواتر سانه"، تیشوو ئاماده کردن له م سه فیه ردا واته بی نیازبوون له
 به دبه یئراوان، ده ستگرتنه وه له سامان و داراییان، چ به خواستن یان به داوا کردن بۆ
 سه ره رشتنی کردن، له زیادکردنی ئەم تیشوو سه وود و یارمه تی بۆ سه فه رکارانی تیدایه،
 بهنده زۆر تر پی له پهروه ردگاری جیهانه کان نزیك ده بیته وه، مده ست له م تیشوو و
 زه خیره فه راهه م کردنی بناغه ی سه فه ره که یه: ئەوه ی له سه فه ره که یدا پیوستیه تی له گه ل
 که ل و په لی پیوست.

سه باره ت به تیشوو و زه خیره ی راسته قینه، که سوودی نه پراوه بۆ خوا وه نه که ی هه یه،
 له دو نیا و دوا پروژدا، ئەوا تیشووی له خواتر سانه که زه خیره ی گه یشتنه به مالی

همیشه بی، که بنده ده گه یه نیته کاملترین چیژ، پایه دارترین نیعمت و بهر هی نه براوه، جا نه وهی نهم تیشوه فراهوش بکات، نهوا ږووبه ږووی هه موو خراپه یه ک ده بیته وه، یوی نییه بگاته مالی پاریز کاران، نهمه ش ستایشکردنی له خواترسانه.

پاشان خوی گه وړه فهرمانی به ژیره کان کردوه له خواترس بن، فهرموویه تی: ﴿وَاتَّقُونَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ واته: نهی نهوانه ی خاوهی عقل و هوشی دره وشاوهن، به جوړیک له پهروهر دگارتان بترسن، که گه وړه تر بی له وهی که عه قلتان فهرمانی بی ده کات، فراهوشکردنی له خواترسان به لگه یه له سه ر نه زانی و بیر و بوجوونی خراپ.

(۱۹۸ - ۲۰۲) ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَافَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ﴿۱۹۸﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۹۹﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿۲۰۰﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۲۰۱﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۲۰۲﴾﴾

دوی نه وهی خوی گه وړه فهرمانی به له خواترسان کرد، نهوا ږایگه یاند: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ واته: "هیچ گوناهیکتان له سه ر نییه، له کاتی چه جکردندا خوتان له به خششه کانی پهروهر دگارتان بهر وه وړ بکه ن، به وهی کاسی بکه ن له کاتی چه ج و کاته کانی تردا، نهم کاره تان هیچ گوناهیکی تیدا نییه، نه گهر بنده له جیه جیکردنی نه رکه کانی چه ج که مته رچه م نه کات و مده به ستیشی هه ر چه ج بی،

کاسیبه کهش حدّالّ بی و بجیته پال به خششی خوی گه وره، نهک له جوار چیوهی به هروی بهنده دا بی، بهندهش له ناست هوکاردا بوهستی، فراهه مکاری هوکاره که فراهه موش بکات، چونکه نه مه خودی گوناوه.

لهم فراهه میشتهی خوی گه وره دا: ﴿فَإِذَا أَقْضَيْتُمْ مِنْ عَرَافَاتٍ فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ واته: "هر کاتیک له عره فاهات ته و او بوون و گه رانه وه، نه و ا یادی خوی گه وره بکه ن لای مه شعهری حه رام"، ناماژهی بو چنده شتیکی تی دایه: به که میان: وهستان له کیوی عه ر ه فه، شتیکی زانراوه که نه مه بنچینه به که له بنچینه کانی حه ج، گه رانه وه له عه ر ه فاهات ته لها دوا ی وهستان ده بی تی ایدا.

دو وه م: فراهه مانکردن بو نه نجامدانی یادی خوی گه وره لای مه شعهری حه رام، که بریتیه له موزده لیفه، نه مهش شتیکی زانراو بو، شهوی قوربانی له ویدا ده مینته وه، به دوا ی نویژی به یانی له موزده لیفه دا ده وه سن به دم پارانه وه له خوی گه وره، تا خو ره لائن، به هه مان شیوه نه نجامدانی واجب و سونه ته کان له ویدا ده چیته نیو جوار چیوهی نه نجامدانی یادی خوا وه.

سیه م: وهستان له موزده لیفه له دوا ی وهستان له کیوی عه ر ه فه دیت، ههروهک نه م ناماژه به ده بین له پی (ف) و ریزه بنده که دا.

جواره م و پینجه م: هر به کیک له عه ر ه فاهات و موزده لیفه له دروشه کانی حه جن، مه به ست لیان نه نجامدان و ده ر خستیا نه.

شه شه م: موزده لیفه له ناوچه ی حه ره مه، ههروهک "لهم نایه ته پیروژه دا" به حه رام کۆت و به ندکراوه.

حه وه تم: عه ر ه فه له ده وه سنووری که عبه ی پیروژه، ههروهک نه م مانایه له ناوه رۆکی کۆت و به ندکردن (موزده لیفه) ده خو ینریته وه.

﴿وَأَذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ﴾ واته: یادی خوای پایه‌برز بکه‌نه‌وه، ههروهك چون خوای گه‌وره نیعمه‌تی رینویی له‌گه‌لدا کردن، نه‌گه‌رچی بیشتی له‌گومرایان بوون، ههروهك چون ئیوهی فیری شتاییك کرد، که بیشتی نه‌تاندەزانی، ئەمه یه‌کیکه له‌گه‌وره‌ترین نه‌و به‌هره و نیعمه‌تانه‌ی که ییوسته له‌به‌رامبه‌ریدا سوپاسگوزار بن، به‌وهی به‌دل و زمان یادی په‌روه‌دگار بکه‌ن.

﴿ثُمَّ أَفِضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ واته: خه‌لکی له‌موزده‌لیفه له‌کوی دابه‌زین و گه‌رانه‌وه، نه‌وا ئیوه‌ش له‌ویوه دابه‌زن و بگه‌رینه‌وه، هه‌ر له‌وه‌ته‌ی سه‌رده‌می ئیپراهیم (سلأوی خوای لیی) "چون بووه" تا ئیستا، مه‌به‌ست له‌م دابه‌زین و گه‌رانه‌وه لای نه‌وان زانراو بوو، که بریتی بوو له: به‌ردبارانکردنی شه‌یتانه‌کان، سه‌ربرینی نازه‌لی قوربانی، ته‌واف و مانه‌وه له (مینا) له‌شه‌وانی قوربانیدا (لیالی التشریق) و ته‌واوکردنی په‌رسته‌کانی دیکه.

له‌به‌ر نه‌وهی ئەم دابه‌زین و گه‌رانه‌وه‌یه (الإفاضة) مه‌به‌ستی نه‌نجامدانی نه‌و په‌رسته‌شانه بوو که باسکران، نه‌وا خوای گه‌وره فه‌رمانی کردووه، به‌وهی کاتیك له‌و په‌رسته‌شانه ته‌واو ده‌بین نه‌وا داوای لیخوشبوون بکه‌ین و زور یادی بکه‌ینه‌وه، ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واته: داوای لیخوشبوون له‌خوای گه‌وره بکه‌ن، بی‌گومان خوا لیخوشبوو و میه‌ره‌بانه، داوای لیخوشبوون بوو نه‌و که موکورتیانه‌یه که له‌بهنده‌وه پرویانداوه، له‌کاتی نه‌نجامدانی خواپه‌رستی و که‌مه‌ترخه‌م بوون تیاندان. خوای پایه‌برز باسی سوپاسگوزاربوونی کردووه بوو خوای مه‌زن، له‌سه‌ر نه‌و به‌خششانه‌ی له‌گه‌ل بهنده‌ی کردووه بوو سه‌رخستنی له‌نه‌نجامدانی ئەم خواپه‌رستیه مه‌زنه و به‌هره گه‌وره‌یه.

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ واته: کاتیك نه‌رکه‌کانی حه‌ج کردنتان به‌جیگه‌یاند، نه‌وا یادی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه، وهك چون

يادى باو و بايرانتان دەكەن يان زياترىش"، ئا بەم شىۋەيە پىۋىستە لەسەر بەندە، ھەر كاتىك لە ئەنجامدانى خواپەرستىيەك تەواو بوو، داواي لىخۇشبوون لە خواي گەورە بىكات، لەسەر ئەو كەموكورتىنەي كە ھەيوو، سوپاسگوزارىش بى لەسەر ئەوئەي كە سەرىخستووہ بۇ بەجىگەياندىنى خواپەرستىيەكە، نەك وەك ئەو كەسەي پىي واپە كە خواپەرستىيەكەي بە كاملى ئەنجامداوہ، بەمەش ناز و منەت لەسەر پەرورەدگار بىكات، پىگە و پلەيەكى بەرز بۇ خۇي دابنىت، ئا ئەم كەسە شايستەي رىق لىبوونەوہيە، شىاوي ئەوہيە كەردەوہكەي رەت بىكرىتەوہ، ھەرەك چۇن بەندە سەرەتا كە داواي لىخۇشبوونى كەردبوو و سوپاسگوزاربوو شايستەي ئەوہيە كەردەوہكانى قبول بىكرى و سەرىخى بۇ بەجىگەياندىنى كارى چاكەي دىكە.

دواتر خواي پايەبلىند ھەوالى داوہ لەبارەي بارودۇخى بەدەيھىنراوان، رايگەياندووہ ھەمووان رووي داواكارىيەكەيان لە خوايە، ھەر داواش لەو دەكەن تا ئەو شتەي زىيانىن پىدەگەينى لەسەريان لابدات، بەلام مەبەستى ئەم بەدەيھىنراوانە جىاوازە، ﴿فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا﴾ واتە: كەسانىك لە خەلكى ھەن، دەلىن: پەرورەدگارمان، لە دونيادا پىمان بىەخشە، "ھەز و نارەزووہ كاغان ھىنەجى، كەچى ئەو كەسانە ﴿وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ﴾ لە دوارۇزدا ھىچ چاكەيەكيان بۇ نىيە، چونكە دوارۇزى فەرامۇشكردووہ، تەھا ھىوا و ئاواتى دونيايە، ﴿وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ﴿٢٠١﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ كەسانىكىش لە خەلكى ھەن لە خواي مەزن دەپارىنەوہ "و دەلىن: پەرورەدگارمان؛ لە دونيا و دوارۇزدا چاكەمان پىبەخشە، لە ئاگرى دوزەخىش بىنپارىزە، ئا ئەوانە لە بەشىكى ئەو كار و كەردەوانەي كەردوووانە بەھرەوەر دەبن، و خواي

گەورە لېرسىنەۋەى خىرايە"، داۋا لە خۋاى پاىەدار دەكەن بۇ ئەۋەى بەرژەۋەندى دۇنيا و دۋارۋۇزىان بۇ دابىن بىكات، ھەر يەككە لەم دوو كۆمەلە خەلگە بەشېكىان ھەبە لە كاروكردهۋەكانيان، بەببى ئەو كرددار و ھەول و نىزانەيان خۋاى پاىەدار پاداشت و سزايان دەدانەۋە، ئەمە پاداشتىكە كە لە نىۋان داد و بەخششى خوادايە، كە شايستەى ئەۋەبە كاملتىرىن سوپاس بۇ خۋاى گەورە لەسەر ئەمە بىكرى.

لەم ئايەتەدا بەلگە ھەبە لەسەر ئەۋەى، كە خۋاى گەورە پارانەۋەى گشت نزاكارىك گىرا دەكات، ئەگەر موسلمان يان كافر ياخود سەرىچىكار بى، بەلام قىبۇلۋونى نزاى نزاكار ماناى ئەۋە نىبە، كە ئەو كەسە لای خۋاى گەورە خۇشەۋىستە و لى نزاىكە، جگە لەو نزاكارە نەبى كە نزاكەى بۇ دۋارۋۇز و بە مەبەستى بەجىگەياندى نەركەكانى ئاينە.

چاكە و خۇشى دۇنيا كە بەندە دەبەۋى، ھەموو ئەو شتانه دەگرىتەۋە كە لای بەندە چاكە، لە رزق و رۇزبەكى فراوان و حەلال، ھاۋزىنىكى چاك، رۇلەيەك كە ماىبەى ئاسودەبى دەروون و رۇشناىى چاوان بى، زانستىكى بە سوود و كردهۋەى چاك، ھاۋشۋەى ئەمانە لە داۋاكارى خۇشەۋىست و رېپىندراۋ.

چاكەى دۋارۋۇز برىتبىە لە سەلامەت بوون لە سزاكانى ناو گۆر، ۋەستان لە گۆرەپانى دۋارۋۇزدا، ئاگرى دۇزەخ، بەدەستەينانى رەزامەندى خوا، بەدەستەينانى خۇشەۋىبەكانى بەھەشتى تا ھەتايى، نزاىكەۋون لە پەرۋەردىگارى مېھرەبان، بەمەش ئەم نزاىە كۆكەرەۋە و كاملتىرىن نزاىە، شايستەى پىشخستەنە بەسەر نزاكانى تردا، ھەر بۇبە پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لېبى) زۇر بەم نزاىە دەپارايەۋە و ھانى موسلمانانى دەدا تا نزاى پىكەن.

﴿۲۰۳﴾ **وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿۲۰۳﴾**

﴿وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ واته: "یادی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه له چند پوژانیکه دیاریکراودا"، خوای پایه‌دار فه‌رمانی کردوه، له چند پوژیکه دیاریکراودا یادی نهو بگریته‌وه، که بریتین له پوژانی قوربانی (ایام التشریق)، که سی پوژی دوا‌ی جه‌زی قوربان ده‌گریته‌وه، نه‌مه‌ش له‌بهر تایه‌تمه‌ندی و گه‌وره‌یی نهو پوژانه، هه‌روه‌ها له‌بهر نه‌وه‌ی هه‌موو په‌رسته‌شکانی دیکه له‌وه‌سی پوژهدا نه‌نجام ده‌درین، و خه‌لکیش له‌م پوژانه‌دا میوانی خوان، بویه خوای مه‌زن به پوژوو‌بوونی له‌م پوژانه‌دا حه‌رام کردوه، یادی خوا کردن له‌م پوژانه‌دا تایه‌تمه‌ندی‌ه‌کی جیاواز له پوژانی تری هه‌یه، هه‌ر بویه بیغه‌مبه‌ری خوای (درود و سلّوی خوای لیبی) فه‌رموویه‌تی: ((ایام التشریق، ایام اکل و شرب، و ذکر الله)) واته: پوژانی قوربانی (ایام التشریق) پوژانی خواردن و خواردنه‌وه و یادی خوا‌کردنه.

یادی خوا هه‌موو نهو زیکرانه‌ش ده‌گریته‌وه که نه‌نجام ده‌درین له کاتی به‌رد بارانکردنی شه‌بتانه‌کان، زیکری کاتی قوربانیکردن، زیکری دوا‌ی نویژه واجبه‌کان، ته‌نانه‌ت هه‌ندیک له زانایان وتویانه: ته‌کبیر لی‌دان به په‌هایی له‌م سی پوژانه‌دا سونه‌ته، وه‌ک ده‌یه‌کانی حاجیان، نه‌م بوجوونه‌ش زور دوور نییه له راستیه‌وه.

﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ﴾ واته: "نه‌وه‌ی له‌م دوو پوژهدا" زوو له (مینا) ده‌ریچی بيش هه‌لاتنی خواری پوژی دووه‌م ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ﴾ "نه‌وا هیچ گونا‌ه‌یکی

لهسه ر نییه، ئه وهش که خوئی دواجات" به وهی شهوی سییه میش لهوی بعینته وه و له به یانیه وه رژی دواتر دست بکات به به ردبارانکردنی شیتان ﴿فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ﴾ "ئهوا هیچ گوناهیگی لهسه ر نییه"، ئه مه ئاسانکاری و سوکاریه که خوی گه وره بو به نده کانی دویکات، له وهی هه ر دوو ئه م کارهی ئه وانی به رییدراو دناوه، به لام ههروهك زانراوه له گه ل' ئه وهی هه ر دوو کاره که رییدراون، ئهوا خو دواخستن چاکتره، چونکه خواپه رستییه کی زیاتره.

له به ر ئه وهی ره تکرده وهی گونا ه و سه غله تی له و دوو کار و ریوشوینهی باسکران، وای لیده خوینرته وه که هه موو ریوشوین و کاره کانی دیکه ش گونا ه و سه غله تیان تیدا نییه، له دهرئه نجامدا سه غله تی و گونا ه ره تکراره ته وه ته ها لهسه ر ئه و که سه ی که زووتر (مینا) جیده هیلی، یان ئه وهی خوئی دوا ده خات، بویه خوی گه وره به م فه رمایشته کۆت و به ندی کردووه: ﴿لَمَنْ اتَّقَى﴾ واته: "گونا ه و سه غله تی بو که سیك نییه" که له هه موو کاروبار و بارودوخه کانی چه جدا له خواترساو بووی، جا ئه وهی له هه موو شتی کدا له خوی گه وره ترسای، ئهوا ئه و که سه له هه موو شتی کدا دووره له سه غله تی و گونا هباری، هه ر که سیکیش له شتی کدا له خوی گه وره ترسای و له شتی کی تر دا لی نه ترسای، ئهوا سزا له ره گه زی کاری خوئی وه رده گریته وه.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ "له خوی گه وره بترسن" به جیه جیکردنی فه رمانه کانی و خو دوورگرتن له ریگری و قه ده غه کانی، ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ "چاک بزائن هه ر بو لای خوی بالاده ست ده گه رینه وه"، ئه و کات به پیی کار و کرده وه کانتان پاداشت و سزاتان ده داته وه، جا ئه وهی له خوی گه وره بترسی، ئهوا پاداشتی پاریزکارییه کی لای خوا ده سته که وی، ئه وهش که له خوانه ترسی، ئهوا تووندترین سزای ده دات، جا زانیی

ئه‌وه‌ی پاداشت و سزا هه‌یه، به‌کیکه له‌گه‌وره‌ترین پالنه‌ره‌کانی له‌خواترسان، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره هانی داوه بۆ زانیی ئه‌و شته‌ی که پاداشت و سزای له‌سه‌ر هه‌یه.

(۲۰۴ - ۲۰۶) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ ﴿۲۰۴﴾ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ﴿۲۰۵﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبِهِ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿۲۰۶﴾

کاتیکی خوای پایه‌به‌رز فه‌رمانی کرد به‌وه‌ی که زۆر یادی بکری، به‌تایبه‌ت له‌کاته چاکه‌کاندا، که سه‌رتاپای خیر و به‌رزه‌وه‌ندی و چاکه‌یه، ئه‌وا خوای گه‌وره هه‌والی داوه له‌باره‌ی بارودۆخی ئه‌و که‌سه‌ی به‌ زمان شتیکی ده‌لیت، که‌چی بیچه‌وانه‌ی کرده‌وه‌کانیه‌تی، جا قسه یان ئه‌وه‌تا مرۆف به‌رز ده‌کاته‌وه، یاخو نزمی ده‌کاته‌وه، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ واته: "که‌سانیک هه‌ن قسه‌کانیان بۆ تو سه‌رنج‌راکیشن له‌باره‌ی ژبانی دونه‌واوه" قسه‌کانیان زۆر سه‌رنج‌راکیشن بۆ بیسه‌ر، هه‌ر که قسه ده‌کات، ئه‌وا مرۆف وا هه‌ست ده‌کات قسه‌یه‌کی سوودبه‌خش ده‌کات "له‌باره‌ی ژبانی دونه‌واوه"، جا ئه‌و که‌سه‌گه‌واهیش ده‌هینتیه‌وه له‌سه‌ر ئه‌و قسه‌یه‌ی ده‌یکات: ﴿وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ به‌وه‌ی ئه‌و که‌سه ده‌لیت: خوای گه‌وره شایه‌ت و گه‌واهیده‌ره له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی دلی کۆک و ته‌بایه له‌گه‌ل ئه‌و قسه‌یه‌ی که کردوویه‌تی، له‌کاتیکیدا وانیه و درۆ ده‌کات، چونکه قسه‌که‌ی بیچه‌وانه‌ی کرده‌وه‌که‌یه‌تی.

خۆ ئه‌گه‌ر راستگۆبایه، ئه‌وا قسه و کرداری به‌ک ده‌بوو، هه‌روه‌ک چۆن ده‌بینین باوه‌ردار که دووروو نییه قسه و گوفتاری به‌که، جا له‌به‌ر ئه‌مه خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:

﴿وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ واته: نهگهر ناکوکیوویت لهگه لیدا، نهوا دهینی زور ده مارگیر و سرسهخت و دژومنکاره، لهمهوه جهندين سيفه تی خرابی دیکه ی نهویشته بو دهرده کهوی، رهوشتی وهک باوهپرداران نییه که ناسانکاریان کردوته بیرویی خویمان، ملکه چیان کردوته نرکیان، لیورده ییان کردوته خهسلت و تابهقه ندیان.

﴿وَإِذَا تَوَلَّى﴾ نهو کهسه کاتیک لای توپه و سرسامیت به قسه کانی "کاتیک پشتی هه لکرد" ﴿سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا﴾ واته: تیده کوشی بو نه نجامدانی گوناها و تاوانکاری، نه مهش بریتیه له خرابکاری و گهنده لکردنی زهوی، ﴿وَيَهْلِكَ الْحَرثُ وَالنَّسْلُ﴾ بهم هویه "هه لستیت به تیگدانی" کشتو کال و بهروبووم و نازهل و مالآت، که به فیروده چن و کهم دهنه وه، بی فیر و بهره کهت دهن، نه مهش به هوی گوناها و تاوانکاری.

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسَادَةَ﴾ "خوای گه وره خراپه و گهنده لی خوشناوی"، جا مادهم گهنده لی و خراپه کاری خوشناوی، نهوا نه و بهری رق و خه شتی هه یه به رامبه ر به بنده ی خراپه کار و گهنده ل، نه گهرچی نهو بنده گهنده له به زمان قسه ی چاک بکات. لهم نایه ته به لگه هه یه له سه ر نه وه ی، نهو قسانه ی که که سه کان ده یکن، به لگه نین له سه ر راستگویی و درو زنی و چاک یان خراپه وونی که سه که، تا نهو کاته ی کرده وه یه ک نه کات که سه لینه ری قسه که ی ده ی، نهو کاته کرده وه که پاکانه ی بو ده کات، بیوسته که سانی گه و اهیده ر بارودوخیان تا قی بکریته وه، به لیکو لینه وه له کرده وه کانیا ن راستخواز و پوجه لخواز له یه کتر جیا بکریته وه، ده ی رامینین له نیشانه و هاوبه لگه ی بارودوخیان، بیوسته فربو نه درین به هه لحه له تاندن و پاکانه کردنی نه م دوور و وانه بو خویمان.

دواتر په‌روه‌ردگار باسی ئه‌وه‌ی کردوو‌ه که ئه‌م خراپ‌خوازه، زه‌وی گه‌نده‌ل کردوو‌ه به‌ سه‌ری‌چیکردن له‌ فه‌رمانه‌کانی خوا، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ﴾ کاتیک "پیی وترا: له‌خوابترسه"، کاتیک فه‌رمانی پیده‌کری به‌ پارێزکاری و له‌خواترسان، ئه‌وا لوتبه‌رزی و له‌خۆبایی بوون ده‌نویی، ﴿أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ﴾ ئه‌وا "به‌لکو لوتبه‌رزی ده‌نویی" به‌ تاوانکردنیه‌وه "هه‌م کار و کرده‌وه‌ی خراب و گوناهاکاری ئه‌نجام ده‌ده‌ن، له‌ هه‌مان کاتدا لوتبه‌رزی ده‌نویین به‌رامبه‌ر ئامۆژگاریکاران.

﴿فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ﴾ "دۆزه‌خ به‌سه‌ بو‌ ئه‌و گوناهاکاره"، که مالی سه‌ری‌چیکاران و لوتبه‌رزانه، ﴿وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ "بی‌گومان ئه‌مه‌ جیگه‌یه‌کی زۆر ناخۆشه"، ئه‌م ماله‌ و شوینه‌ سزایه‌کی به‌رده‌وامه، هه‌رگیز ناپه‌چری و کۆتایی نایه‌ت، هاوتایه‌ له‌گه‌ل بی ئومیدی‌یه‌کی به‌رده‌وام، ئه‌و دوورپووانه‌ هه‌رگیز سزایان له‌سه‌ر سووک ناکری، ئومیدی ئه‌وه‌شیان نییه‌ پاداشت‌گیان ده‌ستکه‌وی، ئه‌مه‌ش وه‌ک سزایه‌ک بو‌ گوناهاکانیان و قه‌ره‌بووی کرده‌وه‌کانیان، جا په‌نا به‌ خوای گه‌وره‌ له‌ باوردۆخیان.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾

﴿٢٠٧﴾

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ واته: "که‌سانیک هه‌ن له‌ خه‌لک که‌ گیانی خۆیان له‌ پیناوی په‌زنامه‌ندی خوا فرۆشتوو، خوای گه‌وره‌ به‌سۆز و میه‌ره‌بانه‌ به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانی"، ئه‌وانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ن که‌ خۆیان فرۆشتوو و گیانیان به‌ختکردوو، له‌ پیناوی به‌ده‌سته‌ینانی په‌زنامه‌ندی و پاداشتی خوا، ئه‌وانه‌ خۆیان به‌ختکردوو له‌ پیناوی نرخیکری پر و ته‌واوی خوای میه‌ره‌بان به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانی، که‌ هه‌ر

له ره‌جهت و میهره‌بانی خواوه‌یه به‌نده‌کانی سه‌رخستوه بو ئهم گیان به‌ختکردنه، خوای گه‌وره به‌لینی داوه یاداشتی نه‌وان به‌جیگه‌یه‌نی، هه‌روه‌ک خوای مه‌زن فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ ته‌وبه: ۱۱۱. واته: "بی گومان خوای گه‌وره گیان و سامانی باوه‌ردارانی کړیووه، له به‌رامه‌ر نه‌وه‌ی که به‌هه‌شتیان بیده‌دات"، تا کۆتایی ئایه‌ته‌که. له‌م ئایه‌ته‌دا خوای گه‌وره رایگه‌یاندوووه، که باوه‌رداران گیانی خوایان به‌خوا فرۆشتوه و به‌ختکردوه، په‌روه‌ردگار هه‌والی داوه له‌باره‌ی میهره‌بانی خوای که داخوای نه‌وان به‌جیده‌گه‌یه‌نی، له به‌رامه‌ر به‌ختکردنی نه‌وه‌ی لایان که خوۆشه‌ویسته، په‌رسپار مه‌که ده‌ریاره‌ی نه‌و به‌خششانه‌ی که بییان دده‌ری دوا‌ی نه‌م خوۆبه‌ختکردنه، له‌گه‌ل نه‌و سه‌رکه‌وتن و ریز لینه‌ی که به‌ده‌ستی ده‌خه‌ن.

(۲۰۸، ۲۰۹) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ ﴿۲۰۸﴾ ﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ﴿۲۰۹﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً﴾ واته: "ئه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، هه‌موو یاساکانی ئیسلام به‌تیکرای قبول بکه‌ن" تیکرای ریسا و یاساکانی ئاین به‌یه‌که‌وه قبول بکه‌ن، هه‌چ به‌ش و لقیکی فه‌رامۆش مه‌که‌ن، نه‌که‌ن بینه یه‌کیک له‌و که‌سانه‌ی که هه‌ز و ئاره‌زوویان کردۆته خوای خوایان، به‌وه‌ی هه‌ر که یاسایه‌کی شه‌رع له‌گه‌ل ئاره‌زووه‌که‌ی گونجا، نه‌وا جیه‌جیه‌ی بکات، کاتیگیش بیچه‌وانه‌ی هه‌ز و ئاره‌زووه‌که‌ی بوو، نه‌وا فه‌رامۆشی بکات، به‌لکو بیویسته هه‌ز و ئاره‌زووی نه‌و ملکه‌چ و شوینکه‌وتووی ئاینی ئیسلام بی، هه‌رچی کاری چاکه و له‌توانایدا‌یه بیویسته نه‌نجامی

بدات، نه‌وش که له ناستیدا ده‌سته‌وه‌سانه ده‌بی پابه‌ند بی پییه‌وه و نیازی نه‌وهی هه‌بی که بی‌کات، به‌مه‌ش به‌یی نیازه‌که‌ی پاداشتی وهرده‌گریته‌وه.

جا له‌به‌ر نه‌وهی ملکه‌چبوون بو تیکرای یاساکانی ئیسلام، نایه‌ته‌بوون و وینا نا‌کری، ته‌ها به سه‌ریچی کردنی ریگاکانی شه‌یتان نه‌بی، بویه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ واته: "شوین هه‌نگاوه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ون" به ته‌نجامدانی گونا‌ه و تاوان و سه‌ریچی‌کردنی خوای گه‌وره، ﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ واته: "بی گومان شه‌یتان دوژمنی روون و ئاشکراتانه"، دوژمنی ئاشکراش ته‌ها فه‌رمان به خراپه و کاری به‌د و نه‌و شتانه ده‌کات، که زیانی بو‌تان تیدایه.

جا له‌به‌ر نه‌وهی به‌نده که‌موکورتی و خلیسکانی هه‌ر تووش ده‌بی، نه‌وا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ واته: "ئه‌گه‌ر تووشی هه‌له و خلیسکان هاتن دوا‌ی نه‌وهی به‌لگه‌ی رزشتان بو هاتووه"، زانست و دل‌نیایی ته‌واوتان هه‌یه، ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: "چاک بزانی خوای گه‌وره بال‌آده‌ست و دانایه".

ئه‌مه هه‌ره‌شه‌یه‌کی تووند و ترساندن تیدایه، که مایه‌ی ازه‌ینانه له‌و شتانه‌ی که ده‌بنه هژی خلیسکان و که‌موکورتی به‌نده، بی گومان خوای گه‌وره زال و دانایه، کاتی‌ک به‌نده سه‌ریچی ده‌کات، نه‌وا خوای گه‌وره به هیز و توانای خزی به‌سه‌ریدا زال و به‌یی دانایی خویشی سزای ده‌دات، چونکه له دانایی و حکمه‌تی خواوه‌یه که سه‌ریچی‌کار و تاوان‌کاران سزا بدات.

(۲۱۰) ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ (۲۱۰)

ئهم ئایه‌ته هه‌ره‌شه و ترساندنیکى تووندى تىدايه، که به‌هۆیه‌وه دله‌کان تووشى داکه‌وتن و داته‌پین ده‌بن، خوای پایه‌برز فه‌رموویه‌تی: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ واته: ئایا ئه‌وانه‌ی هه‌رده‌م تیده‌کۆشن بۆ بلاو‌کردنه‌وه‌ی خراپه‌کارى له زه‌ويدا، هه‌میشه شوین هه‌نگاوه‌کانى شه‌یتان ده‌که‌ون، فه‌رمانه‌کانى خوا فه‌رامۆش ده‌که‌ن تا رۆژى پاداشت و سزا وه‌رگرته‌وه له‌سه‌ر کار و کرده‌وه‌کان، "ته‌ئها چاوه‌رپى هاتى" ئه‌و رۆژه "ده‌که‌ن"، که پرپه‌تی له ناخۆشى و ته‌نگۆچه‌له‌مه و نه‌هامه‌تى، که دلى سته‌مکار و زۆرداران به‌هۆیه‌وه له‌رز ده‌یگرى، سزای تووندى گه‌نده‌لکار و خراپه‌کاران ده‌داته‌وه، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره ئاسمانه‌کان و زه‌وى ده‌پچینه‌وه، هه‌ساره‌کان په‌رش و بلاو ده‌کات، خۆر و مانگ ده‌پچینه‌وه، فره‌شته به‌رپزه‌کان داده‌بن و ده‌ورى به‌ده‌به‌نراوان ده‌ده‌ن، خوای پاک و به‌رزیش داده‌به‌زى: ﴿فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ "خوای گه‌وره بى له نيو سيبه‌رى په‌له هه‌ورد" و فره‌شته‌کانیش به‌هه‌مان شيوه، ئه‌و کاته هه‌موو شتيك برابه‌وه و کاروباره‌کان ته‌ئها بۆ لای خوا ده‌گه‌رپنه‌وه" تا به دادگه‌رانه داوه‌رى له نيو به‌نده‌کانیدا بکات، ئه‌و کاته ته‌رازوو و پيوه‌ره‌کان داده‌نرين، تو‌ماره‌کان بلاو ده‌کرينه‌وه، رووخسارى به‌خته‌وه‌ران ده‌گه‌شینه‌وه، رووخسارى به‌دبه‌ختانیش ره‌ش هه‌لده‌گه‌رى، چاکه‌کاران له خراپه‌کاران جیا ده‌کرينه‌وه،

() نهم شیوازی هاتنه به‌یى پروانگه‌ی بى باوه‌رانه. بى گومان خوا زاناره. (وه‌رگير).

هەر که سیک به‌پیی کرده‌وه‌کانی پاداشت و سزا و ه‌رده‌گریته‌وه، ئا لی‌ره‌دا سته‌مکار په‌نج‌هی به‌شیمانی ده‌گه‌زی، دوای نه‌وه‌ی راستی نه‌و بارودۆخه ده‌زانی که تیی‌دایه.

ئهم ئایه‌تانه و هاوشیوه‌کانی به‌لگه‌ی پالپشتیکارن له مه‌زه‌هب (پاره‌وه‌ی ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه، ئه‌وانه‌ی که سیفته‌ه خواستییه‌کان (الصفات الاختیاریه) بۆ خوای گه‌وره داده‌نین، وه‌ک: (الإستواء) و هاتن و دابه‌زین، هاوشیوه‌ی ئه‌مانه نه‌و سیفته‌ه خه‌به‌ریانه‌ی خوای گه‌وره له‌باره‌ی خۆبه‌وه رایگه‌یانندوووه، یان په‌یامبه‌ری خوای (درود و سلّاوی خوای لی‌یی) هه‌والی لی‌داوه، جا ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه‌ت ئهم سیفته‌تانه بۆ خوای گه‌وره ده‌چه‌سپینن، به‌وشیوه‌یه‌ی شایسته‌ی شکۆ و مه‌زنایه‌تی خوای گه‌وره‌یه، به‌بی و یچواندن و شیواندن و په‌کخستن، به‌یچه‌وانه‌ی سیفته‌ه په‌کخه‌ره‌کان به‌هه‌موو ناقمه‌ه جیاوازه‌کانیان: له‌جه‌همی و موخته‌زیله و ئه‌شعه‌ری و هاوشیوه‌کانیان، ئه‌وانه‌ی که ئهم سیفته‌تانه ر‌هت ده‌که‌ته‌وه، له‌ پیناوه ئه‌مه‌دا ئهم ئایه‌تانه لی‌کدانه‌وه‌ی تر (تأئویل)ی بۆ ده‌که‌ن، که خوای گه‌وره هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر ئهم لی‌کدانه‌وانه‌ی ئه‌وان دانه‌به‌زاندوووه، به‌لکو حه‌قیقه‌تی ئهم لی‌کدانه‌وه (ته‌ئویلانه) تو‌انج‌دانه له‌ روونکردنه‌وه‌ی خوا و روونکردنه‌وه‌ی یغه‌مبه‌ری خوای (درود و سلّاوی خوای لی‌یی)، هه‌روه‌ها وا گومان بردن که بۆچوونی ئهم ته‌ئویلکارانه ر‌ینیشانده‌ره له‌م بابه‌ته‌دا به‌هه‌مان شیوه تو‌انج‌دانه له‌ روونکردنه‌وه‌ی خوا و یغه‌مبه‌ره‌که‌ی (درود و سلّاوی خوای لی‌یی)، ئه‌و ته‌ئویلکارانه نه‌ به‌لگه‌یه‌کی نه‌قلی و نه هیچ به‌لگه‌یه‌کی عه‌قلیان پییه^(١).

(١) له‌ کتبی (التجسیم و المعجیمة) که دانراوی به‌رپز (عبدولفه‌تاح صالح قدیش یافعی) ه‌ سه‌لانددویه‌تی، که به‌شیک له‌ پی‌شینه‌ه چاکه‌کان ته‌ئویلیان کردوووه، ته‌نانه‌ت خودی پی‌شه‌وا نه‌جه‌د (په‌جه‌تی خوای لی‌یی) ته‌ئویلی کردوووه بۆ به‌شیک له‌ ده‌قه‌کان. جا نه‌وه‌ی من ده‌مه‌وی لی‌ره‌دا ناماژه‌ی پی‌که‌م نه‌وه‌یه که نه‌و ناقمانه‌ی نووسه‌ر باسی کردوون به‌تایه‌ت ئه‌شعه‌رییه‌کان، ناکری به‌ گومرا دابترین له‌کاتی‌کدا مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی ئه‌وان له‌م لی‌کدانه‌وانه‌دا به‌رگری بووه‌ر له‌ بیروباوه‌ری نیسلامی و به‌ پاك و به‌رز ر‌اگرتی خوای پاك و بی‌هاوتا بووه له

سەبارەت بە بەلگەى نەقلی (خەبەرى)، ئەوا دانیا ناو بەوہى کہ ئەو دەقانى لہ قورئانى بەرز و سوننەتى بەپیزدا ھاتوون، ئەوا بە پرووکەش یان بە راشکاوانە پالپشتی لہ مەزھەبى ئەھلى سوننە و جەماعە دەکەن، جا بۇ ئەوہى پالپشتى مەزھەبى پوجى خۇیان بى بکەن، ئەوا بیویستی بەوہیہ کہ ئەم دەقانى لہ مانای پرووکەش لابدەن و زیاد و کەمى تیدا بکەن، ئینجا ھەر وەك دەبینن کہ سیک بەمە رازى نابى کہ بە ئەندازەى گەردیلە بەک ئیمانى لہ دلدا بى.

سەبارەت بە بەلگەى عەقلی، ئەوا ھىچ شتیک لہ عەقلدا نییە کہ بوونى ئەم سىفەتەنە رەت بکاتەوہ، بەلکو عەقل نامازە دەکات بەوہى کہ بکەر کاملترە لہوہى ناتوانى کار و کردەوہ ئەنجام بدات، کردەوہى خوای گەورە پەبوہستە بە خودى خۇبەوہ، پەبوہستبوونى کردەوہ کانیشى بە بەدییەنراوانیەوہ کاملیہ، ئەگەر وا گومان بەن کہ چەسپاندنى ئەم سىفەتەنە بەلگەىہ لەسەر ویچواندنى خوای بە بەدییەنراوای، ئەوا پیمان دەوترى: قسە کردن لەسەر سىفەتەکانى خوای گەورە، قسە کردنى بەدوادا دیت لەبارەى خودى خوای گەورە، ھەر وەك چۆن خودى خوای گەورە ھاوشیوہى خودى شتەکانى تر نییە، ئەوا خوای گەورە خواوہنى سىفەتى وایە کہ سىفەتى ھاوشیوہى نییە، بەمەش سىفەتەکانى

ویچواندن بە بەدییەنراوان، ئەو وەك نامانجیان پەكجستنى سىفەتەکانى خوای گەورە بى، تەننەت زۆر بەى پیشینە چاکەکان ریبازى (راسپاردن: تفویض) بیان گرتبوو بەر، وەك پیشەوا مالیک (رەحمتى خوای لیى)، بەلام ئەوہى جئى سەرنجە ئەوہیہ کہ (راسپاردن: تفویض) ھەر چەندە سەلامەتترین ریگەبە بۇ مامەلە کردن لەگەل دەقەکانى تاییەت بە سىفەتە جوان و بەرزەکانى خوا، ئەوا لہ ھەمان کاتدا بە راي بەشیک لہ زانایان بریتیہ لہ ریگەبەکی لیكدانەوہ (تەئویلیک) — کورتەر (مجممل)، چونکہ مانای تەئویل بریتیہ لہ لادان لہ مانای بەکەمى وشە، (راسپاردن: تفویض) — یش بریتیہ لہ خو لادانى لہ دانانى مانایەك بۇ ئەم چەمکانە، بەمەش (راسپاردن: تفویض) دەبیئە تەئویلیکی کورتەر، ئەو تەئویلەش کہ نەشەرى و ماتورییدیەکان دەیکەن بریتیہ لہ لیكدانەوہیەکی دریزپر (تاویل مفصل)، ھەر چەندە لہ کۆتا کتیبى دا کہ (الإبانة عن أصول الدیانة) — ییشەوا نەشەرى (رەحمتى خوای لیى) ریبازى (راسپاردن: تفویض) — پەسەند کردوہ. (وەرگىپ).

خوای گەورە ملکہ چى خودى خوای گەورەن، ھەرۈەك چۆن سىفەتى بەدپھىنراوانى
ملکہ چى خودەکانیان، بۇبە ھىچ شتېك لە چەسپاندنى ئەم سىفەتەنەى خوای مەزندا نىبە،
کہ بەھىچ شىۋەيەك وىچواندن بخوازى.

ھەرۈەھا بەو کہسانە دەوترى کہ ھەندىك لە سىفەتەکانى خويان چەسپاندوۋە،
ھەندىكىشان رەتکر دۆتەۋە، يان تەھا ناۋەکانى خوای گەورەيان چەسپاندوۋە بەي
سىفەتەکانى خوا: يان دەي ھەموو سىفەت و ناۋەکانى خوای گەورە بچەسپىنى، کہ خوای
گەورە بۇ خۇى چەسپاندوۋە، و يىغەمبەرى خوای (درود و سلاوى خوای لىي) بۇى
چەسپاندوۋە، ياخود دەي ھەموو ناو و سىفەتەکانى خوای گەورە رەت بکەيتەۋە، بەمەش
نکۆلى دەکەيت لە پەرۋەردگارى جىھانيان، سەبارەت بەۋەى کہ ھەندىك لە ناو و
سىفەتەکانى خوا دەچەسپىنى و ھەندىكى تر رەت دەکاتەۋە، ئەمە دەيتە ھۇى تىگگىران،
جا لەو کاتەدا دەي جىوازى بکەيت لە نيوان ئەۋەى چەسپاندوۋتە و ئەۋەش کہ رەتت
کردۆتەۋە، کہ چى ھەرگىز رېگەيەك نادۆزىتەۋە بۇ پاساۋدان بەم جىكارىيە، خۇ ئەگەر
بلىي ئەو ناو و سىفەتەنەى خوای گەورە بۇ خۇى چەسپاندوۋە ھىچ وىچواندىك
ناخوازى، ئەۋا ئەھلى سوننە پىت دەلىت: چەسپاندنى ئەو ناو و سىفەتەنەى خوا، کہ تۇ
رەتکر دۆتەۋە ھىچ وىچواندىك ناخوازى، خۇ ئەگەر بلىي: لەو ناو و سىفەتەنەى
رەتکر دوۋنەتەۋە جگە لە وىچواندن ھىچى تر تىناگەم، ئەۋا رەتکەرەۋانى سىفەتەکانى خوا
بەھەمان شىۋە پىت دەلین: ئىمەش لەو ناو و سىفەتەنەى خوای گەورە چەسپاندوۋەتەى
جگە لە وىچواندن ھىچى تر تىناگەين، ئەھلى سوننەش ھەمان ئەو ۋەلامەت دەداتەۋە لە
بەرامبەر ئەو سىفەتەنەى خوا، کہ رەتکر دۆتەۋە.

بوختەى باسەکہ ئەۋەيە کہ ھەر يەكىك شتېك رەت بکاتەۋە و شتىكىش بچەسپىنى، کہ
قورئانى پىرۇز و سوننەتى بەيىز چەسپاندىتيان، ئەۋا کہ سىكى تىگگىراۋە، ھىچ بەلگىەكى

شه‌رعی و عه‌قلیان نییه، به‌لکو کاریکی کردوو که بیچه‌وانه‌ی په‌سه‌ندکراوی عه‌قل و نه‌قله.

(۲۱۱) ﴿سَلَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيْنَهُ وَمَنْ يَدُلَّ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ﴿۲۱۱﴾

خوای پایه‌به‌رز ده‌فه‌رموی: ﴿سَلَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيْنَهُ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یامبه‌ر - درود و سلّوی خوای لیّی - له‌ نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل بیرسه‌ جه‌نده‌ به‌لگه‌ و نیشانه‌ی ئاشکرا و پروونمان بی‌داون"، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر راستی و راست‌گویی په‌یامبه‌ران، بۆیه‌ نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل دل‌نیابوون له‌مه‌ و چاک‌ ئه‌م راستیه‌یان ده‌زانی، که‌چی سوپاس‌گوزار نه‌بوون له‌سه‌ر ئه‌م به‌هره‌ و نیعمه‌ته‌، به‌لکو سپله‌ و ناسوپاس‌گوزار بوون له‌ به‌رامبه‌ریدا، ﴿وَمَنْ يَدُلَّ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ واته: "هه‌ر که‌سیک نیعمه‌ت و به‌خششی خوا بگۆری له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی بۆی هاتوو، ئه‌وا به‌دل‌نیابوه‌ خوای گه‌وره‌ خاوه‌ن سزایه‌کی زۆر توونده‌"، جا له‌به‌رامبه‌ردا نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل نیعمه‌تی خوای گه‌وره‌یان گۆری و کوفریان هه‌لبێژارد، بۆیه‌ شایسته‌ی ئه‌وه‌ بوون که‌ خوای گه‌وره‌ سزا دابه‌زیئته‌ سه‌ریان، بی‌ به‌شیان بکات له‌ پاداشته‌که‌، خوای گه‌وره‌ کوفری نیعمه‌تی به‌ گۆری نیعمه‌تی خوا ناو‌بردوو، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ نیعمه‌تی له‌گه‌ل هه‌ر که‌سیک بکات، جا نیعمه‌ته‌که‌ دونیایی یان دینی بی، ئه‌و که‌سه‌ له‌به‌رامبه‌ردا سوپاس‌گوزار نه‌بی، به‌ ئه‌رکی ئه‌م نیعمه‌تانه‌ هه‌لنه‌ستی، ئه‌وا له‌م نیعمه‌ته‌ بی‌ به‌ش ده‌بی، به‌لام ئه‌وه‌ی سوپاس‌گوزاری خوای گه‌وره‌ بی و ئه‌رکی نیعمه‌ته‌که‌ به‌ریا بکات، ئه‌وا نیعمه‌ته‌که‌ جیگیر و به‌رده‌وام ده‌بی له‌سه‌ری و خوای گه‌وره‌ بۆی زیاد ده‌کات.

(۲۱۲) ﴿زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ﴿۲۱۲﴾

خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿زَيْنَ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ واته: بۆ ئه‌وانه‌ی بی باوه‌ر بیوون به‌ خوا و به‌لگه و په‌یام‌به‌ره‌کانی خوا، ملکه‌چی شهرع و به‌رنامه‌ی خوا نین، ژبانی دونیایان بۆ رازینراوه‌ته‌وه، جا له‌ چاو و دلپاندا ئه‌م ژبانه‌یان بۆ رازاوه‌ته‌وه، ئه‌وانیش پیی رازی و ئاسوده‌ن، به‌مه‌ش هه‌رچی ئاره‌زوو و ویست و کار و کرده‌وه‌یانه بۆ دونیایه، بۆیه ئه‌وان پروویان تیکردوو، به‌ مه‌زبان گرتوو و تیده‌کووشن بۆ ده‌ستخستی، ئه‌و که‌سانه‌ش به‌ گه‌وره ده‌زانن که‌ هاو‌پیشه‌یانن، باوه‌رداران به‌ بچوک سه‌یر ده‌کن، گائنه‌یان پیده‌که‌ن و ده‌لین: نایا ئه‌وانه ئه‌و که‌سانه‌ن، که‌ خوای گه‌وره‌ ناز و به‌خششی له‌گه‌لدا کردوون له‌ نیوماندا؟ ئه‌مه‌ش له‌ لاوازی عدقل و کورتینیا‌نه‌وه‌یه، بی گومان دنیا‌خانه‌ی تاقیکردنه‌وه و ئه‌زمونه، ناخۆشی له‌م دونیایه‌دا تووشی باوه‌رداران و بی باوه‌ران ده‌بی، ته‌نانه‌ت باوه‌رداران له‌ دنیا‌دا ته‌گه‌ری تووشی ته‌نگ‌وجه‌له‌مه‌یه‌کیش بین، ئه‌وا ئارام ده‌گرن و مه‌به‌ستیان په‌زامه‌ندی خوا ده‌بی، جا خوای گه‌وره به‌هۆی باوه‌ر و ئارام‌گرتنه‌که‌ی ئه‌م ناخۆشی‌یه له‌سه‌ر سوک ده‌کات، که‌ بۆ که‌سانی بی باوه‌ر نییه.

چاکتربوون و باشتربوون له‌ پله‌وپایه‌ی راسته‌قینه‌دا له‌ دوا‌رژۆدایه که‌ هه‌میشه و نه‌پراوه‌یه، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ واته: "ئه‌وانه‌ی پارێزکارن له‌ دوا‌رژۆدا له‌ سه‌رووی ئه‌وانه‌وه‌ن"، جا له‌خواترسان له‌ پله هه‌ره به‌رزه‌کاندا ده‌بن، چیژ و خۆشی ده‌بینن له‌ جو‌ره‌ها خۆشی و کامه‌رانی و ئاسوده‌ی، بی باوه‌رانیش له‌ ژیره‌وه‌ی ئه‌واندا له‌ نیو چینه‌کانی دۆزه‌خدان، جو‌ره‌ها سزا و سوکایه‌تی و ناخۆشی هه‌میشه‌ی و نه‌پراوه‌یان بۆ هه‌یه، ئه‌م نایه‌ته‌ دلنه‌وایی بۆ باوه‌رداران و سه‌رکۆنه‌ی

بۆ بی باوه‌ران تیدایه، جا له‌بهر ئه‌وه‌ی رزق و رۆزیه‌ی دونه‌یه‌کان ته‌ها به‌پیی ئه‌ندازه‌گیری
خوای گه‌وره‌ی ده‌ده‌ستده‌خه‌رین، ته‌ها به‌ ویستی خوای گه‌وره‌ی ده‌به‌شینه‌وه، ئه‌وا خوای
پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ واته: "بی گومان خوای
گه‌وره‌ی بی ئه‌ندازه‌ی رزق و رۆزی ده‌به‌خشی به‌ هه‌ر که‌سیک که‌ بیه‌وی"، رزق و رۆزی
دونه‌یی بۆ باوه‌ردار و بی باوه‌رانه، به‌لام زانست و ئیمان و خۆشه‌ویستی خوا و
له‌خواترسان و ئومید هه‌بوون به‌ په‌روه‌ردگار و هاوشیوه‌ی ئه‌مانه، که‌ رۆزی دله‌کانن، ئه‌وا
خوای پایه‌به‌رز ته‌ها به‌و که‌سانه‌ی ده‌یه‌خشی که‌ خۆشیده‌وی.

(٢١٣) ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ
وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا
اختلفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى
اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ يَأْذَنُهُ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَّشَاءُ إِلَى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ﴾ بيشتر خه‌لك له‌سه‌ر رپگه‌ی راستی
خوای بون، ئه‌مه‌ش ده‌ سه‌ده‌ی دوای نوح (سلأوی خوای لپی)، کاتیک له‌ ئایندا
جیاوازیان تیکه‌وت و کۆمه‌لیکیان بی باوه‌ر بون، کۆمه‌له‌که‌ی دیکه‌ له‌سه‌ر ئایینی خوا
مانه‌وه، به‌مه‌ش ناکۆکی له‌ نیوانیاندا دروستبوو، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ی په‌یامبه‌رانی په‌وانه‌کرد

تا جیاکاری بکه‌ن له نیوان خه‌لکیدا، به‌لگه‌یان له‌سه‌ر به‌ریا بکه‌ن، بۆ‌چوونیکیش هه‌یه‌ که وتراوه: بێشتر خه‌لک له‌سه‌ر بی‌ باوه‌ری و گومرایی و به‌دبه‌ختی کۆبیوونه‌وه، هه‌یج رپووناکی و ئیمانیکیان نه‌بوو، جا خوای گه‌وره‌ به‌زه‌یی بیاندا هاته‌وه‌ به‌وه‌ی په‌یامبه‌رانی بۆ رپه‌وانه‌کردن، ﴿مَبْشُرِينَ﴾ "به‌ مژده‌ده‌ر" بۆ ئه‌وانه‌ی به‌ به‌ره‌مه‌ی گۆپرایه‌تی ملکه‌چی خوای گه‌وره‌ بوونه: له‌ رزق و رۆزی و هیزی دل و جهسته و ژبانی چاک و پاک، له‌ سه‌رووی ئه‌مانه‌وه‌ به‌ده‌سته‌نیانی رپه‌زانه‌ندی خوا و به‌هه‌شته ﴿وَمُنْذِرِينَ﴾ "به‌ ترسینه‌ر" بۆ ئه‌وانه‌ی که‌ به‌ به‌ره‌مه‌ی سه‌ریچی، سه‌ریچی خویان کردووه، له‌ بی‌ به‌شیوون له‌ رزق و رۆزی و لاواز و رۆیسواییون و ژبانی ناخۆش و له‌وه‌ش ناخۆشتر خه‌شمی خوا و ئاگری دۆزه‌خ.

﴿وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ "خوای گه‌وره‌ کتیی له‌گه‌ل ئه‌و په‌یامبه‌رانه‌ دابه‌زاند به‌ راست و رپه‌وا، تا داوه‌ری بی‌ بکه‌ن له‌و شتانه‌ی خه‌لک تیدا راجیا بوون"، ئه‌م کتیبانه‌ش بیکهاتوون له‌ هه‌والی راست و فه‌رمانی دادگه‌رانه، جا هه‌رچییه‌ک له‌م کتیبانه‌دایه‌ ئه‌وا راست و حه‌قه و داوه‌ری له‌ نیوان دژه‌راکانی پیده‌کری له‌ پرسه‌ بنه‌رته‌ی و لاوه‌کیه‌کاندا، ئه‌مه‌ ئه‌و شته‌یه‌ که‌ بیوسته‌ له‌کاتی راجیایی و ناکۆکیدا، به‌وه‌ی راجیایی بگپردیته‌وه‌ بۆ لای خوا و بیغه‌مبه‌ره‌که‌ی، خۆ ئه‌گه‌ر به‌کلاکردنه‌وه‌ی کیشه‌کان له‌ کتیی خوا و سونه‌تی په‌یامبه‌ری خوادا نه‌بووبایه، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی نه‌ده‌کرد پرس و کیشه‌کان بۆ لایان بگپربه‌وه.

دوای ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ باسی ناز و نهمه‌تی مه‌زنی خۆی کرد به‌ دابه‌زاندنی کتیب بۆ خاوه‌ن کتیبه‌کان، ئه‌مه‌ وایده‌خواست که‌ ئه‌وان کۆده‌نگ و یه‌کگره‌بووان، ﴿وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ واته: "ته‌ها ئه‌وانه‌ ناکۆکی و راجیاییان تیدا به‌ریاکرد که‌ کتیبیان پیدراوه، دوای ئه‌وه‌ی به‌لگه‌ و نیشانه‌یان بۆ

هات، ئه‌مه‌ش به‌هۆی سته‌م و زوږداریانه‌وه بووه، "که‌چی خوای گه‌وره هه‌والی له‌باره‌یان داوه که ئه‌وان ده‌ستدریژی و سته‌میان له‌یه‌کتر کردووه، ناکۆکی و کیشمه‌کیش و ڤاجیایی زوږیان تیکه‌وتوووه، ئه‌وا له‌باره‌ی کتیی خواوه ڤاجیابوون له‌کاتی‌کدا ده‌بوو ئه‌وان به‌که‌م که‌س بووبان که له‌سه‌ری کۆبووبانه‌وه، ئه‌مه‌ش دوا‌ی ئه‌وه‌ی دلنیا‌بوون له‌راستی و دروستی کتیی خوا به‌به‌لگه و نیشانه‌ی ئاشکرا و ڤراوه، به‌مه‌ش تووشی گو‌م‌ڤایه‌کی زوږ خراب هاتن.

﴿فَهْدَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ "خوای گه‌وره ڤینوینی ئه‌وانه‌ی کرد که باوه‌ڤیان هیناوه" ڤینوینی باوه‌ڤداریانی ئه‌م ئوممه‌ته‌ی کرد، ﴿لَمَّا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ﴾ واته: "بۆ دوزینه‌وه‌ی راستی و په‌یره‌وکردنی له‌و شتانه‌ی که ئه‌وان تییدا ڤاجیا بوون"، جا هه‌رچی‌ه‌ک خاوه‌ن کتیی‌ه‌کان تییدا هه‌له‌یان کردی و راستیان نه‌ییکایی، ئه‌وا خوای گه‌وره ئه‌م ئوممه‌ته‌ی تییدا ڤینوینی کردووه بۆ حه‌ق و راستی، ﴿يَاذَنَّهُ﴾ به "مو‌لّه‌ت و" ئاسانکاری و ڤه‌حه‌ته‌ی خوای گه‌وره بۆ باوه‌ڤداران.

﴿وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ "خوای گه‌وره ڤینوینی هه‌ر که‌سی‌ک ده‌کات که بیهوی بۆ سه‌ر ڤیگه‌ی راست"، ئه‌مه‌ش بانگه‌وازی‌کی گشتگیره بۆ هه‌موو به‌دیهینراوان بۆ هاتنه‌سه‌ر ڤیگه‌ی راست، ئه‌مه له‌سایه‌ی دادگه‌ری خواوه‌یه، به‌مه‌به‌ستی به‌ڤاکردنی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر به‌دیهینراوان، تا نه‌لین: ﴿مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ مائیده: ۱۹. واته: "هیچ مژده‌ده‌ر و ترسینه‌ریکمان بۆ نه‌هاتوووه"، جا ڤینوینی‌کردنی هه‌ر به‌کی‌ک له‌بنده‌کانی — به‌به‌خشش و ڤه‌حه‌ت و یارمه‌تی و لوتفی خو‌ی —، بی‌گو‌مان ئه‌مه له‌چاکه و به‌خشش و دادگه‌ری و دانایی خواوه‌یه.

(۲۱۴) ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُ الْبِئْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ ﴿۲۱۴﴾

خوای پاک و بهرز رایده گه یه نی: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ واته: "ئایا پیتان وایه هەر وا به ئاسانی دوجنه بههشته وه، مه گهر خوونهی گهلانی پیش خووتان بو باس نه کراوه"، دهی بهنده کانی تا قی بکریته وه به خووشی و ناخووشی و تنگانه، ههروهك چون گهلانی پیشتر تاقیکراونه ته وه، ئەمه رپسای نه گۆری خوای گه وره یه، که هەر به کیك دین و شهرعی خوای گه وره جیه جی بکات، ئەوا تووشی تاقیکردنه وه دیت، جا ئەگهر له سەر فرمانی خوای گه وره ئارامی گرت، گوئی نه دایه ئەو نه خووشیانهی دینه سەر ریگاکی، ئەوا که سیکی راستگۆی و بهخته وه ری تهواوی دهستخستوه، سهروه ریشی کردۆته ئامرازی، ئەوهش که تاقیکردنه وه ی خه لک وهك سزای خوای گه وره بیی، به وهی ناخوشیه کان ریگربن لهو کارهی مه به ستیه تی بیکات، تهنگوچه له مه کان ساردی بکه نه وه نه نیازه که ی، ئەوا ئەو که سه که سیکی درۆزنه له بانگه شه کردنی ئیمانداری، چونکه ئیمان به خو پازاندنه وه و ئومید خواستن نییه، ته هها بانگه شه نییه، به لکو دهی کردار راستی و ناراستی ئیمان سه له یی."

گهلانی پیش تووشی چه ندین نه هامة تی هاتوون، ههروهك خوای گه وره ههه والیان لیده دات: ﴿مَسْتَهْمُ الْبِئْسَاءِ﴾ واته: تووشی هه زاری بوون، ﴿وَالضَّرَاءِ﴾ واته: دوو چاری ناخووشی جهسته یی بوون، ﴿وَزُلْزَلُوا﴾ "زۆریان بو هات و تهنگاوبوون" بههوی جوړه ها مه ترسی و هه ره شه ی کوشتن و دوورخستنه وه و دهسته سه رد اگرتنی سامان، کوشتنی خو شه ویستان، جوړه ها ناخووشی تا ئەوهی دۆخ گه یشته ئەوهی، له رزه

ئەوانى گرت بەۋەى ھاتنى سەرکەوتنى خويان بە ھىۋاش زانى ھەرچەندە دۇنياشېۋون ھەر دىت، بەلام لەبەر سەختى بارودۇخەكە فەرموۋىيەتى: ﴿حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصَرَ اللَّهُ﴾ "تا ئەۋەى بەيامبەر و ئەو باۋەر دارانەى لەگەلداپوون دەيانوت: كەى سەرکەوتنى خوا دى؟"، بى گومان لەبەر ئەۋەى لە دواى ھەر ناخۇشپەك خۇشى ھەيە، ھەر كاتىك دۇخ سەخت بوو ئەوا کرانەۋەى بەدوادا دىت، ئەوا خىۋى پايەبەرز فەرموۋىيەتى: ﴿أَلَا إِنَّ نَصَرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ "ئاگادارن، بى گومان سەرکەوتنى خىۋى نەزىكە"، جا بەم شىۋەيە ھەر كەسىك حەق پەپرەو بىكات، ئەوا توۋشى تاقىکردنەۋە دىت. ھەر كاتىك بەندە لە تاقىکردنەۋە و ناخۇشىدا نارامى گرت و كۆلپنەدا، ئەوا ناخۇشى بۇ ئەو دەپتە بەخشش، سەختىيەكان دەبنە ئاسوودەيى، ئەمەش سەرکەوتنى بەدواۋە دى بەسەر دوژماندا، شفاى بەدواۋەيە بۇ دەردى دلەكان، ئەم ئايەتە ھاۋشىۋەى ئەم فەرمایشانەى خىۋى گەۋرەيە: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ﴾ نالى عىمران: ۱۴۲. واتە: "يان پىتان وابوو دەچنە بەھەشتەۋە، لە كاتىكدا خىۋى گەۋرە نەيزانۋە (دەرىنەخستوۋە) كامەتان تىكۇشاۋون و كامەتان نارامگر بوۋە". ھەرودەھا ئەم فەرمایشتە: ﴿۱﴾ ﴿أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ ﴿۲﴾ ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ﴾ ﴿۲﴾ عەنكەبوت: ۱ - ۳. واتە: "ئەلىف لام مېم، ئايا خەلك و ايانزانپوۋە، فەرامۇش دەكرېن، كە بلىن: باۋەرمان ھىناۋە و تاقى ناكربنەۋە، بەدلىياپەۋە گەلانى پىش ئەۋانىشمان تاقى كردوۋنەتەۋە، جا بى گومان خىۋى گەۋرە ئەۋانەى راستيان كردوۋە دەناسى و درۇزنانىش دەناسى"، لە كاتى تاقىکردنەۋە بەندە يان رېزدار يان رېسوا دەيى.

(۲۱۵) ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ
﴿۲۱۵﴾

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ واته: "لیت ده پرسن که چی به خشن"، پرسارت لیده کهن له باره ی خهرجی کیشان (نه فقهه وه)، نه مهش پرسار له باره ی خهرجیکیش و خهرجی بۆکیشرایش ده گریته وه، خوای گه وره وه لأمی دانه وه و فهرمووی: ﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ﴾ واته: بلی: ههر بره سامانیکی که م یان زۆر، که ده به خشن نهوا نهوانه ی له ههموو خه لک له پیشترن تا پیان بدن و پیشیان بخهن، خاوه نی گه وره ترین مافن له سه رتان، بریتین له دایک و باوکتان که نه رکه له سه رتان چاکه یان له گه لدا بکه ن، خهرامیشه نازاریان بدن، یه کیک له گه وره ترین جۆره کانی نازاردانیان بریتیه له وازه یان له کیشانی خهرجیه که یان، ههر بۆیه خهرجی کیشان یان نه رک و بیویسته له سه ر نهو رۆله یه ی که سامانی هه یه.

له دوای باوان، ﴿وَالْأَقْرَبِينَ﴾ خزمه کانی نزیکه کان دین به یی جیاوازیان له نزیکه تیدا، جا کامه نزیکتره نهو له پیشتره، به مهش به یی نزیک و بیویستی بی هه بوونی ده ی، بی گومان خهرجی کیشان یان به خشین و گه یاندنی په یوه ندی خزمه یه تیه.

﴿وَالْيَتَامَىٰ﴾ "هه تیوان" نهو هه تیوانه ن که ته مه نیان بچوکه و که سه کیان نیه کاسییان بۆ بکات، نهوان بیویستیان به خهرجی کیشان هه یه، چونکه به خو یان ناتوان به رژه وه ندی خو یان مسۆگهر بکه ن، که سه کیش یان نیه کاریان بۆ بکات، بۆیه خوای گه وره له ره حمت و میهره بانی خو یه وه له گه ل هه تیوان، به نده کانی راسپاردوو تا چاکه کار بن له گه لیاندا.

﴿وَالْمَسَاكِين﴾ "نه‌داران"، نه‌وانه نه‌و که‌سانه‌ن که‌ خاوه‌ن بی‌داو‌یستین، نه‌وانه‌ن که‌ نه‌داری نه‌وانی شه‌کته‌ت کردوو، جا نه‌وانه بی‌بان ده‌به‌خشری به‌مه‌به‌ستی پرکردنه‌وه‌ی بی‌داو‌یستیه‌کانیان و ده‌وله‌مهند کردنیان.

﴿وَابْنِ السَّبِيل﴾ واته: نه‌و ریواره‌ی له‌ و لاتیکی بی‌انیدا خهرجی لی‌راوه، بویه به‌ به‌خشین یارمه‌تی ده‌دری بؤ نه‌وه‌ی له‌م سه‌فه‌ره‌یدا به‌ نامانجه‌که‌ی بگات.

کاتیک خوای گه‌وره نه‌م جو‌ره که‌سانه‌ی تابه‌ت کردوو، به‌هوی نه‌وه‌ی زور بی‌یستیان پی‌ هه‌یه، نه‌وا خوای گه‌وره گشتاندوو‌یه‌تی، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ هه‌ر به‌خشین و چاکه‌یه‌ک بکه‌ن له‌گه‌ل ناوبراوان و که‌سانی دیکه‌ش، ته‌نانه‌ت هه‌ر جو‌ره خواپه‌رستی و خیریک بکه‌ن، چونکه‌ ده‌جیته نیو چوارچیوه‌ی ناوی (چاکه و خیره‌وه) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ "نه‌وا خوای گه‌وره پی‌ زانیه"، پاداشتی نه‌م چاکه‌یه‌تان ده‌داته‌وه و خیره‌که‌تان بؤ ده‌پاریزی، هه‌ر یه‌کیکتان به‌ گویره‌ی نیاز و دل‌سوزی، زوری و که‌می به‌خشین، ریژه‌ی بی‌یستی بی‌ بوون و گه‌وره‌یی کاریگه‌ری و سوده‌که‌ی پاداشتنان وه‌رده‌گر نه‌وه.

﴿۲۱۶﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿۲۱۶﴾

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ "شه‌رکردن له‌ بی‌ناوی خوادا له‌سه‌رتان بی‌یستکراوه، هه‌رچه‌نده له‌سه‌ر ده‌روونتان ناخوشه"، نه‌م نایه‌ته واجبوونی شه‌رکردنی له‌ خو‌گرتوو له‌ بی‌ناوی خوادا، له‌ کاتیکدا بی‌شتر موسلمانان فه‌رمانیان بی‌کراوو واز له‌

شه‌پرکردن بهین، چونکه پیشتر لاوازبوون و به‌رگه‌یان نه‌ده‌گرت، جا دوای نه‌وهی بیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوی لیبی) کۆچی کرد بؤ شاری مه‌دینه، موسلمانان زۆر و به‌هیزبوون، نه‌وسا خوی پایه‌به‌رز فه‌رمانی بیانکرد به شه‌پرکردن و تیکۆشان له بیناوی خوادا، راشیگه‌یاند که نه‌مه لای ده‌روون بیزراوه، چونکه شه‌که‌تی و ماندویتی تیدایه، جوړه‌ها ترس و نه‌گه‌ری تیاچوون دینه‌پیش، له‌گه‌ل نه‌مه‌شدا نه‌م کاره چاکه‌به‌کی ته‌واو و بوخته، چونکه پاداشتی مه‌زن و خو‌دوو‌رگتیی له سزای به‌نیشی تیدایه، سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمنانی خوا و ده‌ستخستی ده‌ستکه‌وته‌کانی جه‌نگ و جگه له‌مانه له‌وهی که مه‌به‌سته تیدایه، سه‌رباری نه‌وهی ناخۆشیی تیدایه.

﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾

واته: "له‌وانه‌یه شتیگان له لا ناخۆشی، که‌چی چاکه‌ی بۆتان تیدای، و له‌وانه‌یه شتیگان خو‌شبووی و چه‌زی لی بکه‌ن، که‌چی خراپه‌ی تیدای بۆتان"، وه‌ک دانیشتن و نه‌نجام نه‌دانی تیکۆشان (جیهاد) به‌مه‌ستی چه‌سانه‌وه، نه‌مه خراپه، چونکه که‌سی سه‌رشۆر سزا ده‌دری، به‌مه دوژمنان به سه‌ر ئیسلام و موسلمانان زال ده‌بن، موسلمانان سه‌رشۆر و سوک ده‌بن، پاداشتی مه‌زنیان له‌ده‌سته‌ده‌چی، تووشی سزا ده‌بنه‌وه.

نه‌م نایه‌تانه گشتگیر و همه‌لایه‌ن، همه‌وو کرداره چاکه‌کان ده‌گر نه‌وه که ده‌روون چه‌زی بی ناکات - به‌هوی نه‌و سه‌ختیه‌ی تیاپدایه - هه‌ر چه‌نده گو‌مانی تیدا نییه نه‌مه خیر و چاکه‌یه، نه‌و کرده‌وه خراپانه‌ی ده‌روون چه‌زیان پیده‌کات - به‌هوی نه‌وهی وا گو‌مان ده‌بات چه‌سانه‌وه و چیژی تیدایه -، نه‌وا بی گو‌مان خراپه‌ن.

به‌لام سه‌باره‌ت به بارودۆخی دنیا، نه‌وا گشتگیر نییه، به‌لکو به‌زۆری وایه کاتیک به‌نده‌ی باوه‌ردار چه‌زی له کاریک کرد، نه‌وا خوی گه‌وره هۆکاری وای بؤ فه‌راهه‌م ده‌کات که به‌نده وا هه‌ست نه‌کات نه‌مه چاکه‌ی تیدایه بۆی، چاکتر وایه سوپاسگوزاری

خوای گه‌وره بی، بنده‌ی باوردار نه‌وه به چاکه ده‌بینی که له واقیعدایه، چونکه ده‌زانی خوای گه‌وره به به‌زه‌بیتره له خودی بنده بی بنده، به تواناتریشه له‌سه‌ر دایینکردنی به‌رزه‌وه‌ندی بنده بی بنده، زانا و شاره‌زاتریشه له بنده به به‌رزه‌وه‌ندی‌کافی بنده، هه‌روه‌ک خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ واته: "به‌دلنیا‌یه‌وه نه‌وه‌ی خوای مه‌زن ده‌زانی (چاکه له چیدایه) نی‌وه نایزانن"، چاکه وایه بو‌تان له‌گه‌ل قه‌ده‌ری خوای گه‌وره برژن، جا دل‌خوشتان بکات یان نا.

جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی فه‌رمانکردن به شه‌پرکردن له بی‌ناوی خوا‌دا، نه‌گه‌ر کۆت و به‌ند نه‌که‌رابو‌با، نه‌وا مانگه حه‌رامه‌کان و مانگه‌کافی تریشی ده‌گه‌رته‌وه، بویه خوای گه‌وره شه‌پرکردنی له مانگه حه‌رامه‌کاندا هه‌ل‌اواردووه و فه‌رموویه‌تی:

﴿۲۱۷﴾ یَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَمَا لِهَيْبَتِهِ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۲۱۷﴾

زۆربه‌ی رافه‌کارانی قورئان بی‌یان وایه حه‌رامکردنی شه‌پرکردن له مانگه حه‌رامه‌کاندا، به فه‌رمانی شه‌پرکردن له‌گه‌ل هاو‌به‌شدانه‌ران له هه‌ر کوییه‌ک بن هه‌ل‌وه‌شاه‌ته‌وه، هه‌ندی‌ک له رافه‌کارانی بی‌یان وایه: ئەم ئایه‌ته هه‌ل‌وه‌شاه‌ته‌وه (نه‌سخ نه‌که‌راوه‌ته‌وه)، چونکه ده‌قی گه‌شتگیر (المطلق) له‌ژیر ده‌قی کۆت و به‌نددار (المقید) مانای نی‌وه‌ده‌گیری، ئەم ئایه‌ته کۆت و به‌ندکه‌راوه، چونکه فه‌رمانی ره‌های به شه‌پرکردن کردووه، یه‌کی‌ک له دیارترین

خه‌سلته‌ته‌کافی مانگه‌ جه‌پرامه‌کان، به‌لکو گوره‌ترین تابه‌ته‌ندی ئه‌و مانگانه‌ جه‌پرامبوونی شه‌پرک‌دنه‌ تییاندا، ئه‌م تابه‌ته‌ مه‌به‌ستی سه‌ره‌تای رپییدان بووه‌ به‌ شه‌پرکردن، سه‌باره‌ت به‌ شه‌پی به‌رگری، ئه‌وا له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کانیشدا دروسته‌، هه‌روه‌ک شه‌پی به‌رگری له‌ ناو که‌عبه‌ی پیروزی‌شدا دروسته‌.

ئه‌م تابه‌ته‌ به‌هۆی ئه‌و پرووداوه‌ی به‌سه‌ر پۆله‌ سه‌رباز (سریه‌ی عه‌بدوڵای کوری جه‌حشه‌وه‌ هات دابه‌زی، به‌وه‌ی عه‌مری کوری جه‌زهره‌میان کوشت و سامانه‌که‌یان برد، - به‌پیی ئه‌وه‌ی وتراوه‌ - ئه‌م شه‌په‌ له‌ مانگی ره‌جه‌یدا بووه‌، جا به‌هۆی شه‌پرکردن له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کاندا، ئه‌وا هاوبه‌شدانه‌ران ره‌خنه‌یان له‌ موسلمانان گرت، له‌م ره‌خنه‌ گرتنه‌یاندا سه‌مه‌کار بوون، چونکه‌ ئه‌وان به‌ خۆیان که‌موکورتی زۆر مه‌زنتریان تیدا بوو له‌وه‌ی که‌ ره‌خنه‌یان پی له‌ موسلمانان ده‌گرت، "﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾" واته‌: ئه‌ی په‌يامبه‌ر، پرسیارت لیده‌که‌ن ده‌باره‌ی شه‌پرکردن له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کاندا، بلی: هه‌له‌یه‌کی مه‌زنه‌، خوای پایه‌به‌رز خه‌سلته‌تی هاوبه‌شدانه‌ران پروون ده‌کاته‌وه‌ و ده‌فه‌رمووی: ﴿وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ واته‌: رپگری کردنی هاوبه‌شدانه‌ران له‌و که‌سانه‌ی ده‌یانه‌وی باوه‌ر به‌ خوا و پیغه‌مبه‌ر هه‌ین، نازاردانی باوه‌رداران، هه‌ولدان بو هه‌لگیرانه‌وه‌یان له‌ تابه‌نه‌که‌یان، بی باوه‌رپوونیان له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کان و له‌ شاری مه‌که‌دا، که‌ ته‌ها ئه‌مه‌ وه‌ک خراپه‌ به‌سه‌، ئه‌ی چی سه‌باره‌ت به‌و که‌سه‌ی له‌ نیو مانگه‌ جه‌پرامه‌کان و شاری مزگه‌وتی پیروزی (که‌عبه‌) دا بی باوه‌ر پی؟!!

﴿وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ﴾ واته‌: ده‌رکردنی خه‌لکی مزگه‌وتی جه‌پرامه‌که‌به‌، که‌ بریتین له‌ پیغه‌مبه‌ر (درود و سلأوی خوای لیبی) و هاوه‌لانی، چونکه‌ ئه‌وان له‌پیشتر و شایه‌نترن له‌ هاوبه‌شدانه‌ران، چونکه‌ ئه‌وان به‌ حه‌قیقه‌ت ئاوه‌دانکه‌ره‌وه‌ی که‌عبه‌ی پیروزی، که‌چی

هاوبه شدانهران ئهوانیان دهرکرد له ﴿مَنْه﴾ "مهککه"، ږیگه یان پینه دا به که عبه بگات، هدرچهنده ئه مائله وهک یه که یو خه لکی مهککه و ئه و که سانه ی له شوینانی دیکه وه یو ی ده چن.

"﴿اَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾" واته: هدر یه کیك له مانه لای خوای گه وږه لای خوا گه وږتر و خراپترن، "و ناشوب و فیتنه له کوشتن گه وږه تره" له مانگه حه ږامه کاندا، ئه ی چی سه بارت به وه ی که هه موو ئه م سیفوت و کرده وه خراپانه له هاوبه شدانهراندا کو بو و بیته وه؟! جا چاک بزانه ئه وان له م ږه خنه گرتنه یاندا له باوه ږداران سته مکارن.

دواتر خوای پایه بلند ږایگه یان دووه: ﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ اِنْ اَسْتَطَاعُوا﴾ هاوبه شدانهران بهرده وام له گه ئتان (واته: باوه ږداران) ده جهنگن، له مه شدا مه به ستیان به ده ستهینانی سامان و کوشتنی باوه ږداران نیه، به لگو مه به ستیان ئه وه یه پاشگه زیان بکه نه وه له ناینه که یان، بی باوه ږ بین له دوا ی ئه وه ی باوه ږیان هینا وه، به مهش بینه هاوه لی ناگری بلیسه داری دوزه خ، جا ئه وان هه موو توانا یه کیان له مه ا خه رج ده که ن، به پیی ئه وه ی له بهرده ستیانه یو ئه م نامانجه تیده کوشن: ﴿وَيَا أَيُّهَا اللّٰهُ اِلَّا اَنْ يَتِمَّ نُوْرُهُ وَاَوْ كَرِهَ الْكَافِرُوْنَ﴾ ته وه: ۳۲. واته: "خو ا ناهیلیت ناواتیان بیته دی و ه یچ شتیکی تری ناویت جگه له وه نه بیته ناین و نووری خو ی سه ربخات و نووری خو ی ته واو بکات و دهری بخات، هدرچهنده بی باوه ږان پیی ناږه حهت و دلته نگ بن".

ئه م وه سفه گشتیه و هه موو بی باوه ږان ده گریته وه، ئه وان بهرده وام له گه ل باوه ږداراندا ده جهنگن، تا ئه و کاته ی پاشگه زیان ده که نه وه له ناینه که یان، به تایهت خاوه ن کنیه کان له جو له که و گا وږه کان، ئه وان ه ی ږیگه خراو و دامه زرا و دیان دانا وه و بانگ خواز و

پزیشکانیان بِلّاو کردۆتهوه، قوتابخانهیان دامهزراندووه بۆ راکیشانی گهلان بۆ سه ر ئاینی خوڤیان، هدرچی گومانه که باوهرداران لهبارهی ئاینهکه یانهوه دهخاته گومانهوه بِلّاو دهکه نهوه.

بهلام ئهوهی له خوای پایه بهرزوه ئومید دهکری، که به ئیسلام بهخشش و منه تی بهسه ر باوهرداراندا کرووه، ئاینی راست و تۆکمه ی بۆ ئهوان دیاریکردووه، ئاینهکه یانی بۆ کامل کردووه - تا بهخششی خوای گهوره بهو شیوه یه ی شایسته یه بهجی بگه یه نری -، هه موو ئه و که سانهش سه رشۆر بکات که ده یانهوی نووری خوای گهوره خامۆش بکه ن، فیل و ته له کهکانیان بهسه ر خوڤیاندا بشکینته وه و ئاینه که ی سه ر بجات، فه رمایشتی خو ی پایه دار بکات، بهمهش ئه م ئایه ته به ریک و دروستی لهسه ر بی باوه رانی ئه م سه رده مه جیه جی دهی، ههروهک لهسه ر ئهوانه ی رابردووش هاتۆته جی، ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَفْقَهُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ﴾ نهفال: ۳۶. واته: " به راستی ئهوانه ی باوه رن، مال و سامانی خوڤیان خه رج ده که ن بو ئه وه ی رپگری بکه ن له بهرده م ئاینی خوادا، جا مال و سامانیان له ئابنده دا بو ئه و مه بهسته به گه ر ده خه ن! پاشان ده بیته په شیمانی و داخ له سه ریان، له کۆتاییدا شکست ده هین، بیگو مان ئه وان ههش که بی باوه رن بوون بۆ دۆزه خ کۆ ده کری نه وه و راپیچ ده کرین."

دواتر خوای گهوره راپگه یاندووه: ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فِيمْتِ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ واته: هه ر به کی که له ئیسلام پاشگه ز بیته وه، به وه ی ئاینیکی تری به سه ردا هه لئیری، به سه ر ئه مهش به رده وام بی تا به بی باوه ری ده مری، ئه وا " ئه و که سه کار و کرده وه کانی پوچ ده بنه وه له دنیا و دوا رۆژدا"، به هوی نه بوونی مه رچی قبول بوونی کرده وه کان که مو سلمان بوونه، ﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٨﴾ "ئەوانە نیشتەجیی دۆزەخن و تا هەتایە تیایدا دەمیننەوه. ئەم نایەتە بە ناوەرپۆکەکی ئاماژەیی بەوه داوه، کە هەر کەسیک لە ئیسلام هەلبگەرپتەوه و دواتر موسڵمان بیتهوه، ئەوا کار و کردەوه چاکەکانی پیش ئەوهی هەلبگەرپتەوه بۆی ئەژمار دەکری، بەهەمان شیوه ئەو کەسەش کە تۆبە لە گوناھ و تاوان دەکات، ئەوا کردەوه چاکەکانی پیشووی بۆ ئەژمار دەکری."

(٢١٨) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾﴾

"﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واتە: بەراستی ئەوانەیی باوهرپیان هیناوه و کۆچیان کردوو و تیکۆشاون لە بێناوی خوای گهورەدا"، ئەم سی کارانە، بریتین لە ناونشان بەختەوهری و جەمسەری ئاشی بەندایەتی، هەر بەمەش ئەوه دەناسرپتەوه کە ئایا مرۆف چەندە قازانج و زیانی کردوو.

سەبارەت بە ئیمان و باوهر، ئەوا پرسیار لەبارەیی پلەوپایە و گهورەییەکی ناکری، جا چۆن پرسیار لەبارەیی شتیکیهوه دەکری کە جیاکەرەوه بی لە نیوان بەختەوهران و بەدبەختان، بەهەشتییەکان و دۆزەخییەکان؟ ئیمان ئەو شتەیی ئەگەر بەندە هەیبی، ئەوا کردەوه چاکەکانی لیۆرەگیرین، ئەگەر ئیمانیشی نەبی، ئەوا هیچ کار و کردەوه و واجب و سوننەتیکی لی وەرناگری.

سەبارەت بە کۆچکردن: بریتییە لە جیابوونەوه و دابران لەو شتەیی بەندە خوۆشی دەوی و هوگری بووه، لە بێناو رەزامەندی خوای پایەبەرز، جا کۆچبەر نیشتمان و سامان و خانەواده و دوستانی جیدەهیلی، لە بێناو نزیکبوونەوه لە خوای گهورە و سەرخستنی نایەکەیی.

سه بارهت به تیگۆشان له پیناوی خوادا (جیهاد): بریتیه له خهر جکردنی ههول و تهقه ئا له پیناو جهنگان له گه ل دوزمناندا، ههول ئی تهواودان بو سهرخستی ئاینی خوا و سه رکوتکردنی ئاینی شهیتان، ئەمەش لوتکه ی کار و کرده وه چاکه کانه، چاکترین پاداشت پاداشتی تیگۆشانه، تیگۆشان هۆکاری هه ره مه زنی فراوانبوونی ئیسلام و پرسیابوونی بهنده بته کانه، نامراز و هۆکاری دنیابوونی موسلمانانه له خویان و سامان و منداله کانیان. هه ر که سیك ئەم سی کار و کرده وه به ی ئەنجامدا - سه ره رای ئەو شه که تی و سه ختی ه ی تیا یاندا به -، ئەوا چاکتر و کاملتر کار و کرده وه کانی تر پیاده ده کات.

بی گومان ئەو که سانه شایسته ی ئەوه ن میهره بانی خوای گه وه جیی ئومیدیان بی، چونکه ئەو هۆکاره یان په پره و کردووه که میهره بانی خوای گه وه پیوست ده کات، ئەمەش به لگه ی ئەوه ی تیدایه که ئومیدبوون به میهره بانی خوا، ته ئها له دوا ی ئەوه وه به که نامراز هۆکاره کانی به خته وه ری په پره و بکرین، سه بارهت به و ئومید هه بوونه ی هاوئای ته مه لئ و نه گرتنه به ری هۆکاره کانه، ئا ئەمه یان دهسته وه سانی و هیواخواستن و له خۆبایی بوونه، به لگه شه له سه ر لاوازی هیمهت و وره ی خاوه نه که ی و که موکوورتی عه قله که ی، ئەمه وه ک ئەو که سه وایه ده یه وی مندالی هه بی بی ئەوه ی هاوسه رگری کردی، به ره هم و ده راهه تی هه بی به ی تۆچاندن و کاری ئاودان کردن، هاوشیوه ی ئەمانه.

له م فه رمایشته ی خوای مه زندا: ﴿أَوْلَيْكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ﴾ واته: "ئا ئەوانه ئومیدی تهواویان به میهره بانی خوای مه زنه"، ئەمه نامازه به بو ئەوه ی بهنده - کاتیك کاریك ئەنجام ده دات - ئەوا نای پشت به و کاره به سق، به لکو ده بی هه میشه ئومیدی به میهره بانی پهروه ر دگاری هه بی، هیوا ی هه بی به قبولکرانی کار و کرده وه کانی و لیخۆشبوون له گۆناهه کانی و داپۆشینی که موکوورتیه کانی.

ھەر بۇيە فەرەمۇيەتى: ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ﴾ واتە: "خوای گەورە گوناھپۇشە" بۇ ئەو كەسانەى تۆبەيەكى دىلسۆزانەيان كىردوۋە، ﴿رَحِيمٌ﴾ "مىھەرەبانە"، رەھمەتى ئەو ھەمۇو شتىكى گىرتۇتەۋە، بەخشش و چاكەكانى ھەمۇو زىندوۋەر و گىياندارىكى گىرتۇتەۋە. لەمەدا بەلگەى ئەۋە ھەيە، ھەر كەسىك بەۋ كارانە ھەلبىستى، كە پىشتەر باسگران، ئەۋا لىخۇشبوۋنى خوای گەورە بەدەستدەخت، چونكە چاكەكان گوناھ و خراپەكان دەسپنەۋە، مىھەرەبانى خوای گەورە دەيگىرئەۋە.

كاتىك لىخۇشبوۋنى بەدەستەينى، ئەۋا سزاكانى دونيا و دوارپۇزى لەسەر لادەچى، كە شوينەۋارى گوناھ و تاۋانەكانن، ئەۋا گوناھانەى بەر لىخۇشبوۋن كەوتوۋن و شوينەۋارەكانى سىراۋنەتەۋە، كاتىك بەندە مىھەرەبانى خوای گەورە دەيگىرئەۋە، ئەۋا ھەرچى چاكەى دونيا و دوارپۇزە بەدەستدەھىيى، تەنانەت ئەۋا كىردەۋەدانەش كە ئەنجامى دەدەن لە مىھەرەبانى خواۋىيە كە بەۋانى كىردوۋە، خۇ ئەگەر خوای گەورە ئەۋانى بۇ ئەم جۇرە كارانە سەرنەخستبايە، ئەۋا ئەۋانىش ئەم كىردەۋانەيان نەدەۋىست، تەنانەت ئەگەر خوای مەزن تۋانای پىيان نەدەۋاىيە بۇ ئەنجامدانى ئەۋا كارانە، ئەۋا نەياندەتۋانى ئەنجامى بدەن، ئەگەر بەخششى خوای پايدار نەبۋاىيە ئەۋا كىردەۋەكەى بۇيان تەۋاۋ نەدەكرد و لىيانى ۋەرنەدەگرت، كەۋاتە لەسەرەتا و كۆتادا سوپاس و ستايش ھەر بۇ خوای گەورەيە، ھەر ئەۋىش بەخششى كىردوۋە بە فەرەھەمكىردنى ھۇكار و ئەنجامەكان.

(۲۱۹، ۲۲۰) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۱۹﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبْتُمْ إِنْ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۲۰﴾

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ واته: - نه‌ی په‌یام‌به‌ر (دروود و سناو‌یخوای لی‌ی) - باوه‌رداران له‌بار‌هی مه‌ی و قوماره‌وه پرسبارت لی‌ده‌که‌ن، "بلی: گونا‌ه و تاوانیکی زور‌گه‌وره و چه‌ند سو‌دی‌کیشیان تی‌دایه بو‌ خه‌لک، به‌لام گونا‌ه و تاوانه‌که‌یان له سو‌ده‌که‌یان زیاتره"، نه‌و دوو شتانه له‌سه‌ره‌نای هاتی نی‌سلامه‌وه به‌کارده‌هاتن، وه‌ک نه‌وه‌ی کی‌شه‌یه‌ک له‌م دوو شتانه‌دا روویدایی، بو‌یه باوه‌رداران پرسباریان له‌بار‌هی حوکمه‌که‌یان کردووه، خوای پایه‌به‌رز فه‌رمان به‌ پی‌غه‌مه‌ره‌که‌ی کردووه سوود و زیانه‌کانی بو‌ باوه‌رداران روون بکاته‌وه، تا‌ئمه بی‌ته پی‌شه‌کی‌یه‌ک بو‌ چه‌رام‌کردنیان، به‌ته‌واوی وازه‌نیان له‌م دوو شتانه.

خوای مه‌زن هه‌والی داوه سه‌بارت به‌وه‌ی گونا‌ه و زیانه‌که‌یان، نه‌وه‌ی لی‌یانه‌وه به‌ره‌م دی له‌ لاجوونی عه‌قل و به‌فی‌ر‌و‌چوون سامان، ر‌یگری کردن له‌ یادی خوا و نو‌ی‌کردن، دوژ‌منایه‌تی و رق و کینه - مه‌زنتره له‌و سو‌ده‌ی نه‌وان گو‌مانیان وایه تی‌دایه، له‌ بده‌سته‌نیانی سامان به‌ بازرگانی کردن به‌ مه‌ی و کاسی کردن به‌ قومار، ده‌روون ئاسوده‌ی له‌کاتی هو‌گر‌بوون پی‌یانه‌وه، نه‌م روون‌کردنه‌وه‌یه پاشگه‌ز‌که‌ره‌وه‌ی ده‌روونه‌کانه

له مهیی و قومار، چونکه کهسی ژیر نهوه هه لده بژیژی که بهرزه وهندی نهوی تیدایه، خویشی به دورور دهگری لهوهی که زیانی بو نهو تیدایه.

جا له بهر نهوهی هۆگری بیوون، نهوا بو نهوان سهخت بوو به جاریک و به تهواوی وازی لیبهنن، بویه ئەم نایه ته پیشه کییهکی بو حهرا مبونیان خسته پروو، ههروهک خوی گهوره دواتر ئەم فهما ریشه دا باسی حهرا مبونیان کردوه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ﴾ تا دهگاته: ﴿مُنْتَهُونَ﴾ مائده: ۹۰ - ۹۱. ئەمهش له سایه ی لوتف و رهحه ت و حیکمه تی خوی مهز نه وهیه، بویه کاتیک ئەم نایه ته دابهزی، عومەر (خوایی رازی) وتی: تهواو دهستان هه لگرت.

سه باره ت به مهیی: نهوا هه موو بیهۆشکه ر و هۆش لابه ریک دهگریته وه، هه ر جو ریک بی، هه رچی قوماره: نهوا هه موو نهو گره وانه دهگریته وه که قه ره بووی تیدایه له لایه ن دوو بهرام به ره که وه، له تاو له، شه تره نج، هه رچی گره ویکی دیکه ی کرداری و گو فتارییه (که قه ره بووی له گه ل بی)، جگه له پیشه رکیی نه سپه ساری و وشتره وانی و تیره او بژی نه بی، نه وانه رییدراون، چونکه یارمه تیده رن بو تیکۆشان (جیهاد)، هه ر بویه خوی یاسادانه ر مۆله تی ییدا وه.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ "ئه ی په یام به ر - درود و سلّوی خوی لیبی -، پرسیا رت لیده که ن له باره ی نهوه ی که چی به خشن"، ئەمه پرسیا ره له باره ی نهو ئەندازه یی له سامانه که بیان ده یه خشن، خوی گه و ره کاره که ی بو نهوان ئاسان کرد، فه رمانی بیان کرد به وه ی له وه ی لیان زیاده به خشن، ﴿قُلِ الْعَفْوَ﴾ "ئه ی په یام به ر - درود و سلّوی خوی لیبی - بلی: نهوه ی له ییدا ویستی خو تان زیاده"، که ییدا ویستییه کانی ژبانی نه وانی له سه ر به ند نییه، ئەمهش به گویره ی که سه که یه، له که سی

ده‌وله‌مهند و هه‌ژار و مامناوه‌ند، هه‌ر به‌کیکیان توانای به‌خشینی ئه‌وه‌نده‌ی هه‌یه که له سامانه‌که‌ی زیاده، ئه‌گه‌رچی له‌ته خورما به‌کیش بی.

هه‌ر بۆیه خوای مه‌زن فه‌رمانی به‌ په‌یامبه‌ر "درود و سلّوی خوای لیّی" کردووه، ئه‌وه‌ی زیاده له به‌ش و به‌خشینه‌کانی خه‌لک وه‌ربگری، ئه‌رکیکیان نه‌خاته‌سه‌ر که ئه‌ستۆیان گران بکات، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز ئه‌و فه‌رمانه‌ی به‌ ئیمه نه‌کردووه به‌وه‌ی بیوستی پیمان بی، یان ئه‌رکی گرانمان بخته‌سه‌ر شان، به‌لکو فه‌رمانی پیکردووین به‌ شتیك که به‌خته‌وه‌ری ئیمه و ئاسانکاری تیدایه بۆمان، مایه‌ی سوده بۆ ئیمه و براکانمان، بۆیه له‌سه‌ر ئه‌مه شایسته‌ی ته‌واوترین سوپاسگوزار بوونه.

دوای ئه‌وه‌ی خوای پایه‌دار ئه‌م روونکردنه‌وه‌یه دلنیا به‌خشه‌یدا، به‌نده‌کانی ناگادار کرده‌وه له‌سه‌ر ئه‌ینه‌کانی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿كَذَلِكَ بَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ واته: "تا به‌م شیوه‌یه "خوای گه‌وره ئه‌و به‌لگه و نیشانه‌تان بۆ روون ده‌کاته‌وه" که به‌لگه و ناماژهن له‌سه‌ر حه‌ق، مایه‌ی به‌ده‌سته‌ینانی زانستی به‌ سوود و جیاکردنه‌وه‌ی حه‌ق و نا حه‌قه. ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ واته: "به‌لکو بیر بکه‌نه‌وه"، تا هزر و بیروکه‌کانتان به‌کاره‌یین له‌ راز و ئه‌ینه‌کانی شه‌رعی خوادا، ناشنابن به‌وه‌ی فه‌رمانه‌کانی که له شه‌رعه‌که‌یدا هاتوون، به‌رژه‌وه‌ندی دنیا و دوا‌رۆزیا تیدایه، هه‌روه‌ها تا بیر بکه‌نه‌وه له دنیا و خیرایی کۆتایی هاتی و به‌مه‌ش ره‌تی بکه‌نه‌وه، بیرتان لای دوا‌رۆز و مانه‌وه هه‌میشه‌یه‌که‌ی بی، خانه‌ی سزا و پاداشته، به‌مه‌ش کار بکه‌ن بۆ ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیّی) پرسارت لیده‌که‌ن ده‌رباره‌ی هه‌تیوان، بلی: چاکسازی و چاکبوون له‌گه‌لێان خیر و چاکه‌یه، ئه‌گه‌ر

تی‌که‌ل‌او‌یان ب‌که‌ن، نه‌وه براتانن، خوای‌گه‌وره‌ش خراپ‌سازان و چاک‌سازان ده‌ناسی، د‌وای نه‌وه‌ی نه‌م فدر‌مایشته‌ی خوای پایه‌برز دابه‌زی: **﴿إِنَّ الدِّينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾** نساء: ۱۰. واته: "به‌راستی نه‌وانه‌ی که مال و سامانی هه‌تی‌ووان به نار‌ه‌وا ده‌خوون، بی‌گومان نه‌وانه ته‌ها ناگر ده‌خوون و نه‌و مال‌ه ده‌بیته ناگر له سکیندا، له دوار‌وژیشدا ده‌چنه ناو ناگری بلیسه‌داری دوزه‌خه‌وه"، نه‌مه له‌سه‌ر موسلمانان گران‌بوو، بویه خواردنی خو‌یان جیا کرده‌وه له‌گه‌ل خواردنی هه‌تی‌وان، له ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌ک خواردنی نه‌وان بخوون، هه‌ر چه‌نده له‌م جوړه بارود‌وخانه‌دا، نه‌ریت وابوو خواردنه‌که به‌هاوبه‌شی بو‌وبی، پر‌سیاریان له پیغه‌مه‌ر (درود و سل‌وای خوای لی‌بی) کرد له‌م باره‌وه: خوای‌گه‌وره به‌وانی را‌گه‌یاندا مه‌به‌ست و نامانج له‌مه چاک‌کردنی سامانی هه‌تی‌وانه، به‌وه‌ی بی‌ارزیری و باز‌رگانی بی‌بکری، تی‌که‌ل‌بو‌ونی موسلمانان له‌گه‌ل هه‌تی‌وان له خواردن یان جگه له‌مه دروسته، به جوړیک زیان به هه‌تی‌وان نه‌گات، چونکه نه‌وان برای نی‌وهن، نه‌ریت وایه برا تی‌که‌ل‌وای برا‌که‌یه‌تی، سه‌رچاوه و بناغه له‌مه‌دا مه‌به‌ست و کاره، جا هه‌ر که‌سیک بزانی مه‌به‌ستی چاکه‌کاریه له‌گه‌ل هه‌تی‌وان، هیچ چاوبی‌شی له سامانی هه‌تی‌وان نه‌بوو، خو ته‌گه‌ر تو‌زیک له سامان هه‌تی‌و - به‌بی مه‌به‌ست - تی‌که‌لی سامانی نه‌و بوو، نه‌وا هیچ گونا‌هیکی له‌سه‌ر نییه، هه‌ر که‌سیک‌یش که خوای‌گه‌وره بزانی، که مه‌به‌ستی له‌و سامان تی‌که‌ل‌کردنه گه‌یشته به خواردنی مالی هه‌تی‌وان، نه‌وا نه‌و که‌سه گونا‌هبار و تاوان‌باره، ((الوسائل لها حکم المقاصد: نام‌را‌ه‌کان هه‌مان حوکمی نامانجه‌کانیان هه‌یه)).

له‌م نایه‌ته‌دا به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ر دروستی جوړه‌ها تی‌که‌ل‌کاری سامانی هه‌تی‌وان له خواردن و خواردنه‌وه، گریبه‌سته‌کان و جگه له‌مانه‌ش، نه‌م ری‌ییدانه‌ش لوتف و چاکه‌یه‌که له‌لایه‌ن خواوه و فراوان‌کاریه بو‌باوه‌رداران.

تهگه رنا ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبْتُمْ﴾ واته: "خوای گه وره گهر بیویستایه" تهوا باری نیوهی گران ده کرد به پینه دانی مؤلذت لدم تیکه لکردنه دا، بهمهش تووشی سه غلته تی دههاتن، قورس ده بوو و گونا هباریش ده بوون "تهگه ر کاری واتان بگردبا" ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ﴾ واته: بی گومان ههر خوای گه وره خواهن هیزی کامله، زالله بهسه ر هه موو شتیگدا، و ﴿حَكِيمٌ﴾ دانایه و ههر کاریک که ده یکات به پیی حکمه ته کامله که ی و چاودیری به ته واوه که ی ده یکات، بالآدهستی خوا له گهل دانایه که ی تیکناگری، بویه ناوتری: خوای گه وره ههر چیه کی بوی ده یکات، جا کۆک بی له گهل دانایه که ی یان دژ بی، به لکو ده بی بوتری: کار و کرده وه و حوکم و برپاره کافی خوای گه وره به پیی دانایی و حکمه تی خوبه تی، هیچ شتی که به هره مه کی به دینا هی بی، به لکو ههر چیه که ده یکات تهوا ده بی حکمه تیکی هه بی، جا نیمه تهو حکمه ته بزاین یان نا، خوای مه زن هیچ شتیکی به بی حکمه ت بؤ بنده کافی به شهرع دانه ناوه، که واته ته لها فرمان بهو شتانه ده کات که بهرزه وه ندی به کی تهواو یان مسوگه ری تی دایه، ریگریش ته لها لهو شتانه ده کات که خراپه یه کی تهواو یان مسوگه ری تی دایه، نه مهش به هو ی کاملی حکمه ت و ره هه تی خوای گه وره.

﴿۲۲۱﴾ ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَأَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿۲۲۱﴾﴾

﴿وَلَا تَنْكِحُوا﴾ واته: "هاوسه رگری" له گهل تهو زن و نافرته تانه دا مه که دن ﴿الْمُشْرِكَاتِ﴾ ماده م لهسه ر هاو به شدانان بؤ خوای گه وره بهرده و امن ﴿حَتَّى يُؤْمِنَ﴾

"تا‌ئه‌و کاته‌ی باوهر ده‌هینن"، چونکه ئافره‌تی باوهر‌دار - ههرچه‌نده زۆریش ناشرین بی -
 ئه‌وا له ئافره‌تی هاوبه‌شدانه‌ر چاکتره، ههرچه‌نده ئه‌و هاوبه‌شدانه‌ره له‌وپه‌ری جوانیشدا
 بی، ئه‌مه‌ش گشتگیره و هه‌موو ئافره‌ته موسلمانه‌کان ده‌گریته‌وه، ئه‌و ئایه‌ته‌ی که له
 سوپره‌تی مائیده‌دا هاتوووه ئه‌م گشتاندنه‌ی تایبته کردوووه، به‌وه‌ی ریگه‌ی داوه به
 هاوسه‌رگیری له‌گه‌ل ئافره‌تی خاوه‌ن کتیبه‌کان، هه‌روه‌ک خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی:
﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ مائیده: ۵. واته: بۆتان ره‌وا‌یه‌ی هاوسه‌رگیری
 بکه‌ن له‌گه‌ل ئافره‌تانی داوین پاکتان له خاوه‌ن کتیبه‌کان. **﴿وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ
 مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾** واته: بی‌گومان که‌نیزه‌کیکی باوهر‌دار چاکتره له ئافره‌تیکی
 هاوبه‌شدانه‌ر، ههرچه‌نده - به جوانی یان سامانه‌که‌ی... هه‌تد - سه‌ره‌سام بن".

﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا﴾ واته: "ئافره‌تانی باوهر‌دار ماره‌مه‌برن له
 بیوانی هاوبه‌شدانه‌ر، تا‌ئه‌و کاته‌ی باوهر ده‌هینن"، ئه‌مه‌ گشتگیره و تایبه‌تکردنی تیدا نییه.
﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ واته: به‌دنیایه‌وه به‌نده‌یه‌کی
 باوهر‌دار چاکتره له هاوبه‌شدانه‌ریک، ههرچه‌نده - به جوانی، سامانه‌که‌ی... هه‌تد -
 سه‌ره‌سام بن".

دواتر خوای پایه‌به‌رز، باسی له حکمه‌تی چه‌رام کردنی هاوسه‌رگیری کردوووه له
 نیوان بیاو و ئافره‌تی موسلمان له‌گه‌ل ئه‌و ئافره‌ت و بیاو‌یه‌ی که ئاینیان جیاوازه، جا
 فه‌رموو‌یه‌تی: **﴿أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾** واته: "تا‌ئه‌و هاوبه‌شدانه‌رانه بانگه‌واز ده‌که‌ن
 بۆ ناگری دۆزه‌خ" به‌گوفتار و کردار و بارودۆخیاندا، جا بۆیه‌ تیکه‌ل بوون له‌گه‌لیاندا
 مه‌ترسی هه‌یه، مه‌ترسیه‌که‌شیان دونیایی نییه، به‌لکه‌و به‌دبه‌ختیه‌کی هه‌میشه‌یه.

لهو هۆیه‌ی نایه‌ته‌که باسی کردوو، ئه‌وه به‌ده‌ستده‌خری که خوای گه‌وره ریگری کردوو له تیکه‌ل بوون له‌گه‌ل هه‌ر که‌سیگی هاوبه‌شدانه‌ر و بیدعه‌چی، چونکه ماده‌م هاوسه‌رگیری کردن له‌گه‌لیاندا دروست نه‌ی - له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی چه‌ندین به‌رژه‌وه‌ندی تیدایه -، ئه‌وا چه‌رامبوونی تیکه‌لبوونی ناسایی له‌پیشه‌ره، به‌تاییه‌ت ئه‌و تیکه‌ل‌اویه‌ی که به‌رزبوونه‌وه‌ی هاوبه‌شدانه‌ری تیدایه یان هاوشیوه‌ی ئه‌م شتانه به‌سه‌ر مو‌سلماندا، وه‌ک خزمه‌تکردن و هاوشیوه‌ی ئه‌مانه.

له‌م فه‌رمایشته‌دا: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ﴾ به‌لگه‌ی ئه‌وه هه‌یه که سه‌ره‌شتیار له ماره‌به‌ریندا ده‌ی ره‌چاو بکری.

﴿وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ﴾ واته: "خوای گه‌وره" بانگی به‌نده‌کانی ده‌کات بۆ به‌ده‌ستخستی به‌هه‌شت و لیخوشبوون، که یه‌کیک له شوینه‌واره‌کانی لاجوونی سزاکانه، ئه‌مه‌ش به بانگ کردیان بۆ هۆکار و نامرازه‌کان، که بریتیه له کرده‌وه چاکه‌کان، تۆبه‌ی ساغ و دلسۆزانه، زانستی به سوود، کاری خیر، ﴿وَبَيْنَ آيَاتِهِ﴾ واته: "نایه‌ت و به‌لگه و" حوکمه‌کانی "روون ده‌کاته‌وه"، حکمه‌تی "ئه‌و حوکمانه‌شی ده‌خاته‌پروو" ﴿لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ "بۆ خه‌لک" ئه‌مه‌ش له‌سه‌ریان پیویست ده‌کات که یادی ئه‌وه بکه‌نه‌وه که بیریان چووته‌وه، ئه‌وه بزانی که نه‌یانترانیوه، ئه‌و فه‌رمانانه‌ش پیاده بکه‌ن که فه‌رامۆشیان کردوو.

(۲۲۲، ۲۲۳) ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿۲۲۲﴾ نَسْأُوكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۲۲۳﴾

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ﴾ "ئه‌ی بیغه‌مبه‌ر - درود و سلاوی خوای لی‌ی -" پرسیارت لی‌ده‌که‌ن له‌باره‌ی سوڤی مانگانه‌وه، بلی: ئه‌وه نازار و زیانیکه، خوای گه‌وره هه‌وال ده‌دات له‌باره‌ی ئه‌وه‌ی موسلمانان پرسیاریان کردووه له‌باره‌ی سوڤی مانگانه (حه‌یز)، نایا ئافره‌ت له‌دوای سوڤی مانگانه هه‌مان دؤخی پیش سوڤی مانگانه‌ی هه‌به، یان به‌ته‌واوی پیوسته موسلمان خو‌ی لی‌یان به‌دووربگری، هه‌روه‌ک چۆن جوله‌که‌کان وایان ده‌کرد؟

خوای گه‌وره رایگه‌یاند که ئه‌م سوڤی مانگانه‌به نازار و زیانیکه، جا ماده‌م نازار و زیانه، ئه‌وا حیکمه‌ت وا ده‌خوازی که خوای گه‌وره به‌نده‌کانی ته‌ها له نازار و زیانه‌که قه‌ده‌غه بکات، هه‌ر بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ واته: "بلی": "خۆتان به‌دوور بگرن" له ئافره‌تان له‌کاتی سوڤی مانگانه" له‌و شوینه‌ی که سوڤی مانگانه‌ی تی‌دا رووده‌دات، به‌وه‌ی خۆتان دووربگرن له‌جووت بوون له‌گه‌ل ئافره‌ت له‌دامینی پیشه‌وه، ئه‌مه به‌کۆده‌نگی زانایان چه‌رامه، تاییه‌تکردنی خۆدوورگرتن له ئافره‌ت له‌و شوینه‌ی سوڤی مانگانه‌ی تی‌دا رووده‌دات به‌لگه‌به له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی چوونه‌لای ئافره‌ت و ده‌ست لی‌دانی جگه له‌جووت بوون له‌ریگه‌ی دامینی پیشه‌وه دروسته.

سەبارەت بەم فەرمايشتەش: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ﴾ واتە: "نزىكىيان مەكەون تا لە خوینی سۈرى مانگانە پاك دەبنەوہ"، نامازەبە بۇ ئەوہى پيۇستە لەكاتى چوونە لای نافرەت، خۆبەدوور بگىرى لەو شوینانەى جەستەى نافرەت، كە نزىكن لە دامینی پيشەوہ، كە سنوورەكەى برىتيبە لە نيوان ناوك و ئەژنۆ، ھەروەك چۆن يىغەمبەر (دروود و سلاوى خواى ليى) كاتىك دەيوست بچىتە لای خىزانەكانى لەكاتىكدا كە لە سۈرى مانگانەدا دابوون، ئەوا فەرمانى پىيان دەكرد خۆيان لە ناوكەوہ تا ئەژنۆكانيان داپيۇشن، ئەوسا دەجووہ لايان.

سنوورى ئەم خۆبەدوورگرتنە و نزىك نەكەوتنەوہبە لە دامینی پيشەوہى ئەو نافرەتەى لە سۈرى مانگانەدايە، ﴿حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ﴾ واتە: "تا ئەو كاتەبە كە پاك دەبنەوہ"، خوينەكەيان رادەوہستى، كاتىك خوينەكە وەستا، ئەوا قەدەغەبوونەكە لادەجى كە لەسەر دۇخى خوين بەربوونەكەبە، بۇ حەلالبوونى جووت بوونەكە دوو مەرج ھەبوون: وەستانى خوين، خۆشۇردن لەو خوينە دواى ئەوہى دەوہستى، جا مەرجى بەكەم نەما، ئەوہى دووہم ماوہتەوہ، بۇبە خواى گەورە فەرمووبەتى: ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾ واتە: كاتىك خۆيان "پاككردەوہ و خۆيان" شۇرد، ﴿فَاتَوَهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ واتە: "لەو شوینەوہ لەگەليان جووت بن كە خواى گەورە فەرمانى پىكردوون" لە دامینی پيشەوہ لەگەليان جووت بن نەوہك لە پشەوہ، چونكە دامینی پيشەوہ كىلگە و شويى چاندن و وەجەخستنەوہبە.

ئەمە بەلگەى تىدايە لەسەر پيۇستبوونى خۆشۇردنى ئەو نافرەتەى سۈرى مانگانەى ھەبووہ، جا وەستانى خوين بە تەواوى مەرجى دروستى خۆشۇردنەكەبە.

لەبەر ئەوہى ئەم قەدەغەكردنە لوتفيكى خواى پايەبەرز بوو لەگەل بەندەكانى، پاراستنى ئەوان بوو لە نازار، ئەوا خواى پايەبەرز فەرمووبەتى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

التَّوَابِينَ ﴿۱۰﴾ واتە: "بى گومان خىۋاي گەورە ئەوانە خۇشەدەۋى" كە بەردەۋام تۆبە لە گوناھەكانيان دەكەن، ﴿وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ واتە: "ئەوانەشى خۇشەدەۋى" كە خۇيان بە پاكەگرن لە گوناھ، ئەمەش خۇبەپاكگرتنى بەرھەستىش دەگرتتەۋە لە پىسى و پۇخلى و بى نوپۇزى.

ئەمە بەلگەى تېدايە لەسەر رەۋايى پاك و خاۋىنى بە رەھايى، چونكە خىۋاي گەورە ئەۋ كەسانەى خۇشەدەۋى كە پاكىن، ھەر بۇيە پاك و خاۋىنى بەرەھايى، مەرجىك بوۋە بۇ دروستى نوپۇز و تەۋاف، دروستى دەست لېدان لە قورتانى پېرۇز، ھەرۋەھا خۇپاكگرتنى مەعنەۋىش دەگرتتەۋە لە رەۋشى نزم و سېفەتە ناشىنەكان، كىردارى پىس و بى نۇرخ.

﴿نَسَأُكُمْ حَرَّتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ "ژنانى ھاۋزىنتان كىلگەى ئىۋەن، جا بە ھەر شىۋەيەك تانەۋى لەگەلىان جووت بىن و تۇ لە كىلگەكەتان بوەشىن" چ لە پىشەۋە لەگەل دامىنى پىشەۋە جووت بىن، يان لە پىشەۋە لەگەل دامىنى پىشەۋە جووت بىن، چونكە تەھا دامىنى پىشەۋە كىلگەيە و شوپىنى چاندنە، كە ئەۋ شوپىنەيە مندال و ۋەجەى لى پەيدا دەيى.

ئەمەش بەلگەى تېدايە لەسەر جەرامبوۋنى جووت بوون لە رى دامىنى پىشەۋە (كۆمەۋە)، چونكە خىۋاي گەورە رەۋايى نەداۋە بە جووت بوون لەگەل ئافرەت تەھا لەۋ شوپىنەۋە نەبى كە كىلگە و شوپىنى ۋەچەخستەۋەيە، چەندىن فەرموۋدە لە پىغەمبەرۋە (درود و سلاۋى خىۋاي لىيى) ھاتوون لەبارەى جەرامبوۋنى ئەمەۋە و نەفرەتى لە بىكرانى كىردوۋە.

﴿وَقَدْ مُوا لِنَفْسِكُمْ﴾ واتە: "بۇ خۇتان دەستپىشخەرى بىكەن" بە نىزىكبوۋنەۋە لە خىۋاي گەورە بە ئەنجامدانى خىر و چاكە، جا يەكىك لەم كارە چاكەنەۋە پىاۋ لەگەل

هاوژینه که ی جووت بی، بهو جوړه ی مهبهستی چاکه و ره زامه نندی خوا بی، بهو هیوا به ی
خوای گه و ره و هجه به کیان بیبه خشی که بیته مابه ی سوود بویان.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ واته: له هموو بارودوخیکدا له خوای گه و ره بترسن، له مه و ه
یارمه تی و هریگرن و ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ﴾ چاک ده زانن "ده گن به دیداری خوا"،
نهوا پاداشت و سزاتان ده داته و ه له سهر کرده و ه چاکه کانتان و کرده و ه کانی تر تان.

ئینجا فهرموویه تی: ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ "مزگینی بده به باوه پرداران"، به کیکی به
دیاریکراوی باس نه کرده و ه، تا ئایه ته که گشتگیر بی، باوه پرداران مزگینیان بۆ هه به له ژبانی
دوینا و دواړوژدا، هه رچی خیر و چاکه به و لاجوونی هه ر خراپه به ک وابه سته به به
ئیمان و ه، که واته هه رچی باوه پرداره نه م مزگینه ده یگریته و ه.

نه مه خو شه ویستی خوای گه و ره ی تیدایه بۆ باوه پرداران، خو شه ویستی که دلی
نه وان خو ش ده کات، به مه ش خو لیا و هیوا و تامه زرۆ ده بن، بۆ نه و هی خوای گه و ره بویانی
تاماده کرده و ه له پاداشتی دوینا و دواړوژ.

(۲۲۴) ﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ
النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿۲۲۴﴾

﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ﴾ واته:
"نه کهن سویند خواردن به خوا بکه نه کۆسپ له بهرده م چاکه کاری و پاریزکاری و
ناشته وایی کردن له نیوان خه لکید"، مهبه ست له سویند خواردن به گه و ره گرتی سویند
بیخورا و ه که به، دوپا تکر دنه و ه ی سویند له سهر خواره و ه که شه، جا خوای گه و ره فه رمانی
کرد به پاراستی سویند، نه مه ش نه و ه ده خوازی که له هموو شتیکیدا پیاریزی، به لام

خوای گه‌وره له‌مه‌دا هه‌ل‌اواردنی کردووه، نه‌گهر به‌هۆی سوینده‌وه کاریگی چاك
فه‌رامۆشكرا، نه‌وا خوای گه‌وره لی‌ره‌دا فه‌رمانی کردووه سویند نه‌كه‌نه پاسار و كۆسپ
له‌به‌رده‌م چاكه‌کاری: نه‌نجامدانی کاری چاك و خۆدوورگرتن له‌ خراپه یاخود ناشته‌وایی
کردن له‌ نیوان خه‌لكدا.

ههر كه‌سیك سویند بخوا له‌سه‌ر وازه‌یان له‌ واجیك، نه‌وا بیویسته سوینده‌كه‌ی
بشكینی، حه‌رامه له‌سه‌ر سوینده‌كه‌ی به‌رده‌وام بی، ههر كه‌سیك سویند بخوا، له‌سه‌ر
وازه‌یان له‌ سونه‌تیک، نه‌وا سونه‌ته‌ بۆی سوینده‌كه‌ی بشكینی، نه‌وه‌ش كه‌ سویند بخوا
له‌سه‌ر نه‌نجامدانی کاریگی حه‌رام، نه‌وا بیویسته سوینده‌كه‌ی بشكینی، یان كه‌سه‌ی كه‌
سویند بخوا له‌سه‌ر نه‌نجامدانی کاریگی ناپه‌سه‌ند (مكروه)، نه‌وا سونه‌ته‌ سوینده‌كه‌ی
بشكینی، سه‌باره‌ت به‌ شتی رپییداو (المباح) كه‌ سویندی له‌سه‌ر ده‌خوری، نه‌وا بیویسته
سوینده‌كه‌ی جیه‌جی بگری و نه‌شكیندری.

هم ئایه‌ته‌ به‌لگه‌ ده‌هینرته‌وه له‌سه‌ر ئه‌م بنه‌ما و رپسا ناوداره: (إذا تراحت المصالح،
قدم أهما: كاتیک به‌رژه‌وه‌ندییه‌كان به‌یه‌ك‌دا‌ده‌چن، نه‌وا گرنگترینیان به‌پیشه‌خوری)،
لی‌ره‌دا ته‌واو‌کردنی سوینده‌كه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی تیدایه، په‌په‌وه‌کردنی فه‌رمانه‌کانی خوا له‌ شتانه‌دا
به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی گه‌وره‌تری له‌وه‌ تیدایه، بۆیه‌ پیشخراوه.

دواتر ئایه‌ته‌كه‌ كۆتایی پیه‌ناوه به‌م دوو ناوه‌ پیرۆزه، جا فه‌رمووویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ
سَمِيعٌ﴾ واته: "بی‌گومان خوای گه‌وره بیسه‌ری" هه‌موو ده‌نگه‌كانه ﴿عَلِيمٌ﴾ "زانایه" به
مه‌به‌ست و نیاز و نیه‌ته‌كان، له‌وانه بیسه‌ری گوفتاری سوینخۆراوه، زانایه به‌وه‌ی
مه‌به‌ستیان چاكه‌ یان خراپه، له‌وانه‌ش هۆشدارای دان له‌ پاداشت و سزاکه‌ی، زانستی کار
و کرده‌وه و نیه‌ته‌كه‌شتان لای خوا جیگیربووه.

(۲۲۵) ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ (۲۲۵)

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾
واتە: خوای گەورە لە بەندە ناگری، لەسەر ئەو سویندانەیی بەسەر زمانیدا دین، ئەگەر بەی
مەبەست بی و نیازی دلی لەسەر دانەمەزرایی، بەلکو تەنھا بەسەر زمانیدا هاتی، وەك چۆن
مرۆف زۆرجار لە قسەکانیدا دەلی: (نا، سویند بەخو: لا والله)، و (نا بەیچەوانەوه، بە
خو: بلی والله)، یان وەك سویند خواردنی بەندە لەسەر شتیکی رابردوو، ئەمەش بەهۆی
ئەوهی گومانێ ئەوه دەبات كە خۆی راست دەكات بۆیە سویند دەخوات، بەلکو خوای
گەورە لە بەندە دەگری لەسەر ئەو سویندەیی كە مەبەستی دلی لەسەر دامەزرایی.

ئەمەش بەلگەیی تێدایە لەسەر رەچاوکردنی نیاز و مەبەست لە گوفتارەکاندا، هەر وەك
لە كردارەكانیشدا رەچاو دەكری.

"﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ﴾ واتە: بی گومان خوای گەورە گوناھپۆش و لیبوردەیی" بۆ ئەو
كەسەیی تۆبە دەكات و دەگەریتەوه لای خوا ﴿حَلِيمٌ﴾ خۆراگر و نارامگرە لە بەرامبەر
ئەوانەیی سەریچی فەرمانی ئەویان كردوو، بەوهی سزای بۆیان پێش نەخستوو، بەلکو
خۆگر بووه لەگەلی و سەریچیەكەیی داپۆشیوه، لیخۆشبووه سەرباری ئەوهی توانای
بەسەردا هەییە و لەزێر دەستیدایە.

﴿لِّلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصًا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾
﴿۲۲۶﴾ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۲۷﴾

ئەمە دەربارەى سوپند خواردنى تايبەتە بە ھاوژين، سەبارەت بە شتيگى تايبەت، ئەویش بریتىيە لە سوپندخواردنى مېرد لەسەر وازھىنان لە جووت بوون لەگەل ژنەكەى چ بە رەھايى يان بە كۆت و بەندكراوى، بە كەمتر لە چوار مانگ يان زياتر.

﴿لِّلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصًا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ واتە: "بۇ ئەوانەى سوپند دەخون نزيكى ھاوژينيان نەكەون، بۇيان ھەيە تا چوار مانگ چاوەرى بکەن".

جا ھەر يەكێ سوپندى خوارد نزيكى ھاوژينەكەى نەكەوى بە تايبەت، ئەگەر چاوەروانيەكەى لە چوار مانگ كەمتر بوو، ئەوا وەك سەر جەم سوپندەكەى تر، كاتيک سوپند دەشکينى دەبى قەرەبوو (كەفارەتەكەى) بکيشى، ئەگەر سوپندەكەى بردەسەر، ئەوا ھيچى لەسەر نيە، ھاوژينەكەى ھيچ شتيگى بەسەر ئەودا نيە، چونكە مېردەكە چوار مانگی پېداوہ.

ئەگەر سوپندەكە ھەميشەى بوو، يان بۇ ماوەيەك بوو كە لە چوار مانگ زياتر بوو، ئەوا كاتى سوپند خواردنەكەيەوہ ماوەى چوار مانگی بۇ ليكەدەرىتەوہ، ئەمەش ئەگەر ھاوژينەكەى ئەم داوايەى كرد، چونكە ئەمە مافی خۆيەتى، ئەگەر ئەمە تەواو بوو بەھوى سەر جيئەوہ، جا ھەر كە مېردەكە سەر جيئى كرد ئەوا ھيچى لەسەر نيە، جگە لەوہى كە دەبى قەرەبوو (كەفارەتى) سوپند شكاندەكەى بکيشى، ئەگەر ھەر بەردەوام بوو لە سەر جيئى نەكردن، ئەوا مېردەكە ناچار دەكرى لە ژنەكەى جياييتەوہ (تەلقى بدات)، خۇ ئەگەر ھەر تەلقى نەدا ئەوا دادوہر تەلقى دەدات.

بەلۇم سەر جىيى و گەرپانەۋەى مىرد بۇ لاي ژنەكەى لاي خۋاى پايەدار خۇشەۋىستىرە،
 بۇيە فەر موۋىيەتى: ﴿فَإِنْ فَأَءُوا﴾ واتە: ئەگەر پاشگەز بوۋنەۋە لەۋ سۈيىندەيان و گەرپانەۋە
 بۇ ئەۋ كارەى وازيان لېھىناۋە، ئەۋىش سەر جىيى كىردنە، ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ﴾ خۋاى گەرپە
 گوناھپۇشە و لەۋ كارانەيان خۇشەۋى، كە بەھۇى پاشگەز بوۋنەۋەيان لە سۈيىندەكەيان
 ئەنجامى دەدەن، ﴿رَحِيمٌ﴾ مېھرەبانە بەۋەى قەرەپور و ئەستۇپاك كىردنەۋەى بۇيان داناۋە،
 واينە كىردوۋە وابەستەيان بى و شىۋاى ھەلۋەشانەۋە نەبى، بەھەمان شىۋە بە بەزەيە
 ئەگەلىان، بەۋەى گەرپانەۋە لاي ھاۋژىنەكانيان و بەزەيان پىئاندا ھاتۇتەۋە.

﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾ واتە: "ئەگەر ھەر سوۋر بوۋن لەسەر جىابوۋنەۋە"،
 بەردەۋامبوۋن لە سەر جىيى نەكردن، ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى ئەۋ مىردانە حەزبان لە
 ژنەكانيان نىيە، چىتر ھاۋژىنەكانيان ناۋى، ئەمەش بە ماناى سوۋر بوۋن دى لەسەر
 جىابوۋنەۋەى تەۋاۋ لە ھاۋژىنەكانيان، خۇ ئەگەر پياۋەكە ژنەكەى تەلۇقدا ھەرۋەك چۇن
 ئەمە ئەركىكى راستەۋخۇيە لەسەر مىردەكە، ئەگەرنا دادوۋەر مىردەكە ناچار دەكات
 ژنەكەى تەلۇق بدات، ياخود دادوۋەر بەخۇى تەلۇقى دەدات. ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
 "بى گومان خۋاى گەرپە بىسەر و زانايە"، ئەمە ھەرپەشە و ترساندى تىدايە بۇ ئەۋ كەسەى
 ئەم جۇرە سۈيىندانە دەخوئىن، بەمەبەستى زىان و سەغلەتكىردن.

بەم ئايەتە بەلگە دەھىترىتەۋە لەسەر ئەۋەى كە (إبلاء) تايبەتە بە ژن، چۈنكە خۋاى
 گەرپە فەر موۋىيەتى: ﴿مِنْ نِسَائِهِمْ﴾ بەلگەشە لەسەر پىۋىستبوۋنى ئەنجامدانى سەر جىيى لە
 ھەر چوار مانگك جارىك، چۈنكە دۋاى چوار مانگك ناچار دەكرى يان لەسەر ئەۋەى
 سەر جىيى بكات، ياخود لەسەر تەلۇقدان، ئەمەش تەلۇقا لەبەر ئەۋەيە كە مىردەكە واجب و
 ئەركىكى فەرماۋشكر دوۋە.

(۲۲۸) ﴿وَالْمُطَلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِعَوْلْتِهِنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۲۸﴾﴾

﴿وَالْمُطَلَقَاتُ﴾ واتە: ئەو ژنانەى لەلایەن مېردەکانیانەووە تەلّاق دراوان ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ﴾ واتە: پېویستە چاوەروان بن بۆ ماوەى ﴿ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ بینى سى سۈرى مانگانە، یان سى جار پاك بوونەووە لە خوینی سۈرى مانگانە، ئەمەش بەپى راجیایی زانایان لەبارەى مەبەسقى وشەى (القرء)، لەگەل ئەوەى بۆجوونی دروست ئەووەیە كە (القرء) سۈرى مانگانە، بۆ ئەم ماوەیەش چەندین حوکم هەن، لەوانە: زانیى پاكى مندالدان، دواى ئەوەى سى جار سۈرى مانگانەى بەسەردا تیبەر دەبى، زانیى ئەوەى مندالدانەكە كۆرپەى تیدانییە، تا سەرنەكیشى بۆ تیکەلبوونی رەجەلەكەكان.

﴿وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ﴾ واتە: بۆ ژنان دروست نییە زانیارى بشارنەووە" لەبەر ئەمە خواى گەورە لەسەر ژنانى پېویست کردووە كە هەوال بەدەن سەبارەت ﴿مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ "ئەوەى كە خواى گەورە لە مندالدانى ئەواندا بەدیهیناوە، ئەگەر راست دەكەن باوەریان بە خوا و بەرپۆزى دواى هەیه" لە مندال یان خوین بینى سۈرى مانگانە، چونكە شاردنەووەى ئەمە سەردەكیشى بۆ چەندین خرابە، جا شاردنەووەى كۆرپەلە سەردەكیشى بۆ لكاندى بە كەسانى ترەو، ئەمەش بەهۆى پەلەى ژنەكەووەیە بۆ كۆتایی هاتنى ماوەى دیارىكراو، كاتیک بە جگە لە باوكى لكیندرا، بەهۆى ئەووەو دووچارى پەچران دەبى لە پەيوەندى خزمایەتى و میراتدا، دادەپریئى لە مەحەرەم و خزمە نزیكەكانى باوكى، لەوانەیه بیته هۆى ئەوەى

ھاوسەرگىرى بىكات لەگەل يەككىك لە مەحرەمەكانى، ئەمە كاتىك پروودەدات كە بە جگە لە باوكى دەلكىندىرى، چەسپاندىنى ئەم لكاندەنە چەندىن لىكەوتەنى لە مىراتگرتن و مىرات لىگىران لىدەكەويتەو، جا ھەر يەككىك خزمەكانى ئەو كەسەى كۆرپەلەكەى پىوھ لىكىندراوھ بىكاتە خزمى كۆرپەلەكە، ئەوا ئەمە چەندىن شەر و خراپەى وا لەم كارە دەپشكۈيتەو، كە تەھا پەرورەدگارى بەندەكان خۆى دەزانى چەند و چۆن، خۇ ئەگرە ھىچ خراپەىكەى نەبووا جگە لەوھى كۆرپەلە لىكىندراوھ كە تووشى ھاوسەرگىرى پوچەل بى، بەردەوامبوونى بى لەسەر گوناھى گەرە - كە زىنايە -، ئەوا ئەم خراپەى بەس دەبوو بۇ گەرەبى ئەم كارە قىزەونە.

بى گومان شارەندەوھى سۈرى مانگانە، بەوھى پەلە بىكات لە ھەوال لىدانى لەوبارەوھ بە درۆ، ئەمەش دەيتە ھۆى برىنى مافى مىرد و بە رەوادانان بۇ كەسى دىكە، ئەمەش چەندىن خراپەى لى بەرھەم دىت، ھەررەك چۆن يىشتەر باسمان كرد، خۇ ئەگەر ژنەكە درۆ بىكات و ھەوالى ئەوھ بىدات كە نەچووتە نىو سۈرى مانگانەوھ، لە پىناو ئەوھى ماوھەكە درىژە بىكىشى، بەمەش خەرچىك لە مىردەكەى وەر بىگىرى كە لەسەرى پىويست نىيە، ئەوا ئەمە بۇ ژنەكە لە دوو پرووھە ھەرپامە: بەكەمىان ئەوھىيە كە شاينى نىيە، دووھمىان: بەدرۆ بە ھۆى ھوكمىكى شەرەوھە وەر بىگرتوھ، لەوانەشە بگەرپتەوھ لای مىردەكەى دوای تەواو بوونى ماوھەكەى، بەمەش دەيتە خوئىرپىژ، چۈنكە ژنەكە لەو كاتەدا بىنايە، بۇيە خوای پايەبەرز فەرھوويەنى: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾.

جا بى دەنگىوونىان بەلگەيە لەسەر ئەوھى ئەو ژنانە باوھەر پان بە خوا و دوارپۇژ نىيە، خۇ ئەگەر باوھەرپان بە خوا و دوارپۇژ ھەبووا، بىنازىنايە ئەو كارەى ئەوان پاداشت و سزاي لەسەرە، ئەوا ھىچ يەككىك لەم شتەنەيان نەدەكرد.

ئەمە بەلگەیی تیدایە، لەسەر ئەووی هەوائی ژن سەبارەت بە خۆی کە رادەگەیه نری وەرده گیری، لەو شتانهی کە تەنها خۆی پێی دەزانی، وەك: سوپری مانگانە، سکیپری و هاوشیووی ئەمانە.

دواتر خوای پایەبەرز فەرموویەتی: ﴿وَبِعُوْنَتِهِنَّ اَحَقُّ بِرِدْهِنَّ فِيْ ذٰلِكَ﴾ واتە: هاوسەر و میردەکانیان لەپێشترن تا ژنەکانیان بگێرنەووە بۆ ئەو هاوسەرگیرەیی پیشویان، ماددەم میردەکانیان لەو ماوەیەدا چاوەروان بوونە، ﴿اِنْ اَرَادُوْا اِصْلَاحًا﴾ واتە: ئەگەر "وێستیان نیوانیان چاک بکەن" ئەمەش بەهۆی حەز و خوۆشەویستی و سۆزەووی، مانای نایەتە کە ئەو دەگەیه نی، کە ئەگەر ئەوان مەبەستیان چاکسازی نەبی لە پەيوه ندی نیوانیان، ئەوا مافی گێرانەوویان نییە، بۆیان نییە بیانگێرنەووە بەمەبەستی ئازاردانیان و درێژکردنەووی ماوەکە لەسەر ژنەکانیان، ئایا لەگەڵ بوونی ئەم مەبەستە میردەکە بۆی هەیه ئەمە بکات؟ ئەمە دوو بۆجوونی تیدایە:

زۆریەیی زانایان پێیان وایە: میردەکە دەتوانی ئەمە بکات، هەرچەندە حەرەمە، بەلام رای راست و دروست ئەوویە، کە ئەگەر مەبەستی میردەکە چاکسازی نەبی لە پەيوه ندی نیوانیان ئەوا مافی گێرانەووی نییە، هەرۆک رووکەشی ئەم نایەتە پیرۆزە ئەمە پیشان دەدات، ئەمەش حیکمەتیکی ترە لەم خوۆگرتنە، کە: لەوانەیه میردەکە پەشیمان بێتەووە بەهۆی دابران لە ژنەکەیی، بۆیه ئەم ماوەیەیی بۆ داناووە تا تینویی دلی بشکینی و سەرنجی خۆی بپری.

ئەمە بەلگەیه لەسەر ئەووی خوای پایەبەلند سۆز و خوۆشەویستی لە نیوان هاوژیناندا خوۆشدەوی، رقی لە جیابوونەوویانە، هەرۆک بیغەمبەر (درود و سلأوی خوای لپی) فەرموویەتی: ((أَبْغِضِ الْحَلَالَ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقِ)) واتە: قیزەونترین حەلال لای خوای مەزن جیابوونەووی ژن و میردە. ئەمە تاییەتە بە جیابوونەووی گەراوہیی (الطلاق الرجعی)،

سهبارت به جیابوونهوهی یه کجاره کی (الطلاق البائن)، ئەوا میږده که له پښتر نییه بۆ گپړانهوهی ژنه که ی، به لکو نه گهر ژن و میږده که رازی بوون بۆ گه پړانهوه بۆ هاوسه گرپه که یان، ئەوا ده بی به گریه ستیکی نوی بی، که هه موو مهرجه کانی تیدا بینه جی ده ستیکه نه وه.

پاشان خوای پایه دار فهرموویه تی: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ واته: زنان ماف و پایه ندیان له سهه میږده کانیان هه به، ههروه ک چون میږدیش ماف و پایه ندی واجب و سونه تیان له سهه زنان هه به.

سهه چاوهی مافه کان له نیوان هاوژینه کاندای ده گه پښته وه بۆ چاکه، که بریتیه له وه: نه ریتیه له ولاته که دا باوه، ئەمهش له وه سهه ده مه دا هاوتای یه ک ماف و ئەرکیان له سهه یه که، ئەمهش ده گۆږی به پښی کات و شوین و بارودوخ و کهش و لیکه وته کان.

له مهشدا به لگه هه به له سهه نه وه ی، که خه رجی کیشان و پوشته کردن و ده ستگه مه و شوینی حه وان هه و جووتبوون – هه موو ئەمانه بۆ چاکه ده گه پښته وه، بۆیه ئەمانه به پښی گریه سقی ره ها یویست ده بن، به لأم نه گهر مهرجی له گه لدا بوو، ئەوا به پښی مهرجه که ده بی، مه گهر مهرجیک حه لالیکی حه رام کردی، یان حه رامیکی حه لال کردی.

﴿وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ واته: پیاوان سهه کردایه تی و پله به رزیان هه به، مافیکیان زیاتره به سهه ریانه وه، ههروه ک خوای پایه رز فهرموویه تی: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾

﴿بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ نساء: ۳۴. واته: " پیاوان سهه ږه رشتیارن به سهه هاوسه ره کانیانه وه، ئەمهش به هو ی ږیز و زیاده ئەرکیکه وه، که خوا داویه تی به هه ندی ک به سهه هه ندیکی تر دا، – سهه ره یی نه وه ی که – پیاوان له مال و سامانیان خه رج ده که ن – له پښاوی ناسووده ی و خوشگوزهرانی ئافره تاندا –". پله ی بیغه مبه رایه تی و دادوه ری و پښه وایه تی مه زن و بچوک، هه موو جوړه کار به ده ستیه کی تر

تایه ته به پیاوانه وه، ههروه ها له زور شتی تر پیاو زیاتری بو ههیه له ئافرهت، وهك: میرات و شته کافی تر.

﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: "و خوی گهوره بالادهست و دانایه"، بالادهستی و دهسه لاتی زال و مهزن ههه بو خوی گهورهیه، وهك چۆن ههموو شتیك ملكه چیه تی، به لام - له گهل بالاده شتیه كه شی - دانایه له ههلسوكهوت و رهفتاره كانیدا.

ئهو ژنانهی سكهپن، ئهوا له گشتاندنی ئهه ئایه ته ههلاویردراون، جا ماوهی چاوه پروانیان دانانی كۆر په كه یانه، ئهو ئافره تانهش كه میرده كه یان نه جوووته لایان، ئهوا ههچ ماوهیه كیان بو چاوه پروانی نییه، كه نیه كه كانیس ماوهی چاوه پروانیان دوو جار بینینی سوپی مانگانهیه، ههروهك چۆن ئههه بو چوونی هاوه لانه (خوای لیان رازیی) لهه باره وه، به لام ناوكو (سیاق)ی ئایه ته كه به لگهیه له سهه ئه وهی مه به ست لی ئافره تی ئازاده نه وهك كه نیه كه.

(۲۲۹) ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِیحٍ بِاِحْسَانٍ وَّلَا یَحِلُّ لَكُمَّ اَنْ تَاْخُذُوْا مِمَّا اَنْتُمْ مَوْهِنٌ شَیْئًا اِلَّا اَنْ یَخَافَا اَلَّا یُقِیْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاِنْ خَفْتُمْ اَلَّا یُقِیْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ فَلَآ جُنَاحَ عَلَیْهِمَا فِیْمَا اَفْتَدْتُمْ بِهٖ تَلْكَ حُدُوْدَ اللّٰهِ فَلَآ تَعْتَدُوْهَا وَّمَنْ یَّعْتَدْ حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِکَ هُمُ الظَّالِمُوْنَ ﴿۲۲۹﴾

ته لاقدان له سهردهمی نه فایدا، له سههه تایی هاتی نیسلا میس وا بهردهوام بوو، پیاو دهیتوانی ژنه کهی ته لاق بدات بهی کۆتایی، ههه کاتیك بیویستایه زیانیکی بی بگهیهنی، ئهوا ژنه کهی ته لاق دهه، کاتیك ماوهی دیاریکراو بو جیا بوونهوه نریك ده بووه وه، ئهوا ژنه کهی ده گپرا به وه و دواتر ته لاقی ده دایه وه، ئهه کاره ی به بهردهوامی له گهل ژنه کهیدا ده کرد، به مهش ئه وهنده زیان بهر ژنه که ده کهوت، كه ته هها خوی گهوره ده یزانی چه نده.

جا خوای گهوره رایگه یاند ﴿الطَّلَاق﴾ واته: ئەو ته ئا قه ی میرد به هۆیه وه ده توانی ژنه که ی بی بگریته وه ﴿مَرَّتَانِ﴾ "دوو جاره" تا میرده که - ئەگەر نیازی زیانگه یاندنی نه بی - بتوانی ژنه که بگریته وه، لهو ماوه یه دا پیداجوونه وه به رای خوای بکات، جا زیاتر له مه لیڕه دا بوونی نییه، چونکه ئەوه ی لهم دوو جوړه زیاتر دانی، ئەوا یان ئەوه تا بویری ئەنجامدانی کاریکی حه راسی هه یه، یان حه ز ناکات ژنه که ی بگریته وه، به لکو ته ئها مه بهستی زیان یگه یاندنیه تی، بۆیه خوای پایه بلند فه رمانی به میرد کردوه ﴿فَأَمْسَاكَ﴾ که ژنه که بگریته وه به ﴿بِمَعْرُوفٍ﴾ واته: به پیکه وه ژیانیکی چاک، هاوشیوه ی ئەوانی تر له گهل ژنه که ی دهبی مامه له بکات، ئەمه رای و بۆجوونی په سنده، ﴿أَوْ تَسْرِیحَ یَاحْسَانَ﴾ ئەگه رنا با لئی جیابیتته وه و ته ئا قی بدات به جوانی و چاکی، جا له چاکه کاریه وه ئەوه یه که له سه ر جیابوونه وه له ژنه که ی هه چ شتی که له سامانه که ی لی وه رنه گری، چونکه سه تم و زۆرداریه، نابی سامانه که ی بی به رامه ر لئی وه ر بگری، بۆیه خوای مه زن فه رموویه تی:

﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾

واته: "بۆتان هه لال نییه هه چ شتیکیان لی بستینه وه له ماره ی و ئەو شتانه ی پیتان به خشیوون، مه گه ر بترسن له وه ی که نه توانن سنوره کانی خوا چاودیری بکه ن، خو ئەگه ر ترسان له وه ی که ژن و میرده که سنوری خوا راناگرن"، ئەو کاته ژنه که ده توانی به جوانی و چاکی خوای له میرده که ی دایالی (المخالعة)، ئەمه ش ئەگه ر هاتوو ژنه که رقی له میرده که ی بی، له به ر پیکه اته ی سه روشی جه سه که ی یا خود ره وشته که ی، یان که موکورتی له ناینه که یدا، به مه ش بترسی له وه ی لهو هاوسه رگه یه دا گویرایه لی خوای گه وره نه بی.

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ واته: "خو ئەگه ر دلنیا بن سنوره کانی خوای گه وره ناپاریون، ئەوا هه چ گونا هه بار نابن له وه رگرتی ئەو

بږه سامانه ی ژنه که دویبه خشی - له پیناو جیابوونه وه -، چونکه نهمه قهږه بووه بؤ
نه وه ی مه به سستی جیابوونه وه که بیته جی، له مه شدا ږه و ابوونی خودامالین (اخلع) هه به،
کاتیک نهم حکمه ته دیته جی.

﴿تِلْكَ﴾ واته: نه و حوکمه شهرعیانه ی خراڼه ږوو ﴿حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا﴾ واته:

سنوور و حوکمی خوان که بؤ نیوه ی داناون، فه رمانیشی پیگردوون که مه به زینن.

﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ واته: "بی گومان نه وه ی حوکم و

سنووره کانی خوا به زینی، نا نه وانه سته مکارن"، جا چ سته میک مه زتره له سته می نه و
که سه ی چوو بیته نیو په ریزی حه لاله وه و له ویشه وه سنووری حه رام به زینی، نه وه ی
خوای گه وره بؤی حه لال کردووه به شی نه کات و جی تیدا نه بیته وه؟

سته م سی جوړه: سته مکردنی به نده نه وه ی له نیوان خو ی و خوای گه وره دایه،

دووهمیان: سته می هه ره گه وره ی به نده که هاو به شدانانه بؤ خوا، سییه میان: سته مکردنی

به نده نه وه ی له نیوان خو ی و به دپه نراواندایه، خوای گه وره له هاو به شدانان خوشنای به

تؤبه کردن نه بی، خوای گه وره هیچ شتیک له مافی به نده کان فه راموش ناکات، هه رچی

سته می به نده یه نه وه ی له نیوان خو ی و په ووه ردگاریدایه که له هاو به شدانان بچو کتر بی،

نه و له ژیر ویست و خواستی خوای گه وره دا ده بی.

(۲۳۰، ۲۳۱) ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ
فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ
وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ بَيْنَهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿۲۳۰﴾ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ
فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا
تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا
آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ
وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ
﴿۲۳۱﴾

خوای پایه‌بلند ده‌فهرمووی: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ واته: کاتی‌ک بۆ جاری سیهم میرد
ژنه‌که‌ی خو‌ی ته‌ل‌اقدا ﴿فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ واته: "ژنه‌که‌ی
بۆی حه‌ل‌ال‌نایته‌وه، تا نه‌و کاته‌ی ژنه‌که شو‌ی‌کی تر نه‌کاته‌وه"، هاوسه‌رگری‌به‌کی دیکه‌ی
ته‌واو نه‌کات و میرده‌که نه‌چینه‌ لای، چونکه هاوسه‌رگری شه‌رعی ده‌بی ته‌واو دروست
بی، گریه‌ست و جووتبوونی تیدایی، نه‌مه‌ش ده‌بی به‌ریکه‌وتن بی.

مه‌رجه هاوسه‌گری و شووی دووهم به‌ناره‌زوو و خواستی خو‌ی بی، نه‌گه‌ر ئامانجی
نه‌م شووکرده‌نه‌ ته‌م‌ها حه‌ل‌ال‌کرده‌نه‌وه‌ی ژنه‌که بی بۆ میردی بیشتری، نه‌وا نه‌مه‌ به
هاوسه‌رگری دانانری، هه‌رگیز ژنه‌که حه‌ل‌ال‌ناکاته‌وه، جووتبوون له‌گه‌لی به‌ناو میردی
دووهم به‌جووتبوونی شه‌رعی دانانری، چونکه میردی ژنه‌که نیه، به‌لکو نه‌گه‌ر ژنه‌که به
حه‌زی خو‌ی شو‌ی‌کی تر بکات و سه‌رجیی له‌گه‌ل بکات، دواتر لی جیابیتته‌وه، ماوه‌ی
سی سو‌ری مانگانده‌ی که دانراوه بۆ جاوه‌روانی ته‌واوبی، ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ "هیج گونا‌هی‌ک
له‌سه‌ر" میردی به‌که‌م و ژنه‌که نیه ﴿أَنْ﴾ واته: "بگه‌رینه‌وه" گریه‌ستی‌کی نو‌یی

هاوسه رگیری ته نجام بدن له نیوانیادا، به هوئی نهوهی گه پانه وه دراوه ته پال هدر دووکیان، نهوا نهه به لگه به له سره رازیوونیان.

به نام نهه گه پانه وه به مهرجکی ههیه که ﴿إِنْ ظَنَّا﴾ "ته گهر گومانیان وابوو" دهی گومانیان وای ﴿أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ "حوکم و سنوره کانی خوا ده پارین"، هدر به کیکیان مافی نهوه تر به ریا ده کات، نههش به وه دهی که به شیمان بینه وه نهو بهیه که وه ژبانیهی رابر دوویان، که بووه هوئی له بهک جیابو ونهوهیان، سوږیش بن له سره نهوهی به جوانی و چاکی بهیه که وه ده ژین، تا لیره دا ههچ گونا هیک نییه له سره گه پانه وهیان بو ته نجامدانی هاوسه رگیری به کی نوی.

نمازه و مه بهستی نهه نایه ته پیر ژزه، نهوه ده گه یه نی که نه گهر نهو ژن و میرده گومانیان برد، که ناتوان سنوره کانی خوی گه وره پاریژن، بهوهی گومانی نهوهیان به سره دا زالی که دؤخی پیشوویان به رده وام دهی، بهیه که وه ژبانی خرایبان هیشتا ماوه، نهو کاته گونا هبار ده بن نه گهر هاوسه رگیری له گهل به کتر بکه نهوه، چونکه له گشت کاریکدا نه گهر فرماتی خوی گه وره ی تیدا به ریا نه کری، گوږ ایه لی خوی گه وره ی تیدا نه نویزی، نهوا دروست نییه ته نجام بدری.

لهمه شدا به لگه ههیه له سره نهوهی، کاتی که مرؤف دهیه وی بجیته نیو کاریکه وه، به نایهت به رپر سیاریتی بچوک و مهن، نهوا پیوسته سهیری خوی بکات، نه گهر هیزی له خویدا بینی بو ته نجامدانی نهه کاره و متمانه ی پیکرد، نهوا با نهجامی بدات، نه گهر نا به پیچه وانه وه با خوی لیگریته وه.

پاش نهوهی خوی گه وره نهه حوکمه مه زانای روونکردو ته وه، فرموی به تی: ﴿بَيْنَهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ واته: تا نهوانه بهرنامه و شرع و یاسای خوان، که

دیاری‌کردوو و روونی‌کردوته‌وه " بۆ که‌سانیک که‌بیزان و لیبی‌تیگه‌ن"، چونکه‌هر زاناکان که‌سوودی لی‌ده‌بنین و سو‌دیش به‌که‌سانی تر ده‌گه‌یه‌ن.

ئه‌مه‌ش پله‌وپایه‌ی زانایانمان بۆ ده‌خاته‌روو که‌شاروه‌ نییه، چونکه‌خوای‌گه‌وره‌ روونکردنه‌وه‌ حوکم و سنوره‌کانی‌خۆی‌تایه‌ت‌کردوو به‌وان، هه‌ر ئه‌وان جیبی‌نیازی ئه‌م روونکردنه‌وه‌یه‌ن، ئاماژه‌ی ئه‌وه‌شی‌تیدایه‌ که‌خوای‌پایه‌به‌رز ئه‌وه‌ی‌خۆشده‌وی‌که‌ به‌نده‌کانی‌شاره‌زاین و تیگه‌ن له‌و حوکمانه‌ی‌دایه‌زاندوته‌سه‌ر په‌یامبه‌ره‌که‌ی.

دواتر خوای‌پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ واته: کاتیک‌ژنه‌کانتان ته‌ل‌اق‌ده‌ده‌ن به‌ته‌ل‌اقی‌کی (گه‌راوه‌یی: الرجعی)، به‌یه‌ک‌یان‌دوو‌جار‌ته‌ل‌اقدان ﴿فَبَلَّغْنِ أَجَلَهُنَّ﴾ واته: کاتی‌ته‌وا‌بوونی‌ماوه‌ی‌چاوه‌روانیان‌نزیک‌بووه‌وه ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ واته: یان‌بیانگیر‌نه‌وه‌به‌چاکه، نیازیشتان‌وابی‌مافیان‌بدن، یاخود‌وازیان‌لیبه‌ین‌به‌ی‌گه‌راندنه‌وه‌و‌زیان‌پیگه‌یاندن، هه‌ر‌بۆیه‌فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا﴾ نه‌که‌ن‌بیانگیر‌نه‌وه‌به‌مه‌به‌ستی‌زیان‌پیگه‌یانندیان ﴿لَتَعْتَدُوا﴾ به‌وه‌ی‌له‌و‌کرده‌وه‌ه‌له‌دا‌سنور‌به‌زین‌به‌ره‌و‌حه‌رام، جا‌ه‌له‌که: گیر‌انه‌ویانه‌به‌جوانی‌و‌چاکی، حه‌رامه‌که‌ش: زیان‌پیگه‌یانندیانه.

﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ "جا‌هه‌ر‌یه‌کیک‌ئه‌م‌کاره‌بکات، ئه‌وا‌له‌راستیدا‌سته‌م‌له‌خۆی‌ده‌کات"، خۆ‌ئه‌گه‌ر‌مافه‌که‌بۆ‌به‌دیه‌ینرا‌بگه‌ریته‌وه، ئه‌وا‌زیانه‌که‌بۆ‌زیانگه‌یه‌نه‌ره‌که‌ده‌گه‌ریته‌وه.

﴿وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا﴾ "نه‌که‌ن‌ئایه‌ته‌کانی‌خوای‌گه‌وره‌به‌گالته‌بگرن"، دوا‌ی‌ئه‌وه‌ی‌خوای‌گه‌وره‌سنوره‌کانی‌زۆر‌به‌جوانی‌روونکرده‌وه، مه‌به‌ستیش‌لی‌زانین‌و‌کار‌پیکردنی‌و‌هه‌ستان‌له‌ناستیدا‌و‌پیشیل‌نه‌کردنی‌بوو، چونکه‌خوای‌گه‌وره‌به‌

ھاكەزايى و ھەرەمەكى دايىنەبەزاندوۋە، بەلگۈ بە حەق و راستى دايىبەزاندوۋە ئەك بۇ فىشە، بۇيە رېگىرى كردوۋە لەۋەى ئابەت و حوكمەكانى بە گالئە بگىرىن، واتە: نابى يارىان، بى بگىرى، كە برىتتېە لە بوپرى نواندن لە ئاست يىشلىكردىيان، ملكە چ نەبوون بۇيان، ۋەك: زيان گەياندن لە گىراندەۋەى زن يان لى جىابوونەۋەى، ياخود بە زور تەلاقدانى، يان كۆكردنەۋەى سى تەلاق بەيەكەۋە، خۋاى گەۋرە - لە ساىەى رەھەتى خۇيەۋە - تەلاقى بەك لە دۋاى بەك داناۋە، ئەمەش ۋەك بەزەى پىداھاننەۋە و ھەۋلدان بۇ دايىنكردنى بەرژەۋەندىيەكانى.

﴿وَأَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ "يادى ئەو ناز و نىعمەتەنە بىكەنەۋە كە خۋاى گەۋرە لەگەل ئىۋەى كردوۋە" بە گىشى، بە زمان سوپاس و ستايشى خۋاى گەۋرە بىكەن، بە دل دانى پىداىنن و بە راستى بزائن، بە ئەندامەكانى جەستەش كار بىكەن لە گوپرايەلى كردنى خوادا.

﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ﴾ واتە: "يادى ئەۋەش بىكەنەۋە كە لە قورئانى پىرۋز و حىكمەتدا بۇتانى دابەزاندوۋە"، حىكمەت: سوننەتە، ھەرچى قورئانى پىرۋز و سوننەتى بەپىزە رېگەكانى چاكەى بۇ ئىۋەى رۋونكردۋتەۋە و ھانى ئىۋەى داۋە لەسەرى، رېچكە و رېگەكانى خراپەشيان بۇ ئىۋە ئاشكرا كردوۋە، و ئاگادارىشى كردوۋنەتەۋە لىيان، خۋاى گەۋرە خۇيشى بە ئىۋە ناساندوۋە لەگەل ئەۋەى چى بەسەر خۇشەۋىستان و دوزمىنانى خۇى ھىناۋە، تەنانەت ئىۋەى فىرى شتايىك كردوۋە كە ھەرگىز يىشتر نەتانزانيۋە.

وتراۋە: مەبەست لە حىكمەت: راز و ئىنئىيەكانى شەرىعەتە، قورئانى پىرۋز حوكم و ياساى تىدايە، حىكمەتى ئەۋەش رۋونكردنەۋەى دانايى خۋاى گەۋرەيە لە فەرمان و رېگىرىيەكانىدا، جا بۇيە ھەر دوو ماناكەى دروستن. ھەر بۇيە فەرموۋىتەتى: ﴿بِعِظْمِكُمْ بِهِ﴾

واته: "خوای گهوره بهو هویوه ناموژگاریتان دهکات" بههوی ئهوهی بو ئیوهی دابهزاندووه، نه مه پشقی نهو بوچوونه بههیز دهکات، که پی وایه حکمهت بریتیه له هینیه کانی شهریعت، چونکه ناموژگاری روونکردنهوهی حوکم و حکمهته، هاندان و ترساندنه، جا به حوکمدان نهزانی نامینی، حکمهت لهگهله هاندان چهز دروست دهکات، حکمهت لهگهله ترساندن توفین و ترسان بهرهم دینی ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ له گشت کاروباریکتاندا "له خوای گهوره بترسن" ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ "چاک بزانی خوای گهوره زانیه به هه موو شتیك"، ههر بویه نه م حوکمانه ی بو ئیوه روونکردوتهوه بهوپهږی وردی و توکمهیی، که لهگهله بدرزه وهندیه کان دهروات له گشت کات و سهرده میگدا [کهواته سوپاس و ستایش و منهت ههر بو خوای بالادهسته].

﴿۲۳۲﴾ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ
أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضُوا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يَوْمَئِذٍ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمَ آزَكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
﴿۲۳۲﴾

رووی نه م گوته له سهږه رشتیاری نهو ژنانهیه که ته لاق دراوون به لام هیشتا ته لاقی سیهم نه دراوون، ﴿وَأِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ
أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضُوا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ﴾ واته: کاتیك "ژنه کاتان ته لاقدا" و ژن گه یشته
کو تایی هاتی سوږی مانگانهی، میږده که ی بیهوی هاوسه رگری لهگهله بکاته وه و
ژنه که ییش رازی بوو، نهوا بو سهږه رشتیاری ژنه که نیه چ باوکی یان ههر که سیگی دیکه
بی، بوی نیه کو سپ و بهر بهست دروست بکا، واته: بویه نیه ریگری له ژنه که بکات له

شوگردنه‌وه‌ی به‌هوی رِق و کینه‌که‌ی و هه‌لچوونی له‌به‌رامبه‌ر ته‌لّافی یه‌که‌م که می‌رده‌که هاورژتوو به‌تی، "ماده‌م ژن و می‌رده‌که به‌ره‌زامه‌ندی خو‌یان و به‌جوانی ریکه‌که‌وتوون".

"ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ" واته: ئەمه ئاموژگاری که‌سانیکی بی‌ده‌کری، که باوه‌ری به‌خوا و دواروژ هه‌بی.

باسی ئه‌وه‌ی کردوو‌ه که هه‌ر یه‌کیک باوه‌ری به‌خوای گه‌وره و دواروژ هه‌بی، ئه‌وا ئیمان و باوه‌ره‌که‌ی رپگری لیده‌کات له‌کۆسپ و به‌ربه‌ست دروستکردن، چونکه ﴿ذَلِكُمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ نا ئەمه پاکتر و خاوینتره بو‌تان له‌و گومانه‌ی سه‌ربه‌رشتیاری ژنه‌که هه‌به‌تی، که پی‌ی وایه رپگری کردن له‌شوگردنه‌وه‌ بپاری دروسته، له‌به‌رامبه‌ر ته‌لّافدانی یه‌که‌م رپگه نه‌دات شوی پیکاته‌وه، هه‌روه‌ک چۆن ئەمه نه‌ریقی خو‌یه‌زلزانه‌کانه.

ئه‌گه‌ر سه‌ربه‌رشتیاره‌که پی‌ی وای به‌رژه‌وه‌ندی له‌به‌شوو نه‌دانه‌وه‌یدایه، ئه‌وا ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ "خوای گه‌وره چاک ده‌زانی" - خیر و به‌رژه‌وه‌ندی له‌جیدایه - و ئیوه‌ نایزان، که‌واته ملکه‌چی فه‌رمانی ئه‌و خوایه‌ بن‌که زانایه به‌به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانتان، هه‌میشه به‌رژه‌وه‌ندی ئیوه‌ی مه‌به‌سته و تواناشی به‌سه‌ردا هه‌یه، ئاسانکاریان بو‌ ده‌کات به‌و رپگیانه‌ی ئیوه‌ ده‌یزانن و به‌وانه‌ش که نایزان.

له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی ئه‌وه هه‌یه که له‌بوونی سه‌ربه‌رشتیار (الولی) له‌ماره‌کردندا بی‌ویسته، چونکه رپگری کردوو‌ه له‌وه‌ی سه‌ربه‌رشتیاران کۆسپ دروست بکه‌ن، بی‌گومان ته‌مما کاتیک رپگریان لیده‌کری له‌کاریک، که له‌ژیر به‌رپوه‌بردنی ئه‌واندایی، مافیان له‌کاره‌که‌دا هه‌بی.

(۲۳۳) ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بَوْلِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بَوْلُهُ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ۲۳۳

نهم نایه ته ههواله بهلام به مانای فهرمانه، له شوینی شتیکی جیگیر دابه زینراوه، که بیویستی به فرمان نییه، "﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ﴾" واته: دایکان، دوو سال با شیر بدنه".

له بهر تهوهی سال به کاردی بو سالیکی تهواو، و بو ریژهی زورینهی که به لای سالدای بجی، بویه فهرموویه تی: ﴿كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ﴾ "بو ماوهی دوو سالی تهواو، بو نهو که سهی که بیهوی شیری تهواو بدات"، جا نه گهر بو ماوهی دوو سال شیر درا به کورپه لهی شیره خور، نهوا ماوهی شیر پیدانی تهواو بووه، دواى نهو ماوهیه شیره که وهک ههر خوراکیکی تر ههژمار دهکری، بویه شیردان له دواى دوو سال به مهرج دانه تراوه و گرته وهیشی به چهرام دانه تراوه.

نهم حوکمه لهم دهقه و لهم فهرمایشتهی خواى پایه بلند وهرده گیری: ﴿وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ نه حفاف: ۱۵. واته: سکپربوون و له شیر برپنهوهی سی مانگی خایاندووه. نهمهش نهوه دهگه یه نی که مترین ماوهی سکپربوون شهش مانگه، دهکری مندال لهو ماوهیه دای بی.

﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ﴾ لەسەر باوك پيوسته ﴿رِزْقَهُنَّ وَكِسْوَتَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"رۆزى و پۇشاكى ژنەكان دابىن بكات بە چاكى" ئەمە گشتگىرە ھەر دوو دۇخ دەگىرئەو ھەر چ ئەگەر پەيوەندى بە مېردەكەيەو ھەر مابى يان تەلق درابى، ئەوا لە ھەر دوو دۇخدا لەسەر باوك پيوسته رۆزى و پۇشاكى بۇ دابىن بكات، كە برىتيە لە كرى شىرىدانەكە.

ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەو ھى ئەگەر ژنە شىردەرەكە پەيوەندى ھاوسەرگىرى لەگەل مېردەكەي ھەر مابوو، ئەوا كرى شىردانەكەي پيوست نىيە جگە لە خەرجى و پۇشتەكردى نەبى، جا ھەر يەكك بەبى بارودۇخى خۆى، ھەر بۇيە فەرموويەتى: ﴿لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا﴾ "ئەرك لەسەر ھىچ كەسىك دانانرى مەگەر بەگورەي تۈناكەي نەبى"، كەسى ھەزار ئەركدار ناكرى تا خەرجى وەك دەولەمەندىك بكىشى، تەنانەت كەسىك كە خەرجى نىيە ئەركدار ناكرى تا ئەو كاتەي بۇي پەيدا دەي.

﴿لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا﴾ واتە: "ئابى ھىچ دايكىك بەھۇى مندالەكەيەو ھەر زىانى پىگەيەنرى"، دروست نىيە دايك زىانى پى بگەيەنرى بەھۇى مندالەكەيەو، بەو ھى يان رېگىرى لە شىردانى بكرى، ياخود ئەو خەرجى و پۇشاك و كرىيەي كە پيوستىتەي پى نەدرى.

﴿وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ﴾ "ئابى باوكى مندالەكەش زىانى پىگەيەنرى بەھۇى مندالەكەو"، بەو ھى ژنەكە بەمەبەستى زىانگەياندن شىر نەداتە مندالەكە، يان داواى زىادە ئەركىكى لىبكات، ھاوشىو ھى ئەمانە لە جۇرەھا زىانگەياندن.

ئەم فەرمائىشتە: ﴿مَوْلُودٌ لَهُ﴾ ئامازەيە بۇ ئەو ھى مندال بۇ باوكىتەي، چونكە ئەو بەخشيويەتى و دەستكەوتى ئەو، بۇيە بۇ باوك دروستە لە مالى مندالەكەي ببات و بخوات، مندالەكەي رازىبى يان نا، بەپىچەوانەي دايك.

دوباره‌ی ئەو فەرمايشته: ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ﴾ واته: له‌سه‌ر میراتگری مندالەکه ئەگەر بی باوک بوو، مندالەکه‌ش سامانی نه‌بوو، ئەوا هه‌مان ئەو ئه‌رکه‌ی له‌سه‌ره، که باوکی مندالەکه له‌سه‌ربه‌تی له‌خه‌رجی کیشان و پوخته‌کردنی شیردوره‌که، ئەمه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی ئەو خزمه‌ی هه‌بووه و ده‌وله‌مه‌نده، پيوسته له‌سه‌ری خه‌رجی خزماتی نه‌دار بکیشی.

﴿فَإِنْ أَرَادَا﴾ واته: ئەگەر دایک و باوکه‌که "ويستیان" ﴿فَصَالًا﴾ واته: مندالەکه پيش ته‌واوبوونی دوو سال له شیر بپرنه‌وه ﴿عَنْ تَوَاضٍ﴾ به‌ره‌زامه‌ندی هه‌ر دوولا ﴿وَتَشَاوُرٍ﴾ "به‌راویژ" له نیوان خۆیاندا، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی له به‌رژه‌وه‌ندی مندالەکه‌دايه یان نا؟ جا ئەگەر له به‌رژه‌وه‌ندی ئەو دابوو و رازیوون ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ "ئه‌وا هه‌ج گوناهیان له‌سه‌ر نییه" له بپرنه‌وه‌ی مندالەکه له شیر خواردن پيش ته‌واو بوونی دوو ساله‌که. ئەم ئایه‌ته به‌ ئاماژه و ناوه‌رۆکه‌که‌ی ئەوه ده‌گه‌یه‌نی، که ئەگەر به‌کیکیان رازبوو به‌ده‌ر له‌وه‌ی دیکه، یان له به‌رژه‌وه‌ندی ئەم مندالەدا نه‌بوو، ئەوا دروست نییه به‌ر له ته‌واوبوونی دوو ساله‌که مندالەکه له شیر بپرنه‌وه.

سه‌باره‌ت به‌م فەرمايشته: ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْرَضِعُوا أَوْلَادَكُمْ﴾ خو ئەگەر ويستان دایه‌ن بۆ مندالەکانتان بگرن جگه له دایکانیان بۆ شیریدانیان، به‌و مه‌رجه‌ی مه‌به‌ستان زیانگه‌یاندن نه‌ی ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ئەوا هه‌ج گوناهیگتان له‌سه‌ر نییه، ئەگەر کری و مافیان به‌چاکی و جوانی به‌دن، ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: له‌خوای گه‌وره‌بترسن و چاک بزائن که به‌راستی خوای گه‌وره‌بینه‌ری ئەو کار و کرده‌وانه‌تانه که ده‌بکهن، بۆیه پاداشتی چاکه‌کانتان ده‌داته‌وه، و سزاشتان ده‌دات له‌سه‌ر خراپه‌کانتان.

(۲۳۴) ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ﴿۲۳۴﴾

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ واته: "ئهو بی‌اوانه‌تان که دهمرن و ژن له دوا‌ی خو‌ریان جیده‌هیلن" ئه‌و ژنانه‌ی می‌رده‌کانیان دهمرن، ئه‌وا بی‌وسته ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ ژنه‌که چوار مانگ و ده رۆژ چاره‌ری بکات، حیکمه‌تی ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌یه تا سکپربوون له ماوه‌ی ئه‌م چوار مانگه‌دا دیار بی، له سه‌ره‌تای مانگی بینجه‌م ده‌ست به‌ جو‌له‌ ده‌کات، ئه‌م حوکمه‌ گشتیه‌ تایه‌تکراوه‌ به‌ سکپره‌کان، به‌وه‌ی ماوه‌ی چاره‌روانی سکپره‌کان بریتیه‌ له دانانی کۆریه‌که‌یان، به‌همان شیوه‌ که‌نیزه‌ک ماوه‌ی چاره‌روانیه‌که‌ی نیوه‌ی ماوه‌ی چاره‌روانی نافرته‌ی نازاده، که‌ دوو مانگ و پینج رۆژه‌.

ئه‌م فهر‌مایشته: ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ واته: دوا‌ی ئه‌وه‌ی ماوه‌ی چاره‌روانیان ته‌واو ده‌بی ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ﴾ واته: "هیچ گونا‌هیکتان له‌سه‌ر نیبه‌" له‌وه‌ی بگه‌رینه‌وه‌ بو‌ خو‌رپازاندنه‌وه‌ و خو‌پاکرا‌گرتن "و دۆخی جاران" ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ به‌و شیوه‌یه‌ی که‌ جه‌رام و ناپه‌سه‌ند نیبه‌.

ئه‌مه‌ ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نی که‌ پرسه‌داری ژن بو‌ می‌رده‌که‌ی بی‌وسته، به‌ دریزی ماوه‌ی چاره‌روانیه‌که‌ی، له‌سه‌ر ژنه‌ ته‌لقدراو و جیا‌بووه‌وه‌کانی تر ئه‌مه‌ بی‌ویست نیبه‌، ئه‌مه‌ش کۆده‌نگی زانایانی له‌سه‌ره‌.

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ واته: "خوای گه‌وره‌" زانایه‌ به‌ کار و کرداره‌ دیار و ده‌روونیه‌کانتان، شاراوه‌ و ئاشکرا‌کانتان، له‌سه‌ر ئه‌مه‌ش پاداشتتان ده‌داته‌وه‌.

له‌گوناری ئەم‌فەرماشته‌که‌ ئاراسته‌ی سه‌ره‌په‌رشتیاران کراوه‌: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِنَا﴾ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی سه‌ره‌په‌رشتیار ده‌بی‌ چاودیری ژنه‌که‌ بکات، رپگه‌ریشی لیبکات له‌و کردارانه‌ی دروست نییه‌ ئه‌نجامی بدات، ده‌بی‌ ناچاره‌ی بکات له‌سه‌ر کردنی ئه‌و کاره‌ بیویسته‌کان، سه‌ره‌په‌رشتیار به‌م‌ په‌یامه‌ دوینه‌راوه‌ و بیویسته‌ له‌سه‌ری ئەم‌کاره‌ بکات.

(٢٣٥) ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَتَذَكَّرُوْنَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوْنَهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزَمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجْلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوْهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

"﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَتَذَكَّرُوْنَهُنَّ﴾ واته‌: هه‌چ‌ گوناهه‌یکتان له‌سه‌ر نییه‌ له‌وه‌ی به‌ ئاراسته‌وخۆ خوازیبێ زانی میرد مردوو بکه‌ن - که‌ هه‌شتا ماوه‌ی دیاریکراویان ته‌واو نه‌بووه‌ و دروست نییه‌ شوو بکه‌نه‌وه‌ - یاخود له‌ دلی‌ خۆتاندا بریاری خوازیبیتان دایه‌ت، خوای گه‌وره‌ زانیویه‌تی که‌ ئیوه‌ له‌مه‌ودوا ناویان ده‌به‌ن و باسیان ده‌که‌ن". ئەمه‌ حوکمی ئه‌و ژنانه‌یه‌ که‌ میردیان مردوو و له‌ چاوه‌پروانی ته‌واوبووینی ماوه‌ی دیاریکراویاندا، یان حوکمی ئه‌و ژنانه‌یه‌ که‌ ته‌ل‌ق‌دراون له‌ زبانی هاوسه‌رگیریدا، جا جگه‌ له‌ میرده‌که‌یان بۆ که‌سانی دیکه‌ چه‌رامه‌ خوازیبیتان بکه‌ن، ئەمه‌یه‌ مه‌به‌ستی ئەم‌ فەرماشته‌ی خوا: ﴿وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوْنَهُنَّ سِرًّا﴾ "نه‌که‌ن به‌ هه‌ینی ژوانیان له‌گه‌ل‌ به‌ستن"، به‌لام‌ هه‌رچی خوازیبێ ئاراسته‌وخۆیه‌، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ گوناھی له‌سه‌ر دانه‌ناوه‌.

جیاوازیه که یان ئەو هیه، که خوازیبئی راسته و خو تەنھا ماره کردن له خو ده گری، بویه له ترسی په له کردن له ماره کردن ئەوا ئەمه چه رام کراوه، و نه وهك ژنه که درو بکات له وهی ماوهی چاوه پروانیه که ی تەواو بووه به هوی چه زکردنی له شو کردن، ئەمه به لگهی تیدایه له سهه چه رامکردنی نامرازه چه رامه کان، به جیگه یاندنی ئەرکی میردی به که می، که ئەمهش به ژوان نه به ستن دهی له گهل کهسانی تر جگه له میردی خو ی له ماوهی چاوه پروانیه که ییدا. هه رچی خوازیبئی ناراسته و خو یه، ده کری مه به ست لبی ماره کردن یان شتی تر بی، ئەوا بو نافرتهی تەلأ قدر او به یه که چاره کی دروسته، وهك ئەوهی بیاوه که بی بلی من دهمهوی هاوسه رگیری بکه م، دهمهوی پرسم بی بکه ی له کاتی تەواو بوونی ماوه دیاریکراوه که ت، هاوشیوهی ئەم دهه پرینانه دروستن، چونکه ناگه نه پلهی خوازیبئی راسته و خو، له دهروو نیشدا پالنه ریکی به هیزی بو نییه.

به هه مان شیوه مرو ف که له ناخیدا نیازی ئەوهی هه بی ژنیك بخوازی که کاتیك ماوهی چاوه پروانیه که ی تەواو دهی، بی ئەوهی ئەم چهزه دهه ربری، هه ر بویه فه رموویه تی: ﴿أَوْ أَكُنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ﴾ ئەم ورده کارییه هه موو له بی شه کییه کانی گری به ستی هاوسه رگیری یدایه.

"﴿إِنَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْرَفُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ﴾ واته: مه گه ر به شیوازیکی چاک و ناباو نیازی خو تان دهه ربرن، نه که ن بریاری ماره برین بدن."

به لام هه رچی گری به سته که یه، ئەوا دروست نییه ﴿حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾ واته: تا ماوهی دیاریکراوه تەواو نهی.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ﴾ واته: "چاک بزنان خوی گه وره زانایه به وهی له ناخ و دهروو نناندایه، جا بویه خو تان بیاریزن" بویه نیازی چاکه

بین، نه‌که‌ن مه‌به‌ستی خراب بین، له ترسی سزا‌که‌ی و به ئومیدی به‌ده‌ست‌خستی
پاداشته‌که‌ی.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ﴾ واته: "چاک بزانی خوی گه‌وره گونا‌هپوش و
لی‌خوش‌بووه" بۆ ئه‌وانه‌ی گونا‌هیان کردووه، که‌چی تۆبه‌یان کردووه و گه‌راونه‌ته‌وه لای
خوی گه‌وره ﴿حَلِيمٌ﴾ "ئارام‌گر و له‌سه‌رخۆیه"، به‌وه‌ی سزای پێش‌نه‌خستووه بۆ
گونا‌ه‌باران، هه‌ر‌چه‌نده‌ تواناشی به‌سه‌ریاندا هه‌یه.

(۲۳۶) ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ
فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ
حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ ۲۳۶ ﴿

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً
وَمَتَّعُوهُنَّ﴾ واته: - ئه‌ی هاوسه‌ران - هه‌ج گونا‌ه- و تاوانیکتان له‌سه‌ر نیه، ئه‌گه‌ر ژنان
ته‌لاق بدن، ماده‌م ده‌ستتان لی نه‌دای و ماره‌بیان بۆ دیاری نه‌کردی، ئه‌گه‌ر‌چی ئه‌مه
شکاندنیسی بی، ئه‌وا پێویسته‌ دلایان خوش بکه‌ن، به‌وه‌ی ب‌ره‌ سامانیکیان به‌نی، له‌ پیناو
ناسوده‌بوونی خه‌یالیان ﴿عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ﴾ "ئه‌وه‌ی ده‌وله‌مه‌نده‌ به‌پیی سامانه‌که‌ی"
ئه‌وه‌ش که‌ هه‌ژار و نه‌داره‌ ﴿وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ﴾ "به‌پیی هه‌بوونی" جا ئه‌مه‌ ده‌گه‌ریته‌وه
بۆ نه‌ریتی باو، به‌پیی بارودۆ‌خه‌کان ده‌گۆری، هه‌ر بۆیه‌ فەر‌موویه‌تی: ﴿مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ﴾
"ئه‌م دیارییه‌ ده‌ی به‌شیوه‌یه‌کی چاک و ریکویک بی"، ﴿حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ ئه‌مه
مافیکی پێویسته‌ له‌سه‌ر چاکه‌کاران، بۆیان نیه‌ چ‌رنوکی و ره‌زیلی بنوین، وه‌ک چۆن
بوونه‌ هۆی ئه‌وه‌ی که‌ سه‌رنج و خولیا‌یان بۆ ژنه‌کان دروست بی و دلایان وابه‌سته‌بی

پیانوه، دواتر حزی ئەم ژنانه یان پوکاندهوه، - ئەوا له بهرامبەر ئەمه دا - پيوسته دليانخوش بکهن.

تخوا ئەم حوکمه خوايه چهنده جوان و ریکوییکه، چ به لگه یه که له سه ر حیکمه تی خوای یاسادانه ر و میهره بانیه که ی!! جا کی هه یه حوکمی له خوای مه زن جوانتر بی بو که سانیک که باوه ری دامه زراویان هه یه!! نا ئەمه یه حوکمی ژنه ته لاقدر اوه کان پیش نه وه ی میرد ده ستیان لیبدات و هه چ ماره یه کیان بو دیاری بکات.

دواتر خوای پایه دار، باسی نه و بره ی کردوه، که ده ی به و ژنه ته لاقدر اوانه بدری که ماره ییان بو دیاریکراوه، به لام پیش نه وه ی میرد ده ستیان لیبدات ته لاقی داون، فه رمو و به تی:

(۲۳۷) ﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ الزَّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾ واته: ئەگه ر ژنانه ت ته لاقدا به ر له وه ی ده ستیان لیبدن، دوا ی نه وه که ماره ییان بو دیاریکرد، نه وا نه و ژنانه ی ته لاقدر او ن به ر له وه ی ده ستیان لیبدری، نه وا نیوه ی ماره ییه که یان بو هه یه، نیوه که ی دیکه شی بو نیوه یه "بو میرده که یه".

ئمه نه و بره یه که پيوسته، ماده م لیخوشبوون و لیبوردن نه یگرته وه، **إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ** به وه ی ژنه که له نیوه که ی خوی خوشیی له بیئاو میرده که ی، ئەگه ر لیخوشبوونی ژنه که دروست بی **﴿أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ الزَّكَاحِ﴾** یان نه وه له نیوه که ی خوی

خۆشبی که گریهستی ماره ییه که ی به دهسته" به پی بوچوونی دروست ئەو که سه میرده که به، چونکه ئەو گریهستی ماره ییه که ی له دهسته، له بهر ئەو هی سه ره پرشتیار ناتوانی له نیو هی ژنه که خۆشبی، که بۆی دانراوه، چونکه ئەو نه خاوه نه و نه بریکار شه. "شایه نی باسه رافه کار ئەم تهفسیره (ره همتی خوی لی) له پهراویزی ئەم نایه ته دا وتویه تی: له کاتی نووسینی ئەم تهفسیره ئەم بوچوونه م هه بوو، دواتر بۆم روون بووه وه ئەو هی گریهستی ماره برینی به دهسته بریتیه له سه ره پرشتیاری هه ره نزیک ی ژنه که، که باو که، چونکه گوزارشتی نایه ته که له مانایه نزیک تره، ئەم مانایهش به روونی دیاره بۆ ئەو که سه له نایه ته که راده مینی".

"﴿وَأَنْ تَعْقُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾" واته: لیخۆشبوونتان له

مافی خۆتان له له خواترسان و پاریزکاریه وه نزیک تره، چاکه ی نیوانتان له بیر مه کهن".

دواتر چهز به لیخۆشبوون بکات، جا ئەو هی له نیو هه که ی خۆشبی، ئەوا پاریزکاری ئەو چاک تره، چونکه چاکه یه که که سینه گو شادی له گه ئدایه، ههروه ها نای مرؤف خوی له چاک و کاری خیردا فه رامۆش بکات، پله و پایه ی ئەوه له بیر بکات که مهز نترین مامه له به، چونکه مامه له ی خه لک له نیوان خۆیاندا دوو پله یه: یان دادگه ری ئه رکه، که وه رگرتنی ئەوه یه که پیوسته، به خشی نی ئەوه یه که پیوسته، یان زیاده به خشین و چاکه کاریه، که بریتیه له به خشی نی ئەوه یه که پیوست نیه، لیخۆشبوون له مافه کاندا، سه رکوتکردنی چهزه کانی ناخ، مرؤف نای هه رگیز ئەم پله یه له بیر بکات، ئەگه ره له چه ند کاتیکیشدا بووی، به تابهت ئەوه ی له نیوان خۆت و ئەودا مامه له یه که هه یه، یان تیکه لاویه که هه یه، بی گومان خوی گه وره پاداشتی چاکه کاران ده داده وه به به خشین و زیاده ریز پیدان، هه ر بۆیه فه رمویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: "بی گومان خوی مه زن بینه ری ئەو کار و کرده وانه تانه که ده یکه ن".

(۲۳۸، ۲۳۹) ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ ﴿۲۳۸﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَدْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۲۳۹﴾

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ﴾ واته: "پاریزکاری له نویژه کان بکهن، به تاییهت نویژی ناوه ند"، خوای پایه بهرز فه رمان ده کات به پاریزکاری کردن له نویژه کان به گشتی، نویژی ناوه ندی به تاییه تی، که نویژی ئیواره یه، پاریزکاری لیکردنیشی بریتیه له نهجامدانی له کاتی خویدا و به مهرج و بنه ماکانیه وه، به پاریزکاری و له خواترسانه وه، به هه موو واجب و سوننه ته کانیه وه، به پاریزکاری کردن له نویژه کان، ئەوا پاریزکاری له گشت خواپه رستیه کان ده کری، ههروه ک نویژ ریگری ده کات له خراپه و به دکاری، به تاییهت نه گهر هاتوو نویژه که به کاملی به جیگه یه نرا، ههروه ک بهم فه رمایشته فه رمانی بیکردوه: ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ واته: به ملکه چی و پاریزکاریه وه فه رمانه کانی خوا به رپا بکهن، ئەمه فه رمانی تیدایه به نهجامدان و له خواترسان و ریگریشی تیدایه له قسه کردن، فه رمانی تیدایه به پاریزکاری، له گهل دئیابوون و ئاسوده یی.

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ "نه گهر ترسان" باسی ئەو شته ی نه کردوه که مه ترسییه که دروست ده کات، تا ترسان بگریته وه له بی باوه ر و سته مکار و ئازهللی درنده، جگه له مانهش له جوړه ها ترس و بیم، واته: نه گهر به نویژکردنتان بهم شیویه ترسان، ئەوا نویژ بکهن ﴿فَرِجَالًا﴾ واته: به ییوه ﴿أَوْ رُكْبَانًا﴾ "یان" به سواری شهسپ و وشتر و جگه له وانهش.

ئهمهش ئەوه ده گه یه نی که ده کری پروویان له پرووگه (قیبله) بی، پرووشیان لی نه بی، ئەمهش زیاده دوویا تکرده وه ی تیدایه له سه ر پاریزکاری کردن له کاتی نویژ، به وه ی

فه‌رمانی به‌مه کردوو هه‌رچه‌نده که موکورتیش په‌یدایی له زۆربک له بنه‌ما و مه‌رجه‌کانی نوپۆدا، ته‌نانه‌ت نه‌گهر له‌و دۆخه سه‌ختانه‌شدا بی، له‌وا دروست نییه نوپۆ دواجری، جت نوپۆکردنی به‌نده به‌وشیوهیه جواتر و چاکتره، ته‌نانه‌ت پیوستره له نوپۆکردنی له‌ دوا‌ی تیه‌پینی کاتی نوپۆه‌که ﴿فَإِذَا أَمْتُمْ﴾ واته: کاتیگ ئارامی دایگرتن و ترستان له‌سه‌ر نه‌ما ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ "یادی خوی گه‌وره بکه‌نه‌وه" نه‌مه هه‌موو جووره‌کانی یادکردنه‌وه ده‌گریته‌وه، له‌وانه نوپۆکردن به‌ ته‌واوی و کاملی ﴿عَلِمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ "وه‌ک چۆن فی‌ری کردن له‌کاتیگدا پی‌شتر نه‌تانه‌زانی"، نه‌مه ناز و نیعه‌تیگی مدزنه، نه‌مه له‌ به‌رامبه‌ردا یاد و سوپاسگوزاریبوون بۆ خوی گه‌وره ده‌خوازی، تا ناز و نیعه‌تی خوا له‌سه‌رتان بمیته‌وه و زیادی بکات بۆتان، دواتر خوی پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی:

(٢٤٠) ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ نه‌و پیاوانه‌تان که ده‌مرن و هاوژنیان له‌ دوا‌ی خو‌یان به‌جیده‌هیلن، ﴿وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾ نه‌وا پیوسته له‌سه‌ریان وه‌سیه‌ت بکه‌ن تا هاوژنیانیان له‌ مالی میردیاندا ریزیان لیگیری بۆ ماوه‌ی سالیگ و ده‌رنه‌کرین ﴿فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ نه‌گهر به‌ویستی خو‌یان ده‌رچوون، نه‌وسا نه‌ی سه‌ره‌رشتیاران ئیوه هیه‌چ گوناهیگتان له‌سه‌ر نییه له‌وه‌ی چۆن خو‌یان جوان بۆنخۆش بکه‌ن و خو‌یان به‌رازینه‌وه و "بچه‌وه دۆخی جاریانیان به‌ چاکه، و خوی گه‌وره بالاده‌ست و

داناڼه"، هاو شیوهی ئه م شتانه به پیی شرع، زوږ بهی رافه کارانی قورئان بیان وایه ئه م نایه ته به وهی پیش خوئی هه لو ه شاهه ته وه (نه سخ بو وه ته وه)، ئه ویش ئه م نایه ته به: ﴿وَالَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْكُمْ وَيَدْرُونَ اَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِانْفُسِهِنَّ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ به قهږه: ۲۳۴. و تراوه: ئه م نایه ته هه لئو ه شاهه ته وه، به لکو نایه تی به که م^(۱) به لگه به له سه ر ئه وهی چوار مانگ و ده روژ چاره پروانی بو ژن پیویست و واجبه، هه ر چه ند له و ماوه به ش زیاتر بی ئه و سونه ت و پیویسته ته و او بکری وه ک به جیگه یان دنی مافی میرد و ره چاو کردنی ژنه که، به لگه ش له سه ر ئه وهی ئه م کاره سونه ته، ئه و لیوه دا گوناھی له سه ر سه ر به رشتیاری مردو وه که لاداو ه ئه گه ر هاتوو هاو ژینان پیش ته و او بیونی ماوه که له مالی میردی کوچکردوویان دهر بچن، خو ئه گه ر مانه وه یان له مالی میردی کوچکردوویان پیویست بووبایه، ئه و ا گوناھی له سه ر ئه ستوی سه ر به رشتیاریان لانه ده دا.

(۲۴۱، ۲۴۲) ﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿۲۴۱﴾
 كَذَلِكَ يبين الله لكم آياته لعلكم تعقلون ﴿۲۴۲﴾

﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ بو هه ر ژنیکی ته لاقدر او بریک سامان هه به که به پیی شرع، له سه ر پیاوانی له خواترس و پاریزکار، ئه مه ش له پیناو ئاسوده بوونی خدیال و ناخی و جیهه جی کردنی به شیک له مافه کانی، ئه م بره سامانه پیویسته بدری به و ژنه ی ته لاقدر او ه پیش ئه وهی دهستی لیدرایی، ماره یی بو ته لاقدر اوانی دیکه جگه له وهی باسما ن کرد سونه ته، هه روه ک پیشتریش ئه مه خرایه روو، ئه مه چاکترین بوچوونه که له و باره وه دوابی، و تراوه: دانی بره سامانیك له سه ر هه ر پیاویك پیویسته که ژنی

(۱) مه به ست لی نایه تی ۲۳۴ سوږه تی به قهږه به. (وه رگېږ).

تهلقدايي، به بهلگه ی گشتگيري ئهه نايه ته، به لام ياسايه کمان ههيه، که ده لئى: (المطلق)
 محمول على المقيد: دهق و حوکمی گشتی له زير دهق و حوکمی تايه تدا ليکدانه وهی بؤ
 دهکری، خوی گه و ره دانی بره سامانيکی به ژنی تهلقدراو پيوست کردوه له پيش
 ماره یی و ژنی تهلقدراوی دهست ليدراو، دوی نه وهی خوی پایه بهرز نهه حوکمه
 مهزنانه ی روونکرده وه، که حیکمه ت و ميهره بانی له خوگر تروه، نهوا بهمه ناز و منه تی
 بهسه ر بهنده کانيدا کردوه، جا فه رمويه تی: ﴿كَذَلِكَ يبينُ اللهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ
 تَعْقِلُونَ﴾ واته: "نا بهم شيويه خوی گه و ره" سنور و حلال و حرام و حوکمه به
 سووده کانی "خوی بؤتان روون دهکاته وه"، به ئومیدی نه وهی ليی تيگه ن و پيی ناشنا بين
 و له مه بهستی تيگه ن، چونکه نه وهی نه مه بزانی، پایه ندی بؤ دروسته یی به کار بيکردنی،
 دواتر خوی پایه دار فه رمويه تی:

(٢٤٣ - ٢٤٥) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ
 الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ
 أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ ٢٤٣ ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ
 سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ٢٤٤ ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ
 أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ٢٤٥ ﴿

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ واته: "ئايه
 نه تر وانيوه ته نه وانه ی له ترسی مردن له مال و ولاتيان درچوون، له کاتيکدا ژماره يان
 ههزاران کهس ده بوون"، خوی پایه بهرز بهسه رهاتی نه وانه مان بؤ ده گيرپته وه که له ولات
 و شويته واريان درچوون سه رباری زؤری ژماره يان، به کبوونی ئامانج و مه بهستیان، جا
 نه وهی بووه هوکاري درچوونيان بريتی بوو له ترسانيان له مردن به هوی په تايان شتی

دیکه‌وه، جا مه‌به‌ستیان له‌م دهر‌چوونه سه‌لامه‌تی و رزگار‌بوون بوو له ده‌ستی مردن، به‌لام وریابوون هیچی له ده‌ست‌نایه‌ت به‌رامهر به‌قه‌دهر ﴿فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا﴾ "خو‌اش بی‌ فهرموون: بمرن" نه‌وانیش مردن ﴿ثُمَّ أَحْيَاهُمْ﴾ "دواتر" خوای پایه‌بلند "نه‌وانی زیندوو کرده‌وه" جا یان به بانگه‌وازی بی‌غه‌مبه‌ریک یان به جگه له‌مه بی، نه‌مه‌ش به‌هوی میهره‌بانی و لوتفی خوای گه‌وره بوو بو‌نه‌وان، روونکردنه‌وه‌یه‌کی خواییه بو‌نیشانه و به‌لگه‌کانی بو‌ به‌دهیتر‌وانی له‌سه‌ر زیندوو‌کردنه‌وه‌ی مردووان، بو‌یه فهرموویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ "به‌راستی خوای گه‌وره خاوه‌ن به‌خشش‌یکی" زور مه‌زنه "به‌سه‌ر خه‌ل‌کیه‌وه، به‌لام زور‌به‌ی خه‌ل‌کی سوپاس‌گوزار نین"، ناز و نیعمه‌ته‌کان نابنه‌مایه‌ی زیاتر سوپاس‌گوزار‌بوونیان، به‌لکو له‌وانه‌یه یارمه‌تی له نیعمه‌ت و به‌هره‌کانی خوا وه‌ربگرن بو‌سه‌ری‌چی‌کردنی خوای گه‌وره، به‌دل‌نیا‌یه‌وه که‌مینه‌یه‌ک له خه‌ل‌کی سوپاس‌گوزارن، که ناشنای نیعمه‌تی خوان و دانی پیداده‌نین و له گو‌پرا‌یه‌لی به‌خشه‌ردا به‌کاریده‌هینن، دواتر خوای مه‌زن فهرمانی کردوو به‌شه‌ر‌کردن له بیناوی خوادا، که بریتیه له شه‌ر‌کردن له‌گه‌ل دو‌ژمنه بی باوه‌ره‌کان له بینا و به‌رز را‌گرتنی به‌رنامه‌ی خوا و سه‌رخستنی دینه‌که‌ی، جا فهرموویه‌تی: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ واته: "بجه‌نگن له بیناوی خوای گه‌وره‌دا و چاک بزنان که به‌راستی خوای گه‌وره بیسه‌ر و زانابه"، نیاز و مه‌به‌ستتان چاک بکه‌ن و مه‌به‌ستتان له‌مه ته‌ما ره‌زامه‌ندی خوای گه‌وره بی، چاک بزنان دانیشتن و نه‌جه‌نگان هیچ سو‌دی‌کی بو‌تان نابی، نه‌گهر‌چی وا گو‌مانیش به‌ن که زیان و مانه‌وه‌تان له دانیشتندا، نا به‌دل‌نیا‌یه‌وه وانیه، بو‌یه باسی چیرۆکی پیشووی کرد، تا وه‌ک ریگه خو‌ش‌کردنیک بی بو‌نه‌مه، جا وه‌ک چو‌ن نه‌وانه‌ی له ترسی مردن له ولات دهر‌چوون و هیچ سو‌ودی‌کیان پینه‌گه‌یشت، به‌لکو

ئهوهی لئی دهترسان بۆیان هات بۆ ئهوهی لیکدانهوهی بۆ بکهن، جا چاک بزانی ئیوهش هدر وان، جا له بهر ئهوهی جهنگان له پیناوی خوادا جیهه جی نابی، تهها دواي خهرجی کیشان و سامان خهرج کردن نهی لهو پیناوه دا، ئهوا خواي مهزن فهرمانی کردوه به خهرج کردنی مال و سامان له پیناوی خواي گهوره دا، هانی ئهم کارهی داوه، تهنا ته به فهرز ناوی هیناوه، جا فهرموویه تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ "کی ههیه فهرز بدات به خواي گهوره، به فهرزیکی چاک و پاک" بهوهی به گویرهی ئهو توانایهی ههیه تی له ریگهکانی چاکه و خیرخوازیدا بیهخشی، بهتایهت له پیناوی تیکوشان (جیهادکردن) له پیناوی خوادا، مه بهست له چاک و پاک (الحسن) بریتیه له مالیکی حهلال، که مه بهست لئی رهزانهندی خواي پایه بهرز بۆ ﴿فِيضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ "جا خواي مهزن بهو هویهوه بۆی چهند بهرام بهر و چهند قات دهکات"، ههر خیر و چاکه یهك به دهیه تا دهگاته حهوت سه د و زور زیاتریش، به پیی دۆخ و نیازی که سه به خشه ره که و سوودی به خشینه که و پیوستی پیوون بهو به خشینه پادا شته که دهگوری، له بهر ئهوهی مرؤف ههر کاتیك که ده به خشی ئهوا وا گو مان و خه یال دهکات، که نه گهر بیه خشی ئهوا هزار دهی، بۆیه خواي پایه بهرز ئهم خه یال و گو مانه ی لاداوه بهم فهرمایشته: ﴿وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ﴾ واته: ههر خواي گهوره رزق و رۆزی فراوان دهکات له سه ر ههر یه کیك که بیهوی، ده شیگریته وه له سه ر ههر یه کیك که بیهوی، ههرچی به ریوه بردن و بریاره به ده ست خوايه، خولگی کاروباره کان ههر بۆ لای ئهو ده گهریته وه، بۆیه ده ستگریته وه و چرنو وکی رۆزی فراوان ناکات، وهك چۆن به خشین رزق و رۆزی ناگریته وه، له گه ل ئه مه شدا به خشین له ده ستچوون و به فیرچوون نییه له خاوه نهکانی، به لکو رۆزیك ههیه که ئهوان ئهوهی ده ستپیشخه ریان تیدا کردوه به تهواوی و چهند بهرام بهری به دهستی دهخه نه وه، بۆیه فهرموویه تی: ﴿وَالِيهِ تُرْجَعُونَ﴾

واتە: "هەر بۆ لای خوا دەگەرینەوه" ئەوسا بە پێی کار و کردەوه کانتان پاداشتتان دۆداتەوه.

لەم چەند ئایەتەدا بەلگە ھەیە لەسەر ئەوێ، کە ھۆکارەکان لەگەڵ قەزا و قەدەر سوودیان نای، بەتایبەت ئەو ھۆکارانە کە بەھۆیەوه فەرمانەکانی خوا ی مەزنی یی فەرماوش دەکری، لەوانە: ئەو بەلگە و نیشانە و (دەرئاسا: موعجیزە) مەزنی، کە بریتیە لە زیندووکردنەوهی مردوووان بە ئاشکرا لەم دونیایەدا، بەکیکی تر لەوانە: فەرمانکردن بە شەپکردن و بەخشین لە پیناوی خوادا، خستنەرووی ئەو ھۆکارانە کە دەبنە پالەنەر بۆ ئەم کارانە، لەوێ ناونراوە: قەرز، چەند بەرامبەرکردنی پاداشتی ئەو قەرزە، ئەوێ کە بەراستی ھەر خوا ی گەورە سامان و مال لەسەر ھەر کەسیک بیهوی فراوان دەکات یان بەرتەسکی دەکاتەوه.

(۲۴۶ - ۲۴۸) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلَكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿۲۴۶﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكَهُ مِنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۴۷﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۲۴۸﴾

خوای پایه‌دار به‌سه‌رهاتی ریش سپیه‌کانی نه‌وه‌ی ئیسرائیلی کردووه، که سه‌رکرده و خانه‌دانه‌کان بوون، جا به‌تایه‌ت باسی خانه‌دان و سه‌رکرده‌کانی کردووه، چونکه هه‌رده‌م نه‌ریت و ابووه که نه‌وان به‌دوای به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیانه‌وه‌ن، تا له‌سه‌ری ریکبکه‌ون و خه‌لکانی تریش شوین رووانگه به‌رژه‌وه‌ندی‌خوازه‌که‌یان بکه‌ون، جا نه‌وان جوونه لای بیغه‌مه‌ریک (سلاوی خوای لیبی) له‌ دوای بیغه‌مه‌ر موسا (سلاوی خوای لیبی)، بییان وت: هه‌روه‌ک خوای مه‌زن ده‌فه‌رمووی:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ﴾ واته: "تایا نه‌تروانیوه‌ته به‌سه‌رهاتی بریاربه‌ده‌ست و ریش سپیه‌کانی نه‌وه‌ی ئیسرائیل له‌ دوای موسا

— سلأوی خواى لیبی — کاتیک به پیغمبره که بیان وت: ﴿أَبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: پاشایه کمان بو دیاری بکه "تا له ژیر سهرکردایه تی نهودا له پیناوی خوادا بجهنگین"، په رته وازه پیمان کو بکاته وه، وامن لیکات که به رهنگاری دوزمنانان بینه وه، به لکو نهوان له وکاته دا هیچ سهرکرده به بیان نه بوو که کویان بکاته وه، هره وهک چون نه ریتی خاوهن مالّه کان و ابو وه، که ههر مالیک رازی نه بو وه سهرکرده له مالّه که ی تر بی، بویه داویان له پیغمبره که بیان کرد پاشایه که بیان بو دیاری بکات که ههر دوو لایه که بیان رازی بکات و هم مووان له سهری کوک بن، دیار بکردنیشی تایهت له بهر ژه وه نندی نهواندا بی، کاروباری نه وهی ئیسر ائیل له لایه ن پیغمبرانه وه بهر پوه ده برا و سهر پهرشتی ده کرا، ههر کاتیک پیغمبره لیک کوچی دوا بی ده کرد، نهوا پیغمبره لیک تر جیگه ی ده گرتنه وه، جا دوا ی نه وهی نم داویان له پیغمبره که بیان کرد ﴿قَالَ﴾ پیغمبره که بیان له وه لامدا بهوانی وت: ﴿هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا﴾ واته: "جا نه گهر جهنگان له سهر پیوسته کرا و نیوهش نه جهنگان؟" لهوانه به نیوه داوا ی شتیک بکه ن که نه گهر له سهرتان پیوسته کرا، نهوا جیه جی نه که ن، جا پیغمبره که سلهامه تی بو نهوان پیشیار کرد، که چی نهوان قبولیان نه کرد، پیداگریان کرد له سهر سووربوون له سهر مه بهسته که بیان، جا ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانًا﴾ وتیان: جا نایا چ شتیک ریگریمان لیده کات له وهی نه جهنگین "له پیناوی خوادا"، له کاتیکدا ناچار کراوین بو نم کاره، به وهی ولتبه ده ر کراوین، روله کاتمان به که نیه که کراون، نم شتانه وامن لیده که ن بجهنگین، ههر چه نده له سهر شمان پیوسته نه کرابی، چ جای نه وهی له سهرمان پیوسته بکری و نه وه شمان به سهر هاتی، له بهر نه وهی نیاز و مه بهستیان چاک نه بوو، پشتبه سستیان به پهروه ردگار به هیز نه بوو ﴿فَلَمَّا كُتِبَ

عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا ﴿٢٤٦﴾ "جا کاتیک له‌سه‌ریان بیویست کرا که بجه‌نگن، ئەوا پشتیان هه‌لکرد" ترسنۆکی چۆکی بیان دادا له‌ ئاست شه‌رکردن له‌گه‌ل دوژمنان، لاوازی ته‌نگی بیان هه‌لچنی له‌ ئاست به‌یه‌کدادان، ئەو سوڤوونه‌یان نه‌ما که پیشتر بی‌داگر بوون له‌سه‌ری، جا خاوبوونه‌وه و تۆقین و ترسنۆکی زال بیوو به‌سه‌ر زۆربه‌یاندا ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ "جگه‌ له‌ که‌میکیان نه‌ی" که خوای گه‌وره ئەوانی پاراست و جیگری کردن، دل‌یانی به‌هیز و دامه‌زراوکرد له‌سه‌ر به‌جیگه‌یاندن فی‌رمانی خوا، ناخ و ده‌روونی خو‌یانیان راهینا، له‌سه‌ر به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی دوژمنانی خوا، به‌مه‌ش ریز و پله و پایه‌ی دنیا و دوا‌رۆزیان ده‌سخت، به‌لام زۆربه‌یان ئەوا سته‌میان له‌ خو‌یان کرد و فه‌رمانی خوای گه‌وره‌یان فه‌رامۆش کرد، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ ﴿٢٤٦﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ﴿٢٤٧﴾ "بی‌گومان خوای گه‌وره زانایه به‌ سته‌مکاران، جا بیغه‌مه‌ره‌که‌یان بی و تن: خوای گه‌وره تالوتی نار دووه وه‌ک پاشا و سه‌رکرده‌تان" ئەمه دیاریکردنیک بوو له‌لایدن خواوه، که بیویست بوو له‌سه‌ریان قبولی بکه‌ن و ملکه‌چ بن بۆی، واز له‌ به‌ره‌ه‌ستی هینن، به‌لام ئەوان ئەمه‌یان ره‌تکرده‌وه و نار‌ه‌زایه‌تیا‌ن ده‌بر‌ی، بۆیه ﴿قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ﴾ وتیان: چۆن پاشایه‌تی و سه‌رکرده‌یه‌تی بۆ ئەو ده‌ی، له‌کاتیکدا ئەو له‌ ریز و پایه و ره‌چه‌له‌کدا له‌ ئیمه‌ پله‌ نزم‌تره، ئیمه‌ له‌و زیاتر شایسته‌ی پاشایه‌تی و ده‌سه‌لاتین، له‌گه‌ل ئەوه‌شدا تالوت هه‌زاره و هیچ سامانیک‌ی وای نیه، که بتوانی ده‌سه‌لات و پاشایه‌تی و سه‌رکرده‌یه‌تی خو‌ی بی‌راپه‌رینی، ئەم بۆچوونه‌یان له‌سه‌ر گومانی خراب بنیاتناوه، به‌بیی ئەو بۆچوونه‌ خراپه‌ ده‌سه‌لات و به‌رپر‌سیاریتیه‌ هاوشیوه‌کانی، بیویستیان به‌وه‌یه که ده‌سه‌لاتدار خواوه‌نی ره‌چه‌له‌کی به‌رز و سامانیک‌ی زۆر

بی، نه‌یانزانی ئه‌و سیفه‌ته راسته‌قینانه‌ی پیش‌خستن پیوست ده‌کهن له‌ پیش ئه‌و شتانه‌ن که ئه‌وان له‌پیشتری داده‌نین، هه‌ر بۆیه **﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ﴾** پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان پیی وتن: "خوای گه‌وره ئه‌وی به‌سه‌ر ئیوه‌دا هه‌لبزاردوو" بۆیه پیوسته‌ ملکه‌چی ئه‌مه‌ بن **﴿وَزَادَهُ﴾** خوای مه‌زن "زیاده‌ به‌خششی له‌گه‌ل کردوو" **﴿بَسْطَةَ فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ﴾** به‌ زانستیکی زۆر و جه‌سته‌یه‌کی به‌هیز به‌سه‌ر ئیوه‌دا هه‌لبزاردوو، واته: به‌هیزی بۆچوون و بیرتیزی و هیزی جه‌سته، که کاروباره‌کان به‌م دووانه‌ جله‌وگر ده‌بن، چونکه نه‌گه‌ر نه‌گه‌ر را و بۆچوونه‌که‌ی کامل بوو، تواناشی هه‌بوو به‌سه‌ر ئه‌وه‌ی بۆچوونه راستیکه‌که‌ی ده‌بجوازی، ئه‌وا به‌مه‌ ده‌گاته‌ پله‌ی کاملی "له‌ ده‌سه‌لاتداریتی مرزیدا"، هه‌ر کاتیکی یه‌کیک له‌م دووانه‌ له‌ ده‌ستچوون، ئه‌وا کاروباره‌کان که موکورتیان تیده‌که‌وی، نه‌گه‌ر هاتوو جه‌سته‌ی به‌هیز بوو، به‌لام بۆچوونیکه‌ی لاوازی هه‌بوو، ئه‌وا ده‌سه‌لات درز و شکستی تیده‌که‌وی به‌جۆریک که پیچه‌وانه‌ی شه‌رعه، بوونی هیز به‌بی دانایی، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر زانا و شاره‌زاش بی به‌ کاروباره‌کان، به‌لام هیچ هیزیکی نه‌بی له‌سه‌ر جیه‌جیکردنی، ئه‌وا ئه‌و بۆچوونه‌ هیچ نرخیکی نابی که هیزیکی نییه‌ جیه‌جیی بکات، **﴿وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلِكَةً مِّنْ يَشَاءُ﴾** واته: بی گومان خوای گه‌وره مولک و ده‌سه‌لات ده‌به‌خششی به‌ هه‌ر که‌سیک که بیه‌وی، **﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ﴾** به‌راستی خوای پایه‌دار خاوه‌نی به‌خششی زۆر و زه‌وه‌نده، له‌ ره‌حه‌ته‌ گشتگیره‌که‌یدا هیچ که‌سیک له‌وه‌ی دیکه‌ جیا ناکاته‌وه، جیاکاری له‌ نیوان ده‌وله‌مه‌ند و هه‌زارایک ناکات، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا **﴿عَلِيمٌ﴾** خوای گه‌وره‌ زانابه، به‌وه‌ی کی شایسته‌ی ئه‌وه‌یه‌ پیی به‌خششی، جا به‌م فره‌مایشته‌ هه‌رچی گومان و دوودلییه له‌ دلێ ئه‌واندا نه‌هیشت، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی روونی کرده‌وه که نامرازه‌کانی گرتنه‌ده‌ستی ده‌سه‌لات له‌ تالوتدا هه‌ن، خوای گه‌وره‌ به‌هره و به‌خشش ده‌دات به‌ هه‌ر یه‌کیک له‌

به‌نده‌کافی که بیهوی، هیچ شتیک ناتوانی ئەم ویسته‌ی خوای مه‌زن رەت بکاته‌وه، به‌ریه‌چی به‌خشش و چاکه‌کافی بداته‌وه، ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ﴾ دواتر پیغه‌مبهره‌که‌یان باسی به‌لگه و نیشانه‌یه‌کی به‌ره‌ستی کرد بۆیان، که به‌ چاوی خو‌یان ده‌یین، پی و تن:

﴿إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ واته: "به‌راستی نیشانه‌ی ده‌سه‌لآت و پاشایه‌تی تالوت ئەوه‌یه"، ئەو سندوقه‌تان بۆ دینیته‌وه، "که ماوه‌یه‌کی زۆر له ده‌ستانداوه"، ئا لهم سندوقه‌دا ئاسوده‌یی و ئارامی دل و ده‌روونی تیدایه بۆتان، خه‌یالتان ده‌حه‌سیته‌وه، "هه‌روه‌ها به‌شیک له جیماوی بنه‌ماله‌ی موسا و بنه‌ماله‌ی هاروونی تیدایه"، جا "فریشته‌کان ئەم سندوقه‌تان بۆ دیننه‌وه"، فریشته‌کان ئەم سندوقه‌یان بۆ هینانه‌وه و ئەوانیش به‌ چاوی سهر ئەوانیان بیی.

"﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾ واته: به‌راستی ئا له‌مه‌دا به‌لگه و نیشانه‌ی پروون و ره‌وانتان بۆ هه‌یه، ئەگه‌ر به‌راستی ئیوه باوه‌ردارن".

(۲۴۹ - ۲۵۲) ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرَبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٌ غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةً يَأْذَنُ اللَّهُ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿۲۴۹﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبَّتْ أقدامنا وَأَنْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿۲۵۰﴾ فَهَزَمُوهُمْ يَأْذَنُ اللَّهُ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۲۵۱﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۲۵۲﴾

دوای نه‌وی تالوت جلّه‌وی ده‌سه‌لانی نه‌وی ئیسراییلی به‌ده‌سته‌وه گرت، ده‌سه‌لانی جیگیر بوو، تاماده‌کاری کرد بۆ رووبه‌روو بوونه‌وه دوژمنه‌که‌یان، ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ﴾ جا پاش نه‌وی تالوت سه‌ربازه‌کافی نه‌وی ئیسراییلی له به‌کتر جیا کرده‌وه، که ژماره‌یان گه‌لیک زۆربوو، تالوت نه‌وانی تا قیکرده‌وه به‌ فه‌رمانی خوای مه‌زن، تا سه‌ربازه‌ دنییا و دامه‌زاروه‌کان له‌وانیتر جیا بکاته‌وه، بۆیه ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي﴾ تالوت وتی: "خوای مه‌زن تا قیتان ده‌کاته‌وه به‌ رووباریک - له ریگوزه‌ریدا - جا ههر به‌کیک لئی بخواته‌وه، نه‌وا له سه‌ربازانی من نییه" سه‌ریچی‌کاره و با شوینمان نه‌که‌وی، به‌هوی بی‌تارامی و خو‌نه‌گری و سه‌ریچی‌که‌یه‌وه ﴿وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ واته: نه‌وه‌ش که لئی نه‌خواته‌وه نه‌وا له سه‌ربازانی منه ﴿إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً

بیده ﴿جگه لهو كهسه نهی كه به ئەندازەى مشتیک لى بخواتهوه، ئەوا هیچ گوناھى لەسەر نییه، بە ئومیدی ئەوهی خوای گهوره فەر و بەره كه تی تیخات و تیویتییه كه ی بشكینی، لەم تاقیکردنەوه یه دا نمازەى ئەوه ههیه كه ئاویان زۆر كه م بوو، تا تاقیکردنەوه كه جیه جی بی، كه چی ﴿فَشْرَبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ زۆر به یان سه ریچی ئەو فەرمانه یان كرد و له رووباره كه خواردیانه وه له كاتی كدا ریگریان لیكرا بوو، بۆیه پاشگه زبوونه وه له شه پ كردن له گه ل دوژمنه كه یان، جا له ئارام نه گرتیان له سه ر ئا و نه خواردنه وه بۆ ماوه ی یه ك كاتژمیر، گه و ره ترین به لگه بوو له سه ر ئەوه ی، ئەوانه خۆرا گر نابن له سه ر ئەو جهنگه ی كه له وانیه درێژه بكیشی، و سه ختی زۆری تیدا ی، جا پاشگه زبوونه وه یان له سه ربازه كانی تر، بووه هۆكار بۆ ئەوه ی خۆرا گر ه كان پشتبه ستیان به خوای گه و ره زیاتر بی، زۆر تر خۆیان به كه م بزائن و خۆیان به ری بكن له هیز و هه ولی خۆیان، زیاتر ئارامگر بن، به هۆی كه می ژماره یان و زۆری ژماره ی دوژمن، هه ر بۆیه خوای پایه بهرز فەرموویه تی: ﴿فَلَمَّا جَاوَزَهُ﴾ دوا ی ئەوه ی له رووباره كه په رینه وه ﴿هُوَ﴾ واته: تالوت ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ و "ئەو باوه ردارانە ی له گه لی دابوون"، كه گویره لی فەرمانی خوا بوون و له و رووباره یان نه خوارده وه كه ریگریان لیكرا بوو... له گه ل كه می ژماره یان و زۆری ژماره ی دوژمنان ﴿قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ زۆریکیان وتیان: "ئەمرۆ توانای به ره نگار بوونه وه ی جالوت و سه ربازه كانی ئەومان نییه"، به هۆی زۆری ژماره و زه خیره یان ﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلاقُوا اللَّهِ﴾ واته: ئەوانه ی دلتیابوون كه به دیداری په و ره دگاریان ده گن، كه باوه رداره خۆرا گر ه كان و دل دامه زاره كانن، ما یه ی خۆرا گری ئەوانی تر و سه رچاوه ی ناسوده یی خه یالیانن، له هه مان كاتدا فەرمان به وانی دیکه ده كەن به ئارامگرتن، وتیان: ﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ

فِتَّةٌ كَثِيرَةٌ يَأِذِنُ اللَّهُ "چه‌ندین جار ده‌سته و کۆمه‌له‌ی که‌م سه‌رکه‌وتوون به‌سه‌ر ده‌سته و کۆمه‌له‌ی زۆردا، به‌ ویستی خوای گه‌وره"، واته: به‌ویست و خواستی په‌روه‌ردگار، هه‌رچی بریار و کاروباره بۆ خوای پایه‌به‌رزه، جا با‌ئاده‌ست و سه‌ربلند ئه‌وه‌یه که خوای گه‌وره سه‌ربلندی بکات، سه‌رشۆریش ئه‌وه‌یه که خوای مه‌زن سه‌رشۆری بکات، که‌واته زۆری و بۆری سوودی نابێ کاتی خوای گه‌وره بریاری سه‌رشۆری بۆ دابی، له‌هه‌مان کاتدا که‌می ژماره و زه‌خیره له‌گه‌ل پالپشتی خوای گه‌وره زیانی نابێ **﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾** "بی گومان خوای گه‌وره له‌گه‌ل ئارامگرانه" به سه‌رخستن و پشتگرتن پالپشتی کردیان، به‌هیزترین ئامراز که بیته مایه‌ی به‌ده‌سته‌بنانی یارمه‌تی خوای مه‌زن، بریتیه له ئارامگرتنی به‌نده له پیناو خوادا، ئه‌م نامۆژگارییه‌ی ئه‌وان کاریگه‌ری کرده سه‌ر ئه‌وانی دیکه، **﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾** بۆیه کاتیک به‌ره‌و رووی جالوت و سه‌ربازه‌کانی وه‌ستان **﴿قَالُوا﴾** هه‌موویان به‌یه‌که‌وه وتیان: **﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾** واته: "په‌روه‌ردگارمان؛ ئارامگرمان به‌سه‌ردا دابیارینه"، دلمان به‌هیز بکه، به‌ خوگرتن رهامنه‌ینه، **﴿وَوَيْتَ أَقْدَامَنَا وَانصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾** بییه‌کامان دامه‌زراو بکه له‌وه‌ی له‌رز نه‌یانگری و تووشی هه‌لاتن نه‌بن، سه‌رمان بجه به‌سه‌ر گه‌لی بی باوه‌راندان. لیره‌وه ده‌زانین جالوت و جه‌نگاوه‌رانی بی باوه‌رپه‌رونه، جا خوای گه‌وره ئه‌م نزایه‌ی ئه‌وانی قبول کرد، چونکه هۆکاری نزاگیرابوونیان په‌یره‌وکرد، خوای گه‌وره‌ش ئه‌وانی سه‌رخست به‌سه‌ر کافراندان **﴿فَهَزَمُوهُمْ يَأِذِنُ اللَّهُ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ﴾** "به‌ویست و په‌زماه‌ندی خوای گه‌وره بی باوه‌رانیان تیکشکاند" داود - سلأوی خوای لیبی - به‌کیک بوو له سه‌ربازانی تالوت، راسته‌وخو به ده‌ستی خو‌ی جالوتی کوشت، که پاشای بی باوه‌ران بوو، ئه‌مه‌ش به‌هۆی بویری و به‌هیزی و ئارامگریه‌که‌ی **﴿وَأَتَاهُ اللَّهُ﴾** جا خوای پایه‌دار به داودی

به‌خشی ﴿الْمَلِكُ وَالْحَكْمَةُ﴾ واته: به‌خشی له‌گه‌ل داود - سلّوای خوای لییی - کرد به‌وهی کردیه کاربه‌دهستی نه‌وهی ئیسرائیل و داناییشی بییه‌خشی، که بریتیه له بیغه‌مبه‌رایه‌تی که شه‌رعی مه‌زن و ریگای راست له‌خۆده‌گری، بۆیه خوای مه‌زن فه‌رمووی: ﴿وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ﴾ "هه‌رچی ویستی بوو فی‌ری کرد" له زانسته شه‌رعییه‌کان و زانسته سیاسییه‌کان، جا خوای مه‌زن پاشایه‌تی و بیغه‌مبه‌رایه‌تی به‌یه‌که‌وه به داود - سلّوای خوای لییی - به‌خشی، بیشتەر وابوو که هه‌ندیک له بیغه‌مبه‌ران خاوه‌ن پاشایه‌تی نه‌بوون، به‌لکو کهسانی دیکه پاشایه‌تیان به‌ده‌ستبووه، کاتیک خوای پایه‌به‌رز نه‌وانی سه‌رخست، نه‌وا له ولّات و شوینه‌واریان ئاسوده و ئارام بوون، به ئاسوده‌یی و دلنیا‌یه‌وه خوای گه‌وره‌یان په‌رست، ئەمه‌ش به‌هۆی نه‌وهی دژومانیان سه‌رشۆر کرد و پایه‌داربوون له زه‌ویدا، ئەمه‌ش هه‌مووی شوینه‌واری تیکۆشان بوو له پیناوی خوادا، خۆ ئەگه‌ر تینه‌کۆشایان نه‌وا ئەم به‌ره‌مه‌ش به‌ده‌ست نه‌ده‌هات، بۆیه خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ واته: خۆ ئەگه‌ر "خوای گه‌وره خه‌لکی به‌یه‌کدا نه‌دا بووبا" به‌وهی نه‌وهی تیده‌کۆشی له پیناوی خوا به‌یه‌کدا نه‌دا له‌گه‌ل نه‌وهی فرت و فیلی تاوانکاران و پاوانخوازی و دوژمنکاری بی باوه‌ران، نه‌وا زه‌وی تیکه‌ه‌چوو و خراپ ده‌بوو، به‌هۆی زالبوونی بی باوه‌ران به‌سه‌ریدا، به‌رز راگرتنی دروشه‌کانی کوفر، ریگری کردن له به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوای پایه‌دار، ده‌رخستی تاینه‌که‌ی ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ "به‌راستی خوا به‌هره و به‌خشی زۆره به‌سه‌ر جیهانیاندا"، به‌وهی تیکۆشان (جیهاد)ی بۆیان داناوه، که به‌خته‌وه‌ری و به‌رگری له‌خۆکردنی تیدایه بۆ نه‌وان، پایه‌داری کردن له زه‌ویدا به‌و هۆکارانه‌ی که خۆیان پیی زانان، له‌گه‌ل هۆکارانیک که پیی ئاشنا نین، پاشان فه‌رموویه‌تی: ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ﴾ "ئا ئەوانه‌ی که خراوه به‌ریاس نیشانه و به‌لگه‌ی خوان به‌سه‌ر تۆدا

دەخۇنىنەۋە، ئەي پەيامبەر - درود و سىلاۋى خىۋاى لىيى - " بە راست و دروستى و بى ئەۋەى هېچ گومان و دوودلىھى تىدا بى، ماىھى پەند لىۋەرگرتن و بەرچاۋرۇشنى و روونكردنهۋى راستىيەكانە ﴿وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واتە: "بى گومان تۇ يەكىكىت لە يىغەمبەرە پەيامدارەكان"، ئەمە گەۋاھىدانى خىۋايە لەسەر پەيامدارى يىغەمبەر محمەد (درود و سىلاۋى خىۋاى لىيى)، يەكىك لەۋ بەلگانە گىرآنەۋەى بەسەرھاتى گەلانى رابردوۋە بۇى، لە بەسەرھاتى يىغەمبەران و شۈنكەوتوۋان و دوژمنانان، خۇ ئەگەر خىۋاى گەۋرە ھەۋالى ئەم بەسەرھاتانەى بى رانەگەياندىبا، ئەۋا هېچ زانستى لەۋ بارەۋە لەلا نەدەبوۋ، تەننەت هېچ شتىكى لەۋبارەۋە لەلايەن ھۇزەكەيشەۋە دەستنەدەكەۋت، جا كەۋاتە ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى يىغەمبەر (درود و سىلاۋى خىۋاى لىيى) بەراستى و دروستى پەيامبەرى خىۋايە، كە بەراست و رەۋانى ناردوۋىتەتى، ھاۋتا لەگەل ئايىنى حەق و راست تا بالادەستى بكات بەسەر گشت ئايىنەكاندا، ئەگەرچى ھاۋبەشدانەران بىيان ناخۇش بى.

لەم بەسەرھاتەدا؛ چەندىن نىشانە و پەند و وانە ھەن، كە ماىھى بىرھىنانەۋەيە بۇ زىرمەندان، لەۋانە: كۆبوۋنەۋەى خاۋەن بۇچوۋن و پىپۇرانى (ھەلۋەشاندىنەۋە و گرىدان: الحل والعقد)، گەرانيان بە دۋاى ئەۋ رىگەيەى كە كاروبارى ئەۋانى بى رادەۋەستى تىگەيشتن لەۋ رىگەيە، دۋاتر كار پىگەردنى، ئەمە گەۋرەتەرىن ھۇكارە بۇ بەرزبوۋنەۋەيان و بەدەستەينانى مەبەستيان، ھەروەك چۇن ئەۋ رىش سىبى و بىرپار بەدەستانە ئەمەيان كەرد، كاتىك گەرآنەۋە لاي يىغەمبەرەكەيان بۇ دىيارىكەردنى پاشايەك، كە بىتتە ماىھى يەك گوتارى و كۆكەرەۋەى پەرتەۋازەبىيەكەيان، گۈبۇرايەلى ئەۋان بەدەستەينى، يەكىكى تر ئەۋەيە: حەق و راستى ھەرچەندە بەرھەلىستى بىرى، گومان و دوودلى لەسەر دروست بىرى، ئەۋا زىاتر روون دەبىتەۋە و چاكتەر دەدرەۋشيتەۋە، دەبىتە ماىھى دۇنيابى تەۋا، ھەروەك چۇن ئەۋانە گەيشتنە دۇنيابى، كاتىك نارەزايان دەربىرى لەۋەى تالۇت شايىستەى پاشايەتى و

دهسه لئاداری بی، ئەوا به جوړیک وه لأم درانهوه که بیته مایه ی دلئیایی و نهمانی گو مان و دوودلی، خالیکی تر ئەوهیه: زانست و بوچوون که هیزی جیهه جیگردنی له گه لدا بی، ئەوا دهسه لئاداریتی کاملی لی بهرهم دیت، جا به له دهسدانی هر دووکیان یان یه کیکیان، مایه ی کرچ و کالی و زیان بهرکهوتنی دهسه لئادراییه، خالیکی تر ئەوهیه: پشت بهستن تهها به خود و دهروون، هوکاری شکست و سه شوڤریه، پشت بهستن به خوا و نارامگرتن و تهها پهنا بردن بو ئەو، هوکاری سهرکهوتنه، جا سه بارهت به پشت به خود بهستن، ههروهک له وتهی ئەوان که به پیغه مبه ره که یان وت هاتوووه: ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا﴾ وهک ئەوهی ئەنجامی ئەم پشتبه خود بهستنه ئەوه بووی، کاتیکی له سهریان بیویستکرا له پیناوی خوا دا بجهنگن، ئەوا پشتیان هه لکرد، دووه میشیان که پشتبه خوا بهستنه که لهم فهرمایشته دا هاتوووه: ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿٢٥٠﴾ فهزموهم بادن الله، خالیکی تر ئەوهیه: دانایی و حکمه تی خوای پایه بهرز لهم تاقیکردنه وهیه دا جیا کردنه وهی که سه پاک و پیس، راستگو و دروژن، نارامگر و ترسنوکه کان بووه له یه کتر، چونکه هه رگیز خوای گه وره بهنده کان بهو دۆخه ناهیلته وه که له سه رینه له تیکه لآوی و نه بوونی جیاکاری له نیوانیاندا، خالیکی تر ئەوهیه: له سایه ی میهره بانی خوا و ریساهه میشه یه کانی ئەوهیه، که زیانی بی باوه ران و دووروووان به باوه رداره تیکۆشه ره جهنگاوه ره کان لاده دات، خو ئەگه ر ئەمه نه بوویابه، ئەوا زهوی خراب ده بوو، به هو ی زالبوونی کو فر و دروشمه کانی به سه ریدا، دواتر خوای دانا و پایه بهرز فهرموو یه تی:

(۲۵۳) ﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ ﴿۲۵۳﴾

﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ "ئه‌و په‌یامبه‌رانه‌ی باسکران، هه‌ندیکیانمان به‌سه‌ر هه‌ندیکی تریاندا پایه‌دار کردووه"، خوای مه‌زن لیره‌دا باسی پایه‌دارکردنی هه‌ندیك له په‌یامبه‌ران ده‌کات به‌سه‌ر هه‌ندیکی دیکه‌دا، به‌وه‌ی ئه‌وانی به‌تایبه‌ت له نیو خه‌لکیدا هه‌لبێژاردووه، به‌ره‌وانه‌کردنی س‌روش بۆیان، ره‌وانه‌کردنیان وه‌ک په‌یامبه‌ری خوا بۆ خه‌لکی، و به‌وه‌ی بانگی خه‌لک و به‌دیبه‌نراوان ده‌که‌ن بۆ لای خوا، دواتر هه‌ندیکیانی به‌سه‌ر هه‌ندیکی تریاندا پایه‌دار کردووه، به‌هۆی ئه‌و خه‌سله‌ته‌ چاک و به‌رز و کرداره‌ رپک و راستییک و سوود گه‌یاننده‌ گه‌شیه‌ی له‌وانیدا داناوه، جا ﴿مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ هه‌یانه "راسته‌وخۆ" قسه‌ی له‌گه‌ل خوا کردووه، وه‌ک موسای کوری عیمران - سلّوی خوای لیی -، خوای گه‌وره‌ ئه‌م تایبه‌ته‌ندیی ته‌ها به‌و به‌خشیوه، ﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾ هه‌شیانه‌ خوای گه‌وره‌ به‌چه‌ندین پله‌ به‌سه‌ر ئه‌وانی دیکه‌دا به‌رزی کردوته‌وه، وه‌ک پیغه‌مبه‌ری ئیمه‌ (درود و سلّوی خوای لیی)، که هه‌موو ئه‌و خه‌سله‌ته‌ چاکانه‌ی تیدا به‌ که له نیو که‌سانی دیکه‌دا په‌رش و بلاو بوونه‌ته‌وه، خوای مه‌زن ئه‌وه‌نده‌ پله‌وپایه‌ی پیداوه، که به‌هۆیه‌وه به‌سه‌ر بیشینان و پاشیناندا پایه‌دار بووه ﴿وَآتَيْنَا عِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ﴾ "چه‌ندین موعجیزه و نیشانه‌مان به‌ عیسی‌ کوری مه‌ریه‌م -

سلاوی خوای لیی^۶ - دا،^۷ که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تیه‌که‌ی، سه‌لمینه‌ری ئه‌و راستیه بوون که عیسا (سلاوی خوای لیی) بنده و په‌یامبه‌ری خوایه، له‌دایکی‌بوونه‌که‌شی به‌فرمانی خوا بوو، ته‌نانه‌ت گیانیکی تاییه‌ت بوو که خوای مه‌زن به‌خشی ﴿وَأَيَّدْنَا بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ واته: "پالپشتیمان کرد به" باوه‌ر و دلیایی و ئیمانی دامه‌زراو، که خوای گه‌وره به‌هۆیه‌وه به‌هیزی کرد بو به‌جیه‌نانی فه‌رمانه‌کانی، وتراوه: به‌جبریل (سلاوی خوای لیی) پالپشتی کردوه، که له‌هموو دۆخیکدا یاوه‌ری بی ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ "خۆ ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره بیویستایه - هموویان باوه‌ریان ده‌هینا - هه‌رگیز دژ به‌یه‌ک نه‌ده‌جه‌نگان، دوا‌ی هاتی پیغه‌مبه‌رانیان و هاتی چهن‌دین به‌لگه‌ی ئاشکرا، که کۆبوونه‌وه‌ی ئه‌وانی له‌سه‌ر باوه‌ر بیویست ده‌کرد ﴿وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ﴾ "به‌لام راجیایی که‌وته نیوانیان، جا هه‌یانبوو باوه‌ری هینا، هه‌شیان بوو بی باوه‌ر بوو"، جا ده‌رئه‌نجامی ئه‌م راجیاییه په‌رته‌وازه‌یی و دژایه‌تی و شه‌رکردن بوو له‌گه‌ل به‌کتر ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلُوا﴾ له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا خۆ ئه‌گه‌ر خوای مه‌زن بیویستایه له‌ دوا‌ی ئه‌م راجیاییه‌ش بیویستایه دژ به‌یه‌ک جه‌نگیان نه‌ده‌کرد، ئه‌مه‌ش به‌لگه و ئاماژه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ویستی خوای مه‌زن جیه‌جیوو و زاله به‌سه‌ر هۆکاره‌کاندا، ته‌مما کاتی‌ک هۆکاره‌کان سوودیان ده‌ی که له‌گه‌ل ویستی خوا‌دا تیکنه‌گیرین، جا که تیکگیران دروست بوو، ئه‌وا هه‌رچی هۆکاره ده‌تویته‌وه و نامینی و ده‌رئه‌نجامه‌کانیشی ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ واته: "به‌لام خوای گه‌وره هه‌رچی‌یه‌کی بویت، هه‌ر ئه‌وه ده‌کات و ده‌ییت"، ویست و خواستی خوای مه‌زن جیه‌جی بووه، له‌م ئایه‌ته و هاوشیوه‌کانیدا به‌لگه‌ی ئه‌وه هه‌یه، که خوای مه‌زن هه‌میشه هه‌ر ئه‌وه ده‌کات که ویست و داناییه‌که‌ی ده‌بخوازی، جا له‌و شتانه‌ی که خوای مه‌زن ده‌بکات، ئه‌وه‌یه که

ھەۋالى لەبارەى خۆيەۋە داۋە، پەيامبەرىش (درود و سلّوى خۋاى لىي) ھەۋالى لەبارەۋە داۋە، لە بەرز ۋە ستانى خوا (الإستواء)، دابەزىن (الترول)، گوڧتار و كردار ئەنجامدان، كە گوزارشتى لىدەكەن بە كردارە خۆۋىستەكان (الأفعال الإختيارية). سوود و ۋەدەستھاتوۋىك: ھەرۋەك چۆن لەسەر كەسى ئەركدار (مكلف) پىۋىستە پەرۋەردگارى خۆى بناسى، ئەۋا بەھەمان شىۋە پىۋىستە لەسەرى پەيامبەرانى خواش بناسى، ئاشناپى بەۋەى چ شتىك بۇ ئەۋان پىۋىستە، چ شتىكىش قەدەغەيە و چ شتىكىش دروستە دەربارەيان، ھەموو ئەمانە لەۋ ۋە سفانەى خۋاى مەزن، كە بۇ ئەۋان كەردوۋەتى ۋەردەگىرى، كە لە چەندىن ئايەتدا باسى كەردوۋە، لەۋانە: پەغمبەر و پەيامبەران پىۋان نەۋەك ئافرەت، لە شارنشىنەكانن، نەۋەك لەلادىنشىن و دەشتەك بن، ئەۋان پالپوراۋ و ھەلبىزىردراۋن لەلایەن خواۋە، خۋاى گەۋرە ھەموو ئەۋ سىفەتە جاكانەى لەۋاندا داناۋە، كە بەھۆيەۋە شايستەى ئەم ھەلبىزاردنە بن، ئەۋان پاك و دوورن لە ھەرچى تانە و كەموكورتىيە سەبارەت بە پەيامەكەيان، لە درۆ و ناپاكى و شاردنەۋەى پەيامى خوا و كەموكورتى دزىۋ، ھەرگىز لەسەر ھەلە نامىننەۋە لەۋەى پەيوەستە بە پەيامى خوا و ئەركدارىۋە، خۋاى پايەبلىند ئەۋانى تايىەت كەردوۋە بە پىدانى سۈشى خۆى، ھەر بۆيە پىۋىستە باۋەرىيان پىبھىنىرى و گوپرايەلىان بكىرى، ھەر كەسىكىش باۋەرىيان بى نەھىنى، ئەۋا كافر و بى باۋەرە، ھەر كەسىك تۋانچ يان جىنۋ بە ھەر يەكىكىان بدات، ئەۋا بى باۋەرە و پىۋىستە بكۆزىرى، چەندان بەلگە لەسەر ئەمە ھەن، جا ھەر يەكىك لە قورئانى پىروژ راجىنى، ئەۋا حەق و راستى بۇ پروون دەبىتەۋە، دواتر خۋاى پايەبلىند فەرموۋىەتى:

(۲۵۴) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (۲۵۴)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ﴾ واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، بیه‌خشن له‌و مال و سامان و داراییه‌ی پیمان داوان، بی‌ش ئه‌وه‌ی رۆژیک بی‌که هیچ کرین و فروشتن و دۆستایه‌تی و تکاگردنیک‌ی تیدا نییه و سوودی نای"، ئه‌مه له‌ به‌زه‌بی و میهره‌بانی خواوه‌یه به‌رامبه‌ر به‌ بنده‌کانی، به‌وه‌ی فه‌رمانی بی‌کردوون، که شتی‌ک له‌وه‌ی خوا بیانی به‌خشیوه پیشک‌ه‌شی بکه‌ن له‌ پیناری خوادا، له‌ به‌خشین (سه‌ده‌قه‌) سی واجب یان سوننه‌ت، تا بیته‌ تیشوو و زه‌خیره‌یه‌کی چاک بۆیان، له‌ رۆژیکدا که به‌نده‌کان بیوستیان به‌ ئه‌ندازه‌ی یه‌ک گه‌ردیله‌ خیر و چاکه‌ هه‌یه، له‌و رۆژه‌دا هیچ کرین و فروشتنی‌ک نییه، ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر مرو‌ف به‌ ئه‌ندازه‌ی زه‌وی ئالتوون بیه‌خشی، تا له‌ سزای دوا‌رۆژ رزگاری بی، ئه‌والی وه‌رناگری، هیچ دۆست و هاو‌ریه‌ک سو‌دی بۆ هاو‌ریه‌که‌ی نای، نه‌ به‌ پله‌ویایه و نه‌ به‌ تکاگردن، ئه‌مه ئه‌و رۆژه‌یه‌ که پوجه‌لکاران تیا‌دا دۆراو و زیان‌مه‌ندن، سته‌مکاران ریسوا و سه‌رشۆرن، ئه‌وانیش ئه‌و که‌سانه‌ن که شتیان له‌ شوینی ناشایسته‌ داناه، مافی خوا و مافی به‌نده‌کانیان فه‌رامۆش کردووه، که بیوست بووه له‌سه‌ریان به‌رپای بکه‌ن، سنووری چه‌ل‌لیان به‌ره‌و چه‌رام به‌زاندووه، گه‌وره‌ترین جو‌ره‌کانی سته‌م بریتیه له‌ بی باوه‌رپوون به‌ خوا، به‌هۆی ئه‌وه‌ی ئه‌و به‌ندا‌یه‌تی و په‌رسته‌شی که بۆ خوا بیوسته، ئه‌وا که‌سی بی باوه‌ر بۆ به‌دیهنراویکی هاوشیوه‌ی خو‌ی ده‌بکات، هه‌ر بۆیه‌ خوا‌ی پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ "بی‌گومان کافر و بی‌باوه‌ران سته‌مکار و زۆردارن"، ئه‌مه ده‌چینه‌ نیو چوارچیوه‌ی کورمه‌له‌هینان (باب‌ الحصر)، واته: "بی‌باوه‌ران" ئه‌وانه‌ن که

ستەمى تەواويان لەسەر سەلىنراو، ھەر وەك خىواي پايەبەرز فەرموويەتى: ﴿إِنَّ الشَّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ لوقمان: ۱۳، واتە: "بى گومان ھاوبەشدا نان بۇ خوا ستەمىكى مەزنى،" نىنجا خىواي پايەبەرز فەرموويەتى:

(۲۵۵) ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (۲۵۵)

ئەم ئايەتە پىرۆزە مەزنىرىن و گەورەترىن و پىرۆزترىن و بەرزترىن ئايەتى قورئانە، ئەمەش لەبەر ئەوئى چەندىن شى مەزنى و سىفەتى بەرز و پىرۆزى تىدا باسکردو، ھەر بۆيە چەندان فەرموودەى زۆر لەبارەى ھاندان بۇ خويىندەئەوئى ئەم ئايەتە ھاتوون، ئەم ئايەتەيان کردۆتە وىرد و زىكر بۇ مرؤف لە کاتى بەيانىان و ئىواران و لەکاتى خەوتن و پاش نويژە واجبەکان، جا خىواي گەورە ھەوالى لەبارەى خودى پىرۆزى خۆى داوھ و فەرموويەتى: ﴿اللَّهُ﴾ خىواي گەورە ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ واتە: ئەو خىوايە بە ھىچ خوا و پەرستراوىك نىيە بە ھەق، جگە لەو ئەبى، ھەر ئەو خىواي راست و دروستە، بۆيە پىويستە ھەموو جۆرەکانى خواپەرستى و گوپرايەلى ھەر بۇ ئەو بى، تەھا ئەو بە پەرستراو دابىرى، لەبەر كاملى خوا و كاملى سىفەتەکانى و نىعمەتە مەزنىەکانى، لەبەر ئەوئى بەندە شايستەى ئەوئە بە ھەندەى پەرورەدگار بى، فەرمانەکانى پىادە بکات و خۆى بەدوور بگرى لە قەدەغەکر اوھەکانى،

جا ھەر چىيەك جگە لە خىواي مەزنى پوچەلە، بۆيە بەندايەتى کردن بۇ جگە لە خىواي مەزنى پوچەلە، چونکە ھەرچى جگە لە خىواي مەزنى، ئەوا بەدەھىنراوىكى كەموکورت و

مشورلی‌خوراو و هه‌زاره له هه‌موو لایه‌که‌وه، جا بویه شایسته‌ی هیچ جوړه په‌رستتیک نین، که ده‌فهرمووی: ﴿الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ "زیندوو راگری بوونه‌وه‌ره" نهم دوو ناوه پیروز و به‌رزه، نامازهن بؤ هه‌موو ناوه چاکه‌کان، نهمه‌ش وه‌ک نامازبه‌کی هاوتا و ناراسته‌وخو و هه‌ر نهمه‌ش ده‌خوازی، ﴿الْحَيُّ﴾: نهمه‌یه که خاوه‌ی ژبانی کامله، که هه‌موو سیفته‌ته خودیه‌کان ده‌خوازی، وه‌ک سیفته‌تی بیستن و بینین و زانین و توانین و هاوشیوه‌ی نهمه‌نه، ﴿الْقَيُّومُ﴾: نهمه خودیه که به‌خووه راوه‌ستاوه و هه‌رچی نهمه‌ی دیکه‌شه به‌وه‌وه راوه‌ستاون، نهمه‌ش هه‌بوونی هه‌موو کار و کرده‌وه‌کان ده‌خوازی، که په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کان ده‌خوازی نهمه‌ی که هه‌رجه‌ک بیه‌وی نهمه‌جانی بدات، له به‌رز راوه‌ستاون (الإستواء) و دابه‌زین و دووان و قسه‌کردن و به‌دیه‌نن و روژیدان و مراندن و ژباندن، له‌گه‌ل هه‌موو جوړه‌کانی به‌ریوه‌بردن و مشورخواردن، هه‌موو نهمه‌نه ده‌چنه نیو زیندوو و راگریه‌تی خوای به‌دیه‌ننه‌وه، هه‌ر بویه هه‌ندیک له لیکۆله‌ران وتویانه: نهم دوو ناوه پیروزانه، بریتین له ناوی مه‌زنی خوا (الإسم الأعظم)، هه‌ر کاتیک نرای بی بگری له خوای مه‌زن، نهمه‌گرا ده‌ی، هه‌ر کاتیکیش داوای بی بگری، نهمه‌ داواکه په‌سه‌ند ده‌گری، جا له کاملی ژبان و زیندوو راگریه‌تی خوا نهمه‌یه ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ نه وه‌نه‌وز ده‌یگری و "نه‌خه‌و دایده‌گری" ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ "هه‌رچی له نهمه‌نه‌کان زه‌ویدایه هه‌ر نهمه‌ خاوه‌نیه‌نه"، خوای مه‌زن خاوه‌نه، جگه له‌ویش هه‌رچی هه‌یه مولکی نهمه، خوا روژیده‌ری مشورگیره، جگه له‌ویش به‌دیه‌نراوی روژیبیدراوی مشورلی‌خوراوه، که هیچ یه‌کیک به نهمه‌دازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک له نهمه‌نه‌کان و زه‌ویدا بؤ نهمه‌ی دیکه بی ناگری، بویه فهرموویته‌ی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ واته: "کی هه‌یه بتوانی تکا بکات لای نهمه به‌ی مؤله‌تی نهمه"، هیچ که‌سیک ناتوانی تکا بکات لای

خوای بی‌ره‌زامه‌ندی‌ئو، هه‌رچی تکایه هه‌مووی بۆ خوای پایه‌به‌رزه، هه‌ر کاتیگ خوای مه‌زن بیه‌وی میه‌ره‌بانی بنوینی به‌رامبه‌ر به هه‌ر به‌نده‌یه‌ک له به‌نده‌کانی، ئه‌وا مؤلّه‌ت ده‌دات به‌و که‌سه له به‌نده‌کانی که ده‌یه‌وی ریزی لیگیری، که تکای بۆ بکات، به‌لام تکاکار به‌بی مؤلّه‌تی خوا ناتوانی ده‌ست به تکاکردن بکات، ئینجا فه‌رموویه‌تی: ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ واته: زانایه به هه‌موو ئه‌و کاروبار و شتانه‌ی ئیستا و رابردوو ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ واته: "زاناشه" به‌وه‌ی له‌ئاینده‌دا پیشدی، جا زانستی خوای گه‌وره ده‌وری ورده‌کاری کاروباره‌کانی داوه، زانا و ناگا و شاره‌زایه به‌وه‌ی رابردوو و ئه‌وه‌ش که پیشدی، به‌ده‌ر و ده‌روونه‌کان، به‌شاروه و ئاشکراکان، به‌نده‌کان هیچ شتیکیان به‌ده‌ست نییه، ته‌نانه‌ت له‌زانستیش به‌ئنده‌زه‌ی گه‌ردیله‌یه‌کی به‌ده‌ست نییه، جگه له‌وه نه‌بی که خوای پایه‌بلند فیریان ده‌کات، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ "هیچ یه‌کیگ له به‌دیهینراوان زانستی ته‌واوی نییه ده‌باره‌ی هیچ شتیگ له زانستی خوای مه‌زن، جگه له‌وه‌ی که خوای گه‌وره خوای بیه‌وی، کورسی (زانستی) په‌روه‌رگار ده‌وری ئاسمانه‌کان و زه‌ویداوه"، ئا ئه‌مه ئامازه‌یه بۆ مه‌زنایه‌تی کامل و فراوانی ده‌سه‌لّاتی خوا، جا ئه‌گه‌ر ئه‌مه دۆخی کورسی بی، که ده‌وری ئاسمانه‌کان و زه‌وی دای، سه‌رباری گه‌وره‌یی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وه‌شی که تیاندایه، جا کورسی گه‌وره‌ترین به‌دیهینراوی خوای پایه‌دار نییه، به‌لکو لیره‌دا له کورسیش مه‌زنتر هه‌یه، که (ته‌خت) عه‌رشی خوایه، ته‌ئا خوای مه‌زن بی زانایه، جا له ئاست مه‌زنایه‌تی ئه‌م به‌دیهینراوانه‌دا، هزر و بیر مه‌نده‌هۆشه، چاو ئه‌بله‌ق ده‌بی، چیاکان له‌رز ده‌یانگری، هۆش و ژیری بلیمه‌ته‌کان له‌ئاستیدا ده‌وه‌ستی، جا ده‌بی گه‌وره به‌دیهینهر و داهینهری ئه‌م به‌دیهینراوانه‌ چهنده‌بی، که ئه‌و هه‌موو دانایی و رازانه‌ی تیدا داناوه، ئاسمانه‌کان و زه‌وی راگرتوو له‌وه‌ی له‌جی بچن، بی ئه‌وه‌ش که بیانه‌وه ماندوو یان شه‌که‌ت بی، هه‌ر بۆیه

فهرموویه‌تی: ﴿وَلَا يُوَدُّهُ﴾ واته: گران و سهخت نییه و ماندووی ناکات ﴿حَفْظَهُمَا﴾ وَهُوَ الْعَلِيُّ ﴿پاراستن و رَگرتنی ناسمانه‌کان زهوی، ههر خوای مه‌زن به‌رز و بلنده" به خودی خوئی له‌سه‌ر ته‌خت (عه‌رش)، به‌رز و بالاییه به بالاده‌ستی خوئی به‌سه‌ر ههموو به‌دیهینراواندا، به‌رز و پایه‌داره به ریز و نه‌ندازه‌گیریه‌که‌ی، که خاوه‌نی ههموو سیفه‌ته کامله‌کانه ﴿الْعَظِيمُ﴾ "گه‌وره و مه‌زنه"، که له ناست ده‌سه‌لآت و بالاده‌ستی‌که‌ی خوادا، ههرچی ده‌سه‌لآت و زه‌بر و هیژی ده‌سه‌لآت‌دارانه بچوک و لاوازه، له به‌رامبه‌ر شکو و پایه‌داری نهو لوتی پاشا زال و به‌هیژه‌کان بچوک و لاوازه، جا پاک و بیگه‌ردی بو نهو خوییه‌ی خاوه‌نی ههرچی مه‌زنایه‌تی و گه‌ورایه‌تییه، ههرچی مه‌زنی و گه‌وره‌یه ههر هی نه‌وه، زال و بالاده‌سته به‌سه‌ر ههموو شتیکی‌دا، نه‌م نایه‌ته خوابه‌یه‌کگرتن و یه‌کخواناسی له‌خوگرتوو له په‌رستراویتیدا، یه‌کخواناسی له‌خوگرتوو له په‌روه‌ردگاریتیدا، یه‌کخواناسی له‌خوگرتوو له ناو و سیفه‌ته به‌رز و پیروژه‌کاندا، نامازهی به‌وه داوه که ده‌سه‌لآت و زانست و هیژ و شکو و پایه‌داری خوا فراوانه و ده‌وری ههموو شتیکی داوه، باسی مه‌زنایه‌تی و گه‌ورایه‌تی و به‌رز و بلندی خوای گه‌وره‌ی کردوو به‌سه‌ر ههموو به‌دیهینراواندا، نه‌م ثابته به ته‌ها بیروباوه‌ریکی ته‌واوه له‌باره‌ی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوای پایه‌دار، که ناوه جوان و پیروز و سیفه‌ته چاک و به‌رزه‌کان له‌خو‌ده‌گری، دواتر خوای پایه‌دار فهرموویه‌تی:

﴿۲۵۷، ۲۵۶﴾ لَّا اِكْرَاهُ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ
 بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَّا انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ
 سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۵۶﴾ اللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى
 النُّوْرِ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُوْنَهُمْ مِنَ النُّوْرِ اِلَى
 الظُّلُمٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۵۷﴾

خوای پایه‌دار ڤایده‌گه‌یه‌نی که ﴿لَّا اِكْرَاهُ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرُ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللّٰهِ﴾ هیچ زۆرلیکردن و ناچارکردنیک له نایندا نییه، چونکه هیچ بیویستییه که بۆ ناچارکردنه که نییه، جا زۆرلیکردن و ناچارکردن ته‌ها له کاریکدا ده‌ی، که نیشانه‌کانی شاراره بن، شوینه‌واره‌کانی لیل و ناروون بن، یاخود بۆ نه‌نجامدانی کاریک بی، که زۆر له‌سه‌ر ناخ و ده‌روون سه‌خت و قورس و نه‌ویستراوی بی، به‌لام هه‌رچی ته‌م ناینه ڤیک و بیگ و دروسته و ڤیگه راسته‌یه، ته‌وا نیشانه و مه‌شخه‌له‌کانی بۆ عه‌قل و ژیری دیارن، ڤیگه‌کانی ئاشکران، بیناسه و ناوه‌ڤۆکه‌که‌ی ڤوون بووه‌ته‌وه، راست و خوار و خییج له به‌کتر جیابوونه‌ته‌وه، جا که‌سی سه‌رکه‌وتوو ته‌گه‌ر ته‌ها که‌مترین سه‌رنجی بداتی، ته‌وا هه‌لیده‌بژیری و په‌سه‌ندی ده‌کات، به‌لام ته‌وه‌ی مه‌به‌ستی خراب و ویستیگی گه‌نده‌لی هه‌بی، راستی بیینی که‌چی پوچه‌ل و ناحقی به‌سه‌ردا په‌سه‌ند بکات، چاکه بیینی که‌چی به‌لای ناشیرینی و خراپه‌دا بچی، نا ته‌و جزره که‌سانه خوای مه‌زن هیچ بیویستییه‌کی بیان نییه تا ناچار بکرین بۆ گرتنه‌به‌ری ڤیگه‌ی نایینی ئیسلام، چونکه هیچ نه‌نجام و سوڤیکیان نای، ته‌وه‌ی که ناچارکراو و زۆرلیکراوه ئیمان و باوه‌ڤه‌که‌ی دروست نییه، ته‌م نایه‌ته ڤیروزه به‌لگه نییه له‌سه‌ر واز هینان له شه‌ڤکردن دژی کافره شه‌ڤکه‌ره‌کان، به‌لکو ته‌م نایه‌ته ته‌وه‌ی تیدا‌یه که حه‌قیقه‌تی نایین وه‌ک خۆی، وا بیویست ده‌کات که هه‌موو

که‌سیکی خاوه‌ن ویزدان قبولی بکات، که مه‌به‌ستی شوینکه‌وتنی راستی بی، سه‌بارت به نه‌نجامدان جه‌نگ و نه‌نجام نه‌دانی، نه‌وا لی‌ره‌دا باسی نه‌کراوه، به‌لکو پیوستی‌وونی جه‌نگ کردن له ده‌قه‌کانی دیکه‌دا وهرده‌گیری، به‌لام لهم پریوزدا به‌لگهی نه‌وه هه‌یه که سه‌رانه (الجزیه) وهرده‌گیری له جگه له خاوه‌ن کتیبه‌کان، هه‌روه‌ک نه‌مه بوجوونی زوریک له زانایانه، جا هه‌ر یه‌کیک بی باوه‌ر بی به‌تاغوت و واز له په‌رستی هه‌موو شته‌کانی دیکه جگه له خوای مه‌زن بهینی، وازیش له گوپرایه‌لی کردنی شه‌یتان بهینی، باوه‌ری دامه‌زارو به خوای مه‌زن بهینی، که نه‌مه‌ش له‌سه‌ری پیوست ده‌کات به‌ندایه‌تی په‌روه‌ردگار بکات و گوپرایه‌لی بیت ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ واته: "به‌دلنیا‌یه‌وه ده‌ستی گرتووه" به ثابنی راست و دروست و تۆکمه‌وه، که بنه‌ماکانی دامه‌زاراون، بنجینه‌کانی چه‌سپاون، نه‌وه‌ش که ده‌ستی پیوه‌گرتووه نه‌وا متمانه‌ی ته‌واوی به‌و کاره‌ی هه‌یه که کردوویه‌تی، چونکه ده‌ستی گرتووه به به‌رنامه و ری‌بازی هه‌ره تۆکمه‌وه، که ﴿لَا انْفِصَامَ لَهَا﴾ هه‌رگیز هیچ پچ‌ران و پسانیکی بۆ نییه، به‌لام نه‌وه‌ی کاره‌که‌ی بیچه‌وانه کردیته‌وه، جا باوه‌ری به خوا نه‌هینایی، باوه‌ری به تاغوت و ری‌بازی شه‌تانپه‌رستی هه‌بی، نه‌وا بی گومان ده‌ستی به‌رداوه لهم به‌رنامه و ری‌بازه تۆکمه و به‌هیزه، که سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی پیوه‌یه، له‌به‌رامه‌ردا ده‌ستی گرتووه به هه‌رچی پوچه‌ل و ناحه‌قییه، که سه‌ره‌نجامه‌که‌ی به‌ره‌و دۆزه‌خه ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ "و خوای بال‌ده‌ست بیسه‌ر و زانایه"، جا پاداشتی هه‌ر یه‌کیک ده‌داته‌وه به‌ینی نه‌و چاکه و خراپه‌یه‌ی له‌وانه‌وه زانیویه‌تی، نا نه‌مه ئامانج و سه‌ره‌نجامی هه‌ر یه‌کیکه که ده‌ستی گرتووه به به‌رنامه و ری‌بازی تۆکمه و راست و دروسته‌وه، و نه‌وه‌ش که ده‌ستی پیوه‌ نه‌گرتووه، دواتر باسی نه‌و هۆکاره‌ی کردووه که نه‌وانی به‌م سه‌ره‌نجامه‌ گه‌یاندووه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ "خوای گه‌وره پشت و په‌نا و پشت و په‌نا و پشتیوانی باوه‌ردارانه"، نه‌مه‌ش دۆستایه‌تی کردنی

باوهږداران دهگړتهوه بؤ پهروهردگار، بهوهی تهویان به پشت و پهناى خوځیان زانیوه و هیچ جیگرهوه و هاویهشیکیان بؤ بریار نهداوه، جا خوای مهزنیان به خوځشهویست و پشتیوان داناوه، دؤستایه تی دؤستانی خوا، دوزمنایه تی دوزمنای خویان کردووه، جا خوای گورهش به بهخشش و لوتفی خوځی پشتیوانیان دهکات، به چاکه و بهخشندهبیهکهی بههروهږیان دهکات، بهمهش ﴿يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾
 تهوا له تاریکستانی بی باوهږی و کوفر و گوناهاکاری دهږیاندههینی، دهیاختاه نیو نور و پرووناکی ئیمان و باوهږ و گوږایهلی و ملکهچی و زانست و زانیاریهوه، جا پاداشتی تهوان لهسر تهمه، تهوهی که تهوان سهلامت دهکات له تاریکیهکانی نیو گور و گورهپانی لیبرسینهوه و دواږوژ، دهیاختاه نیو خوځشی نهږاوه و حهسانهوهی همیشهی و دلفراوانی و ناسودهبیهوه ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ﴾ "تهوانهش که بی باوهږ بوون، تهوا پشت و پهنايان تاغوته" بههوی تهوهی پشتیوانی شهیتان و دهسته و کومهلهکهی تهویان کردووه، شهیتانیاں کردوته پشتیوانی خوځیان جگه له خوای گوره، دؤستایه تی تهویان کردووه و وازیان هیناوه له دؤستایه تی ولایهنگری پهروهردگار و خوای گورهیان، بویه وهک سزایهک بؤ تهوان خوای گوره شهیتانی بهسر تهواندا زال کردووه، بویه شهیتان به گور و تینهوه هانی تهوانی دهدا بهرهو تاوانکاری، تهوانی بهرهو خراپه دهږد، بهمهش ﴿يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾ تهوان دهږدههینی له پرووناکی و رؤشنايي ئیمان و زانست و گوږایهلی و ملکهچی، دهیاختاه نیو تاریکیهکانی کوفر و بی باوهږی و نهزانی و تاوان و گوناهوه، جا سزای تهوان لهسر تهمه، تهوه بوو که تهوان بی بهشبوون له خیر و چاکه، بهمهش خوځشی ناسودهی و حهسانهوهیان لهدهستچوو، تا تهوانه له پیری شهیتان و دؤستانی بوون له دونیای ناخ ههکیشان و پهئجهگهستی پهشیمانیدا، بویه خوای پایهږز فهرموویه تی: ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ۲۵۷ واته: "تا

نهوانه بؤ هه میسه هاوږی ئاگری دۆزهخن، تا هه تایه له ناویدا ده مینهوه به نه مری نهو سزایه ده چیژن".

(٢٥٨) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (٢٥٨)

خوای پایه بلند ده فه رموی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ﴾ "تایا - نهی په یامبهږ (درود و سلأوی خوای لیبی) - نه تروانیوه ته" بویری و نه زانی و سه سه ختی و مشتومر خوازی "نهو که سهی ده مه قالی له گهل ئیپراهم ده کرد ده بارهی پهروه دگاریه وه"، له کاتیگدا نه مه گومان و دوودلی هه ئناگری، هیچ شتیکش بؤ نه م کارهی هانی نه دا جگه له وه نهی که ﴿أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ﴾ "خوای مه زن پاشایه تی و ده سه لاتی پیدابوو"، به مهش سنووری به زاند و ده ستریزی کرد، خوای به سه رکدهی هاو لاتی و ژیره سه کانی بینی، نه مهش وای له و کرد که ده مه قالی بکات له گهل ئیپراهمدا (سلأوی خوای لیبی) له بارهی پهروه دگاریتی خوای مه زنه وه، جا پبی وابوو نهو هه موو نهو کارانه ده کات که خوای گه وه ده یانکات، بویه ﴿إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ "یادی نهی په یامبهږ (درود و سلأوی خوای لیبی) - نه وه بکه وه کاتیک ئیپراهم (سلأوی خوای لیبی) پبی وت: "ته ها پهروه دگارم ده توانی هه موو جوړه هه لسوکه وت و کرداریک بکات، به تاییه ت ژباندن و مراندن، چونکه په کیکن له گه وه ترین جوړه کانی مشور خواردن، ههروه ها له بهر نه وهی ژباندن بنه مای ژبانی دونیایه، مراندنیش بنچینهی نهو شتانه یه که له دواړو ژدا ده بن، ﴿قَالَ﴾ جا نهو ده مه قالیکاره وتی: ﴿أَنَا أُحْيِي

وَأَمِيتُ منیش مراندن و ژياندم به دهسته، نهیوت: تهئا من مراندن و ژياندم به دهسته، بانگه شهی ئه وهی نه کرد که هه لسو که وت و مامه له کردن له و کار و باراندا تهئا به دهستی نهو بی، به لکو گومان و بۆ چوونی وابوو که نهویش کرداری هاوشیوهی کرداری خوای مهزن ئه نجام ده دات، پیی وابوو که که سیک ده کوژی، ئهوا مانای وایه نهو که سهی مراندووه، که که سیکش ده هیلته وه و نایکوژی، ئهوا بهو مانایه دی که گوایه ژياندوو به تی، کاتیک ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) بیی نهو ده مه قالیکاره تیکه لکاری ده کات له مشتوره کهیدا، قسه یه که ده هیلته وه که شیای ئه وه نییه به گومان بجی، چ جای نه وهی به به لگه بجی، جا ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) به لگه به کی دیکه ی بۆی هینا به وه **﴿قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ﴾** واته: " ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) وتی: خوای گه وره خۆر له خۆر هه لاته وه هه لدینی"، ئه مه به لگه به کی به چا وینراوی ناشکرایه، هه موو که سیک دانی پیدادهی ته نانه ت به که سی بی با وه پریشه وه **﴿فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ﴾** "ده تو خۆر له خۆر ئاوا وه هه لیینه"، ئه مه ش پایه ندر دنیه تی به خسته نه رووی به لگه ی خۆی ئه گه ر گوایه راست ده کات، جا دوا ی نه وهی ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) به لگه به کی بۆ خسته نه روو، که توانای به سه ردا نییه و گومانیشی لی نییه، نهوا به لگه که ی شیوا، هیچ تو انجیکیشی به ده سته نه که وت، که بتوانی لهو ریبازه ی ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) بدات، **﴿فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾** واته: نهو بی با وه ره واق و رما و مه نده هۆش بوو، هیچ وه لامیکی پینه ما و به لگه و گومانه که ی پوچه ل بوونه ته وه، ئه مه دوخی که سی پوچه له خوازی نکۆلیکاره، که ده یه وی به ره نگاری راستی بیته وه و به سه ریدا زال بی، له کاتیکدا نهو تیکشکا و ژیر ده که وی، بۆیه خوای پایه به رز فه رمووی: **﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾** "و خوای گه وره رینوینی گه لی سته مکاران ناکات"، به لکو له سه ر بی

باوەرى و گومرايەكەى دەھىلئەتە، چونكە ئەوان بەخۇشيان ئەمەيان بۇ خۇ
 ھەلئاردىبوو، ئەگەر نا خۇ ئەگەر حەققخواز بووبان و بيانويستايە رېئوئى وەربىگرن، ئەوا
 خىواى مەزن رېئوئى ئەوانى دەکرد، نامراز و ھۆكارەكانى گەيشتىيان بە رېگەى راستى بۇ
 ئاسان دەکردن، ئا لەم ئايەتەدا بەلگەيەكى براو ھەيە لەسەر ئەوئى تەئھا خىواى مەزن
 بەدېھنەر و مشورگېرە، لەمەشەوئە ئەوئە پېويست دەبى كە دەبى تەئھا خىواى گەورە
 پېرستى و بەندە ھەر بۇ لاي ئەو بەگەرپتەوئە و پىشتىش ھەر بەو بەستى لە گىشت
 بارودۇخىكدا، ئىبن قەيىم (رەھمەتى خىواى لېبى) وتوئەتى: ئا لەم مېزگەر دەدا خالىكى زۇر
 سەرنجراكىش ھەيە، ئەوئىش ئەوئەيە كە ھاو بەشدانانى جىهان، پىشتى بەستوئە بە ھەسارە و
 ئەستېرە پەرسى و گۆرپەستى، دواتر بت و پەيگەرەكان لەسەر وئەئى ناوبراوان
 نەخشىنراون، جا ئەو دوو بەلگەيەى ئىبراھىم (سلاوى خىواى لېبى) ھىنايەوئە، سەرتاپاي
 خىوابوئى ئەم شتانە پوچەل دەكاتەوئە، ئەوئەش دەسەلمېنى كە تەئھا خىواى گەورە مراندن و
 ژياندى بەدەستە، ئەو شتەش كە زىندى و بشمى، ھەرگىز شىواى ئەوئە نىيە خوا بى، چ
 لەو كاتەى كە زىندوئە و لە ژياندايە، ياخود لە پاش مردنى، بى گومان پەروەردگارېكى
 ھەيە كە بە توانا و بالادەست و مشورگېرەتى لە ژياندى و مراندنىشدا، جا ھەر شتىك
 بەو جۆرە بى، ئەوا چۇن دەئىتە خوا و بت و پەيگەرى لەسەر شىوئەكەى دروست دەكرى،
 دواترىش جگە لە خىواى گەورە پېرستى، جا ھەسارە و ئەستېرەكانىش، كە گەورەترىن و
 ديارترىيان ئەم خۆرەيە، كە پەروەردەكراو و بەرپوئەبراو و رامكراو، بە ھىچ شىوئەكە لە
 شىوئەكان بەخۇى كاروبارى خۇى بەرپوئە نابات، بەلگو پەروەردگار و بەدېھنەرەكەى لە
 خۆرەلئاتەوئە ھەلئىدىنى، جا خۇرىش ملكەچى فەرمان و وئىستى خوايە، بى گومان خۇر
 پەروەردەكراو و بەرپوئەبراو دەستەمؤكراو، بەراستى ھىچ پەرسراوئىك نىيە بە حەق كە

شایسته‌ی پهرستن بی جگه له خوای گه‌وره نه‌بی. ((کلیلی دهرگای دونیای به‌خته‌وه‌ریه))،
دواتر خوای پایه‌بلند فهرموویه‌تی:

(۲۵۹) ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مَنَّةً عَامًا ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مَنَّةً عَامًا فَانظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۵۹﴾

ئهمه‌ش به‌لگه‌یه‌کی تره له‌سه‌ر تاك و ته‌های خوای مه‌زن له به‌دهینان و به‌ریوه‌بردن و مشورگیږی و مراندن و ژبان‌دنا، جا فهرموویه‌تی: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ واته: "یان وهك ئه‌و كه‌سه‌ی به لای شاروچكه و لادییه‌كدا تیهری" كه خه‌لكه‌كه‌ی له‌ناو‌چوو‌بوون و دانیش‌توانه‌كه‌ی نیاچوون، دیواری خانوو و ماله‌كان به‌سه‌ریه‌ك و به‌سه‌ر سه‌قفه‌كانیاندا داته‌یی بوون، جا ئه‌و بیاوه به سه‌رسامیه‌وه له‌سه‌ر ئهمه وه‌ستا ﴿قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ "وتی: ئای خوای گه‌وره چوون خه‌لكی ئهم لادی و شاروچكه‌یه دوا‌ی مردنیان زیندوو ده‌كانه‌وه"، بیی وابوو ئهم كاره دوور و ئه‌سته‌مه، به‌هوی نه‌زانی و نه‌شاره‌زاییه‌كه‌ی به توانای خوای پایه‌رز، جا دوا‌ی ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره خیر و چاكه‌ی بو ئه‌و ویست، ئه‌وا نیشانه‌یه‌کی له خودی ئه‌و و گویند‌ریزه‌كه‌ی پیشاندا، خواردن و خواردنه‌وه‌شی بیی بوو ﴿فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مَنَّةً عَامًا ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ "خوای گه‌وره بو ماوه‌ی سه‌د سال مراندی، دواتر زیندوو‌ی کرده‌وه، بیی فهرموو: ماوه‌ی چهنده ماویته‌ته‌وه، کابرا له‌وه‌لامدا

وتی: ماوهی رږوژیک یان چهند رږوژیک دهی، "نهمهش بههوی ئهوهی ئهوکاتهی به کورت زانیوه که تییدا مردووه، چونکه زانین و ههستهکانی نه مابوون، که بهر له مردنی هه بیوون، جا پی و ترا: ﴿بَلْ لَبِثَ مِنْتَ عَامٍ فَاَنْظُرْ اِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ﴾ "به لکو ئهوه ماوهی سه د ساله لیږه ماوینته توه، ده سهرنجی خواردن و خواردنه وه که ت ده" هیشتا بوگه نیان نه کردووه و تیکنه چوون، به لکو له سهر هه مان دۆخی پیشوویانن، سهرباری دور و دریزی نهم سالانه و نهم هه موو کاته جیاوازانه، بی گومان تا نهمه دا گه وره ترین به لکه هه به له سهر توانای خوای گه وره، که نهم خواردن و خواردنه وه بهی هیشتو توه و له گوږان و تیکچوون و بوگه نیوون پاراستوویه تی، له گه ل ئهوهی خواردن و خواردنه وه به کیکن له و شتانه زوو بوگه ن دهن ﴿وَأَنْظُرْ اِلَى حِمَارِكَ﴾ "سهرنجی گویدر یژه که ت ده" که مردووه و گوشت و ماسولکه و پیست و ئیسک و پروسکه کافی چوون بلا بوونه توه، چوون چوونی به سهره کافی پهرش و بلا بوونه توه ﴿وَلَنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ﴾ "نهمه بو ئهوه به تا بکهینه نیشانه و به لکه به ک بو خه لکی" له سهر توانا و دهسه لاتی خوا، که چوون مردووان له گوږه کانیان زیندوو ده کاته وه، نهمهش بو ئهوهی بیته غوونه به کی به ره هست و بئراو به چاوی سهر، به مهش راست و دروستی ئه و شتانه بزنان که پیغه مهران و په یامهران (درود و سلاوی خویان لیی) هه والیان له باره وه ﴿وَأَنْظُرْ اِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نَنْشُرُهَا﴾ "بروانه و سهرنجی ئیسکه کافی گویدر یژه که ده که" چوون ده یان به یین به تاو به کدا و به به که وه ده یان به ستینه وه و له سهر به که وه ریزیان ده که یین ﴿ثُمَّ نَكْسُوها لِحْمًا﴾ "دواتر به گوشت و ماسولکه دایانده پوشین، جا کابرا به چاوی سهر نهمه ی بیی، وه ک چوون خوای پایه به رز وه سفی کرد، ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ﴾ "جا کاتیک بوی روون بووه وه" و ناشنای توانا و دهسه لاتی خوای پایه به رز بوو ﴿قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ﴾ "وتی: چاک ده زانم که

خوای گه‌وره توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه"، له ناوکۆ (سیاق) یی ئایه‌ته‌که‌دا نه‌وه
 ده‌رده‌که‌وی، که ئەم پیاوه نکۆلی له زیندوو بوونه‌وه کردوو، خوای گه‌وره چاکه‌ی نه‌و
 کابراهی ویستوو، ویستویه‌تی بی‌کاته نیشانه و به‌لگه‌یه‌ک بۆ خه‌لکی، له سی پروه‌وه،
 به‌که‌میان: که وتویه‌تی: ﴿أَنْیٰ یُحِیِّی هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ خو ئەگه‌ر بی‌غه‌مبه‌ریک یان
 پیاوچاکیک بووبایه، ئەوا هه‌رگیز ئەم قسه‌یه‌ی نه‌ده‌وت، دووه‌میان: خوای گه‌وره نیشانه
 و به‌لگه‌یه‌کی پیشاندا، له خواردن و خواردنه‌وه و گویدریژ و خودی نه‌و، تا به‌ چاوی
 خوای بی‌نی و دانیش بنی به‌وه‌ی نکۆلی لیکردوو، له‌م ئایه‌ته‌دا باسی نه‌وه نه‌کراوه، که ئەم
 گوند و شاره‌دییه‌ ناوه‌دان کراوه‌ته‌وه و گه‌راوه‌ته‌وه سه‌ر دۆخی پیشووی خوای، هه‌چ
 شتی‌ک له ناوکۆ (سیاق) یی ئایه‌ته‌که‌دا نییه که ئاماژه بی له‌سه‌ر ئەمه، له‌مه‌شدا سوودیکی
 زۆر نییه، جا چ سویدی‌ک له مردوو زیندوو کردنه‌وه‌دایه بۆ شاره‌دییه‌ک که له‌ناوچووی،
 دواتر خه‌لکه‌که‌ی بۆ گه‌راپیته‌وه یان که‌سانی تر هاتن و ناوه‌دان یان کردیته‌وه؟! به‌لکو
 به‌لگه‌ی راسته‌قینه له زیندوو کردنه‌وه پیاوه‌که و گویدریژه‌که‌ی و هه‌شتنه‌وه‌ی خواردن و
 خواردنه‌وه‌که‌یه‌دایه وه‌ک خوای، سییه‌میان له‌م فه‌رمایشته‌دایه: ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ﴾ واته:
 دوا‌ی نه‌وه‌ی نه‌و شته‌ی بۆ پروون بووه‌وه که بی‌شته‌ر نه‌یده‌زانی و لئی شاره‌وه‌ بوو، ئەوا به‌م
 شته‌ راست و دروستی نه‌وه‌ی زانی، که ئی‌مه باس‌مان کرد، بی‌گومان خوا زان‌تره. دواتر
 خوای پایه‌دار فه‌رمویه‌تی:

(٢٦٠) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰئِم تُؤْمِنُ
 قَالَ بَلٰی وَلٰكِن لِّیَطْمِئِنَّ قَلْبِی قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَیْكَ ثُمَّ
 اجْعَلْ عَلٰی كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ یٰٓأَتِیْنِكَ سَعِیًّا وَاَعْلَمُ أَنَّ اللّٰهَ
 عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿٢٦٠﴾

ئەمەیان گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ی به‌ره‌هستی تێدایه له‌سه‌ر توانا و ده‌سه‌لاتی خ‌وای گه‌وره و زیندوو‌کردنه‌وه‌ی مردوو‌ان بۆ لێ‌رسینه‌وه و سزا و پاداشت، ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى﴾ واته: "ئە‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سل‌اوی خ‌وای لێ‌ی) - یادی ئە‌وه بکه‌وه، کاتیک ئێ‌براهیم وتی: په‌روه‌ردگارم؛ پیشانم بده چ‌ۆن مردوو‌ان زیندوو ده‌که‌یته‌وه"، خ‌وای پایه‌بلند سه‌باره‌ت به‌ ئێ‌براهیمی هاو‌رپێ‌ی خوا (سل‌اوی خ‌وای لێ‌ی) هه‌وال ده‌دات، که داوای له‌ په‌روه‌ردگاری کردووه چ‌ۆنه‌تی زیندوو‌کردنه‌وه‌ی پیشان بدات، به‌ج‌ۆرێ‌ک که به‌ چ‌اوی خ‌ۆی بیهی‌ی، چونکه پیشتر ئێ‌براهیم (سل‌اوی خ‌وای لێ‌ی) باوه‌ری به‌م راستیه‌ هه‌بوو، له‌به‌ر ئە‌وه‌ی خ‌وای پایه‌به‌رز هه‌والی له‌وباره‌وه دا‌بوو، به‌لام له‌گه‌ل ئە‌وه‌شدا هه‌زی لێ‌بوو که به‌ چ‌اوی سه‌ر بیهی‌ی، تا د‌نیایه‌که‌ی بگاته (ک‌ر‌ۆکی د‌نیایه‌ی: عین‌‌الیقین)، بۆیه ﴿قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنَّ لِبَطْمِنٍ قَلْبِي﴾ خ‌وای گه‌وره پێ‌ی فه‌رموو: "نایا باوه‌رت نه‌هیناوه؟ ئێ‌براهیم (سل‌اوی خ‌وای لێ‌ی) له‌ وه‌لامدا وتی: نا به‌پێ‌چه‌وانه‌وه من باوه‌ردارم، به‌ل‌کو ئە‌وه‌م بۆ ئە‌وه‌یه تا د‌نیایه‌ی ته‌واوم هه‌بێ و د‌لم نارام بێ"، ئە‌مه‌ش به‌ هینانه‌وه‌ی به‌لگه‌ی د‌نیاکه‌ره‌وه و سه‌لمینه‌ر، که ئیمانیا‌ن پێ‌ی زیاد ده‌بێ، د‌نیایه‌ی ته‌واوی پێ‌ی فه‌راهه‌م ده‌بێ، خ‌واناسان بۆ به‌ده‌سته‌ینانی ئە‌م پله‌یه تێده‌ک‌ۆشن، ﴿قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ﴾ په‌روه‌ردگار پێ‌ی فه‌رموو: "چ‌وار بالنده‌ به‌ینه" به‌یه‌که‌وه ک‌ۆیا‌ن بکه‌وه، با له‌ ژێ‌ر سه‌رنج و را‌مانی تۆ‌داین، به‌ده‌ستی خ‌ۆت ئە‌مه‌ بکه، ئینجا پارچه‌ پارچه‌یا‌ن بکه و به‌شه‌کانیا‌ن تیکه‌ل به‌یه‌کتر بکه، ئینجا ئە‌م تیکه‌له‌یه بکه به‌ چه‌ند به‌شیک، ﴿ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا﴾ هه‌ر به‌شیکیا‌ن له‌سه‌ر جیا‌یه‌ک دا‌بێ، واته ئە‌و جیا‌یا‌نه‌ی که له‌ نزیکه‌ی ئێ‌براهیمه‌وه (سل‌اوی خ‌وای لێ‌ی) بوون ﴿ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَاثِبْنَكَ سَعْيًا﴾ "دواتر بانگیا‌ن بکه و به‌په‌له و خه‌یرا د‌ینه لات"، واته: ژیا‌نی ته‌واویان بۆ

ده‌گه‌رینه‌وه "به‌فه‌رمانی خوا"، به‌وپه‌ری به‌توانا و به‌هیزی فرینه‌وه دینه‌لات، جائی‌پراهیم (سلاوی خوی لی‌یی) نهم‌کارهی کرد و نه‌وهی ویستی به‌دهستی خست، نهمه‌ش له‌ده‌سه‌لای خوی مه‌زن بوو له‌ناسمانه‌کان و زه‌وی که پیشانی ئی‌پراهیمیدا (سلاوی خوی لی‌یی)، هه‌روه‌ک له‌مه‌فه‌رماشته‌دا هاتووه: ﴿وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ﴾ سوڤه‌تی نه‌نعام: ۷۵. واته: "تا به‌مه‌شیو‌یه‌ده‌سه‌لای تو‌کمه‌ی خو‌مان له‌ناسمانه‌کان و زه‌وی‌دا، پیشانی ئی‌پراهیم (سلاوی خوی لی‌یی) ده‌ده‌ین، بو‌نه‌وه‌ی له‌ریزی نه‌وانه‌بی‌که‌دنیا‌یی ته‌واویان هه‌یه". پاشان فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَأَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: "چاک بزانه‌خوی گه‌وره" خاوه‌نی هیزیکی مه‌زنه، که به‌دیهین‌راوانی بی‌ده‌سته‌مؤ‌کردووه، هه‌ج شتیک له‌به‌دیهین‌راوان ده‌سته‌وه‌سانی ناکات، به‌لکو هه‌موویان ملکه‌چی بالاده‌ستی و شکۆی نه‌ون، له‌گه‌ل نه‌مه‌شدا کار و کرده‌وه‌کانی په‌روه‌ردگاری پایه‌دار پرن له‌حیکمه‌ت و دانایی، هه‌ج شتیک به‌هه‌ره‌مه‌کی ناکات، دواتر خوی پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی:

(۲۶۱) ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِئَةٌ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾
﴿۲۶۱﴾

نهم‌نایه‌نه‌روون‌کردنه‌وه‌یه بو‌نه‌و پادا‌شته‌چهندانه‌یه‌ی، که خوی گه‌وره له‌مه‌فه‌رماشته‌دا باسی‌کردووه: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ به‌قه‌ره: ۲۴۵. لیره‌شدا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: "ئهو‌نه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی مال و سامان و داراییان ده‌به‌خشن" له‌پیناو

گوڤرپاره‌لی و ره‌زامه‌ندی خوای پایه‌دار، له‌یشتربنیان به‌خشینه‌تی له‌ تیکۆشان له‌ بیناوی خوادا ﴿كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِئَةٌ حَبَّةٌ﴾ واته: "وهك تۆویك وایه كه برۆیت، ئینجا جهوت گۆلی گرتییت، له‌ ههر گۆلیگدا سه‌د دانه‌ی تیدای"، نه‌مه‌یان هیانه‌ به‌ر چاوی وینه‌ی چند به‌رامبه‌رکردنی ئەم پاداشته‌یه به‌م وینه‌ و نحوونه‌یه، كه به‌نده به‌ چاوی خۆی ده‌بینی، جا ئەم چند به‌رامبه‌ر بوونه به‌ هۆش و بیرتیزی خۆی بینی، به‌مه‌ش بینی ئیمان له‌گه‌ل بینی چاوی به‌هیز بی، به‌مه‌ش ده‌روون به‌ ئاسوده‌یه‌وه ملکه‌ج بی بۆ ئەم به‌خشینه، ئومیدی ئه‌وه‌شی هه‌بی كه ئەم پاداشته‌ی چند به‌رامبه‌ره مه‌زن و شكۆداری به‌ده‌ستبختات ﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ "خوای گه‌وره" ئەم پاداشته‌ی چند به‌رامبه‌ر ده‌کاته‌وه "بۆ ههر كه‌سیك كه‌ بیه‌وی"، به‌یی بارودۆخ و دلسۆزی و راستگۆیی به‌خشه‌ره‌كه، و به‌گوڤه‌ی دۆخی به‌خشینه‌كه و جه‌لالی و سوود و شیاوی شوینه‌كه‌ی، ده‌کری ﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ﴾ له‌م چند به‌رامبه‌رکردنه زیاتریش بی، ﴿لِمَنْ يَشَاءُ﴾ پاداشتیان ده‌داته‌وه به‌ بی‌ئەندازه ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ﴾ "و خوای گه‌وره" خاوه‌نی به‌هه‌ری زۆر، به‌خششی فراوانه، كه‌سیك كه‌ به‌خششی لی به‌ده‌ستی بخت لیی كه‌م ناکات، داواکاریش هیچ کات بیزاری ناکات، به‌خشه‌ر خه‌یالی ئه‌وه ناکات كه ئەم چند به‌رامبه‌ر بوونی پاداشته‌ جوړیک له‌ زیاده‌ره‌وی تیدایه، چونکه هیچ شتیك خوای گه‌وره هه‌راسان ناکات، به‌خشینی هه‌ر چه‌نده زۆر بی، ئەو لیی كه‌م ناکات، له‌گه‌ل ئەمه‌شدا ﴿عَلِيمٌ﴾ "زانایه" به‌وه‌ی کی شایسته‌ی ئه‌وه‌یه پاداشته‌كه‌ی چند به‌رامبه‌ر بکریته‌وه، چ كه‌سیکیش شایسته‌ی ئه‌وه نییه، جا چند به‌رامبه‌رکردنه‌وه‌ی پاداشته‌كه‌ له‌ شوینی شایسته‌ی خۆیدا داده‌نی، چونکه خوای مه‌زن خاوه‌نی زانست و حیکمه‌تی کامله‌.

(۲۶۲، ۲۶۳) ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مَا
 أَنْفَقُوا مِّنَّا وَلَا أَدَىٰ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
 يَحْزَنُونَ﴾ ﴿۲۶۲﴾ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا أَذَىٰ وَاللَّهُ
 غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿۲۶۳﴾

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مِّنَّا وَلَا أَدَىٰ لَهُمْ
 أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: نه‌وانه‌ی مال و سامان و
 داراییان ده‌بخشن له بیناو ره‌زامه‌ندی و ریازی خوادا، هه‌رگیز به‌دوای نه‌وه‌ی که
 به‌خشییوانه شتی‌ک ناکه‌ن که مایه‌ی که‌موکورتی بی بؤ به‌خشینه‌کیان، یان به‌خشینه‌که
 خراب و گهنده‌ل بکات، له‌وه‌ی ناز و منه‌ت بکات به‌سه‌ر بی‌ه‌خشاودا، جا چ به‌دل یان
 به‌زمان بی، به‌وه‌ی چاکه‌کافی به‌سه‌ریدا بژمیری، داوای شتی‌ک یان کاریک له به‌رامبه‌ر نه‌م
 به‌خشینه‌ییدا بکات، هیچ نازاردانیکی گوفتاری یان کرداری به‌رامبه‌ر به‌که‌سی بی‌ه‌خشاو
 نانویی، بی‌گومان تا نه‌و به‌خشه‌رانه، پاداشتی شیویان بؤ هه‌یه، هه‌رگیز تووشی ترس و
 بیم و خه‌مه‌ت نابنه‌وه، جا تا نه‌وانه چاکه‌کیان ده‌ستخستوو و له خراپه‌ش
 پاریزراون، چونکه کار و کرده‌وه‌به‌کیان کردوو، که به‌دل‌سوزانه بووه بؤ خوا، سه‌لامه‌ت
 و دووریش بووه له هه‌رچی تیکده‌ر و گهنده‌لکاره، ﴿وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا
 أَذَىٰ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ﴾ واته: "قسه و گوفتاریکی چاک" که دل‌کان په‌سه‌ندی بکه‌ن و به
 ناپه‌سه‌ندی نه‌زانن، هه‌رچی قسه‌ی چاک و باشه ده‌چیته نیو نه‌م چوار چیوه‌یه‌وه، که خووشی
 و شادی بخاته دلی موسلمانه‌وه، ته‌نانه‌ت وه‌لامدانه‌وه‌ی که‌سی داواکار و پرسیارکه‌ریش
 ده‌گریته‌وه به‌ته‌به‌کی جوان و نزا بؤ کردنی ﴿وَمَغْفِرَةٌ﴾ "لیبوردن و لیخوشبوون"
 به‌رامبه‌ر که‌سیک که خراپه‌ی له‌گه‌ل تودا کردوو، به‌وه‌ی واز له سزادان و توله

ليگردنەوہى ھېئى و لىئى خۇشى، لىبوردن لەو کار و شتە نەشیاوہش دەگرىتەوہ، کہ داواکار و پرسىارکەر دەیکات، ﴿خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا اَذَى﴾ جا قسەبەكى چاك و لىبوردن چاکترن لە بەخشىنيك، کہ نازاردانى بەدواوہ بى، چونکہ وتەى خىر و چاك، برىتيہ لە چاکەى گوفتارى، بەھەمان شيوہ لىخوشبوون بە سزانەدان و تۆلە نەکردنەوہ، ھەر دووکیان چاکەن، کہ شتىکیان تىدا نىيە ماىەى خراب بوونيان بى، بە دلئايەوہ ئەم دووانە چاکترن لە بەخشىنيك کہ نازاردانى بەدواوہ بى، جا چ بە ناز و منەت لەسەرکردنەوہ بى يان بە ھەر شتىكى تر بى، مانای ئايەتەکہ ئەوہ دەگەينى، بەخشىنيك کہ نازاردانى بەدواوہ نەبى، لە قسەبەكى چاك و لىبوردن باشترە، جا ناز و منەتکرد بەھوى بەخشىنەوہ دەبىتە ھوى خراب و ھەر امبوونى بەخشىنەکہ، چونکہ ناز و منەتکردن تەھا بۇ خواى گەورەبە، ھەرچى چاکە و بەخششە تەھا بۇ ئەوہ، جا بەندە نابى ناز و منەت بە بەخشش و نىعمەت و بەھرەى خواى گەورەوہ بکات، لەکاتیکدا لەوہوہ سەرچاوہى نەگرتوہ، بەلکو لە خواوہبە، بەھەمان شيوہ ئەوہى ناز و منەت دەکات ئەوا وەك بەندە و کۆیلە سەبرى منەت لەسەرکراوہکہ دەکات، جا بەکەمدانان و بە بەندە زانین تەھا بۇ خواى بالادەست دروستە، خواى گەورە بە خودى خوى دەولەمەند و بى نيازە لە ھەموو بەدبەھنراوانى، کہچى ھەموو بەدبەھنراوان پىويستيان بە خوايە لە گشت بارودۇخ و کاتیکدا، جا بەخشىن و سەدەقە و پەرسشەکانتان، لە بەرژەوہندى و سودى ئىوہدایە ﴿وَاللَّهُ غَنِيٌّ﴾ "خواى گەورە دەولەمەند و بى نيازە" پىويستى بەو بەخشىنە نىيە ﴿حَلِيمٌ﴾ "خۇگر و ئارامگرە" بەرامبەر بە سەرىبچىکارانى، پەلە لە سزادانيان ناکات، ھەر جەندە تواناشى بەسەرياندا ھەبە، بەلام مېھرەبانى و چاکەکار و خۇگرى خوا، رېگەى پىنادات سزای سەرىبکاران پىشبخات، بەلکو ماوہيان پىدەدات و بەلگە و نىشانەيان بۇ دەخانەروو، بەلکو تۆبە بکەن و بگەرىنەوہ لای خوا، جا کاتیک خواى گەورە زانى "لە

زه‌مینهی واقیعدا ده‌رکه‌وت، چونکه خوای گه‌وره بیشت‌ریش زانیویه‌تی به زانستی بی سهره‌تا و هدربووی خوئی" که ئه‌و سه‌ری‌چی‌کارانه چاکه و خیریان تیدا نییه، به‌لگه و نیشانه‌کان سوود بویان نییه، وینه و ئوونه‌کان که‌لی بویان نابی، ئه‌و کاته سزای خوئی به‌سه‌ریاندا داده‌به‌زیئی و بی به‌شیان ده‌کات له پاداشته زور و زه‌وه‌نده‌کی.

(۲۶۴) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿۲۶۴﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى﴾ واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، نه‌که‌ن پاداشتی به‌خشینه‌کانتان پوچهل بکه‌نه‌وه، به‌ناز و منه‌تکردن و نازاردانی بی‌ه‌خشاوان". خوای پایه‌دار له لوتف و به‌زه‌یی خوئیوه ریگری له به‌نده‌کانی ده‌کات، له پوچهل‌کردنه‌وه‌ی به‌خشینه‌کانیان، به‌هوی منه‌تکردن و نازاردانی بی‌ه‌خشاوانه‌وه، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که منه‌تکردن و نازاردان به‌خشین و سه‌ده‌قه پوچهل ده‌کاته‌وه، ئه‌مه به به‌لگه ده‌هینرته‌وه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی کاره خراپه‌کان کار و کرده‌وه چاکه‌کان پوچهل ده‌که‌نه‌وه، هه‌روه‌ک خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ حیجر: ۲.

واته: "— ئه‌ی باوه‌رداران — نه‌که‌ن له خزمه‌تی بی‌غه‌مه‌ردا هه‌موو قسه‌یه‌ک بکه‌ن، وه‌ک چو‌ن له نیو خوتاندا ده‌بکه‌ن، نه‌بادا کرده‌وه‌کانتان پوچهل بیته‌وه و ئیوه‌ش هه‌ستی بی نه‌که‌ن"، جا وه‌ک چو‌ن کرده‌وه چاکه‌کان، کرده‌وه خراپه‌کان ده‌سپرنه‌وه، به‌هه‌مان شیوه کرده‌وه خراپه‌کانیش، چاکه‌کانی بیش خوئیان ده‌سپرنه‌وه، جا ئه‌م ئایه‌ته له‌گه‌ل ئه‌م

فهرمایشته خوی پایه بهرز: ﴿وَلَا تُبْطَلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ محمدهد: ۳۳. واته: "نه کهن کرده وه کانتان پوچهل بکه نه وه". هانی کامل کردنی کار و کرده وه کان، و پاراستیان داوه له هدرچییه که خرابی بکات، کار و کرده وه کان وهک تۆزی بهربا لیکات، سه بارهت بهم فهرمایشته: ﴿كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ "وهک نه وهی مال و سامانی بۆ رووپامایی و ربابازی و بهرچاوی خه لکی ده به خشی، باوه پریشی به خوا و رۆژی دوابی نییه"، واته: نه گهرچی بهم به خشین و کارهتان له سه ره تادا مه به سستان ره زامه ندی خوی گه وره بی، نهوا ناز و منه تکرردن و نازاردانی بییه خشر اووان، ده بیته هۆی پوچهل بوونه وهی کار و کرده وه کانتان، جا کار و کرده وه کانتان هاوشیوهی کرده وهی نهو که سه ده بی، که کار و کرده وه کانی بۆ چاوی خه لک و روپامایی ده کات، مه به سستی ره زامه ندی خوا و دوارپۆز نه بی، گو مان له وه دا نییه کرده وهی نه م که سه له بنه ره تدا ره تکراره یه، چونکه مهرچی قبول بوونی کار و کرده وه، نه وه یه که ته لها بۆ خوی گه وره بی، جا نه مه له راستیدا کاریکه بۆ خه لک نهک بۆ خوا، بۆیه نهو جوره که سه کار و کرده وه کانی پوچهلن و هه وه له کانی جیی سوپاس نین، جا وینه و غوونه ی ریک و ته با له گهل نهو که سه وهک ﴿فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ﴾ "غوونه ی نهو جوره که سه نه وهک بهردیکی زۆر لوس و ساف وایه، که گل و خۆلی له سه ر بی" ﴿فَأَصَابَهُ وَاِبِلٌ ففترکه صلدا﴾ جا بارانیکی به لیزمه لیبی بدات، هیچ خۆلیکی به سه ره وه نه مینی و به رووتی بییه لیته وه، جا دۆخی نه م رپاکاره هاوشیوهی نه مه یه، دلّی زۆر ره قه وهک نهو به رده لوسه، به خشین و کرده وه کانی دیکه ی، وهک نهو بارانه یه که له به رده لوسه که بیان داوه، کاتیک که سیک که نه زان بی به حالی نهو رپاکاره، وا گو مان ده بات که خاکیکی پاکه و شیواوی نه وه یه شتی لی برویت، کاتیک راستی بارودۆخی نه م رپاکاره روون ده بیته وه، نهوا نه م گله لاده چی و روون ده بیته وه که نه م کرداره ی نهو وهک تراویلکه (سه راب) وایه، دلّیشی

گوځاو نیه بو ټهوهی شقی لی برویت و گهشه و نه شوغای له سهر بکات، به لکو ټو رپاکاری و ویسته پیسه کان که لهو کهسه دایه، رپگره لهوهی هیچ سووډیک لهو کار و کرده وانهی بیئی، بویه ﴿لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا﴾ ټو رپابازانه هیچ سووډیک نابین لهو کرده وانهی کردوویانه، چونکه کرده و کانیان له شویئی شایسته دا دانه ناوه، به لکو بو به دیهینراویکی هاوشیوهی خوین کردوویانه، که هیچ سود و زیانیکان بو ټهوان به دهست نیه، پروشيان وه رگیراوه له په رستی ټو خوایهی که بهو به ندایه تیهی ټهوان سووډیان پیده گه یه نی، جا خوی گه و ره دلئی ټهوان له وه رگرتنی رینویئی لاده دات، بویه فه رموویه تی: ﴿وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ واته: "خوی گه و ره رینویئی گه لی بی باوه ران ناکات".

(۲۶۵) ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطُلٌّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿۲۶۵﴾

ټهه غوونهی ټهوانه یه که مال و سامانیان به خشیوه، به جوړیک که لای خوی گه و ره قبول کراوه و پاداشته که ی گه شه ی پیده دری، جا خوی پایه به رز فه رموویه تی: ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ﴾ "غوونهی ټهوانه ی مال و سامانیان له بیناو ره زامه ندی خوادا ده به خشن"، ته ه ما مه به ستیان له م کاره دا ره زامه ندی خوا و نریکبوونه وه لهو، ﴿وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾ واته: به خشینه که له سینه گوشادی و دل و دهروونیکي به سه خاوه ته وه بووه، نه ک دوو دل بووی، دهروون لاواز بووی له پیشکه شکردنی ټهه به خشینه دا، چونکه به خشین دوو نه خو ش تووش دیت: یان ټهوه تا مرؤف مه به سستی بی ټهوه یه خه لک ستایشی بکه ن و پییدا هه لبدن، ټهه ش روویامای و رپاکاریه، یا خود به

لاوازى و بى ورەبى و دوودلى بەخشىنەكە دەردەكات، جا ئا ئەوانە لەم دور دەردە سەلامەت بوونە، و تەھا لە پىناوى رەزامەندى خىواى گەورە ئەمەيان كىر دوو، نەو ك بۇ مەبەستىكى دىكە، بە دل و دەروونىكى دامەزارووە ئەم كارەيان ئەنجام داو، جا غوونەى ئەو كەسانە ﴿كَمَثَلِ جَنَّةٍ﴾ واتە: "وہك باغىكە" كە دار و درەختى زۆر بى، ساىبە و سىبەرى پان و پۇرى ھەبى، (جَنَّةٍ) لە (الإجتنان) ھو ھاتوو ھە كە داپۇشەرە، چونكە درەختەكان ئەو شتانەى لە نىو باخچەكەدان دادەپۇشن، جا ئەم باخچەبە ﴿بِرَبْوَةٍ﴾ واتە: لە بەرزايەكدا بى، كە خۆر لىيى بدات بە چاكى لە بەيانى و نىوەرۇ و نىواراندا، جا بەروبومەكە زۆرتىن و چاكترىن بەروبومە، شوئىك نىبە كە با نەگىرئەو ھەتاوى خۆرىش لىيى نەدات، ﴿أَصَابَهَا وَاِبِلٌ﴾ بارانىكى چاك و بە خور "لىيىدات و بەرى بىكەوئىت" بارانىكى چاك و بە خور داىگىرى ﴿فَأَتَتْ أَكْلَهَا ضِعْفَيْنِ﴾ واتە: بەروبومەكانى چەند بەرامبەر بىنەو، بەھوى بەپىت و فەرى خاكەكەى، بوونى ھۆكارەكانى ئەم بەپىت بوونە، ھەبوونى ئاوبىكى زۆر، كە باخەكە گەشە پىدەدات و كاملى دەكات ﴿فَإِنْ لَمْ يُمْسِكْهَا وَاِبِلٌ فَطَلَّ﴾ واتە: "خۆ ئەگەر بارانىكى زۆر و بەخورىش لىيى نەدات"، ئەوا ئەم بارانىك يان بارانىكى كەم پاراوى دەكات، بەھوى بە پىت و بەرەكەت بوونى خاكەكەى، ئا ئەمە دۆخى ئەوانەبە كە سامان و مالىان دەبەخشن، جا چ زۆر يان كەم بى، ھەر يەكك بەپىي دۆخى خۆى، ھەر يەكك بەخشىنەكەى بە چاكترىن شىو ھەشە پىدەدرى، ئەو ھى گەشەى پىدەدات ئەو خواىبە كە لە خودى تۆ بۇ تۆ مېھرەبانترە، بەرژەوئەندى تۆى دەوى، لەكاتىكدا تۆ بەرژەوئەندى خۆت ناوى، خوا دەزانى ئەگەر قەدەرى ئەو بىخواستايە باخچەبەكى لەم شىو ھە لەم دونايەدا ھەبووبايە، ئەوا ھول تەقەلای بۇ دەدرا و ھەموو كەسىك ھەولئى بەدەستەينانى دەدا، تەنانتە بەبەكدادان و شەپشى لەسەر رپوودەدا، جا لەگەل كۆتايى ھاتنى ئەم دونايە و زۆرى دەرد و

نه‌خوشیه‌کافی و سه‌ختی شه‌که‌تی و ماندوو‌بوونیه‌که‌ی، ئەو پاداشته‌ش که‌ خوای گه‌وره باسی کردوو، وه‌ک ئەوه وایه باوه‌ردار به‌ چاوی ئیمان سه‌یری بکات، که‌ باخچه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی و به‌رده‌وامه، هه‌موو جووره‌ خۆشی و شادیه‌کی تێدایه، له‌گه‌ل ئەمه‌شدا ده‌بینی ناخ و ده‌روون له‌ ئاست هه‌ولدان بۆ ئەم باخچه‌یه‌ پالکەوتوون، وره و هیمه‌ته‌کان خامۆشن له‌ به‌رامبه‌ر داواکردنیدا، ئایا ئەمه به‌ که‌مزاین و نه‌ویستی دواپرز و خۆشیه‌کانیه‌تی، یاخود لاوازی باوه‌ربوونه به‌ به‌لێنی خوا و ئومیدخواستن به‌ پاداشته‌که‌ی؟! ته‌گه‌رنا خۆ ته‌گه‌ر به‌نده‌ دلنیا‌یی ته‌واوی به‌م پاداشته‌ هه‌ی، به‌ ناوه‌ندی دل‌ی خۆی باوه‌ری پێی هه‌ی، ئەوا پالنه‌ر و هانده‌ری خولیا‌ی گه‌یشتن به‌م پاداشته‌ سه‌ره‌لده‌دن، هیمه‌ت و وره‌به‌رزی به‌نده‌ی رووه‌و ئەم باخچه‌یه‌ ئاراسته‌ ده‌کات، به‌مه‌ش ده‌روونی خۆی جله‌وگه‌ر ده‌کات به‌هۆی زۆری ئەو به‌خشینانه‌ی ئەنجامیان ده‌دات، به‌ ئومیدی نه‌وه‌ی ئەم پاداشته‌ ده‌ستبخت، هه‌ر بۆیه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَاللّٰهُ

بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: "و خوای گه‌وره‌ بینه‌ری ئەو کار و کرده‌وانه‌تانه‌ که‌ ده‌یکه‌ن"، زانایه‌ به‌ کرده‌وه‌ و سه‌رچاوه‌ی کرداری هه‌ر یه‌کی‌کان، دواتری چاکترین پاداشته‌ن له‌سه‌ر ده‌داته‌وه، ئینجا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی:

(۲۶۶) ﴿أَيُّدٌ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضِعْفًا فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۶۶﴾

﴿أَيُّدٌ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضِعْفًا فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾

فَاحْتَرَقْتَ ﴿۱﴾ واتە: "ئايا ھىچ كەسىكتان ھەز دەكات، كە باغىكى ھەبىٰ لە دارخورما و جۆرەھا رەز و ترى، چەندىن رۈوبارى بە ژىردا بېرۇن، جۆرەھا بەرۈبومى بۇ خاۋەنەكەى تىدا بى، جا خاۋەنەكەى پىرۈبۈبى و رۆلە و نەۋەى لاۋازىشى ھەبىٰ، كەچى لە پىردا گەردەلۈيىك ھەلگاتەسەرى كە ئاگرى تىدا بى و ئەو باخە بسوتىنى"، ئەمە غوونەبەكە ھىنراۋەتە بۇ ئەو كەسەى كار و كىرەۋەبەكى كىرۈۋە بۇ خىۋاى پاىبەرز، چ بەخشىن يان ھەر كىرەبىكى دىكە بى، دواتر چەند كىرەبىك بىكات كە ئەم كىرەۋەى پىشۋوى پۈچەل بىكاتەۋە، جا غوونەى ئەو كەسە ۋەك غوونەى ئەو خاۋەن باخە واىە، كە باخىكى پىر لە جۆرەھا بەرۈبومى ھەبە، بەتايىەت باسى دارخورما و رەزى ترى كىرۈۋە، چۈنكە زۆر بە خ و بە سوۋدن، ھەر دوۋكىان خۇراك و مېۋەى شىرىن بەرھەم دىن، ئەو باخچەبە چەندان رۈوبارى تىداىە كە ئاۋيان لەبەر دەروات و بى ماندوۋ بوون ئاۋدىرى باخەكە دەكەن، خاۋەنى باخەكە دلى زۆر بەو باخچەبەۋە گىرۈۋە و خۇشى دەۋى، دواتر توۋشى پىرۈۋون بوۋە، بەمەش لاۋازبوۋە و پىداگىرتىش بوۋە، رۆلە و نەۋەى لاۋازى ھەن، كە بەھىچ جۇرەك يارمەتى نادەن، بەلكو بارگرانىن بەسەربەۋە، خەرجى خاۋەنەكە و ھىچ نەۋەكانىشى لەسەر ئەو باخەبە، ئا لەۋ كاتەدا گەردەلۈيىك ھەلگەتەسەر ئەو باخچەبە، كە بايەكى بەھىزە و ئوۋلپىچ دەخوات و بەرز دەبىتەۋە، ئاگرىشى تىداىە و ئەم باخچەبە دەسوتىنى، جا مەپرسە دەبارەى ئەو خەم و خەفەت و پەژارەبەى ئەو خاۋەنە بە سالماچۈۋە خواردى، خۇ ئەگەر خىۋاى گەۋرە واى دانابواىە كە خەفەت خاۋەنەكەى بىكوزى، ئەۋا خەم ئەو بەسالماچۈۋەى دەكۈشت، جا ئەۋەى كارىك بىكات لە پىناۋ رەزامەندى خىۋا، ئەۋا كىرەۋەكافى ۋەك تۇ وان بۇ كىشتوكال و بەرۈبوم، ئا بەم شىۋەبە دەبى تا بەم كىرەۋەنەى باخچەبەك بەدەستەخات، كە لەۋپەرى چاكى و جوانىداىە، جا ئەۋەشى ئەم كىرەۋەنە پۈچەل دەكاتەۋە ھاۋشىۋەى ئەۋا گەردەلوۋلەبە كە ئاگرى تىداىە و

سوټنهږه، بنده زوړ پیوستی به کرده و کانیته کاتیک که دهمری، له دژخیگدایه که ناتوانی هیچ کاریک بکات، بویه دهینی ټهو کرده و بهی خوئی، که جیگای ټومیډی ټهوه وهک تژی بهربای لیهاتووه، ﴿وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ قَوفًا حِسَابُهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾
 نوور: ۳۹. واته: "خوای گهوره له لای ټاماده به و به وردی لپرسینه وهی له گهل دهکات، بی گومان لپرسینه وهی خوای گهوره خیرایه"، خو ټه گهر مروث بزانی و وینای ټهم دؤخه بکات، که مترین زیری هه بی، ټهوا کاریک ناکات که سه رټه نجامه کهی خراب و کوټایه کهی په ژاره بی، به ټام لاوازی ټیمان و که می بهر چاوړو شنی، خاوه نه کهی به ره و ټهم بارو دؤخه ده بات، خو ټه گهر شیتیک ټهم کاره بکات، که زیری نیه ټهوا کاریگی گهوره و مه ترسیه کی گهوره ده بوو، بویه خوای پایه بهرز فدرمانی داوه به بیر کردنه وه و هانی داوه له سه ر ټهمه، جا فهرمو به تی: ﴿كَذَلِكَ يبينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ واته: "ټا بهم شیوه به خوای گهوره نیشانه و به لگه کانی بو ټیوه روون ده کاته وه، به لکو بیر بکه نه وه و راعینن".

(۲۶۷، ۲۶۸) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيذِهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ ۲۶۷ ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ ۲۶۸

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ﴾ "ټهی ټهوانه ی باوه رټان هیناوه، به خشن لهو شته چاک و پاکانه ی به ده ستان هیناوه، له وهش که ټیمه له زه ویدا بو مان ده رهیناون و روواندوون"، خوای پایه بهرز

فەرمان بە باوەرداران دەكات، بە بەخشىن لەو شتە چاك و پاكانەى بۇ ئەوانى فەراھەم
 كەردووە و بەدەستياھىناو، لەوھش كە خواى گەورە بۇ ئەوانى لە زەوہوہ دەرھىناو. جا
 ھەروەك چۆن خواى گەورە بەدەستھىنانى ئەم شتانەى ئاسان كەردووە، ئەوا ئىوھش لىي
 بىەخشىن، وەك سوپاسگوزارىيەك بۇ خوا و بەجىگەياندىنى ماى ھەندىك لە براكانتان كە
 بەسەرتانەوہى، ئەمەش پاككەردنەوہى مال و سامانتانە، لەم بەخشىنە چاك و پاكە شتىك
 بىەخشىن كە بۇ خۇتان بىي خۇشە، ﴿وَلَا تَمَمُوا الْحَبِيبَ مِنْهُ تَنَفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيذِهِ إِلَّا
 أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ﴾ نەكەن شتى بىي نرڭ و بەھای تىكەل بكەن، كە بۇ خۇتان ناتانەوى و
 ھەزى بىي ناكەن، ئەگەر بتاندرىتى وەرىناگرن، مەگەر چاۋ بنوقىن لە ئاستىدا و لە كەرچ و
 كالىيەكەى ببورن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ "چاك بزەنن خواى گەورە"
 دەولەمەندە و بىويستى بە ئىوہ نىيە، سوودى بەخشىن و كەردەوہكانتان بۇ خۇتان
 دەگەرپتەو، لەگەل ئەمەشدا شايستەى سوپاسە لەسەر ئەو فەرمانە چاكانەى پىتان
 دەكات، و ئەو خەسلەتە دروستانەتان بۇ دىبارى دەكات، بىويستە لەسەرتان فەرمانەكانى
 جىيەجى بكەن، چونكە وزە و خۇراكى دلانە، زىيانى ناخ و دەروونەكانە، ماىەى خۇشى و
 شادى گيانەكانە، نەكەن شوين شەيتان بكەون، چونكە دوزمى ئىوہىە ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ
 الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ﴾ "شەيتان" فەرمانتان پىدەكات بە دەستگرتنەوہ و رەزىلى،
 دەتانترسىنى بە ھەزارى و بىويستى بوون بە بەخشاوہكە كاتىك دەبەخشىن، ئەمە
 دلسوزبوون نىيە بۇتان، بەلكو ئەمە ئەوپەرى گرى و ساختەكارىيە، ﴿إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ
 لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ فاتر: ۶. واتە: "بىي گومان - شەيتان - بانگى دەستە
 كۆمەلەكەى دەكات بۇ گومرايى، تا بىنە ھاورىيى ھەمىشەىي ئاگرى سوتىنەرى دۆزەخ".
 بەلكو گوپرايەلى پەرورەدگارگان بن، كە فەرمانتان پىدەكات بە بەخشىن، بە جۇرىك كە

ناسانه بۆتان و زیانتان بی ناگات، ﴿وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَّغْفِرَةً مِّنْهُ﴾ "خوای گه‌وره به‌لینتان پیده‌دات به لیخوشبون" له گونه‌ه‌کانتان و پاک‌کردنه‌وتان له که‌موکورتیه‌کان، ﴿وَقَضًا﴾ له دنیا و دوارپۆژدا چاکه و به‌خششتان له‌گه‌لدا ده‌کات، له شوین پر‌کردنه‌وی زوو، له دوارپۆژدا پیدانی پاداشت و کامل‌کردنی پاداشته‌که، ئەمه کاریکی سه‌خت نییه له‌لای خوا، چونکه ﴿وَاللّٰهُ وَّاسِعٌ﴾ خوای گه‌وره خاوه‌ن چاکه و به‌هره و به‌خششی فروان و مه‌زنه ﴿عَلِيمٌ﴾ "زاناشه" به ئەندازه‌ی به‌خشینه‌کانتان، که‌م بی یان زۆر، به هینی یان ناشکرا بی، جا له چاکه و به‌هره و به‌خششی فراوانی خۆیه‌وه پاداشتتان ده‌داته‌وه، جا با به‌نده سه‌یری خۆی بکات، بزانی به‌لای کام بانگ‌خواردا ده‌رووات، ئەم دوو نایه‌تانه چه‌ندین شتی مه‌زنیان تیدایه، به‌کیک له‌وانه: هاندان له‌سه‌ر کاری به‌خشین، به‌کیکی تر: روون‌کردنه‌وی ئەو هۆکارانه‌ی سه‌رده‌کیشن بۆ کاری به‌خشین، به‌کیکی دیکه: بیویست بوونی زه‌کات له زیر و زیو و که‌ل و په‌لی بازرگانی، چونکه ده‌چینه نیو ئەم فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره: ﴿مِنْ طَيِّبَاتٍ﴾، به‌کیکی تر: بیویستبوونی زه‌کاتدانه له‌و به‌روبومه که له زه‌ویه‌وه ده‌روی و ده‌رده‌چی، له دانه‌ویله و به‌روبوم و کانزاکان، به‌کیکی تر ئەوه‌یه: که زه‌کات بیویسته له‌سه‌ر خاوه‌نی به‌روبومه که نه‌ک له‌سه‌ر خاوه‌ن زه‌ویه‌که، له‌به‌ر ئەم فه‌رمایشته: ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا﴾ جا ئەوه‌ی به‌روبومی بۆ ده‌ره‌ینراوه، ئەوا له‌سه‌ر ئەویش بیویسته که زه‌کاتی لی ده‌ر بکات، خالیکی تر ئەوه‌یه: ئەو مال و سامانه‌ی وه‌ک مولک دانراون و بۆ بازرگانی نین، وه‌ک خانوبه‌ره و قاپ و قچاخ و هاوشیوه‌ی ئەمانه، ئەوا زه‌کاتیان لی ناکه‌وی، به‌هه‌مان شیوه قهرز و شتی داگیرکراو و هاوشیوه‌ی ئەمانه، ئەگه‌ر نه‌زانراو بن ئەوا زه‌کاتیان لی ناکه‌وی، یان لای که‌سانیک بن که خاوه‌نه‌که‌ی نه‌توانی زه‌کاتی لی ده‌ر بکات، ئەوا زه‌کاتیان لی ناکه‌وی، چونکه خوای گه‌وره به‌خشینی بیویست

کردووه له‌و مال و سامانه‌ی، که‌گه‌شه و نه‌شوئا ده‌که‌ن، ئه‌وه‌ی که‌ له‌ زه‌ویه‌وه ده‌پ‌وی و ده‌رده‌پ‌یری، که‌ل و په‌لی بازرگانی که‌گه‌شه ده‌که‌ن، به‌لام ئه‌و مال و سامانه‌ی که‌شه ناکه‌ن و مولکی بازرگانی نین، یان ئه‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی توانای به‌سه‌ردا نییه، ئه‌وا ناچه‌ نیو ئه‌م مانابه‌وه، خالیکی تر ئه‌وه‌یه: ریگری کراوه له‌ ده‌رکردنی شتی بی‌که‌لک و به‌ها له‌ زه‌کاتدا و ئه‌مه له‌ زه‌کاتدا دروست نییه، پاشان خوای مه‌زن فه‌رمووبه‌تی:

(۲۶۹) ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا
وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿۲۶۹﴾

دوای ئه‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز، ئه‌م فه‌رمانه مه‌زنانه‌ی خسته‌پ‌وو، که‌ چه‌ندین هه‌ینی و دانایی تییاندایه، ئه‌مه‌ش بو هه‌موو که‌سیک ده‌سته‌به‌ر نای، به‌لکو بو ئه‌و که‌سه ده‌بی که‌ خوای گه‌وره به‌خششی له‌گه‌ل کردووه و دانایی و حکمه‌تی پیداه، که‌ بریتیه له‌ زانستی به‌سوود، کرده‌وه‌ی چاک، و زانیی رازه‌کانی یاسا و حوکمه‌کانی شه‌رع، ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ "خوای گه‌وره دانایی و حکمه‌ت ده‌به‌خششی به‌ هه‌ر که‌سیک که‌ بیه‌وی"، جا ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره دانایی بیه‌خشیی، ئه‌وا چاکه و به‌خششیکی زوری پیداه، جا ئایا چ چاکه‌یه‌ک گه‌وره‌تره له‌و خیر و چاکه‌یه‌ی، که‌ به‌خته‌وه‌ری هه‌ر دونیاکه و رزگاربوون له‌ ناخوشیه‌کانی تیدایه! تایه‌تکردنی به‌م چاکه و به‌خششه تیدایه و ئه‌وه‌ی ئه‌وانه له‌ میراتگرانی بی‌غه‌به‌رانن، جا کاملبوونی به‌نده وه‌ستاوه‌ته سه‌ر دانایی، چونکه کاملبوونی به‌نده وه‌ستاوه‌ته سه‌ر ته‌واو پی‌گه‌یشتنی هه‌ر دوو هه‌زه زانستی و کرداریه‌که‌ی، کاملبوونی هه‌زه زانسته‌که‌ی به‌ ناسینی حه‌ق و راستی و ئاشنابوون ده‌بی به‌ مه‌به‌سته‌که‌ی، کاملبوونی هه‌زه کرداریه‌که‌ی، به‌

ئەنجامدانی کاری چاک و وازهینان لە خراپه‌دهی، بەمەش دەتوانی بە گوشتار و کردار راست بپیک، شتەکان بخاتە شوینی شایسته‌یان لەسەر خۆی و ئەوانی دیکەشدا، بەی ئەمە ناتوانی ئەم کارە بکات، لەبەر ئەوەی خوای پایه‌بەرز بەنده‌کانی بەدیهیناوه، لەسەر بەندایه‌تی خوا و خۆشویستی چاکە و حەق مەبەست بوون، بۆیە خوای گه‌وره‌ په‌یامبه‌ران و پیغمبه‌رانی نارد بۆیان، تا ئەو شتانه‌یان بێر بخاتەوه‌ که لە سروشت و ژیری ئەواندا دایناوه، تا ورده‌کاری ئەو شتانه‌یان فیر بکەن که پیشتر نه‌یانزانیه‌وه، بەمەش خەڵک بۆ دوو کۆمەڵ و دەسته‌ دابه‌ش بوو: دەسته‌یه‌کیان بەدەم بانگه‌وازی ئەوانه‌وه‌ هاتن، بەمەش بیران هاتەوه‌ که چ شتیکی سودی بۆ ئەوان تێدایه‌ ئه‌نجامیاندا، ئەوه‌ش که زیانی بۆیان هه‌یه‌ وازیان لی هینا، ئا ئەوانه‌ خواوه‌ن ژیری کامل و عقلی دامه‌زراو و ته‌واون، به‌شه‌که‌ی دیکه‌یان بەدەم بانگه‌وازه‌که‌یان‌ه‌وه‌ نه‌چوون، به‌لکو بەدەم ئەو خراپه‌وون و گه‌نده‌یه‌وه‌ چوون که تووشی خوارسک و سروشت (فیتره‌ت) سی ئەوان ببوو، وازیان له‌ گوپراپه‌لی په‌روه‌ردگاری به‌نده‌کان هینا، ئا ئەوانه‌ بی‌گومان له‌ خواوه‌ن ژیری و عه‌قله‌ندان نین، بۆیە خوای پایه‌بەرز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ واته‌: "به‌راسی ته‌ها خواوه‌ن هوش و عاقل و ژیره‌کان په‌ند و یاده‌وه‌ری وه‌رده‌گرن".

(٢٧٠) ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ ﴿٢٧٠﴾

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾ "هەر شتی‌که‌کان به‌خشی بی، یان هەر نه‌زر و ته‌رخانه‌کردنی‌که‌کان ئه‌نجام دای، ئەوا خوای گه‌وره‌ بیی ده‌زانی و ئاگاداره"، ئەمە پاداشتدانه‌وه‌ی تێدایه‌ له‌سەر به‌خشین، جا ئەو به‌خشینه‌ واجب یان سوننه‌ت، که‌م یان زۆر بی، که‌ خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی پیکردی، ئەو نه‌زرانه‌ش که به‌نده

خۆی پیه وه پابه ند ده کات، ئەوا خۆی پایه بلند پیمان ده زانی و هیچ شتیکی لی شاراوه نییه، ده زانی چی له به نده که وه سه رچاوه ی گرتووه، ئایا دل سۆزیه بو خوا یان شتیکی دیکه یه، جا ئەگەر له دل سۆزی بو خۆی گه وره و هه ولدان بو به ده سه ئه ئینی ره زامه ندی ئەوه وه سه رچاوه ی گرتی، ئەوا خۆی گه وره به به خشی مه زن و پاداشتیکی زۆر پاداشتی له سه ر ده داته وه، خۆ ئەگەر به نده ئەو به خشیانه نه به خشی که له سه ری پێوستن، ئەو نه زانه ش جیه جی نه کات که له سه ر خۆی پێوست کردوون، یان مه به سقی له مانه ره زامه ندی به ده پیه تراویک بی، ئەوا ئەو که سه سه مکاره و شه کانی دانا وه ته شوینیکی ناشایسته، به مه ش شایه ئی سزایه کی توونده، به دل ئیایه وه هیچ یه کی ک سودی بو ی نابی و پرزگاری ناکات، بۆیه فه رموو یه تی: ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ واته: "هه رگیز سه مکاران هیچ پشتیوانیکیان نییه که ده ربازیان بکات".

(۲۷۱) ﴿إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعْمًا هِيَ وَإِنْ تَخْفَوْهَا وَتَوْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ﴿۲۷۱﴾

﴿إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ﴾ واته: خۆ ئەگەر به خشی نه کانتان ئاشکرا بکه ن، به وه ی ده ربان بخره ن و مه به سئیشن ره زامه ندی خوا بی ﴿فَنِعْمًا﴾ ئەوا ئەمه شتیکی چاکه ﴿هِيَ﴾ "ئهو به خشینه" چونکه مه به سه ته که ده پیکي ﴿وَإِنْ تَخْفَوْهَا﴾ واته: ئەگەر به شاراوه ش بیه خشن ﴿وَتَوْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ "بیده ن به هه زاران، ئەوا بو خۆتان چاکتره"، له مه دا ئەوه ده خوینرته وه که به خشین به هینی به هه زاران، چاکتره له وه ی به ئاشکرا بی، به لام ئەگەر به خشینه که نه در ی به هه زاران، ئەوا ئامازه ی نایه ته که ئەوه ده گه یه ئی که هینی بوونی به خشینه که له ئاشکرا بوونی چاکتر نییه، ئەمه بو به رزه وه ندی

ده‌گه‌رپته‌وه، خو ئه‌گه‌ر ده‌رخستن و ئاشکراکردنی به‌خشینه‌که، بیته هوی ده‌رخستی دروشمه‌کانی ناین، و شوین بیته‌لگرتن و هاوشیوهی ئەمانه‌ی به‌دواوه بی، ئەوا ئەم ئاشکراکردنه چاکتره له شاردنه‌وه، ئەم فه‌رمایشته: ﴿وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءُ﴾ بیویسته به‌خشر به‌دوای نه‌داراندا بگه‌ری و پله‌به‌ندی له نیواناندا بکات، به‌خشینه‌که نه‌دات به که‌سیک له هه‌مان کاتدا که‌سیکی هه‌بی له‌و نه‌دارتر و زیاتر بیویستی بی هه‌بی، جا کاتیک خوای پایه‌به‌رز باسی ئەوه‌ی کردووه به‌خشین چاکه و خیره یو به‌خشر، ئەمه به‌ده‌سته‌ییانی پاداشت ده‌گریته‌وه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ "گوناه و تاوانه‌کانتان له‌سه‌ر ده‌سه‌رپته‌وه"، ئەمه‌ش لادانی سزا ده‌گریته‌وه ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ "خوای گه‌وره‌شاره‌زا و ناگاداره به‌و کار و کرده‌وانه‌ی ده‌بکه‌ن" له چاکه و خراپه، که‌م بی‌یان زور، مه‌به‌ستیش له‌مه پاداشت و سزادانه‌ویه له‌سه‌ر کرده‌وه‌کان.

(۲۷۲ - ۲۷۴) ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظَلْمُونَ﴾ ﴿۲۷۲﴾ لِّلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَقُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿۲۷۳﴾ الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۲۷۴﴾

خوای پایه‌بلند به په‌یامبه‌ره‌که‌ی (دروود و سلأوی خوای لیبی) ده‌فه‌رمووی: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ "ئه‌ی په‌یامبه‌ر (دروود و سلأوی خوای

لیی) "رینوینی‌کردنی بوونه‌وهر له‌سه‌ر تو‌ نییه، به‌لکو ته‌ها راگه‌یاندنی روون و ناشکرا له‌سه‌ر تو‌ بیویسته، رینوینی و هینانه سه‌ر ریگه‌ی راست به‌ده‌ست خوای پایه‌داره "خوای گه‌وره رینوینی هه‌ر که‌سیک ده‌کات که‌ بیه‌وی"، ئەمەش ئەوێ ده‌گه‌یه‌نی که‌ به‌خشین چۆن له‌سه‌ر که‌سی موسلمان نه‌رکه، ئەوا به‌هه‌مان شیوه له‌سه‌ر که‌سی بی باوه‌پیش نه‌رک و واجبه، ئەگه‌ر چی بی باوه‌ره‌که‌ رینوینیشی وه‌ر نه‌گرته‌ی، بۆیه فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ واته: "هه‌ر چیه‌ک ده‌به‌خشن" که‌م یان زۆر، به‌ هه‌ر که‌سیک جا موسلمان بی یان بی باوه‌ر ﴿فَلِأَنْفُسِكُمْ﴾ ئەوا سوورده‌که‌ی بۆ خو‌تان ده‌گه‌رته‌وه ﴿وَمَا تَنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ﴾ "باوه‌ردارانیش هه‌ر چیه‌ک ده‌به‌خشن، ئەوا له‌ پیناو ده‌ست‌خستنی ره‌زانه‌ندی خوایه" ئەمه باس‌کردنی به‌خشین باوه‌ردارانه، که‌ له‌ باوه‌ری ئەوان سه‌رچاوه‌ی گرتووه، که‌ ته‌ها له‌ پیناو ره‌زانه‌ندی خوای پایه‌به‌رز ده‌به‌خشن، چونکه باوه‌ره‌که‌یان ریگریان لیده‌کات له‌وه‌ی مه‌به‌ستی نرم و خرایان هه‌بی، به‌لکو وایان لیده‌کات دلسۆز بن ﴿وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوفِّ إِلَيْكُمْ﴾ "هه‌ر چاکه‌یه‌ک به‌خشن"، ئەوا له‌ دوا‌رژۆدا پادا‌شته‌که‌بتان به‌ ته‌واوی ده‌ست‌ده‌که‌وی ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَظْلَمُونَ﴾ واته: "ئیه هیچ سه‌ته‌متان لیتا‌کری"، به‌ ئەندازه‌ی یه‌ک گه‌ردیله‌ش له‌ پادا‌شتی ئیوه که‌م نا‌کرتیه‌وه، هه‌روه‌ک چۆن خراپه‌شتان زیاد نا‌کری، دواتر باسی ئەوانه‌ی کردووه که‌ به‌خشینیان پیده‌دری، که‌ له‌ هه‌موو خه‌لک له‌پیشترن، به‌ شه‌ش خه‌سه‌لت وه‌سفی ئەوانی کردووه: به‌که‌میان: هه‌زاری ﴿لِلْفُقَرَاءِ﴾ بۆ ئەو هه‌زارانه‌ی، دووه‌میان: ﴿أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لیان براوه به‌هوی به‌جیگه‌یاندنی فه‌رمانه‌کانی خوا، له‌ تیکۆشان (جیهاد) کردن و نه‌رکه‌کانی دیکه‌ش، ئا ئەوانه ئاماده‌ن بۆ ئەم نه‌رکه و له‌به‌ر ئەم نه‌رکه‌ گریان خواردووه، سییه‌میان: ئەوانه‌ی ناتوانن سه‌فه‌ر بکه‌ن به‌مه‌به‌ستی کاسی و به‌ده‌ست‌خستنی رۆزی، جا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ﴾ واته:

ناتوان گشت و گهران بکن بؤ کاسی کردن، چواره‌میان: ئەم فەرمايشته: ﴿بِحَسْبِهِمُ
 الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعْفُفِ﴾ واته: "کەسێک که نه‌شاره‌زای و نه‌یانناسی، ئەوا واده‌زانی
 ئەم هه‌زارانه ده‌وله‌مه‌ندن، به‌هۆی خوڤاکگرتن و سه‌ربه‌رزianeوه"، ئەمه‌ش راستگویی
 ئارامگرتن و جاکي خوڤاکگرتنه‌که‌یان روون ده‌کاته‌وه. بێنجه‌م: خوای گه‌وره
 فەرموویه‌تی: ﴿تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ﴾ "به‌رووخسار و سیماباندا ده‌یانناسیه‌وه"، واته: به‌و
 نیشانه‌ی خوای گه‌وره وه‌سفی ئەوانی بیکردوه ده‌یانناسیوه، ئەمه‌ش دژ نیه له‌گه‌ل ئەم
 فەرمايشته‌ی خوای پایه‌به‌رز: ﴿بِحَسْبِهِمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ﴾، چونکه ئەوه‌ی ئاگاداری
 بارودۆخیان نه‌ی، ئەوا هیچ شاره‌زاییه‌کی به‌دۆخی ئەوان نیه که تێدان، به‌لام ئەوه‌ی
 سیماناس و شاره‌زایان ی، ئەوا ته‌ها به‌بێنیان به‌هۆی نیشانه‌کانیانوه ده‌یانناسیه‌وه،
 شه‌شه‌میان: ئەم فەرمايشته: ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا﴾ واته: له‌داواکردنیان له‌خه‌لك
 پێداگری نانوین، واته: به‌زۆر لێیانناسه‌ن، به‌لکو ئەگه‌ر له‌کاتی پێوستیدا
 داواکاریه‌کیشیان له‌یه‌کیک کرد، ئەوا به‌زۆر داواکه‌ی به‌سه‌ردا ناسه‌ین، ئا ئەوانه له
 هه‌موو خه‌لك له‌پێشترن و له‌هه‌مووان شایسته‌ترن که به‌خشینیان پێدري، دواي ئەوه‌ی
 ئەم وه‌سفه‌ی ئەوان کرا به‌م سیفه‌ته‌ جوانانه، سه‌باره‌ت به‌خودی به‌خشین که به‌هه‌ر
 که‌سێک ده‌دری، ئەوا خیر و چاکه‌یه‌که، که خاوه‌نه‌که‌ی پاداشتی له‌سه‌ر وه‌رده‌گرته‌وه،
 بۆیه خوای پایه‌به‌رز فەرموویه‌تی: ﴿وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ واته:
 "هه‌رچی خیر و چاکه‌یه‌که که ده‌به‌خشن، ئەوا جاک بزانی خوای گه‌وره پێی ده‌زانی"، دواتر
 باسی دۆخی ئەو که‌سانه‌ی کردوه، که له‌گشت کات و دۆخیکدا ده‌به‌خشن، جا
 فەرموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ "ئه‌وانه‌ی مال و سامانیان ده‌به‌خشن" له‌پێناو
 رێباز و رێگه و ره‌زامه‌ندی خوادا، نه‌وه‌ک له‌پێناو شتی قه‌ده‌غه‌کراو و ناپه‌سه‌ند و

ناره زووه کانیان ﴿بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ﴾ واته: "به شهو و به
 ږوژ، به هښی و ناشکرا" نا تهوانه پاداشتیکی گه وړدیان بو هه یه لای "پهروه دگاریان" که
 پهروه دگاریکی میهره بانه ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ "هیچ ترسیکیان له سه ر نیه" کاتیک
 که مته ر خمه کان ده ترسن ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: "خهم و خده فته یش به روکیان ناگری"
 کاتیک که مږه وان خهم ده خوږن، به ممش تهو به خشه ره باوه ردارانه تهوه ی مده ستیانه
 به دهستی ده خن، ږزگاریان ده بی له خراپه و تهوه ی لی ده ترسن، دوا ی تهوه ی خوا ی
 گه وړه دوخی تهوانه ی تهواو کرد، که چاکه کارن له گهل بنده کانی خوادا، به جوړه ها
 به خشین، تهوا باسی دوخی تهو سته مکارانه ده کات، که تهوپه ږی خراپه ده نوینن به رامبه ر
 بنده کان، جا فه رموویه تی:

(۲۷۵ - ۲۸۱) ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۲۷۵﴾ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿۲۷۶﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۲۷۷﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۲۷۸﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿۲۷۹﴾ وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۲۸۰﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿۲۸۱﴾﴾

خوای پایه‌بلند له‌باره‌ی سووخۆر (ریباخۆر) ه‌کان ده‌دوی، که چ سه‌ره‌نجام و جیگایه‌کی ناهه‌مواریان ده‌ی که دواتر بۆی ده‌گه‌رینه‌وه، ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ "ته‌وانه‌ی سووخۆرن، کاریان ریباخۆریه" له‌گۆره‌کانیاندا راست نابنه‌وه و هه‌لناستنه‌وه، مه‌گه‌ر وه‌ک که‌سیک نه‌ی شه‌یتان ده‌ستی لیوه‌شان‌دی و شیئی کردی، جا به‌م هۆیه به‌یهۆشی و سه‌رلیشیواویه‌وه‌یه‌وه له‌گۆره‌کانیاندا هه‌لده‌ستنه‌وه، چاویان ده‌رتۆقیوه‌ته تۆقی سه‌ریان، به‌هۆی گه‌وره‌یی ته‌و

کاره‌ساته‌ی چاره‌پریان ده‌کات و سه‌ختی ئەو ئاشوبه‌ی پروبه‌روویان ده‌بیته‌وه، هه‌روه‌ک چۆن عه‌قلیان سه‌راوژیر بووه، " **ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ** " ئەمه‌ش له‌به‌ر ئەوه‌ بووه که **﴿قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا﴾** "وتویانه: کپین و فرۆشتن وه‌ک سوو وایه"، ئەم قسه‌یه ته‌ن‌ها که‌سیک ده‌کات، که زۆر نه‌زان بی، یان که‌سیک ده‌یکات که خۆی نه‌زان و گیل بکات و زۆریش سه‌سه‌خت بی، جا خوای گه‌وره له‌ په‌گه‌زی دۆخی ئەوان، پاداشتی ئەوانی داوه‌ته‌وه، به‌مه‌ش دۆخی ئەوان وه‌ک دۆخی شیته‌کان له‌هاتووه، ده‌کری ئەم فه‌رمایشته: **﴿لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾** مه‌به‌ستی ئەوه‌بی: کاتیک عه‌قل و ژیریان له‌ده‌ستدا، له‌ په‌گه‌ی داواکردنی ده‌سته‌که‌وتی سوو خۆریدا، ئەوا خه‌ون و دیدگایان سوک و بۆچوونیشیان لاواز بوو، جا وایان له‌یهات له‌ شیوه و جو له‌کانیان وه‌ک شیته‌کانیان له‌یهات، له‌ نارێکی و له‌ده‌ستدانی عه‌قلی په‌وشتیان، خوای گه‌وره له‌ به‌ره‌په‌رچی ئەوان و پروونکردنه‌وه‌ی داناییه‌ی سووره‌که‌ی فه‌رموویه‌تی: **﴿وَاحِلَ اللَّهُ الْبَيْعَ﴾** واته: "خوای گه‌وره کپین و فرۆشتنی حه‌لال کردووه"، چونکه به‌رژه‌وه‌ندی گشتی تیدا، زۆریش بیویسته، هه‌رچه‌مکردنی کپین و فرۆشتن ده‌بیته‌ مایه‌ی زیان، ئەمه‌ش بناغه و بنچینه‌یه له‌ حه‌ن‌ابوونی هه‌موو جو ره هه‌لسوکه‌وتیکی کاسبکاری، تا ئەوه‌ی قه‌ده‌غه‌بوونیک دیت **﴿وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾** واته: "سووی هه‌رچه‌م کردووه" چونکه سه‌تم و سه‌رئه‌نجامی خرابی هه‌یه، سوو (ریبا) دوو جو ره: سووی دواخستن (ریبا النسیئة): وه‌ک فرۆشتنی سوودار، به‌وه‌ی هاوبه‌ش بی له‌ هۆکاره‌که به‌شیوه‌ی دواخستن، له‌وه‌ش ئەوه‌ی خسته‌وویه‌تیه ئەسته‌وی ئەو کردوویه‌تیه سه‌رمایه و وه‌ریده‌گری. سووی زیاده (ریبا الفضل): ئەو کپین و فرۆشته‌یه، که سووی تیدا ئەنجام ده‌دری له‌ په‌گه‌زی یه‌ک شتدا به‌لام یه‌کیان له‌وه‌ی تر به‌ چاکتر داده‌نری و به‌ جیاوازی ئەنجام ده‌دری، هه‌ر دوو جو ره‌که به‌یی قورئان و سونه‌ت

ھەرمان كۆدەنگى ھەيە لەسەر ھەرپامى سووى (النسيئة)، بەشيوھى رېزىپەر ھەندىك ھەن
 سووى زىادە (الفضل) ھىان ھەئال كىردوۋە، و سەرىپچى ئەم ھەموو دەقە زۇرانەى
 قورئان و سوننەتيان كىردوۋە، تەننەت سوو يەككە لە گوناھە گەرە و لەناوبەرەكان،
 ﴿فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ﴾ واتە: "ھەر يەككە" ئامۇزگارى و بىرھىنەوہ و
 ترساندىكى "بۇ ھات" لە خۇدوورگرتن لە ئالودەبوون بە سووخۇرى، جا ئەم ئامۇزگارىيە
 لەسەر دەستى ھەر كەسىك بى، كە خواى گەرە راپىسار دوۋە بۇ گە ياندنى ئامۇزگارىيەكەى
 وەك مېھرەبانىيەكى خواى مەزن بەرامبەر بە ئامۇزگارىكراو، بەرپا كىردنى بەنگە لەسەرى
 ﴿فَانتَهَى﴾ بەمەش وازىپنى لەم كىردەوہى و لە ئالودەبوون يىھوہ پاشگەز بىتتەوہ ﴿فَلَهُ
 مَا سَلَفَ﴾ واتە: ئەوا ھەرچى دەستى كەوتتوۋە لەو مامەئانەى يىشتەر ئەنجامى داۋە، بەر
 لەوہى ئامۇزگارىيەكەى يىگات، ئەوا بۇ خۇيەتى وەك پاداشتىك لەسەر قبول كىردنى
 ئامۇزگارىيەكە، ماناى ئايەتەكە ئەوہ دەگەيەنى ئەوہى كە واز لە سووخۇرى نەھىنى، ئەوا
 لەسەر مامەئەى يىشتەر و دواترىش سزاكەى وەردەگىرتتەوہ ﴿وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ﴾
 "لېرسىنەوہشى لەسەر خوايە" لە پاداشت و سزادانەوہى و ئەو كاروبارانەى لە ئايندەدا
 بۇى يىشىدىن ﴿وَمَنْ عَادَ﴾ جا ھەر يەككە بگەرىتتەوہ سەر ئالودەبوون بە سووخۇرى،
 ئامۇزگارى سوودى بۇى نەبى، تەننەت سورىش بى لەسەر سووخۇرىيەكەى ﴿فَأُولَئِكَ
 أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ "ئا ئەوانە ھاوہلى ئاگرى دۆزەخن، تا ھەتايە تىابدا
 دەمىننەوہ"، زانايان (رەھەتى خوايان لېبى) راجىيايان ھەيە، لەو دەقانەى ھەرەشەكاران،
 كە لە رووكەشدا وا پىشان دەدەن ئەوانەى گوناھە مەزنەكان ئەنجام دەدەن جگە لە
 ھاوبەشدانان بۇ خوا، تا ھەتايە لە ئاگرى دۆزەخدا دەمىننەوہ، چاكتر وايە لەوبارەوہ ئەوہ
 بوترى، ئەم شتتەنە كە خواى گەرە مانەوہى ھەمىشەبى لە دۆزەخدا وەك سزا بۇ بىكرانى

داناوه، دهبه هۆی مانه‌وه‌ی بکه‌رانی ئەم گوناھ و تاوانانه بۆ هه‌میشه له ئاگری دۆزه‌خدا، خو ئەگەر ریگریک بۆ ئەم پیوسته‌که‌ره نه‌بی، ئەوا لیگه‌وته‌که‌ی جیه‌جی ده‌بی، به قورئانی پیرۆز و سوننه‌تی به‌پیز و یه‌کده‌نگی پیشینی ئەم ئوممه‌ته زانراوه، که یه‌کخواناسی و ئیمان ریگرن له مانه‌وه‌ی هه‌میشه‌یی له ئاگری دۆزه‌خدا، خو ئەگەر ئەو یه‌کخواناسیه نه‌بویا به‌که مروّف هه‌یه‌تی، ئەوا کرده‌وه‌کانی شیایوی ئەوه ده‌بوون، که بینه هۆکار تا بۆ هه‌میشه له دۆزه‌خدا بمینه‌وه، به‌بی ره‌چاو کردنی بی باوه‌ر بوونه‌که‌ی، دواتر خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرَّبَا﴾ واته: "خوای گه‌وره سوو پوج و ته‌فروتونا ده‌کات" سووه‌که له‌ناوده‌بات و فه‌ر و به‌ره‌که‌تی ناهیلی، له رووی خود و وه‌سفیه‌وه، ئەمه‌ش ده‌یه‌ته هۆکاریک بۆ ئەوه‌ی به‌لای به‌سه‌ردا بی و فه‌ر و به‌ره‌که‌تی تیدا نه‌مینی، خو ئەگەر لیبی به‌خشی ئەوا پاداشتی له‌سه‌ر ده‌ستناکه‌وی، به‌لکو ده‌یه‌ته تیشوو و زه‌خیره‌ی ئەو بۆ ئاگری دۆزه‌خ ﴿وَيُرِي الصَّدَقَاتِ﴾ واته: فه‌ر و به‌ره‌که‌ت داده‌به‌زیینه نیو ئەو مال و سامانه‌ی که به‌خشین و زه‌کت و خیی لیدوه، پاداشتی به‌خشه‌ره‌که گه‌شه پیده‌دات، ئەمه‌ش له‌به‌ر ئەوه‌ی سزا و پاداشت له ره‌گه‌زی کار و کرده‌وه‌که‌یه، چونکه سووکار (ریباکار) سته‌می له خه‌لك کردووه، سامان و دارایی ئەوانی بردووه به نا شه‌رعی، به‌مه‌ش سزا ده‌دریته‌وه به ته‌فروتونا بوونی سامانه‌که‌ی، ئەوه‌ش که جوړه‌ها چاکه له‌گه‌ل به‌نده‌کان ده‌کات، ئەوا خوای گه‌وره له‌و به‌خشه‌ر و ده‌ستکراوه‌تره، بۆیه خوای گه‌وره چاکه له‌گه‌ل به‌نده به‌خشه‌ره‌که‌دا ده‌کات، وه‌ك چۆن به‌نده به‌خشه‌ره‌که چاکه‌ی له‌گه‌ل به‌نده‌کان کردووه، ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ﴾ "و خوای گه‌وره هیچ بی باوه‌ر و سپله‌به‌کی خو‌ش ناوی" که بی پروا و سپله‌ی به‌رامبه‌ر به ناز و نيعمه‌ته‌کانی خوا، ئەو به‌خشینه جیه‌جی ناکات که له‌سه‌ری ئەرك و پیوستن، به‌نده‌کانی خوا له ده‌ستی خو‌ی و خراپه‌کانی سه‌لامه‌ت نین ﴿أَثِيمٍ﴾ "تاوانکار بی"، واته: کار و کرده‌وه‌ی خراب و گوناھ

بكات، كه مايهی سزا وەرگرتنه و هیه له سه ری. كاتیک باسی سوو خو ژرانی كرد، شتیگی زانراویش بوو خو ئه گهر ئه و سوو خو ژرانه باوه پریگی وایان هه بوو بابه، كه كه لك و سوودی بۆیان هه بووبا، ئه واهرگیز ئه م كارانه یان ئه نجام نه ده دا، بۆیه باسی بارودوخ و پاداشتی باوه پدارانی کردوو، كه چون به باوه پ و ئیمان ده دوینرین، خوای گه وره پریگری لی کردوون له سوو خو ژری ئه گهر به راستی باوه پدارن، ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ﴿٢٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴿٢٧٨﴾ "به راستی ئه وانهی باوه پریان هیناوه، كار و کرده و هی چاك ئه نجام ده دن، نویره كان به چاکی به جیده گه یه نن، زه کاتیش ده دن، ئا ئه وانه پاداشتیان لای پهروه دگاریانه، هیچ ترسیکیان له سه ر نییه و هه رگیز خه م و خه فه تیش ناخون. ئه ی ئه وانه ی باوه پرتان هیناوه، له خوای گه وره بترسن، واز بهین له و پاشاوهیه ی سوو ئه گهر به راستی باوه پدارن. خو ئه گهر وانه کن و واز نه هینن، ئه واههنگ له گه ل خوای گه وره و یغه مبه ره کهیدا رابگه یه نن". ئا ئه وانه ئاموژگاری و رینمایی خوای گه وره و هه رده گرن و ملکه چی فه رمانی خوا ده بن، جا پهروه دگار فه رمانی بیان کردوو که له خوابترسن، به کیك له و شتانه له چوارچیوهی له خواترساندایه، ئه وهیه واز بهین له و سووه ی که ماوه ته وه، واته: له و مامه لانه ی ئیستا به رده سن، سه باره ت به وه ی به سه رچوه، ئه واهه ر که سیك ئاموژگاریه که قبول بكات، ئه و خوای گه وره له وه ی پیشووی خو ش ده ی، به لام ئه وه ی به ئاموژگاری خوای گه وره رانه چله کی و به رهینانه وه که ی قبول نه کات، ئه واهه ر دوزمنایه تی و جهنگی دژی خوا رابگه یاندوو، له کاتیکدا ده سه ته وه سان و لاوازه، هیچ ده ستیگی نییه له ئاست جهنگان به رامبه ر خوای بالاده ست و دانا، که ماوه به زوژدار ده دات، به لام فه رامووشی ناکات، تا

ئەوێی که دەبێگرن، ئەوا بە دەسه‌لاتی خواپه‌کی با‌ل‌ده‌ستی توان‌دار دەبێگرێ. ﴿فَلَكُمْ رَعُوسٌ أَمْوَالِكُمْ﴾ واته: "بۆتان هه‌یه سه‌رمایه‌کانتان بۆ خۆتان" زیاده‌که‌ی لی فره‌ بده‌ن ﴿لَا تَظْلُمُونَ﴾ "نه‌ سته‌م ده‌که‌ن" له‌وانه‌ی مامه‌له‌تان له‌گه‌ل کردووه به‌ وه‌رگرتنی ئەو زیاده‌به‌ی که سووه ﴿وَلَا تُظْلَمُونَ﴾ "نه‌ سته‌م‌ه‌شتان لێده‌کری" به‌وه‌ی له‌ سه‌رمایه‌کانتان که‌م بکریته‌وه ﴿وَإِنْ كَانَ﴾ "خۆ نه‌گه‌ر" قه‌رزداره‌که ﴿ذُو عُسْرَةٍ﴾ "نه‌دار بوو" نه‌یتوانی قه‌رزه‌که‌ بده‌ته‌وه ﴿فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾ "مۆله‌تی پێده‌دری تا ده‌رووی لێده‌کریته‌وه"، بپوێسته له‌سه‌ری به‌دواداچوون بکات تا قه‌رزه‌که‌ی بده‌ته‌وه ﴿وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ "ئه‌گه‌ر به‌خشنده‌ بن و چاکه‌ بکه‌ن، ئەوا چاکتره‌ بۆتان" به‌وه‌ی له‌ هه‌موو یان به‌شیکێ قه‌رزه‌که‌ خۆشپێ، "ئه‌گه‌ر ئیوه‌ بزانه‌".

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَىٰ اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ واته: "له‌ سزای رۆژێک بترسن، که‌ تیا‌بدا ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ لای خوا، دواتر هه‌ر که‌سێک به‌ ته‌واوی پاداشت و سزای ئەو کار و کرده‌وانه‌ وه‌رده‌گرتیته‌وه‌ که‌ نه‌نجامی داوه، بپێ ئەوه‌ی هه‌ج سته‌میکیان لی بکری". ئەم ئایه‌ته‌ له‌ کۆتا ئایه‌ته‌ که‌ له‌ قورئانی پیرۆز دابه‌زیوه، و ئەم ئایه‌ته‌ی کردۆته‌ کۆتایی ئەم حوکم و یاسا و فه‌رمان و رپه‌گه‌ریانه، چونکه‌ به‌لێنی تیا‌بده‌ له‌سه‌ر خه‌یر و چاکه‌، هه‌ره‌شه‌شی تیا‌بده‌ له‌سه‌ر نه‌نجامدانی خراپه‌، جا هه‌ر که‌سێک بزانی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ لای خوا، ئەوا خوا پاداشتی ده‌داته‌وه‌ له‌سه‌ر گه‌وره‌ و بچوک و دیار و شاراو، هه‌روه‌ها‌ خوا‌ی گه‌وره‌ به‌ ئەندازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک سته‌می لێناکات، ئەوا هاندان و ترساندنه‌که‌ چاکه‌خوازی له‌سه‌ر بپوێست ده‌کات، جا له‌به‌ر ئەوه‌ هه‌ج رپه‌گه‌یه‌ک نیه‌ بۆ ئەوه‌ی مرۆف به‌م شتانه‌وه‌ پابه‌ند بێت، ته‌ه‌ا‌ باوه‌ر و زانیکی قول و دلێا‌ نه‌بی له‌ ناخی ده‌له‌وه‌.

(۲۸۲) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيَمْلِكِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْلِكَ هُوَ فَلْيَمْلِكْ لَهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضَلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۲۸۲﴾

ئه‌مه ئایه‌تی قه‌رزه، دریزترین ئایه‌تی قورئانی پیرۆزه، چه‌ندین حوکمی مه‌زن و پیرۆز و سوودبه‌خش و پایه‌داری تیدایه، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾ "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، ئه‌گه‌ر قه‌رزیکتان کرد له به‌کتر، تا ماوه‌یه‌کی دیاریکراو، ئه‌وا بینووسن"، به‌کیک له‌و حوکمانه‌ی که له‌م ئایه‌ته‌دایه ئه‌ودیه که: هه‌موو جو‌ره قه‌رزیک دروسته، له (پاره‌دانی بی‌شخراو به‌به‌شتیکی نا‌ئاماده: سلم: "ئه‌وه‌یه کپیار ده‌سته‌جی" پاره‌ی شته‌که بداته فرۆشیار، به‌لام فرۆشیار دواتر شته‌که بداته کپیاره‌که") و جیا له‌مانه‌ش، چونکه خوای گه‌وره هه‌والیداوه له‌و قه‌رزکاریه‌ی باوه‌رداران

ئەنجامیان داوه، هەوالدانیك كه دانپیدانی تیدایه و باسی حوكمه كانیسی كراوه، ئەمەش بەلگهیه لەسەر دروستی ئەم قەرزکارییه. دووهم و سییه میان: دەبی (پارەدانی پیشخراو بە بهشتیگی نااماده: سلم) ماوهیه کی دیاریکراوی هەبی، دەبی شتەکه دیاریکراو و زانوای بی، ئەگەر شتەکه نااماده بی و کاتەکهی نادیار بی، ئەوا دروست نییه، چوارە میان: فەرمانکراوه بە نووسینی هەرچی گریهستی قەرزه، جا یان بە واجب کردن یان بە سوننەت دانان بی، چونکه نووسینهوه زۆر پێویستە، لەبەر ئەوهی بهی نووسینهوه هەله و لەبەر چوونەوه و ناکۆکی و کیشمه کیشی خرابی گهورهی تیده که وی، پینجەم: فەرمانی کردووه نووسەرە که قەرزه که بنووسی، شەشەم: پێویستە نووسەری قەرزه که له دەروونی خۆیدا دادگەر بی، تا نووسینه کهی سەنگ و بهای هەبی، چونکه کهسی سەریچیکار گوفتار و نووسینی هیچ سەنگی نییه، حەوتەم: پێویستە دادگەری بکات له نیوان قەرزدار و قەرزدەر، بههوی نزیکایەتی یان برایەتی یاخود جگه لەمە لایەنگیری هیچ به کیك نه کات، هەشتەم: پێویستە نووسەرە که شارەزایی تهواوی هەبی به نووسینی بەلگه نامه کان و هەر شتیك که قەرزدار و قەرزدەرە که لهو بەلگه نامه دا ده که ویتە سەریان، دەبی بشزانی بەلگه نامه که به چی متمانه پەیدا ده کات، چونکه هیچ ریگهیهك بو دادگەر بوون نییه تەها بهمه نهی، ئەمەش وەرگیراوه لەم فەرمايشتهی خواى پایه بهرز: ﴿وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ﴾ "با نووسەرێك به دادگەری له نیوانتاندا بینووسی"، نۆیەم: ئەگەر بەلگه نامه یهك دۆزرایه وه که به رینووسیکی ناسراو بوو، ئەو دادگەریه ی تیدابوو که باسمان کرد، ئەوا کاری پیده کری، ئەگەرچی نووسەر و گهواهیده ره کانیس مردبوون، دهیەم: ئەم فەرمايشته: ﴿وَلَا يَأْبُ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ﴾ واتە: با که سیك سەریچی نه کات له نووسین، له نیوان قەرزدەر و قەرزداردا، له کاتی کدا خواى گهوره بههره و نیعمەتی ئەوهی له گەل کردووه که فیری نووسینی کردووه، جا خواى گهوره چاکه ی له گەل کردووه بهوهی فیری

نووسینی کردوو، دهبا ئه‌ویش چاکه له‌گه‌ل^۱ به‌نده‌کانی خوا بکات، که بیوستیان به نووسینی ئه‌و هه‌یه، با نووسینی گریه‌سته‌که یو قه‌رزکاره‌کان ر‌هت نه‌کاته‌وه، یازدهم: فه‌رمانی کردوو به‌وهی نووسه‌ره‌که ته‌ها ئه‌وه بنووسی^۲ که کهسه ماف له‌سه‌ره‌که بیی ده‌نووسی، دوازدهم: با نووسه‌ره‌که ته‌ها وتهی قه‌رزداره‌که بنووسی^۳ له دوو گریه‌ستکاره‌که، ئه‌وهی مافه‌که‌ی له‌سه‌ره، سیزدهم: فه‌رمانی به نووسه‌ره‌که کردوو ﴿فَلْيَكْتَبْ وَيَمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا﴾^۴ ئه‌وهی قه‌رزداره‌که دانی بییدا ده‌نی^۵ و ده‌یلی^۶ بینووسی^۷ "له‌مه‌شدا له‌خوای په‌روه‌ردگاری بترسی"^۸ و هه‌چی لی^۹ کهم نه‌کاته‌وه، چواردهم: دانپیدا‌نانی مرؤف له‌سه‌ر خو‌ی قبولکراوه، چونکه خوای گه‌وره فه‌رمانی کردوو به قه‌رزداره‌که که مافه‌که‌ی له‌ئه‌ستو‌دایه، وته‌که‌ی خو‌ی به نووسه‌ره‌که بنووسیته‌وه، جا کاتیک دانپیدا‌نانی قه‌رزداره‌که له‌سه‌ر ئه‌مه نووسرایه‌وه، ئه‌وا ده‌رته‌نجام و ناوه‌رۆکه‌که‌ی ده‌چه‌سی^{۱۰}، ئه‌مه‌ش ئه‌و شته‌یه که به‌خو‌ی دانپیدا‌ناوه، ئه‌گه‌رچی له‌دوای ئه‌مه بانگه‌شه‌ی هه‌له‌ یان له‌بیر‌چوونیکیش بکات، یازدهم: ئه‌وهی که مافه‌که‌ی له‌ئه‌ستو‌دایه، له‌و مافانه‌ی ئاشکران و نه‌ندازه و خه‌سله‌ته‌کانی دیارن له‌زۆری و کهمی کورت مه‌ودا یان دوورمه‌دا بوون، ئه‌وا وتهی قه‌رزداره‌که قبوله‌ نه‌وه‌ک قه‌رزده‌ر و خاوه‌ن ماف، چونکه خوای پایه‌دار ر‌یگری لینه‌کردوو له‌که‌م کردنه‌وه له‌و مافه‌ی له‌ئه‌ستو‌دایه، به‌لام وته‌که وه‌رگراوه له‌وهی که ده‌یلیت سه‌باره‌ت به‌ئه‌ندازه و سیفه‌تی مافه‌که، شازدهم: له‌سه‌ر قه‌رزداره‌که (ماف به‌سه‌ره‌وه‌که) چه‌رامه، هه‌چ که‌م کردنه‌وه‌یه‌ک بکات، له‌ئه‌ندازه‌ی مافه‌که، یان له‌چاکی و باشه‌که‌ی که‌م بکاته‌وه، یان له‌ماوه‌که‌ی یاخود جگه له‌م شتانه، له‌پاشکۆکانی که‌م بکاته‌وه، چه‌فده‌م: ﴿فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيَمْلِكْ وَلِيَّهُ﴾^{۱۱} ئه‌وهی که قه‌رزه‌که‌ی له‌سه‌ره له‌بهر بچوکی یان گیلی یاخود ئالی^{۱۲} "یان لاوازی" یان هه‌ر شتیکی هاوشیوه‌ی

ئه‌مانه نه‌یتوانی ئه‌و مافه‌ی له‌سه‌ریه‌تی دانی پیدای بنی، ئه‌وا پیوسته سه‌ریه‌رشتیاره‌که له‌جیاتیی ئه‌و دانپیدانان و پی‌نووسینه‌که ئه‌نجام ده‌دات، هه‌ژده‌م: پیوسته سه‌ریه‌رشتیاره‌که دادگه‌ری بنوینی ﴿وَلَا يَخْسُ مِنْهُ شَيْئًا﴾، به‌جۆریک که مافه‌که به‌جی بگه‌یه‌نی، له‌به‌ر ئه‌م فه‌رمایشته: ﴿بِالْعَدْلِ﴾، نۆزده‌م: مه‌رجه سه‌ریه‌رشتیاره‌که دادگه‌ری بی، چونکه پی‌نووسین و دانپیدانانی دادگه‌رانه، که پی‌شتر باسکرا، هه‌رگیز له‌که‌سی گونا‌ه‌بار و لاسار (فاسق) هه‌وه نابی، بیسته‌م: سه‌ریه‌رشتیاری له‌سامان و داراییدا چه‌سپاوه، بیست و یه‌که‌م: مافه‌که له‌سه‌ر مندال و گیل و شی‌ت و لاواز ده‌بی، نه‌وه‌ک له‌سه‌ر سه‌ریه‌رشتیاره‌کانیان، بیست و دوو‌م: دانپیدان و هه‌لسوکه‌وته‌کانی مندال و گیل و شی‌ت و خه‌له‌فاو و هاوشیوه‌کانیان دروست نین، چونکه خوای گه‌وره پی‌نووسین و دانپیدانی داوته ده‌ست سه‌ریه‌رشتیاره‌کانیان، هیچ شتیکی له‌مه‌ بۆ ئه‌وان دانه‌ناوه وه‌ک لوتف و میه‌ره‌بانیه‌ک به‌رامبه‌ر ئه‌وان، له‌ترسی به‌فیرۆجوونی سامانه‌کانیان، بیست و سییه‌م: هه‌لسوکه‌وتی سه‌ریه‌رشتیار له‌سامانی ناوبراوان دروسته، بیست و چواره‌م: ره‌وایده‌تی ئه‌وه‌ی تیدایه‌که مه‌رۆف ئه‌و شتانه‌ فیریبی، که قه‌رزکاران متمانه به‌یه‌کتر ده‌که‌ن، چونکه مه‌به‌ست له‌مه متمانه و به‌به‌لگه‌کردن و دادگه‌رییه، جا هه‌ر شتیکی ره‌وا په‌کی له‌سه‌ر هه‌ر شتیکی بکه‌وی ئه‌و شته‌ش ره‌وایه، بیست و پینجه‌م: فیربوونی نووسین ره‌وا و شه‌رعیه، ته‌نانه‌ت واجبی کیفاییه "ئه‌و واجیه‌یه، که ئه‌گه‌ر به‌شی‌ک له‌موسلمانان پی هه‌لسن، ئه‌وا ئه‌رکه‌که له‌سه‌ر تیکرای موسلمانان هه‌لده‌ستی"، چونکه خوای گه‌وره فه‌رمانی کردووه به‌نووسینی قه‌رزه‌کان و شته‌کانی دیکه‌ش، نووسینیش ئه‌نجام نادری به‌فیربوون نه‌بی، بیست و شه‌شه‌م: فه‌رمانی پیکراوه به‌وه‌ی گه‌واهی‌ده‌ر له‌سه‌ر گریبه‌سته‌کان به‌ینی، ئه‌مه‌ش سوننه‌ته، چونکه مه‌به‌ست له‌مه‌ رینیشاندانه بۆ ئه‌وه‌ی مافه‌کان ده‌پاریزی، جا ئه‌مه‌ بۆ به‌رژه‌وه‌ندی به‌نده ئه‌رکداره‌کان (المکلفین) ده‌گه‌ریته‌وه، به‌لی ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌لسوکه‌وت له

گر بیهسته که دا ده کات سهر پهرشتیاری هه تیوه که بی، یان وه قفیک بی یان هاوشیوهی ئه مانه، که پیوسته بیاریزی، ئەوا ئەو کاته گهواهی و شایهت هینان پیوست ده بی، ﴿وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ "دوو کهس له پیاوه کانتان بکهن به گهواهیدهر و شاهید"، بیست و چهوتهم: ئەندازهی گهواهی و شایهتدان له مال و سامان و هاوشیوه کانی، بریتیه له: دوو پیاو یان پیاویک و دوو ژن، سوننهت نامازهی بهوهی کردووه، که یه که شایهت و گهواهیدهر له گهل سویند خوار دنی داواکار قبول کراوه، ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٍ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى﴾ "خۆ ئەگەر دوو پیاوتان دهسته کهوت بۆ گهواهیدان، ئەوا با پیاویک و دوو ئافرهت لهوانه ی ئیوه پی رازین بینه گهواهیدهر، با گهواهی بدهن، ئەمهش له بهر ئهوهی ئەگەر یه کیکیان گهواهی که له بیر کرد، ئەوا با ئەو ئافرهتهی له بیری ماوه یادی ئهوهی دیکه بخاتهوه، که بیری چوووه تهوه"، بیست و ههشتهم: گهواهی دانی مندال دروست نیه، له بهر مانای چه مکی (الرجل: پیاو)، لهوانه یه بوتری خوی گهوره دوو ئافرهتی له جیاتی پیاویک داناوه، بههوی ئهو حکمهتهی که پیشتر باسی کردووه، ئەم حکمهتهش بوونی ههیه چ ئەو ئافرهتانه له گهل پیاویک بن یان به تهها بن، بی گومان خوی گهوره زانتره. سیهم: گهواهی دانی کۆیله ی پیگهشتوو (بالغ) قبول کراوه، وه که گهواهی و شایهتی کهسی نازاد، بههوی گشتگری ئەم فهرمایشته: ﴿وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾، کۆیله ی پیگهشتوو (بالغ) بیس له پیاوانی ئیمه دایه، سی و یه کهم: گهواهی دانی بی باوه ران، چ نیر بی یان می ئەوا قبول نیه، چونکه ئەوان به شیک نین له ئیمه "باوه ران"، بنه های گهواهی دانیس له سهر دادگه ریبه، کهسی کافریش دادگهر نیه، سی و دووهم: پایه دار بوونی پیاوی تیدایه به سهر ئافره تدا، پیاویک به رامبه ر به دوو ئافره ته، بههوی بههیزی له بهر کردنی پیاو و کهموکورتی له بهر کردنی ئافرهت، سی و سیهم: ههر کهسیک گهواهی کهی

بیر چیته‌وه، دواتر یادی هینرایه‌وه، جا یادهاتنه‌وه‌ی گه‌واهی‌دانه‌که قبول‌کراوه، له‌بهر ئهم فەرما‌یشته: **﴿أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا﴾**، سی و چواره‌م: لهم مانایه ئه‌وه وهرده‌گیری، که نه‌گهر گه‌واهی‌ده‌ر ترسی هه‌بوو، له‌وه‌ی گه‌واهی‌ه‌که‌ی بیر چیته‌وه، ئه‌وا له‌سه‌ری پیوسته‌ گه‌واهی‌ه‌که‌ی بنووسیته‌وه، چونکه هه‌ر واجیبک په‌کی له‌سه‌ر هه‌ر شتی‌ک بکه‌وی، ئه‌وا ئه‌و شته‌ش واجبه، سی و پینجه‌م: گه‌واهی‌ده‌ر کاتی‌ک بانگ ده‌کری بۆ گه‌واهی‌دان، ئه‌وا نابی به‌بی پاساو ره‌تی بکاته‌وه، له‌بهر ئهم فەرما‌یشته: **﴿وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾** واته: "نابی گه‌واهی‌ده‌ر کاتی‌ک بۆ گه‌واهی‌دان بانگ ده‌کری ره‌تی بکاته‌وه"، سی و شه‌شه‌م: هه‌ر که‌سی‌ک خه‌سله‌تی گه‌واهی‌دانی په‌سه‌ند‌کراوی تیدا نه‌بی، ئه‌وا پیوست نییه له‌سه‌ری به‌ده‌م بانگه‌وازی گه‌واهی‌دانه‌که‌وه بچی، چونکه گه‌واهی‌دانه‌که‌ی هیچ سوودیکی نییه، له‌گه‌واهی‌ده‌ره قبول‌کراوه‌کان نییه، سی و حه‌وتم: ریگری کراوه له‌که‌موکورتی و که‌مه‌رخه‌می و بی‌زاری نواندن له‌نووسینی تیکرای قه‌رزه‌کان، له‌شتی بچوک و مه‌زن و خه‌سله‌تی ماوه‌که و هه‌موو ئه‌و مه‌رج و کۆت و به‌ندانه‌ی له‌گریبه‌سته‌که‌دا هه‌ن، **﴿وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ﴾** "نه‌که‌ن که‌مه‌رخه‌می بنوین له‌نووسینی شتی بچوک یان مه‌زن تا ئه‌و ماوه‌یه‌ی بۆی دیاری‌کراوه"، سی و هه‌شته‌م: روون‌کردنه‌وه‌ی حیکمه‌ت له‌ره‌وابوونی نووسین و گه‌واهی‌دان له‌گریبه‌ستدا، و **﴿ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا﴾** "ئهم نووسینه دادگه‌رانه‌تره لای خوا و چاکتر گه‌واهی‌ه‌که به‌رپا ده‌کات و گومانه‌کان که‌مه‌تر ده‌کاته‌وه"، ئهم نووسینه دادگه‌ری له‌خۆده‌گیری، که ستوون و کۆله‌گه‌ی به‌نده‌کان و ولاتی له‌سه‌ر دامه‌زراوه، ئه‌و گه‌واهی‌ه‌ی هاوده‌می نووسینه، ئه‌وا چاکتر و کاملتر و دوورتره له‌گومان و دوودلی و ناکۆکی و کیشمه‌کیش، سی و نۆیه‌م: ئه‌وه‌ش لهم نایه‌ته وهرده‌گیری، که هه‌ر که‌سی‌ک گه‌واهی‌ه‌که‌ی لی تیکبچی و گومانی هه‌بی، ئه‌وا

دروست نییه بؤی گه‌واهییه‌که بدات، به‌لکو دهبی دلیایی ته‌واوی هه‌بی، چله‌م: ئەم
 فەرمايشته: ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا
 تَكْتُبُوهَا﴾ "مه‌گه‌ر بازرگانیه‌ك بی‌که ده‌سته‌جی ده‌ستاوده‌ست به‌ نرخ و شته‌ فرۆشراوه‌که
 بکری، ئەوا له‌م کاته‌دا هیچ گوناهیکنان له‌سه‌ر نییه، ئەگه‌ر ئەمه نه‌نووسن"، مؤله‌تی تیدایه
 به‌ وازه‌یان له‌ بازرگانیه‌ك، ئەگه‌ر هاتوو ده‌سته‌جی کپیار و فرۆشیار نرخ و شته‌که‌یان
 ئالوگۆر کرد، چونکه زۆر بیویست به‌ نووسین ناکات، چل و یه‌که‌م: خو ئەگه‌ر مؤله‌ت
 درایی به‌ وازه‌یان له‌ نووسین له‌ بازرگانی ده‌سته‌جی، ئەوا گه‌واهی و شایه‌تگرتن دروسته،
 له‌به‌ر ئەم فەرمايشته: ﴿وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ﴾ واته: "ئه‌گه‌ر کپین و فرۆشتنی
 ده‌سته‌جیان کرد، گه‌واهی بگرن"، چل و دووهم: ریگری کراوه له‌وه‌ی زیان به
 نووسه‌ره‌که بگه‌یه‌نری، به‌وه‌ی له‌ کاتی سه‌رقالییدا بانگ بکری، یان ئەو کاته‌ی شه‌که‌تی و
 ماندویتی بۆ تیدایه، چل و سیهم: به‌هه‌مان شیوه‌ ریگری کراوه له‌ زیانگه‌یانندن به
 گه‌واهیده‌ر، به‌وه‌ی داوای لیگیری تا گه‌واهی بدات، له‌کاتی‌کدا گه‌واهیده‌ره‌که نه‌خۆ شه
 یان کاریکی هه‌یه گه‌واهی‌دانه‌که له‌سه‌ری سه‌خته یان جگه له‌مانه، ئەمه‌ش به‌پیی ئەم
 فەرمايشته: ﴿وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِدٌ﴾ که دراوه‌ته پال بکهری نادیار، خو ئەگه‌ر
 درابایه پال بکهری دیار، ئەوا ئەوسا وای لیده‌هات، که ریگری له‌ گه‌واهیده‌ر و نووسه‌ر
 کراوه، به‌وه‌ی زیان بگه‌یه‌نن به‌ خاوه‌ن مافه‌که، به‌وه‌ی گه‌واهی نه‌ده‌ن یان داوای کرییه‌کی
 سه‌خت بکه‌ن و یاخود شتیکی هاوشیوه‌ی ئەمه، ئەمانه‌ش خالی چل و چواره‌م و بیسته‌م و
 شه‌شه‌م: ئەنجامدانی ئەو قه‌ده‌غه‌کراوانه له‌ خه‌سله‌ته‌کانی لاساری و سه‌ریچین، له‌به‌ر ئەم
 فەرمايشته: ﴿وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ﴾ "خۆ ئەگه‌ر وا بکه‌ن، ئەوا له‌ لاساری
 خو‌تانه‌وه‌یه"، چل و چه‌وته‌م: خه‌سله‌ته‌کانی وه‌ك: لاساری و ئیمان و دوورپووی و
 دوژمنایه‌تی و دۆستایه‌تی و هاوشیوه‌ی ئەمانه، له‌ مرو‌فدا به‌ش به‌شن، جا که‌رسته‌ی

لا‌ساری و جگه‌له‌ویش، که‌رسته‌ی و ئیمان و کوفریشی تیدا ده‌بی، له‌به‌ر ئەم‌ فەرما‌یشته: ﴿فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ﴾ نه‌یفه‌رموو‌ه ئیوه‌ لا‌سارن‌ یان‌ زۆر‌ سه‌ری‌جیکارن‌، چ‌ل و هه‌شته‌م: - له‌به‌ر له‌پیش‌بوونی شو‌ینه‌که‌ی، ئە‌وا لیره‌دا له‌پیش‌ شته‌کانی دیکه‌ی دان‌اوه - به‌ مه‌رج‌گرتنی داد‌گه‌ری له‌ گه‌وا‌هیده‌ردا، له‌به‌ر ئەم‌ فەرما‌یشته: ﴿مِمَّنْ تَرَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ﴾، چ‌ل و نۆ‌یه‌م: له‌ داد‌گه‌ریدا نه‌ریت له‌ گشت‌ کات و شو‌ینیکدا مه‌رجه‌، جا هه‌ر یه‌کیک‌ جیی ر‌ه‌زامه‌ندی و متمانه‌ی خه‌لک‌ بی، ئە‌وا گه‌وا‌هیه‌که‌ی وه‌رده‌گیری، په‌نجایه‌مین: ئە‌وه‌ له‌م نایه‌ته‌ وه‌رده‌گیری، که‌ گه‌وا‌هی که‌سی نه‌ناسرا‌و وه‌رنا‌گیری تا پاکاله‌ی نه‌کری، ئە‌م حوکمانه‌ له‌و نایه‌ته‌ پیرۆزه‌ هه‌لده‌هین‌ج‌رین، به‌یی دۆ‌خی ئیستا و تیگه‌ب‌شته‌ کورته‌که‌مان، خ‌وای مه‌زن له‌ فەرما‌یشته‌که‌یدا، چه‌ندین‌ راز و فه‌یی هه‌ن، تاییه‌ت ده‌یه‌خشی به‌ هه‌ر به‌نده‌یه‌ک‌ له‌ به‌نده‌کانی که‌ بیه‌وی.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمِكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ واته: "له‌ خ‌وای گه‌وره‌ بترسن و پارێزکار بن، خ‌واش‌ فیرتان‌ ده‌کات، به‌راستی خ‌وای گه‌وره‌ به‌ هه‌موو شتی‌ک‌ زانا و ناگایه‌". و ئە‌م‌ فەرما‌یشته‌ی خ‌وای پایه‌به‌رز که‌ ده‌فه‌رمووی:

(٢٨٣) ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانَ مَقْبُوضَةً فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثَمُ قَلْبًا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ ٢٨٣

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا﴾ واته: ئە‌گه‌ر ئیوه‌ له‌ سه‌فه‌ردا بوون، ه‌یچ‌ نووسه‌ریگنان‌ ده‌سته‌که‌وت، تا گریه‌سته‌که‌تان بۆ بنووسی و بیته‌ به‌لگه‌نامه‌ی متمانه‌ پیکرا‌و ﴿فَرِهَانَ مَقْبُوضَةً﴾ "ئه‌وا بارمه‌یه‌ک‌ وه‌رده‌گیری"، واته: خ‌اوه‌ن‌ مافه‌که‌ بارمه‌که‌ وه‌رده‌گیری، به‌مه‌ش ده‌بیته‌ به‌لگه‌نامه‌یه‌ک‌ لای خ‌وی، تا ئە‌و کاته‌ی مافه‌که‌ی بۆ

ده‌گه‌رین‌ریت‌ه‌وه، ئەمەش بە‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی ئە‌گه‌ر با‌رمته‌که‌ وه‌ر‌گه‌را و نه‌بوو، ئە‌وا نابیت‌ه‌ به‌لگه‌نامه و جیی متمانه، هه‌روه‌ها به‌لگه‌ و ئاماژه‌شه‌ له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی ئە‌وه‌ی با‌رمته‌ دادنه‌ی، له‌گه‌ل با‌رمته‌ وه‌ر‌گه‌که‌، ئە‌گه‌ر راجیابوون له‌ ئە‌ندازه‌ی به‌ با‌رمته‌ دانراوه‌که‌دا، ئە‌وا قسه‌ی با‌رمته‌ وه‌ر‌گه‌که‌ وه‌رده‌گیری، ئە‌مەش له‌به‌ر ئە‌وه‌ی خ‌وای گه‌وره‌ با‌رمته‌که‌ی کردۆته‌ جی‌گه‌روه‌به‌که‌ یۆ نووسین، له‌ متمانه‌بوونی خ‌او‌ه‌ن مافدا، خ‌ۆ ئە‌گه‌ر قسه‌ی با‌رمته‌ وه‌ر‌گه‌که‌ له‌باره‌ی ئە‌ندازه‌ی به‌ با‌رمته‌ دانراوه‌که‌ قبول نه‌کرا‌بووبایه‌، ئە‌وا مانا خ‌وا‌زراوه‌که‌ نه‌ده‌هاته‌جی، جا له‌به‌ر ئە‌وه‌ی مه‌به‌ست له‌ با‌رمته‌، متمانه‌بوون و د‌ن‌یا‌بوونه‌، ئە‌وا له‌ سه‌فه‌ر و ماله‌وه‌شدا دروسته‌، بۆیه‌ خ‌وای گه‌وره‌ به‌ ده‌ق ئاماژه‌ی به‌ سه‌فه‌ر کردووه‌، چونکه‌ ئە‌و شوینه‌ی که‌ واگومان ده‌بری پ‌ی‌وستی به‌ با‌رمته‌ یی، چونکه‌ ده‌کری نووسه‌ر بوونی نه‌بی له‌ سه‌فه‌ردا، ئە‌مه‌ هه‌مووی یۆ ئە‌وه‌یه‌ که‌ ئە‌گه‌ر هاتوو خ‌او‌ه‌ن مافه‌که‌ بیه‌وی مافی خ‌وی به‌ به‌لگه‌نامه‌ بکات، به‌لام ئە‌گه‌ر خ‌او‌ه‌ن مافه‌که‌ د‌ن‌یا‌بوو له‌ قه‌رزداره‌که‌ی، بیه‌وی به‌ی با‌رمته‌ مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکات، ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتِمِنَ اٰمَانَتَهُ﴾ "ئه‌گه‌ر له‌ به‌کتر د‌ن‌یا‌بوون، ئە‌وا با ئە‌وه‌ی به‌ ده‌ستپاک دانراوه‌، سپارده‌ و قه‌رزه‌که‌ بگه‌ریت‌ه‌وه‌ یۆ خ‌او‌ه‌نه‌که‌"، به‌ ته‌واوی و بی‌سته‌مکردن و که‌مکردنه‌وه‌ و خ‌واردنی مافی قه‌رزده‌ره‌که‌ ﴿وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ﴾ "با له‌ خ‌وای په‌روه‌ردگاری بترسی" له‌ به‌جی‌گه‌یانندی مافی خ‌او‌ه‌ن ماف، به‌ چاکه‌ پاداشتی ئە‌و که‌سه‌ بداته‌وه‌، که‌ گومانی چاک‌یی بردووه‌ ﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ﴾ "نه‌کن گه‌واهی و شایه‌تی بشارنه‌وه‌"، چونکه‌ ماف و راستیه‌که‌ له‌سه‌ر گه‌واهی‌که‌ دامه‌زراوه‌ و به‌ی ئە‌و ناچه‌سپین، بۆیه‌ شارده‌نه‌وه‌ له‌ گونا‌هه‌ گه‌وره‌کانه‌، چونکه‌ وازه‌ینانه‌ له‌ وتنی ئە‌و هه‌واله‌ راسته‌ی له‌سه‌ر گه‌واهی‌ده‌ر پ‌ی‌وسته‌، به‌مەش هه‌والی پ‌ی‌چه‌وانه‌ که‌ درۆیه‌ ده‌دات، ئە‌مەش ده‌بیت‌ه‌ ه‌وی به‌فیرۆ‌چوونی مافی خ‌او‌ه‌ن ماف، هه‌ر بۆیه‌ خ‌وای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهٗ اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ واته‌: "

هه‌ر كه‌سیك گه‌واهییه كه‌ بشارتته‌وه، ته‌وا دلی گونا‌هبار و تاوان‌كاره، و خوای مه‌زن زانایه به‌و كرده‌وانه‌ی كه‌ ده‌بكه‌ن". ته‌م حوكمه‌ چاكانه، كه‌ خوای گه‌وره به‌رچاوڤرؤشنی له‌وباره‌وه به‌ بنده‌كانی داوه، جه‌ندین حيكمه‌تی مه‌زن و به‌رژه‌وه‌ندی گشتی تیدا‌یه، كه‌ به‌لگه‌ن له‌سدر ته‌وه‌ی ته‌گه‌ر به‌دهیئراوان رینوینی خوای گه‌وره پیاده‌ بكه‌ن، ته‌وا دونیا و دینیان چاك ده‌بی، چونكه‌ دادگه‌ری و به‌رژه‌وه‌ندی به‌یه‌كه‌وه تیدا‌یه، مافه‌كانی تیدا‌ باربیراوان و ریگری ده‌كات له‌ كیشمه‌كیش و ناكۆکی، گوزه‌رانی خه‌لك ریكده‌خات، جا سوپاس و ستایش بۆ خوای مه‌زن به‌وشیوه‌یه‌ی شایسته‌ی شكۆ و مه‌زنی و گه‌وره و ده‌سه‌لته‌ فراوانه‌كه‌یه‌تی، ناتوانین ته‌واو به‌و شیوه‌یه‌ی شایسته‌ی تۆیه سوپاس و ستایشت بكه‌ین.

(۲۸۴) ﴿لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوْا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوْهُ يُحٰسِبِكُمْ بِهٖ اللّٰهُ فَيَغْفِرْ لِمَنْ يَّشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۸۴﴾﴾

﴿لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوْا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوْهُ يُحٰسِبِكُمْ بِهٖ اللّٰهُ﴾ واته: "هه‌رچی له‌ ئاسمانه‌كان و زه‌ویدا‌یه هه‌ر هه‌مووی خوای گه‌وره خاوه‌نیانه و مولکی خوا‌یه، خو ته‌گه‌ر ته‌وه‌ی له‌ ناختاندا -ده‌یلین و ده‌یکه‌ن - ئاشکرای بكه‌ن یان بیشارنه‌وه، ته‌وا خوای گه‌وره لیبرسینه‌وه‌تان له‌وباره‌وه له‌گه‌ل ده‌كات"، خوای گه‌روه هه‌وال ده‌دات له‌باره‌ی ته‌وه‌ی هه‌رچی له‌ ئاسمانه‌كان و زه‌ویدا‌یه، به‌دهیئان و پۆزیدان و به‌ریوه‌بردن و دا‌یینکردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌ دینی و دونیا‌یه‌کانیان له‌لایه‌ن خوا‌وه‌یه، بۆیه ته‌وان مولک و بنده‌ی خوای مه‌زنین، به‌دهیئراوان هه‌یج زیان و سود و مردن و زیان و زیندوو‌بوونه‌وه‌یان به‌ده‌ست خو‌یان نییه، هه‌ر خوای گه‌وره په‌روه‌ردگار و خاوه‌نیانه، به

حیکمهت و دانایی و دادگهڤی و بهخششی خوئی هه لسوکه وتیان تیدا دهکات، جا فهڤمان و ریگریشی لیکردوون، دواتریش لپرسینه وه یان له گه لدا دهکات له سهڤ نه وهی شار دوویانه ته وه و نه وهش که ناشکرایان کردووه، ﴿فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ "جا له ههڤ که سیئک خو شده بی که بیهوی" بو نه و که سهی که هؤکاره کانی لیخوشبوون بگریته بهڤ ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ "سزای ههڤ به کیکیش ده دات که بیهوی" به هؤی تاوان و گونا هه کانیه وه، که شتیکی نه کردووه بیته هؤی کافر بوونی ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ "و خوای گه و ره توانای به سهڤ هه موو شتیکیدا ههیه"، ههچ شتیکی دهسته وه سانی ناکات، به لکو هه موو بوونه وهر و به دپهیراوان ملکه چی بالادهستی و ویست و نه ندازه گهڤی و سزا و پاداشتی خوان.

﴿۲۸۵﴾ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿۲۸۵﴾

﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ "به یامبهڤ و باوهڤ داران باوهڤ یان ههیه به وهی له لایهڤ پهروهڤ دگاریانه وه هاتوته خواره وه، باوهڤ یشیان ههیه به خوا و فریشته کانی و کتیبه کانی و به یامبهڤ - و پیغه مبهڤانی -، - ده لئین: - ههچ جیا وایهڤ که له نیوان ههچ به کیئک له به یامبهڤ و پیغه مبهڤرانیدا ناکهین"، خوای پایه بلند هه وال ده دات له باره ی باوهڤ بوونی به یامبهڤی خوا (دروود و سلأوی خوای لیئ) و نه و باوهڤ دارانه ی له گه لیدان، ملکه چبوون و گوڤرپه لبوونیان، له گه ل نه مه شدا داوای لیخوشبوون ده کهڤ، جا خوای مهزن

رایگه‌یاندووه که ئەوان باوه‌پریان هیناوه به خوا و فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و په‌یامبه‌ر و پیغه‌مبه‌رانی، ئەمەش باوه‌پوون ده‌گریته‌وه به هه‌موو ئەو شتانه‌ی که خوای گه‌وره له‌باره‌ی خو‌یه‌وه رایگه‌یاندووه، و ئەو سیفته‌ی کامل و شکۆدارانه‌ش، که پیغه‌مبه‌ر و په‌یامبه‌ران له‌باره‌ی خواوه رایانگه‌یاندووه، چ به کورتی یان به تیروته‌سه‌لی، و به‌پاک‌گرتنی خوای گه‌وره له‌ویچواندن و په‌کخستن و هه‌موو سیفته‌ی که موکورت‌ه‌کانی دیکه، باوه‌پوون به فریشته‌کانیش ده‌گریته‌وه، که تیک‌پای به‌رنامه‌ی ئاسمانیه‌کان به ورد و درشته‌وه‌ی ناماز‌ه‌یان ییداوه، هه‌روه‌ها باوه‌پوون به تیک‌پای پیغه‌مبه‌ران و کتیبه‌ی ئاسمانیه‌کان، واته: باوه‌پریان هه‌یه به هه‌موو ئەو شتانه‌ی په‌یامبه‌ران هه‌واییان له‌باره‌وه داوه، و به هه‌موو ئەو شتانه‌ش که کتیبه‌ی ئاسمانیه‌کان له‌خو‌یان گرتووه له‌هه‌وال و فه‌رمان و پرگه‌یه‌کان، جیاوازی له‌ نیوان هه‌چ یه‌کیک له‌ په‌یامبه‌ر و پیغه‌مبه‌رانی خوادا ناکه‌ن، به‌لکو باوه‌پریان به هه‌ر هه‌موویان هه‌یه به‌ی جیاوازی، چونکه ئەوان نیوه‌ندگه‌رن له‌ نیوان خوا و به‌نده‌کانی، جا بی باوه‌پوون به هه‌ندیکیان بی باوه‌پوونه به هه‌موویان، ته‌نانه‌ت بی باوه‌پوونه به خوای گه‌وره، ﴿وَقَالُوا سَمِعْنَا﴾ "ده‌لین: گو‌ییستی" فه‌رمان و پرگه‌یه‌کانت بووین ﴿وَأَطَعْنَا﴾ گو‌په‌له‌ی توین له‌مه‌دا، له‌و که‌سانه‌ نه‌بوون که وتیان: گو‌ییستی فه‌رمان و پرگه‌یه‌کانت بووین، به‌لام سه‌رپه‌چیشیان لی ده‌که‌ین، له‌به‌ر ئەوه‌ی به‌نده هه‌رده‌م که موکورتی و که‌مه‌ترخه‌می ده‌ی، له‌ ناست به‌جیگه‌یاندنی مافه‌کانی خوای پایه‌به‌رز، بۆیه به‌رده‌وام بیویستی به‌وه‌یه داوای لیخو‌شبوون له‌ خوا بکات، بۆیه ده‌لین: ﴿وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ﴾ واته: په‌روه‌ردگارمان، داوای لیخو‌شبوون و جاوپو‌شیت لیده‌که‌ین، له‌ به‌رامبه‌ر ئەو که موکورتی و گونا‌هانه‌ی له‌ ئیمه‌وه ده‌رده‌جن، بۆیه داوات لیده‌که‌ین ئەو که موکورت‌په‌یانه‌ی هه‌مانن بیه‌سه‌رپه‌وه، ﴿رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ واته: و سه‌ره‌نجام گه‌رانه‌وه‌ی هه‌موو بوونه‌وه‌ر هه‌ر بۆی لای تو‌یه، ئەوسا به‌ی کرده‌وه‌کانیان سزا و پاداشت وه‌رده‌گه‌رنه‌وه.

(۲۸۶) ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِكْرَامًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿۲۸۶﴾

کاتیك ئەم فەرمايشته‌ی خوای پایه‌به‌رز دابه‌زی: ﴿وَإِنْ تَبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تَخَفُوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ﴾ به‌قه‌ره: ۲۸۴، ئەمه له‌سه‌ر موسلمانان سه‌خت بوو، چونکه وا گو‌مانیان کرد هەر چیه‌ک، که به‌دلدا دی له‌شته خو‌نه‌ویست و له‌ناکاوه‌کان و بی‌شهاته جیگیر و ناجیگیره‌کان، ئەوا گونا‌ه‌بار دهن له‌سه‌ری، بویه خوای گه‌وره به‌م نابه‌ته هه‌والی بی‌دان که: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ "خوای گه‌وره ئەرکیک ناخاته ئەستوی هیچ یه‌کیک" مه‌گه‌ر به ئەندازه‌ی توانای خو‌ی نه‌ی، ئەرکداری ناکات به شتی‌ک له توانایدا نه‌ی، "هەر چاکه‌یه‌ک بکات بۆ خو‌یه‌تی، هەر خراپه‌یه‌کیش بکات ئەوا له‌سه‌ر خو‌ی ده‌که‌وی" هه‌روه‌ک خوای پایه‌به‌رز فەرموویه‌تی: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ حه‌ج: ۷۸. واته: "له‌ئاینه‌که‌یدا هه‌رگیز شتی سه‌خت و گرافی له‌سه‌ر دانه‌ناون"، له‌ بناغه‌دا فەرمان و ریگرییه‌کان له‌و شتانه‌ن، که له‌سه‌ر ناخ و ده‌روونه‌کان سه‌خت و گران بن، به‌لکو خوراکی گیان و ده‌رمانی جه‌سته‌کانه، له‌ زیان ده‌یانیاری، جا خوای گه‌وره له‌ سایه‌ی میه‌ره‌بانی و به‌خششی خو‌یه‌وه فەرمانی به‌ بنده‌کان کردووه، له‌گه‌ل ئەمه‌شدا ئەگه‌ر هه‌ندی‌ک بیانوو و پاساو (عذر) هاتنه‌پیش که بینه هۆی سه‌ختی و گرافی، ئەوا ئاسانکاری و سوک‌کردنیان تیدا ده‌کری، یان به‌ لادانی ئەرکه‌که له‌سه‌ر ئەستوی به‌نده، یاخود لادانی به‌شیکی ئەرکه‌که،

وہك چۆن لەسەر كەسى نەخۆش و سەفەركار و جگە لەوانىش ئەم ئاسانكارىيە دەكرى،
 دواتر خىواي پايەبەرز رايگە ياندوو، كە ھەر كەسىك ھەر چاكەبەك بكات، ئەوا بۆ
 خۆبەتى، ھەر خراپەبەكەش بكات ئەوا لەسەر خۆبەتى، ھىچ كەسىك گوناھ و تاوانى
 ئەو ەيتەر ھەلناگرى، چاكەكانى ھىچ كەسىك بۆ كەسىكى تر ناروا، كە لەم ئايەتەدا گوزارشتى
 (كسب) بەكارھاتوو ە چاكەدا، ئاماژەيە بۆ ئەو ەى كارى چاكە بە كەمترين ھەولدانى
 مرؤف بەدەستدى، تەنانت تەنھا بە نيازى دل بەدەستدى، گوزارشتى (اكتسب)
 بەكارھاتوو ە خراپەدا، ئاماژەيە بۆ ئەو ەى كارى خراپ لەسەر مرؤف نانوسرى تا
 ئەنجامى نەدات و ھەولنى تەواو نەدات، دواي ئەو ەى خىواي پايەبەرز ھەواليدا لەبارەى
 باو ەرى پەيامبەر و ئەو باو ەردارانەى لەگەلدا بوون، راشىگەياندا ھەر كەسىك پاداشت و
 سزاي كرددو ەكانى و ەردەگرىتەو، مرؤفیش ھەردەم ئامادەيى كەموكورتى و ھەلە و
 لەبىر چوونەو ەى تىدايە، ھەرو ەھا خىواي مەزن رايگە ياندوو كە ئەركىگمان لى داوا ناكات
 كە لە تواناي ئىمەدا بەدەر بى، جا رايگە ياندوو كە باو ەرداران بۆ ئەم مەبەستە چ نزاىەك
 دەكەن. پىغەمبەرىش (درود و سلأوى خىواي لىي) فەرموويەتى: كاتىك بەندە ئەم نزاىە
 دەكات: (أَن اللّٰهَ قَالَ: قَدْ فَعَلْتَ) واتە: خىواي گەورە لەو ەلئامدا دەفەرمووى: ئەو ەتا بۆم
 جىيە جىكردى، ئەمەش وەك گىر كرددنى ئەم نزاىە، كە فەرموويەتى: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن
 نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ "پەرو ەردگارمان؛ لىمان مەگرە ئەگەر لەبىر چوونەو ە يان ھەلەيەكمان
 كرد"، جىوازى نىوانيان ئەو ەيە: لەبىر چوونەو ە: بى ناگابى دەروونە لەو فەرمانەى
 بىدەكرى، بۆيە بەھوى لەبىر چوونەو ە وازى لىدەھىنى، ھەلە: مەبەست لىي ئەنجامدانى
 شتىكە كە دروستە بىتە جىي مەبەست، بەلئام دواتر بەشىو ەيەكى نادروست ئەنجام دەدرى،
 جا خىواي گەورە لە مېھرەبانى و بەخششى خوى كە لەگەل ئەم ئومەتە كرددوويەتى، لەم
 دوو شتانەيان خۆشبوو، بەم پىيە ھەر كەسىك لە پۆشاكىكى زەوتكراو يان پىسدا نويز

بكات، يان بىرى چوۋ پىسىيەك لەسەر جەستەى لابتات، يان بەھۇى لەبىر چوۋنەوہ لە نوپۇدا قسە بكات، يان بەھۇى لەبىر چوۋنەوہ رۇزۇوشكىنىك ئەنجام بدات، يان قەدەغەيەك لە قەدەغەكانى ئىجرامى ئەنجامدا بەھۇى لەبىر چوۋنەوہ، كە لەناو چوۋنى شتىك نەگرىتەوہ، ئەوا لىخۇشبوون دەيگرىتەوہ، بەھەمان شىوہ كەسىك سويندى ناشكى، كە بەھۇى لەبىر چوۋنەوہ سويندشكىنىك ئەنجام بدات، بەھەمان شىوہ ئەگەر ھەلەى كرد و كەسىكى لەناو برد يان مال و سامانىكى لەناو برد، ئەوا ھىچ گوناھىكى لەسەر نىيە، بەلكو دەستەبەر كردن تەھا لەسەر ئەو شتەيە كە لەناو بىردوۋە، بەھەمان شىوہ ئەو بابەتانەى پىويستە ناويان تىدا بھىنرى، ئەگەر مرۇف بەھۇى لەبىر چوۋنەوہ ناوہ كانى نەھىنا، ئەوا ھىچ زىيانىكى نابى. ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا﴾ واتە: "پەرورەدگارمان؛" ئەركىكى سەختمان مەخەرە ئەستۇ ﴿كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا﴾ "ھەرۋەك چۇن خستتە ئەستۇرى پىش ئىمە"، خوای گەرە ئەمەى لەگەل گەلانى پىشور كرد، بەلام بۇ ئەم ئوممەتە سووك كردن و ئاسانكارى ئەنجامداوہ، لە فەرمانەكاندا: لە پاك و خاوينى و دۇخى خواپەرستىيەكان، كە بۇ ھىچ ئوممەتىكى تر واينە كردوۋە، ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ "پەرورەدگارمان؛ ئەركىكمان مەخەرە ئەستۇ، كە لە توانامان بەدەر بى"، سوپاس بۇ خوای گەرە كە ئەمەى لەگەلمان كردوۋە ﴿وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا﴾ "لىمان خشۇبە و چاوپۇشيمان لىكە و بەزەيىت پىماندا بىتەوہ"، لىبوردن و لىخۇشبوون دەيىتە ھۇى لاجوۋنى ناخۇشى و خراپەكان، پەجەت و مېھرەبانى دەيىتە ھۇى چاكبوۋنى كاروبار و گوزەران ﴿أَنْتَ مَوْلَانَا﴾ واتە: ھەر تۇ پەرورەدگار و پاشا و خاوەن و خوا و پەرستراومانى، لەوہتەى ئىمەت بەدەھىناوہ و پىگەبانندوۋە پىشتىوانى تۇ بۇ ئىمە ھەر ھەبوۋە، بەخشش و بەھەرەكانت بەردەوام و لە گشت كاتىكدا بەردەوامە لەسەرمان،

دواتر نیعمه‌تی مه‌زن و به‌خششی گه‌وره‌ت له‌گه‌لمان کرد، که نیعمه‌تی ئیسلامه، که هم‌وو نیعمه‌ته‌کانی دیکه پاشکۆی ئه‌ون، جا په‌روه‌ردگار و خاوه‌ن و خوای مه‌زن؛ داوات لیده‌که‌ین نیعمه‌تی خؤمان له‌سه‌ر ته‌واو بکه‌ی، ﴿فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ به‌سه‌ر گه‌لی بی باوه‌راندای سهرمان بجه‌ی، ئه‌وانه‌ی که بی باوه‌رپوونه به‌ تو و په‌یامبه‌ره‌که‌ت، به‌ره‌نگاری په‌په‌هوانی دینه‌که‌ت بوونه‌ته‌وه، فه‌رمانی تو‌یان فری‌داوه، جا سه‌رکه‌وتوو مان بکه به‌سه‌راندای به‌ به‌لگه و پروونکردنه‌وه و شمشیر و رم، به‌وه‌ی له‌ زه‌ویدا پایه‌دارمان بکه‌ی و ئه‌وانیش ریسوا و سه‌رشو‌ر بکه‌ی، باوه‌ر و کرداریکمان پیسه‌خششی، که سه‌رکه‌وتنی بی به‌ده‌ست بجه‌ی، جا سو‌یاس و ستایش هه‌ر بو‌ په‌روه‌ردگاری جیهانیان و جیهانه‌کانه.

به‌ یارمه‌تی و پشتیوانی خوای گه‌وره، رافه و ته‌فسیری سوڤه‌تی به‌قه‌ره ته‌واو بوو، درود و سلأوی خوا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر محمه‌دی (درود و سلأوی خوای ئی‌ی).

